„Primăvara" lui Botticelli
emblema unei lecturi
pentru toate anotimpurile

ALMANAH ENCICLOPEDIC „CONTEMPORANUL"

REALITATEA ILUSTRATĂ

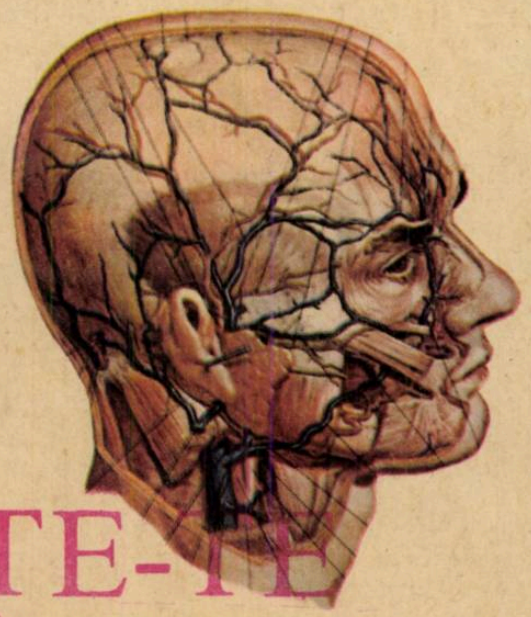

CUNOAŞTE-TE PE TINE ÎNSUŢI

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

„Ne aflăm într-o asemenea etapă a dezvoltării societăţii omeneşti cînd, pentru a asigura progresul naţiunii noastre, al întregii omeniri, se cere un spirit nou, revoluţionar. În acelaşi timp, se cere o atitudine nouă şi o înţelegere nouă a rolului ştiinţei şi tehnicii în asigurarea progresului general al societăţii omeneşti."

NICOLAE CEAUŞESCU

„Dulce România — țara mea de glorii, țara mea de dor"

„CE-ȚI DORESC eu ție, dulce România, / Țara mea de glorii, țara mea de dor. / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor..." Vizionarele versuri eminesciene dobîndesc astăzi girul de gînd, de simțire și de faptă al prezentului socialist. Prin istorica, eroica operă a Epocii ce poartă numele genialului ctitor de țară nouă, al președintelui țării și secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, România socialistă și-a înălțat și își înalță, în lumina contemporaneității, monumentele hărniciei și ale cutezanței creatoare ; prin faptele tuturor fiilor săi, izvorîte din forța de neînvins a unității naționale, țara își făurește în semn de continuitate și cinstire a unui mare trecut, un prezent demn, un viitor măreț.

În cartea devenirilor socialiste ale patriei, Congresul al IX-lea al partidului se înscrie ca un moment istoric, deschizător de nouă epocă, de largi orizonturi înnoitoare, ca un memorabil eveniment politic național. Așa cum au hotărît comuniștii la Congresele și Conferințele naționale din cei 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R., pe harta țării s-au ridicat efigiile celei mai dinamice și rodnice epoci din multiseculara existență a României, rod al muncii unite a milioanelor de constructori ai țării, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism, pentru edificarea unei economii moderne, pentru mobilizarea inteligenței creatoare în sprijinul unei noi calități.

Ritualurile străvechi ale muncii în agricultură s-au mai păstrat doar în amintiri. Cîmpiile au învățat lecțiile noului, s-au obișnuit cu zilele și nopțile de intensă dăruire ale campaniilor agricole în care omul își înmulțește puterile, dînd spor mîinii muncitoare prin însoțirea efortului propriu cu puterea modernelor mașini ce înaintează, ca niște uriașe păsări metalice, culegînd harnic rodul lanurilor. Totul în agricultura socialistă depune mărturie de rolul decisiv ce revine în destinul ei aportului științei și industriei.

Pentru ca România să se afirme ca o țară puternică, liberă, independentă era necesară asigurarea independenței economice, erau legitim necesare asemenea splendide izbînzi ale omului în bătălia pentru nou.

Argumentele progreselor spectaculoase ale industriei noastre sînt identificabile în mod concret pretutindeni pe cuprinsul patriei. Le aduc, între altele, miraculoasele prefaceri ce au loc într-o ramură industrială odinioară aproape inexistentă, a industriei chimice — ca de altfel în amplul progres al economiei, al științei și cercetării naționale — un rol decisiv a revenit și revine tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, reputat om de știință de largă recunoaștere internațională, înconjurată de popor cu alese sentimente de prețuire și stimă.

Punînd la temelia dezvoltării multilaterale cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, România s-a înscris trainic și definitiv în orizonturile noului prin remarcabile realizări — veritabilă carte de vizită a capacității creatoare a oamenilor țării.

„Totul pentru om, pentru fericirea lui". Iată un adevăr ce se poate verifica plenar în toate domeniile activității creatoare. În noul ev socialist al țării, în strînsă unitate, poporul a zidit o Românie nouă, așa cum strălucit i-a prefigurat chipul în îndrăznețe programe de dezvoltare tovarășul Nicolae Ceaușescu, sub a cărui clarvăzătoare conducere satul românesc, orașele patriei, și-au descoperit tot mai amplu și tot mai durabil chipuri de nobilă frumusețe, făcînd ca viața fiecărui om al patriei să-și afle sensuri noi în spații de confort și civilizație.

Verticalele orașelor, noua înfățișare a satelor patriei dau seamă despre luminoasa ei nouă istorie. Să consemnăm, dintre multele argumente doar faptul că peste 80 la sută din cetățenii României locuiesc în case noi.

România își înalță azi, cu mîndrie, chipul împodobit în perle arhitectonice, în măreție izbînzi constructive.

Este România de azi, așa cum prin gîndurile lor înaripate au visat-o înaintașii.

Aceasta este țara noastră azi, în anul celei de a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, în anul celui de al XIV-lea Congres al partidului, care va deschide României noi orizonturi de evoluție, spre culmile comunismului.

„CONTEMPORANUL"

„Marea demonstraţie de la 1 Mai 1939, desfăşurată sub semnul unităţii, al Frontului Unic dintre comunişti şi socialişti, a evidenţiat cu putere hotărîrea eroicei noastre clase muncitoare de a se opune fascismului şi politicii de război, de a apăra interesele naţionale supreme ale României".

NICOLAE CEAUŞESCU

EUGEN PALADE : 1 Mai 1939

1 MAI 1939:

ZI DE LUPTĂ REVOLUŢIONARĂ ÎN CARE SE IMPUN EROICELE PERSONALITĂŢI — EFIGIE DE ÎNALTĂ STRĂLUCIRE PE FRONTISPICIUL ROMÂNIEI SOCIALISTE CONTEMPORANE

„1 MAI — O ZI CARE VA RĂMÎNE ÎN ISTORIA POPORULUI ROMÂN"

În urmă cu 100 de ani, la 20 iulie 1889, într-o sală modestă din Paris, avea loc un eveniment care se va înscrie cu o mare semnificaţie în istoria mişcării muncitoreşti internaţionale. În prezenţa lui Friedrich Engels şi a tot ce mişcarea muncitorească şi socialistă din diverse ţări avea mai reprezentativ, se desfăşurau lucrările primului Congres al Internaţionalei a II-a. Ordinea de zi avea în vedere o multitudine de probleme privind necesitatea organizării mişcării muncitoreşti internaţionale. Printre acestea, lupta hotărîtă a proletariatului împotriva ofensivei patronale se impunea ca o cerinţă de primă însemnătate, avînd în vedere atît evoluţia dezvoltării relaţiilor de producţie capitaliste, a exploatării şi asupririi pe care le genera, cît şi posibilităţile de acţiune, sporite, ale clasei muncitoare, ca urmare a organizării sale politice şi profesionale. Problema luptei pentru obţinerea zilei de muncă de 8 ore, cît şi eforturile făcute de proletariatul diferitelor ţări în acest sens, erau de mult cunoscute delegaţilor la Congres. Experienţa muncitorilor din S.U.A., succesele parţiale dobîndite în această direcţie în Franţa, dovedeau că efortul colectiv şi solidaritatea proletariatului organizat erau de natură să faciliteze succesul clasei muncitoare şi obţinerea acestui important deziderat. Această situaţie cît şi perspectiva cuceririi acestui drept pe scară internaţională, pentru proletariatul din toate ţările, constituie motivele care au sugerat delegatului Federaţiei sindicatelor franceze — Raymond Lovigne — ideea de a propune Congresului, spre aprobare, o rezoluţie în care se stipula necesitatea organizării, în mod simultan, pe plan internaţional, a unor acţiuni hotărîte în favoarea reducerii zilei de muncă la 8 ore.

Ţinînd cont de însemnătatea sa, propunerea a fost adoptată cu mare entuziasm. În moţiunea votată apoi de către congresişti se preciza că pentru a se pune de acord eforturile organizaţiilor profesionale din S.U.A. cu cele ale proletariatului european — şi avîndu-se, desigur, în vedere şi episodul sîngeros de la Chicago, din 1—3 mai 1886 [1] —, s-a ales ca dată unică pentru această acţiune muncitorească internaţională ziua de 1 Mai 1890. **„Muncitorii diferitelor naţiuni** — sublinia hotărîrea adoptată de Congresul Internaţionalei — **vor organiza această manifestaţie după felul cum li se va părea mai potrivit cu împrejurările din ţările lor".**

Caracterul periodic, anual, al evenimentului a fost stabilit în mod definitiv la cel de-al doilea Congres al Internaţionalei socialiste, de la Bruxelles (august 1891). Ziua de 1 Mai devenea — în conformitate cu hotărîrea adoptată cu acest prilej — moment de acţiune cu caracter permanent a proletariatului internaţional, prilej de evidenţiere deschisă a doleanţelor sale, economice şi social-politice, de revendicare a zilei de muncă de 8 ore şi afirmare a luptei de clasă. Congresul de la Zürich al Internaţionalei a II-a, ţinut în 1893, a reînnoit această hotărîre, adăugînd că întrunirile şi manifestările de 1 Mai trebuiau să afirme pretutindeni energia, voinţa proletariatului de a pune capăt deosebirilor de clasă prin revoluţia socială.

[1] *10 000 de muncitori de la întreprinderea Mac-Cormik, intraţi în grevă la 1 mai 1886, pentru obţinerea zilei de muncă de 8 ore, au fost atacaţi în zilele de 3 şi 4 mai de aparatul represiv, numeroşi muncitori fiind asasinaţi.*

În scurgerea deceniilor, caracterul zilei internaționale a celor ce muncesc a evoluat în raport cu evoluția mișcării muncitorești. De la o mișcare relativ pașnică, vizînd dobîndirea zilei de muncă de 8 ore, urmată apoi de presiuni din ce în ce mai bine organizate asupra aparatului burghez de stat, 1 Mai a devenit, cu timpul, o zi de afirmare a conștiinței de clasă a proletariatului internațional, a năzuințelor sale firești spre pace și progres social. An de an, clasa muncitoare internațională a prăznuit ziua de 1 Mai militînd tot mai hotărît, cu fermitatea și principialitatea conferite de justețea ideologiei sale pentru instaurarea unei orînduiri mai drepte, lipsite de ignoranță, sărăcie și exploatare.

Mărturiile vremii sînt unanime a recunoaște succesul deplin al primului 1 Mai în România, sărbătorit cu entuziasm în 1890 — în condițiile specifice clasei muncitoare din România, caracterizate de eforturile sale pentru organizarea politică și profesională. Proletariatul român transpunea astfel în fapt hotărîrea adoptată de Congresul din iulie 1889 al Internaționalei a II-a, la care cercurile socialiste din țara noastră au fost reprezentate prin 5 delegați. Întruniri și demonstrații au avut loc în majoritatea centrelor economice mai însemnate, inclusiv în Transilvania și Banat, provincii românești aflate sub dominația Imperiului habsburgic. În București, sărbătorirea zilei de 1 Mai a scos în stradă peste 5 000 de muncitori, cifră însemnată pentru acea perioadă. Cu muzica în frunte, cîntînd **Internaționala, Deșteaptă-te române și Marseilleza,** purtînd drapele roșii pe care era vizibilă revendicarea celor 8 ore de muncă, muncitorii au demonstrat pe străzile Capitalei într-o impresionantă procesiune. În grădina Trocadero, pe dealul Filaretului a avut loc apoi o mare întrunire publică. Constantin Mille, Al. Ionescu, Panait Mușoiu, Anton Bacalbașa, Alexandru Constantinescu și alți conducători socialiști au relevat în cuvinte deosebit de calde însemnătatea și semnificația zilei de 1 Mai, prima manifestație internațională a oamenilor muncii, care evidențiia hotărîrea lor fermă de a aboli regimul exploatării și împilării capitaliste și a edifica o societate nouă, socialistă, bazată pe dreptate, egalitate și echitate socială.

Prezența mișcării muncitorești din România încă de la primul 1 Mai cu manifestații bine organizate, cu un proletariat pătruns de semnificația revoluționară a acestei zile, releva existența în țara noastră a unei clase muncitoare conștiente de menirea sa istorică și de importanța solidarității internaționale. Referindu-se la felul în care a fost sărbătorită ziua de 1 Mai 1890 în România, Constantin Mille aprecia că primul 1 Mai este o zi **„din acelea care vor rămîne în istoria poporului român"** — întrucît, sublinia el — **„în această zi s-a arătat tuturora că o altă clasă de oameni cere dreptul la o viață politică și socială și, în sfîrșit, Partidul muncitorilor are temeinice baze și adînci rădăcini implintate în inima poporului".**

Caracterul manifestațiilor muncitorești din țara noastră prilejuite de ziua internațională a celor ce muncesc a fost condiționat întotdeauna de momentul istoric respectiv, evidențiind prin amploarea organizării și desfășurării acțiunilor muncitorești din diferite centre ale țării, prin natura lozincilor revendicate de mase cu acest prilej, însăși evoluția mișcării muncitorești, victoriile și minusurile existente în diferite perioade. Pornită inițial, ca și în alte țări, ca o acțiune pentru obținerea zilei de muncă de 8 ore, mai apoi a votului universal, întrunirile și demonstrațiile de masă ocazionate de eveniment vor avea, treptat, un caracter politic din ce în ce mai pronunțat, în spiritul dezideratului strategic fundamental al partidului revoluționar al clasei muncitoare : înlăturarea regimului capitalist și construirea societății socialiste. Un caracter deosebit de combativ l-au avut, de pildă, marile demonstrații și întruniri muncitorești de la 1 Mai în anii războiului mondial și în perioada de avînt revoluționar ce a urmat. La 1 Mai 1916, de exemplu, zeci de mii de muncitori de pe întreg cuprinsul țării, sub steagul internaționalismului proletar și al frăției dintre popoare, și-au manifestat deschis hotărîrea și voința lor de pace. Ținută într-o zi lucrătoare, manifestarea de 1 Mai 1916 a avut un caracter revoluționar, căpătînd aspectul unei greve generale în întreaga țară. În timp ce cea mai mare parte a teritoriului patriei noastre gemea sub jugul ocupanților germani, sărbătorirea lui 1 Mai 1917 a avut loc în toate orașele din Moldova. Memorabilă a rămas în acest sens sărbătorirea zilei de 1 Mai 1917 la Iași.

Sfîrșitul primului război mondial, urmările sale pe plan economic și social au coincis în România cu începutul unei perioade de avînt revoluționar fără precedent în istoria mișcării muncitorești. Efervescența, amploarea și combativitatea mișcărilor sociale cu caracter revendicativ, procesul de clarificare ideologică din Partidul Socialist, toate aceste elemente definitorii pentru avîntul revoluționar amintit — generat de ascuțirea contradicțiilor de clasă proprii societății românești din acea perioadă, la care se adaugă influența mișcării muncitorești internaționale, în primul rînd a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — și-au găsit reflectarea în impresionantele întruniri și demonstrații ale clasei muncitoare prilejuite de sărbătorirea zilei de 1 Mai. Mii de muncitori din marea majoritate a centrelor economice ale țării au luat parte la întrunirile și demonstrațiile de stradă care au avut loc. Vom aminti, de pildă, marea demonstrație a maselor muncitorești din București, de la 1 Mai 1920, la care au participat peste 80.000 de oameni ai muncii, fiind una dintre cele mai însemnate manifestații politice de stradă ale proletariatului român. La fel, manifestații de amploare au avut loc la 1 Mai 1921.

Organizate și conduse de cunoscuții militanți ai mișcării muncitorești ca : Gh. Cristescu, Gh. Niculescu-Mizil, C. Popovici, Leonte Filipescu, Alex. Dobrogeanu-Gherea, T. Iordăchescu, G. M. Vasilescu, Pandele Becheanu, C. Mănescu, I. Olteanu și mulți alții, manifestațiile muncitorești prilejuite de eveniment în anii 1920—1921 au avut și un pronunțat caracter politic. Pe lîngă tradiționalele cerințe economice, pe steaguri și pancarte apar obiective noi, referitoare la necesitatea luptei pentru transformarea partidului socialist în partid comunist, la întărirea solidarității mișcării muncitorești internaționale, pentru eliberarea militanților mișcării muncitorești arestați : **„Trăiască Partidul Comunist !" ; „Trăiască puterea proletară !" ; „Viitorul este al comunismului !" ; „Cerem eliberarea deținuților politici !"**, au scandat masele cu acest prilej.

Evenimentele legate de pregătirea și desfășurarea zilei de 1 Mai în acești ani și-au adus contribuția lor însemnată la clarificarea ideologică în sînul mișcării muncitorești din România, fapt care a permis, la congresul istoric din mai 1921, transformarea partidului socialist în partid comunist. Așa cum sublinia secretarul general al P.C.R., tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU, „Partidul Comunist, continuator direct al mișcării revoluționare, socialiste, al partidului clasei muncitoare făurit în 1893, a dus mai departe și a ridicat pe un plan superior, în noile condiții de dezvoltare a României, lupta de eliberare socială și națională".**

De la crearea P.C.R., manifestațiile de 1 Mai au căpătat un pronunțat caracter revoluționar, devenind, totodată, mai combative și de mai mare amploare. În condițiile unei aspre ilegalități, P.C.R. a știut să îmbine cu pricepere și clarviziune munca în condiții de conspirativitate cu orice posibilitate legală oferită de regimul burghez. An de an, apelurile sale mobilizatoare ajungeau pînă în cele mai îndepărtate localități. Oamenii muncii erau chemați să sărbătorească ziua de 1 Mai prin luptă împotriva exploatării și asupririi regimului burghez, pentru apărarea independenței și suveranității naționale.

Campaniile politice de 1 Mai au constituit pentru partidul comunist prilejuri concrete de combatere și demascare a ideologiei și propagandei burgheze, de evidențiere și popularizare în mase a marilor succese obținute de popoarele Uniunii Sovietice în procesul edificării societății socialiste, în general de clasa muncitoare internațională, în lupta împotriva exploatării capitaliste, pentru libertate și progres social.

Alături de lozincile anterioare — 8 ore de muncă, ridicarea salariilor, drepturi și libertăți democratice —, apar acum, cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai, obiective determinate de condițiile noi, social-economice în care se desfășura lupta clasei muncitoare. Unul dintre acestea se referă la problema Frontului Unic Muncitoresc. Poate nici o altă acțiune sau moment de luptă a proletariatului nu a cuprins în sine suflul făuririi Frontului Unic Muncitoresc așa cum le-au cuprins manifestațiile de masă prilejuite de 1 Mai. **„Vrem Front Unic Muncitoresc !", „Trăiască unitatea clasei muncitoare !", „La luptă în front unic împotriva ofensivei burgheze !"**, — sînt chemările pe care în permanență le vom găsi înscrise pe pancardele purtate de muncitorii comuniști, social-democrați sau fără de partid în cadrul demonstrațiilor de 1 Mai.

Aceasta a fost principala caracteristică a zilei de 1 Mai în anii stabilizării relative a capitalismului (1922—1928), în perioada avîntului revoluționar ce a urmat în timpul crizei economice (1929—1933), avînt culminat cu eroicele bătălii ale clasei muncitoare din ianuarie—februarie 1933.

Mereu prezent în mijlocul clasei muncitoare, Partidul Comunist Român va sintetiza, pentru fiecare an, pentru fiecare etapă, dezideratele fundamentale ale clasei muncitoare, direcțiile sale de luptă. De 1 Mai 1933, de pildă, masele muncitoare erau chemate de P.C.R. să manifesteze împotriva stării de asediu, pentru eliberarea militanților arestați, împotriva scumpetei, curbelor de sacrificiu, pentru drepturi și libertăți democratice, cetățenești. Pentru țărănime, lozincile de 1 Mai ale P.C.R. prevedeau exproprierea totală, fără plată, a pămînturilor moșierești și ale domeniilor regale și împărțirea lor, cu inventarul necesar, țăranilor săraci și mijlocași.

Concluziile și învățămintele desprinse de partidul comunist au fost deosebit de necesare în noua etapă de luptă care avea să înceapă, cînd în fața clasei muncitoare, a întregului popor român se profila tot mai amenințător pericolul fascist. De altfel, caracteristica principală a aniversării zilei de 1 Mai în perioada anilor 1934—1940 a constituit-o tocmai lupta împotriva pericolului fascist. Străduințile partidului comunist de a găsi cele mai adecvate forme și mijloace de acțiune pentru a mobiliza toate forțele sociale democratice și progresiste ale națiunii în cadrul unui front larg de luptă, menit să oprească ascensiunea fascismului spre putere în România, să salvgardeze independența și suveranitatea sa națională și-au găsit o strălucită concretizare în chemarea patriotică adresată membrilor de partid de a lupta pînă la sacrificiu, cu arma în mînă, pentru apărarea fruntariilor naționale strămoșești, amenințate tot mai grav de politica agresivă promovată pe plan internațional de statele fasciste și revizioniste.

Militînd pentru salvgardarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a propriei țări și cultivînd, totodată, tradiționalele sentimente de respect și solidaritate față de popoarele care luptau pentru libertate, oamenii muncii din România și-au manifestat, de asemenea, în acești ani, atașamentul și adeziunea lor frățească la lupta eroică a popoarelor subjugate sau amenințate de fascism.

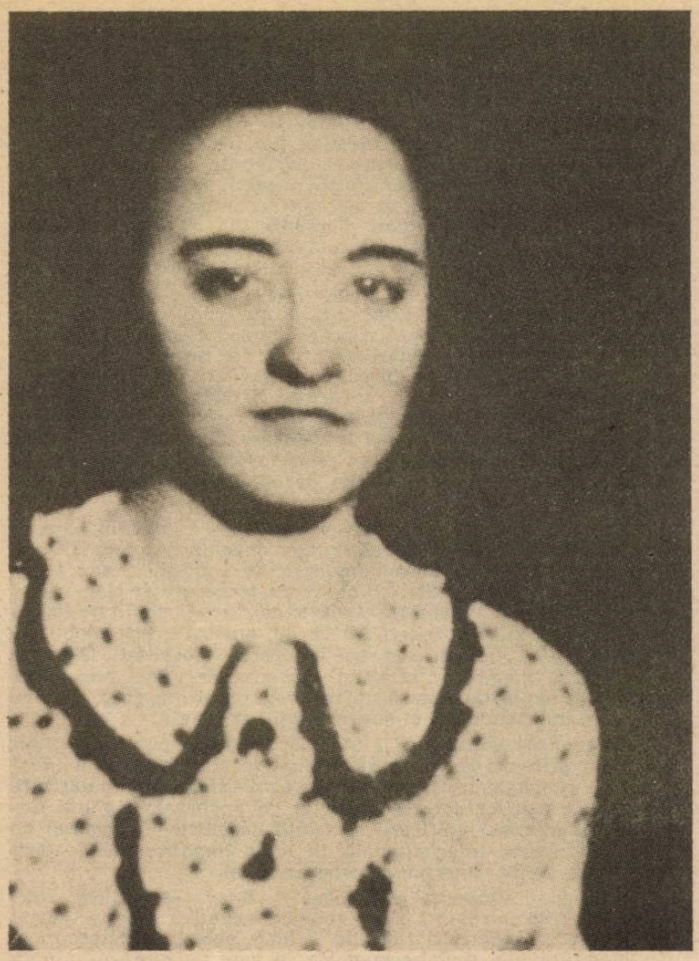

„PENTRU FRONTUL POPULAR ANTIFASCIST. PENTRU ROMÂNIA LIBERĂ ŞI INDEPENDENTĂ "

UNIVERSUL

În împrejurările grave din anii 1938—1939, cînd dimensiunile ameninţării fasciste asupra României crescuseră considerabil ca urmare a tranzacţiei ruşinoase de la München (septembrie 1938) şi a ocupării Cehoslovaciei de către nazişti (martie 1939), eforturile partidului comunist de realizare a unui cadru unitar de luptă antifascistă s-au diversificat la scară naţională. Politica de front popular antifascist promovată de partidul comunist în aceşti ani a dobîndit consistenţă îndeosebi în rîndurile clasei muncitoare. Cadrul organizat, de Front unic muncitoresc pe care au reuşit să-l imprime comuniştii în ansamblul activităţii profesionale şi social-politice a breslelor muncitoreşti constituie, între altele, şi explicaţia caracterului revoluţionar deosebit de energic pe care l-au avut manifestările antifasciste şi patriotice de la 1 Mai 1939.

Campania politică de organizare a zilei de 1 Mai 1939 s-a desfăşurat în condiţii specifice, diferite de cele din anii precedenţi. Era vorba de încercarea pe care autorităţile o făceau de a denatura caracterul şi semnificaţia istorică a acestui eveniment, preconizînd imprimarea unui caracter oficial, de sprijinire a regimului de dictatură regală întrunirilor şi demonstraţiilor de stradă organizate de bresle în această zi.

Este meritul Partidului Comunist Român că în acele condiţii a găsit orientarea tactică cea mai potrivită, reuşind, pe baza colaborării cu socialiştii şi social-democraţii, să dejoace intenţiile autorităţilor, să transforme întrunirile şi demonstraţiile din ziua de 1 Mai 1939 în puternice acţiuni de protest contra regimului de dictatură regală, împotriva fascismului şi pericolului de război, pentru apărarea independenţei şi integrităţii teritoriale a patriei.

Toate acestea au fost posibile ca urmare a unei activităţi organizatorice prealabile deosebit de intense desfăşurate de P.C.R.

Poate mai mult decît oricare altă acţiune revoluţionară pe care o consemnează trecutul de luptă al clasei muncitoare din România, manifestările politice, antifasciste şi patriotice de la 1 Mai 1939 s-au desfăşurat cu participarea activă a tineretului revoluţionar. Prezenţa tovarăşului Nicolae Ceauşescu în Comisia de organizare a zilei de 1 Mai, poartă în sine semnificaţia preţuirii pe care partidul o acorda meritelor sale personale, discernămîntului politic, dîrzeniei şi intransigenţei revoluţionare pe care le probase în numeroase împrejurări, ca şi grija pentru obiectivele strategice şi tactice pe care P.C.R. şi le fixase în această epocă : înfăptuirea unităţii de acţiune a clasei muncitoare, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist si crearea Frontului Popular Antifascist, organism politic menit să acţioneze mai eficient pentru salvarea independenţei, a suveranităţii naţionale şi integrităţii teritoriale a patriei. Or, era limpede în epocă iar astăzi cu mult mai clar că experienţa pe care o aducea comunistul Nicolae Ceauşescu în fluxul viu al desfăşurării luptei revoluţionare era deja foarte consistentă. În calitate de membru în conducerea Comitetului naţional antifascist, de activist recunoscut pentru realizarea Frontului unic muncitoresc în cadrul breslelor, în sfîrşit, de conducător al Comisiei de reorganizare a Uniunii Tineretului Comunist, îşi adusese ori îşi aducea o contribuţie revelatoare, care avea să-şi găsească — după cum au dovedit-o evenimentele —, o strălucită confirmare în acţiunile revoluţionare memorabile de la 1 Mai 1939.

Subliniind contribuţia majoră pe care a avut-o revoluţionarul, democrat şi patriot în organizarea şi desfăşurarea campaniei politice de sărbătorire a zilei de 1 Mai 1939, trebuie să reţinem intensa activitate de pregătire minuţioasă a acestor manifestări desfăşurate de tineretul comunist în cadrul cercurilor culturale de pe lîngă breslele profesionale muncitoreşti. Reuniunile culturale şi întrunirile numeroase organizate în cursul lunilor martie şi aprilie 1939 din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a altor tineri militanţi comunişti şi antifascişti, au constituit cadrul propice pentru sublinierea semnificaţiei politice pe care o avea ziua solidarităţii internaţionale a celor ce muncesc şi de reliefare a istoricului acestei sărbători proletare în ţara noastră. Ascultînd glasul şi îndemnurile autorizate ale celor care le conduceau eforturile de refacere a organizaţiei lor politice revoluţionare, tinerii au înţeles încă mai bine, cu prilejul discuţiilor ocazionate de aceste întruniri, care erau sensurile majore ale luptei desfăşurate de clasa muncitoare, de întregul popor român în împrejurările grele şi complexe ale anului 1939, necesitatea de a se ralia acestor eforturi, de a contribui efectiv şi plenar la lupta patriotică a Partidului comunist, care îşi propunea salvarea patriei, a destinelor istorice ale poporului român de primejdia fascistă şi revizionistă.

Alături de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, desemnat de către conducerea Partidului comunist în Comisia conspirativă de organizare a campaniei politice prilejuită de sărbătorirea zilei de 1 Mai în acest an, conducătorii comisiilor de reorganizare a Uniunii Tineretului Comunist din sectoarele Capitalei, între care tînăra militantă comunistă şi antifascistă Elena Ceauşescu (Petrescu), şi-au adus contribuţia la desfăşurarea întrunirilor de masă organizate în sălile „Aro", „Tomis", „Eintracht", întruniri care au relevat pe lîngă spiritul revoluţionar, potrivnic dictaturii regale, atitudinea intransigentă cu care se afirma poporul român faţă de ascensiunea pericolului fascist şi de război, hotărîrea sa de a da consistenţă chemărilor partidului comunist la lupta pentru apărarea cu orice preţ a libertăţii, integrităţii teritoriale şi a independenţei naţionale a patriei ameninţate de nazişti şi de partenerii lor revizionişti.

După terminarea întrunirilor, miile de oameni ai muncii încolonați au parcurs diferite străzi ale Capitalei, îndreptîndu-se spre sala „Aro", unde avea loc Congresul breslelor. În discursul pronunțat cu acest prilej, Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri a respins agitațiile naziste și a subliniat dorința poporului român de a trăi în pace și în bună înțelegere cu toate națiunile lumii. **„Cînd însă, se va schița de undeva** — a arătat el — **o încercare de atingere a teritoriului nostru, ea se va izbi de cea mai hotărîtă și cea mai neclintită rezistență... Această politică nu este numai politica guvernului sau politica unui grup de oameni : aceasta este politica țării, este politica națională".**

Referindu-se la aceste eforturi de realizare a unității naționale de luptă împotriva primejdiei fasciste și de război, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sublinia că, paralel cu înfăptuirea unității de acțiune proletară în breslele profesionale, clasa muncitoare a reușit, în condițiile complexe ale acestor ani, să lărgească cadrul de colaborare cu elemente de stînga, cu **„forțele democratice din rîndul partidelor burgheze, precum și cu unii membri ai guvernului de dictatură regală".**

Dînd expresie sentimentelor patriotice de care era animată muncitorimea română, participanții la lucrările congresului breslelor au hotărît, printr-o rezoluție, ca întreaga clasă muncitoare din România să contribuie cu valoarea unei zile de muncă la înzestrarea tehnică a armatei române.

Glasul tineretului comunist s-a afirmat, de asemenea, pe traseul parcurs pe străzile Capitalei de impunătorul cortegiu al celor peste 20 000 de manifestanți care au luat parte la sărbătorirea zilei de 1 Mai și care, depunînd coroane de flori pe Mormîntul Eroului Necunoscut aduceau, printr-un impresionant gest, un călduros omagiu eroilor neamului, celor care prin jertfa lor supremă dăduseră conținut năzuințelor seculare de libertate, de unitate și de independență națională ale poporului român.

O atenție deosebită a acordat-o partidul comunist în cadrul campaniei politice de 1 Mai 1939 sublinierii pericolului prezentat de organizațiile fasciste din interiorul țării și, în primul rînd, de Garda de Fier, principala agentură hitleristă din România. Printre lozincile P.C.R. dintre cele mai larg folosite în cadrul marii demonstrații muncitorești din București de la 1 Mai 1939 au fost cele referitoare la condamnarea acestei organizații fasciste, teroriste. Pe întregul traseu, miile de manifestanți, mai ales tinerii comuniști, sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu și a altor membri din Comisia de reorganizare a U.T.C. au scandat : **„Jos Garda de Fier !, Jos gardismul !, Jos agenții hitleriști !, Vrem apărarea granițelor !, Unire cu toate popoarele democratice !, La ghilotină cu Hitler și Mussolini !, Trăiască Frontul Popular Antifascist !, Trăiască independența și integritatea teritorială a patriei !"** ș.a.

Din inițiativa comuniștilor și a muncitorilor social-democrați, în după-amiaza zilei de 1 Mai 1939 au fost organizate, de asemenea, la Stadionul Muncitoresc și în diverse păduri și locuri de agrement din jurul Capitalei, acțiuni cu caracter educativ patriotic. Tineretul comunist și antifascist, sub conducerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, a extins acțiunea de colectare de ajutoare pentru întemnițații politici ai clasei muncitoare, s-au lansat și scandat chemările de luptă ale partidului comunist.

„ȚARA POATE CONTA PE BRAȚELE VIGUROASE ALE MUNCITORIMII"

UNIVERSUL

Mareo demonstrație de ori a breslelor

Întruniri muncitorești cu ocazia zilei de 1 Mai 1939 au avut loc în numeroase alte localități din România. Ca și în cazul manifestărilor din Capitală, principala caracteristică imprimată acelor întruniri a constat în atitudinea antifascistă și antirăzboinică, apărarea independenței și suveranității naționale a țării. Muncitorimea din principalele orașe ale Moldovei — Iași, Bacău, Piatra Neamț — a demascat, cu ocazia întrunirilor de 1 Mai, politica dictaturii regale, salariile de mizerie în raport cu creșterea necontenită a prețurilor, lipsa de ocrotire socială și de protecție a muncii, încălcarea drepturilor și libertăților democratice, dar a subliniat în primul rînd necesitatea respingerii ofensivei fasciste ce plana asupra poporului român, apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei.

Sub semnul acelorași imperative s-a desfășurat și marea întrunire a muncitorilor din Ploiești. Discursurile pronunțate cu acest prilej în fața mulțimii de către fruntașii mișcării muncitorești din localitate au evidențiat necesitatea lichidării organizațiilor fasciste și teroriste, au condamnat politica de cedare în fața agresorului hitlerist, subliniind voința fermă a clasei muncitoare de a apăra independența României, suveranitatea și integritatea ei teritorială.

Proletariatul din Timișoara a organizat și el, în ziua de 1 Mai 1939 o mare întrunire publică, în cadrul căreia vorbitorii au arătat necesitatea luptei pentru apărarea țării, amenințată de agresorii fasciști, au apelat la triumful rațiunii, la pace între popoare. **„În împrejurările grele de azi** — arăta Simion Gîrboveanu, secretarul breslei muncitorilor metalurgiști și electricieni din ținutul Timiș —, **cînd pretutindeni se ațiță ura și se aude zăngănitul de săbii, muncitorimea, care este adînc pacifistă, manifestează și pentru triumful păcii între popoare, dar, totodată, ține să-și exprime în mod public, hotărîrea ei de a lupta împotriva oricărei tendințe externe sau interne de stîrbire a independenței naționale și această luptă o va duce fără nici o precupețire, pentru salvarea țării și libertăților".**

La Cluj, oameni ai muncii români și maghiari, înfrățiți în luptă, au organizat o mare întrunire cu care prilej numeroși vorbitori s-au pronunțat împotriva fascismului și pericolului de război. Masele de muncitori, participanți la întrunirea din localitate, s-au pronunțat împotriva politicii revizioniste promovată de Ungaria horthystă la adresa României, arătînd că oamenii muncii maghiari din România nu aprobau această politică și că, la fel ca muncitorii români, **„nu au alte deziderate decît munca și libertatea". Clasa muncitoare se declară împotriva oricăror tendințe revizioniste** — arăta unul dintre vorbitori — **și afirmă că țara poate conta pe brațele vînjoase ale muncitorilor în momentul suprem al apărării patriei".**

Manifestările revoluționare din România de la 1 Mai 1939 și transformarea lor într-o acțiune antifascistă și antirăzboinică de amploare au avut ecou și peste granițele țării. Ziarele „Daily Herald" din Marea Britanie și „Izvestia" din U.R.S.S., din 2 și respectiv 4 mai 1939, publicau informații care arătau că în România, la 1 Mai, 20 000 de muncitori au demonstrat în București sub lozinci antifasciste, antirăzboinice, și antirevizioniste. **„Manifestările de 1 Mai din București și din provincie** — scria revista «Rundschau» din Basel (Elveția), la 25 mai 1939 — **au relevat intensificarea activității antifasciste a maselor ca și o creștere a influenței partidului comunist, a capacității sale de a mobiliza masele".** Referindu-se la cadrul unității muncitorești de luptă care a stat la baza acestor acțiuni, revista sublinia caracterul lor profund patriotic, hotărîrea manifestă a clasei muncitoare din România de a apăra independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială a țării.

Hotărîrea unanimă a poporului român de a se opune agresiunii fasciste, de a-și apăra cu orice sacrificiu independența, suveranitatea națională și integritatea teritorială a produs o impresie profundă și în S.U.A. Ataşatul român de presă din Washington, sublinia, în raportul trimis în țară, că manifestările de la 1 Mai 1939 din România, prin caracterul lor antifascist și antirevizionist au fost comentate și apreciate în mod deosebit în presa și în emisiunile diverselor posturi de radio din America. S-au făcut dese referiri la cuvintele lui Armand Călinescu : **„Cei care cred că avem ceva de dat se înșeală. Apăra-vom cu sîngele nostru ceea ce ne aparține".**

Evenimentele de la 1 Mai 1939 din București, au avut un larg răsunet în cadrul lucrărilor **Conferinței internaționale asupra problemelor democrației, păcii și apărării persoanei umane,** ținută la Paris, la 12—14 mai 1939. Luînd în discuție situația din România, amenințată de fascism și agresiune din partea Germaniei hitleriste și a aliaților ei, în documentul intitulat **Pentru integritatea și independența României. Amenințarea Germaniei hitleriste. România în frontul păcii,** Conferința aprecia că manifestările muncitorești din ziua de 1 Mai din București sînt o „xpresie a voinței maselor". Ea considera că acestea au avut un puternic caracter antifascist și antirăzboinic, **„ceea ce este dovadă că poporul român se raliază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta în mod real împotriva agresorului și fascismului."**

ACEA PRIMĂVARĂ A SPERANȚEI POPORULUI ROMÂN

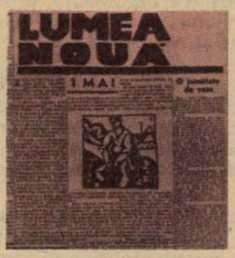
LUMEA NOUĂ

1 MAI

Manifestările antifasciste, antirevizioniste și antirăzboinice care au avut loc în România la 1 Mai 1939 se înscriu în ansamblul general al politicii de Front Popular Antifascist și antirevizionist promovată de Partidul Comunist Român în acei ani deosebit de grei pentru destinele istorice ale poporului. Din acest punct de vedere, rămîne deosebit de important faptul că simultan, în aceeași zi, comuniștii, socialiștii și social-democrații și-au unit glasul în apărarea drepturilor și libertăților democratice împotriva primejdiei fascismului, a hitlerismului, și-au afirmat hotărîrea de a lupta cu fermitate și pînă la sacrificiul suprem pentru independența și suveranitatea de stat a României.

Organizate și desfășurate în condițiile în care fascismul internațional era în plină ofensivă, cînd unele popoare căzuseră deja victimă agresiunii naziste, iar altele erau direct amenințate, evenimentele revoluționare din România de la 1 Mai 1939 reprezintă expresia pilduitoare a nobilelor aspirații de libertate, independență și suveranitate nutrite de poporul român. Ele au pus în evidență forța și capacitatea de inițiativă a clasei muncitoare, voința de unitate și de acțiune a proletariatului, spiritul său de jertfă în slujirea cu credință a intereselor naționale. Doi reporteri ai timpului, Miron Radu Paraschivescu și Gheorghe Dinu, scriind într-unul din organele de presă accep-

tate de regim despre manifestările care au loc loc în țara noastră la 1 Mai 1939, subliniau următoarele : **„Dacă Armindenul anului acestuia a fost — ca-ntotdeauna — o sărbătoare universală, sensul pe care noi l-am acordat a fost unul de unitate națională, de cimentare și deplină afirmare a clasei muncitoare în corpul națiunii... Ziua aceasta a însemnat sărbătorirea și legămîntul muncitorimii românești pentru apărarea și cimentarea unității și independenței naționale“.**

Acțiunile revoluționare antifasciste și patriotice de masă de la 1 Mai 1939 au constituit un moment deosebit de important și pentru procesul de reconstituire organizatorică a Uniunii Tineretului Comunist, proces încheiat la Conferința Națională a tineretului comunist din decembrie a aceluiași an.

Marile întruniri și demonstrații ale oamenilor muncii din România, desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai 1939, au constituit, pe de altă parte, o nouă verificare, în practica luptei revoluționare, a justeței liniei politice, ideologice și tactice a partidului comunist, subliniind marea sa capacitate organizatorică, legăturile sale strînse cu masele largi ale poporului. Ele au contribuit, în același timp, la creșterea prestigiului, a autorității de care Partidul Comunist Român se bucura în fața întregii națiuni. **„Numărîndu-se printre puținele manifestări din Europa care au avut loc în condițiile cînd fascismul era în ofensivă după München“**, așa după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, evenimentele revoluționare prilejuite de sărbătorirea zilei de 1 Mai 1939 reprezintă **„o dovadă a maturității clasei muncitoare, a posibilităților de care dispunea atunci poporul român, forțele sale revoluționare și progresiste de a organiza cu succes lupta împotriva războiului și fascismului“.**

Mereu prezentă, experiența acestor acțiuni patriotice de luptă antifascistă va fi un exemplu stimulator în cadrul mișcării de rezistență antifascistă a poporului român organizată și condusă de partidul comunist în perioada grea a dictaturii antonesciene și a războiului hitlerist. În acei ani întunecați, cînd poporul român, împins într-un război nedorit, sîngera din greu, acțiunile revoluționare ale oamenilor muncii prilejuite de ziua de 1 Mai s-au identificat cu obiectivul principal înfățișat de partidul comunist în fața întregului popor român ; crearea unui larg front patriotic, doborîrea dictaturii militaro-fasciste și eliberarea patriei de sub dominația hitleristă, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste.

Caracterizate prin editarea și difuzarea unui bogat material propagandistic al P.C.R., prin organizarea actelor de sabotaj în fabrici și întreprinderi, acțiunile muncitorești prilejuite de ziua de 1 Mai, care au avut loc în această perioadă de grele încercări, și-au adus contribuția lor la subminarea mașinii de război fasciste, la realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Într-adevăr, discuțiile principiale purtate în legătură cu situația mișcării muncitorești interne și internaționale și a perspectivelor acestora, la care au luat parte numeroase cadre din conducerea P.C.R. și P.S.D., inclusiv în lagăre și închisori, căutarea în comun a unor căi de salvare a țării de la catastrofă și găsirea unor soluții multiplelor probleme ce se ridicau la ordinea zilei, au apropiat mult pozițiile celor două partide muncitorești. Ca urmare, tratativele dintre delegațiile P.C.R. și P.S.D. au dus la conturarea platformei acordului de colaborare dintre cele două partide muncitorești, la stabilirea strategiei și tacticii de urmat și la încheierea, la jumătatea lunii aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc.

După definitivarea înțelegerii de Front unic, reprezentanții celor două partide au hotărît, de comun acord, ca această știre să fie adusă la cunoștință maselor muncitoare în ziua marii sărbători a unității și solidarității internaționale a celor ce muncesc — 1 Mai. Vestind întregii țări că proletariatul s-a unit în lupta pentru o Românie liberă, independentă și democratică, manifestul Frontului Unic Muncitoresc, scria : **„În ziua de 1 Mai, ziua ei de lupte și de speranțe, muncitorimea organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoarea politică, credință religioasă și apartenență socială, la luptă hotărîtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane“.**

Realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, prin crearea Frontului Unic Muncitoresc, a contribuit la creșterea capacității ei de luptă, a posibilităților de dinamizare și conducere a celorlalte categorii de oameni ai muncii, a tuturor forțelor patriotice și antifasciste din România. Expresie a intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, Frontul Unic Muncitoresc n-a însemnat doar o însumare aritmetică de forțe, ci o puternică bază de unire a maselor, coloana vertebrală a coalizării tuturor grupărilor patriotice și democratice, pentru doborîrea dictaturii, nucleul unității întregului popor în lupta pentru salvgardarea intereselor sale fundamentale, a ființei sale naționale.

Prin victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă începută în august 1944, clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, săvîrșea o cotitură esențială în istoria poporului român. Sărbătorită în mod liber după înfăptuirea actului istoric din august 1944, ziua de 1 Mai a devenit prilej de evidențiere a transformărilor profunde care s-au produs în viața țării în anii edificării noii orînduiri, a uriașului efort constructiv al oamenilor muncii fără deosebire de naționalitate. Entuziasmul cu care milioane de oameni ai muncii au cinstit, an de an, Ziua internațională a celor ce muncesc, reliefează, pe de altă parte, unitatea moral-politică a întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, sentimentele sale internaționale, de solidaritate cu popoarele lumii în lupta pentru pace, independență națională și progres social.

Anii revoluției și construcției socialiste, ani de redimensionare a istoriei noastre, de împliniri majore pe toate planurile creației, au pus în lumină o nouă imagine a zilei de 1 Mai, de fiecare dată mai consistentă, mai semnificativă și, în același timp, mai mobilizatoare. Este și aceasta, în ultimă instanță, tot o imagine istorică, în care se oglindesc toate realizările clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii, ale întregului popor care a dat și dă viață proiectelor politice făurite de partid.

Masele largi de oameni ai muncii, avînd sentimentul unității lor în România socialistă, vor veni și în acest an la tradiționala zi de 1 Mai, să raporteze partidului comunist, secretarului său general, marile victorii, să-și reafirme încrederea și angajamentul plenar de a fi mereu la datorie în măreața luptă pe frontul construcției pașnice, pentru înfăptuirea istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea, care au deschis noi perspective programului economic și social al patriei, înfăptuirii mărețului Program al partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism.

Luptînd pentru a duce România pe culmi tot mai înalte de progres și de civilizație, muncind în strînsă unitate sub conducerea Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, poporul român poate să privească limpede și optimist viitorul. Experiența istoriei noastre noi demonstrează marile capacități creatoare ale unui popor liber și independent, stăpîn pe soarta sa. Această realitate se constituie într-o confirmare strălucită a superiorității noii orînduiri, a forței, clarviziunii și originalității politicii partidului nostru, care și-a dovedit capacitatea de a aplica, în mod creator, în toate împrejurările, adevărurile general-valabile la condițiile concrete din România, călăuzindu-se cu consecvență de concepția revoluționară, materialist-dialectică și istorică. Aceste certitudini, care definesc existența și devenirea poporului nostru, îi mobilizează energiile creatoare în contextul marilor eforturi patriotice de afirmare a României în constelația națiunilor lumii, ca o prezență activă, luminoasă și demnă.

Ca urmare, ziua de 1 Mai își relevă azi, în România socialistă, mai mult ca oricînd valoarea sa de simbol revoluționar, însuflețitor de muncă avîntată pentru binele și propășirea patriei și, pe de altă parte, cinstirea marilor idealuri ale solidarității internaționale în lupta pentru eliberarea popoarelor lumii de exploatare și de coșmarul războaielor, pentru progres social și deplină libertate. În această zi a muncii și, deopotrivă, a solidarității internaționale, putem afirma cu mîndrie că România — sub conducerea Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu — se prezintă lumii cu conștiința datoriei împlinite si hotărîrea nestrămutată de a lupta pentru edificarea pe pămîntul strămoșesc a celei mai drepte societăți, în același timp cu hotărîrea fermă de a face totul pentru binele tuturor, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune.

Catalizînd și canalizînd energiile poporului spre obiectivul fundamental al înălțării patriei pe culmile civilizației socialiste, Partidul Comunist Român manifestă, totodată, o înaltă responsabilitate pentru destinele socialismului și păcii în lume, avînd permanent în vedere că între îndatoririle pe plan intern și cele internaționale există o strînsă unitate dialectică. Neobosit, partidul educă masele largi de oameni ai muncii din patria noastră în ideea că fiecare succes în construcția socialismului reprezintă nu numai pîrghia ridicării propriei lor bunăstări materiale și spirituale, dar și un aport la întărirea forțelor mondiale ale socialismului. Totodată, în numele aceleiași responsabilități, Partidul Comunist Român acționează ca detașament activ al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, depunînd toate eforturile pentru întărirea solidarității și unității de luptă a comuniștilor, a tuturor forțelor muncitorești și democratice din lume. Solidaritatea cu luptele oamenilor muncii de pe toate continentele pentru dreptate socială, cu lupta popoarelor pentru libertate, democrație, progres și pace în lume constituie deviza de frontispiciu a întregii politici internaționale a partidului și statului nostru. **„În zilele noastre** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **internaționalismul însemnează solidaritatea și întrajutorarea reciprocă cu toate țările sistemului socialist mondial, cu toate partidele comuniste și muncitorești, colaborarea cu toate forțele revoluționare, democratice, antiimperialiste“.**

Sînt sintetizate în aceste cuvinte direcțiile principale de acțiune ale Partidului Comunist Român, în spiritul bogatelor sale tradiții de solidaritate internațională din trecut și din evul nostru socialist. Iată de ce, în spiritul îmbinării armonioase a sarcinilor naționale și internaționale, a patriotismului și internaționalismului — trăsătura definitorie a activității Partidului Comunist Român de-a lungul întregii sale activități — ziua de 1 Mai este sărbătorită în țara noastră ca zi a frăției și solidarității cu toți cei ce muncesc din toate țările, cu toate forțele înaintate ale lumii contemporane.

Dr. A. TRASTĂU

ȚĂRILE ROMÂNE ÎN PRIMA REVOLUȚIE DE PROPORȚII EUROPENE

Profiluri și fapte reprezentative ale unor conducători revoluționari

TOATE epocile revoluționare, toate marile evenimente care s-au înscris ca momente de referință în istoria poporului român, ca, de altfel, a oricărui alt popor au purtat însemnul creației istorice a maselor, au fost produsul nemijlocit al revărsării potențialului de acțiune politică-socială de care dispun ; au fost în cea mai mare parte a lor rodul inițiativei celor mulți. Ce-i drept, masele populare, cu unele excepții, în special în epocile modernă și contemporană, și-au modelat și își modelează acțiunile nu doar în funcție de gîndurile și aspirațiile lor, de ceea ce este țel nemijlocit al faptei, care pot fi reprezentate în planul conștiinței mai mult sau mai puțin precis, mai mult sau mai puțin difuz, ci mai ales în conformitate cu chemările la luptă formulate de forțele sociale aflate în avangarda istoriei de proiectul social-politic făurit de acestea. Există, cu alte cuvinte, o simbioză reală, organică între acțiunea maselor ca forță motrice fundamentală a mișcării istorice și capacitatea de înțelegere, implicit de prevedere a sensului dezvoltării societății, în funcție de cerințele legice ale progresului social, a căror descifrare este apanajul conducătorilor, al personalităților.

Revoluția română de la 1848—1849 este un asemenea eveniment care, prin tulburătoarea sa desfășurare, a adus în prim planul vieții politice masele populare : țărănimea, proletariatul incipient, dar deja suficient de activ, păturile mijlocii ale societății. Și, ieșirea năvalnică a maselor pe scena istorică a țării a fost obiectiv determinată de criza profundă pe care o cunoșteau structurile feudale, de necesitatea acută a unor transformări de substanță și care erau resimțite de întregul popor. Nu întîmplător de aproape un veac o frămîntare social-politică și ideologică din ce în ce mai amplă ca dimensiuni cuprinsese țara întreagă ; confruntări aspre, de anvergură națională, punctează cursul dezvoltării istorice a poporului român între care răscoala lui Horea și revoluția condusă de Tudor Vladimirescu zguduiseră din temelii anacronicele întocmiri feudale dar fuseseră înfrînte ca urmare a intervențiilor militare habsburgice și otomane.

În derularea lor, evenimentele amintite, dar nu numai acestea, au înfederat forța și capacitatea cu care puteau acționa masele o dată angajate pe făgașul luptei social-politice, dar și necesitatea dirijării eforturilor lor, a orientării pașilor pe acele drumuri ale istoriei ca realitate ce putea conduce la atingerea și împlinirea aspirațiilor nutrite. Și, în mod deosebit, s-a impus imperativul conștientizării maselor, al transformării idealurilor lor din expresii ale unor nevoi resimțite zilnic în impulsuri active care să alimenteze acțiunea politică revoluționară și aceasta a fost menirea istorică a conducătorilor. Iar pregătirea și mai ales desfășurarea propriu-zisă a revoluției din 1848—1849 au „sculptat" memorabile figuri de personalități care au și intrat pentru totdeauna în panteonul conștiinței istorice a poporului român. Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, Mihail Kogălniceanu, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, C.A.Rosetti, Ion Ionescu de la Brad, Ion și Dumitru Brătianu, Costache Negri, Alecu Russo, Gheorghe Magheru, Axente Sever, Ion Buteanu, Alexandru Papiu Ilarian etc. Ei au avut capacitatea nu numai de a sesiza conținutul necesităților exprimate de societatea românească pentru a-și asigura un curs mai accelerat al evoluției sale pe calea progresului, dar și căile și mijloacele de acțiune, răsturnarea prin forță a învechitelor alcătuiri sociale și politico-instituționale fiind singura alternativă dătătoare de speranțe, singurul drum pe care, mergînd, poporul român se putea desprinde din anacronicele tipare feudale pentru a pătrunde mai ferm pe făgașul dezvoltării moderne. Și este de-a dreptul remarcabil faptul că o conștiință atît de riguroasă și de angajată în tumultul acțiunii revoluționare ca cea a lui Nicolae Bălcescu a și surprins într-o manieră uimitor de exactă relația istorică dintre masele populare și conducătorii lor atunci cînd nota într-una din scrisorile sale : „Comitetul revoluționar nu el făcu revoluția, el puse numai mîna pe ea, o dirijă, o orîndui. El a formulat într-un program sentimentul popular și îi dădu ideea revoluționară".

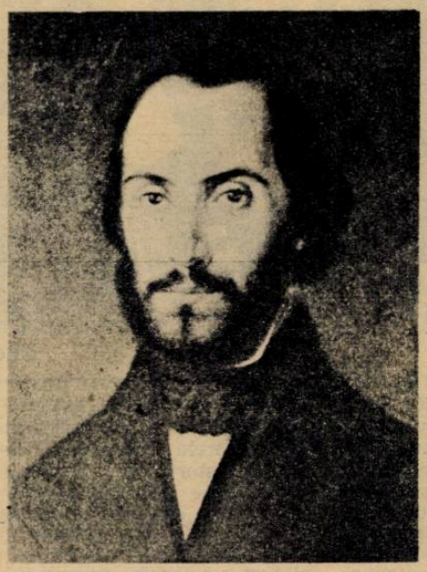

Nicolae Bălcescu

Tudor Vladimirescu

Așadar, masele populare, îndeosebi țărănimea se angajaseră cu temeinicie pe calea luptei încă înainte de izbucnirea propriu-zisă a revoluției. Din primele luni ale anului 1848 în întreaga țară, pe întregul teritoriu locuit de români exista, așa cum cu prisosință o dovedesc documentele de epocă, o stare de spirit antifeudală, un clocot mai mult sau mai puțin surd pe care îl întreținea îndeosebi țărănimea. Iar o asemenea stare de spirit tindea să capete dimensiuni din ce în ce mai ample ; se constituia în același timp și ca o justificare reală, ca un punct de sprijin pentru cererile de reformă pe care ajunseseră a le formula viitorii conducători ai revoluției. Așa se face că spre sfîrșitul lunii martie în Moldova agitația a devenit din ce în ce mai vie, din toate părțile provinciei boierii „veneau în mare număr" la Iași ca să caute adăpost și mijloace de apărare în timp ce țăranilor li se dădeau asigurări de către conducătorii revoluției că „aceia ce vă așteaptă și vă cheamă sînt patrioți și partidă mare".

Chiar adunarea de la Iași din 27 martie, cu toate măsurile preventive de reprimare a opoziției față de regim, a căpătat un caracter popular, în documentele care o evocă menționîndu-se că a fost „un mare număr de persoane", sau, după cum se preciza chiar în textul introductiv al **Petiției proclamației,** cei care o susțineau prin prezența lor se recrutaseră „din toate stările din țară precum și din străini de toate națiile ce locuiau în Moldova". Și ceea ce se înfățișa cu adevărat distinctiv din punctul de vedere al caracterului popular pe care-l punea în evidență adunarea de la Iași din 27 martie, fapt semnalat de asemenea în documente, era atenția încordată cu care locuitorii Capitalei moldovene urmăreau evenimentul amplificînd și mai mult starea de tensiune, de încordare.

În Țara Românească evenimentele revoluționare au căpătat dimensiuni mult mai ample. Proiectul politic făurit de cei care aveau să devină conducătorii revoluției a fost dintru început mai radical ; exista în această provincie românească o tradiție mai vie a luptei pentru libertate după revoluția condusă de Tudor Vladimirescu, continuată ulterior prin alte forme de acțiune între care mișcarea revoluționară din 1840 sau activitatea Societății secrete **Frăția,** care au făcut să fie mai viu întreținută flacăra luptei revoluționare. Așa se face că, după opinia exprimată de Bălcescu, și aici poporul a îmbrățișat cauza revoluției „cu focul și energia care-l caracterizează" ; că la Islaz într-un torent de entuziasm cu adevărat popular a fost aclamată nu numai proclamația, dar și constituirea guvernului provizoriu ; că, mai apoi, în drumul spre Craiova, guvernul provizoriu s-a văzut însoțit și susținut de o mulțime de țărani ale cărei dimensiuni sporeau necontenit. Așa cum sporea și entuziasmul atît al

maselor, cît şi al conducătorilor lor. „Bucuria şi entuziasmul din toate părţile era mare, strigătele «să trăiască România şi Constituţia» se repetau des".

Cu forţa lor de izbire, cu hotărîrea ce caracteriza angajarea în viltoarea acţiunii declanşate la Islaz, masele puse în mişcare au şi repurtat o primă victorie înfrîngînd complotul contrarevoluţionar iniţiat în capitala Olteniei de fratele domnului. Membrii guvernului provizoriu au simţit atît pericolul pe care-l reprezenta reacţiunea feudală pentru cursul revoluţiei, cît şi forţele pe care se putea bizui, pe care le puteau folosi eficient ca să-şi atingă ţelul fixat. Dintru început, aşadar, în confruntare se aflau faţă în faţă boierimea folosindu-se de instrumentul represiunii, care era statul, la nevoie de ajutorul armat al puterilor protectoare, Poarta Otomană şi Rusia ţaristă, pe de o parte, guvernul provizoriu, burghezia ca exponentă a idealului dezvoltării moderne a ţării, neavînd alt punct de sprijin decît masele : ţărănimea şi populaţia oraşelor, pe de altă parte. Triumful iniţial a fost de partea burgheziei. Revoluţia a triumfat şi guvernul provizoriu s-a putut instala în Capitală, la Bucureşti ca urmare a participării la acţiunea de răsturnare a domnului Gheorghe Bibescu a celor mulţi şi obidiţi, a maselor, atît a locuitorilor Capitalei cît şi a ţăranilor din împrejurimi. Aaron Florian, martor al evenimentului, prin el însuşi o impunătoare demonstraţie de forţă, nota într-o scrisoare adresată la 12 iunie 1848 lui George Bariţiu, că ţăranii „fără arme, fără nimic, cu merinde numai în traistă, cu punturile noii Constituţii în mîini, intraseră în Capitală sub stindardele lor strigînd Dreptate" şi unde „cu orăşenii, înfrăţiţi între răsunete de glasuri detunătoare, înaintară pe uliţele Capitalei, către palatul prinţului". Numărul celor care au dat viaţă străzii, care au oferit un spectacol „sublim" n-a putut fi apreciat de autorul scrisorii, dar rezultatul a fost cel dorit : sub presiune populară, domnitorul a abdicat. Şi nu numai atît, dar victoria de la Bucureşti nu era, şi nici nu se înfăţişa multora dintre contemporani ca fiind rezultatul unei simple acţiuni politice, şi cu atît mai mult nu se datora lipsei de prevedere a autorităţilor, ci rezultase din ridicarea la luptă a maselor pe întreg teritoriul ţării. „Spiritele, în general, observă acelaşi Aaron Florian, erau toate înflăcărate şi de la o margine a ţării pînă la cealaltă toţi simţeau trebuinţa de o prefacere mare în toate. În toată întinderea ţării circulau proclamaţii tipărite ce cuprindeau punturile noii Constituţii. Va-să-zică toată ţara era revoluţionată".

În generalizarea luptei revoluţionare, în mobilizarea concomitentă a maselor, în antrenarea lor la acţiunea conştientă de înlăturare a anacronicelor alcătuiri sociale şi politico-instituţionale concretizată prin anularea cu forţa a obligaţiilor faţă de boieri şi stat, arderea Regulamentului organic ca expresie în plan legislativ a asupririi, a tendinţelor de menţinere silită a ţării în cadrele vechii orînduiri feudale ş.a.m.d. un rol deosebit a avut activitatea comisarilor de propagandă. Prin ei, prin acţiunea de explicare a prevederilor Constituţiei, a măsurilor preconizate a fi luate pe linia transformării structurilor social-politice, revoluţia a insuflat încredere maselor, în propriile lor forţe, căutînd să le ataşeze cît mai strîns posibil de cauza libertăţii, a unităţii, independenţei şi suveranităţii naţionale. De altfel Nicolae Bălcescu avea să remarce, cu privire la eficienţa propagandei desfăşurate pentru atragerea maselor, că „Ţara e gata şi credincioasă revoluţiei graţie... propagandei ce se făcu prin comisari. Din revoluţie atît ne-a rămas şi e mult".

Ataşamentul maselor faţă de cauza revoluţiei, faţă de conducătorii ei a fost probat în mod convingător de evenimentele din iunie 1848, în lupta împotriva acţiunilor contrarevoluţionare din interior şi mai apoi a primejdiei externe. Prin intervenţia lor, masele şi îndeosebi muncitorii din cartierele Capitalei (tabaci, măcelari, negustori etc.) după ce asiguraseră la 11 iunie triumful revoluţiei, pe 14 iunie au ieşit din nou în stradă „în număr de mai multe mii, în sunetul clopotelor şi cu stindardele tricolore" pentru a înlătura şovăiala guvernului provizoriu şi a anihila forţele contrarevoluţionare impunînd un nou guvern. Pentru ca a doua zi pe Cîmpia Filaretului, devenită Cîmpie a Libertăţii, poporul să sancţioneze Constituţia, fortificînd astfel poziţia guvernului.

Starea de veghe a continuat. Masele nu se puteau retrage cîtă vreme nu-şi vedeau idealurile transformate în realitate vie, concretă, avertizate fiind chiar de membri ai guvernului că duşmanii revoluţiei continuau să unelteaască împotriva poporului. Marii proprietari cu sprijinul armatei au şi arestat la 19 iunie pe o parte din membrii guvernului (I. Heliade Rădulescu, C. Tell, Ştefan Golescu, Nicolae Golescu şi N. Bălcescu) trecîndu-se în grabă şi la constituirea unui nou guvern, care nu putea fi decît antipopular. Salvarea guvernului şi a revoluţiei au oferit-o masele. La vestea că guvernul provizoriu a fost „arestuit", sărăcimea, micii negustori, meşteşugarii din Bucureşti au invadat străzile pentru a se îndrepta „cu o grabă nespusă" spre Palatul de la Podul Mogoşoaiei. Şi în timp ce colonelul Odobescu trata constituirea unui guvern fidel proprietarilor „curtea palatului, conform unei relatări a lui Al. Golescu, se umpluse de tot felul de cetăţeni ce veneau ca să scape guvernul provizoriu din mîinile soldaţilor". Între mulţime şi unităţile militare care înconjurau palatul s-a ajuns la confruntare directă, soldaţii recurgînd la folosirea armelor de foc. Urmarea a fost că pentru conducătorii revoluţiei s-a pus necesitatea înarmării maselor şi, după relatarea lui I.H.Rădulescu, „în două ceasuri toată lumea se înarmase şi umplu pieţile şi uliţele învecinate cu palatul cum şi pe acele ce duc la cazarmă".

Deşi guvernul provizoriu a fost salvat din faţa forţelor reacţiunii, masele şi-au continuat, dirijate de conducătorii lor, acţiunea de înarmare în aşa fel că printr-un articol din „Pruncul român" apărut în seara aceleiaşi zile de 19 iunie, se relata că „puşti, săbii, iatagane, pistoale, cuţite, sape, lopeţi, coase, topoare, furci, tot felul de unelte se vedeau în mîinile cetăţenilor". În coloanele aceluiaşi număr al ziarului „Pruncul român" se menţiona că în tipografia care-l tipărea se turnau gloanţe din literele de plumb.

GEORGETA NĂPĂRUŞ : Grup de revoluţionari

Într-o manieră similară au acţionat masele şi la 30 iunie 1848 cînd s-a urzit un nou complot împotriva guvernului revoluţionar, în fruntea contrarevoluţiei aflîndu-se mitropolitul Neofit. Şi de această dată, deşi membrii guvernului părăsiseră deja Capitala, masele au intervenit eficient şi, sub presiunea a peste 30 000 de oameni, mitropolitul a fost nevoit să dea către popor o nouă proclamaţie prin care arăta că „ceea ce s-a obştit eri la 29 ale acesteia sub iscălitura noastră, făcînd Guvernul provizoriu rebeli şi altele, astăzi, după dorinţa poporului român, o refuzăm cu desăvîrşire".

Tot masele au impus o comisie interimară care să ţină locul guvernului pînă la revenirea lui în Capitală şi, în continuare, şi-au revărsat mînia asupra unora din conducătorii poliţiei şi asupra boierilor reacţionari ale căror locuinţe au fost distruse. Victoria asupra reacţiunii a fost marcată prin organizarea unor ample şi semnificative manifestări de factură populară, într-un articol din ziarul „Pruncul român" consemnîndu-se că „o mulţime de stindarde tricolore fîlfîiau pe uliţe, pe turnul Colţei şi prin toate locurile cocardele gonite ziua trecută se vedeau iarăşi".

În acţiunea lor, masele au căutat, instinctiv sau orientate de conducători mai mărunţi, să ducă pînă la capăt confruntarea cu reacţiunea. Şi cum în prezenţa în cazarmă a ofiţerilor ostili revoluţiei I. Odobescu şi I. Solomon ele vedeau o primejdie reală pentru destinul revoluţiei, la 1 iulie 40 000 de oameni au înconjurat cazarma solicitînd izgonirea celor doi complotişti. N-au primit un răspuns convenabil şi, prin forţă, au rupt îngrădirea, au făcut inofensivi pe soldaţi, au pus mîna pe tunuri şi i-au reţinut pe cei doi ofiţeri reacţionari. Aceste fapte îl îndreptăţeau pe N. Bălcescu să-i scrie lui Ion Ghica asigurîndu-l că „Sîntem tari în Bucureşti căci poporul e cu noi... Întoarcerea noastră fu un triumf, în vreme ce tragerea noastră din capitală fusese o derută ; poporul nostru al capitalei să ştii, fără flaterie, că a întrecut pe toate popoarele Europei, chiar şi pe parisieni". La rîndul său, Ion Ghica, frapat de ataşamentul popular cu care era susţinută revoluţia, cu care erau înconjuraţi conducătorii ei chiar şi în împrejurările în care guvernul lăsase poporul „în voia întîmplării", ţinea să sublinieze în amintirile sale că „atît era de mare iubirea şi devotamentul poporului pentru constituţie, încît toate erau iertate oamenilor de la Islaz".

E drept că după experienţele din 19 şi 30 iunie, conducătorii revoluţiei şi-au pus

în mai mare măsură problema apărării contra forțelor ostile libertății, a consolidării cuceririlor obținute. Au fost create, în consecință, formațiuni de apărare, cu participarea țăranilor ; au fost organizate numeroase adunări populare la București și în numeroase alte localități la care s-a înregistrat o masivă și extrem de entuziastă participare. La București, de pildă, s-a înregistrat o prezență de 12—15.000 de țărani și se știa de intenția altor mii și mii de țărani de pe întreg cuprinsul țării de a se deplasa spre Capitală pentru a-și pune în evidență atașamentul față de revoluție. Marile adunări populare erau îndreptate mai ales împotriva intervenției militare turcești, justificau revoluția, legitimau și atunci și mai ales în perspectiva largă a istoriei caracterul ei autentic popular. O asemenea profundă semnificație a etalat adunarea celor peste 30 000 de oameni din 15 iunie de pe Cîmpia Libertății, unde, la unison, mase și conducători au făcut corp comun, au vibrat în același ritm făcînd să răsune coarda comună a conștiinței naționale și să se coaguleze ca un puternic și eficient liant voința luptei hotărîte împotriva cotropitorului. În conștiința tuturor celor prezenți n-au putut să nu aibă adeziunea necesară cuvintele îndemn : „Aduceți-vă aminte de străbunii noștri care, sub Mihai Viteazul, cu 6000 de români bătură sute de mii, atunci cînd Europa întreagă tremura de Poartă".

La 22 și 23 iulie s-au ținut alte adunări cu participarea a circa 40 000 de oameni ; cu subscrierea unor declarații primind „cererile națiunii române" și care au fost aduse la cunoștința Porții otomane ; adunări în cursul cărora masele se exprimau pe ele demonstrînd voința unui întreg popor, hotărîrea de luptă, de sacrificiu pentru cauza libertății, toate acestea fiind transmise Porții Otomane, conducătorului armatei turcești Soliman Pașa, care începuse a înainta de la Dunăre spre București. La sosirea în Capitală a fost întîmpinat de mai bine de 40 000 de oameni întruniți nu cu gîndul de a se supune, ci de a rezista. Și aceasta în condițiile în care armata trecuse de partea revoluției ; la orașe și sate se trecuse la organizarea de gărzi naționale ; la Rîureni se organizase tabără militară condusă de Gheorghe Magheru. Poporul era pregătit să se opună forțelor invadatoare. Cu deplin temei Bălcescu scria că „tot poporul voia a se bate. Propaganda — îl asigura el pe Al. Golescu Negru — se făcuse așa de bine în popor după măsurile ce luoarăm... căci în toată țara voiau a se bate". Și această pregnantă voință populară, de luptă antiotomană, o împărtășeau nu numai locuitorii din Țara Românească. Dintr-un profund și explicabil sentiment de solidaritate națională românească, concordantă ca intenție, ca voință reală de acțiune, era și poziția românilor din Transilvania pe care în coloanele „Gazetei de Transilvania" o exprima cu atîta patos George Barițiu scriind : „Să știe lumea toată că la orice încercare de ocupație a Principatelor Române din partea oricaruia, nu numai regimentele granițere române, ci și toată națiunea română de dincoace va alerga peste munți spre a se înfrunta cu moartea ori unde ar întîlni-o".

Poarta otomană s-a hotărît să intervină cu brutalitate. Armata turcească a trecut Dunărea și s-a îndreptat spre București, ceea ce a determinat din partea română o mobilizare de forțe în cel mai autentic spirit popular. În toată țara, în sate și orașe, s-au organizat manifestații de protest față de intervenția militară a Porții și de atașament față de revoluție, de însemnul ei fundamental care era constituția. Iar apropierea turcilor de capitală a fost întîmpinată de peste 100 000 de oameni care au ocupat principalele puncte de acces în oraș, mulți dintre ei, de ordinul zecilor de mii, după cum consemna N. Pleșoianu, de prin județe, „de toate clasele, veneau mereu în capitală, astfel mulți ziceau că numărul trecea de 50 000 oameni... Poporul eșise afară din capitală și se așezase în tabere, fiecare cu steagul județului său. Mai multe nopți dormiră pe cîmp așteptînd armia".

Conducătorii revoluției au încercat să rezolve conflictul cu Poarta pe calea pașnică a tratativelor avînd conștiința disproporției de forțe existente, între ceea ce era brațul înarmat al țării și ceea ce era puterea militară a Imperiului otoman și, în consecință, au dat consemnul de a nu se opune turcilor recurgîndu-se la arme. A fost un consemn realist dar nu și în concordanță cu voința reală a maselor, fiindcă trupele otomane, în contactul cu mulțimea care le-a întîmpinat în apropiere de capitală, au recurs la forță și-au făcut drum spre inima țării trecînd peste zidul viu pe care-l făcuseră cei veniți să apere cu orice preț propria lor cucerire politică. Ulterior Nicolae Bălcescu ca, de altfel, și alți conducători ai revoluției au apreciat ca o greșeală faptul că nu s-a valorificat voința de acțiune a poporului. Nicolae Pleșoianu, de pildă, consemnînd cu vădită nostalgie că în acel moment de teribilă încordare „chiar cei mai buni români împiedicară prin reacțiile lor orice măsură de împotrivire", nota în concluzie că „Astfel indignația unei deputății de 60—70 mii de oameni ce reprezenta toată țara, urma a se mărgini la suspine".

Adevărata dimensiune a voinței de acțiune, a disponibilității de sacrificiu proprie maselor populare a exprimat-o armata, parte constitutivă a poporului, care, cu toate ordinele primite, s-a angajat în luptă cu forțele militare turcești. În cazarma din Dealul Spirii se aflau aproximativ 750 de ostași cărora li s-au adăugat circa 160 de soldați din corpul de pompieri, a căror deplasare de la sediul lor în Dealul Spirii s-a realizat numai după ce a fost observată apariția trupelor inamice și nu fără o anumită întîrziere provocată de cei care fuseseră desemnați să rămînă pe loc pentru supravegherea localului și a materialelor existente în dotare și care cereau insistent să se deplaseze și ei pe Dealul Spirii. „Luați-ne și pe noi, scria peste ani un martor ocular, direct implicat în desfășurarea evenimentelor, nu ne lăsați la cazarmă ca pe niște nevrednici, căci dacă acolo, în Dealul Spirii, va fi vreun război, noi vrem să murim cu frații noștri". Era aceasta o dorință legitimă și, în același timp, o expresie concludentă a voinței ferme pe care o nutrea tînăra armată română, ca, de altfel, întregul popor, masele largi populare, de a apăra revoluția și de a duce mai departe opera deja începută. La rîndul său corpul ofițerilor era animat de aceleași gînduri de vreme ce comandantul garnizoanei, colonelul Radu Golescu, în momentul în care generalul turc Kerim Pașa i-a cerut ca militarii români să depună armele el a dat următorul răspuns : „Datoria unui soldat este să moară cu arma în mînă și că mai mulțumit este în acest caz decît să se vadă dezarmat".

Ajunsă în apropierea cazărmii compania de pompieri a fost întîmpinată de oastea otomană. S-a și produs o busculadă la unul din flancuri care a marcat declanșarea luptei, pompierii provocînd o adevărată derută în rîndurile trupelor turcești, ca urmare a numeroaselor pierderi de vieți omenești. Din partea otomană s-a recurs la artilerie, dar și răspunsul îndrăzneț al ostașilor români a fost prompt. Ei au reușit să captureze piesele care împroșcau cu foc și moarte și care au fost imediat îndreptate împotriva foștilor posesori pînă la epuizarea muniției, lupta continuînd din ce în ce mai îndîrjită. Printr-o abilă mișcare de repliere, sub focul protector al infanteriei care se afla în interiorul cazărmii, unitatea de pompieri a reușit să intre în cazarmă continuînd lupta în ciuda disproporției frapante dintre forțele ce se înfruntau : circa 900 de ostași români împotriva a 5—6 000 de dușmani. Rezistența opusă de forțele românești a fost însă extrem de înverșunată astfel că partea otomană a propus încetarea focului garantînd românilor „libera ieșire din cazarmă". O parte a forțelor românești a consimțit dar cealaltă a refuzat să dezarmeze, refugiindu-se printr-o ieșire lăturalnică, unii dintre ei ajungînd, în cele din urmă, în tabăra militară de la Rîureni condusă de generalul Gheorghe Magheru. Cei cărora li s-a promis ieșirea liberă din cazarmă au fost supuși focului ucigător al armelor după care armata otomană s-a instalat o parte în cazarma astfel cucerită, iar o alta a ocupat restul orașului. Așa se încheie unul din momentele de foc ale revoluției, consemnat de istorie ca cea dintîi acțiune a armatei române moderne închinată idealului libertății sociale și naționale, înscriind, însă, în analele revoluției una din paginile dramatice dar și eroice ale istoriei moderne a poporului român.

Înfrîngerea revoluției la București, dizolvarea, din rațiuni politice, a taberei de la Rîureni prin depunerea armelor, fără luptă și unde, după cum se apreciază într-un document de epocă, „trăznetul cel mai îngrozitor n-ar fi putut produce o senzație mai puternică decît aceasta", n-au însemnat înăbușirea spiritului revoluționar. Zile întregi Capitala țării a fost teatrul unei intense agitații populare, cartierele fiind principalul ferment al voinței de ridicare la luptă, de arborare din nou a steagului revoluționar. Tot așa cum, la sate, această stare de spirit alimentată mai ales de speranța țăranilor că „pămîntul particular va trece în a lor stăpînire", nu numai că nu s-a diminuat, dar în

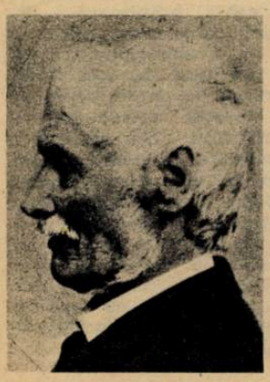

G. Barițiu

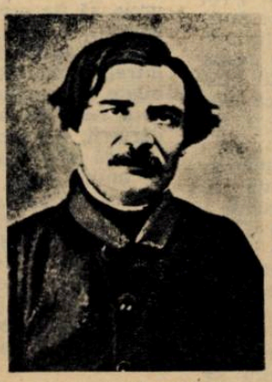

I. H. Rădulescu

M. Kogălniceanu

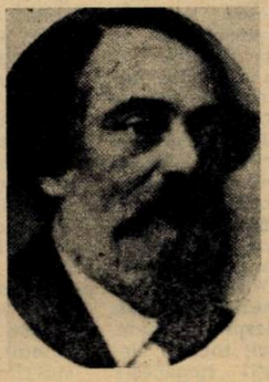

C. A. Rosetti

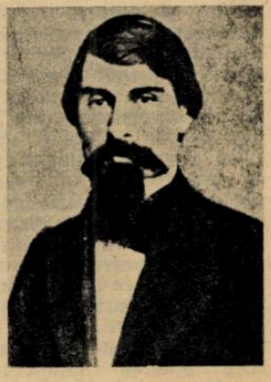

Alecu Russo

multe locuri s-a intensificat transformîndu-se în ridicări organizate la luptă. Numai cu trecerea timpului, cu reinstalarea regimului boieresc susținut de forțele militare intervenționiste, lipsite fiind de conducătorii care le antrenase pe calea conștientă a luptei revoluționare, pentru că au fost arestați ori au luat calea exilului, masele s-au retras încet, încet din prim planul scenei politice a țării, după o încercare activă, conștientă și eroică de a-și croi o altă existență.

De remarcat că, pe fondul înfrîngerii revoluției, deci al imposibilității concretizării, proiectele sale politice, implicit al împlinirii năzuințelor populare de libertate și progres, legăturile dintre masele populare și conducătorii lor și-au păstrat valoarea iar în dezbaterea de idei postrevoluționară, în analiza critică a ceea ce se petrecuse acestea au fost pentru mulți dintre protagoniștii evenimentelor de la 1848 obiect de reflecție. Cu titlu de exemplu amintim cunoscutele gînduri ale lui Ion Ghica dintr-o scrisoare către Vasile Alecsandri : „Am auzit și am văzut pe mulți atribuindu-și lor, numai lor, tot meritul revoluției de la 1848 și mi-am zis adesea : căci nu trăiește Nicu Bălcescu, că le-ar spune cu pana lui cea ageră, în stilul său cel pătrunzător, că deșteptarea de la 1848 nu a fost opera unui singur om, nici a unui grup sau a unui partid. Le-ar spune că acea revoluțiune nu putea fi oprită de nimeni și că ea s-ar fi făcut chiar în lipsa fiecăruia dintre acei care au sau au avut cutezanța a-i revendica paternitatea. Cugetătorul și organizatorul a fost națiunea".

Note specifice și o mai accentuată funcționalitate a relației mase populare — personalități revoluționare pun în evidență evenimentele din Transilvania. Aci, mai mult decît în Moldova și Țara Românească masele, țărănimea cu precădere, și conducătorii lor au făcut un adevărat „bloc istoric", constituit mai funcțional, mai omogen, mai bine sudat. O omogenitate și o sudură conferite de istoria însăși, de situația generală pe care o aveau românii în această provincie a țării ; de popor asuprit, brutalizat și social și național. Dar și posesor al unei conștiințe istorice și politice extrem de vii, fiindcă de multă vreme fusese nevoit să se angajeze și era efectiv angajat într-o susținută luptă pentru existența sa ca popor și fizică și națională. Iar tradiția luptei sociale și naționale în care se angajaseră românii ca popor, ca națiune, era ea însăși foarte vie în conștiința lor istorică ; era un punct de sprijin, un tezaur de argumente pentru legitimarea unei noi inițiative politice revoluționare. Programul luptei naționale românești, așa cum îl formulase Ioan Inochenție Micu, argumentele științifice pe care i le vehiculaseră reprezentanții școlii ardelene, exemplul martiriului lui Horea sau argumentele politice ale mișcării supplexurilor erau pentru românii din Transilvania tot atîtea elemente componente ale unei veritabile culturi politice și care a făcut ea însăși ca intensitatea revoluției să fie cu totul deosebită.

Dintru început, în Transilvania masele au intrat mai viguros în prim-planul scenei istorice ; au fost mai hotărîte în mersul lor pe urmele lui Horea ; avînd în conducătorii lor exemple pilduitoare de combativitate și fermitate politică, ei înșiși proveniți direct din rîndurile țărănimii. Așa se făcea că încă din martie 1848 în diverse zone ale Transilvaniei dar mai ales în aceea a Munților Apuseni și-au făcut apariția, ca principală formă de manifestare a maselor, adunările populare la care participă numeroși țărani și mineri ; la care se discută nevoile și năzuințele lor ; se comentează știri dintre cele mai diverse ; se caută răspunsuri la întrebarea : ce-i de făcut ? Și răspunsurile vin din partea unor tineri intelectuali care le vorbesc cu patos despre libertate, despre necesitatea înlăturării robotei, despre puterea naționalității românești. Unul dintre acei tineri, V. Moldovan, de

VIOREL MĂRGINEAN : Casa lui Avram Iancu

exemplu scria : „În cuvîntarea ce le-am ținut le-am arătat că, în urma mișcării tuturor românilor, iobăgia se va șterge negreșit, căci atunci cînd un popor de trei milioane se va deștepta din somnul său de moarte, lanțurile sclaviei care l-au ținut legat de glie vor cădea ruginite dinaintea picioarelor lui".

Și numeroasele adunări locale, multiplele consfătuiri care clocoteau în satele românești, care amplificau starea de agitație aveau darul să alarmeze autoritățile, de unde și recurgerea la mijloace represive îndreptate împotriva țăranilor dar mai ales contra celor care îi mobilizau pe țărani îi făceau să fie conștienți că numai prin luptă își puteau ameliora existența. Prigoana dezlănțuită cu precădere împotriva tinerilor intelectuali apropiați de popor a avut darul să pună într-o mișcare și mai accelerată masele, fiindcă poporul își găsise conducători, avea încredere în ei și era ferm hotărît să și-i apere. De aceea arestarea lui Micaș, a mai multor studenți și preoți, urmărirea lui Avram Iancu, Papiu Ilarian, Ioan Buteanu, Simion Balint, ca și biciuirea și aruncarea în lanțuri a țăranilor răzvrătiți, sau execuțiile anunțate într-o mulțime de sate românești, unele chiar înfăptuite au înălțat și mai mult zidul ce despărțea poporul român de clasa dominantă maghiară.

Într-o astfel de atmosferă a fost convocată și s-a ținut adunarea de la Blaj din 30 aprilie, fără autorizația guvernului și după numeroase confruntări între țărani și autorități. Au participat circa 4 000 de persoane între care 2 000 de moți avîndu-i în frunte pe Avram Iancu și Ioan Buteanu. Apariția lui Iancu a provocat o adevărată explozie de bucurie a cărei imagine avea s-o redea peste ani George Barițiu scriind : „Au sosit și Iancu și Buteanu, venind la adunare ca muntenii. Purta (Iancu) un cojoc albastru cu blană de miel pe margini. O simplă pălărie neagră cu pene de cocoș pe ea. Prezența lui dă adunării măreția de sărbătoare și de luptă. Cei ce știau prețul galbenilor ce se puseseră pe capul lui și armata trimisă la Vidra după el aruncau cu sumanele și pălăriile în sus, strigînd și cîntînd. De acum Iancu nu era numai al moților. Era al întregului popor răsculat din Transilvania.

Adunarea de la Blaj din 30 aprilie a fost un excelent prilej de cristalizare a cererilor revoluționare românești, de fortificare a voinței sale de luptă, a încrederii în propriile forțe. Lozinca lansată de Avram Iancu în adunare, aceea că „Voi sînteți poporul" a fost preluată de mulțime, a apărut repede pe buzele tuturor participanților care au plecat spre satele din care veniseră liniștiți dar vădit îndîrjiți avînd convingerea fermă că „Iobagi, ne jurăm, mai mult nu vom fi, ori vor șterge domnii iobăgia, ori nu".

Iar prin sate s-au multiplicat adunările, s-au amplificat spiritul de rezistență în rîndurile țăranilor, starea de încordare a relațiilor dintre ei și grofi, dintre ei și autorități. „Noi și pînă acum am slujit destul, dar de aici înainte cămara să vadă ea singură de cuptoare, fiindcă noi nu mai ieșim la plutitul lemnelor." Sau : „Acum sîntem oameni liberi, pînă acum ne-am chinuit, de aici în colo nu mai vrem să suferim" declarau țăranii din Vidra de jos. Iar Avram Iancu în numele sătenilor citea o proclamație adresată autorităților după care adăuga verbal că : „națiunea română e destul de tare ca să-și cîștige libertatea luptînd".

Cu o asemenea stare de spirit au revenit țăranii la Blaj, pe Cîmpia Libertății, la 3/15 mai 1848, unde au dat naștere unei veritabile Adunări naționale. Au venit îndemnați și călăuziți de tribunii lor, de cei care la unison le spuneau prin sate locuitorilor că „Cine vrea să nu mai fie iobag, să vie atunci la Blaj". Acolo, cu poporul și pentru popor, urma să se hotărască libertatea atît socială, cît și națională. La Blaj s-a adunat o mulțime de peste 40 000 de oameni, putîndu-se vedea „șesul plin de popor și de pe toate dealurile și cătunele curgeau cete de popor. Văzîndu-le omul gîndea că au înviat din morți și se grăbeau la Blaj, ca să vadă ziua libertății cu al cărei dar le-a expiat sufletul", se consemna în memoriile unui participant. Sau : „Părea că poporul, ca un uriaș din poveste, s-a trezit dintr-odată și că el acum știe cît e de puternic ; nu era putere omenească ce l-ar fi putut abate din drumul său".

Aici s-a aprobat **Petițiunea națională** cu revendicări sociale care vizau înlăturarea iobăgiei, dar și naționale fiindcă „Națiunea română, răzimată pe principiul libertății și frățietății, pretinde independența sa națională în respectul politic, ca să figureze în numele său, ca națiunea română să-și aibă reprezentanții săi la dieta țării în proporțiune cu numărul său, să-și aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporțiune, să se folosească de limba sa în toate trebile cît și în administrație. Ea pretinde pe tot anul o Adunare națională generală". La care s-a adăugat strigătul mulțimii „Vrem să ne unim cu țara !"

Hotărîrea românilor a fost respinsă de autorități ; clasele dominante maghiare au hotărît, peste voința românilor, unirea forțată a Transilvaniei cu Ungaria, iar împotriva țăranilor, dar mai ales a conducătorilor lor s-a abătut ascuțișul cu totul deosebit al represiunii. Românii n-au avut de ales decît sabia pentru a-și apăra dreptul la libertate, la existență. Prin luptă, cu prețul a nenumărate jertfe, românii, în fruntea cărora s-a înălțat atît de maiestuos Avram Iancu, și-au făurit din Transilvania dar mai ales din zona Munților Apuseni o țară a lor, „o țară nouă, înfăptuită de popor, pentru popor, apărată de oastea populară, condusă de oameni din popor, slujind pînă la sacrificiu interesele poporului". Acolo în Munții Apuseni n-a luat naștere o „Vendee românească", ci o oază a libertății populare și naționale, o cetate naturală fortificată și apărată de brațul înarmat al revoluției al cărei comandant, ghinărar și „Crai al munților", cu deplin temei, a ajuns a se identifica cu națiunea însăși. „Noi, obișnuia să spună Avram Iancu, sîntem oamenii libertății. Pentru aceasta s-au răsculat, au vărsat sînge și, sînt gata a mai vărsa încă, pînă mai există un român".

Și cărările Munților Apuseni au simțit cursul abundent al sîngelui în efortul devenit legendar al oastei lui Iancu de a-și apăra dreptul la libertate, fiindcă se vroia să fie seva caldă, hrănitoare a libertății, a năzuinței de progres. Acolo în Munții Apuseni, în Transilvania, ca pe întreg teritoriul românesc au fost înnobilate file numeroase de istorie reală pe care s-a gravat pecetea eroismului, a dăruirii, a sacrificiului. S-a realizat o dovadă atît de grăitoare, ce atestă, alături de multe altele, că ființa națională românească s-a înălțat și a crescut în puritatea sentimentului patriotic, la flacăra vie a idealurilor nobile de libertate, țesute fiind în adevărate înșelări de lumină pe care le absoarbe necontenit conștiința istorică contemporană. Și le absoarbe cu aceeași forță care i-o conferă aspirația nobilă de libertate, de împlinire a omului ca om.

Marin BADEA

130 de ani de la formarea statului național român:

Eroi de efigie ai irezistibilului avînt popular care a impus în 1859 UNIREA MOLDOVEI cu MUNTENIA

„UNIREA ESTE SUFLETUL POPORULUI, ESTE GLASUL ROMÂNIEI"

Istoria fiecărui popor, indiferent de meandrele pe care le-a parcurs, reprezintă, în fond, obiectivarea năzuinței permanente spre împlinirea celor mai înalte idealuri, lupta permanentă pentru progres și prosperitate materială și spirituală, pentru lărgirea continuă a cercului libertății sociale și naționale, pentru statuarea demnității și a dreptului sacru de a-și croi un destin propriu cît mai strălucitor.

Acest adevăr este ilustrat cu prisosință și de istoria poporului nostru, o istorie milenară extrem de zbuciumată în evoluția sa, dar mereu subsumată țelurilor novatoare, ideilor fertile, de progres și de civilizație. Și la fel ca și în cazul altor popoare, procesul istoric al devenirii noastre înglobează în derularea sa o multitudine de elemente concrete, de factori și premise, de momente cruciale, care au înrîurit profund întreaga dezvoltare ulterioară. Un astfel de eveniment fundamental, progresist a trăit poporul român cu 130 de ani în urmă, la 24 ianuarie 1859, cînd s-a înfăptuit Unirea Moldovei cu Muntenia, punîndu-se, astfel, bazele statului național modern.

A biruit atunci, la 24 ianuarie 1859, dreptatea istoriei, căci peste anacronicul hotar de pe Milcov, păstrat doar pe hărțile diplomatice, iar nu în inimile și cugetele românești, și-au dat mîna și s-au cuprins într-o uriașă horă a înfrățirii fiii unuia și aceluiași popor.

Unirea Principatelor Române într-un singur stat a răspuns unei necesități istorice obiective, constituind rezultatul firesc al evoluției seculare specifice a poporului român. Format în spațiul carpato-danubian de la nordul Dunării inferioare, poporul român — deși unitar din punct de vedere etnic și lingvistic — s-a dezvoltat, după cum este cunoscut, în cadrul a trei entități statale diferite. Îndelungata scindare teritorială și politică — fenomen caracteristic feudalismului, datorat în cazul Principatelor Române unor împrejurări istorice vitrege —, a constituit o frînă puternică în calea dezvoltării forțelor de producție, a formării și dezvoltării națiunii române.

Dar, în pofida acestor greutăți, a faptului că se găseau la interferența intereselor expansioniste ale unor mari imperii, românii s-au ridicat cu hotărîre împotriva tuturor celor care au căutat să le știrbească libertatea și integritatea teritorială. Așa cum demonstrează întreaga istorie a poporului nostru, lupta pentru libertate, pentru independență și unitate politică s-a întemeiat în permanență pe realitatea puternică a unității etnice și teritoriale. Originea comună a poporului român, unitatea limbii și a culturii sale, a obiceiurilor, legăturile economice care s-au dezvoltat neîntrerupt în epoca feudală au generat o

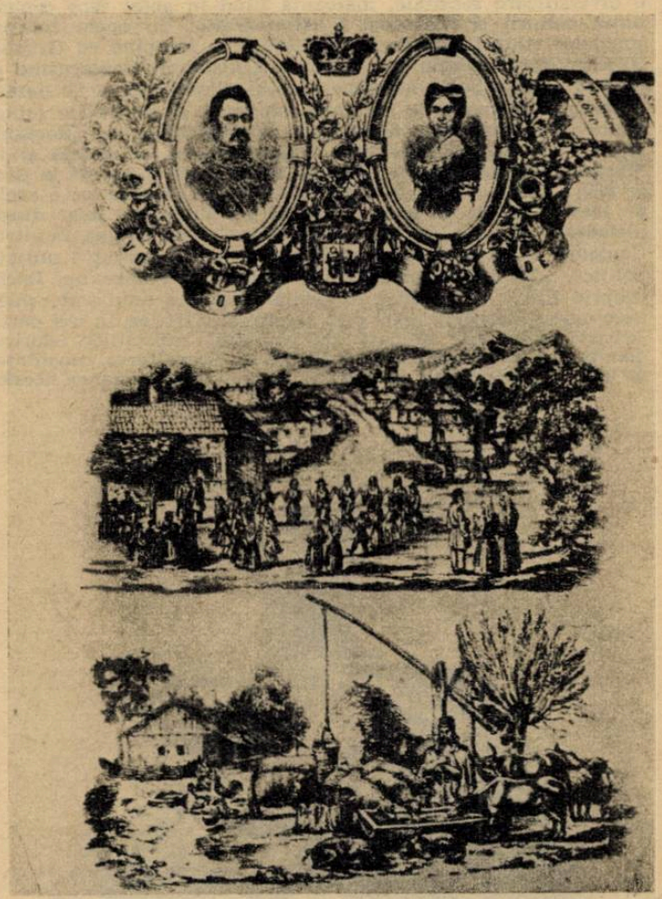

Proclamația către clăcași (Fragment)

conștiință de neam activă, iar aceasta, la rîndul său, s-a constituit într-un suport puternic pentru tendințele de unitate politică, a constituit izvorul de forță și voință al maselor populare —, țelul politic și diplomatic al marilor conducători de țară și de oști din toate provinciile românești.

Consolidată continuu, pe temeiul legăturilor economice și politice dintre cele trei țări române, conștiința unității de neam a tuturor românilor a fost în măsură a înrîuri cursul unitar al dezvoltării poporului român în evul mediu. Izvoare istorice timpurii atestă, de pildă, prezența acestei idei în gîndirea politică a lui Ioniță Asan, unul din conducătorii statului româno-bulgar din jurul anului 1200, așa cum reiese din corespondența lui cu papa Inocențiu al III-lea. Mai tîrziu, sub numele de români vom găsi atestată populația românească din Ardeal într-o scrisoare papală din 1345. De la românii înșiși au preluat-o cei mai mulți dintre umaniștii europeni ai evului mediu, care au făcut cunoștință cu realitatea politică a existenței celor trei state (Moldova, Muntenia și Transilvania) dar ai căror locuitori se numeau și își ziceau români. **„Valahii** — nota în însemnările sale scriitorul umanist Johanes Thumann — **își zic români și resping cu indignare numele de valah care li se atribuie de către străini".**

Secolul al XV-lea, marcat de importante realizări în dezvoltarea social-economică și politică a poporului nostru, de o afirmare viguroasă în ansamblul culturii și civilizației europene și mai ales în lupta pentru apărarea independenței sale, atestă în același timp o semnificativă accentuare a procesului de dezvoltare a conștiinței de neam. Așa se explică faptul că Iancu de Hunedoara la 1445 considera cel puțin Moldova și Țara Românească drept două state ale unui singur popor, de vreme ce le desemna cu termenul de **„ambele Valahii".** La fel, într-o scrisoare, datată 8 mai 1478, adresată senioriei Veneției, Ștefan cel Mare amintea de Muntenia, servindu-se de cuvintele **„cealaltă Valahie" (L'altra Valachia).**

Nu numai atît, dar cîteva decenii mai tîrziu, prin Nicolae Olahus, o prezență românească de anvergură în cultura euro-

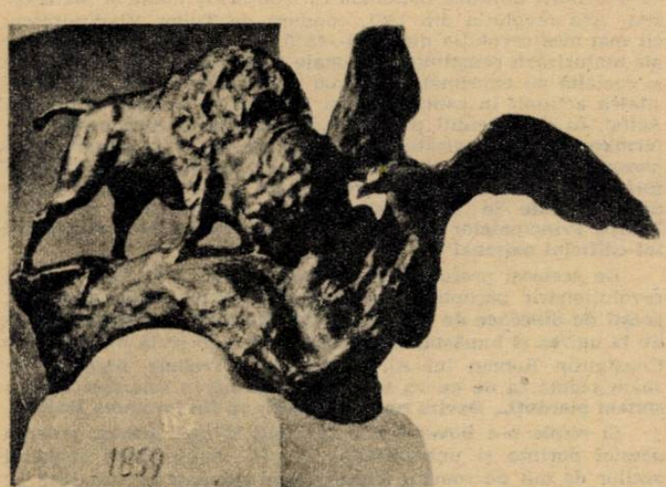

UNIREA — proiect de monument realizat de D. Paciurea

peană a secolului al XVI-lea, se demonstrează în spiritul specific umanismului renascentist că **„moldovenii au aceeași limbă, aceleași obiceiuri și aceeași credință ca și cei din Țara Românească"**; în timp ce alte izvoare vin să ateste existența unei conștiințe populare puternice despre unitatea de neam a tuturor românilor, manifestată ca atare în cursul evenimentelor politico-militare generate de intrarea lui Petru Rareș în Transilvania. Referindu-se la aceste evenimente, Petru Perembsky, secretar al regentei maghiare Isabela, scria în 1542 că „unii valahi stăpînesc **o bună parte a țării. Aceste părți au trecut cu ușurință de partea lor** (a moldovenilor — n.a) **din cauza comunității de limbă"**.

În dezvoltarea ei istorică, conștiința unității de neam a poporului român a căpătat impulsuri noi în secolele XVII—XVIII, cînd și formele ei concrete de exprimare au cunoscut o diversificare sensibilă, marcantă fiind în acest sens contribuția culturii și îndeosebi a istoriografiei. În opera tuturor spiritelor culturii românești medievale — începînd cu Grigore Ureche, Miron Costin sau stolnicul Constantin Cantacuzino și pînă la corifeii Școlii ardelene —, s-a oglindit plenar nu numai conștiința de neam ca fenomen istoric ci și exigențele luptei politico-militare pentru menținerea autonomiei statale. **„Românii ciți se află lăcuitori la Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramureșu, de la un loc sînt cu moldovenii și toți de la Rîm se trag"**, scria cronicarul Grigore Ureche. **„Numele lor e acela de români și un alt nume ei înșiși nu au primit între dînșii niciodată"**, sublinia, la rîndul său Miron Costin. În plus, Dimitrie Cantemir a susținut că românii au format în trecut o unitate politică, **„Țara Românească"**, el avînd în vedere nu Dacia propriu-zisă ci o ipotetică existență istorică a unui stat românesc unitar, despărțit apoi, prin secolul al XIII-lea, în trei părți. Această idee, deși eronată sub raportul realităților istorice, denotă totuși un prim salt calitativ în dezvoltarea conștiinței de neam a poporului român, și anume transformarea acestei

Alexandru Ioan Cuza

conștiințe într-o ideologie politică activă, vizînd împlinirea unor aspirații concrete: ridicarea tuturor românilor la rangul de popor liber, independent și suveran.

La unitatea noastră de neam a contribuit și faptul că românii, în ciuda așezării lor **„în calea răutăților"** — cum se exprima cronicarul Miron Costin — au trăit dintotdeauna pe un pămînt unitar ca structură, relief, vegetație și bogății. Munții Carpați n-au constituit niciodată un zid despărțitor între ramurile poporului român, care au trăit de-o parte și de alta a lor, oferind, dimpotrivă, prin existența a numeroase trecători, posibilități de conlucrare, de creare a unei economii complimentare în toată lumea românească.

Comunitatea economică dintre cele trei țări românești a fost, ca urmare, și ea o realitate puternică în întreg evul mediu și în epoca modernă. Aceasta a înlesnit, la rîndul său, păstrarea conștiinței unității de neam și de limbă, ca și existența multor elemente comune în organizarea vieții sociale, a contribuit la cristalizarea mereu mai limpede a nevoii de acțiune unită, de coroborare a eforturilor în lupta pentru neatîrnare. Există în această privință dovezi istorice concludente care confirmă faptul că încă în vremea lui Basarab I întemeietorul s-a realizat în luptele duse cu tătarii o acțiune militară comună românească. La fel în timpul domniei lui Mircea cel Mare, s-a inaugurat o politică nouă, oficială și de aici înainte permanentă — aceea ca domnitorii celor trei țări surori să fie niște aliați credincioși în fața primejdiei străine, în lupta pentru apărarea independenței și integrității teritoriale.

Raporturile de întrajutorare și colaborare politică între țările române își vor evidenția în chip deosebit permanența și marea lor semnificație în contextul rezistenței antiotomane organizate de voievodul transilvănean Iancu de Hunedoara, cînd pe durata unui deceniu și jumătate, la mijlocul veacului al XV-lea s-a realizat practic un singur bloc politico-militar românesc. În același context se înscriu eforturile repetate ale lui Ștefan cel Mare, în cea de a doua jumătate a secolului al XV-lea, de a înscăuna în Muntenia domnitori potrioți, favorabili politicii sale antiotomane, Moldova fiind, la vremea respectivă nucleul polarizator a tuturor energiilor românești în lupta pentru libertate și neatîrnare. Și, desigur, au existat numeroase alte exemple în privința acestei strînse și permanente colaborări, pentru a-i permite cărturarului pașoptist Nicolae Bălcescu să scrie următoarele la mijlocul veacului trecut: **„Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, cari întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului spre a o manifesta lumii. Pentru dinsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră"**.

Expresia cea mai înaltă a tendințelor de unitate politică a statelor feudale românești a întruchipat-o Unirea realizată de Mihai Viteazul la cumpăna dintre veacurile XVI—XVII. Personalitate politică proeminentă, în măsură să unească și să dinamizeze energiile unui neam spre un țel politic înalt, strălucit conducător de oști, marele voievod a realizat, în anul 1600, unirea tuturor românilor într-un singur stat, în fruntariile străbune ale vechii Dacii.

Unirea Țărilor Române sub sceptrul lui Mihai Viteazul nu a fost rezultatul acțiunilor militare ale unui condotier sau aventurier. Această Unire a reprezentat o etapă nouă a unui proces istoric îndelungat, la capătul căruia se va afla, în mod obiectiv, statul național unitar român modern. Referindu-se la autoritatea politică a lui Mihai Viteazul, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că mare nostru voievod **„a întruchipat în chip minunat, năzuințele celor trei țări românești spre unitate statală, pentru a putea face față năvălitorilor străini, oprimării otomane, pentru a-și putea păstra ființa națională, pentru a putea deschide calea progresului și bunăstării"**.

Dovadă convingătoare a posibilității realizării practice a unității și neatîrnării, fapta lui Mihai Viteazul a avut profunde și permanente semnificații în istoria poporului nostru. Unirea politică realizată atunci a căpătat treptat valoare de simbol, s-a transformat într-un îndemn permanent la lupta de eliberare națională, a **„luminat** — cum s-a putut spune cu deplin temei — **ca un stîlp de foc căile destinului românesc"**.

Într-adevăr, în secolele care au urmat, la izbîndă și la restriște, Mihai Viteazul a fost mereu prezent în inima poporului român, din exemplul său glorios urmașii au prins mereu putere, tăria de a înfrunta vicisitudinile destinului istoric. O subliniază faptul că numeroase acțiuni ulterioare ale voievozilor români au căutat să reediteze ceea ce înfăptuise Mihai Viteazul; inițiativele pornind cînd din Muntenia, cînd din Moldova, cînd din Transilvania. În anul 1807 a fost redactat chiar, la Iași, de către boierii moldoveni, un memoriu în care cereau unirea Moldovei cu Muntenia într-un singur stat independent, sub numele de Dacia. În sprijinul acestei cereri erau invocate identitatea de origine etnică, de legi, de obiceiuri și de limbă.

Prefacerile înnoitoare care au avut loc în structura social-economică a țărilor române, ca și a altor state europene, la începutul secolului al XIX-lea, au pus cu stringență la ordinea zilei problema unirii naționale ca o cerință legică, imperioasă, a progresului societății românești în ansamblul ei. Aceste realități îl determinau pe George Barițiu să scrie în anul 1844, că: **Unirea națională este frumoasa deviză ce răsună din toate părțile și deșteaptă duhurile cu putere multă. Popoarele Europei pricep și cunosc cum că tăria și puterea unui popor, forța sa, politica sa, nădejdile sale, prezentul și viitorul său stau în unirea națională"**.

Într-adevăr, pe fondul istoric al destrămării feudalismului și apariției relațiilor de producție capitaliste, ideologia conștiinței de neam s-a transformat într-una a conștiinței naționale. Prin ea s-a exprimat cu claritate atît voința de progres cît și conștiința de sine a poporului român, dreptul său istoric de a-și făuri unitatea națională în fruntariile unuia și aceluiași stat. Atît revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, cît mai ales revoluția din 1848—1849, au fost expresii elocvente ale maturizării conștiinței naționale românești, pentru că și una și cealaltă au exprimat nu numai unitatea de neam ci și necesitatea acțiunii în comun pentru înfăptuirea unității naționale. Astfel, în documentul program **„Principiile noastre pentru reformarea patriei"**, alcătuit la Brașov de un grup de emigranți pașoptiști moldoveni, figura și **„Unirea Moldovei și a Valahiei într-un singur stat neatîrnat românesc"**, iar în **„Dorințele Partidei naționale în Moldova"**, Mihail Kogălniceanu considera Unirea Principatelor drept **„Cheia boltei, fără care s-ar prăbuși tot edificiul național"**.

De aceleași profunde simțăminte naționale au fost animați revoluționarii pașoptiști transilvăneni. **„După cum stăm noi, acești de dincoace de Carpați, toată mîntuirea românilor atîrnă de la unirea și bunăstarea Principatelor** — îi scria în anul 1848 Constantin Roman lui Al. G. Golescu. **Trebuie bine să ne luăm seama că de nu va lucra tot românul în interesul comun sîntem pierduți... Deviza noastră trebuie să fie formarea Daciei"**.

Și nimic n-a dovedit mai profund și mai grăitor puterea acestei dorințe și unanimitatea acestei voințe decît strigătul zecilor de mii de români transilvăneni adunați în mai 1848 pe Cîmpia Blajului: **Noi vrem să ne unim cu țara!"** Adică cu țara de dincolo de munți, cu țara tuturor românilor.

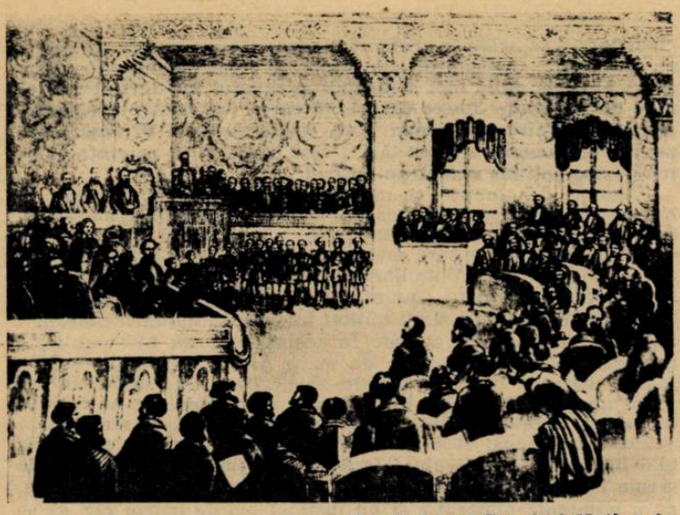

Deschiderea Camerei Naționale

TH. AMAN : Hora Unirii

Nu vom înțelege însă niciodată îndeajuns evenimentul politic de la 24 ianuarie 1859 dacă nu vom sublinia, fie și extrem de succint, rolul deosebit pe care l-a avut unitatea culturală românească în cadrul eforturilor generale pentru realizarea unității național-statale. Bazată pe o puternică comunitate lingvistică, unitatea culturii românești a fost pusă în evidență cu mult înaintea realizării în fapt pe plan statal a unității politice. Ca urmare, cîteva decenii înainte de 1859, generații de români au fost crescute și educate în sensul înfăptuirii năzuințelor de unitate.

Toți marii oameni de cultură ai epocii prepașoptiste și pașoptiste, slujind unitatea culturală a poporului român au militat implicit și pentru unitatea statal-politică ce se impunea a fi realizată. Să amintim în acest context opera celor doi deschizători de orînduiri pentru istoriografia românească modernă, Dimitrie Cantemir și stolnicul Constantin Cantacuzino, pe corifeii Școlii ardelene, care n-au însuflețit prin scrierile lor numai pe conaționalii transilvăneni, ci întreaga națiune, pe un C. Negruzzi, G. Barițiu, I. Heliade Rădulescu sau Mihail Kogălniceanu. **„Foaia noastră va fi un repertoriu general al literaturii românești** — scria acesta în 1840, la apariția revistei „Dacia literară" —, **în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieșt carele cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său".**

Același lucru îl putem spune despre presa românească. De la bun început ea s-a manifestat ca o presă a națiunii, în sensul că — aidoma cărților românești ale veacului al XVI-lea — aceste reviste și gazete au fost purtătoare de cuvînt ale înaltelor simțăminte ale unității naționale, realitate care se reflecta cu fidelitate nu numai în conținutul lor ideatic dar și în denumirile ce le purtau : **„Curierul românesc", „Albina românească", „România", „Dacia literară", „Arhiva românească", „Magazin istoric pentru Dacia"** etc.

„UNIREA E ACTUL ENERGIC AL ÎNTREGII NAȚIUNI ROMÂNE"

Aparent înfrîntă, prin intervenția brutală a imperiilor reacționare vecine, revoluția de la 1848 a fost, în ceea ce privește națiunea română marea biruitoare a veacului trecut. Aceasta deoarece programul ei a cunoscut în deceniile următoare succesive și deosebit de semnificative împliniri. Unirea Principatelor a fost cea dintîi concretizare a programului de la 1848, ca etapă și preambul al Unirii „celei mari" ce trebuia să vină !

Este neîndoielnic că Unirea din 1859 a Principatelor Române a fost urmarea firească a faptului că se ajunsese atunci la o deplină maturizare a condițiilor necesare realizării ei, că ea devenise problema dominantă a societății românești ce trebuia neapărat rezolvată.

Pentru înfăptuirea acestui deziderat patriotic al devenirii noastre naționale au militat cele mai luminate spirite ale epocii respective. **„Unitatea națională este chezășuirea libertății"** unui popor — scria Nicolae Bălcescu — **„este trupul lui trebuincios ca sufletul să nu piară și să amorțească, ci, din contra, să poată crește și a se dezvolta".** Invocînd aceeași temelie a evenimentelor revoluționare din anii 1848—1849, din exilul său peste granițele țării, Dimitrie Brătianu putea redacta, în anul 1852, un înflăcărat manifest adresat poporului român în care își exprima convingerea în izbînda idealului unității naționale, în pofida agresiunii străine : **„Miine, România inimilor noastre** — scria revoluționarul pașoptist —, **mare ca România lui Traian, viteză ca România lui Mihai..., sublimă ca România poporului din Cîmpia Libertății, va rupe vălul ce acoperă a ei frunte și diadema ei va fi mîndra noastră podoabă".**

La rîndul său, un alt mare și nobil suflet românesc, Mihail Kogălniceanu aprecia că Unirea devenise în epoca respectivă **„dorința cea mai mare, cea mai generală"** — cum spunea el în octombrie 1857 în Adunarea ad-hoc a Moldovei, adăugînd apoi că această doleanță fierbinte a poporului român era absolut **„firească, legiuită și neînfrîntă, pentru că în Moldova și Valahia sîntem același popul, omogen, identic ca nici un altul, pentru că avem același început, aceeași civilizație, aceleași instituții, aceleași legi și obiceiuri, aceleași temeri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulat, aceleași hotare de păzit, aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și în sfîrșit aceeași misie de îndeplinit".**

Unirea Principatelor Române n-a fost însă fapta izolată a cîtorva patrioți, nici rezultatul străduințelor a cîtorva sute sau chiar mii de oameni. Dimpotrivă, e a fost un proces social-politic de o amploare deosebită, în care a fost cuprins, practic, un întreg popor. Rareori s-a putut vedea în slujba unui obiectiv fundamental, o întreagă națiune cu atîta elan și dăruire patriotică, ale cărei clase și pături sociale — situate pe poziții diferite, divergente și chiar antagonice pe plan social — să se fi găsit alături în privința marilor țeluri ale eliberării și unității. În această privință Cezar Bolliac avea perfectă dreptate cînd scria în 1853 : **„Unirea României într-un singur stat nu este o idee numai în capetele cîtorva români prea înaintați ; nu este o idee ieșită din dezbaterile de la '48 încoace ; ea a fost sentimentul național în toate părțile României de cînd istoria a început a ne spune cite ceva despre Dacia".**

Într-adevăr, diferitele forțe sociale ale națiunii au fost de acord cu privire la necesitatea de a înfăptui Unirea, dar în funcție de interesele imediate sau mai îndepărtate ale claselor pe care le reprezentau ele au înțeles în mod deosebit conținutul acesteia.

Cele mai hotărîte militante pentru înfăptuirea Unirii au fost masele populare, care vedeau în făurirea statului unitar calea spre eliberarea socială și politică, spre crearea unei țări noi, democratice și independente. Crunt exploatată și asuprită, țărănimea lega de Unire dorința fierbinte de a se elibera de iobăgie și de jugul otoman, **„Dorința cea mai mare... este căderea boierescului"** — se arăta în jalba adresată Divanului ad-hoc din Moldova, al cărei prim semnatar era Ion Roată din Vrancea — **„vroim să scăpăm, vroim să ne răscumpărăm din robia în care sîntem... să nu fim ai nimănui, să fim numai ai țării și să avem și noi o țară".**

De pe poziții asemănătoare au acționat masele orășenești în vederea Unirii. Însuflețiți de patriotism și interesați în adoptarea unor reforme economice și sociale, tîrgoveții, meseriașii, lucrătorii din ateliere și manufacturi au jucat un rol important în realizarea unirii.

Burghezia, interesată în crearea unei piețe interne largi și în obținerea unor posibilități mai mari de a participa la conducerea statului a fost partizană a Unirii și a acționat pentru realizarea ei. La Unire năzuiau intelectualii, oamenii politici progresiști, înțelegînd că, așa cum scria gazeta „Steaua Dunării" în cel dintîi număr al său, la 1 octombrie 1855, **„Unirea Principatelor este singurul mod de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a împlini misia lor".**

În fruntea luptei pentru Unire au stat cele mai luminate figuri de patrioți ai vremii : Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Dimitrie Bolintineanu, C. A. Rosetti, Vasile Mălinescu, Cezar Bolliac, Dimitrie Brătianu și alții, care au militat nu numai pentru actul politic al Unirii, ci și pentru realizarea unor reforme democratice, în primul rînd a reformei agrare.

Cu toate că, în esența sa, actul istoric al Unirii Moldovei cu Țara Românească a avut un profund caracter intern, fiind rezultatul luptei maselor populare pentru emancipare socială,

unitate și independență națională, suzeranitatea turcească, precum și situarea geografică a Țărilor Române la confluența de interese a celor 3 mari imperii absolutiste — Austria, Rusia, Turcia și a altor puteri europene — a făcut din Unirea Principatelor Române o problemă internațională, obiect al dezbaterilor și contradicțiilor dintre aceste puteri. Pe bună dreptate, Karl Marx remarca : **„Ciocnirea de interese dintre marile puteri în această parte a Europei a făcut ca niciuna din ele să nu fie indiferentă față de problema unirii țărilor române".**

Războiul Crimeei, izbucnit în 1853, punct culminant al manifestării rivalităților și conflictelor de interese existente între marile puteri europere în privința supremației în bazinul Mării Negre, a făcut ca soarta țărilor române să intre din nou în sfera combinațiilor de culise ale „concertului european". Poziția marilor puteri față de „chestiunea română" a fost precizată pentru prima dată cu prilejul Conferinței de la Viena din primăvara anului 1855. A urmat apoi Congresul de pace de la Paris (ținut în urma războiului Crimeei, în martie 1856) unde s-a hotărît alcătuirea unei comisii europene care să cerceteze situația Țărilor Române și să facă propuneri privitoare la reorganizarea lor.

O serie de țări ca : Franța, Rusia, Sardinia și Prusia au susținut, în limita unor interese proprii, cauza Unirii Principatelor Române. Urmărind întărirea pozițiilor sale economice și politice în sud-estul Europei, Franța a îmbrățișat cu căldură năzuința poporului român spre unitate națională. Învinsă în războiul Crimeei și voind să lovească în Imperiul Otoman, Rusia s-a pronunțat în același sens. O poziție oarecum asemănătoare a prezentat (la începutul discuțiilor) diplomația engleză, care vedea în Principatele Unite o stavilă în calea expansiunii rusești spre Constantinopol. În curînd, însă — vroind să salveze cu orice preț existența șubredă a Imperiului otoman și să-și salvgardeze prin aceasta propriile sale interese —, Marea Britanie va renunța la această idee devenind adversare Unirii. Prusia și Sardinia, care pregăteau acțiuni decisive menite să ducă la unificarea statelor italiene și, respectiv, a celor germane, sub egida lor s-au pronunțat de asemenea în favoarea Unirii. Turcia și Austria (aceasta din urmă temîndu-se că Unirea Principatelor va fi un îndemn de eliberare de sub dominația Imperiului austro-ungar a celorlalte provincii românești — Transilvania, Banatul și Bucovina), au fost cei mai hotărîți oponenți ai Unirii, luptînd pe toate căile împotriva dorinței legitime a poporului român.

Toate aceste contradicții de interese și rivalități dintre marile puteri europene și-au pus amprenta asupra desfășurării evenimentelor politice din cele două principate, în privința luptei pentru înfăptuirea unirii dintre Moldova și Țara Românească. În acest sens, Tratatul de pace încheiat în martie 1856 la Paris stabilea între altele scoaterea țărilor române de sub tutela Imperiului otoman și Imperiului țarist și punerea lor sub garanția colectivă a celor șapte puteri semnatare, convocarea unor adunări reprezentative în fiecare principat (divanurile ad-hoc) prin intermediul cărora românii urmau să-și formuleze opțiunile politice, inclusiv în problema unirii.

În aceste împrejurări internaționale specifice, lupta pentru unirea Principatelor Române a intrat într-o fază hotărîtoare, decisivă, antrenînd masele populare, toate spiritele înaintate ale societății românești. **„Strigătul : «Unirea Principatelor», «Suveranitatea statului român!»** — scria revoluționarul democrat Dimitrie Brătianu, în iunie 1856 — **să străbată munții, cîmpiile, văile și dealurile noastre, să umple aerul, să răsune pînă în unghiurile pămîntului cele mai depărtate ca lumea întreagă să se încredințeze că Unirea este sufletul poporul român, că ea este glasul României !... Unirea Principatelor nu-i o unire de elemente eterogene : ea este unire de români cu români. Moldovenii și muntenii sînt un singur neam, o singură familie, ei nu sînt nici moldoveni, nici munteni, ci numai români".**

Ca urmare, cabinetele marilor puteri garante au fost literalmente invadate de memorii, adrese și petiții care, la unison, subliniau aceeași năzuință fundamentală a poporului român : realizarea statului național modern prin înfăptuirea Unirii Principatelor. **„Cea dintîi și cea mai profundă dorință a Principatelor** — se arăta în memoriul adresat cancelarilor europene de semnatarii Constantin Hurmuzaki și Ioan Maiorescu — **este ca să nu li se pună nici o piedică în dreptul lor de state suverane de a dispune libere despre viitoarea lor existență politică. Aceasta e Unirea, sau, mai bine, reimpreunarea Principatelor, pentru că poporul acestor țări a fost odată și în privința existenței sale politice numai un individ".**

Voința de unitate și neatîrnare a poporului român s-a bucurat de ecou pozitiv în cadrul opiniei publice internaționale, democrate și progresiste. Eminente personalități științifice și culturale din diverse țări, precum Jules Michelet, Edgar Quinet, J. A. Vaillant, Paul Botaillard, Leon Plée, Cernîșevski, Dobroliubov, Marc Antonio Canini, Vegezzi Russcalla și numeroși alții au luat atitudine și au militat în sensul împlinirii doleanței naționale a poporului român. În același sens au fost publicate numeroase articole în ziare de mare tiraj din Franța, Belgia, Marea Britanie, Italia și din alte țări. **„Dacă este interesant de văzut un stat mic, închis între vecinii mari, zbătîndu-se curajos împotriva acestora, pentru independența ce-i este amenințată** — scria în august 1856 „L'Indépendance Belge" —, **este mult mai interesant spectacolul oferit de o națiune care divizată de secole în state distincte, vrea să înlăture separația și încearcă, cu o minunată abnegație și un instinct politic foarte rar, să se unească, să fie unul și același trup, cu toată opoziția redutabilă a celor două puternice vecine".**

În pofida tuturor greutăților și a intrigilor marilor puteri, dorința de unire a moldovenilor și muntenilor a răzbătut cu deosebită claritate în cadrul adunărilor ad-hoc. Deputații celor două foruri naționale au votat cu entuziasm, în octombrie 1857, hotărîrea care dădea glas voinței unanime a poporului român : **Unirea Principatelor Moldova și Muntenia într-un singur stat — România.**

„Dorința cea mai mare, cea mai generală, acea hrănită de toate generațiile trecute, acea care este sufletul generației actuale, acea care împlinită va face fericirea generațiilor viitoare, este Unirea Principatelor într-un singur stat", se arăta în hotărîrea Divanului ad-hoc din Moldova. Și, ca un adevărat ecou a răsunat răspunsul Adunării ad-hoc de la București : **„Pentru ca să ne asigurăm un viitor liniștit și ferice, voim să exprimăm via dorință a Țării Românești de a se uni într-un singur stat cu Moldova".**

Reunită la Paris (mai-august 1858) Conferința celor șapte puteri europene nu a dat însă curs cererii legitime formulate atît de clar și de răspicat de poporul român, învederîndu-se, astfel, intenția unora dintre aceste state de a-și clădi, după expresia unui ziar al vremii, **„bazele influenței lor în Orient pe ruinele țării noastre".** Prin Convenția de la Paris a fost acceptată doar o reunire formală, sub numele de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, fiecare dintre ele avînd însă domn propriu, instituții separate și viață politică aparte.

Se reliefa astfel, prin prevederile Conferinței de la Paris, ceea ce istoria reliefase deja în repetate rînduri. Anume dificultatea, dacă nu imposibilitatea pentru poporul român de a-și vedea împlinit un ideal politic prin bunăvoința sau jocul de interese al unor puteri străine. Cît de clar răsunau acum cuvintele lui Nicolae Bălcescu : **„În zadar veți ingenunchea și vă veți ruga pe la porțile împăraților, pe la ușile miniștrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata, dar, a vă lua voi, fiindcă împărații, domnii și boierii pămîntului nu dau fără numai aceea ce le smulg popoarele. Fiți gata, dar, a vă lupta bărbățește, căci, prin lucrare și jertfire, prin sîngele vărsat, poporul dobîndește conștiința drepturilor și datoriilor sale".**

Conducătorii mișcării pentru unitate au înțeles repede că în calculele puterilor europene noul stat românesc trebuia să fie un simplu pion al politicii lor de mari puteri, preocupate de sfere de expansiune și de influențe, un simplu instrument în jocul combinațiilor politice destinate să le sporească puterea și prestigiul internațional. Românii au refuzat însă să se preteze acestui joc. Voința de unitate națională nu mai putea fi zăgăzuită de nici o forță adversă. Împrejurările create cereau

DAN HATMANU : Membrii partidei unioniste

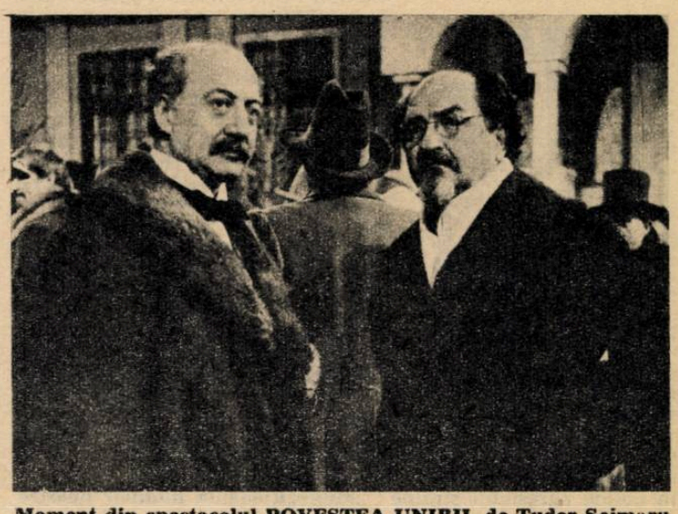

Moment din spectacolul POVESTEA UNIRII, de Tudor Șoimaru

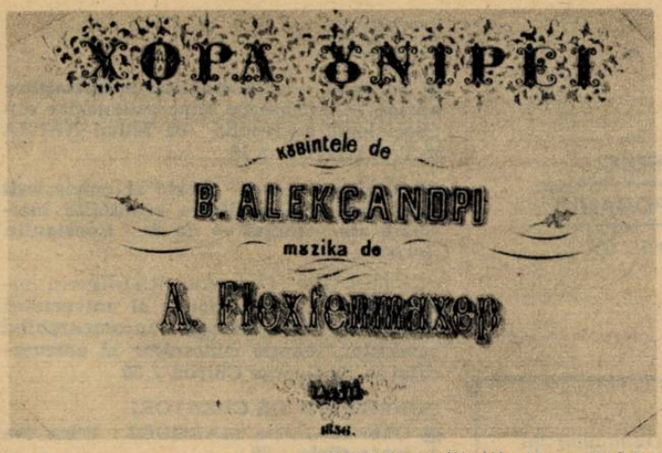

Coperta partiturii „Hora Unirii"

D. STOICA : Moș Ion Roată și Al. I. Cuza

însă tact și înțelepciune politică. Și românii le-au dovedit din plin, punînd puterile europene garante în fața faptului împlinit.

Conducătorii unioniști au folosit în această privință cu deosebită dibăcie faptul că hotărîrea Convenției de la Paris nu preciza explicit dacă unul și același domn putea fi ales în ambele principate. Această imprecizie avea să fie folosită pentru a face din alesul Moldovei, colonelul Al. Ioan Cuza și pe cel al Munteniei și a se înfăptui în acest fel Unirea mult visată.

Masele populare au fost însă adevăratele făuritoare ale actului istoric al Unirii Principatelor Române. Concentrîndu-și eforturile în jurul constituirii și lucrărilor celor două adunări elective, masele populare aveau să-și dovedească, încă o dată, curajul și înțelepciunea, capacitatea lor de a influența și de a determina mersul evenimentelor, conținutul însuși al deciziilor acestor organisme, conținut care s-a concretizat, mai întîi, în hotărîrea Adunării elective din Moldova, din 5 ianuarie 1859, de a alege domn pe militantul patriot pașoptist Al. Ioan Cuza și apoi realegerea acestuia de către electoratul Țării Românești, la 24 ianuarie același an. Unirea Principatelor Române devenea, astfel, fapt împlinit.

Biruințele de la Iași și București din istoricul ianuarie 1859 au fost deci rodul nemijlocit al luptei poporului român, care, în numele dreptului său inalienabil de a-și hotărî soarta a îndeplinit atunci, prin persoana lui Alexandru Ioan Cuza un deziderat istoric fundamental. **„Unirea domnilor** — avea să declare în această privință în anul 1863, într-un discurs parlamentar Mihail Kogălniceanu —, **eu nu recunosc nimănui dreptul să zică că Unirea e actul său individual, proprietatea sa exclusivă ; Unirea e actul energic al întregii națiuni române... Unirea națiunea a făcut-o, națiunea care a ales un domn pentru ambele țări, cu misiunea de a realiza Unirea".**

S-a înverdeat mai ales acest mare adevăr în tumultul luptelor politice din București. Zeci și zeci de mii de oameni, veniți de la mari depărtări, au vegheat atunci zile în șir pe Dealul Mitropoliei, în jurul Adunării deputaților, pentru a-i determina să dea glas voinței de unitate a poporului român. Și tot ei au fost cei care au salutat cu un entuziasm deosebit realizarea acestui istoric deziderat. **„După alegerea domnului Alexandru Ioan Cuza** — scria „Gazeta de Transilvania" —, **se prefăcu Capitala României într-o mare de făclii și lumini... O generală entuziasmare cuprinse tot orașul, care răsuna de urări : «Să trăiască prințul României Alexandru Ioan Cuza» !".**

24 ianuarie 1859 se împlinea astfel firesc ca o materializare a unei năzuințe dominante, stăruitor și îndelung exprimate de diversele compartimente ale vieții economice și social-politice specifice lumii românești în ansamblul său, mai întîi de toate, însă, de cultura națională ca purtătoare de cuvînt a unui popor aflat în pragul unei etape decisive a existenței sale istorice. Pe temeiul acelui vot patriotic din 24 ianuarie 1859 a fost clădit edificiul României moderne.

Unirea Moldovei cu Muntenia, înfăptuită cu 130 de ani în urmă, în ianuarie 1859, a avut ecou pozitiv peste munți, în Transilvania, stimulînd lupta de eliberare națională a populației românești din această provincie și prefigurînd realizarea statului național unitar român. „Românii din Transilvania, în împrejurările de față, numai la Principate privesc, numai de aici așteaptă semnalul, numai de aici își văd scăparea — scria în anul 1860 unul din conducătorii transilvăneni ai revoluției pașoptiste, Alexandru Papiu Ilarian. **Cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii Transilvaniei era poate mai mare decît în Principate".**

În sens asemănător, marele lingvist de pe meleagurile Blajului, Timotei Cipariu aprecia Unirea Principatelor Române ca un prim pas pe calea desăvîrșirii procesului de făurire a statului național unitar. „Simțul național s-a deșteptat în toată românimea — scria acesta în 1867. **Națiunea română a venit la cunoștința poziției care i se cuvine între națiunile Europei ; ea va face toți pașii cuveniți pentru a ocupa această poziție cu demnitate... Pînă aici, patria română, limba și naționalitatea ne-au fost călcate. Am început a ne libera patria, am început a ne libera limba. Am început, domnilor, abea am început, dară nu am terminat ; rămîne ca să continuăm și să terminăm".**

Într-adevăr, în mai puțin de două decenii, practica istorică avea să releve succesiunea legică, firească, de la Unirea din 1859, la independența din 1877, cucerită prin grele jertfe pe cîmpul de luptă, prin eforturile și sacrificiile întregului popor. După alte decenii de luptă, procesul făuririi statului național unitar român avea să-și găsească încununarea prin actul energic de voință al națiunii de la 1 Decembrie 1918, cînd reprezentanții legitimi ai românilor ardeleni au proclamat, și cei peste o sută de mii de participanți la adunarea de pe Cîmpul lui Horea de la Alba Iulia au aclamat cu entuziasm, unirea Transilvaniei cu România, patria mamă, **„pentru toate veacurile".**

În deceniile următoare atributele independenței și suveranității naționale ale poporului român au suferit grave știrbiri ca urmare a politicii claselor dominante, a tendințelor de dominație economică și politică ale marilor state capitaliste. Ca urmare a acestei realități, idealurile de libertate și neatîrnare naționale vor fi preluate de clasa muncitoare, de partidul său conducător. În condiții de activitate neînchipuit de grele, Partidul Comunist Român a chemat întregul popor — în numele **„slăvitelor sale tradiții de luptă pentru independență și libertate"**, să acționeze cu cea mai mare fermitate pentru salvgardarea libertății și integrității patriei amenințate, pentru stăvilirea ascensiunii la putere a fascismului, iar mai tîrziu, în anii celui de al doilea război mondial, pentru organizarea mișcării de rezistență antifascistă și înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944.

Anii care au urmat au marcat începutul unei epoci noi în istoria patriei noastre, epoca afirmării depline a dreptului sacru al poporului român de a fi stăpîn pe bogățiile și munca sa, pe propriul său destin. **„Ceea ce n-a realizat și nu putea realiza regimul burghezo-moșieresc** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **s-a realizat odată cu (...) trecerea la revoluția democratică și apoi socialistă cu cucerirea puterii politice de către masele largi populare, în momentul în care poporul a devenit cu adevărat stăpîn pe destinele sale, asumîndu-și rolul de făuritor conștient al propriei sale istorii libere și independente".**

Urmînd cu încredere și înfăptuind politica înțeleaptă a partidului comunist, în anii construcției societății socialiste poporul român a așezat temelii mereu mai trainice unității sale statale, independenței și suveranității naționale. Politica internă și internațională a Partidului Comunist Român — la a cărei orientare și transpunere în fapt o contribuție inestimabilă a adus secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu — consolidează neîncetat independența țării, factor politic esențial care, la rîndul său, creează cadrul optim pentru continua înflorire a patriei noastre, România socialistă.

Dr. Olimpiu MATICHESCU

REALITATEA ILUSTRATĂ

ALMANAH ENCICLOPEDIC „CONTEMPORANUL" — Primăvara '89

.... Γνῶθι σεαυτόν — inscripția de pe frontispiciul templului lui Apollo din Delfi, atribuită cînd lui Thales din Milet, cînd lui Chilon din Sparta, cînd atenianului Solon — oricum unuia dintre cei șapte înțelepți ai Greciei antice —, principiu fundamental al gîndirii socratice, străbătînd prin intermediul la fel de vestitei variante a lui Cicero: „Nosce te ipsum" întreaga cugetare a Romei antice, a ajuns pînă în contemporaneitatea noastră cu aceeași prestigioasă aură, definind una dintre direcțiile neîntrerupte ale strădaniilor de cunoaștere care au însoțit omenirea de-a lungul — chiar începînd dinaintea — multimilenarei sale istorii. „Cunoaște-te pe tine însuți" se asociază strîns cu altă idee fundamentală a umanismului din toate timpurile: „Omul e măsura tuturor lucrurilor", fiind un permanent memento că orice efort de pătrundere a legilor universului, oricît de obiective ar fi rezultatele lui, este în primul rînd și în ultimul rînd un efort omenesc, se raportează, în forme multilaterale și complexe, la om.

Gîndirea — funcție superioară a psihicului uman, a lărgit mereu orizontul a ceea ce știm despre macro și microcosmos, despre natură și societate. În același timp însă, reperele fundamentale ale acestei cunoașteri s-au repercutat asupra statutului omenirii și al individualității umane. Orgoliul naiv al omului cu puține și rudimentare cunoștințe făcuse din Terra centrul universului și din Om ființa superioară, investită cu misiunea celestă de a stăpîni întreg acest univers. Copernic a impus revizuirea acestei concepții, de la el și pînă astăzi trebuind să ne obișnuim cu faptul că sîntem locatarii aruncați de hazard pe obscura planetă a unui sistem solar de dimensiuni mediocre, înconjurați de miliarde de lumi dintre care un procent relativ însemnat s-ar putea să fie locuit de ființe raționale.

Progresele în biologie și genetică, în psihologie, fizică, electronică și cibernetică au pus alte certitudini ale speciei umane în contact cu relativismul timpului, spațiului și chiar al acțiunii unor legi socotite de extremă obiectivitate științifică, ne-au demonstrat că pe Terra nu sîntem singurele ființe cugetătoare, că pot fi concepute chiar „mașini" dotate cu inteligență artificială iar, pe de altă parte, rațiunea nu este factorul exclusiv al deciziilor noastre, un rol important în cadrul acestora îndeplinind subconștientul sau chiar inconștientul.

Dar care sînt legile interne ale cunoașterii umane, ce ne definește sentimentele — pozitive sau negative —, determinîndu-ne ca, învingători sau înfrînți în confruntarea cu multiplele forțe care ne înconjoară și chiar cu concluziile propriului efort de cunoaștere, să ne mobilizăm necontenit, pe planuri mereu mai înalte, urmărind inflexibil direcția săgeții de înaintare a progresului? Nu numai pshihologii și psihiatrii ci fiecare savant și filosof, om de artă, personalitate politică, revoluționară sau om de cuget, pur și simplu, au căutat să pătrundă cît mai adînc în universul cunoașterii de sine. În ceea ce ne privește, am năzuit, prin prezentul nostru almanah să realizăm o antologie cît mai cuprinzătoare a acestei neîntrerupte năzuințe umane de cunoaștere a misteriosului propriu-univers-interior.

„C"

„CONTEMPORANUL"

Redactor șef: Dumitru Radu Popescu
Redactor șef adjunct: Corneliu Leu
Secretar responsabil de redacție: Mircea Herivan

Coordonatori ai almanahului: Mircea Herivan, Elena Marinescu

Abonamentele la revista „Contemporanul" se fac prin oficiile poștale, difuzorii obștești din instituții și întreprinderi. Prețul: 3 luni — 39 lei; 6 luni — 78 lei; 12 luni — 156 lei plus taxa poștală de distribuire la domiciliu de 0,25 lei/ exemplar

SUMAR

■ **Succesul — o permanență a aspirațiilor umane — extrase pe teme psihologice din „Sociologia succesului" de Mihai RALEA și T. HARITON / 19**

■ **Psihicul : traseul istoric al cunoașterii celei mai tainice dintre realitățile interioare ale omului — de dr. Constantin Gorgos / 19**

CENTENARE. Eminescu: **Răsfrîngerea geniului în tumultul interior al universului uman / 33 ; Ion Creangă : Incomparabilul povestitor, marele cunoscător al omenescului — de George Chirilă / 36**

CONFESIUNI DE CREATORI

■ Gabriel Garcia MARQUEZ : **Frica cea de toate zilele / 39**
■ **Sacrificiul după Tarkovski — de Valeriu Deac / 40**
■ Arthur MILLER : **Meandre de timp / 44**
■ **Dali sau misterul din turn / 50**
■ Jean CARRIÈRE : **Prețul unui premiu Goncourt / 52**
■ Mario Vargas LLOSA : **Fiul meu, rastafarianul / 55**

■ **Variante oedipiene — de Valeriu Deac / 59**

O LUME DE GÎNDURI, ÎNAINTE ȘI DUPĂ LUMEA ECRANULUI

■ Satyajit RAY : **Pe firul amintirilor / 61**
■ **Mania starului sau singura ambiție a Joanei Crawford / 64**

INTIMITATEA PSIHICĂ A VEDETELOR, ÎN REVELATOR

■ **Cazul Madonna — de M. Cîrstea / 64**
■ **După 20 de ani : Întîlniri peste timp cu starurile de ieri :** George Harrison, Paul McCartney, Yoko Ono, Keith Richard, Joan Baez / 70
■ **Două temperamente vulcanice și cunoașterea de sine :** Haroun Tazieff și Marcello Mastroianni — de Victor BÎRLĂDEANU / 72

ANTOLOGIE S. F.

■ Ray BRADBURY : **Vulpea și pădurea / 76**
■ Mihai GRĂMESCU : **Vizitecii / 79**
■ Kurt TUCHOLSKI : **Puricele / 80**
■ Marius STĂTESCU : **Paznicul / 82**
■ T. GODWIN : **Ecuațiile nemiloase / 83**
■ Dănuț UNGUREANU : **Amețeala / 89**
■ Robert SHECKLEY : **Potențial / 91**

■ **Muzica emisferelor... cerebrale — de dr. Narcis Zărnescu / 97**

■ **Incursiuni psihologice în tipologia romanului detectiv — de Stelian Țurlea / 98**

MICRORADIOGRAFII ÎN REGISTRU COMIC

■ Marcel ACHARD : **Arta birmană / 102**
■ Jack LEMMON : **Datoria e datorie / 103**
■ Stephen LEACOCK : **Cariera mea financiară / 104**
■ Dumitru BADEA : **Prespectiva ; Propunere ; Trista soartă a cărților / 105**
■ Eduardo de FILIPPO : **Acceleratul /106**
■ Pierre DANINOS : **Chestionarul Casei Albe / 108**
■ Dinu GRIGORESCU : **Triumful bunelor intenții / 109**
■ Mihail ZOSCENKO : **Galoșul / 110**
■ Ilea LEGRAND : **Scurt circuit / 111**

■ **Cîteva sugestii din tomurile Bibliotecii din Alexandria — de dr. Narcis ZĂRNESCU / 102**

■ **Profilul moral al învingătorului — de Dumitru NICU / 119**

■ **Cauze mai puțin cunoscute ale accidentului rutier — de Arcadie PERCEK / 124**

■ **Pentru albumul dumneavoastră / 96, 97, 98, 100, 101, 110, 115, 116, 117**

■ **Rebus / 118, 126**

COPERTA 4: Actorii Adela Mărculescu, Alexandru Repan: Teodora Mareș, George Mihăiță; Ion Dichiseanu, Cezara Dafinescu; Ioana Crăciunescu, Adrian Pintea; Tudor Petruț, Bianca Brad, Bogdan Stanoevici; Mona Sîrbu, Cesonia Postelnicu, George Bănică jr., Mihai Constantin — fotografiați de Victor Stroe

Extrase pe teme psihologice din „SOCIOLOGIA SUCCESULUI"

SUCCESUL — O PERMANENȚĂ A ASPIRAȚIILOR UMANE

Mihai RALEA, T. HARITON

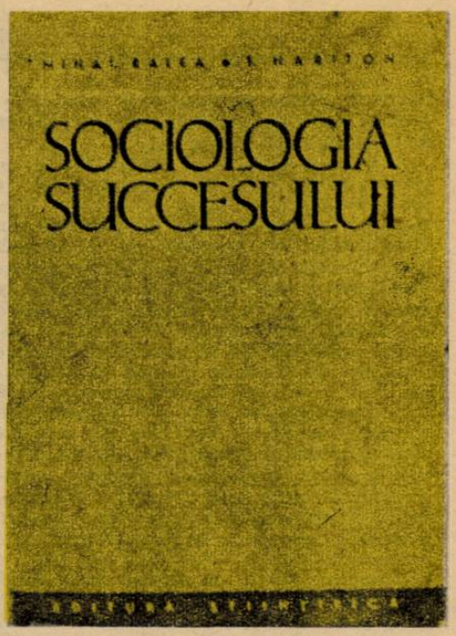

S-A SPUS, demult, că o problemă bine formulată este pe jumătate rezolvată. Lăsînd la o parte aspectul matematic, această regulă metodologică merită să fie reținută, pentru că ideea în sine este justă. Prima grijă pentru orice cercetare științifică trebuie să fie enunțarea clară și precisă a problemei. În acest capitol introductiv încercăm să răspundem la cîteva întrebări în legătură cu această preocupare.

— Ce se înțelege prin succes și în ce măsură constituie o problemă pentru știință ?

— Care sînt termenii principali ai acestei probleme ?

— Care sînt ipotezele de bază, după care ne orientăm cercetarea ?

— Cu ce metode studiem problema succesului ?

Încercăm astfel să oferim cititorilor posibilitatea de a urmări pas cu pas, pînă în cele mai mici amănunte, modul în care punem problema și căile prin care încercăm să o rezolvăm.

Așadar, ce se înțelege prin succes și în ce măsură constituie o problemă pentru știință ?

În graiul de toate zilele — de unde l-am împrumutat — cuvîntul **succes** nu are o singură accepțiune. Se impune deci o determinare a înțelesului care ne preocupă.

Dicționarele înregistrează pentru cuvîntul succes sensurile de „sfîrșit bun, pozitiv (al unei acțiuni) ; reușită, izbîndă..." și „primire bună, favorabilă, cu răsunet, pe care o face publicul unei opere literare, unui spectacol etc."

Într-adevăr, auzim sau citim despre „succese" la examene, la concursuri, în sport, în tratative, în industrializare, în colectivizarea agriculturii, în mecanizare, în modernizarea tehnicii, în producție, în întreceri socialiste, despre succesul unei piese de teatru, al unei cărți, al unui film, al unei conferințe, al unui proiect, al unei acțiuni, al unei expoziții și despre succesul unei întreprinderi, al unor colective, al unui laborator, al unei mașini, al unui aparat, al unui tratament, al unui procedeu, al unui medicament etc. Limba distinge și o gradație a succesului (succes mediocru, succes mare, succes răsunător, succes strălucit, succes efemer, succes durabil).

Dacă reducem la înțelesurile fundamentale mulțimea acestor expresii, obținem trei accepțiuni principale :

— succes în înțeles de **reușită**, de rezultat favorabil al unei acțiuni ;

— succes în înțeles de **izbîndă**, de victorie față de un adversar (într-o competiție etc.) ;

— succes în înțeles de **recompensă**, de **recunoaștere publică** a unui merit.

Prima accepțiune are o întrebuințare foarte largă ; orice vrei să obții (să îmbunătățești o mașină, să faci o lucrare, o schimbare, o inovație, o invenție, să aplici, un tratament), dacă izbutești să-ți atingi **scopul**, se cheamă că ai avut succes. De obicei termenul acesta se folosește numai pentru un rezultat obținut cu greu, prin eforturi neobișnuite. Înțelesul este de eficacitate, de eficiență, încît cuvîntul este folosit deopotrivă în cazul unei acțiuni tehnice sau economice („succes tehnologic", „zbor încoronat de succes", „succes în producție") și în cazul unei acțiuni culturale sau politice („succes școlar", „succes militar", „succes diplomatic"), cu singura condiție ca acțiunea să comporte oarecari dificultăți, să reclame un efort și să-și atingă scopul integral. În această versiune succes înseamnă **reușită deplină** (independent de aprobarea sau dezaprobarea societății).

A doua accepțiune are o întrebuințare mult mai precisă. De astă dată se zice despre un concurent sau despre un luptător, despre un rival (individ sau grup) că a avut succes față de celălalt în înțelesul că l-a întrecut, sau l-a învins, l-a înfrînt, l-a scos din competiție. Termenul se folosește deci pentru rezultatul unor concursuri, întreceri sau rivalități, lupte, războaie — desemnînd nu numai o reușită pur și simplu, ci o reușită față de un competitor sau adversar. Așadar, în cazul de față, succes înseamnează izbîndă, triumf, victorie și arată totdeauna un raport dintre doi sau mai mulți indivizi sau dintre două sau mai multe grupe (echipe, tabere, partide, armate, state). În acest înțeles se spune succes într-o competiție sportivă, succes tactic sau strategic, succes la un concurs universitar etc. În toate aceste împrejurări, succesul unuia însemnează →

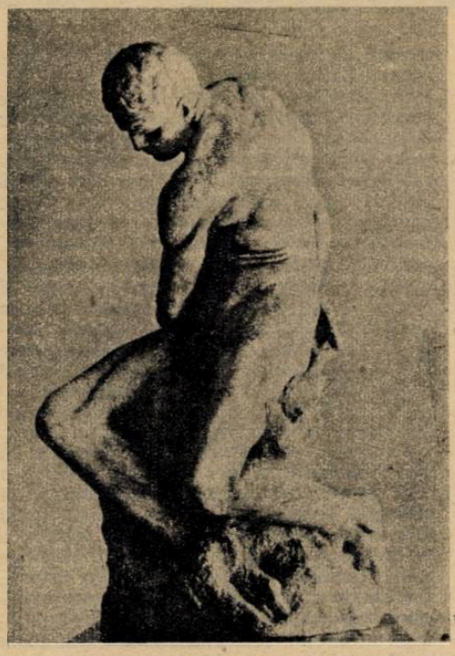

D. PACIUREA : Gigantul

PSIHICUL:

traseul istoric al cunoașterii celei mai tainice dintre realitățile interioare ale omului

dr. Constantin GORGOS

OMUL nu s-a putut desprinde niciodată de el însuși; ori de cîte ori a încercat, a capotat ; el este și rămîne expresie și prizonier al umanității : istoria sa este istoria lumii, istoria lumii este istoria oamenilor cu calitățile și defectele lor, cu raze de umbre, cu realizări și dezastre, omul fiind promotorul ambelor ipostaze.

Omul s-a propulsat din caverne în Cosmos și a propulsat istoria speciei sale prin psihismul său, prin gîndirea și munca sa. Dar, omul în sine a rămas același ; eroii tragediilor antice au preocupări la fel de „umane" ca și eroii lui Shakespeare, ai lui Cehov sau ai lui Arthur Miller. Două mii de ani au însemnat o clipă, o veșnicie sau nimic.

Omul, în intimitatea structurilor sale, nu s-a schimbat. Ceea ce s-a schimbat sînt posibilitățile sale, nu și esența gîndirii sale : atît Icar, cît și Armstrong au vrut să zboare ; atît Arhimede, cît și Tiller au vrut să se apere sau să distrugă ; atît Spartacus cît și Guevara au vrut să se elibereze ; atît anonimul decorator al frescelor sahariene, cît și Tizian sau Renoir au dorit să creeze frumosul ; atît vechiul fluier, cît și moderna orgă electronică produc tot sunetul muzicii ; Alexandru Macedon și Napoleon, deși despărțiți de istorie prin două mii de ani, au fost mînați de aceleași gînduri ; Nero vroia o altă Romă, Hitler un nou Linz; articolele de podoabă și cosmetică găsite în sarcofage și produsele Helena Rubinstein au același scop ; papirusurile egiptene, ca și însemnările de față — de asemenea.

Ceea ce pare să se fi schimbat este tot ceea ce este în jurul omului, nu și omul ; el se caută pe el însuși într-un decor mereu nou, pe care îl creează, dar care, la rîndul lui, îl influențează. Preocupat →

neapărat insuccesul relativ al celuilalt — aceasta este chiar trăsătura distinctivă față de celelalte două accepțiuni.

A treia accepțiune se referă tot la un raport, dar nu între doi adversari, ci între un individ sau un grup de indivizi, care săvîrșesc o anumită faptă, și societatea sau clasa socială, ori, în cadrul ei, un anumit grup din care fac parte sau față de care se manifestă și care apreciază și răsplătește această faptă. Orice acțiune sau operă individuală ori colectivă acceptată și recompensată într-un fel sau altul de către societate sau clasă se cheamă că are succes. Astfel se zice că are succes o piesă care ține afișul, un autor citit și gustat, un cîntăreț aplaudat, o invenție sau inovație care se aplică pe scară mare, un om merituos al cărui nume se răspîndește pretutindeni. De astă dată succesul nu însemnează numai reușită, nici față de o piedică materială, nici față de o persoană, ci o primire favorabilă din partea societății, o recompensă pentru o acțiune individuală sau colectivă, socotită ca merituoasă. Răsplata poate fi materială sau materializată (premii, grade, funcții, titluri, decorații, insigne) sau strict morală (laudă, evidențiere, faimă, reputație, prestigiu, glorie, notorietate, celebritate, popularitate). Succesul în acest înțeles poate fi rezultatul primelor două genuri de „succes" : recompensă pentru o reușită sau pentru o izbîndă, dar poate să apară și fără ele, printr-un mecanism independent (faimă necăutată, glorie nedorită, popularitate care stînjenește, titluri refuzate) sau chiar un mecanism contrar (succes pentru „nereușită" sau pentru „înfrîngere", cazul celor care luptă pînă la ultimul om, într-o bătălie, sau cad pentru o cauză dreaptă, cum sînt martirii revoluționari ai ideilor avansate etc.).

Obiectul cercetării de față este **succesul, în această ultimă accepțiune, de răsunet social favorabil al unei acțiuni individuale sau colective,** încît este necesar să stăruim ceva mai mult asupra ei.

Atît succesul-reușită, cît și succesul-izbîndă, deși sociale, pot să apară fără concursul imediat al colectivității și fără nici o reacție efectivă din partea ei, pe cînd **succesul-recompensă** este prin definiție

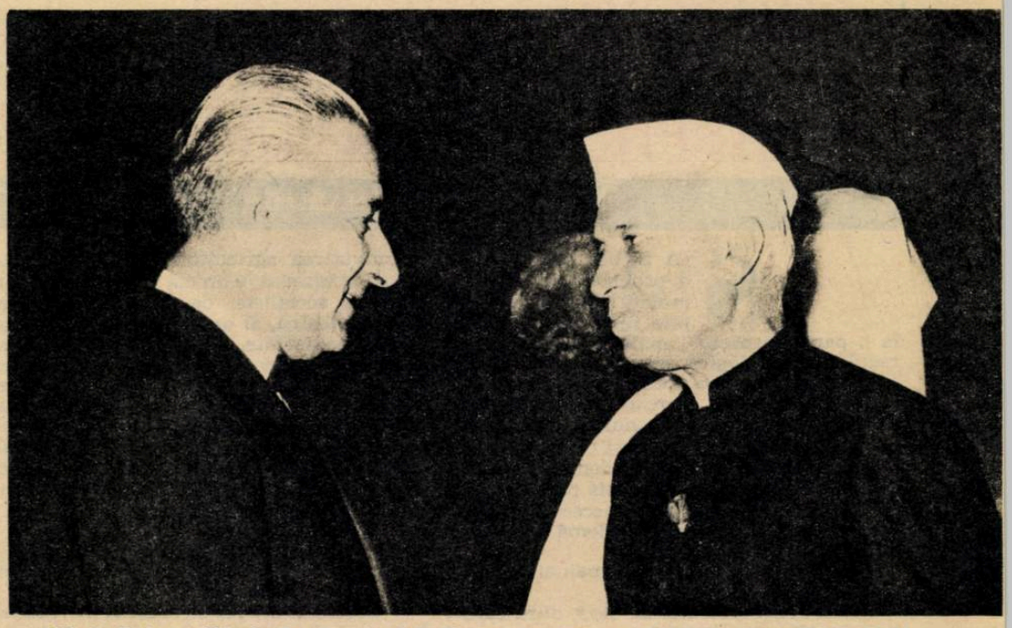

Mihai Ralea alături de Javaharlal Nehru la cea de IX-a conferință generală UNESCO

(deci totdeauna, fără excepție) un **fapt colectiv** chiar dacă recompensa este dată de o persoană anumită : el exprimă un raport între societate sau clasa socială (mai exact între opinia publică a acestora) și indivizi (respectiv colective sau unități subordonate), mai exact o reacție, o atitudine a societății sau a clasei sociale (prin opinia publică respectivă) față de acțiunile indivizilor sau ale grupurilor de indivizi, o sancționare pozitivă a acestora. În primele două forme de succes, deși genetic participarea publicului este foarte frecventă, rămîne neesențială, pe cînd succesul-recompensă fără concursul activ al unui public sancționator, care să asigure — deci — recompensa, pur și simplu **nu se produce.**

Succesul, în înțelesul acesta de sancțiune socială pozitivă este un fenomen foarte răspîndit. El apare sub diferite forme în toate orînduirile sociale, în toate epocile istorice cunoscute. Succesul ridică la suprafață sute și mii de oameni în toate grupările sociale concrete, iar datorită acestui fapt, istoria îi înregistrează și îi consacră. El poate fi urmărit fără greutate, ca un fenomen specific, de-a lungul tuturor veacurilor, de la comuna primitivă pînă la societatea socialistă, suferind firește, transformări corespunzătoare și progrese succesive, în fiecare etapă.

Dacă ar fi să definim provizoriu fenomenul succesului, pentru a-l deosebi de alte fenomene înrudite, am spune : **succesul este orice primire favorabilă pe care o face societatea sau clasa socială unei acțiuni individuale sau colective,** căutînd să o recompenseze și să o stimuleze — sau, cu alți termeni, **succesul este orice**

PSIHICUL

prea mult de acest decor, omul nu a reușit încă să se găsească pe el însuși. Preocupat prea mult de „cu ce se ocupă EL", omul încă nu știe „cine și ce este EL".

Problemele și conflictele sale, mereu aceleași, veșnica luptă dintre dorință și putință, dintre dogmă și gîndire, dintre ce trebuia să facă și ce a reușit să realizeze, l-au ajutat să se depășească pe el, dar fără a depăși și „orbita umană", decît prin excepții.

A privi omul prin el și prin faptele sale este o „ocupație" veche ; a vedea omul în el și în faptele sale este o preocupare mult mai recentă. Preocuparea de a cunoaște psihicul uman a însoțit omul în devenirea lui, ea este ceea ce vrea OMUL de la OM și ceea ce poate da OMUL, OMULUI.

Psihiatria, ca știință a psihismului, a comportamentului, a desăvîrșirii personalității și a adaptării armonice, și nu numai a bolii (căci boala este și trebuie să fie numai un accident în evoluția ființei umane) implică în mod normal, și chiar obligatoriu, o paralelă între istoria psihiatriei și cea a umanității. Între doctrine sau între primii pași semnificativi ai psihiatriei și evenimentele istorice există un raport demonstrabil. Doctorul Philippe Pinel a descătușat bolnavul psihic în aceeași măsură sau tocmai pentru că Revoluția franceză l-a descătușat pe cetățeanul Philippe Pinel. Psihanaliza nu a putut apărea decît în ipocrita societate vieneză de la „fin du siècle", fiind nu numai o

Distribuirea vaselor de sînge cerebrale

terapie individuală, ci una care a dezvăluit multe dintre maladiile unei societăți în descompunere. Antipsihiatria este departe de a fi unica mișcare contestatară a deceniului șapte, iar azilele nu și-ar fi deschis niciodată porțile, oricît de mari ar fi fost progresele terapeutice, dacă societatea nu ar fi fost pregătită să-i primească „în spirit comunitar" pe suferinzi.

Exemplele se pot multiplica la nesfîrșit, de la îndepărtata reuniune a primilor trei, vechiul și mereu noul EU-TU-EL, și pînă la evenimentele de ultimă oră, adică în acel spațiu în care se desfășoară „aventura umană și aventura umanității" (A. Malraux), spațiul istoriei.

În dialectica devenire de la simplu la complex a psihiatriei, începută undeva, în negura istoriei, în amalgamul de cunoștințe vagi care îi deschideau omului accesul către medicină (deci pornind de la paleo- sau arhipsihiatrie), se poate urmări, deci, sincronismul dintre momentele Istoriei și cele ale Psihiatriei, pentru a putea distinge felul în care, căpătînd o nouă credință despre sine și despre lume, omul se va descoperi și în această tragică (dar singular umană) condiție. De altfel, psihiatria este singura zonă a medicinii în care boala are, în mod paradoxal, conținut istoric. Imaginarul nu există decît ca un complement al realului. Iar realul este întotdeauna un dat istoric.

Fricile și ipohondria omului modern nu mai sînt deloc la fel cu cele ale omului din evul mediu, deși expresia lor somatică și biologică pare să nu se fi schimbat. Însăși presupusa determinare a bolii psihice a suferit o continuă metamorfoză, rînd pe rînd ipotezele privind originea divină, dezechilibrul umoral, determinarea psihogenă, determinarea organică, sociogeneza, determinarea constituțională, patologia biochimică ș.a.m.d. fiind în strînsă legătură cu modelele doctrinare (nu numai) ale medicinii într-un moment sau altul. Ne propunem, deci, să urmărim caracterul sincron al acestei evoluții pe parcursul principalelor perioade ale istoriei civilizației umane.

sancțiune pozitivă sau premială acordată de către societate sau clasa socială unor acțiuni individuale ori colective, considerate de ea ca merituoase în funcție de orînduirile sociale.

Deci, succesul are același înțeles cu recompensa, cu sancțiunea premială, cu promovarea socială și se opune, polar, pedepsei, sancțiunii penale, represiunii sociale, adică tuturor formelor de insucces.

FORME ESENȚIALE ALE SUCCESULUI

VIAȚA SOCIALĂ este creatoare de forme și nu poate fi sesizată obiectiv decît prin înfățișările ei exterioare (produse, rezultate, efecte, instituții, norme, ceremonii, formule, simboluri), comunicabile între contemporani, transmisibile între generații. (...)

Succesul are și el, ca orice fenomen real, un conținut și o formă ; forma lui are o latură interioară și una exterioară, deci din punct de vedere metodologic, al analizelor științifice pe care le întreprindem, aceste trei aspecte pot fi cercetate separat, mai înainte de a le studia în ansamblu. Vom începe cu formele exterioare, cu modul în care ni se înfățișează succesul la prima luare de contact, de pe poziția cercetătorului.

Repetăm că nu ne gîndim la un inventar sau nomenclator al succesului, la o înregistrare a tuturor formelor pe care le îmbracă acest fenomen în decursul istoriei. Operația nu ne-ar servi la mare lucru. Cel mult am confirma, pe altă cale, concluzia lui Goethe : „toate formele sînt asemănătoare și nici una la fel cu cealaltă". Cele cîteva milenii de viață socială, științific determinată, prezintă nenumărate forme particulare de succes, unele cu caracter instructiv, altele cu caracter distractiv, dar știința nu se poate pierde nici în cazuistică, nici în anecdotică. Rostul științei e să descopere principiile și legile după care apar, funcționează și se transformă fenomenele, să ofere „cheia" cu ajutorul căreia se pot descifra, clasifica, interpreta și deci stăpîni mental, în vederea acțiunii practice, mulțimea faptelor prezentate de realitatea obiectivă.

Așa vom proceda și în prezentarea morfologică a succesului, dar, tocmai din această cauză, nu ne vom ocupa numai de „formele pure", ci vom avea mereu în vedere totalitatea fenomenului, legăturile formelor exterioare cu cele interioare și ale acestora cu elementul primordial, cu conținutul.

Ovidiu relatează în „scrisorile sale din exil" o întîmplare care (exceptînd conținutul legendar mitologic al povestirii) reprezintă, probabil, una din formele cele mai simple de succes. Adresîndu-se de la Tomis (pe ruinele căruia se înalță Constanța de azi) prietenilor săi de la Roma, Ovidiu scria :

„Pe voi vă știu acum și geții și sarmații,
Al vostru nobil suflet și ei îl prețuiesc.
Cînd le spuneam deunăzi ce buni prieteni sînteți
— Căci eu, de-atîta vreme, și limba le-o vorbesc —
Un om bătrîn și care era din întîmplare
Acolo, între dînșii, îmi spuse drept răspuns :
«Noi încă știm prea bine ce e prietenia,
Noi care stăm departe, la Istru și la Pont.»"

Bătrînul, povestește legenda binecunoscută a lui Oreste și Pilade, ca un exemplu de prietenie care nu dă îndărăt nici în fața morții, legendă pe care n-o mai reproducem.

„Cînd el sfîrși povestea, cu toții lăudară
Și fapta și credința păzită de cei doi.
Chiar și pe-aceste țărmuri sălbatice, barbarii
De-al amiciției nume se lasă-nduioșați".

În esență, întîmplarea aceasta cuprinde : o manifestare (povestirea), un public (ascultătorii) și o reacție favorabilă (lauda) față de acea manifestare. Povestitorul este întîmplător, grupul — ocazional, conversația — liberă : o adunare oarecare de oameni care stau de taină ca să le treacă timpul. De fapt aceste trei elemente constituie forma elementară, **esențială**, a oricărui succes.

În adevăr, fără nici o manifestare (care este chiar **obiectul** succesului), fenomenul nu poate avea loc. Fără nici un public (for sancționator), de asemenea succesul nu se poate ivi. În sfîrșit, fără o reacție favorabilă (recompensatorie) din partea publicului, se ajunge la indiferență sau eșec, nu la succes. Dimpotrivă, dacă aceste trei elemente apar împreună, în relația arătată, ne găsim cu certitudine în fața unei forme de succes. Din cauza aceasta socotim că am găsit exact ceea ce căutam : forma **elementară** sau, mai exact, forma **esențială** a succesului.

Exemplele se pot înmulți, dar ele nu ar face decît să redea, sub altă variantă, același fenomen, pe care l-am desprins din întîmplarea relatată de Ovidiu. Putem trece deci la altă operație, mult mai utilă, anume la analizarea fiecărui element în parte, în raport cu ceea ce am socotit esențial, dar și cu ceea ce ne înfățișează realitatea istorico-socială în desfășurarea ei concretă. Procedeul folosit este mai mult sistematic și funcțional, decît genetic sau evolutiv, pentru că deocamdată nu interesează „ontogeneza", nu „filogeneza" fenomenului. Vom reveni însă pe larg asupra aspectelor evolutive (istorice).

Ca succesul să poată avea loc, se cere neapărat o **manifestare** (ceva care să aibă succes, care să dobîndească succes). Nu trebuie să ne lăsăm induși în eroare de „succesul" unor simple **însușiri** (frumusețea, prospețimea, vigoarea, tinerețea etc.), ele au succes, cum vom vedea, în sens de simplă **apreciere** (cum apreciem marea, un apus de soare sau o noapte cu lună). O manifestare este însă totdeauna a cuiva, în cazul succesului, a unei persoane umane care este de fapt **titularul** succesului, beneficiarul (cineva care se bucură de succes). Iată o primă **complexitate** pe care o prezintă unul din elementele de bază ale succesului : acesta are un caracter **dublu**, nu este o manifestare impersonală, ca ploaia sau vîntul, ci o manifestare a cuiva, a unei persoane, deci (ca să folosim o ter-

Antichitatea : virtuțile curiozității sau prima fază a cunoașterii

UNA dintre cele mai importante caracteristici ale inteligenței umane, care a determinat, practic, apariția progresului, a fost curiozitatea. Încă din zorii existenței sale, omul își pune întrebări, cercetează în mod pragmatic ce este în jurul său și ajunge astfel să-și pună problema autocunoașterii „ce este el, omul", întrebare la care căutarea răspunsului va conduce treptat la apariția alteia : **Cine** este de fapt EL, Omul ? Iar această întrebare îl va însoți pe tot parcursul existenței sale.

Încă din perioada preistoriei, desenele rupestre relevă faptul că existau cunoștințe de anatomie, deci omul începuse să afle **cum și din ce** este alcătuit. De aici au pornit și observațiile despre anumite boli, răniri, despre modul lor de producere ; prin repetate experiențe, reușite și eșuate, au apărut și primele acte de „iatrie", folosindu-se ceea ce natura punea la dispoziție. Pentru lezarea integrității persoanei fizice, omul începuturilor a găsit o explicație legată de lumea materială în care trăia, lume care-l hrănea, dar care îl putea și răni.

Epidaur — Sanctuarul lui Asclepios

minologie mai veche) **obiect** și **subiect** în același timp.

Celebritate pentru o singură faptă obțin în special cei care au meritat-o prin moarte, care au ieșit din anonimat sacrificîndu-și viața „o dată pentru totdeauna", fără putința de a „recidiva". Într-o formă foarte pură, este cazul lui Joseph Bara, copilul-erou al Revoluției franceze, celebru pentru tăria lui morală. S-a născut în 1779 și a murit în 1793, în vîrstă deci de 14 ani. El s-a înrolat ca husar în armata republicană și, fiind prins într-o ambuscadă, a fost somat de monarhiști să strige „trăiască regele". Bara, sfidîndu-și adversarii, a răspuns strigînd din răsputeri : „trăiască republica", și a căzut sub loviturile lor nemiloase. Convenția a decretat ca bustul acestui copil glorios să fie așezat la Pantheon, iar o gravură care reprezenta devotamentul său patriotic să fie trimisă la toate școlile primare ale Franței. Celebrul sculptor David d'Angers a expus statuia în marmură a lui Bara la Salonul din 1829 ; iar la Palaiseau, localitatea de naștere, i s-a ridicat, în 1881, o statuie de bronz, opera lui Albert Lefeuvre. Așa a răsplătit Franța republicană fapta admirabilă a unui băietan care și-a cucerit gloria cu prețul vieții.

Există și oameni care au avut succes pentru o faptă unică, fără ca ea să aibă vreo legătură directă cu sacrificarea vieții. E cazul autorilor cu o singură operă de valoare, al celor care au avut prilejul o singură dată în viață să aibă o atitudine remarcabilă, al celor care au pronunțat un singur cuvînt de valoare, dar care a prins și a avut succes. O formă aproape tot atît de pură ca și a lui Bara, este cazul marelui matematician **Evariste Galois,** mort într-un duel în 1832, în vîrstă de 20 de ani, a cărui operă completă numără numai 61 de pagini mici, dar a cărui faimă este necontestată. Este cazul expresiei : **Paete, non dolet,** care figurează în dicționare printre locuțiunile romane celebre, alături de cele rămase de la Horațiu, Virgiliu, Ovidiu, Juvenal, Cezar, Terențiu și care se datorește soției lui Paetus, personaj consular, participant la o conspirație contra vieții împăratului Claudiu. Paetus, fiind condamnat la moarte, ezita să se sinucidă, cînd soția sa **Arria**, ca să-i dea curaj, și-a împlîntat pumnalul în piept, apoi, scoțîndu-l, a mai găsit tăria să-l întindă soțului său spunîndu-i : **„Paetus, nu doare".** Paetus i-a urmat exemplul. Fapta și cuvintele au fost înregistrate de Pliniu cel Tînăr și astfel au ajuns pînă la noi, dar istoria nu știe altceva mai important sau similar despre această femeie excepțională.

De obicei, celebritatea s-a cîștigat prin fapte numeroase, care s-au bucurat de serii întregi de succese, chiar dacă au alternat ori s-au terminat cu eșecuri grave. Este cazul foarte frecvent odinioară al marilor generali și al marilor luptători politici, care au mers din triumf în triumf, din succes în succes, și care au sfîrșit în chip lamentabil : asasinați, exilați, părăsiți, uitați de ai lor. Exemplele unui Hanibal, Iuliu Cezar, Napoleon sînt prea cunoscute ca să stăruim asupra lor. Scipio Africanul, învingătorul lui Hanibal la Zama (202 î.e.n.), una din gloriile militare ale Romei, murind în exil, la Literna, a lăsat să se graveze pe monumentul său funerar : „Patrie nerecunoscătoare, nu vei avea osemintele mele." Marele poet Dante Alighieri, florentin de naștere, a murit tot în exil, la Ravena, iar Florența i-a cerut zadarnic osemintele, pentru că orașul-gazdă a refuzat să le dea celui natal : ele deveniseră o relicvă de valoare mondială. Epitaful lui Dante, la Ravena, sună pînă astăzi ca un reproș : „Aici zac eu, Dante, izgonit de pe meleagurile unde m-am născut". Eroii Revoluției franceze, un Robespierre, un Saint Just, un Couthon, morți rînd pe rînd pe eșafod, ca urmare a înfrîngerii dictaturii iacobine de către marea burghezie, sînt alte exemple de succese urmate de grave eșecuri personale, și numărul lor, firește, poate fi sporit cu alte întîmplări asemănătoare din toate țările și toate epocile. Ele dovedesc însă același lucru : **succesul se leagă mai mult de faptă, decît de persoană.** O persoană poate săvîrși concomitent sau succesiv fapte care să fie urmate de succes și fapte care să fie sancționate penal : insuccesul unei manifestări nu anulează succesul altei manifestări, dar poate pune în imposibilitate pe titular să se mai bucure de el. Marele chimist Lavoisier, avînd neșansa să ocupe un post de

Dante pictat de Rafael

Florența

PSIHICUL

În schimb, stările psihice, prin însăși esența lor, au constituit unul dintre marile mistere ale existenței. Omul primitiv și omul începuturilor antichității au observat că, în materie de psihic „materialul" din care este construit normalul este identic cu cel din care este construit anormalul (nu neapărat rău, și mai ales nu neapărat boală), între cele două stări neputîndu-se marca o diferență **fizică,** ci mai mult una de „croire" a aceluiași material. Anormalitatea în plan psihic apărea atunci ca un „dat", ca o „creație" sau ca pedeapsă a voinței supreme, supra (sau extra ?) materială, a divinității (sau divinităților) care creaseră lumea.

Nu se poate vorbi de existența sau măcar de începuturile cunoașterii științifice a psihicului în această epocă ; se poate vorbi însă de o atitudine față de „anormal", dictată de credința în esența „divină" a acestui tip de stări psihice. Acest mod primordial de a înțelege fenomenele prin prisma misticismului a condus la o acumulare de „superstiții, ritualuri, legende, toteme etc.". Este de ajuns să amintim numai despre Pythia din Delphi, profeta „vizionară" care a decis soarta bătăliilor, rezultatul acțiunii oamenilor înainte sau chiar fără ca acestea să fi fost măcar întreprinse ; Ifigenia este sortită morții tot de către o profeție ; soarta Troiei ar fi fost alta, spune legenda, dacă locuitorii ei ar fi fost capabili să înțeleagă „mesajul" Casandrei. Poate că niciodată ca în acea epocă, „delirul" nu a fost atît de convingător, „deliranții" constituind elementul de contact, de comunicare cu forțele supranaturale.

Animismul a făcut posibilă credința că un subiect poate fi temporar „posedat" de un „spirit" rău, de un demon. Despre această „posesiune" vorbesc cronicile care descriu licantropia lui Nabucodonosor. Documente egiptene din secolul al VII-lea î.e.n. vorbesc despre „posedarea" de către duhurile rele a unei prințese, iar grecii aveau în vocabular termeni precișî pentru acest fenomen : „posedat de zei", de demoni etc. În literatura dramatică a Greciei antice nebunia este interpretată constant ca expresie a intervenției supranaturale (demonii, dar chiar și zeii Olimpului) în structura intimă a personajelor.

Capacitatea asociativă a gîndirii omenești a stabilit cele mai surprinzătoare legături între fenomenele istorice și

momentele faste ale creației. Astfel, într-o epidemie de ciumă, s-a născut Decameronul **lui Boccaccio.**

Au existat și încercări de vindecare a acestor „posesiuni", a stărilor melancolice etc., prin practici magico-religioase ale preoților (asclepiazi), prin care spiritul malefic era somat să părăsească gazda temporară sau chiar prin trepanare în cadrul ritualului exorcizant. Din patrimoniul terapeutic făceau parte și diluții cu diverse lichide (apă, sîngele victimelor sacrificate), posturi îndelungate, toate însoțite de lungi incantații menite să atragă bunăvoința zeilor.

Se întîmpla ca aceste practici să fie încununate de succes (renumit era templul Epidaur din Grecia), datorat în primul rînd tendințelor de remisie spontană a afecțiunilor, dar și anumitor măsuri de psihoigienă (somn ordonat, atmosferă calmă) practicate în temple. Aceste succese atrăgeau îmbogățirea castei preoților asclepiazi și a templelor, prin ofrandele aduse ca mulțumire. Totuși, încă din antichitate, „puterea", „privilegiul" unei caste erau efemere, ele primind lovituri din partea altor „caste" ce vroiau să se impună ; astfel, școala pitagoreică a infirmat validitatea acestor vindecători de suflete, încercînd o explicare filosofică a anomaliilor psihice.

În epoca antichității prehipocratice, psihozele erau concepute deci numai ca dat al divinității, preocupările legate de ele desfășurîndu-se numai în cadrul misticoreligios al templelor. Întemeierea familiilor

„fermier general“ (arendaș al birurilor), categorie odioasă, condamnată în timpul Revoluției franceze la moarte, în bloc, a murit pe eșafod (1794). Asasinarea stupidă a lui Arhimede de către un soldat roman cu prilejul cuceririi și jefuirii Siracuzei (212 î.e.n.) ; torturile sălbatice aplicate filosofului Epictet, sclavul unei brute ; castrarea lui Abélard (1079—1142) din pricina dragostei sale pentru Héloïse ; întemnițarea timp de 27 de ani a lui Campanella și atîtea alte drame personale ale unor oameni iluștri pot spori numărul acestor exemple.

Există însă și numeroase cazuri care ilustrează fenomenul invers : oameni care au avut succese strălucitoare în decursul vieții, dar care au fost complet uitați după moarte. Toate dovedesc că fapta și autorul, omul și opera nu au neapărat aceeași soartă, că succesul nu le afectează în chip egal. În perspectiva istorică, acest decalaj se petrece de obicei în favoarea operei, care, dacă prezintă vreun interes pentru societate, este înregistrată și transmisă mai departe, indiferent de succesele sau insuccesele efemere ale autorilor. Marile succese au contribuit la răspîndirea iluziei nemuririi sau a eternității, ori iluzia însăși nu este posibilă decît pentru **operă**. Dacă Horațiu a putut să spună despre **Odele** sale : **Exegi monumentum aere perennius** (am săvîrșit un monument mai durabil decît bronzul), Juvenal în **Satirele** sale nu s-a sfiit să spună : **Expende Hannibalem... Cîntărește pe Hanibal : cîte livre de cenușă vei găsi în acest mare căpitan ?**

Numeroase opere tehnice și artistice (arhitectura, lucrările publice, sculptura, gravura, instrumentele, armele) se desprind și ele de autori, într-o manieră deosebită față de manifestările orale. Ele se materializează, se întruchipează în obiecte materiale (piatră, lemn, cărămidă, marmură, fildeș, jad, aur, argint, bronz, fier) și capătă posibilitatea de a dura cu mult peste viața autorilor și chiar fără verigi umane între noi și ei (cazul operelor descoperite prin săpături arheologice).

Fie că se transmit din om în om pe cale orală, fie că se materializează și deci dureză independent de oameni, rămîne faptul că unele manifestări și opere umane se desprind complet de manifestanți și creatori, încît apare putința unui succes al operei fără autor și, ceea ce este foarte important pentru problema noastră, a unui **succes postum**, de care în realitate autorul nu se mai poate bucura nicicum. De aici o consecință și mai îndepărtată, importantă și ea : autorii pot fi anonimi sau imaginari (Saturn, Zeus, Hefaistos, Prometeu, Apolo, Dionisos, Pan etc., cărora li s-a atribuit — etiologic — atîtea din operele umane cu origine anonimă : focul, artele, meșteșugurile, cerealele, băuturile fermentate, instrumentele muzicale, scrisul). În chipul acesta, autorii devin indiferenți pentru opera lor, aceasta își realizează succesul propriu, ca și cum n-ar aparține nimănui, excluzînd grupul care o păstrează și se interesează de soarta ei. Cîteva exemple poate că sînt necesare.

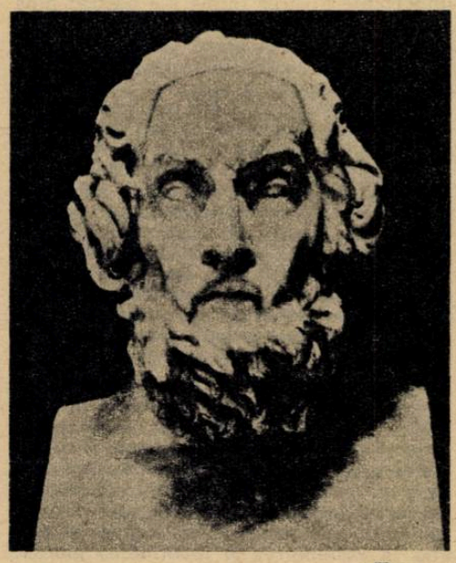

Homer

Am amintit situația lui Homer în istoria literaturii. El este un autor legendar. despre care nici un istoric literar nu poate spune cu certitudine că a existat, decît în înțelesul că a trebuit să existe un autor sau mai mulți din moment ce există **Iliada** și **Odiseea**. Homer este presupus și reconstituit după operă. Aceasta este atît de importantă, încît s-a ajuns la o adevărată **homerologie** (cum există o „shakespearologie“, o „goetheologie“). Un „homerolog“ cunoscut, Victor Bérard, arată că „homerizanții din 1920 își fac despre poet cu totul altă idee decît cei din 1890“. Se căuta atunci să se stabilească partea sigură sau probabilă a **primului autor**, acesta era cel **care** se chema Homer. După 30 de ani nu s-a mai dat numele de Homer primului, ci **ultimului autor**, celui care a strîns, a organizat și a închegat într-o operă unitară fragmentele, episodeale sau poemele zise homerice, care au putut să-i preexiste, să provină din surse deosebite, să aparțină unor vîrste și veacuri diferite, dar care au fost reluate și prelucrate de el. **Iliada** și **Odiseea**, așa cum le citim noi astăzi, ar fi ieșit deci în întregime din mîna lui.

Deși mult mai aproape de zilele noastre, un semn de întrebare s-a pus și pe opera marelui poet dramatic englez William Shakespeare. S-au găsit erudiți de seamă care să atribuie opera legată de obicei de numele acestuia, lui Bacon de Verulam (celebrul filosof) sau altor contemporani.

Există o mulțime de opere nesemnate, despre autorii cărora nu se poate afirma nimic, sau cel mult s-au putut face unele presupuneri neverificabile, iar altele au fost semnate cu pseudonime, încît A. A. Barbier a putut întocmi un întreg **Dicționar de anonime și pseudonime** (1806—1808), care nu este singurul și care se poate îngroșa mereu.

Cine a vizitat un mare muzeu de artă a putut admira numeroase tablouri și statui de mare valoare, despre autorii cărora nu se știe nimic. Faimosul **Portrait de jeune homme** (Luvru, catalog nr. 1644), ca să dăm un exemplu, sau celebrele statui : **Vesta Justiniani, Niobide Spithoever, Apollon Citharedul, Venus din Millo, Venus din Capua, Venus din Arles, Deme-**

asclepiazilor, preoți vindecători descendenți ai zeului Asclepios, datează din aproximativ anul 750 î.e.n. La greci, și la popoarele satelite, zeul cu investitură de tămăduitor și de profet era Apollo (Tămăduitorul).

Aproximativ două sute de ani mai tîrziu, tămăduirea oamenilor va deveni apanajul unor „profesioniști“: vindecători care nu mai aparțineau templelor. O mărturie a acestui fapt o reprezintă Decretul lui Charondas din Sicilia (Grecia Mare), în care sînt stipulate atribuțiile medicilor aflați în slujba cetățenilor.

Medicul acelor vremi lecuia, după cum spunea Zarathustra, „cu ajutorul cuvîntului, cu ajutorul ierburilor și al cuțitului“ — afirmație în care regăsim de fapt rădăcinile celor trei ramuri fundamentale ale medicinii, dezvoltate de-a lungul secolelor : psihiatria, medicina internă, chirurgia. Tot din această afirmație, se poate deduce importanța „cuvîntului“, a dialogului medic-bolnav, deci a unei prime forme de psihoterapie, bazată pe ascultarea, înțelegerea bolnavului și încercarea medicului de a-i alina suferința prin ceea ce numim astăzi „psihoterapie de susținere“. Profesiunea de medic în general, nu numai de psihiatru, s-a bazat întotdeauna pe stabilirea unei relații interumane de înțelegere, încredere.

Școlile medicale grecești au fost puternic influențate de Școala din Crotona, întemeiată de Pitagora, învățămintele lui morale constituind sursa de inspirație a Jurămîntului hipocratic.

Hipocrate, fiul unei familii de asclepiazi, considerat a fi părintele medicinii, a prefigurat bazele materialiste ale științei care mai tîrziu va deveni psihiatria. El este cel care a situat „sediul sufletului“ în creier. Fin observator și excepțional clinician, Hipocrate a fost primul care a elaborat un concept medical al devierilor psihice, integrînd alienația mintală într-un sistem global de patologie unitar-organică.

Deși genială, gîndirea lui are limitele epocii în care elementele primordiale erau focul și apa, iar ceea ce ele produceau în natură era : cald, rece, umezeală, uscăciune. El considera organismul uman guvernat de aceleași legi fizice și chimice care controlau întreaga natură, societatea fiind un echilibru rezultat din interacțiunea principiilor fizico-chimice din care era construit omul. Pentru Hipocrate, acest principiu îl constituiau umorile (sînge, flegmă, bilă galbenă și bilă neagră), corespondente ale principiilor naturale generale (cald, rece, uscat, umed). El este și creatorul primei tipologii umane, care a avut rolul de a ordona, de a sistematiza, în scopul facilitării cunoașterii. A descris patru tipuri de personalitate, corespunzătoare temperamentelor : sanguin, coleric, melancolic și flegmatic. Persoana își găsește echilibrul, în concepția hipocratică, atunci cînd interacțiunea dintre forțele interne și externe creează un nivel optim: **crasis**. Conflictul dintre aceste forțe conduce la **discrasie**, al cărui indicator este

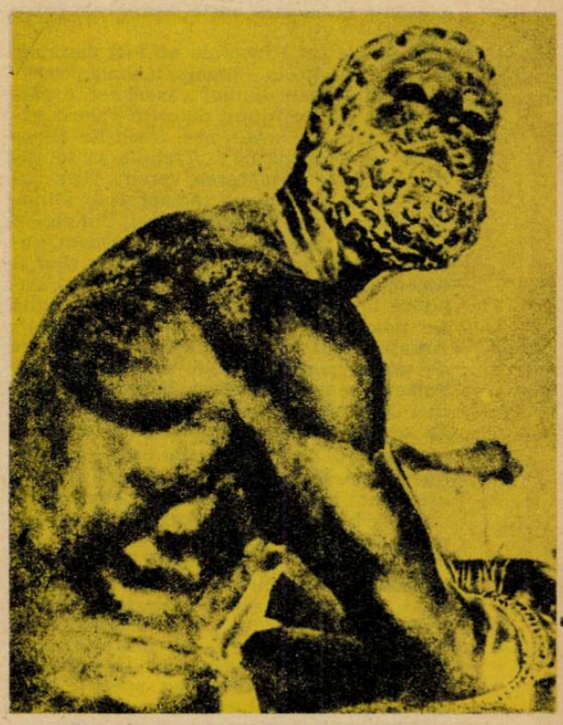

Pugilistul — sculptură elenistică din sec. I î.e.n.

ter din Cnidos, Asclepios din Millo, Hypnos, Apollon din Belvedere, Niké (Victoria) care ilustrează toate scrierile despre sculptura greacă, sînt pentru admiratorii lor de azi, **opere anonime.** Să adăugăm catedralele din Samotracia etc., adevărate capodopere, medievale, bisericile și mănăstirile din atîtea colțuri ale lumii, opere de artă complexe înălțate ani de zile de colective mari de meșteri zidari, meșteri pietrari și meșteri zugravi — împreună cu sute de calfe și ucenici — dintre care cei mai mulți au rămas în umbră sau în legendă (ca Meșterul Manole al Mănăstirii Argeș). „Anonime" sînt din punct de vedere al concepției și al execuției și unele din piramide, sfincșii, obeliscurile, labirinturile, parte din amfiteatre și atîtea lucrări

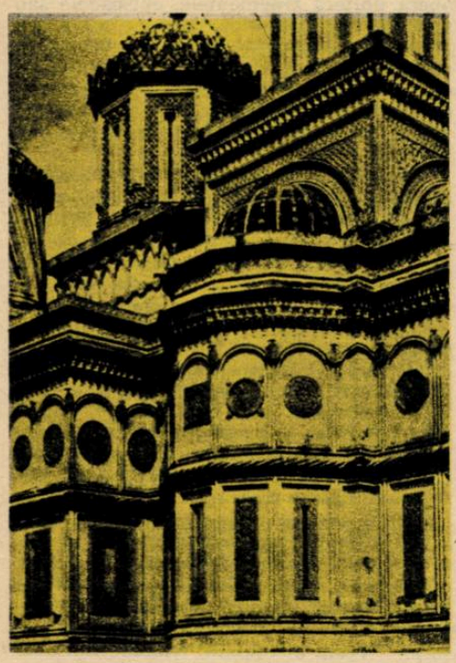

Detaliu arhitectonic de la Mănăstirea Argeș

importante a căror faimă s-a păstrat pînă în zilele noastre. Opere anonime, dar care, prin aceasta, nu-și pierd valoarea. Ele se transmit de-a lungul veacurilor și stîrnesc admirația noastră cu toate că nu știm ale cui sînt și uneori nici din ce epocă provin. De astă dată se vădește și mai clar accentul pe care societatea îl pune pe realizare, nu pe autor. De fapt, se pare că succesul privește, pînă în cele din urmă, mai mult manifestarea decît manifestantul, ceea ce ne apropie, firește, de însăși esența fenomenului. **Societatea sau clasa socială sprijină și stimulează prin succes în funcție de interesele sale, nu anumite persoane, ci anumite activități ale oamenilor, pe care le socotește necesare sau utile pentru dezvoltarea și prosperitatea ei.**

Concluzia aceasta cere însă unele precizări, pentru a nu fi interpretată în chip greșit. Mulțimea biografiilor, a dicționarelor și enciclopediilor biografice, a filmelor de același gen, a vieților romanțate indică un interes deosebit pentru **persoană,** nu numai pentru operă. Biografiile au un rol foarte important și în făurirea și mai ales în răspîndirea și menținerea gloriei, a succesului. În toate cazurile acestea, persoana devine interesantă exclusiv din cauza operei, ca o cale de a înțelege și explica opera prin creator, fapta prin făptuitor, de a întregi aspectele obiective cu cele subiective și niciodată invers (interes pentru persoane lipsite de opere, de manifestări publice valoroase). Persoanele și viețile lor nu sînt cercetate și urmărite în și pentru ele însele, ci totdeauna în raport cu faptele, cu operele, în măsura în care sînt revelante pentru acestea, în măsura în care pot constitui un model de conduită pentru împrejurări asemănătoare. Să nu pierdem din vedere nici faptul că, în unele situații, omul și opera sînt atît de legate între ele (cazul activităților practice, economice, politice, morale etc.), încît nu pot fi desfăcute nici în cadrul succesului. Pentru a se scoate în relief opera, trebuie să se scoată deci în relief neapărat și persoana. Oricît ar suna de paradoxal, în cazul oamenilor de seamă, interesul pentru persoană exprimă în realitate interesul pentru operă, pentru activitatea care i-a scos în evidență și i-a făcut oameni de seamă. Cîte vieți ale unor oameni neînsemnați din punct de vedere succesual nu sînt (ca atare) mult mai „interesante" decît viețile multora din oamenii de creație (tehnicieni, savanți, artiști), cu toate acestea nimeni nu se ocupă de ele, pe nimeni nu interesează.

Chiar în cazul oamenilor foarte mari, publicul manifestă un interes preponderent pentru învățăturile pe care le poate desprinde din viața lor față de diferitele întîmplări biografice. În prefața la traducerea în limba rusă a scrisorilor lui K. Marx către Kügelmann, Lenin scrie : „Cum era și de așteptat, chestiunile personale ocupă foarte mult loc în corespondența lui Marx. Pentru un biograf, toate acestea reprezintă un material extrem de prețios. Dar pentru marele public, în general, și pentru clasa muncitoare din Rusia, în special, sînt infinit mai importante în aceste scrisori pasajele care conțin material teoretic și politic".

Dacă trecem la al doilea element al formelor esențiale ale succesului, la **public,** vom găsi aceeași varietate și complexitate ca și în cazul manifestării, cu deosebirile firești care țin de specificul fiecărui aspect.

Sociologia burgheză și psihologia socială burgheză au emis multe ipoteze neștiințifice și speculații sterile cu privire la public, care se leagă de fenomenul atît de important al zilelor noastre, de **opinia publică,** dar nu avem de gînd să stăruim asupra lor. Publicul, după noi, nu este decît societatea sau numai clasele sociale, anumite fragmente sau elemente ale lor, care participă, asistă sau se interesează de anumite manifestări individuale ori colective și emit despre ele, difuz sau organizat, o opinie echivalentă unei judecăți, unui verdict. Dacă această opinie mai este sau nu însoțită de alte sancțiuni (penale sau premiale) este interesant de știut, dar, în ultimă analiză, pentru producerea fenomenului toate celelalte sînt neesențiale.

Dacă un număr oarecare de indivizi, cu o poziție social-economică identică, săvîrșesc împreună o anumită muncă, ei devin o echipă de lucru ; dacă susțin împreună o bătălie, devin o unitate de luptă ; dacă

PSIHICUL

prezența în exces a uneia dintre cele patru umori.

În școala lui Hipocrate au fost descrise: frenia, melancolia, mania, „boala sacră" (epilepsia). De-a lungul veacurilor a răzbătut și s-a menținut, datorită valorii extraordinare pe care o are, fraza lui Hipocrate care afirmă că : „Trebuie să se știe pe de o parte că plăcerea, veselia, rîsul, jocul, pe de altă parte indispoziția, mînia, tristețea, plînsul nu provin decît din creier. Prin el noi gîndim, înțelegem, vedem, auzim, cunoaștem urîtul și frumosul, răul și binele, agreabilul și dezagreabilul. (...) Datorită lui credințele sau teroarea ne agită fie noaptea, fie după începutul zilei". Această nouă interpretare are o valoare deosebită, pentru că este un puternic argument pentru îngrijirea bolnavilor psihici de către medici și nu de către temple. Ea devine apanajul omului și al omeniei.

Hipocrate s-a apropiat de psihicul uman din perspectiva medicului generalist ; din acest motiv este greu de reconstituit sensul exact pe care afecțiunile psihice descrise de el l-ar putea avea astăzi. El instituie practici terapeutice de-a dreptul revoluționare pentru epoca sa : epilepticilor li se lua sînge, li se prescriau exerciții fizice, fiind scoși din sfera ritualurilor religioase. Hipocrate este cel care a introdus și primele droguri sedative : mandragara era considerat medicament specific pentru anomaliile psihice. Gîndirea hipocratică și-a pus amprenta, ca și cea a lui Democrit în filosofie, pe întreaga dezvoltare a gîndirii antichității.

În gîndirea antică greacă posthipocratică, apare distincția între „soma" (corp) și „psyche" (suflet). Visele aveau rolul de a elibera persoana de presiunea forțelor externe adverse și, mai tîrziu, de a elibera persoana de presiunea „forțelor interne", apărută în propriul organism.

Școala hipocratică va fi combătută de școala empirică, bazată pe experiența directă și personală a medicului. Din producția literar-dogmatică a epocii, scrierile lui Plutarh și Herodot conțin dovezi despre tratarea bolnavilor psihici : cei periculoși erau imobilizați, iar cei nepericuloși erau tratați în libertate.

Platon, gînditor de excepție al antichității, în **Republica,** subdivide sufletul (spiritul) în : apetit, rațiune și temperament. În această împărțire a spiritului se poate prefigura concepția psihanalitică a diviziunii psihicului uman în Id, Ego și Superego. Pentru Platon însă, apetitul (corespunzător Id-ului) are o largă deschidere spre conștient, iar emoțiile nu pot fi în totalitate identificate cu Superego-ul. Totuși, concepția platoniană „vede" ceea ce de fapt va fi revăzut de către întemeietorii psihanalizei, a cărei premieră se pare deci că a fost tot în antichitate. Omul a văzut în „copilăria" lui ceea ce mai tîrziu va încerca să înțeleagă. Tot Platon este creatorul conceptului de necesitate a armoniei între „soma" și „psyche" pentru **menținerea stării de sănătate : în Timaes,** el explică faptul că dizarmonia dintre trup și suflet conduce la alienație. Ceea ce este astăzi la rang de lege în definirea stării de sănătate, a fost astfel prefigurat, în aceste scrieri literare ale secolului al IV-lea î.e.n. În Phaedrus, Platon descrie patru tipuri de nebunie : profetică, telestică sau rituală, poetică și erotică. Este greu de găsit un corespondent actual în patologia psihiatrică al acestor „entități" platoniene. Important este însă că, dacă psihiatria nu exista ca ramură medicală în sine, ea exista ca preocupare a marilor gînditori ai epocii, medici, filosofi sau literați. Aristotel a prefigurat ceea ce va constitui „triumful" secolului al XIX-lea : „tratamentul moral". Apropiindu-se de studiul comportamentului uman din punct de vedere empiric, Aristotel consideră că „bila neagră" determină apariția halucinațiilor senzoriale și că rolul „ritualurilor de vindecare" era acela de a determina o „eliberare" a excesului de pasiune (adică, ceea ce în secolul al XIX-lea va fi numit „abreacție" și se va constitui într-un „ritual psihanalitic"). Fundamentarea materialistă a psihiatriei își găsește noi argumente în ideile propagate de epicurieni și stoici în secolul al III-lea î.e.n. De la ei ne-a parvenit astăzi termenul de „ataraxie", care definea o „stare de imperturbabilitate".

Perioada alexandrinică, ilustrată de Herofil (335—280 î.e.n.) și Erasistrates (310—280 î.e.n.), despre ale cărei concepții au parvenit informații prin scrierile lui Galen, deschide orizontul spre „un fel de

Venus din Millo

Niké (Victoria de la Samothrace)

desfăşoară împreună o manifestare artistică, devin un ansamblu artistic ; iar dacă urmăresc, la rîndul lor, munca altora, lupta altora, manifestările artistice ale altora sau orice altă activitate şi emit, într-un fel sau altul, o părere asupra lor, favorabilă sau nefavorabilă, ei devin, ceea ce se cheamă în mod curent, **un public**. Practic, la fiecare din grupările amintite, pot participa alţi indivizi, dar am vrut să arătăm că **publicul** este o realitate strict funcţională, care apare şi se desfăşoară în acelaşi grup de oameni, după cum membrii acestuia îndeplinesc un rol sau alt rol, depun o activitate sau altă activitate, sînt orientaţi spre un scop sau spre alt scop. Deci o simplă chestiune de conduită.

Genetic, forma cea mai elementară a publicului este o grupare oarecare de oameni, o adunare strînsă întîmplător, sau strînsă pentru altceva, care se găseşte pusă în faţa unei manifestări spontane (o povestire, un cîntec, o glumă), faţă de care ia o atitudine de aprobare sau dezaprobare (laudă, aplauze, strigăte de entuziasm, huiduieli, fluierături, semne de dispreţ) — aşa cum am văzut din exemplul relatat de Ovidiu. „Arabii (care) toţi răsar din cort" — în poezia **El Zorab** a lui George Coşbuc — „să-mi vadă roibul cînd îl port" sînt tot un public elementar şi variantele s-ar putea înmulţi, dar ele nu aduc nimic nou faţă de cele amintite.

Complexităţile publicului survin pe mai multe căi : unele din faptul că publicul anumitor manifestări se recrutează din diverse clase sociale, altele prin spaţierea sau starea lor de împrăştiere, prin înlocuirea unui public cu altul, datorită propagării în spaţiu sau în timp a operei sau faptei şi, în sfîrşit, datorită unor elemente de organizare şi institutionalizare care afectează deopotrivă şi celelalte aspecte ale succesului.

În afară de publicul prezent la manifestare — indiferent dacă e adunat întîmplător sau în chip organizat, ca la circ, stadion, teatru, operă, parlament — există un public dispersat pe arie mare, distanţat deci de manifestare şi care totuşi rămîne public. Aşa sînt cititorii de gazetă, de revistă, de cărţi, abonaţii la radio, televiziune sau, pe alt plan, opinia publică a unui sat sau opinia publică a unei cetăţi, a unui oraş, a unei regiuni sau ţări. Găsim în Plutarh un exemplu foarte instructiv de public pus în funcţiune, declanşat printr-o veste. E vorba de Timoleon, celebrul general corintian care, după ce a apărat, cu riscul vieţii, acoperindu-l cu scutul, pe fratele său Timofan, căzut de pe cal în toiul unei bătălii, tot el, urînd tirania şi pe trădători, a pus la cale şi a asistat la asasinarea aceluiaşi frate, care, mai tîrziu, a pus stăpînire, prin trădare, pe cetate. „Zvonul acestui omor răspîndindu-se în oraş, cetăţenii mai de seamă au adus cele mai mari elogii mărinimiei lui Timoleon şi urii sale contra mişeilor... Cei care, neputînd trăi într-o democraţie, au obiceiul să linguşească pe cei mari, dădeau impresia, de ochii lumii, că se bucură de moartea tiranului, dar în realitate ei blamară pe Timoleon şi îi reproşară că a comis un act nelegiuit şi detestabil."

Iată o faptă cunoscută prin zvon şi faţă de care cetăţenii Corintului au reacţionat în două chipuri profund diferite (opuse chiar) : unii au lăudat-o, alţii au blamat-o. Opinia „oficială" era laudativă, de aceea nimeni nu îndrăznea să ia poziţie potrivnică pe faţă — a-l ataca pe Timoleon însemna a ataca democraţia — dar opoziţia reacţiona totuşi, lansînd opinia ei tot pe calea zvonului, prin rumoare şi bîrfeală. Mecanismul este de reţinut, pentru că în alte împrejurări rumoarea funcţionează în favoarea succesului, ca sancţiune premială, nu penală.

Întîmplarea lui Timoleon este interesantă deci nu numai pentru problema publicului dispersat, informat de o faptă importantă pe cale de zvon, dar şi pentru a doua categorie de complexitate, provocată de cercul din care se recrutează publicul. Într-o societate împărţită în clase

ştiinţă naturală a nebuniei" (Pamfil). Reprezentanţii acestei perioade întreprind, sub imperiul concepţiilor hipocratice, o investigaţie de tip descriptiv, anatomia şi fiziologia nervoasă pe care au descifrat-o (la nivelul epocii) constituind o bază pentru fundarea biologică a alienaţiei mintale.

Grecii dezvoltaseră, de asemenea, şi forme de psihoterapie ; astfel, sofiştii erau terapeuţi şi educatori (profesori) în acelaşi timp ; ei foloseau acest lucru în special în tratarea tulburărilor emoţionale. Teoria lor, în ceea ce priveşte psihoterapia, se centrează asupra efectului persuasiv al cuvîntului, al discursului vorbit ; ei simţeau că discursul este însoţit **de** şi **transmite** o emoţie în directă legătură cu plăcerea sexuală (psihanaliza de mai tîrziu notează semnificaţia penetrabil-agresivă a discursului şi leagă, de pildă, tulburările de vorbire de tipul balbismului de un complex anal nerezolvat, specific obsesionalului). Evident, grecii au intuit forţa evocatoare şi provocatoare a discursului, capacitatea recuperatorie a cuvîntului. Astfel, Peitho este divinitatea seducţiei erotice şi a discursului persuasiv deopotrivă. Sofistul Gorgias a elaborat o teorie a persuasiunii : puterea/capacitatea de a vorbi despre teamă sau durere, deci verbalizarea unei stări emoţionale (mai tîrziu, regula asociaţiei libere va recomanda individului să verbalizeze ceea ce îi vine în minte dar, mai ales, ceea ce simte), provoacă bucurie şi stimulează

Friză de la Parthénon sculptată de Phidias şi şcoala sa

compasiunea celuilalt. Iată, în termeni echivalenţi, exprimarea relaţiei de transfer şi contratransfer. Antiphon aplica acest tratament tulburărilor mintale cu puternică manifestare emoţională ; el încerca o informare a bolnavului despre cauzele acestor manifestări. Retorica terapeutică a grecilor este o echivalenţă a terapiei raţionale, constînd într-o serie de încercări dirijate de a raţionaliza suferinţa fizică şi psihică.

Concepţia despre tulburările psihice a antichităţii romane a fost dominată iniţial de aceleaşi credinţe în supranatural. Ulterior şcoala metodistă consideră corpul ca fiind un ansamblu de particule în mişcare, particule prin care trec „pneuma" şi „spiritus", fluidele organismului. Boala somatică şi psihică erau considerate a fi unitare, diferind numai ca localizare (tulburările mecanice din creier explicau apariţia „frenitei"). Această doctrină a fluidelor vitale va fi desfiinţată de Asclepiade din Bitinia, materialist atomist, doctor şi retor. Pornind de la teoriile hipocratice, el introduce noţiunea de „atomi psihici" şi dezvoltă conceptul despre alienaţia mintală, separînd alienaţia mintală acută febrilă de alienaţia cronică afebrilă (mania şi melancolia). Asclepiade este primul care diferenţiază iluziile de halucinaţii şi recomandă tratarea pacienţilor cu aceste tulburări în camere mari şi luminoase, observînd teroarea crescîndă care apare la aceşti pacienţi în întuneric.

Şcoala pneumatistă (inspirată din doctrina (stoicilor) atribuie circulaţiei „pneumei" şi „spiritus-ului" asigurarea sănătăţii prin realizarea unei presiuni optime, al cărei indicator este pulsul. Observaţiile lui

sociale antagoniste, cu partidele respective, nu există un singur **public** şi nici o singură **opinie publică.** Pe vremea lui Timoleon erau două grupări în Corint, una favorabilă democraţiei, care a văzut în actul acestuia salvarea patriei, alta, favorabilă tiraniei, care a văzut, dimpotrivă, în aceeaşi faptă o crimă abominabilă. [...]

Tot Plutarh ne dă un tablou viu al celor întîmplate după asasinarea lui Iuliu Cezar în plin senat.

„Cînd Cezar muri, Brutus (unul din capii conjuraţiei) înaintă în mijlocul senatului pentru a justifica fapta conjuraţilor ; dar senatorii n-avură puterea să-l asculte ; ei s-au repezit în grabă mare spre porţi şi au răspîndit în popor tulburarea şi groaza... A doua zi, Brutus şi ceilalţi conjuraţi s-au dus la piaţă şi au vorbit poporului, care i-a ascultat fără să dea nici un semn de blam sau de aprobare ; tăcerea adîncă pe care o păstra era singura cale prin care arăta că pe de o parte îl plîngea pe Cezar, pe de altă parte îl respecta pe Brutus... Toată lumea a crezut că lucrurile s-au aranjat cu bine şi că republica a fost readusă în starea cea mai bună. Dar, cînd s-a deschis testamentul lui Cezar şi s-a citit că a lăsat fiecărui roman o danie considerabilă, cînd a văzut, apoi, transportîndu-se corpul sîngerînd şi sfîrtecat de răni, poporul, nemaireţinîndu-se şi nemaipăstrînd nici o măsură, a făcut un rug din bănci, din bariere şi din mese, care erau în piaţă şi a incinerat corpul lui Cezar. Luînd apoi tăciuni în flăcări, el a alergat în grămadă la casele ucigaşilor, pentru a le pune foc ; unii s-au împrăştiat în oraş ca să-i caute şi să-i facă bucăţi, dar nu i-au putut găsi, pentru că s-au ascuns cu grijă... Brutus şi Casius, îngroziţi de această furie populară, au părăsit oraşul peste puţine zile". Toate acestea din cauză că „popularitatea lui Cezar, strateg talentat şi comandant darnic, era neobişnuită între soldaţi."

Patricienii intraţi pentru o clipă în derută şi-au revenit şi au căutat să aplaneze lucrurile, pentru că în fond au răsuflat uşuraţi, pe cînd poporul, uluit la început, dîndu-şi seama de cele întîmplate, a reacţionat violent împotriva asasinării. Plebeii, neavînd ce aştepta de la patricieni, de la duşmanul de clasă, îşi puseseră nădejdea în dictator, care de astă dată era unul din marii generali sub comanda căruia purtaseră numeroase războaie victorioase. Două clase sociale, două publicuri, două opinii publice, două reacţii profund diferite faţă de aceeaşi întîmplare.

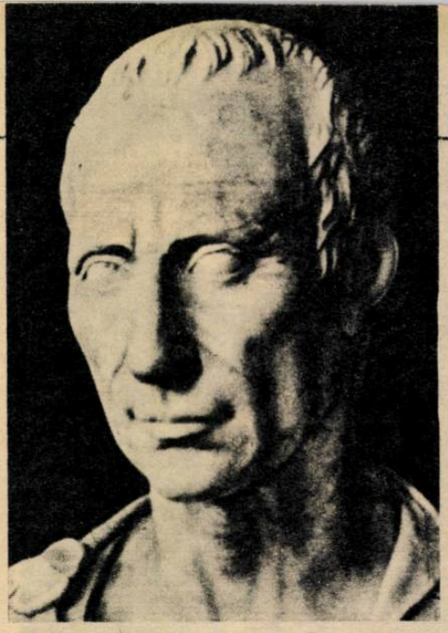

Caius Iulius Cezar (100—44 i.e.n.)

„Literatura comparată", care a luat o dezvoltare excepţională în zilele noastre, confirmă, dar şi explică afirmaţiile noastre. În cadrul acestor preocupări ştiinţifice, trebuie să se deosebească **„succesul** unui autor într-o ţară, de **influenţa** lui asupra literaturii acelei ţări", practic însă, cele două probleme se leagă atît de mult una de alta, încît deseori nu pot fi separate (Paul van Tieghem, **La Litterature Comparée,** Paris, 1931, p. 117). În acest gen de cercetări, luîndu-se în considerare condiţiile social-istorice, se ţine seama de succesul personal al scriitorului, de primirea pe care o face critica operei sale, de imitaţiile pe care le-a provocat la alţi scriitori, şi, în sfîrşit, de influenţele mai adînci exercitate personal, sau prin opera sa, asupra orientării publicului, a formării gustului literar, asupra mişcărilor politice etc. Succes mare, dar trecător, fără vreo influenţă mai adîncă, a avut, de pildă, Kotzebue, „fecundul fabricant de drame sentimentale, a căror vogă în Franţa şi Anglia a fost de necrezut în jurul anului 1800". Succes însoţit de o mare influenţă literară au avut, în veacul al XVIII-lea, Young, Gessner şi Ossian (Macpherson). Fiecare dintre ei a fost „o mare modă internaţională". Exemplele abundă, dar ele arată acelaşi lucru, succesul scriitorilor depinde de structura societăţii, de situaţia socială şi nevoile publicului recipient, de gradul de maturitate, de liniile de interes şi preocupările de moment ale acestuia.

Dar dacă schimbarea publicului de la o ţară la alta poate avea repercusiuni importante asupra succesului, cu atît mai mult se întîmplă lucrurile aşa prin schimbarea publicului pe baza succesiunii generaţiilor, mai ales dacă intervin şi schimbări mai adînci în structura societăţii. Fiecare epocă, fiecare perioadă, chiar fiecare generaţie are preferinţe specifice, care dau succeselor trăsături diferite, uneori de simplă nuanţă, alteori (cînd între o generaţie şi cealaltă intervin modificări sociale importante) de natură fundamentală. În ţara noastră, Vasile Alecsandri a avut mai mult succes faţă de contemporani decît Mihai Eminescu ; generaţiile următoare însă au inversat raportul. Contemporanii au ţinut seama şi de persoane : un boier poet, cu simpatii pentru literatura populară, cîştigător al concursului internaţional al latinităţii, într-o perioadă de lupte în jurul unirii şi independenţei, trebuia să aibă mai mult succes decît un poet „sărac", fără „şcoală", fără „familie", fără „titluri", fără un „statut social" şi care, în special, prin opera lui protestatară combătea burghezia şi moşierimea românească. [...]

Există cazuri mult mai frapante de schimbare a succesului de-a lungul generaţiilor, adică prin schimbarea publicului în decursul timpului. Un istoric literar scrie despre **Nouvelle Heloïse** a lui J. J. Rousseau :

„Cînd au apărut, în 1761 cele şase volu-

PSIHICUL

Rufus din Efes (secolul al II-lea e.n.) asupra pulsului şi dezechilibrului de ordin neurologic şi psihic se regăsesc în compilaţiile unui medic arab din secolul al IX-lea — Sarabiyun Ibn Ibrahim.

Eclectic prin formaţie, Celsus creează cuvîntul latin „insanium" pentru a denumi alienaţia. Nepreocupat în mod special de psihiatrie, autorul celor opt volume intitulate **De Re Medica realizează clasificarea** simptomatologiei psihice în frenezie (delirul scurt), melancolie (datorată bilei), delirul halucinator (vesel sau trist), delirul general sau parţial. De reţinut concepţia „avansată" (ne apropiem de evul mediu) pe care el o are pentru tratamentul alienării psihice recomandînd contenţia în lanţuri, pedeapsa corporală etc., ce trebuiau aplicate cu perseverenţă pînă la „vindecarea completă" a bolnavului.

Antichitatea romană a oferit şi ea psihanalizei un precursor : Cicero foloseşte pentru prima oară denumirea de „libido" pentru a denumi „violenţa unei dorinţe". Tot de la el a rămas o frumoasă descriere a pasiunii. Seneca lansează ideea necesităţii diferenţierii afecţiunii psihice propriu-zise de „perturbaţiile sufletului", produse de o „pasiune puternică" (care poate fi echivalată astăzi cu reacţia psihogenă). El consideră că raţiunea este specifică omului şi îi modulează comportamentul.

O altă premisă, dezvoltată şi definitivată 18 secole mai tîrziu, este lansată în antichitatea romană de către Areteu din Capadocia, care realizează apropierea dintre manie şi nebunie, contrarii sintetizate ştiinţific în concepţia kraepeliană. Fin analizator, cu o deosebită intuiţie clinică, el analizează profund mecanismul melancoliei, subliniind corelaţiile somatopsihice din cadrul acestor maladii. Observă, de asemenea, caracterul de aparentă hiperproductivitate intelectuală a maniacului. În scrierile sale se constată şi preocupări de a evidenţia existenţa unor centri nervoşi motori ai inteligenţei, precum şi tentative de a explica producerea paraliziei.

Continuatorul operei lui Areteu a fost Coeleius Aurelianus, epicureic şi adept al lui Soranus din Efes, care a încercat stabilirea unei relaţii organo-psihice în „melancholius stomachus, infuriosis vero caput officitur". El are un merit deosebit în promovarea principiului care, în secolul al XIX-lea, va fi denumit de Conoly „no-restraint" — principiul de tratare umană a bolnavului psihic. Mai mult decît atît, el afirmă că „deliranţii" sînt cei care îi tratează pe bolnavii psihic asemenea animalelor. Deschiderea umanistă a „psihiatriei" a existat deci înainte ca psihiatria să-şi definească domeniul, fiind prezentă în modurile de gîndire umanistă ale tuturor epocilor.

Cel mai mare medic al antichităţii romane a fost Galenus din Pergam, a cărui influenţă va fi resimţită în gîndirea medicală a secolelor următoare. El a adus o importantă contribuţie în domeniul fiziologiei nervoase, considerînd creierul „for" al mişcării voluntare, al inteligenţei, al sentimentelor şi memoriei, observînd că traumatismele craniene puternice sînt urmate de tulburări ale lucidităţii, iar inflamaţiile creierului sînt întotdeauna urmate de tulburări de gîndire. Este primul care observă legătura dintre mani-

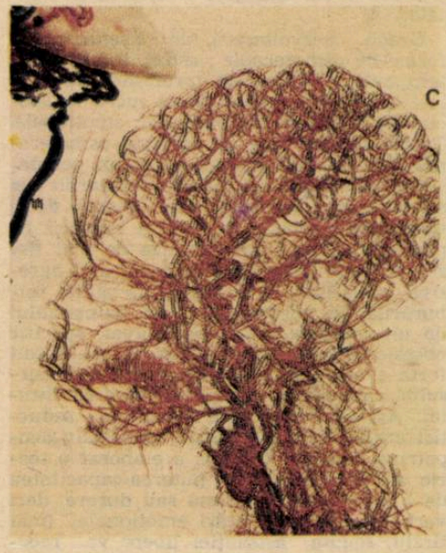

Distribuirea vaselor capului şi gîtului la un foetus în pragul naşterii

maşe ale romanului lui Rousseau, ele erau smulse din mînă... Oamenii se îmbrăţişau pe stradă la ideea că deşi nu se cunoşteau, împărtăşeau admiraţia faţă de această sublimă noutate" (F. Baldensperger, **La Litterature : création, succes, durée,** Paris, 1919, pp. 204—205).

Cei de azi nu mai gustăm romanul lui Rousseau — de fapt publicul nu-l mai citeşte, fiind lăsat în seama eruditilor — şi nici nu înţelegem din simpla lectură, fără raportarea la momentul istoric în care a apărut, cum de a putut avea un succes atît de mare. Cîteva generaţii au fost de ajuns ca, schimbîndu-se complet publicul (pentru că s-a schimbat orînduirea socială), să se schimbe tot atît de radical succesul unei lucrări.

Dimpotrivă, opere pe care azi le apreciază toată lumea şi sînt apreciate, cel puţin în unele ţări, la superlativ, nu s-au bucurat imediat după apariţia lor de acelaşi succes. Un alt istoric literar, referindu-se la „legenda" lui Shakespeare, notează că în Anglia : „Nici un cămin... nu este pus la punct, aşa cum se cere, dacă nu are... **Operele lui William Shakespeare...**" Shakespeare nu a fost totdeauna o astfel de figură simbolică. El a fost cîndva — într-un timp în care nici actorii, nici teatrul nu erau privite ca respectabile sau de vreo importantă oarecare — actor şi autor dramatic. Ideea că el este geniul cel mai de seamă al poporului englez nu s-a putut naşte pînă n-a trecut cel puţin un secol de la moartea lui ; dar de atunci a fost atît de puternic acceptat, încît nici un singur copil de şcoală nu poate evita un studiu amănunţit cel puţin al uneia din piesele lui.

Aşadar, fenomenul glorificării lui Shakespeare, atît de caracteristic pentru cultura engleză, nu s-a putut întîmpla decît tîrziu după moarte, după ce marile transformări sociale petrecute pe măsura dezvoltării burgheziei au făcut ca publicul să se schimbe fundamental şi să se orienteze la judecarea valorilor umane după alte criterii, mai înaintate.

Altă complexitate a publicului purcede din organizare şi instituţionalizare, care schimbă fenomenul spontan şi difuz al opiniei publice originare într-o acţiune conştientă, dirijată, reglementată şi deci fixată cu grijă şi controlată.

Am amintit jocurile olimpice, serbările şi concursurile greceşti ; să ne oprim acum ceva mai mult asupra lor. Ele ne arată cum nu se poate mai bine această complexitate a publicului de care ne interesăm.

Cercetătorii de specialitate arată că, oricare le-a fost originea, rolul sărbătorilor şi jocurilor greceşti a fost considerabil. Pe lîngă faptul că trezeau emoţii vii, prilejuiau petreceri publice, evocau vechi tradiţii comune, apropiau unii de alţii pe toţi cei care participau, ele dădeau loc la spectacole care au contribuit la dezvoltarea fizică, intelectuală şi morală a diferitelor seminţii greceşti. Vedem aceste serbări organizîndu-se, înmulţindu-se, dezvoltîndu-se pe măsură ce cetatea însăşi se măreşte şi viaţa socială devine mai activă. Din an în an noi forme de artă sînt chemate să contribuie la desfăşurarea sau consacrarea lor. Toate acestea dau naştere şi dezvoltă la toţi cetăţenii sentimentul frumosului, ele provoacă cea mai nobilă emulaţie între triburile aceleiaşi cetăţi, chemate să concureze la celebrarea lor, şi inspiră tuturora sentimente comune de bucurie şi mîndrie. Atrăgînd străinii, ele răspîndesc departe renumele cetăţii care le celebrează, făcîndu-le o reputaţie de ospitalitate, de frumuseţe, care nu era fără folos pentru expansiunea comerţului.

Cele mai importante erau serbările panelenice, marile jocuri olimpice, delfice, istmice, nemeiene. Încă din veacul

Mihai Eminescu

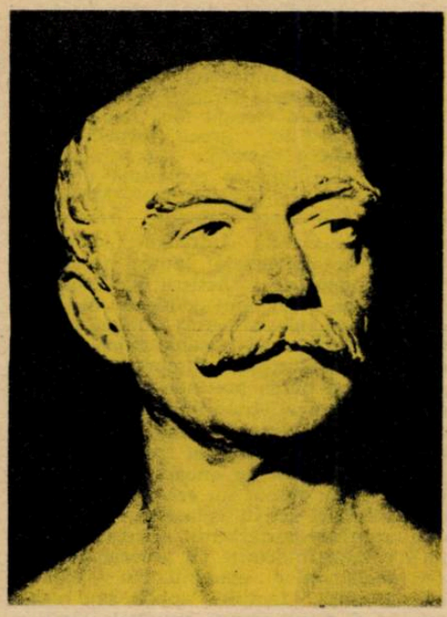

Vasile Alecsandri

PSIHICUL

festările isterice şi lipsa activităţii sexuale. În ceea ce priveşte contribuţia medico-legală, Roma antică se înscrie între primele state care au introdus o legislaţie cu referinţă la bolnavii psihic. În **Corpus Juris Civilis** sînt arătate condiţiile în care discernămîntul vinovatului putea fi considerat diminuat sau abolit ; între aceste condiţii figurează „nebunia, beţia" etc. De asemenea, existau legi care reglementau posibilitatea căsătoriei bolnavului mintal, precum şi posibilitatea acestuia de a dispune sau nu (în funcţie de gravitatea bolii) de avutul său.

Imaginea istoriei psihiatriei în antichitate nu poate fi completă fără a aminti contribuţia civilizaţiilor din Orientul Mijlociu, ale Egiptului antic şi Mesopotamiei, care, deşi cu o puternică încărcătură religioasă, constituie date de referinţă cu privire la medicina şi medicii timpului (papirusul **Ebarr, Codul lui Hammurabi).**

Civilizaţia ebraică, prin particularităţile ei de tip monoteist, care o diferenţiază de celelalte ţări, aduce psihiatriei cîteva contribuţii interesante. Apare, în vechile scrieri ebraice, sentimentul culpabilităţii, accentul pus pe pedeapsă pentru păcatele făcute. Biblia însăşi conţine descrieri ale unor boli psihice („viziunea" lui Moise, halucinaţii, sinucideri). Remediile terapeutice constau în rugăciuni şi ritualuri ; se practicau încantaţii, interpretarea viselor (o introducere la **Introducerea** lui Freud?), muzicoterapia ; se utilizau lichide (ulei, salivă) pentru atingerea capului bolnavului psihic. Remarcabilă este contribuţia ebraică în ceea ce priveşte psihiatria legală, prin abandonarea represaliilor imediate asupra delincventului în favoarea analizei motivelor conduitei, a gradului de responsabilitate, bolnavul nefiind nici exclus, nici reprimat de către societate.

Antichitatea nu a fost deloc străină de conţinuturile şi problemele sufleteşti şi spirituale caracteristice omului. Indiferent că este vorba de cunoaşterea predominant raţională (socratică), de obţinerea fericirii prin virtute, ca habitudine cu originea voinţă (gîndirea aristotelică), de dirijare a pasiunilor prin raţiune sau, dimpotrivă, de căutare a plăcerii, manifestare în care omul este asemănător animalului (psihologia epicuriană) se remarcă faptul că antichitatea este foarte bogată în preocupări privind psihicul uman (sufletul) şi mai ales în încercări de definire a sa, de stabilire a unor însuşiri ale sale esenţiale. Evident, preocupări de acest gen au existat la toate popoarele, din cele mai vechi timpuri, din momentul în care omul s-a sesizat/perceput pe sine ca fiinţă distinctă în mediul său înconjurător. Scrierile care ne-au parvenit dovedesc existenţa acestor preocupări la fel de serioase, uneori chiar mult mai serioase decît cele de mai tîrziu, preocupări nu doar pentru cunoaşterea omului şi a suferinţelor sale, ci şi pentru tămăduirea lor, acest fapt dovedind cu prisosinţă începutul conştientizării de către om a menirii sale.

Evul mediu: o lungă noapte a vînătorii de vrăjitoare

ASALTATE din exterior, supuse unor permanente agresiuni, măcinate din interior, civilizaţiile antice sfîrşesc prin a se supune migratorilor. După milenii de victorii, civilizaţia este răpusă, în creuzetul istoriei creîndu-se o nouă societate, rezultat al contopirii a ceea ce a fost cu ceea ce va veni. Am pătruns în ceea ce numim ev mediu, perioadă puţin proprice ştiinţei în general şi gîndirii în special, perioadă a acţiunii, a mişcării şi a cuceririi a ceea ce nu trebuia cucerit.

Imperiul roman de apus este împărţit în mod tacit de barbari care, deşi nu se cunosc între ei, nu au nici un plan comun şi nu şi-au propus nici un ţel înalt, cuceresc nu pentru a stăpini (deşi o credeau), ci pentru a se dizolva (normal) în structurile mai civilizate. Prin timp, Bizanţul devine o nouă Romă, pe cînd, în apus, Roma devine o altă Romă.

Perioada nu mai este potrivită pentru a găsi căi de alinare a suferinţei umane ; omenirea, chiar dacă suferă, trebuie să se

al VIII-lea î.e.n., concursurile olimpice au început să atragă locuitorii cetăților vecine și, în următoarele două veacuri, ele au dobîndit un caracter național. Cei mai celebri atleți din întreaga Grecie veneau să dispute premiul pentru alergările cu piciorul, luptă, pugilat, pentatlon. Toate popoarele grecești se pasionau pentru aceste exerciții care puneau în joc forța fizică, agilitatea, curajul. Onorurile care se atribuiau concetățenilor învingători arată prețuirea care se da peste tot acestor însușiri. Aceste spectacole erau, pentru Grecia strînsă la un loc, glorificarea unui ideal de virilitate. Victoriile repurtate la aceste concursuri serveau ca teme pentru poezia lirică, iar aceasta, celebrînd patria și familia învingătorilor, încadra laudele în povestiri mitologice care făceau să renvie cu strălucire toate vechile legende locale sau naționale.

În marile serbări panelenice, unitatea lumii grecești își găsea cea mai perfectă expresie. Toate cetățile grecești erau invitate oficial. Armistițiul sacru suspenda ostilitățile în toată Grecia, pentru ca pelerinii să poată circula fără riscuri. Deschise pentru toți grecii, jocurile erau închise pentru barbari : „a fi admis la concursurile olimpice constituia un adevărat brevet de naturalizare". Mulțimea, strînsă din toate părțile, reprezenta într-adevăr Grecia întreagă : cine visa la o glorie universală putea profita de aceste concursuri. Artiștii își expuneau operele lor, muzicienii dădeau concerte, scriitorii organizau lecturi publice și oratorii, conferințe. Ia naștere chiar un gen special de elocință, discursul olimpic. „Nimeni nu putea pretinde o glorie comparabilă cu a atleților învingători. Primit cu triumf în orașul natal, **olimpionicul** era celebrat de către cei mai mari poeți, care compuneau în onoarea lui cîntecul victoriei, iar chipul lui era imortalizat de cei mai mari artiști plastici. Numele lui este transmis posterității. Listele învingătorilor erau întocmite cu aceeași grijă ca ale magistraților eponimi. Nu a existat, cu siguranță, familie nobilă sau regală care să fi putut atinge renumele familiei lui Diagoras din Rodos, în care, din generație în generație, atleții au acumulat coroanele în urma victoriilor obținute". (Și totuși, posteritatea i-a dat uitării).

Ce este nou și deci vrednic de reținut, este faptul că publicul imens care participa la aceste serbări, în cadrul cărora se desfășurau numeroase jocuri și concursuri, nu mai era adunat întîmplător și nici nu se mai putea pronunța direct asupra manifestărilor la care asista. El era **convocat** de către inițiatorii și conducătorii serbărilor, la anumite **date**, pe baza unor **convenții** între cetăți, iar decernarea premiilor se făcea după anumite **reguli** de către **jurii** dinainte stabilite, care, într-o măsură oarecare, înlocuiau aprecierea spontană a maselor, chiar dacă le reprezentau încă în chip nemijlocit. Treptat însă — pe linie istorică mai mare — juriile au înlocuit publicul propriu-zis, ceea ce a dus nu numai la organizarea mijloacelor de a obține succes, ci și la instituționalizarea acestuia. Cenaclurile, dar mai ales comisiile și comitetele, ca foruri de apreciere a operelor și decernare a premiilor, s-au substituit din ce în ce mai mult publicului, acesta nemaifiind prezent și nemaiputînd interveni decît prin o a doua apreciere, privind judecata dreaptă sau nedreaptă a celor care au hotărît (aprecierea aprecierii). Cu cît societatea este mai adînc scindată în clase și cu cît publicul este mai mare și mai greu de adunat, cu atît necesitatea unui for **reprezentativ** al clasei conducătoare în materie de concursuri și recompense apare mai puternic. Pe plan național au apărut academiile, institutele, societățile, uniunile, fundațiile etc. — adevărate instituții succesuale, pe de o parte, pentru cei care fac parte din ele (consacrarea prin numire sau prin alegere la academie, institut etc.), pe de altă parte prin decernarea de premii de către aceste instituții pentru cei dinafară (premiile academiilor, institutelor, fundațiilor, societăților).

Forma cea mai simplă, forma elementară, dar esențială, a sancțiunii premiale în sens de succes, o constituie **lauda**, care nu este decît un raport între o manifestare umană și un public care o recepționează și ia această atitudine față de ea. **Dacă reacția este favorabilă și este exprimată direct sau indirect ca o laudă din partea colectivității, avem a face chiar cu apariția succesului.**

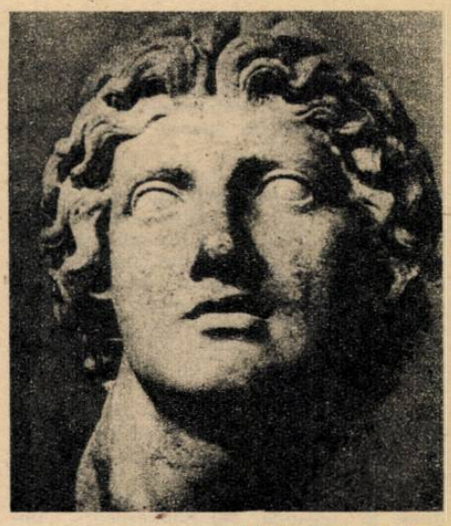

Alexandru cel Mare

Din punct de vedere psihologic, lauda (sinceră) presupune aprobare, acceptare, dar și admirație. Din punct de vedere sociologic, important pentru succes e ca lauda să se producă în chip cert și să emane de la o colectivitate, nu de la un individ izolat. În acest caz, se cheamă că o manifestare oarecare (singură sau împreună cu cel care o manifestă) a avut succes în fața unui public. Lauda în sensul care ne preocupă nu este niciodată o simplă aprobare sau acceptare, ci o **recompensă,** prin care se urmărește o incitare, o satisfacție, o mulțumire, o recunoaștere **publică.** Lucrul acesta l-a știut foarte bine Alexandru cel Mare, cînd a exclamat în mijlocul pericolelor pe care le înfrunta : **„O, atenieni, ce mult costă faptul de a fi lăudat de voi !" —**

PSIHICUL

salveze și va reuși acest lucru plătind prețul, căci, așa cum populațiile migratoare s-au dizolvat în civilizație, și civilizația s-a diluat prin această nefericită perfuzie ; nivelul științelor este la cotă minimă, arta medicală greco-romană — în declin simțitor, urmașii lui Galen se mulțumesc și se descurcă (ca de obicei) să-i copieze și să-i compileze operele.

Decăderea științelor, datorată, în bună parte, acestui proces, a cruțat Alexandria, capitala culturală a Imperiului de Răsărit. Aici au studiat medici ca Aetios din Amida Mesopotamiei (502—575) care, în tratatul său enciclopedic **Tetrabiblion,** a făcut o tentativă de localizare a sediului cerebral al unor afecțiuni nervoase. Dar medicinei bizantine i se recunoaște un alt merit deosebit : organizarea asistenței medicale în forme originale ce cuprindeau și așezăminte de ocrotire pentru bătrîni, adevărate azile calificate.

Gîndirea medicală arabă și-a avut cel mai de seamă reprezentant al său la sfîrșitul secolului al X-lea și începutul secolului al XI-lea, în persoana lui Abu Ali al Hussein ibn Abdallah ibn Sina (Avicenna). Acest medic a înscris în aria preocupărilor sale și suportul material al funcțiilor psihice, pe care l-a interpretat pe baza modelului aristotelic. În teoria sa celulară se remarcă o încercare de separare și localizare a funcțiilor psihice (sistemul său prevede cinci „celule" în care își au sediul „scrisul comun", etajul perceptual, fantezia, imaginația, gîndirea

și raționamentul). El lansează, de asemenea, ideea că legătura dintre „organul cunoașterii" și lumea înconjurătoare este asigurată prin intermediul organelor de simț. Activitatea psihică ar fi tributară circulației prin dispozitivul „celular" al pneumei, acel „suflet" pe care Aristotel îl distinge net de entelechie, sufletul în sens de principiu vital (aceeași distincție o vom întîlni și în **Tratatul despre suflet** al lui Averroes).

Aplicînd patologiei sistemul său de gîndire, în descrierile apostemelor (inflamații ale creierului), afecțiunilor ce antrenează perturbarea simțurilor (tulburări mintale) și tulburarea mișcării (vertijul, epilepsia, apoplexia) Avicenna păstrează drept criterii de clasificare sediul leziunii sau funcția perturbată. Un aspect deosebit al medicinii arabe este tenta sa umanitară, care devansează cu cîteva secole occidentul. Spitalul de boli psihice din Bagdad era recunoscut pentru metoda blîndă prin care își trata pacienții.

Occidentul medieval, întunecat de un dogmatism religios intolerant, terorizat de un Dumnezeu care percepe orice intenție de păcat și de Satana care pîndește pentru a pune stăpînire pe sufletul slab, cunoaște o decădere generală a științei și culturii. Arta vindecării a cunoscut aceeași soartă trecînd în mîinile clerului, din care va scăpa parțial în urma hotărîrilor luate de unele concilii : de la Clermont (1130), de la Lateran (1139), de la Montpellier (1162), de la Reims (1191), de la Le Mans (1247) etc.

Evul mediu este puternic marcat de dogmă și de lupta împotriva dogmei. Poate de aceea denumirea ca atare a acestei perioade trimite la arderile pe rug, la galeriile subterane ale Barcelonei, la procesele Inchiziției, solid argumentate dar pornind de la premize false

gîndindu-se, cum ne asigură interpreţii, la acea strălucită Atenă a vremii lui, care era suprema instanţă de consacrare a gloriei.

Numeroase forme de sancţiuni succesuale au purtat chiar numele de **laudă** sau **elogiu** (în sensul etimologic de a vorbi de bine pe cineva). „Încă în prima epocă a istoriei romane au apărut aşa-numitele elogii **(elogia)**, însemnări scurte, alcătuite în onoarea oamenilor celebri după moartea lor... În timpul înmormîntărilor se ţineau în onoarea celor morţi cuvîntări de laudă **(laudationes)**, care de asemenea au fost însemnate şi păstrate". Mai tîrziu aceste **laudationes** au devenit un gen literar, ilustrat de pildă de Marcus Terentius Varron, care le consacra „romanilor stimaţi, în special corifeilor partidului constituţional" — adică au devenit un instrument ideologic nemijlocit al luptei de clasă. Laudele şi elogiile s-au prelungit din antichitate pînă în zilele noastre, devenind, în anumite epoci, o varietate de satiră, ca în cazul celebrului **Elogiu al nebuniei** al lui Erasmus, procedeu destul de obişnuit alături de cel veritabil, ca o parodie a acestuia, în timpul Renaşterii.

Din laudă purced, urmînd diferite căi, canalizîndu-se în diferite chipuri, complicîndu-se prin nenumărate afluenţe şi aderenţe, încadrîndu-se şi integrîndu-se tot mai mult în ţesătura crescîndă şi progresivă a vieţii sociale, **toate formele succesului.** Iată trei mame cunoscute : mama Macabeilor, mama Grachilor şi mama lui Napoleon. Prima a murit de moarte de martir, împreună cu cei şapte fii ai săi, ea este deci glorificată pentru o faptă personală, vrednică într-adevăr de laudă, merit sporit considerabil de faptul că a fost constrînsă să asiste la asasinarea copiilor săi şi a avut tăria să-i încurajeze pînă la capăt. A doua şi-a crescut fiii, pe Tiberius şi Caius Grachus, cu mare dragoste pentru binele public şi pentru popor, inspirîndu-le în acelaşi timp pasiunea pentru glorie şi pentru fapte mari. Fiind fiica lui Scipio Africanul, celebrul general, îşi întreba adeseori băieţii : cît timp

Alexandru Macedon (fragment din mozaicul „Bătălia lui Alexandru Macedon la Isos" sec. 2—1 i.e.n., Pompei)

se va mai numi ea „fata lui Scipio" şi nu „mama Grachilor". Faptele glorioase ale celor doi fii au făcut-o într-adevăr mama Grachilor, dar, prin meritele ei excepţionale, Grachii au rămas, în acelaşi timp, fiii Corneliei. Letiţia Bonaparte nu s-a ilustrat prin nimic deosebit afară de faptul că l-a născut pe Napoleon ; fără gloria acestuia ea n-ar fi ieşit din anonimat : ea este exclusiv „mama lui Napoleon", pe cînd, istoric vorbind, pe linie de celebritate, nimeni nu poate să-i spună lui Napoleon : „fiul Letiţiei". Raportul este univoc şi deci ireversibil.

Renumele primelor două mame este incontestabil un rezultat al laudei care li s-a adus sau care li se mai aduce încă, pe cînd notorietatea celei de-a treia, faptul de a fi cunoscută, se datoreşte exclusiv interesului pe care istoria l-a purtat lui Napoleon, deci altei persoane, pentru alte merite sau fapte decît ale ei. Pentru a distinge cele două fenomene, care se întîlnesc foarte frecvent în istorie, vom numi pe primul **celebritate,** iar pe al doilea **notorietate,** cu precizarea că celebritatea cuprinde şi notorietatea, este totdeauna şi notorietate, pe cînd aceasta nu devine celebritate decît în anumite condiţii, dintre care cea mai importantă e să se adauge la cunoaştere **lauda** (verbul **a celebra,** după toate dicţionarele, înseamnă în primul rînd „a lăuda cu entuziasm", apoi „a sărbători cu solemnitate", deci are un înţeles accentuat de **apreciere**).

Termenii de notoriu (notorietate), faimos (faimă), vestit, cunoscut, reputat (reputaţie) au mai mult un caracter de **constatare,** pe cînd renumele, celebritatea, prestigiul, autoritatea, popularitatea, ilustrarea, gloria au un caracter de **apreciere** (valoare). Graiul sesizează uneori destul de exact această deosebire. Se spune faimă bună şi faimă rea (rău famat), reputaţie bună şi proastă, vestit pentru „fărădelegile" lui, „tîlhar vestit", „i s-a dus vestea ca de popă tuns", „cunoscut ca un cal breaz" — dar nu se spune „renume rău", „prestigiu rău", „autoritate proastă", „celebritate proastă" (se zice însă „tristă celebritate", prin extensiune), nu se zice glorie rea sau proastă sau tristă, iar popularitatea se opune impopularităţii (care implică şi ea o notorietate, dar care

PSIHICUL

— şi, orice premiză falsă conduce, în mod logic, la o concluzie falsă. Căci procesele şi sentinţele acestei perioade nu au privit numai pe „vrăjitoare", ci au interesat deopotrivă şi pe gînditori (aceşti „vrăjitori" ai spiritului uman), la fel de periculoşi sau poate şi mai mult decît vrăjitoarele. Evul mediu a organizat cruciada copiilor şi masacrarea celor care întrezăreau un adevăr sau altul, în numele credinţei. Este ciudat cum cele mai monstruoase crime s-au produs în istorie sub acoperirea unor înalte principii divine sau pămîntene. Dogma nu a fost niciodată atît de puternică ; exacerbarea dogmei pînă la cult, închistarea spirituală a puterii pînă la negarea realităţii reprezintă, psihologic, un mijloc de apărare împotriva propriei neputinţe de autocunoaştere şi luare în stăpînire. Dar dincolo de spaima pe care a provocat-o evul mediu şi ale cărei reminiscenţe s-au perpetuat multă vreme, această epocă a dogmei, a ereziei şi a pedepsei se va însoţi în permanenţă de respiraţia propoziţiei lui Galilei : „Şi totuşi se învîrteşte".

În acelaşi timp, Occidentul intră în epoca unor mari epidemii de isterie, care ca şi alte boli psihice, este privită ca rezultat al posesiunii demonice, iar bolnavii acuzaţi de vrăjitorie cad victimă a braţului secular. Este eronată părerea că Spania, cu Inchiziţia sa, a fost singura ţară în care s-a practicat, pe scară largă, arderea pe rug. În Anglia, prigoana vrăjitoarelor a început încă din a doua ju-

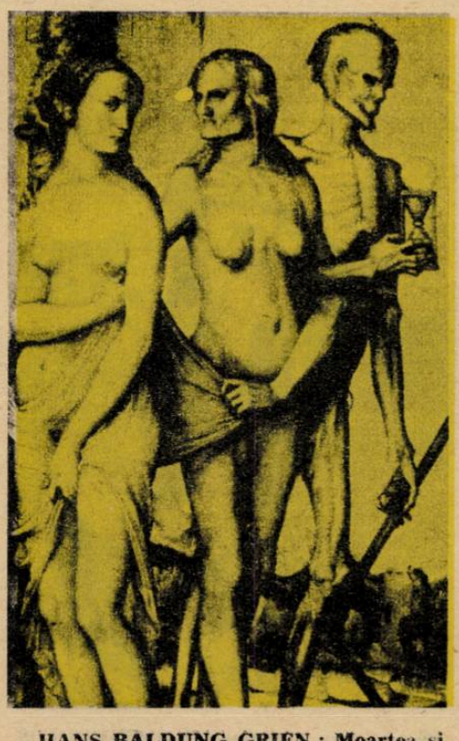

HANS BALDUNG GRIEN : Moartea şi vîrstele femeii (Circa 1540 — Madrid)

mătate a secolului al XI-lea, în timpul lui Wilhelm Cuceritorul. Prigoana nu a cruţat în general nici o parte a Europei. În 1326 Papa Ioan al XXII-lea emite Bula „Super illius specula" prin care ordonă exterminarea necruţătoare a „vrăjitoarelor". În Transilvania, primele execuţii sub acuzaţia de vrăjitorie au avut loc la Cluj, în 1565, unde cinci femei sînt arse de vii, la numai doi ani după apariţia lucrării **Despre vicleniile demonilor,** în care J. Weyer din Basel combătuse cu curaj practicile inchizitoriale, arătînd că, în cele mai multe cazuri, condamnaţii sînt bolnavi psihici, şi la patru ani de la elaborarea unui tratat elementar de psihiatrie, de către G. Cardano.

Statistici sumbre stau mărturie în ceea ce priveşte amploarea fenomenului. Numai între anii 1590—1600, în ducatul Braunschweig au fost zile în care numărul execuţiilor era în medie de 10 vrăjitoare. În 1589, în localitatea Quedlinburg (Saxonia), cu 12 000 de locuitori, au pierit într-o singură zi 133 de persoane, iar în Cantonul Geneva, în 1542, cifra celor ce şi-au primit „pedeapsa" a ajuns la 500. În Lumea Nouă, la Salem (statul Massachusetts), vînătoarea de vrăjitoare s-a soldat, în 1692, cu spînzurarea a 19 persoane.

Prigoana scade în amploare abia la sfîrşitul secolului al XVII-lea, cînd tot mai numeroşi oameni de cultură iau o poziţie fermă (de exemplu Friedrich

este însoțită de o reacție potrivnică, de ostilitate, din partea mulțimii, deci a unui public). Succesul nu se leagă decît de termenii și expresiile **pozitive :** glorie, celebritate, popularitate, prestigiu, autoritate, faimă **bună,** reputație **bună,** cunoscut sau vestit pentru faptele lui **bune.** Vom reveni asupra problemei mai tîrziu dar este necesar să-i fixăm de pe acum unele aspecte, pentru a ne da seama din timp nu numai de terminologie, dar și de însemnătatea primordială a laudei în definirea oricărei forme de succes.

Lauda succesuală trebuie să îndeplinească anumite condiții, din care esențial este : să emane de la un public și deci să fie o laudă **publică,** să se refere la manifestări umane, la **fapte** sau **realizări** și să aibă intenția precisă de **recompensă** sau **stimulare.** Dacă lipsește vreuna din aceste condiții, lauda poate să existe, dar nu este o laudă generatoare de succes, în înțelesul studiat aici.

În perspectiva problemei noastre, prima treaptă a succesului o reprezintă ieșirea din anonimat : **numele** (bineînțeles numele **bun**). În fiecare grupare, profesiune, categorie, apar indivizi care prin activitatea lor merituoasă, dar nu prea deosebită a mediei statistice, își face un nume și sînt cunoscuți ca atare (sînt „cineva"). Ei sînt cetățenii „notabili" (se zice și „notabilități") ai unei localități, profesioniștii cu nume, artiștii cunoscuți și apreciați și, în general, toți cei stimați pentru activitatea lor.

Precizăm de pe acum că chiar **numele, ca atare,** (atît cel propriu cît și cel de familie) a fost legat la obîrșie de unele fenomene succesuale și a avut la rîndul său un rol important în apariția și dezvoltarea succesului. De aceea vom reveni asupra problemei.

Peste cei cu **nume** se ridică cei cu **renume,** cei vestiți pentru faptele lor pozitive, care nu sînt numai **apreciați,** dar și **admirați,** care nu se bucură numai de **considerație,** ci și de **reputație.** Dacă despre un profesionist cu nume spunem că e bun, despre unul cu renume spunem că e **foarte bun,** între cei **mai buni,** pentru că în fond, renumele nu este decît un grad mai mare al numelui. Atît numele cît și renumele se bucură de **autoritate,** cei din categoria aceasta sînt **consultați** și **ascultați :** cuvîntul lor „este greu", „contează", este „ținut în seamă", „nu se trece ușor peste el".

O treaptă și mai înaltă este reprezentată de **celebritate,** de oamenii celebri sau iluștri, care nu sînt numai apreciați și admirați, dar și **onorați** (cinstiți public, lăudați cu entuziasm) ; care se bucură nu numai de considerație și reputație, dar și de **elogiu** și **omagiu.** Dacă despre oamenii cu nume sau renume spunem că sînt buni sau foarte buni, despre oamenii celebri spunem că sînt **excepționali,** deosebiți, între cei „puțini", între cei care „merită toată lauda". Numele lor este adeseori însoțit de epitete corespunzătoare : **înțeleptul** Solomon, Aristide **cel drept,** Scipio **Africanul** (după victoriile repurtate în Africa), Richard **Inimă de Leu,** Ludovic **cel Sfînt,** Ștefan **cel Mare,** Mihai **Viteazul** — sau în lumea „doctorilor" medievali : doctor **subtilis, angelicus, mirabilis** etc.

În sfîrșit, treapta cea mai înaltă o reprezintă **gloria,** oamenii glorioși, care nu sînt numai apreciați, admirați și onorați, dar și **preamăriți** (proslăviți, divinizați în epocile de dominație a unei ideologii mistico-religioase), ,ei se bucură nu numai de considerație, reputație, elogiere și omagiere, dar și de **venerație** (slavă, închinare, cult). Dacă despre oamenii celebri se spunea că sînt excepționali, despre oamenii glorioși se spunea că sînt **unici** („senzaționali", „divini", „asemenea zeilor", „mai presus de orice laudă") terminologie care astăzi este desuetă. Numele lor este amintit cu respect și este însoțit adeseori de epitete superlative : „cel mai mare poet al antichității", „cel mai mare filosof al Germaniei", „cel mai mare romancier al Franței", „cel mai mare fizician al lumii moderne", „cel mai mare general al tuturor vremurilor" etc. Gloria echivalează (în principiu) cu o faimă universală și nemuritoare, oamenii glorioși aparțin umanității întregi sau unor fragmente importante din sînul ei și sînt priviți ca nepieritori, cît timp umanitatea există. Atît celebritatea, cît mai ales gloria se bucură nu numai de autoritate, ci și de **prestigiu,** de anumite elemente de încîntare, de copleșire a opiniei publice, de unde nasc, cum vom vedea, reacțiile profund emoționale, pe lîngă cele de apreciere și cîntărire pur rațională.

Două exemple bine cunoscute vor lămuri suficient complexitatea mare a fenomenului succesual datorită instituționalizării. Ne oprim la concursurile de tragedie din Grecia antică și la Academia Franceză.

Originile tragediei se leagă de numele lui Thespis și ea se consideră constituită în jurul anului 550 î.e.n. „Succesul se pare că a fost mare și rapid". Tragedia a intrat în favoarea publicului. După mărturiile antice, Thespis a cîștigat premiul pentru tragedie la un concurs care a avut loc între anii 536 și 534. „Acesta a fost probabil primul concurs de tragedie la Atena".

„Un concurs presupune un regulament și o organizare". În perioadele mai bine cunoscute, sarcina de a organiza concursurile revenea arhontelui eponim, deci primului magistrat al republicii. Poeții se adresau lui ca să obțină un cor, fără de care nu-și puteau juca piesele. Arhontele alegea trei dintre ei, ținînd seama, bineînțeles, de gustul publicului. Fiecare din cei trei concurenți trebuia să prezinte trei tragedii și o dramă satirică. „Piesele astfel alese erau oarecum închiriate statului de către poeți, pe un preț de tocmeală, care constituia salariul lor". Aceste tragedii erau remise de arhonte choregilor. Se știe că la Atena choregia tragică era o contribuție impusă pe rînd cetățenilor bogați (deci o sarcină publică). Cei trei choregi, desemnați de către triburile lor pentru fiecare concurs, aveau sarcina să constituie corurile necesare, să se ocupe de instruirea lor, de echiparea lor. Toate cheltuielile jocului (cor, actori, decor, regie) erau, în chipul acesta, suportate de comunitate.

Pe la sfîrșitul veacului al VI-lea înaintea erei noastre, tragediile erau jucate probabil într-un „teatru" care la origine nu era decît un spațiu mai larg, ,în aer

PSIHICUL

Spee — **Studiu de avertizare privind procesele de vrăjitorie** și în condițiile în care omenirea cunoaște restructurări și revoluționări ce fac posibil progresul științelor naturii. Secolul al XVIII-lea cunoaște slabe rămășițe ale demonologiei, izolate în acele părți ale Europei în care condițiile politice și ideologice au favorizat-o. În Transilvania, una dintre ultimele victime a fost, în 1752, moașa Barbara Farcaș din Tîrgu-Mureș, iar Elveția și-a ars ultima „vrăjitoare" în 1785.

La fel ca de-a lungul întregii istorii dorința de cunoaștere a înfruntat aceste condiții vitrege, ei îi datorăm, printre altele, achizițiile în domeniul vieții psihice. Arnaud de Villeneuve a introdus distincția între alienarea simplă și alienarea compusă. Conceptul de melancolie a fost împrumutat de creațiile poetice ale vremii din gîndirea filosofică a lui Aristotel, în traducerile lui Bartolomeu din Messina. Constantin Africanul, prin finețea observației clinice, a descoperit multitudinea formelor prin care se exprimă această boală, ca și posibilitatea transformării cazurilor de melancolie în manie. Acest medic din secolul al XI-lea, unul dintre magiștrii școlii de medicină din Salerno, a fost victima cunoștințelor sale și învinovățit de vrăjitorie, obligat să se retragă pînă la sfîrșitul vieții la Monte Casino.

Investigațiile privind legătura dintre spirit și substratul său anatomic erau, în general, supuse modelului aristotelian și

„Monstru" în viziunea lui HIERONYMUS BOSCH

uneori celui galenic, asociate modelului tricelular ventricular de origine patristică. O încercare de a combate teoretizările în favoarea observației și chiar a experimentului a făcut-o în secolul al XVIII-lea, Roger Bacon în Anglia. În **De scientia perspectiva** el recunoștea, ca și Avicenna, existența a cinci celule interconectate, fiecare răspunzînd de cîte o funcție psihică. În alte scrieri Bacon a manifestat preocupări de interes gerontologic : **Despre cum trebuie aminate necazurile bătrîneții și cum să se păzească bătrînii, Despre un regim de viață general al bătrînilor și al celor foarte bătrîni.** După aproape 150 de ani (c. 1415), S. Albicus avea să conceapă un tratat practic de gerontologie, întitulat **Cartea bătrîneții.**

Preocupări pentru vîrstele aflate la polul opus apar în lucrarea lui G. Mercuriali, **Despre bolile copiilor,** în 1583, cu numeroase considerații de interes psihiatric.

Conturarea conceptului de boală psihică a condus în mod necesar la orientări de ordin terapeutic. La numai nouă ani de la apariția tratatului elementar de psihiatrie al lui Cardano, în 1570, F. Platter preconiza utilizarea mijloacelor medicale în tratamentul bolilor psihice. În această perioadă terapeutica abundă în regimuri dietetice, droguri pe bază de opiu, recomandări igienice privind camera bolnavului și „psihoterapii" bazate pe muzică, poezie, crearea unei atmosfere vesele. Bolnavii psihici furioși erau

liber. Cu vremea, teatrele s-au clădit din piatră și au ajuns să cuprindă cîteva mii de spectatori (cel mai mare amfiteatru al antichității, folosit ca circ, a fost, pare-se, Coliseul roman, în care încăpeau cîteva zeci de mii de spectatori).

Spectacolele se încheiau cu o **judecată.** Judecătorii (aleși în condiții variate) atribuiau ranguri și premii de valoare descrescîndă celor trei concurenți. Procesele-verbale oficiale ale acestor judecăți se chemau **didascali.** Ele se gravau pe cîte o stelă, pentru a păstra amintirea concursurilor și victoriilor repurtate.

Iată cît de departe ne găsim de întîmplarea simplă relatată de Ovidiu, petrecută totuși mult mai tîrziu, dar într-o societate „barbară", pe care am folosit-o ca pe un exemplu de succes **elementar.** De astă dată nimic nu mai e ca acolo, nici manifestarea savantă, rafinată, complexă, produsă de profesioniști, nici publicul, care deși participă, e înlocuit cu un for de apreciere (de către arhonte și un juriu competent de judecată), nici recompensa (care constă în premii, ranguri, coroane de laur) — și totuși fenomenul păstrează în forme dezvoltate, diferențiate, aceleași trei elemente de bază ale succesului : o manifestare, un public, o recompensă, care rămîne în fond tot numai o **laudă publică.** Diferențele acestea provin din evoluția istorico-socială (apariția și dezvoltarea claselor sociale, iar, odată cu aceasta, a statului).

Mult mai tîrziu, în altă epocă și în altă țară, a luat ființă faimoasa Academie Franceză (veacul al XVII-lea, e.n.) „Ea purcede — după F. Brunetière — din ideea nobilă și generoasă că gloria literelor trebuie să fie nedespărțită de gloria națională, că ea face parte integrantă... din măreția popoarelor. Un popor mare își datorează lui însuși posesiunea unei literaturi mari..." „opere care să-i conserve amintirea cînd el va fi dispărut, ca Roma sau Grecia, dintre națiuni".

Academia Franceză a avut 40 de membri și a funcționat pe baza unor statute decretate la 29 ianuarie 1635, din care reiese, între altele, intenția lui Richelieu „de a face din literatură un fel de instituție de stat", de a „da reguli precise limbii, a o face pură, elocventă și capabilă de a trata artele și științele". Dintre discursurile primilor academicieni, unele arată foarte clar preocuparea de faimă și glorie : „Franța este dintre toate țările cea mai capabilă de elocință" (Cureau de La Chambre), „Lauda Academiei" (Porchaire-Laugier), „Eroii și-au găsit totdeauna scriitorii care să-i laude" (Comberville) etc.

Mihai Viteazul

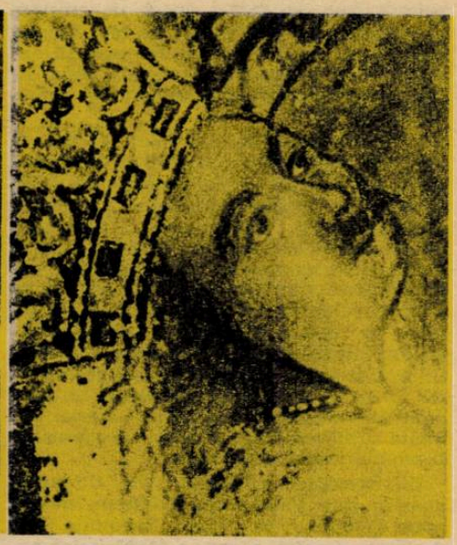

Ștefan cel Mare

Academia Franceză a făcut o carieră strălucită, pe de o parte, prin modelul servit pentru alte instituții similare, acasă sau în străinătate, pe de altă parte, prin consacrarea celor chemați în rîndurile ei sau a celor premiați de ea. După Academia Franceză, ca să ne limităm la Franța, au apărut, rînd pe rînd, renumitele : **Académie des Inscriptions et Belles Lettres** (1663), **Académie de Sciences** (1666), **Académie des Beaux Arts** (definitiv constituită la 1795), **Académie des Sciences Morales et Politiques** (opera Convenției). Aceste Academii au fost reunite mai tîrziu în tot atît de faimosul **Institut de France,** cu preocuparea de a glorifica toate manifestările spirituale ale claselor conducătoare din Franța ultimelor două secole.

Academia Franceză, instituție legată de epocă și împrejurări istorice, nu a avut printre membrii ei pe un **Molière** (care, ca și Shakespeare, a fost director de teatru și actor, meserii desconsiderate în acea vreme), pe un **Pascal** (renumit abia după moarte), dar nici pe marele **Balzac.**

S-a spus că adevărata glorie a Academiei (Franceze) nu a fost de a fi un cenaclu al oamenilor de litere, ci de a fi menținut unitatea limbii și mai ales de a fi consacrat demnitatea omului de litere (la începutul secolului al XVII-lea situația scriitorului era lamentabilă ; dimpotrivă, mai tîrziu, în același secol sau în al XVIII-lea, un academician devenise un personaj important) — și, în același timp, de a spori prestigiul literelor și, prin urmare, al gîndirii. De fapt, a fost vorba, în

PSIHICUL

imobilizați în ideea de a împiedica urcarea substanțelor nocive la creier (chiar dacă mijloacele de contenție antrenau adeseori moartea).

Statutul social al alienatului, maniera complexă și ambivalentă în care se manifestă față de acesta propria sa familie reflectă reprezentarea pe care societatea o avea față de boala psihică : un amestec de credințe populare, superstiții, interpretări supranaturale, religioase. Faptul că familia tradițională era destul de numeroasă în acea vreme favoriza, în multe cazuri, situația de tolerat, dacă nu chiar de integrat, a bolnavului, ceea ce îi oferea posibilitatea unei minime asistențe.

Cu totul altceva se întîmpla cu alienatul fără „aparținători" : el era expulzat în afara zidurilor cetății, expus rătăcirii și degradării, căzînd mai ușor victimă vînătorii de vrăjitoare.

În secolul al XIV-lea sînt semnalate în occidentul medieval primele azile pentru bolnavi psihici. Astfel, orașul Hamburg poseda, încă din 1375, spații special destinate adăpostirii acestora. Un azil-spital laic este atestat la Brașov, în 1385. La Londra, spitalul Bedlam internează bolnavi psihici (fapt atestat în 1403), iar J. Jofre întemeiază un ospiciu la Valencia, în 1409 etc.

Începînd din secolele al XIV-lea și al XV-lea, Europa intră într-o nouă epocă care, pînă în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, va constitui perioada de tranziție spre „secolul luminilor". Este epoca Renașterii, cu evoluție diferită de la o țară la alta, în funcție de condițiile social-politice și religioase. Gîndirea Renașterii se caracterizează prin începutul laicizării ideologiei, expansiunea preocupărilor estetice și interesul manifestat față de științele naturii, în condițiile în care Inchiziția organizată de Papa Grigore al IX-lea (1241), îi urmărea cu aceeași înverșunare pe eretici.

Renașterea nu se abate de la concepțiile fiziologice și doctrinele psihomorfologice medievale, dar încearcă să se suprapună unei anatomii cît mai exacte, fapt devenit posibil prin disecții pe cadavre. După ce, în 1590, frații Jansen construiesc primul microscop, explorarea creierului capătă noi dimensiuni. Cunoașterea anatomică a sistemului nervos central determină depășirea sistemelor aristotelic și galenic, care dăinuiau de secole. I.A. Borelli, aplicînd principii matematice și legi mecanice, a susținut teoria comandării contracției musculare de către sistemul nervos, intuind existența unei transmiteri de mesaje. Descartes, matematician și fizician, a elaborat un model al structurii și funcționării sistemului nervos, în care se regăsește concepția activității reflexe a acestuia.

Medicii renascentiști considerau boala psihică, asemenea celorlalte boli, ca pe o tulburare fizică, corporală, ale cărei efecte se manifestă la nivelul creierului. Sufletul, fiind rezultatul creației divine, nu putea fi afectat ; nebunia sacră nu se identifica cu suferința psihică. În acest context, în secolul al XVI-lea, bolile psihice devin boli ale capului, afecțiuni externe sau interne (cefaleea, frenezia, letargia, melancolia, mania, vertijul, tulburile memoriei, insomnia, epilepsia, apoplexia, coreea etc.). Nicolae Abraham atribuia chiar localizări diferitelor afecțiuni : frenezia, mania, melancolia și letargia își aveau sediul în substanța cerebrală ; vertijul, epilepsia, apoplexia, paralizia și catarul — în ventriculii cerebrali, iar cefaleea și migrena, în meninge și pericraniu. Clasificările de mai sus aveau să dăinuie pînă în secolul al XVIII-lea, dovedind existența unei specificități a bolilor mintale, în spiritul medicinii vremii. Explicațiile „etiopatogenice" nu depășeau stadiul cunoștințelor vremii în domeniul fizicii, chimiei, astfel încît, în geneza afecțiunilor psihice erau incriminați factori ca : temperatura interioară sau discrazia, soluția de continuitate etc.

Niciunul dintre medicii renașterii nu a afirmat că ar putea exista o boală fără substrat material, cu excepția melancoliei, a cărei explicație umorală fusese de multă vreme stabilită. După cum remarcă J. Postel și C. Quétel, melancolia este noțiunea care uimește în epocă prin polisemia sa : este o umoare naturală, un tip de temperament (tristețe meditativă) și, în același timp, o alienare a spiritului.

Interesantă este și observația lui Montaigne care sesizează faptul că trecerea

primul rînd, ca într-o epocă de creştere a prestigiului scriitorilor în faţa opiniei publice, să se instituie un for care să exprime, mai voalat sau mai făţiş, linia directoare a monarhiei feudale în domeniul literelor.

În aceeaşi ordine de idei trebuie să amintim preocuparea nu numai de faima celor vii, ci şi de a celor morţi, care a dus la măreţe „pompe funebre", „funeralii naţionale", la „monumente funerare" spectaculoase (în frunte cu piramidele şi necropolele egiptene), la monumente comemorative durabile (trofee, arcuri de triumf, columne, statui publice) şi la tot felul de numiri date instituţiilor, localităţilor, străzilor, întreprinderilor, asociaţiilor. Cel puţin în parte, un rol asemănător îl au şi legendele, miturile, analele, cronicile, diferitele ramuri ale istoriei etc. Toate urmăresc acelaşi scop : perpetuarea şi popularizarea succesului.

Un exemplu cunoscut din timpurile noastre este Pantheonul parizian, monument celebru, pe care Revoluţia l-a destinat păstrării pioase a rămăşiţelor oamenilor celebri şi glorioşi ai Franţei, avînd inscripţia : **„Aux grands hommes, la Patrie reconnaissante"** (Oamenilor mari, Patria recunoscătoare). De la lauda omului viu se trece la perpetuarea acestei laude dincolo de moarte prin monumente de artă care exprimă admiraţia şi recunoştinţa urmaşilor. Datorită succesului, numele, faima, gloria oamenilor devin „nepieritoare". Lauda spontană şi efemeră de la început se transformă într-o instituţie socială şi statală dintre cele mai importante. De la formele cele mai simple pînă la formele cele mai complexe, elementele de bază ale succesului rămîn însă aceleaşi : societatea sau clasa socială îşi glorifică viii şi morţii pentru faptele pe care le consideră glorioase şi prin aceasta se glorifică pe ea însăşi. [...] Cînd poporul este recunoscător faţă de oamenii săi mari, însemnează **eo ipso** că **are** oameni mari, că el însuşi este mare, pentru că i-a produs, i-a înălţat, le-a dat putinţa să se realizeze, iar o dată realizaţi, şi-a dat seama de meritele lor şi i-a glorificat pentru ce a făcut el din ei, nu numai pentru ce au făcut ei pentru el. Poporul şi personalităţile sale sînt o singură realitate, privită din două puncte de vedere diferite : a individului şi al colectivităţii.

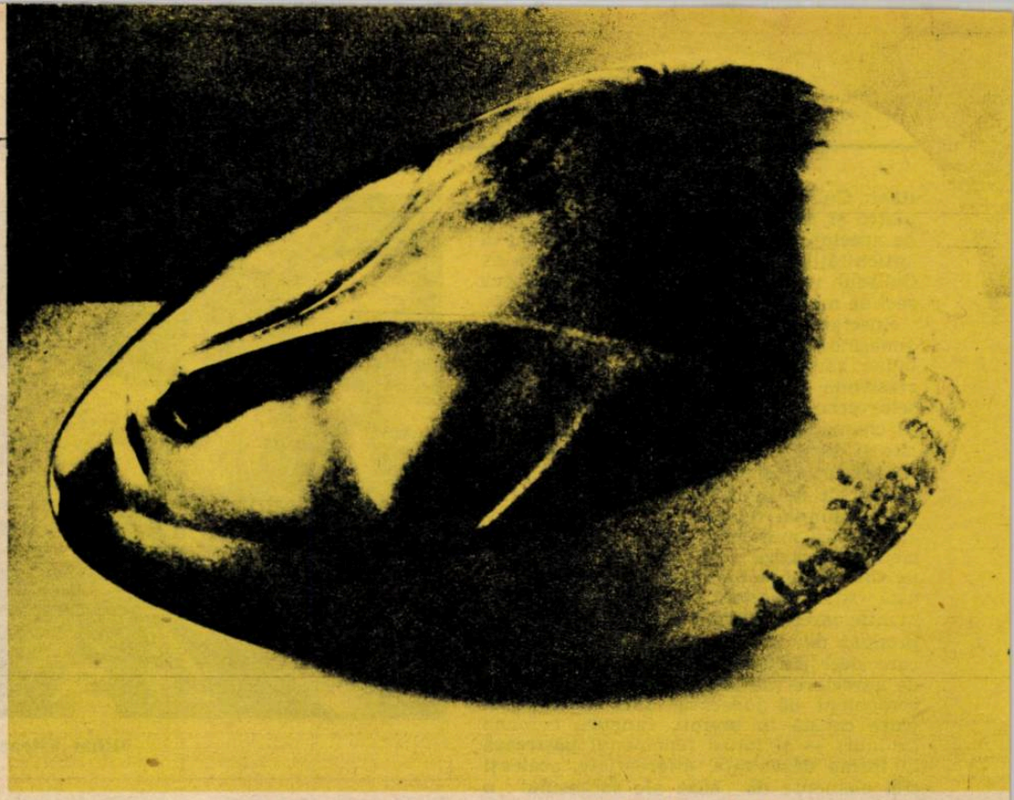

C. BRÂNCUŞI : Muza adormită

Nu există „om mare" în afară de societate şi nu există nici o formă de celebritate, dacă nu este creată, întreţinută şi cultivată de către societate sau clasa socială. De aceea, putem încheia capitolul acesta cu o constatare esenţială pentru înţelegerea succesului : nu „oamenii mari" impun succesul, ci **succesul** impune oamenii mari, el îi scoate din anonimat, el îi califică şi îi lansează ca oameni mari şi tot el îi retrimite în anonimat, atunci cînd îşi încetează acţiunea : în afara succesului, nu există nici „erou", nici „om mare". Cei care susţin altfel sînt pradă unor simple iluzii. În orice raport dintre individ şi colectivitate, rolul decisiv revine colectivităţii, de aceea vom spune : nu ceea ce este un **om mare,** ci ceea ce înseamnă el în ochii celorlalţi (ai publicului, societăţii sau clasei) constituie **valoarea** lui succesuală (bineînţeles nu şi **existenţa** sau **valoarea** lui istorică, **obiectivă,** adică **eficienţa** lui socială, ceea ce constituie altă problemă). În afară de opinia publică, nu există nici oameni **mari,** nici oameni **mici,** ci simplu **oameni** (în carne şi oase), cu activităţile lor **omeneşti.** Calificativul de **mare** sau **mic,** ca etichetă istorică, li se adaugă de ceilalţi, în funcţie de ceea ce cred despre ei, de **valoarea socială** pe care le-o **atribuie** sau pe care le-o **recunosc.**

PSIHICUL

de la înţelepciunea temperamentului melancolic la nebunia melancoliei se face „cît ai învîrti un şurub pe jumătate". Fiind o „stare de vis, cu frică şi tristeţe", melancolia era bine delimitată de medicii vremii, faţă de alte tipuri de „reverii", care aveau un conţinut „vesel", respectiv mania, uneori cu „mînie şi furie".

Cam prin aceeaşi vreme îşi face apariţia şi utilizarea calmantelor. T. Sydenham extinde în secolul al XVII-lea administrarea opiumului, asociindu-l adeseori cu alte droguri vegetale, animale şi minerale (datura, beladona, camforul, moscul, castoreus, amoniacul, oxidul de zinc), cu acţiune predominant antispastică. Evacuantele (purgative şi emetice), dietele stricte, iritantele (cauterizante, moxe, ventuze şi vezicatoare, fricţii şi cataplasme) îşi aveau recomandarea în tulburările femeilor „isterice". Tonicele erau folosite în tratamentul melancoliei, idioţiei sau demenţei, alături de regimuri alimentare bogate din care nu lipseau vinurile, absintul, tinctura de quinquina. Apa, sub toate formele, era remediul de electie, ca „umectant" în virtutea teoriei deshidratării fibrelor nervoase în isterie, fie că era administrată pe cale internă, fie externă (băi, spălături, aplicări de gheaţă).

Secolul luminilor (secolul al XVIII-lea) instaurează în aparenţă imperiul raţiunii. Sînt înfrînte dogmele religioase, spiritul ştiinţific triumfă, are loc o veritabilă explozie informaţională. Omul începe să aspire la cunoaşterea şi stăpînirea Universului, la cîştigarea unei vieţi fericite **hic et hunc,** pierzîndu-şi credinţa într-o viaţă viitoare. În acest context studiul psihicului uman şi al creierului ia un avînt remarcabil. Se înmulţesc studiile anatomice şi fiziologice. Un moment important îl constituie teoria fenomenelor electrice care stau la baza conducerii nervoase, elaborată de Fr. Boissier de Sauvages **(Fiziologie medicală,** 1755). Ideea a apărut încă din 1750, în teza lui J.I. du Fay. Pornind de la teoriile magnetismului animal şi a practicii magnetoterapiei, marchizul de Puysegur studiază hipnoza, somnul în transă şi somnambulismul.

REPIN : Ivan cel Groaznic după uciderea fiului său (Detaliu)

După o primă încercare de abordare biochimică a structurii nervoase, făcută în 1719 de Th. Henning, L. Spallanzani demonstrează, în 1766, consumul de oxigen de către ţesutul nervos şi eliminarea de bioxid de carbon. Medicii iluminişti vor beneficia, în urma exploziei informaţionale, de aportul celorlalte ştiinţe, vor încerca să se elibereze de practicile empirice. În 1724, la Londra, J. Floyer a publicat unul dintre primele tratate de geriatrie : **Medicina îngrijirii bătrînilor.** Un alt englez, G. Cheyne a scris în 1733 un tratat **Despre bolile nervoase de tot felul,** făcînd descrierea ipohondriei pe baza unei riguroase autoobservaţii. La Paris apare, în 1754, **Tratatul despre senzaţii** a lui Condillac. O primă lucrare ştiinţifică prezentînd concepţii de psihosomatică, în care J.P. Marat se ocupă de „principiile şi legile influenţei sufletului asupra corpului şi ale corpului asupra sufletului", a fost publicată la Amsterdam, în 1773.

În Statele Unite ale Americii, B. Rush trage primul semnal de alarmă în legătură cu alcoolismul, dezvăluindu-i nu numai acţiunea asupra individului ci şi efectul la scară socială (1786).

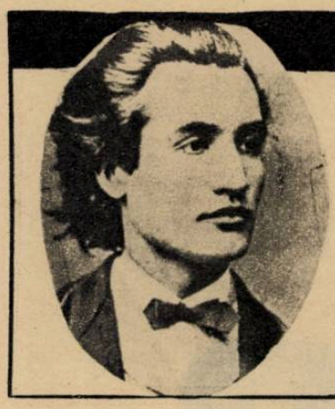

CENTENAR EMINESCIAN

RĂSFRÎNGEREA GENIULUI ÎN TUMULTUL INTERIOR AL UNIVERSULUI UMAN

LA VREMEA cînd, stăpînit de o formidabilă sete de cunoaştere de lume dar şi de sine, Eminescu pornea prin ţară însoţind acele trupe de teatru, tînărul de numai 18 ani ambiţiona construcţia unui roman social, istoric şi filosofic. Vastele sale lecturi, fantezia romantică şi chemarea singulară de a prinde în cuvinte o lume îl arată capabil de o asemenea aventură.

Ca şi în alte scrieri în proză concepute în anii primei tinereţi, Eminescu va acorda în **Geniu pustiu** prioritate iubirii în privinţa temei, iubirea fiind foarte adesea una „demonică", precum observa Călinescu, pentru un „înger pal". La Bucureşti şi mai apoi la Viena unde se afla ca student, poetul adună un imens material în vederea elaborării acestui roman. Într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, din 1871, avea să-şi divulge intenţia realizării acelei ample **Naturi catilinare,** o naraţiune incompletă ca studiu, dar pulsînd de „cugetările cu care cerc a mă clarifica pe mine însumi". Momentele fabulaţiei gravitează în preajma unor cugetări adînci, reverberînd o filosofie distinctă în direcţia celeia din **Faust** de Goethe. „Tipologia vizează fiinţe problematice, faustiene şi insurgente" notează Eugen Simion într-un studiu consacrat prozei eminesciene. Desigur, Toma Nour ca şi Ioan sînt raportaţi acestei categorii. Interesant e faptul că în toată această istorie cu inflexiuni bizare în care transpar destule întîmplări trăite de chiar autorul lor sau altele povestite de colegii şi prietenii ardeleni, Eminescu cearcă tot mai insistent să se vadă pe sine cel de atunci. În linia lui Schopenhauer, viaţa e privită ca vis, idee reluată în **Sărmanul Dionis** şi în unele versuri. Într-un decor de lume a vechilor „Bucuresci", descris cu mare voluptate artistică, ni se înfăţişează astfel eroul romanului :

„Un om pe care-l cunoşteam fără a-l cunoaşte — una din acele figuri ce ţi se pare că ai mai văzut-o vreodată în viaţă, fără s-o fi văzut niciodată, fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinităţi sufleteşti... Era frumos — d-o frumuseţe demonică. Asupra feţei sale palide, musculare, expresive, se ridica o frunte senină şi rece ca cugetarea unui filosof. Iar asupra frunţei sale se zburlea ca o genialitate sălbatecă părul său negru-strălucit ce cădea pe nişte umeri compacţi şi bine făcuţi". Iar mai departe cuvintele se adună măiestrit într-un portret al artistului din tinereţe, aşa cum el însuşi se vedea : „Ochii săi mari căprii ardeau ca un foc negru sub nişte mari sprîncene stufoase şi îmbinate, iar buzele strîns lipite, vinete erau de o asprime rară. Ai fi crezut că e un poet sau ateu, unul din acei îngeri căzuţi, un satan (...) de o frumuseţe strălucită... un satan dumnezeiesc, care, trezit în ceri, a sorbit lumina cea mai sîntă, şi-a îmbătat ochii cu idealele cele mai sublime, şi-a muiat sufletul în

George CHIRILĂ

(Continuare în pag. 116)

Reflecţii despre literatură şi tipologia umană

...DUPĂ această pătură de oameni urmează învăţaţii cuvîntului. Aceştia întreabă totdeauna **quid novissimi ?** Cartea cea mai nouă e pentru dînşii cea mai bună. Ei citesc mult şi au în capul lor o mulţime de definiţii, formule şi cuvinte despre ai căror adevăr nu se îndoiesc niciodată, căci n-au vreme de-a se îndoi. Îi numesc ai cuvîntului, pentru că înţelepciunea lor constă în cuvinte, în cojile unor gîndiri, pe cari memoria lor le păstrează. Căci o gîndire este un act, un cutremur al nervilor. Cu cît nervii se cutremură mai bine, mai liber, cu atît cugetarea e mai clară. La ei acest act, prin care cugetarea străină să se repete întocmai în capul lor, nu se-ntîmplă, pentru că mulţimea citirei şi obosirea creierului n-o permite. Cele citite trec ca nişte coji moarte în hambarul memoriei, de unde iese la iveală apoi tot în aceeaşi formă.

Iar eu din parte-mi gîndesc aşa. Orice-a gîndi un om singur, fără s-o fi citit sau s-o fi auzit de la alţii, cuprinde o sămînţă de adevăr. De aceea cărţile vechi, pe cari oamenii nu le scriau numai iac-aşa numai că să le scrie, ci pentru că gîndise ceva, ce le apăsa inima, şi voiau s-o spuie şi altora, cărţile vechi eu unul le citesc şi găsesc între lucruri abstruse unele seminţe de lumină pe cari apoi le ţin minte.

Aşa în una din zile stam fluierînd la fereastra deschisă, era zăpadă şi frumos afară, cînd iată văd trecînd un bătrîn c-o manta lungă în spate şi cu pălăria cu marginele foarte largi. Îl văd intrînd la „Corabia lui Noe". Corabia aceasta este o crîşmă unde se găseşte vin unguresc bun. Acolo aveam şi eu masa mea de baştină

PSIHICUL

În domeniul terapiei şi al conduitei faţă de bolnavul psihic, cea mai mare realizare a iluminismului a constituit-o eliberarea din lanţuri a bolnavilor psihici din ospiciul Bicêtre (Paris), de către Ph. Pinel, în 1793. Acest moment a fost îndelung pregătit de predecesorii săi care au încercat să atragă atenţia asupra naturii reale a maladiei mintale şi au pledat pentru umanizarea azilelor de alienaţi : englezul W. Battie (1758), francezul J. Daquin (1791), italianul V. Chiarugi care, devenit director al ospiciului din Bonifacio, în 1788, a aplicat unele măsuri umanitare.

Zorii epocii moderne: 110 ani care au conturat naşterea ştiinţei despre psihologie

FUNDAMENTUL pe care se construieşte ştiinţa modernă a psihicului este în perioada 1789—1899, în strînsă legătură cu dezvoltarea economico-socială a omenirii şi, implicit, cu dezvoltarea tuturor domeniilor tehnico-ştiinţifice, larg corelate cu evoluţia diferitelor concepţii filosofice.

Evenimentele se succed cu rapiditate : „Adunarea Statelor Generale" de la Versailles, Căderea Bastiliei, „Declaraţia drepturilor omului". Reacţiile europene la această furtună politică sînt diferite : de la entuziasmul manifestat de liberalii hrăniţi cu noua ideologie a secolului al XVIII-lea, la neîncrederea şi ura manifestată de cei credincioşi vechiului regim.

Transformările economico-sociale bazate pe dezvoltarea gîndirii ştiinţifice, caracteristică secolului al XVIII-lea, determină apariţia unor noi doctrine şi schimbă numeroase concepţii tradiţionaliste. Răspîndirea noilor curente de idei beneficiază de concursul presei şi de dezvoltarea vertiginoasă a mijloacelor de informare. Gîndirea liberală se infiltrează progresiv în filosofie, politică, economie, în timp ce pe plan literar şi artistic creaţia europeană se află sub influenţa romantismului.

Explozia revoluţionară ce cuprinde Europa în 1848 marchează debutul unei perioade dominate de mişcările naţionale.

Din punct de vedere tehnico-ştiinţific, a doua jumătate a secolului al XIX-lea se caracterizează prin progrese rapide, ce pot fi rezumate în trei etape : ● apariţia oţelului şi a maşinii cu abur, deci soluţionarea problemei transporturilor ; ● electricitatea şi petrolul determină condiţiile creării motorului cu combustie internă, care permite apariţia automobilului şi avionului ; ● crearea bazelor

MICHELANGELO : Sclav legat

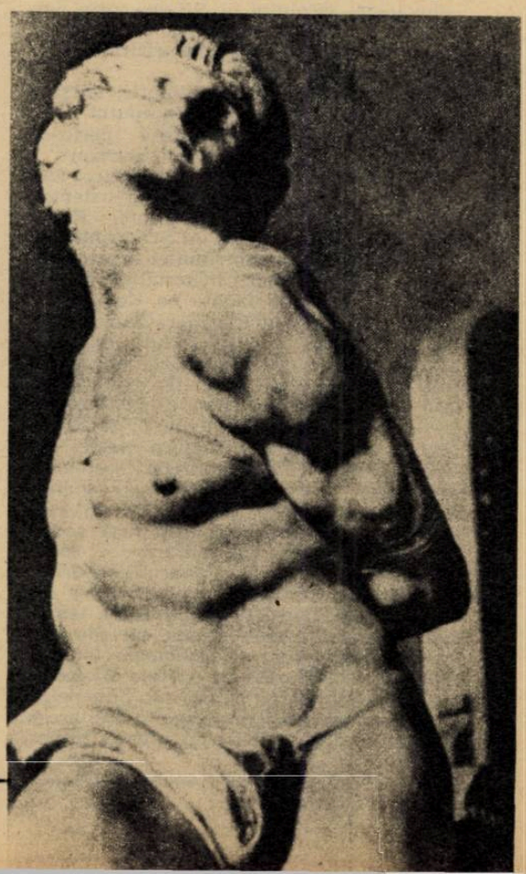

Sculptură de D. ANGHEL

și sara, cînd mi se ura cu cititul și scrisul, mă duceam la mesuța din colțul corăbiei și mi se părea că mă făceam iar copil, că eram în vremea lui Sim, Ham și Iafit. Cînd îl văd intrînd pe bătrîn zic : „Ce drac ! pe acesta nu l-am văzut niciodată... hai să vedem cine-i ?“... Iau pălăria din cui, cobor iute scările și la „Corabie“.

* * *

— Sșut ! Taci, nepoate... Toate celea la vremea lor. Am să-ți spun eu îndată cine-i Archaeus, numai mai întîi bea-ți păharul de vin și ascultă următoarele cuvinte a moșului. Cugetări imposibile nu există, căci, îndată ce o cugetare există, nu mai e imposibilă, și dac-ar fi imposibilă, n-ar exista. Ce este imposibil ? Am să-ți pun îndată o mulțime de probleme. Condițiile a orice posibilitate sunt în capul nostru. Aicea sunt legile ciudate, cărora natura trebuie să li se supuie. Aicea-i timpul cu regulele lui matematice, aicea spațiul cu legile geometrice, aicea cauzalitatea cu necesitatea ei absolută, și dacă le ștergi acestea... și un somn adînc le șterge pentru cîteva oare... ce simțemînt ni rămîne pentru acest interval al ștergerei ? Nimic. Și cu toate acestea sosesc momente în viață, în cari aceste trei elemente ale minții noastre, aceste sertare, în cari băgăm o lume, dispar pentr-o clipă... e drept, ca o fulgerare numai, dispar sau în parte sau în tot și stai ca înaintea unei minuni și te-ntrebi... așa ca omul care crezuse că tot ce vede e chiar așa cum este... că oare ce-nsemnează asta. Cînd privești o fizionomie ciudată, îți vine de la sine întrebarea : oare cum dracu-o fi gîndind acest om ? Ba lipsa unuia din cele cinci simțuri, chiar venind mai tîrziu, modifică radical lumea cugetării.

— Cum așa ? Apoi tocmai Beethoven a compus muzică pe cînd pierduse auzul.

— Știam c-ai să-mi obiectezi aceasta. Da, Beethoven compune opera **Fidelio,** după ce uitase de mult natura vocii omenești... el scrie muzică pentru voci cum crede el c-ar trebui să fie și te trezești-n față c-o operă, care ți se pare că fuge dinaintea ochilor... c-ai privit-o cu binoclul întors... ș-ai vede departe, departe, în fundul cugetării unui om, ceva straniu, ce pari a nu pricepe bine, pînă bagi de seamă că sunt închipuirile unui surd despre vocea omenească, a cărei natură normală el o uitase sau avea numai o reminiscență slabă despre ea. Dar închipuindu-ți cum că toți oamenii ar avè în urechea lor numai o reminiscență de memorie, ca aceea a lui Beethoven... toată opera s-apropie vădit, ca și cînd ai privi-o cu stecla așezată normal la ochi... ba s-apropie așa, încît toată scena ți s-așează-n cap ș-auzi opera urlîndu-ți în craniul deșert, cu boschete, cu temnițe cu actori, cu actrițe cu tot. Cum va fi arătînd capul unui om care are-o operă ori o dramă-n el, cu oamenii ei interesanți, cu lumina de lampe, cu pînzele zugrăvite, cu totului tot în capul lui... Un teatru întreg, în care sufletul lui, ghemuit într-un colț al salei, e singurul spectator.

* * *

— Închipuiește-ți un manuscript vechi, cu filele unse, într-un colț de sertar... o comedie, de exemplu. Directorul de teatru, în încurcătură, dă de el, citește... citește... pocnește din degete... „Da știi că asta-i bună !“... Și iată că te pomenești deodată pe scenă c-o icoană vie a vieții... publicul ride, actorii se strîmbă și toate acestea ca-nainte... de o sută de ani. Atuncea-ți vine-a zice că ori publicul și teatrul sunt depărtați cu două sute de ani, ori că piesa este nouă. Unde este timpul ? Cînd întorci binoclul, lucrurile ți se par într-o abnormă depărtare... Un om născut cu binoclul pe nas ar alerga viața lui toată după nasul lui propriu, ca să-l ajungă, și ar fi foarte firesc asta... Unde este spațiul ? De aceea, cînd auzim trîmbița marilor adevăruri, cari se prezintă cu atîta conștiință de sine, să zîmbim și să zicem : Vorbe ! vorbe ! S-ascultăm poveștile, căci ele cel puțin ne fac să trăim și-n viața altor oameni, să ne amestecăm visurile și gîndirile noastre cu ale lor... În ele trăiește Archaeus... Poate că povestea este partea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne leagănă lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele... Auzit-ai tu vreodată povestea regelui Tlà ?

— Niciodată... Dar aș dori să știu mai întîi cine-i Archaeus ?

— Hm ! Cum dracu să ți-o spun, dacă n-ai priceput pîn-acuma. Măi băiete ! Cu toate schimbările, ce le dorește un om în persoana sa, totuși ar vrè să rămîie el însuși... persoana sa.

PSIHICUL

tehnologiei secolului al XX-lea, prin descoperirea radioactivității, a comunicației fără fir, a structurii electricității și a atomului.

Din punct de vedere filosofic, sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea reprezintă perioada „marii epoci a idealismului german“, a filosofiei transcedentale și dialectice. Este perioada în care își construiesc sistemele filosofice J. Kant, J.G. Fichte, F.W.J. Schelling, G.W. Heghel, A. Schopenhauer.

Totuși în ciuda contribuției acestor corifei, ca și a orientării materialiste de mai tîrziu, avîndu-l în frunte pe Karl Marx, ea continuă să fie considerată mai mult ca o știință a spiritului (popular, național, de clasă). Sociologia engleză a fost dominată mult timp de evoluționismul lui Spencer, în timp ce în America sociologia este un domeniu preferențial, fapt explicabil prin structura acestei națiuni. Dominată de empirism, sociologia americană se ocupă mai ales de analiza grupurilor restrînse, de relațiile interindividuale ; în America apar însă sociometria — metoda de măsurare a comportamentelor sociale în cadrul grupurilor restrînse — procedeele experimentale inspirate de psihanaliză și bazate pe tehnicile dramatice (psihodrama, sociodrama) „studiul sufletului“ — psihologia — continuă să aibă bazele în operele filosofice ale lui Aristotel și Descartes (întemeindu-se deci pe „un trecut lung“), deși are o „istorie scurtă“, după cum afirmă psihologul german Ebbinghaus (1850—1909), devenind realmente științifică abia în secolul al XIX-lea, în momentul în care se rupe de filosofie. Psihologia filosofică era apanajul celor ce făceau speculații metafizice (Condillac, Cabanis etc.) sau scriitorilor (J.J. Rousseau), care făceau din subiectivitatea analizei stărilor sufletești măsura tuturor lucrurilor. Introducerea metodei experimentale în psihologie (1860) marchează debutul revoluție care dă statut de știință acestei discipline Senzația și percepția au fost inițial studiate de fiziologi (W. Wundt, 1832—1920) și de fizicieni (G.T. Fechner, 1801—1887), primul Institut de Psihologie fiind înființat de Wundt la Leipzig, în 1879. Se dezvoltă, în continuare, psihologia experimentală, prin studiul psihologiei animale (J. Loeb, H.S. Jennings, E. Thorndike, W.S. Small, H. Pieron), prin descoperirea reflexologiei (I.P. Pavlov) și, la granița dintre cele două secole (XIX—XX) prin apariția behaviorismului — știință a comportamentului. Tot sfîrșitul secolului al XIX-lea marchează apariția revoluționară, în cadrul psihologiei comprehensive, a psihanalizei lui S. Freud (termenul apare prima dată în 1896), știința inconștientului, devenită ulterior știință a comportamentului uman, bază a unor ipoteze creatoare în științe umaniste (pedagogie, sociologie, antropologie). În această perioadă se pun bazele medicinii psihosomatice, ale noilor teorii privind inteligența și memoria, ale conceptiei unitare asupra organismului și a comportamentului, prin apariția „Gestalttheorie“-ei, în timp ce metoda fenomenologică, introdusă în psihologie de Husserl, încearcă să conducă spre înțelegerea naturii umane, și deci și a „vieții sufletești“. În sfîrșit, psihologia dinamică se consacră studiului unor aspecte particulare ale comportamentului uman (frustrare și regresie, nivel de aspirații, învățare), contribuind la fundamentarea psihologiei moderne.

În contextul revoluționar al sfîrșitului de secol al XVIII-lea și în perioada zbuciumată reprezentată de secolul al XIX-lea, pe fondul revoluției tehnico-științifice, cunoașterea omului capătă noi dimensiuni, întemeierea pe noile concepte umanitare, materialiste, evoluționiste. Se dezvoltă principii de igienă, epidemiologie și măsuri de profilaxie eficiente în cazul unor boli infecto-contagioase, confirmate ca atare de dezvoltarea vertiginoasă a microbiologiei, inițial în varianta ei descriptiv-etiologică. Tehnicile chirurgicale beneficiază de noile substanțe cu proprietăți anestezice. Se pun bazele medicinii celulare, ale unor științe fundamentale, ca histologia, histopatologia, precum și bazele laboratorului clinic. Își fac apariția primele descoperiri neurologice, se efectuează mici intervenții de neurochirurgie. Apar primele noțiuni de alergologie, se fac primele determinări și dozări de substanțe în lichidele biologice, punîndu-se astfel bazele laboratorului cli-

Am cunoscut oameni ce doreau a fi mai frumoşi (cîte femei !), mai cuminţi (cîţi oameni de stat !), mai geniali (cîţi scriitori !), am cunoscut unii cari aveau dorinţe de Cezar, în cari se grămădeau visurile de glorie a lumii întregi... dar ei voiau să fie tot ei. Cine şi ce este acel **el** sau **eu**, care-n toate schimbările din lume ar dori să rămîie tot el ? Acesta este poate tot misterul, toată enigma vieţii. Nimic n-ar dori să aibă din cîte are. Un alt corp, altă minte, altă fizionomie, alţi ochi, să fie altul... numai să fie el. Ar voi să se poată preface în mii de chipuri, ca un cameleon... dar să rămîie tot el. Abstrăgînd de la dorinţa acestei reamintiri, fiecare-şi are dorinţa împlinită... căci este indiferent pentru cel ce nu voieşte memoria identităţii, dacă-i el sau nu-i el rege. El este regele, dacă nu face numai această pretenţie să fie tot el... Iată alt corp, altă minte, altă poziţie, numai că nu eşti tu. Ei, ai priceput ce-i Archaeus ?

Din **Archaeus**

* * *

[...El se uită încet în pahar şi părea că vedea lucruri ciudate în metamorfozele colorilor lui... Într-adevăr i se păru că vede în aurul diafan, în fund, o muscuţă de om, c-o cîrjă în mînă, bătrîn şi plesuv, dormind cu picioarele-n soare şi cu capul în umbra tinzii unei biserici... În apa roză văzu parcă un peştişor vioriu, care semăna cu un tînăr frumos... în apa viorie văzu un om sinistru şi rece, cu faţa de bronz...

— Peste cinci mii de ani, şopti el surîzînd... O, Rodope, Rodope !

Deschise o uşă mare şi intră într-o sală a cărei podea era o unică oglindă de aur... sală fără acoperămînt... deasupra, cerul cu toate oceanele de stele... în oglindă, cerul cu toate oceanele de stele... I se părea că e un greier amărît, suspendat în nemărginire...

* * *

„Cine sunt eu ?“ fu ceea întîi cugetare ce-i veni în minte. Mintea lui era clară, închipuirile erau cu formele concrete, vii şi pline de viaţă... el avea o lume gata în capul lui de a cărei izvoare nu-şi putea da socoteală... Se găsea cuminte... Şi... memoria... memoria era ceea ce-i lipsea... El închise ochii ca să rămîie în întuneric şi ca neinfluenţat de lumea de dinafară să cutreiere cîmpul aducerei lui aminte... Era ca un orizont negru şi fără de sfîrşit... nimic, nimic... numai prezent avea... trecut de fel... sau unul atît de tenebros, încît nu vede nimic pe el... departe, departe... ca şi cînd într-o noapte neagră ca lumina din sticla cu cerneală... ai vedè undeva un foc arzînd... Cer înnorat şi negru... pămîntul şi noaptea de nu-ţi poţi vedè mîna cu degetele răşchirate dinaintea ochilor... departe pare-că vedea în noaptea plană a sufletului lui o antică coroană de rege.

* * *

O ţeastă goală cu gura rînjită se strîmba pare-că la el...

„Ce te strîmbi, gîndi el mînios. Ca şi cînd eu nu ştiu că ăsta-i sfîrşitul omnipotenţei omeneşti ?“

Simţiri întunecate îi turburau pieptul... O imensitate de dorinţe îi mişcă inima şi toate... toate realizabile.

— Ah, zise el încet, lume, am prins colţul fericirii în mînă... Am aur, şi de-aş zice de o mie de ori aur, n-aş şti încă bogăţia ce o am în puterea mea... Şi ce nu poţi cumpăra cu acest metal strălucit, în care toţi demonii lumei trăiesc... Tot, tot ! Mărire, renume, coroane chiar... plăceri... şi ceea ce plăteşte mai mult... dreptul şi putinţa de-a despreţui lumea întreagă...

Ce costă inocenţa unei copile ? pot întreba eu, ce, iubirea unei mame, pentru copilul ei ucis, ce, onoarea unui tată, ofilită prin ofilierea fiicei sale... mi s-ar şopti : sume mari... mari pentru ei, nu pentru mine... Ce costă absoluţiunea bisericei pentru crimă... o sumă mare, dar o sumă... Ce costă mila lui Dumnezeu... s-o scoatem la vînzare... Ce, îndulcirea diavolului ce, iubirea poporului, ce, gloria, ce costă opera unui geniu, cu care să-mi eternizeze numele meu... Toate, toate sunt de vînzare... El rîse crunt. Ecoul boltelor răspunde cu clocote la rîsul lui cumplit, şi craniul cel mort, — parcă rînji din sicriu... Iată-mă dar în vîrful lucrurilor /.../ Ce aş fi eu fără tine, metal rece şi mort ? Un cerşitor pe stradele Sevillei... Ce sînt cu tine ?... Tot ce voi... Ce este în tine ? Nu pot afla un răspuns din sunetul tău... Ce este în tine ? Este amor ? Nu. Unde-i ?... E amiciţie, mărire, geniu ? Nu... căci nu-l văd... Şi totuşi este tot... tot...

(Din **Avatarii Faraonului Tlà**)

* * *

...Ioan Vestimie nici era predispus să fie vrun om mare, nici pretindea să fie. Se poate însă că era mai lipsit de invidie decît alţii, că recunoaştea cu multă uşurinţă meritele altora şi nemeritele sale, din care cauză lumea-i zicea că e un spirit observator, deşi nu ştii ca fineţa de observaţiune şi reumatismul unit cu bătaie de inimă să fi stat vrodată în legătură. Avem cu toate acestea să ajungem la halul moral în care justiţia pur şi simplu a vederii să treacă drept spirit de observaţie... dar nu e vorba de asta.

Vorba e de Ioan Vestimie al nostru, care-n toate zilele îşi urma regulat drumul de la căsuţa lui la cancelarie, de la o cafenea din colţ, unde citea jurnale ilustrate, de acolo la birt, de la birt acasă, fără ca în această circulaţiune a mersului său să se-ntîmple vro întrerupere sau iregularitate, pe cînd, din contra, în pulsaţiunea şi în bătăile inimei sale se-ntîmplau foarte des iregularităţi.

Fie cauza aceasta, fie altele la mijloc, dar de la o vreme încoace Ioan, care avuse o memorie splendidă, începu s-o piardă încetul cu-ncetul.

(Din **Ioan Vestimie**)

PSIHICUL

nic. Apar noţiuni de pediatrie şi puericultură. Tot acum se semnalează primele noţiuni despre transmiterea ereditară a unor afecţiuni, se efectuează primele transplanturi de tendoane. Se fundamentează medicina experimentală. Încep să apară publicaţii cu profil medical, au loc congrese şi conferinţe cu tematică medicală, se înfiinţează societăţi medicale, creşte numărul manualelor cu tematică medico-farmaceutică.

Pe de altă parte însă, concentrînd cercetările asupra aspectelor lezional-patologice şi microbiologice, medicina secolului al XIX-lea pierde din vedere omul şi boala sa în ansamblul ei, concentrîndu-se asupra organului în suferinţă, noţiunea de boală ca ansamblu al reacţiilor organismului într-o situaţie dată conturîndu-se abia în secolul al XX-lea.

Deşi, aşa cum am demonstrat, are adînci rădăcini istorice, psihiatria îşi poate afirma apariţia abia la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în anii revoluţiei franceze. Trecerea la concepţia organo-mecanicistă pune problema unei patologii naturale, organice, a unei afecţiuni ale cărei efecte privesc viaţa psihică ; în felul acesta, boala psihică, motivată religios în evul mediu este explicată fizic sau somatic în secolul al XIX-lea. În această perioadă, bolnavii psihic sînt asimilaţi altor categorii de suferinzi, dezvoltarea anatomiei şi fiziologiei nervoase permiţînd afirmarea etiologiei organice a tulburărilor psihice.

Odată medicina „îmbogăţită“ cu domeniul nou al „nebuniei“ (Ed. Pamfil, D. Ogodescu), boala mintală începe să devină o problemă socială şi culturală, societatea exercitînd constrîngeri asupra insului pe care „l-a alienat“, pentru a se putea debarasa de tot ce ofensează morala şi raţiunea, pentru a se putea apăra de „nebunie“. În acest sens, Pinel, eliberatorul „din lanţuri al alienaţilor“ de la Bicêtre (1793), i-a transformat pe aceştia în „bolnavi“, dar în acelaşi timp a creat posibilitatea „înlănţuirii lor legale“, desăvîrşită de administraţie, apărătoarea securităţii şi comodităţii sociale. Criza îndelungată a ştiinţelor biologice şi antropologice a favorizat dezvoltarea psihiatriei ca parte a medicinii somatice, consacrată substratului ei organic, sistemul nervos. A fost nevoie de mai mult de un secol şi de un imens material adunat în cursul procesului de cunoaştere pentru a se defini clar boala psihică, pentru a se cunoaşte sistematic patologia mintală. A doua jumătate a secolului al XIX-lea a reconsiderat teoriile strict organiciste ce explicau boala psihică. A devenit clar faptul că psihiatria se ocupă de „viaţa psihică“ şi nu de infrastructura nervoasă, ce reprezintă suportul anatomic, domeniu al neurologiei.

Psihiatria franceză de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea este dominată de conceptul de „boală a sufletului“, dezvoltat de Pinel şi Esquirol. În lucrarea sa intitulată

Fiul lui Jacob Metzu a descoperit cu totul întîmplător modul de construire a lunetei astronomice

Incomparabilul povestitor, marele cunoscător al omenescului

● PE CREANGĂ îl recitim cu plăcerea lecturii dintîi, cu bucuria redescoperirii unui univers al copilăriei nu lipsit de griji, cum s-ar putea crede, căci există în imediata vecinătate unor munci şi zile apăsînd umerii părinţilor. Mai sînt unii care raportează scrierile lui Creangă doar la calităţile limbii cultivate de marele povestitor, ca şi cum textul propriu-zis n-ar putea interesa îndestul. Pentru cititorul avizat, pentru cel care ştie să vadă, dincolo de întorsura măiestrită a graiului, gîndul scăpărător, sentinţa morală totdeauna justificată logic pe temeiul unor fapte şi întîmplări care au fost, Creangă rămîne un admirabil scriitor. **Povestirile, Poveştile** şi **Amintirile** sale se constituie într-o mitologie a satului românesc construită cu un formidabil simţ al detaliului. Cei mai importanţi exegeţi ai operei — Maiorescu, G. T. Kirileanu, Călinescu, Streinu, Piru ş.a. văd în Creangă nu un scriitor „poporal", ci unul dintre cei rari la care proza se bizuie pe reprezentări complexe de viaţă. Că limba sa artistică are o melodicitate unică este un fapt ştiut, dar această melodicitate este susţinută de o mereu subtilă şi decantată imagine a lumii. A unei lumi trăite şi căreia fantezia scriitorului îi adaugă dimensiuni fabuloase. Nu-i lipsit de interes a vedea chiar în acele atît de cunoscute **Amintiri din copilărie** un fond dramatic intens, colorat cu „şăgălnicii" şi vorbe de duh.

Scriitorul „prinde" din mers particularităţile unor fizionomii mai ales de ordin lăuntric : „Bunicul însă era aşezat la mintea lui, îşi căuta de trebi cum ştia el şi lăsa pe bunica într-ale sale, ca un cap de femeie ce se găsea".

Călinescu scria : „Ion Creangă e un mare prozator, şi numai cititorul de mare rafinament artistic îl poate gusta cum trebuie". După confruntarea cu „ursul", fiul craiului din **Harap Alb** ascultă prin graiul tatălui această povaţă :" — Fiul meu, bun tovarăş ţi-ai ales ; de te-a învăţat cineva, bine ţi-a priit, iară de-ai făcut-o din capul tău, bun cap ai avut".

Cultivînd cu fineţe detaliile mai cu seamă în reliefarea psihologiilor unor eroi precum Gerilă, Ochilă, Păsări-Lăţi-Lungilă, Flămînzilă ş.a., Creangă ni se dezvăluie ca un rafinat scriitor moralist care ştie să vadă adesea ceea ce nu se vede. Dincolo de un vag simbolistic, ghicim puternice stări sufleteşti, caractere. Iată-l pe împăratul, tatăl feciorilor, destăinuindu-se : „Din trei feciori, cîţi are tata, nici unul să nu fie bun de nimica ? Apoi, drept să vă spun, că degeaba mai stricaţi mîncarea, dragii mei... Să umblaţi numai aşa frunza frăsinetului toată viaţa voastră şi să vă lăudaţi că sînteţi feciori de crai, asta nu miroase a nas de om..." Laşitatea, prefăcătoria, linguşirea, lenea, necinstea şi cîte altele — defecte ale lumii sînt prinse în cîteva detalii şi sancţionate cu o artă inimitabilă de marele scriitor. „Ia tacă-ţi gura, măi Gerilă ! ziseră ceilalţi. Acuşi se face ziuă şi tu nu mai sinchiseşti cu braşoave de ale tale !" Ion Creangă rămîne o figură memorabilă a naturii omeneşti în expresivitatea ei de duminecă.

George CHIRILĂ

Un erou legendar născut din introspecţie

NUMAI Harap Alb nu aducea nici o supărare. Însă ca tovarăş, era părtaş la toate : şi la pagubă, şi la cîştig, şi prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dînşii în călătoria sa la împăratul Roş, care, zice, cică era un om pîclisit şi răutăcios la culme ; nu avea milă de om nici cît de un cîne. Dar vorba ceea : „La unul fără suflet trebuie unul fără de lege". Şi gîndesc că eu din cinci nespălaţi cîţi merg cu Harap-Alb, i-a veni el vreunul de hac ; ş-a mai da împăratul Roş şi peste oameni, nu tot peste butuci, ca pînă atunci. Dar iar mă întorc şi zic : mai ştii cum vine vremea ? Lumea asta e pe dos, toate merg cu capu-n jos ; puţini suie, mulţi coboară, unul macină la moară. Ş-apoi acel unul are atunci în mînă şi pîinea şi cuţitul şi taie de unde vrè şi cît îi place, tu te uiţi şi n-ai ce-i face. Vorba ceea : „Cine poate oase roade ; cine nu, nici carne moale". Aşa şi Harap-Alb şi cu ai săi ; poate-or izbuti să ieie fata împăratului Roş, poate nu, dar acum, deodată, ei se tot duc înainte şi, mai la urmă, cum le-a fi norocul. Ce-mi pasă mie ? Eu sunt dator să spun povestea şi vă rog să ascultaţi.

(Din **Harap Alb**)

*

...Şi cînd învăţam eu la şcoală, mama învăţa cu mine acasă şi citea acum în ceaslov, la psaltire şi **Alexandria** mai bine decît mine, şi se bucura grozav cînd vedea că mă trag la carte.

Din partea tatei, care ades îmi zicea în bătaie de joc : „Logofete, brînză-n cuiu, lapte acru-n călimări, chiu şi vai prin buzunări !", puteam să rămîn cum era mai bine : „Nic-a lui Ştefan a Petrei", om de treabă şi gospodar în Humuleşti. Vorba ceea :

Decît codaş în oraş,
Mai bine-n satul tău fruntaş.

Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, şi să învăţ mai departe. Şi tot cihăia mama pe tata să mă mai deie

PSIHICUL

Seneca

Tratat medico-filosofic despre alienarea mintală (1801), Pinel se dovedeşte un profund cunoscător al filosofiei şi medicinii antice greco-romane, în care domeniul pasiunilor ocupă locul central. În lucrarea **Nosologia filosofică** (1789), ale cărei fundamentări filosofice îşi au rădăcinile în lucrările lui Platon, Plutarh, Seneca, Tacitus şi Cicero, apar modele care nu mai aparţin acestui curent filosofic, ci mai curînd celui aristotelic ; „contrabalansarea pasiunilor umane, unele prin altele, ca parte importantă a medicinii".

Esquirol nu aduce noutăţi teoretice importante, lucrarea sa **Despre pasiuni, considerate drept cauze, simptome şi mijloace curative ale alienării mintale**, apărută în 1805, susţinînd asemănarea dintre alienare şi pasiuni. Autorul se situează pe linia considerării psihozelor drept boli organice, „la fel ca toate celelalte". În opinia sa, melancolia este o monomanie tristă, pentru care preferă termenul de hipomanie. Prin întreaga sa operă şi concepţie, Esquirol rămîne tributar clasicismului antic. În istoria psihiatriei este importantă distincţia pe care o face între iluzii şi halucinaţii, criteriu pe care-l introduce în diferenţierea „frenitei" de manie. Preocuparea sa pentru clasificare şi inventariere a dat roade, într-o viaţă ca a sa, dedicată în întregime alienaţilor, nebuniei. El distinge de la început apartenenţa maniei la bolile psihice acute, descriind alte subcategorii : demonomania (cuprinzînd : teomania, cacodemonomania) ; inovaţia sa nosografică constă în împărţirea melancoliei (conceptul antic) în lipemanie şi monomanie. Lipemania ar corespunde melancoliei, reconsiderată ca stare patologică prin propria sa intensitate (deşi Esquirol descrie aici pacienţi hebefreni sau cu paralizie generală). Monomania era corespondentul unei „preocupări exclusive asupra unui singur punct". Cele două tulburări psihice, antrenînd dezorganizarea pasiunilor, afectau consecutiv inteligenţa, voinţa, distingîndu-se, din acest punct de vedere : monomania intelectuală — delir tematic, limitat la obiect, în care tulburarea psihică este evidentă, monomania afectivă şi monomania instinctivă — limitată în timp şi suprapunîndu-se fenomenelor obsesional, fobic şi pervers.

Lacunară şi abstractă, clasificarea lui Esquirol păcătuieşte prin predominarea descrierii faţă de clasificare. Meritul autorului este de a fi izolat, pentru prima dată (1817), halucinaţia, în accepţiunea sa actuală.

De la începutul secolului XX pînă la sfîrşitul celui de al doilea război mondial

LA FINELE secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, psihiatria, deşi în continuă afirmare, pe plan clinic şi al asistenţei medicale, este încă tributară celor două tendinţe conturate : una „tradiţională", deocamdată de neatacat — cea neurologizantă, şi una nouă — cea psihologizantă (reprezentată de lucrările lui Freud).

Psihanaliza, ca metodă de investigare a proceselor psihice inconştiente, ca teh-

undeva la şcoală, căci auzise ea spuind la biserică, în Parimei, că omul învăţat înţelept va fi şi pe cel neînvăţat slugă-l va avea.

Şi afară de aceasta, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toţi zodierii şi cărturăresele pe la care căutase pentru mine şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate : ba că am să petrec între oameni mari, ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr, ba că am un glas de înger, şi multe alte minunăţii, încît mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un al doilea Cucuzel, podoaba creştinătăţii, care scotea lacrimi din orice inimă împetrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor şi veselea întreaga făptură cu viersul său.

— Doamne, măi femeie, Doamne, multă minte-ţi mai trebuie ! zicea tata, văzînd-o aşa de ahotnică pentru mine. Dac-ar fi să iasă toţi învăţaţi, după cum socoţi tu, n-ar mai ave cine să ne tragă ciubotele. N-ai auzit că unul cică s-a dus odată bou la Paris, unde-a fi acolo, şi a venit vacă ? Oare Grigore a lui Petre Lucăi de la noi din sat pe la ce şcoli a învăţat, de ştie a spune atîtea bongoase şi conăcăria pe la nunţi ? Nu vezi tu că, dacă nu-i glagorie-n cap, nu-i, şi pace bună !

*

...Peste iarnă mama iar s-a pus pe capul tatei, să mă deie undeva la şcoală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

— Lui dascălul Vasile a Vasilicăi îi plăteam numai cîte un sorcovăţ pe lună. Iar potoronca de dascăl Simeon Fosa din Ţuţuleni, numai pentru că vorbeşte mai în tîlcuri decît alţii şi sfîrcîieşte toată ziua la tabac, cere cîte trei husăşi pe lună ; auzi vorbă ! Nu face băietul ista atîţia husăşi, cu straie cu tot, cîţi am dat eu pentru dînsul pînă acum !

Cînd a mai auzit mama şi asta, s-a făcut foc.

— Sărmane omule ! Dacă nu ştii boabă de carte, cum ai să mă înţelegi ? Cînd tragi sorcoveţii la musteaţă, de ce nu te olicăieşti atîta ? Petre Todosiicăi, crîşmarul nostru, aşă-i că ţi-a mîncat nouă sute de lei ?...

...Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal ştia puţină carte, ca şi mine şi apoi a pribegit de-acolo, ca şi noi, s-a tras cu bucatele încoace, ca şi moş Dediu din Vînători şi alţi mocani, din pricina papistaşiei mai mult, pe cît ştiu eu. Şi atît era de cuprins, de s-au umplut munţii : Hălăuca, Peatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul şi Boampele, pînă dincolo peste Pătru-Vodă, de turmele şi tamazlîcurile lui. Şi se pomeneşte că Ciubuc era om de omenie ; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă şi ospătat cu îndestulare. Şi se dusese vestea în toate părţile despre bunătatea şi bogăţia sa. Pînă şi Vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, şi întrebîndu-l cu cine mai ţine atîta amar de bucate, el ar fi răspuns : „Cu cei slabi de minte şi tari de virtute, măria-ta". Atunci Vodă nu s-a putut stăpîni de mirare, spuind : „Ia, aista-i om, zic şi eu ; de-ar fi mulţi ca dînsul în domnia mea, puţină lipsă ar duce ţara la nevoie !" Şi l-a bătut Vodă cu mîna pe umăr, zicîndu-i : „Moşule, să ştii că de azi înainte eşti omul meu, şi la domnie ţi-i deschisă uşa oricînd !".

Şi de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omul lui Vodă, încît şi pînă astăzi un deal, în partea despre Plotunul, unde era mai mult aşezarea lui Ciubuc, se cheamă **Dealul Omului**.

*

...Şi luîndu-mi rămas bun de la părinţi, am purces cu bunicul spre Pipirig. Şi era un puiu de ger în dimineaţa aceea, de crăpau lemnele ! Şi din sus de Vînători, cum treceam puntea peste apa Neamţului, bunicul în urmă, cu caii de căpăstru, şi eu înainte, mi-au lunecat ciubotele şi am căzut în Ozană cît mi-ţi-i băietul ! Noroc de bunicul ! „Şi scroambele ieste a voastre îs pocite", zice el scoţîndu-mă repede, murat pînă la pele şi îngheţat hăt bine, căci năboise apa în toate părţile şi iute mi-a scos ciubotele din picioare, că

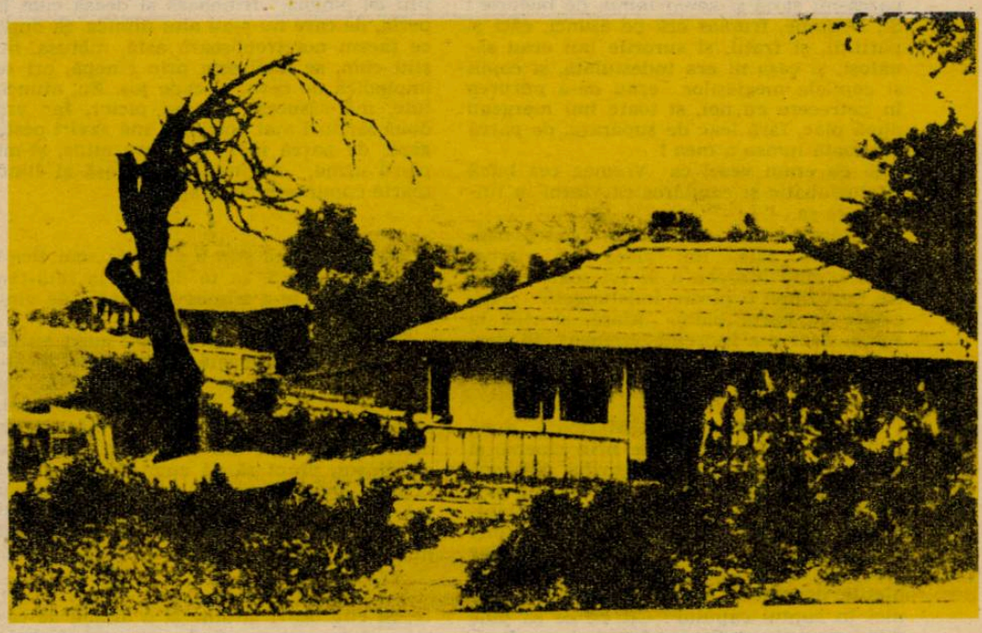

Bojdeuca lui Creangă, din Ţicău

PSIHICUL

nică terapeutică bazată pe această metodă şi ca teorie psihologică asupra aparatului psihic aparţine lui S. Freud şi a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Anii 1880—1890 reprezintă o perioadă care centrează cîteva preocupări majore în ceea ce priveşte etiologia şi terapia anumitor tulburări psihice, preocupări cum ar fi : interesul pentru nevroze, folosirea hipnozei ca metodă de investigare şi terapie, aprecierea efectului terapeutic al sugestiei şi catharsisului legat de hipnoză. O descoperire importantă a fost aceea că amintirea anumitor evenimente traumatice, trecută în inconştient, are acţiune patogenă. Etapa 1880—1890 ar fi o etapă prepsihanalitică, favorabilă unei terapii medicale de esenţă psihologică, această perioadă pregătind apariţia psihanalizei (J. Breuer şi cazul Anna O), primul caz de nevroză isterică tratat prin hipnoză şi prin actualizarea amintirilor patogene, cu exteriorizare afectivă.

Într-o primă fază, Freud foloseşte, împreună cu Breuer, metoda cathartică şi hipnoza. Ulterior, Freud observă că aceste metode nu au efect terapeutic durabil şi recurge la sugestie în stare de veghe, dar constată că sugestia amplifică rezistenţele pacientului. Suprimarea rezistenţelor presupune suprimarea defenselor ; astfel, Freud ajunge la tehnica asociaţiilor libere ca regulă fundamentală a terapiei analitice. Interpretarea materialului oferit prin asociaţiile libere reprezintă un travaliu de investigare şi în acelaşi timp un travaliu terapeutic. Asociaţiile libere, interpretarea lor, eliberarea de efectele refulate la care se adaugă descoperirea transferului reprezintă baza psihanalizei. Se consideră că apariţia psihanalizei şi întemeierea ei ca teorie şi ca practică de investigare şi de terapie este una dintre „descoperirile intelectuale" din secolul al XX-lea. Influenţele specifice care au precedat apariţia psihanalizei sînt, în principal, următoarele :

- teoria darwinistă şi orientările noi în dezvoltarea biologiei (Freud a fost influenţat de teoria evoluţiei, a lui C. Darwin, precum şi de conceptele de fixaţie şi regresie ale acestuia) ;
- psihologia asociaţionistă engleză (Hume, Berkeley, Hartley şi antropogismul german (Humdoldt) care au oferit date importante despre funcţionarea mintală (aici îşi are originea tehnica/regula asociaţiilor libere) ;
- dezvoltarea neurologiei (în secolul al XIX-lea, neurologia se desprinde ca ramură medicală autonomă) ;
- psihiatria secolului al XIX-lea (folosirea hipnozei ca o cale de acces spre inconştient ; ideea despre personalităţile multiple şi despre subpersonalităţile care funcţionează sub planul personalităţii conştiente ; noua perspectivă asupra etiopatogeniei nevrozelor etc.)

Sfîrşitul secolului al XIX-lea este marcat de o dezvoltare simultană a ştiinţelor umaniste, a tehnicii, a ştiinţelor economice, a literaturii. Se va dovedi ulterior că psihanaliza îşi găseşte aplicaţie mai ales ca teorie explicativă în literatură şi artă, precum şi în ştiinţele sociale, la nivelul fenomenelor de masă şi al fenomenelor culturale. De altfel, abandonarea ideii de a explica întregul psihism uman prin psihanaliză şi acceptarea ideii că aceasta este numai un nou mod de a vedea problema, dar nu şi unicul, a reprezentat nu numai momentul maturizării conceptului, ci şi al dialogului constructiv cu alte discipline.

Oricît de tentante ar fi fost, la un moment dat, căile oferite de psihanaliză, observaţia clinică a reprezentat în continuare un preţios instrument de cercetare, permiţînd nu numai descrierea unor forme clinice (Wernicke descrie presbiofrenia, demenţa isterică, introduce termenul de halucinoză, Seglas descrie halucinaţiile psihomotorii, Babinski introduce termenul de pitiatism), ci şi constatări surprinzătoare pe plan terapeutic (Jauregg observă ameliorarea stării bolnavilor de paralizie generală progresivă după încetarea stărilor febrile ; în anul cînd se preconiza tratamentul nevralgiei de trigemen prin injecţii locale cu alcool, are loc şi sintetizarea barbituricelor — produse medicamentoase care vor reprezenta, peste o jumătate de secol, un element de bază în arsenalul terapeutic).

Se fac paşi importanţi în distingerea tulburărilor de tip confuzo-oniric (Regis,

se facuse bocnă. „Opincă-i bună, săraca ! îți șede piciorul hodinit, și la ger huzurești cu dînsa.“ Și pînă a vorbit aceste, eram și învălit într-o saricâ ghițoasă de Cașina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum, și hai la Pipirig. Și cînd m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un puiu de bogdaproste, cît pe ce să se prăpădească plîngînd. Încă n-am văzut așa femeie, să plîngă de toate cele : era miloasă din cale-afară.

*

...Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stîlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mîțele jucîndu-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam cînd începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, cînd ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie ! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ni era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea !

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și șturlubatic și copilăros ca vîntul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zîmbet uneori, cînd începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată : „Ieși, copile cu părul bălai, afară, și rîde la soare, doar s-a îndrepta vremea“. Și vremea se îndrepta după rîsul meu...

*

...Și nebuna de mătușa Mărioara, după mine, și eu fuga iepurește prin cînepă, și ea pe urma mea, pînă la gardul din fundul grădinii, pe care neavînd vreme să-l sar, o cotingeam înapoi, iar prin cînepă, fugind tot iepurește, și ea după mine pînă-n dreptul ocolului pe unde-mi era iar greu de sărit ; pe de laturi iar gard, și hîrșita de mătușa nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului ! Cît pe ce să puie mîna pe mine ! Și eu fuga, și ea fuga,

Casa din Humulești

și eu fuga și ea fuga, pînă ce dăm cînepa toată palancă la pămînt ; căci, să nu spun minciuni, erau vro zece-douăsprezece prăjini de cînepă, frumoasă și deasă cum îi peria, de care nu s-au ales nimica. Și după ce facem noi trebușoara asta, mătușa, nu știu cum, se încîlcește prin cînepă, ori se împiedică de ceva, și cade jos. Eu, atunci, iute, mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă azvîrl peste gard, de parcă nici nu l-am atins, și-mi pierd urma, ducîndu-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea...

*

...Apoi bine că știu a cui ești, măi țîcă ! ia-n stai oleacă, să te duc eu la tată-tău și să văd, el te-a trimes cu pupăzi de vînzare, să spurci iarmarocul ?

Toate ca toate, dar cînd am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiet gura. Apoi încetîncet m-am furișat pintre oameni, și unde-am croit-o la fugă spre Humulești, uitîndu-mă înapoi să văd nu mă ajunge moșneagul ? Căci îmi era acum a scăpare de dînsul, drept să vă spun. Vorba ceea : „Lasă-l, măi ! L-aș lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum !“ Tocmai așa pățisem și eu ; ba eram încă bucuros că am scăpat numai cu-atîta.

*

...Și cîte oștiri străine și o droaie de cătane călări, tot nemți de cei mari, îmbrăcați numai în fir, au trecut în vremea copilăriei mele, cu săbiile scoase, prin Humulești, spre mănăstirile de maice, după Nataliția cea frumoasă. Și au făcut nemții mare tărăboiu prin mănăstiri, și au răscolit de-a fir-a-păr toate chiliile maicelor, dar n-au găsit-o, căci și beciul privighitorului Parvu din Tîrgu-Neamțului putea să tăinuiască la nevoie o domniță. Și noroc de vărăticence, care au știut a-i domoli, luîndu-i cu binișorul, și a-i face să-și bage săbiile în teacă, spuindu-le că cei ce scot sabia, de sabie vor peri !

Dar ce-mi bat eu capul cu craii și cu împărații, și nu-mi caut de copilăria petrecută în Humulești și de nevoile mele ?

*

...Asemenea, dragi-mi erau șăzătorile, clăcile, horile și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire ! De piatră de-ai fi fost, și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie cînd auzeai uneori în puterea nopței, pe Mihai scripcariul din Humulești, umblînd tot satul cîte c-o droaie de flăcăi după dînsul și cîntînd :

Frunză verde de cicoare,
Astă noapte pe răcoare
Cînta o privighetoare
Cu versul de fată mare.
Și cînta cu glas duios,
De picau frunzele jos ;
Și cînta cu glas subțire
Pentru-a noastră despărțire ;
Și ofta și ciripea,
Inima de ț-o rupea !

Apoi lasă-ți, băiete, satul, cu tot farmecul frumusețelor lui, și pasă de te du în loc strein și așa depărtat, dacă te lasă pîrdalnica de inimă ! Și doar mă și sileam eu, într-o părere, s-o fac a înțălege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei... și să mor printre streini !

*

— Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gîlceavă !... Ai să pleci unde zic eu. Și Zaharia lui Gîtlan merge cu tine. Luca Moșneagu, megieșul nostru, vă duce cu căruța cu doi cai ca niște zmei. Ia, mai bine, răpezi-te pînă la el de vezi, gata-i de drum ?

(Din **Amintiri din copilărie**)

PSIHICUL

Ballet) și în elaborarea conceptului de schizofrenie (E. Bleuler, C.G. Jung, H.W. Meier — 1901).

Paralel cu evenimente de importanță fundamentală pentru știință (elaborarea teoriei cuantice a lui Planck, a calculului probabilităților — Markov, a teoriei peptidice a structurii proteinelor, descoperirea razelor X și emiterea teoriei dezintegrării radioactive, cercetările experimentale ale lui Pavlov), încep să apară lucrări care, punînd psihiatria într-o lumină distinctă, îi conferă o personalitate aparte (P. Janet — **Obsesiile și psihastenia** ; N. Vaschide și C. Vulpias — **Logica morbidă. Analiza mintală** ; Binet — **Studiu experimental al inteligenței**). Apariția **Tratatului de psihiatrie** al lui Kraepelin a marcat, fără îndoială, un pas esențial în mersul ascendent al psihiatriei, prin delimitarea conceptului de schizofrenie și izolarea acestei boli psihice polimorfe, care semăna cu demența, dar apărea la tineri și căreia nu i se putea descoperi o cauză organică cerebrală.

Psihiatria începe să realizeze din ce în ce mai pregnant că bolnavul și boala psihică există nu numai sub formele sale cele mai „șocante“, dar încep să apară, prin transparență, promontorii, piscuri și adîncuri, pe cît de misterioase, pe atît de incitante la studiu. Stratificarea tot mai pregnantă a societății a favorizat, pe lîngă alte multe fenomene, și pe acela al „exhibării“ psihozelor. Preocupările psihiatrilor se orientau spre definirea unor concepte ca „personalitate psihopatică“, „delir de prejudiciu“, spre diferențierea între normal și patologic, spre elaborarea unei „tehnici“ de introspecție a psihismului. Lumea medicală continua să caute și să descopere noi substraturi biologice unor fenomene și maladii (localizarea funcțiilor cerebrale, influența bioxidului de carbon asupra respirației, rolul adrenalinei în starea de șoc, hormonii, etiologia tuberculozei), iar psihiatrii încercau să se apropie mai mult de manifestările funcției expresive la bolnavii psihic (respectiv limbajul, scrisul), în speranța descifrării intimității proceselor morbide sau a nedezvoltării.

Personalități ca Alzheimer, Bechterev, Bonhoeffer, Jackson, Pick, G. Marinescu, C.I. Parhon își direcționează studiile, rămase de referință, spre tulburările psihice observate în cazul asocierii cu alte entități morbide, binecunoscute și cu o etiologie bine precizată. Gîndirea celor care observau individul normal și bolnavul psihic se îndreaptă însă spre aspecte care, neignorînd nici un moment principiul hipocratic al unității dintre corp și spirit, vor uimi prin noutate și subtilitate, fără a fi însă lipsite de orice neajunsuri. Lucrările încep să abordeze sensibile zone de graniță, ca aceea dintre personalitate și boală psihică, dintre defectul fizic și reacția psihologică a individului, dintre tulburările „normale“ și patologice ale atenției.

Psihiatrul german Kraepelin reușește să alcătuiască prima nosologie psihiatrică. Aceste evenimente paralele ar putea fi considerate, din perspectiva istorică a momentului de față un „memento“ semnificativ pentru evoluția ulterioară a neuroștiințelor. Cercetările italianului Golgi și ale spaniolului Ramon y Cajal, laureați ai Premiului Nobel, au constituit un început în descifrarea misterelor creierului la nivel celular, iar sistematica kraepeliană continuă să mai prezinte elemente de actualitate. Cercetările de fiziologie și fiziopatologie vor determina apariția consecutivă a unor tehnici terapeutice, spectaculozitatea înregistrărilor (electromiografice, fonocardiografice etc.) echivalînd cu cea terapeutică.

Conceptul de nevroză își face loc treptat în gîndirea psihiatrului, prin opoziție cu cel de psihoză, dispărînd, deocamdată, legătura cu traumatismul și accidentele. Își face „apariția“ psihoterapia (după un debut plin de succes în antichitate), dar destul de lent în comparație cu amploarea pe care o capătă drogurile (cocaina, mescalina) pe plan clinic și social.

Ereditatea, ale cărei mecanisme încep a fi descifrate prin teoria cromozomială a lui Morgan, va constitui un argument important în descrierea și explicarea unor boli, avînd perioade de avînt exagerat și regres nemotivat. Pe acest fundal, lucrările lui Bleuler asupra schizofreniei apar ca o excepție, stabilind într-un domeniu, pentru mulți alții, neinteligibil, un set de criterii „comprehensibile“, care vor permite delimitarea „demenței precoce“ sau a „grupei schizofreniilor“.

Confesiuni de creatori

Gabriel Garcia MARQUEZ

FRICA CEA DE TOATE ZILELE

MAREA ziaristă italiană Oriana Fallaci povestea că, paradoxal, frica cea mare nu a simțit-o în timpul războiului, nici în momentele de risc pe care le-a trăit prin natura meseriei ei, ci înainte de a lua un interviu, și nici măcar unei mari celebrități. De aici am început o discuție despre frica „profesională", adică sentimentul pe care îl încearcă orice persoană responsabilă în momentul în care se confruntă cu realitatea profesiunii sale. Cineva care se temea de călătoria cu avionul ne-a povestit cum încercase pilotul unui enorm avion transatlantic să-l vindece ; l-a invitat în cabină, i-a arătat cît de perfect funcționează totul etc. Toate bune și frumoase pînă în momentul în care nava s-a angajat pe pistă și turnul de control a dat ordinul de decolare. În secunda aceea, la unison, pilotul și copilotul... s-au închinat. Am căzut de acord că și piloților le e frică să zboare uneori... A venit rîndul unui chirurg. Întrebat dacă a fost vreodată victima teroarei profesionale, chirurgul, prin ale cărui mîini trecuseră nu puțini șefi de stat, a răspuns sec : „Recent am avut ocazia să-l operez pe fostul meu profesor de chirurgie. Și, ce să vă mai spun, concluzia generală a fost că orice profesionist serios aproape că are datoria să se teamă în momentele de mare responsabilitate ale meseriei sale".

Dintr-una într-alta, s-a ajuns la o formă de frică chiar mai puternică decît frica de moarte : frica de scenă, adică teroarea de a vorbi în public, de care nu sîntem scutiți nici chiar cei ce sîntem de meserie, ca să zic așa. De față era și un fost președinte al unei republici sud-americane, care ne-a povestit că, odată, la o ocazie festivă, în timp ce improviza un discurs, a uitat de-odată numele sărbătoritului, care stătea lîngă el — uitat rămase și în timp ce ne povestea întîmplarea !

Discuția a continuat pe marginea acestui capitol care este uitarea numelor în situații delicate, ca de exemplu aceea a dedicațiilor de carte, mai ales cînd preopinentul nu se grăbește deloc să te scoată din încurcătură...

Frica de călătorie este una dintre cele mai răspîndite și cele mai intense. Nu mă refer la riscurile materiale ale voiajului, ci la acele ciudățenii care îl trezesc pe om mult mai devreme decît trebuie în ziua plecării. Și remediul nu stă în experiență, dimpotrivă, cu cît călătorești mai mult cu atît crește frica. E cumva nesiguranța necunoscutului, care se termină abia cînd ai ajuns la destinație. Totul a devenit mai grav de cînd cu noile invenții. Înainte vreme omul pleca în călătorie cu mijloace de transport „la scară umană" ; și corpul lui și sufletul lui mergeau în același ritm. Acum traversezi Atlanticul în douăsprezece ceasuri și ajungi dincolo cu senzația că sufletul ți-a rămas undeva în spate, avansînd cu greu, în pas de mîrțoagă. Și trec multe ore pînă ce corpul care a venit cu avionul se întîlnește în sfîrșit cu sufletul întîrziat...

Nu putea lipsi din conversația aceea, care atingea de multe ori tensiunea jocului adevărat, frica cea mai veche și obscură a speciei umane : frica de dragoste. Se întîmplă cam așa, spuse o doamnă mai aproape de maturitate decît de tinerețe, cu cît ești mai inteligentă cu atît ți-e mai frică !" Deci oamenii inteligenți trebuie să se teamă de orice. Și, desigur, și de moarte. Cu asta conversația s-a cam terminat. Nimeni nu avu curajul să-și mărturisească frica de moarte. În ceea ce mă privește, mărturisesc că ideea morții mele îmi provoacă mai degrabă un sentiment de furie din cauza îngrozitoarei nedreptăți pe care o implică aceasta. E și mai rău în cazul unui scriitor, care trăiește din relatarea propriilor sale experiențe și care trebuie să se resemneze cu dezastrul final de a nu putea povesti cea mai importantă și dramatică experiență din cîte există... Nu-și imagina Oriana Fallaci unde ne va duce cu confesiunea ei spontană !

În românește de Cornelia RĂDULESCU

PSIHICUL

GIUSEPPE ARCHIMBOLDO : Toamna

Interesantă apare dubla tendință, biologizantă și psihologizantă, care se manifestă în medicina primelor decenii ale secolului nostru, în care lucrările apărute se centrează pe obiective în aparență fundamental opuse (de exemplu, libidoul și coeficientul intelectual, degenerescența hepato-lenticulară și opiul, psihozele și infecția holerică).

Evidențierea Treponemei pallidum în creierul bolnavului de paralizie generală progresivă va marca, fără îndoială, un drum nou în medicină și mai ales, în psihiatrie, paralizia generală progresivă constituind, astfel, prima boală psihiatrică ce beneficiază realmente de un model medical adecvat, atît ca mecanism etiopatogenic, cît și terapeutic.

Sînt descrise diversele forme clinice ale marilor entități psihiatrice, atenția clinicienilor deplasîndu-se și spre studiul acestor boli la vîrstă înaintată.

Progresele pe planul științific au făcut, fără îndoială, posibili pașii dinn ce în ce mai mari pe care îi realizează psihiatria în deceniul al II-lea și al III-lea al secolului nostru, ca de altfel, întreaga paletă a specialităților medicale. Prima înregistrare a potențialului bioelectric cerebral se naște în aceeași perioadă cu împărțirea indivizilor în extroverți și introverți, cu concepția privind endogenitatea psihozei maniaco-depresive și cu cea behavioristă.

Primul război mondial va constitui scena pe care se vor juca multe drame, individuale și ale colectivității ; psihiatrii, înarmați deja cu instrumentul observației, vor face descrieri ale unei adevărate patologii de război, cu forme specifice, marcate de influențele timpului (de exemplu, „hipnoza de luptă").

Cunoștințele avansează în aceste condiții în domeniul „psihobiologiei", cel mai ilustrativ fiind în acest sens fenomenul de stress, de care oamenii de știință, și nu numai ei, încep să fie din ce în ce mai

„Sacrificiul" după Tarkowski

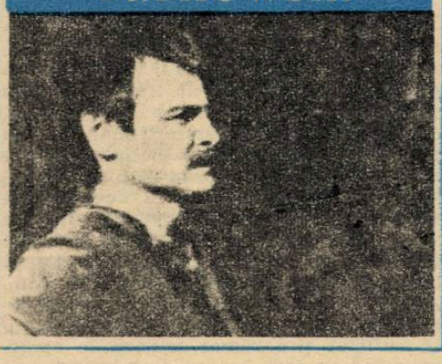

FILMELE regizorului sovietic Andrei Tarkovski (n. 1932 ; m. decembrie 1986) — **Copilăria lui Ivan** (1962) **Andrei Rubliov** (1966), **Solaris** (1972), **Oglinda** (1974), **Călăuza** (1979), **Nostalgia** (1983), **Sacrificiul** (1986) — victimele locului comun, sînt îndeobşte calificate drept dificile şi se află sub anatema elogiului necondiţionat : film de artă, ermetic sau „genial", fără ca semnificaţia acestor cuvinte să capete vreun conţinut concret. Ultimul atribut, dealtfel, indică tocmai, prin deferenţa excesivă, atît un abandon nemărturisit, cît şi o comodă dezertare de la responsabilitatea înţelegerii, exprimată sub cauţiunea clişeului : „e genial, ca atare ininteligibil, deci sînt absolvit de efortul înţelegerii". Da, într-adevăr, filmele lui Tarkovski sînt obscure. Dar această obscuritate este o calitate şi nu un defect, o condiţie a valorii şi nu un impediment, o consecinţă programatic căutată a ambiguităţii inerente artei, în special a poeziei ; altfel spus, ermetismul filmelor sale ţine de poetica sa, de intenţiile sale. Se vorbeşte de planul simbolic al acestor filme, un nivel ezoteric accesibil unui grup restrîns de „iniţiaţi", care odată decriptat ar „lumina" şi ar face posibilă înţelegerea operei. Dar, din nou, întrucît nu ne numărăm printre privilegiaţi, ne dispensăm de efortul înţelegerii, deşi îi recunoaştem operei valoarea. Însă, pentru o receptare adecvată a creaţiei lui Tarkovski, nu este necesară numai o stearpă cunoaştere a enciclopediei simbolice (desigur că planul simbolic deschide înţelegerii un orizont suplimentar, în dimensiunea filosofică a artei, dar, e de remarcat că necunoaşterea acestuia este un handicap cultural al consumatorului de artă, nu al produsului estetic), ci, mai ales, o sensibilitate capabilă să accepte jocul formal, indeterminarea sau abstracţia ori inefabilul, rezultate în urma unui îndelung exerciţiu cultural.

Mentalitatea comună, comodă (şi opusă inovaţiei) refuză, admiţînd totuşi opinia autorităţii critice, abordarea filmului de artă şi acceptă, exprimîndu-şi cu candoare şi emfază refuzul, filmul comercial. Însă pentru **înţelegerea** operei — operaţie sintetică care, după Tarkovski, implică „o acceptare estetică a frumosului, la un nivel emoţional sau supra-emoţional", un „postulat de credinţă" sau o „stare mentală, nu un mod de a gîndi" generată de obiectul artistic — opusă **explicaţiei** — proces analitic cognitiv, ce presupune decodarea. Înţelegerea implică racordul, congruenţa funcţiei cognitive cu cea emotivă — simbolurile funcţionînd cu succes în operele în care îşi descoperă motivaţia în cadrul efectiv transmis de ansamblu, nu atunci cînd se aglomerează gratuit — şi, nu în ultimul rînd, percepţia unei intenţii globale (care ulterior poate călăuzi interpretarea). Tarkovski întemeiază recepţia estetică (şi implicit programul său de a elabora filmul) în funcţie, în primul rînd, de sensibilitate (continuînd astfel poetica romantică), nu de cogniţie, „este necesar foarte puţin pentru a aprecia arta : un suflet sensibil, rafinat şi deschis în faţa frumuseţii şi binelui, capabil de experienţa estetică spontană". Pe scurt, **înţelegerea** presupune efortul de a găsi un răspuns la întrebarea : „care este rostul existenţei acestui obiect şi care este sensul strădaniei autorului ?"

Pentru a avea un punct comun de referinţă în apărarea înţelegerii operei cinematografice a lui Tarkovski, să rezumăm în cîteva cuvinte subiectul filmelor sale :

Premiat în anul 1962 la festivalul de la Veneţia, **Copilăria lui Ivan** relatează istoria unui copil care, în timpul războiului, trece linia frontului (un fluviu) pentru a obţine informaţii utile trupelor sovietice. Fără a urmări scenele de luptă, filmul descrie, în secvenţe ce alternează experienţa realităţii pustiite de război cu imaginile ideale ale amintirii şi visului, sacrificiul tînărului (care va sfîrşi condamnat la moarte ca partizan).

Andrei Rubliov, film premiat la Cannes în 1965, urmăreşte peregrinările prin Rusia ale pictorului, devenit mai tîrziu celebru, Rubliov (sec. al XV-lea) în timpul inva-

Cadru din filmul ANDREI RUBLIOV

PSIHICUL

conştienţi. Individului i se dezvăluie faţetele sale cele mai ascunse, unele scandalos de intime pentru mentalitatea epocii respective, ceea ce îl transformă într-un „obiect" înzestrat cu o subiectivitate maximă, din ce în ce mai greu de descifrat. Lucrurile par a se complica odată cu dezvoltarea sociologiei ştiinţifice, care va multiplica modalităţile de relaţionare ale indivizilor şi, respectiv, normalitatea şi anormalitatea lor.

Se reia problema responsabilităţii bolnavului psihic, psihiatrii din Europa se reunesc pentru a alcătui tratate şi reviste internaţionale în care să-şi publice observaţiile, se fac studii experimentale în bolile psihice.

În tot acest context, anul 1921 trebuie menţionat ca an de pionierat al înfiinţării „serviciului deschis pentru tratarea bolnavilor psihic" (E. Toulouse) care, din păcate, va rămîne o perioadă singular, în raport cu „colosul" spitalelor.

Terapia bolilor psihice, deşi modestă, comparativ cu „valul" de metode şi tehnici din alte domenii medicale, încearcă să se modernizeze, să ţină pasul cu vremea. Pot fi menţionate : somnoterapia cu barbiturice, inhalarea de bioxid de carbon în tratamentul psihozelor, dar mai ales demonstrarea acţiunii malarioterapiei, exclusiv în paralizia generală progresivă (Jauregg) metoda trainingului autogen (Schultz).

Psihiatria devine un domeniu medical în care interferenţele ştiinţelor biologice cu

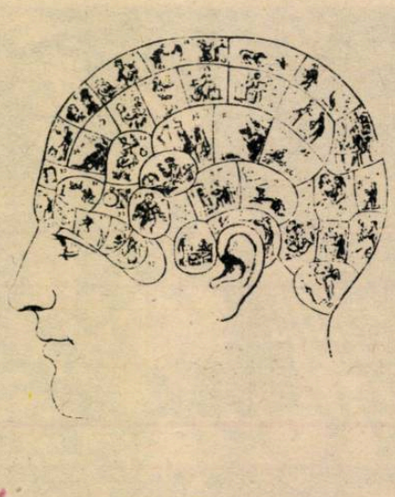

Cap cu localizări frenologice

filosofia, psihologia şi chiar parapsihologia nu mai uimesc pe nimeni, deşi nici o legătură directă între un fenomen sau altul nu poate fi stabilită cu certitudine (vezi descoperirea citoarhitectonicii scoarţei cerebrale şi problema stărilor neuropatice, a degenerescenţei şi dezechilibrului, psihogeneza simptomelor somatice etc.).

Se remarcă eforturile de cuantificare, de creare a diferitelor teste pentru evaluarea inteligenţei şi a eventualelor determinări genetice ale acesteia. Totuşi, numărul „misterelor" în psihiatrie creşte : conceptul de endogenie, de automatism mintal, de demenţă, de personalitate etc. ; creşte în mod considerabil şi numărul informaţiilor pe care unităţile spitaliceşti, prin dubla lor calitate, de asistenţă medicală şi de bază clinică, le comunică prin lucrări şi congrese de specialitate. Numeroasele sindroame şi simptomele descrise nu sînt supuse încă nici unei discriminări care să vizeze dicotomia neuro-psihiatrică, oamenii de ştiinţă sperînd încă (cel puţin unii dintre ei) în posibilitatea evidenţierii unei legături directe între tulburarea psihică şi stricta ei localizare în sistemul nervos central. Ia amploare psihoterapia, proliferează tehnicile ale căror rezultate (discutabile, în mare măsură, chiar şi în zilele noastre) au atras semnificativ atenţia marelui public, prin intermediul mal ales al producţiilor literare.

Interesant apare şi modul în care dezvoltarea tehnologiei îşi pune amprenta asupra expresiei bolilor psihice (de exemplu, „paranoidul acut al drumului de fier") precum şi modul în care lupta de emancipare socială a femeii va declanşa dezbateri ştiinţifice şi literare, pe probleme pînă atunci evitate, ca de exemplu sexualitatea femeii.

Anul 1932 marchează intrarea definitivă în psihiatrie a terapiei biologice : M. Sakel, introduce insulinoterapia, iar Meduna, şocul cu cardiazol la bolnavii de schizofrenie.

ziilor tătare. Pelicula se concentrează asupra călătoriei artistului prin lume, ilustrînd încercarea pe care o suferă principiile umanitare în confruntarea cu realitatea violenței și suferinței.

Solaris (1972), pornește de la pretextul unei nuvele de anticipație de Stanislav Lem, descrie investigația unei sinucideri care avusese loc într-o bază de cercetări situată pe orbita unei planete acoperite cu un ocean viu, în perpetuă mișcare. Eroul descoperă că planeta are proprietatea de a realiza încarnări ale ființelor pe care cei din proximitatea ei încearcă să le uite. Subiectul filmului este însă investigația sufletului uman, a raporturilor omului cu ceea ce vrea să ascundă și să ignore, cît și argumentarea iubirii ca garant al definiției umanului.

Oglinda (1974), este filmul în care regizorul realizează experimentul expresiei lirice, al ilustrației autobiografice stăpînite de logica asocierilor metaforice în care centrală este figura feminină — mamă sau soție — reprezentînd catalizatorul personalității umane.

Călăuza (1979), film inspirat tot de o nuvelă de anticipație, **Picnic la marginea drumului**, de Boris și Arkadi Strugațki, descrie călătoria unui scriitor și unui om de știință împreună cu o călăuză către o încăpere (care are darul de a îndeplini dorințele cele mai ascunse) printr-un teritoriu, Zona, aflat sub o influență extraterestră. Formulat ca parabolă, filmul se centrează asupra imaginii călăuzei, omul care se sacrifică pentru a-și ajuta semenii în căutarea fericirii.

Nostalgia (1983), folosește regretele și nostalgia unui poet rus aflat în Italia pentru a studia biografia unui compozitor. O investigație a binelui la capătul căruia eroul descoperă similaritatea destinului omului dezrădăcinat aflat departe de casă, pradă unei crize spirituale.

Sacrificiul (1986), film căruia i s-a decernat Premiul Juriului la Cannes, relatează drama omului care își sacrifică existența și normalitatea pentru ceilalți. În ajunul unui război nuclear eroul, în urma unui pact, va renunța la posesiuni și va înceta să mai vorbească dacă rugămintea sa ca războiul să nu aibă loc se va îndeplini. În final, el își va incendia casa și va fi internat, dar războiul nu izbucnește.

Pentru a aproxima, deci, **înțelegerea** operei lui Tarkovski, poetica după care se ghidează autorul, și pentru a da măsura receptării adecvate a rostului acestor filme, vom apela la comentariul și ilustrarea cîtorva din afirmațiile regizorului privind rolul artistului și al artei din recenta sa carte, **Sculptînd în timp (Sculpting in Time, Reflections on the Cinema,** 1987). (Trebuie remarcat că afirmațiile sale nu au fost literă goală, ci ele au fost puse în act — exemplaritatea destinului său probîndu-i cuvintele). În fond, cu aceasta facem invitația de a descoperi un mesaj identic în creația regizorului. Pentru Tarkovski rolul artistului este de a crea un obiect estetic al cărui efect „este legat de emoțiile intime ale fiecărei persoane care vine în contact cu opera. Cu cît individul este mai traumatizat și mai subjugat de aceste emoții, cu atît opera va ocupa un loc mai important în experiența sa". Dar, remarcă el în continuare, „din cauza percepției sale speciale a timpului și lumii în care trăiește, artistul este vocea celor care nu-și pot formula sau exprima perspectiva lor asupra realității. În acest sens, artistul este într-adevăr **vox populi.** De aceea el este menit să-și servească talentul, ceea ce înseamnă să-și servească poporul". Prin urmare „artistul nu este niciodată liber. Nici un grup uman nu duce lipsă de libertate în mai mare măsură. Un artist este legat de darul său, de vocația sa". Indiferent de stilul artistului, există și o secretă legătură între el și epoca din care face parte : artistul nu este „rupt de realitate", ci dimpotrivă „își exprimă timpul și, cu necesitate, poartă în sine legile de dezvoltare, indiferent de faptul că nu toată lumea este inclinată să ia în considerare aceste legi sau să recunoască acele aspecte ale realității care nu îi convin".

Conceputâ ca „o filosofie care-l ghidează pe om prin viață", arta „îi invită pe oameni să se reevalueze pe ei înșiși și viețile lor în lumina unui ideal căruia îi dă o formă ; „arta afirmă ceea ce este **mai valoros în om — speranța, credința,** iubirea, frumusețea, ..." ; ea este „o confesiune, un act inconștient care totuși reflectă adevăratul sens al vieții — iubirea și sacrificiul" (sau cum afirmă regizorul în alt loc, realizarea iubirii prin sacrificiu). Arta captivează, atrage, nu „printr-o idee, nu printr-un gînd", ci „o operă

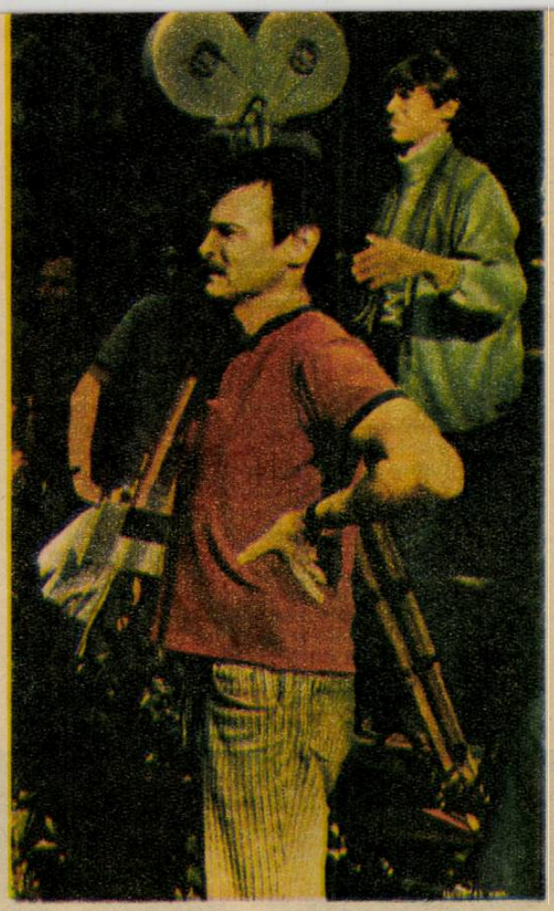

Tarkovski în timpul filmării

mare este întotdeauna echivocă, are întotdeauna două fețe (...) este la fel de multiplă și indefinită ca și viața însăși" ; ceea ce poate face artistul este să prezinte „imaginea sa despre lume", „rămînînd credincios sieși și independent de subiect" astfel încît „artistul creează noi percepții și ridică nivelul de înțelegere al oamenilor".

Tarkovski insistă mereu asupra impulsului educativ al artei și al necesității educației, al perfecționării umane pentru a putea recepta arta : „artistul nu poate, și nici nu are dreptul să se coboare la vreun nivel abstract, standard, în vir-

PSIHICUL

Electroșocul, introdus de L. Bini și Cerletti, în 1937, în tratamentul unor afecțiuni psihice, reprezintă însă o excepție, în raport cu celelalte forme de terapie care nu aveau să reziste corespunzător probei timpului. Calitatea rezultatelor terapeutice ale acestei metode a dat speranțe de vindecare și altor categorii nosologice decît cele vizate de cei care l-au introdus (depresia).

Deceniul al IV-lea este marcat de evenimente de seamă : descoperirea proprietăților psihotrope ale LSD și elaborarea teoriei cortico-viscerale și a celei psihosomatice. Importantă este și apariția unei situații de criză în psihologie, rezultată din contradicțiile ideologice și filosofice acute, generate de conflagrația mondială în plină derulare. Viața din tranșee, experiențele trăite sub bombardamente, vor reprezenta un nou cadru al bolii psihice și vor facilita, poate într-un mod paradoxal, dezvoltarea laturii socio-psihologice a cunoașterii ființei umane. Descoperirile în domeniul endocrinologiei și al sistemului nervos vegetativ, evidențierea primilor mediatori neurochimici, teoria informației deschid drumul unei noi epoci în psihiatrie.

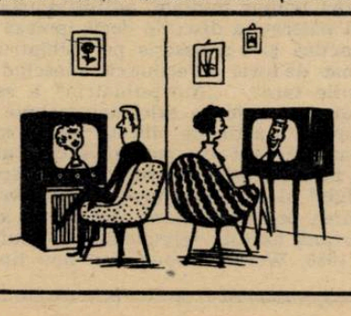

Psihiatria după anii 50 ai acestui secol: o eră neuroleptică?

MARILE mutații petrecute pe plan politic, economic, științific în lumea contemporană, după încheierea celui de-al doilea război mondial, au demonstrat încă o dată interferența dintre evenimentele istorice și dezvoltarea cunoștințelor despre psihicul uman. Conștiința umanității, zguduită de momentul de imensă barbarie și întoarcere spre tenebrele medievale, reprezentat de barbaria fascistă în cadrul uriașei conflagrații mondiale, ale cărei victime au fost de ordinul zecilor de milioane, iar distrugerile materiale și culturale au fost incalculabile, a „reinvestit", drept un factor cardinal pentru supraviețuirea umanității, forța rațiunii.

Pentru că departe de a se afla într-o epocă de pace, omenirea a fost obligată să trăiască cu o nouă anxietate — cea a războiului nuclear ; a apărut o nouă patologie, în care „sindromul post-Vietnam" este numai un trist exemplu, generat de numeroasele conflicte așa-zis regionale.

Primul Congres mondial de psihiatrie, desfășurat în anul 1950, a realizat atît o trecere în revistă a principalelor domenii de acțiune ale psihiatriei, cît și o evaluare „eșantionată" a nivelului de creștere și maturitate a acestei discipline, a tendințelor care dominau mișcarea mondială, orientată spre cunoașterea unor noi teritorii. Chiar dacă unele concepții ridicate la rang de dogmă n-au fost eliminate din discuția psihiatrilor, din motive complet exterioare psihiatriei propriu-zise, nu este mai puțin adevărat că marea absentă la discuții, psihofarmacologia, avea să constituie forța explozivă care va revoluționa psihiatria. Anul 1950 însemna și anul nașterii clorpromazinei (P. Charpantier), medicament care va deschide în 1952, prin articolul publicat de Delay, Deniker și Harl, „era neuroleptică" unul dintre evenimentele notabile din istoria speranțelor umane.

Același an avea să marcheze și începutul lungii Odisee împotriva depresiei („boală a secolului", în opinia multor autori, afectînd anual peste 200 milioane de locuitori ai planetei), primele efecte fiind raportate cu produsul isoniazidă (sintetizat de H. Fox, în 1951), care însă era toxic. E. A. Zeuler descrie, în același an

tutea unei noțiuni greșite a unei mai mari accesibilități și înțelegeri", „Marx a spus «dacă dorești să te bucuri de artă trebuie să fii educat artistic» Artistul nu poate să aibă ca țel specific să fie accesibil — ar fi la fel de absurd ca și opusul său : a încerca să fii incomprehensibil".

Așadar, artistul trebuie să fie dotat cu calități particulare de „înțelepciune și înțelegere" (și nu dotat cu deprinderi tehnice, un instrumentar artistic subsidiar). El trebuie să fie capabil să ordoneze o viziune originală și profundă : „sensul unei imagini artistice este cu necesitate neașteptat, din moment ce el reprezintă mărturia felului în care un individ a văzut lumea în funcție de propriile sale idiosincrazii. Atît personalitatea cît și percepția specifică vor fi apropiate unora și străniі altora". În consecință, artistului i se cere cazna unei „asceze", a unui program de viață, o „onestitate și [o] sinceritate absolută față de sine. Și aceasta înseamnă să fii onest și responsabil față de public".

Importanța creației lui Tarkovski constă în acordul dintre ceea ce spune și ceea ce face ; între poetica sa și ceea ce reprezintă filmul său în ansamblul (producțiilor) cinematografului contemporan, orientat către o masivă încurajare a filmului de divertisment, susținut de comoditatea lui de a povesti o anecdotă lipsită de dimensiunea alegoriei într-un mod ce nu poate îngemăna deopotrivă reflecția critică (filosofică) cu cea a sensibilității. (Într-un fel, filmul lui Tarkovski încearcă să elibereze accesul către dimensiunea filosofiei tocmai prin intermediul unei imagini realiste de un puternic impact emoțional) : „Dacă încerci să placi auditoriului, acceptînd necritic gusturile sale, arta nu poate însemna decît că nu respecți oamenii : că nu dorești decît să le iei banii ; și în loc să-ți antrenezi publicul oferindu-i opere de artă care să impresioneze, nu faci decît să-l antrenezi pe artist în a-și asigura venitul (...). Eșecul în a reuși să dezvolți capacitatea publicului de a-și critica propriile judecăți este similar cu a-i trata cu totală indiferență".

Ca atare, artistul este responsabil în fața publicului ; el joacă un rol misionar ce reînvie și menține tradiția maieutică a esteticii, mai cu seamă în competiția pe care o are de purtat cu filmul comercial pentru că filmul, în ultimă instanță, „cel mai fără sens, ireal sau comercial film poate să aibă același efect magic asupra publicului needucat și necritic ca și cel al unui film adevărat. Diferența crucială și tragică este că, dacă arta poate stimula emoțiile și ideile, cinematograful de „mass-appeal" din cauza efectului său ușor, irezistibil, elimină irevocabil orice urmă de gîndire și emoție. Oamenii încetează să mai simtă nevoia frumosului sau al spiritualului și consumă filmele ca pe sticlele de Coca-Cola". Misiunea artistului devine, prin urmare, dedicație exemplară, dezinteresată : „omul modern a pierdut din vedere libertatea așa cum a fost trăită de epocile anterioare — aceea de a fi capabil să te sacrifici timpului și societății în care trăiești". În concordanță cu aceste spuse, o temă centrală a filmelor lui Tarkovski o reprezintă situația paradoxală a individului care, asemenea artistului, își dobîndește forța prin ceea ce este considerat un handicap : „Am vrut întotdeauna să povestesc despre oamenii posedați de o libertate interioară în pofida faptului că sînt înconjurați de oameni dependenți interior..., a căror slăbiciune aparentă este rezultatul unei convingeri morale și a unui principiu etic și este, de fapt, semnul puterii depline". Este ceea ce reprezintă eroul filmelor lui Tarkovski în toate ipostazele sale, de la varianta eroică a lui **Ivan**, artistică a pictorului din **Andrei Rubliov**, a poetului din **Nostalgia**, inițiatică a călăuzei din **Călăuza** sau a omului de știință din **Solaris**, pînă la omul de rînd din **Sacrificiul.**

Destinul eroului filmelor sale se confundă cu situația artistului. El intră în conflict cu un reper social pentru a-l revigora, pentru a-i conferi un sens : „Societatea caută stabilitatea — artistul infinitul. Artistul este interesat de adevărul absolut și, ca atare, privește înainte și vede lucrurile mai devreme decît alții", el trăiește o „criză spirituală — conform eroului lui Dostoievski — în care esențială este căutarea armoniei și a credinței, a demnității și a respectului de sine. El obține această demnitate în măsura capacității sale de sacrificiu, de renunțare la modul de viață cotidian întrucît „singura condiție pentru a lupta pentru dreptul de a crea este credința în vocația sa, puterea de a servi și refuzul de a face compromisuri". Regizorul mărturisește în continuare „nu au existat eroi în filmele mele (poate exceptîndu-l pe Ivan), dar

Secvență din filmul CĂLĂUZA

PSIHICUL

(deosebit de bogat în evenimente pe acest plan) efectele inhibitorii asupra monoaminooxidazei, ale iproniazidei (realizată de același H. Fox). Efectul antidepresiv va fi remarcat și comunicat simultan de nu mai puțin de trei echipe de cercetători americani, conduse de Kline, Crane și Scherbel. În Europa, R. Khun (1957) experimenta cu succes un antidepresiv cu totul diferit : imipramina, prototipul antidepresivelor triciclice.

Cu aproape un deceniu înainte (1949), un psihiatru australian, J. F. Cade (după propriile sale afirmații, lipsit de pretenții științifice), experimentează o medicație activă în stările de agitație maniacală : sărurile de litiu. Din păcate efervescența descoperirilor de „sinteză" au eclipsat această mare descoperire, care avea să introducă primul medicament profilactic din psihiatrie.

Un impact deosebit asupra unei lumi tot mai tensionate, ale cărei anxietăți au crescut în același ritm galopant de „secol al vitezei", a fost descoperirea anxioliticelor : meprobramatul (Ludwig și Piech 1950) și clordiazepoxidul (Sternbach, 1956), care vor fi folosite ca tranchilizante după 1956—1957. Anxioliticele vor deveni în scurt timp nu numai medicamente, ci și prezențe permanente în viața modernă a persoanelor considerate „sănătoase", iar abuzul în folosirea lor, o nouă problemă de sănătate publică.

Apariția unei doctrine heteroclite, „organodinamismul" (H. Ey), într-o perioadă cînd s-a discutat adesea de pe poziții extreme (în care „reacțiile" sau „reflexele" explicau totul), a înviorat și a creat o nouă perspectivă psihiatriei, în care prea marele „dinamism" american aluneca nu doar alături de nosologie, ci și de simptomatologie.

Biologia, psihofiziologia, genetica au îmbogățit, în această perioadă (nu fără importante confruntări și opinii contradictorii), zestrea operațională a psihiatriei, cu noțiuni ca sindrom general de adaptare (Selye, 1950), sistem reticulat activator ascendent (G. Moruzzi, M. Magoun, 1949), „somn paradoxal" (W. Dement, N. Kleitman, 1957).

Diversele tipuri de psihoterapie se vor centra, în această perioadă, pe expansiunea către domeniul psihozelor, a psihanalizei (S. Anietti, 1955; F. Fromm-Reichmann, 1959 ; J. Rosen 1951 etc.); pe folosirea tehnicilor de grup („psihodrama" Moreno, 1951) și a psihoterapiilor scurte (F. Alexander, 1956) ca și apariția unor „psihoterapii armate" (cu barbiturice, amfetamine etc., 1945—1948).

Reflectînd în mare măsură dorința mai generală a întregii științe spre precizarea dimensiunilor fenomenelor, pentru a deschide posibilitatea folosirii instrumentelor matematice : momentul informaticii se profila la orizont. Testele imaginate de Eysenck, 1948 ; Cattell, 1946; Witteborn, 1950 ; M. Lorr, 1963 au contribuit nu numai la evaluarea sintetică a unor tablouri, ci și la uniformizarea modalităților de expresie a unei simptomatologii și la posibilitatea de a evalua standardizat efectul noilor medicamente.

La sfîrșitul deceniului șase și începutul deceniului șapte, însă, psihiatria a devenit una dintre țintele curentelor contestatare, care au făcut epocă în lumea occidentală ; alături de psihiatrie erau negate școala, cultura, instituțiile politice etc. Antipsihiatria (Cooper, 1967) va nega nu numai mijloacele psihiatriei (chimioterapia, seismoterapia), considerate ca limitînd libertatea de alegere a bolnavului, nu numai instituțiile psihiatrice (descrise adesea cu note vădit deformatoare, care ignorau scopurile pentru care fuseseră înființate), ci chiar nosologia, considerată o pseudoștiință și chiar boala psihică, indiferent de gravitatea ei (schizofrenia nu ar fi fost decît „o siluetă germană, îmbrăcată la un mare croitor elvețian" — Heyward ; iar isteria o etichetă creată de Charcot). Exagerînd succesele sociologiei bolilor mintale, antipsihiatria nu a mai păstrat în discuție decît ipoteza sociogenetică și l-a descris pe psihiatru ca „animat de furie terapeutică, mascîndu-și propriile tare". „Antipsihiatria" a eșuat în toate demersurile sale, dar trebuie remarcat că o serie de obiecții ale acesteia priveau de fapt nu psihiatria ca atare (care din această confruntare și-a sporit prestigiul și a suferit mutații pozitive, ci alienarea pe care o parte din lumea contemporană excesiv tehnologizată o suferă.

În 1958, Wolpe propune un nou tip de

Momente din filmele COPILĂRIA LUI IVAN și SOLARIS

întotdeauna au existat oameni a căror putere s-a întemeiat pe convingerea lor spirituală și care și-au asumat responsabilitatea altora (și aici îl includ și pe Ivan). Acești oameni sînt deseori ca și copiii, numai cu motivația unui adult, ar din punctul de vedere al bunului simț, poziția lor este ireală și altruistă". În acest context, exemplul evocat de Tarkovski este cel al artiștilor japonezi medievali care lucrau la curtea suveranului pînă cînd reușeau să obțină recunoașterea și fondau o școală pentru ca mai apoi, ajunși în culmea gloriei, să-și schimbe fundamental viața plecînd în alt loc pentru a o lua de la capăt sub un alt nume și cu un alt stil.

Vorbind despre simbolismul Zonei din **Călăuza** (teritoriul străbătut de cei trei), Tarkovski își enunță atît concepția despre arta sa cît și despre situația individului în lume : „Zona nu simbolizează nimic, nimic mai mult decît orice altceva din filmele mele ; zona este o zonă, este viața, și, atunci cînd o parcurge, un om poate să eșueze sau să reușească s-o străbată. Dacă el o trece sau nu, depinde de propriul respect de sine și de capacitatea sa de a distinge între ceea ce într-adevăr contează și ceea ce este doar efemer". Desigur, un „mesaj" ce susține proiectul speranței : „Într-o formă sau alta în toate filmele mele am încercat să susțin că oamenii nu sînt singuri și abandonați într-un univers gol, ci sînt legați cu nenumărate legături de trecut și viitor, că așa cum trăiește fiecare își și formează o legătură cu lumea întreagă, într-adevăr cu întreaga istorie a omenirii..."

Tarkovski este adeptul unei arte dificile în măsura elaborării sale după un principiu poetic de conexiuni, dar și al unei arte „inocente de simbolism" : „cu cît mai perfectă opera de artă, cu atît mai evidentă este absența oricăror asociații generate de ea". El caută ambiguitatea poetică și vagul, în fond ilimitarea simbolică „sistem infinit de sfere" și complexitatea contradictorie a vieții : „o imagine artistică adevărată îi oferă spectatorului o experiență simultană a celor mai complexe, contradictorii și chiar mutual exclusive sentimente", dar și a perfecțiunii artistice, a concentrării și originalității expresiei de tip **haikku** — „Într-un cuvînt, imaginea nu este un anumit întreles, exprimat de regizor, ci un univers întreg reflectat într-o picătură de apă" ; „Funcția imaginii, așa cum spunea Gogol, este de a exprima viața însăși, nu idei sau argumente despre viață. Nu o semnifică sau simbolizează, ci o manifestă, exprimîndu-i unicitatea". Totodată Tarkovski încearcă să descopere imaginea relevantă, originală și în același timp simplă, bazată pe privirea independentă, lipsită de constrîngeri a „oamenilor care de abia au sosit". El își sintetizează poetica sub semnul realismului (cinematografic) și al intenției etice : „Arta este realistă atunci cînd caută să exprime un ideal etic. Realism înseamnă căutarea adevărului, și adevărul este întotdeauna frumos. Astfel esteticul coincide cu eticul". Imaginea este paradoxală, „ea semnifică cea mai deplină expresie posibilă a ceea ce este tipic și, cu cît o exprimă mai cuprinzător, cu atît devine mai individuală (particulară) și mai originală".

Astfel, a înțelege opera lui Tarkovski înseamnă a accepta principiile estetice pe care le susține prin creație și destin regizorul, adică, în ultimă instanță, respectarea supunerii la rigorile anevoioase ale autoperfecționării.

Valeriu DEAC

PSIHICUL

terapie, ca alternativă la teza psihanalitică : terapia comportamentală, în prima sa formă, inhibiția reciprocă. Astfel, urmînd tradiția inaugurată de studiile lui Pavlov și Thorndike, această nouă direcție se dorește „obiectivă" și și-a lărgit cu repeziciune domeniul de acțiune, mai ales în perioada după 1970, cînd declinul psihanalizei, în special al celei americane, a devenit mai evident. De asemenea, au apărut o serie de terapii vizînd ameliorarea comunicării și a stilului cognitiv (Bateson, Ruesch 1968), fapt firesc, într-o epocă în care comunicarea este un domeniu „privilegiat" al cercetării științifice.

Folosirea unor mijloace noi de investigație — microscopul electronic, dozarea prin gaz cromatografic și radioimunologie a dus la identificarea de noi mecanisme, presupuse ca bază a tulburărilor psihice, dezvoltîndu-se teorii complexe privind rolul neurotransmițătorilor în geneza și dezvoltarea acestora. Fără să se limiteze la biochimia transmisiei, la nivelul sistemului nervos central, biochimia actuală a explorat noi domenii, cum ar fi neuroendocrinologia, genetica, psihofarmacologia. Toate acestea, ca și folosirea mijloacelor epidemiologiei, statisticii, informaticii, au dus la apariția unor poziții noi, dar apoi la nevoia unor mijloace de lucru — scale de evaluare mai fine, centrate pe grupe patologice —, a unor criterii mai unitare, concordante nu numai la nivelul unei clinici sau instituții de cercetare, ci la nivelul comunităților naționale sau supranaționale. În cercetarea fundamentală au fost introduse noi metode de lucru, ca simularea pe calculator a unor evoluții și procese patologice, folosirea unor sisteme de diagnostic pe calculator, etopsihofarmacologia etc.

GIUSEPPE ARCHIMBOLDO :
Alegoria focului

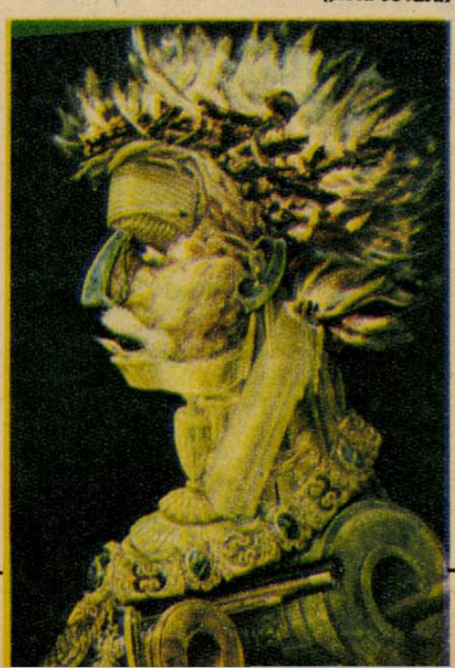

Pentru o mai bună înțelegere a unor fenomene legate de diversitatea patologiei psihiatrice, ultimul deceniu a adus în prim planul explorărilor metode de o remarcabilă finețe, ca tomografia computerizată și tomografia cu emisie de pozitroni, rezonanță magnetică nucleară, hărțile activității electrice a creierului, determinarea fluxului sanguin cerebral regional, dozări de mare finețe și precizie ale enzimelor și substanțelor cu efect psihotrop. Pe planul nosologiei au fost descrise o serie de noi sindroame și s-au produs importante clarificări în ceea ce privește precizarea cadrului anxietății și depresiei, găsindu-se alături de criterii chimice, teste de laborator operante.

Este relativ facil de făcut o predicție asupra continuării asidue în epoca următoare a cercetărilor privind neurotransmițătorii și posibilitățile de influențare a funcționalității acestora. Speranțele în descoperirea unor „chei biologice" pentru grupul psihozelor schizofrenice sînt îndreptățite, deși încă nu s-au putut descoperi mecanisme concrete. Rămînînd în aceeași sferă a studiului psihobiologic, se speră depistarea unor „markeri" biologici, care să sporească certitudinea diagnosticului, ca și realizarea unui diagnostic mai precoce.

Beneficiind de ajutorul informaticii, psihiatria va putea realiza studii epidemiologice mai complexe și mai unitare și se vor putea lua în discuție corelații mult mai complexe, mai ales în cazul în care

Arthur MILLER

MEANDRE DE TIMP

(Fragmente)

● *Arthur Miller, născut în 1915 la New York, este unul dintre dramaturgii cei mai cunoscuţi din acest secol, iar piesele sale au judecat necruţător societatea americană :* Toţi fiii mei, Moartea unui comis voiajor, Vrăjitoarele din Salem, Vedere de pe pod, După căderе. *După premiera piesei* Moartea unui comis voiajor *(1949), povestea tragică a unui om care nu se poate adapta la schimbările rapide ale societăţii, criticilor nu le-au scăpat aceste crude adevăruri. De pildă, în două reviste de circulaţie se scria : „O mare tragedie americană, copleşitoare în implicaţiile ei, dezvăluind rădăcinile otrăvitoare ale succesului financiar", sau : „Forţa piesei este dată de profunzimea cu care Miller priveşte baza morală putredă a societăţii noastre comercializate". Piesa va fi încununată cu Premiul Pulitzer. Dar exact aceste adevăruri aveau să ducă, după cîţiva ani, în 1956, la chemarea lui Miller în faţa Comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru activităţile antiamericane, instrumentul pus la punct de senatorul de tristă faimă Joseph McCarthy în căutarea lui de „vrăjitoare" comuniste. Miller sfidează comitetul şi va avea de suferit, chiar şi în perioada în care proaspăt căsătorit cu Marilyn Monroe, şade, cîteva luni, în Anglia, pentru o filmare.*

Asupra tuturor acestor evenimente din viaţa sa Arthur Miller se opreşte în autobiografia publicată în noiembrie 1987 de Editura Methuen — Timebends : a Life *(Meandre de timp : o viaţă) din care publicăm extrasele următoare.*

STATELE UNITE se purtau de parcă ar fi fost pe punctul de a fi implicate într-o revoluţie sîngeroasă. Mă aflam în biroul avocaţilor mei cu o problemă de afaceri care nu avea vreo legătură cu politica şi s-a întîmplat să spun că teatrul de pe Broadway devenea „corupt", cu comercializarea sa galopantă, cînd unul dintre avocaţi şi-a ridicat privirea de pe un act şi m-a mustrat hotărît : „Aceasta-i o poziţie comunistă".

O clipă mi s-a tăiat respiraţia, nu de frică, ci de uimire că masca aceasta de suspiciune înăbuşea într-adevăr orice fel de discuţie. Trebuia să am grijă acum să nu mai folosesc vreodată cuvîntul acela în legătură cu comercializarea Broadway-ului, care simţeam că va sfîrşi unde a sfîrşit, în sterilitatea actuală ?

Vîndusem **Moartea unui comis voiajor** lui Stanley Kramer, care a realizat filmul pentru casa Columbia. Singura mea participare a fost plîngerea că scenariul eliminase apogeul piesei, lăsînd-o plată, ceea ce era derutant dacă te gîndeai la capacitatea piesei demonstrată la teatru de a mişca spectatorii. Stanley Roberts, autorul scenariului, a venit cu avionul în Est să mă vadă şi să mă convingă şi îmi amintesc unul din răspunsurile sale care poate aduce o lumină asupra problemei.

În primul act, după ce Linda insistă ca fiii săi să arate compasiune pentru tatăl lor, Biff se înduplecă şi e de acord să

Laurence Olivier alături de Marilyn Monroe şi Arthur Miller

PSIHICUL

coexistenţa factorilor endo- şi psihoreactivi este simultană. Pe plan terapeutic, se aşteaptă crearea unor noi clase de substanţe cu efect anxiolitic şi ortotimizant, care să permită un control facil, rapid şi lipsit de periculozitate al acestor simptome centrale. Monitorizarea terapiilor va fi, de asemenea, una dintre constantele intervenţiilor viitoare. Eforturi majore se fac în ceea ce priveşte realizarea unor medicaţii specifice pentru îmbunătăţirea performanţelor memoriei şi învăţării. Deşi în acest domeniu predicţiile au fost foarte optimiste în deceniile anterioare, rezultatele se lasă aşteptate. Progrese se aşteaptă şi în ceea ce priveşte terapia unor afecţiuni cu substrat organic determinat cum ar fi : demenţele şi panencefalita sclerozantă, boli în care, chiar dacă nu se poate spera într-o **restitutio ad integrum**, oprirea proceselor distructive ar însemna o achiziţie majoră.

Studiile comportamentale constituie alt domeniu de perspectivă, alături de aprofundarea modului de adaptare a fiinţei umane la situaţii deosebite. Migrarea interesului pentru sănătatea mintală de la nivel individual la nivel comunitar este unul dintre fenomenele cele mai caracteristice ale secolului nostru, cu implicaţii evidente asupra dezvoltării psihiatriei.

Un studiu internaţional realizat la începutul deceniului opt evidenţiază, printre altele următoarele direcţii de schimbare în viitorul ştiinţelor psihicului (L. Harris, 1980) :

■ Odată cu dezvoltarea psihologiei comportamentale şi cu modificările care vor avea loc în mediul social, psihiatria preventivă va juca un rol tot mai important.

■ Se va descoperi o bază biochimică pentru toate formele de depresie, aceasta deschizînd noi căi de abordare terapeutică.

■ Parametrii biologici care vor diferenţia stările anxioase vor aduce descoperirea unor noi metode specifice de tratament.

■ Tranchilizantele minore de zi nu vor mai fi folosite.

■ Cauzele deteriorării funcţionării mintale în raport cu îmbătrînirea vor fi cunoscute, conducînd la noi căi de abordare terapeutică şi făcînd posibilă prevenirea sau încetinirea proceselor de deteriorare legate de îmbătrînire.

■ Vor fi descoperite metode de explorare şi evaluare care vor face ca diagnosticarea să se facă cu mai multă uşurinţă în ceea ce priveşte psihozele, nevrozele, stările anxioase, depresia.

■ Monitorizarea tratamentelor va deveni o activitate de rutină, care va face parte din îngrijirile obişnuite ale pacientului psihotic.

■ Va creşte rolul computerelor în diagnosticul şi stabilirea conduitelor terapeutice.

Ştiinţele despre psihic la timpul viitor

SĂ NE DESPRINDEM însă de coordonatele predicţiei, să abandonăm modele cunoscute, să încercăm să facem primul pas în **terra incognita** a viitorului ceva mai îndepărtat, fără să existe încă posibilitatea aprecierii momentului sosirii acestui viitor. Ce ne rezervă, totuşi, acest viitor ?

■ Se vor realiza progrese importante în domeniul comunicării, mai ales în ceea ce priveşte comunicarea om-maşină, cu reducerea sau absenţa verbalizării, prin decodificare rapidă a semnalelor electrice şi interpretarea instantanee a hărţilor electrice cerebrale. Nu putem să nu ne întrebăm cum arată oare harta cuvîntului „dor" sau „dragoste" sau a cuvîntului „gînd" ?

■ Vor fi îmbunătăţite tehnicile de învăţare, realizîndu-se modele de învăţare rapidă, ca şi procedee de implantare directă a materialului informaţional codificat bioelectrochimic, durata procesului de învăţare reducîndu-se substanţial în raport invers cu creşterea volumului de informa-

rămînă la New York să caute o slujbă, spunînd că pur şi simplu n-o să stea în calea lui Willy. Dar Linda respinge propunerea ca neadecvată ; el trebuie să-i dea tatălui său un sprijin psihologic. Pentru Biff aceasta înseamnă să renunţe la a se opune ideilor lui Willy despre cum trebuie să-şi trăiască el propria-i viaţă, încît explodează : „Urăsc oraşul ăsta şi voi rămîne aici ! Acum, ce vrei ?“ La care Linda replică : „E pe moarte, Biff“ şi începe să descrie pregătirile lui Willy pentru sinucidere.

Această mică dar importantă treaptă spre apropiatul punct culminant a fost pur şi simplu sărită şi am fost falsificat. „Dar, îmi explica Roberts, cum poate el să strige la maică-sa în felul acesta ?“

Era doar o parte din necazurile cu filmul şi cu filmele de la Hollywood în general, dar trebuia legată de dificultatea principală şi mai serioasă : Frederic March fusese îndrumat să-l joace pe Willy ca pe un psihopat, pe de-a-ntregul necontrolat, incapabil să înţeleagă realitatea. March fusese alegerea noastră iniţială pentru rolul pe scenă, dar renunţase — deşi mai tîrziu s-a autoconvins că nu i se oferise formal rolul. Putea cu siguranţă să fi fost de admirat în film, dar ca psihopat era predictibil ; mai mult, concepţia greşită topea tensiunea dintre un bărbat şi societatea sa, eliminînd adevăratul context. Dacă era sonat, cu greu mai putea el comenta ceva.

Dar vremurile erau astfel încît chiar şi această versiune atenuată era socotită prea radicală. Secţia de publicitate a studioului Columbia mi-a cerut mai întîi să public o declaraţie anticomunistă, pentru a îmblînzi Legiunea Americană care avertiza că neparticiparea la criticarea roşilor în revista „Variety“, un ritual al vremii, ar duce la o campanie la nivel naţional împotriva filmului. Am refuzat cererea. Următorul lucru pe care mi-l amintesc este că am fost invitat de Columbia la vizionarea unei versiuni scurte de 25 de minute pe care tocmai o încheiaseră şi a cărei difuzare o propuneau ca prefaţare a filmului **Moartea unui comis voiajor.**

Această scurtă „capodoperă“ fusese turnată în campusul lui Business School de la Colegiul din New York şi consta mai ales din interviuri cu profesori care explicau fără griji că Willy Loman era pe de-a-ntregul atipic, un recul spre trecut, cînd comis-voiajorii aveau într-adevăr de înfruntat probleme grele. Dar a vinde în zilele noastre era o profesiune minunată, cu nelimitate compensaţii spirituale sau financiare. În fapt, toţi se exprimau ca nişte Willy Loman cu diplomă, saturaţi de succesele lor, cărora li se adăuga, se înţelege, bacşişurile fără îndoială generoase ale casei de filme Columbia pentru că participaseră la această admirabilă încercare de lămurire. Cînd lumina s-a aprins în camera de proiecţie de pe Seventh Avenue, doi sau trei membri ai conducerii care priviseră filmul împreună cu mine aşteptau reacţia mea, într-o tăcere pe care am interpretat-o ca vag defensivă, dacă nu chiar mîhnită.

Stînd acolo împreună cu bărbaţii aceia bine plătiţi am fost prins în focul unor senzaţii contradictorii, dar peste toate atîrna o groază de neexprimat faţă de întreaga şaradă. În încăpere era şi prezenţa nevăzută a ameninţării „patrioţilor“ de a ucide filmul, din punct de vedere comercial, cu o campanie nuanţată împotriva mea. Teama era singura emoţie adevărată, dar despre asta se înţelege că nu se putea vorbi. În schimb, eram îmboldit să admit că scurta filmare „nu era deloc rea“ şi că „va ajuta la vînzarea filmului“. Dar nimeni, probabil pînă la Harry Cohn, patronul lor, nu credea cu adevărat că eu aş fi fost o ameninţare la adresa ţării şi cu siguranţă filmul nu era.

„De ce dracu' aţi mai făcut filmul ăsta dacă vă este atît de ruşine de el ?“, am întrebat. „De ce nimeni nu se ridică să iasă de la teatru dacă **Moartea unui comis voiajor** e atît de demodată şi fără noimă ?“

Nu eram sigur, dar m-am gîndit că tirada mea însemna o uşurare pentru ei, şi am bolborosit ceva despre daune pe care am să le cer companiei pentru că distrusese valoarea unei proprietăţi ce-mi aparţinea, cu această scurtă „prefaţă“ defăimătoare. Pe măsură ce deveneam conştient de o anume oboseală în argumentele lor, am început să mă gîndesc că, în particular, probabil că îmi admirau poziţia. Dar aceasta nu putea face lucrurile decît şi mai rele, nu numai pentru ei şi pentru mine, dar într-un fel şi pentru ţara în care continuam această enormă înşelătorie. Dacă am împărtăşit ceva din teroarea lor, am avut şi ceva ce n-au avut ei, o mîndrie faţă de piesa mea pe care nu o puteam trăda şi care a fost în cele din urmă ancora mea, deoarece la sfîrşit mi s-a cerut să fiu de acord că **Moartea unui comis voiajor** era lipsită de valoare morală, o poveste spusă de un idiot care nu însemna nimic. Şi la aşa ceva era uşor să spui nu. Ne-am despărţit în bună dispoziţie şi dacă filmuleţul a rulat vreodată eu unul n-am auzit. Ei îşi făcuseră datoria şi puteau acum raporta că ameninţasem cu un proces, ceea ce era probabil destul ca să scape de insistenţele Legiunii Americane — la incitaţiile căreia începuse fără îndoială totul, costînd compania cîteva sute de mii de dolari...

Filmul american trebuia să preamărească valorile americane, care fuzionau în ideea spectacolului de divertisment ; într-adevăr, peste ani m-am întrebat dacă motivul real, fie şi pe jumătate conştient,

Marilyn Monroe şi Arthur Miller la Londra, în 1956

PSIHICUL

ţii. Va fi oare timp şi metodă şi pentru poezie ? Se va începe direct cu Eminescu şi Shakespeare ?

■ Ingineria genetică va rezolva „in ovo“ problema afecţiunilor cu transmitere ereditară (oligofrenii, boli afective, unele dizarmonii grave de personalitate), handicapul motor şi senzorial şi va permite luarea unor măsuri de profilaxie, acolo unde, acum, intervenţia pare a fi imposibilă. Cine însă este cel ce va rezista să se oprească aici ? Cine va rezista tentaţiei doar de a corija şi nu de a îmbunătăţi individul şi performanţele sale ?

■ Dezvoltarea psihofarmacologiei va conduce către acele substanţe care vor permite controlul total al simptomelor psihopatologice şi al modului de reacţie al individului, al comportamentului global, al fericirii sale. Dar, fără tristeţe, va mai exista oare bucurie ?

■ Se vor realiza proteze care să suplinească absenţa sau disfuncţionalitatea oricărui organ senzorial sau motor, se va rezolva problema tulburărilor de memorie prin implantul de bioordinatoare (calculatoare de generaţie „n“) în zonele cerebrale distruse şi se va realiza grefa cu celule cerebrale, în zonele în care se înregistrează distrugeri masive. Oare această memorie va fi dotată şi cu capacitatea de uitare ?

■ Vor exista bănci de date în care să se înscrie întreaga memorie a zilelor fiecărui individ pentru ca, „la nevoie“, să ne putem aminti cum reacţionam noi la vîrsta adolescenţei să zicem, cu o codificare exactă a intensităţii elanului şi visului de atunci. Visul şi speranţa nu vor avea oare de suferit ?

Învăţînd să-şi regleze temperatura cu ajutorul monitorului (prin efect de feedback), pacientul îşi poate diminua intensitatea durerilor migrenoase. Cu timpul el învaţă să-şi controleze durerea şi fără ajutorul aparatului.

Sînt evident scenarii imaginare, dar, atenţie, cu nimic mai departe de realitate decît cel al colonizării rapide a sistemului planetar şi al cosmosului, decît cel al obţinerii şi folosirii „antimateriei“, decît cel...

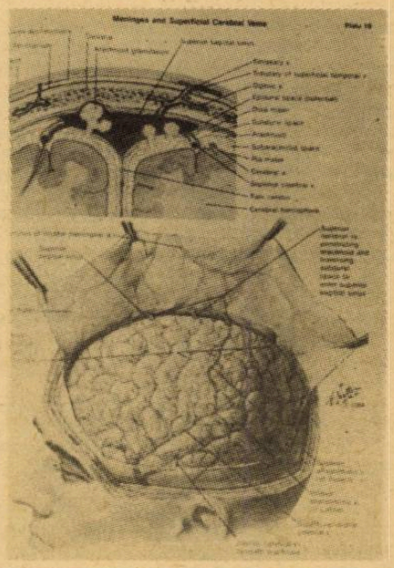

Vasele cerebrale superficiale şi meningeale

Din milioanele de ani existenţă ale fiinţei umane pe ceasul speciei, între piramidele lui Keops şi zborul în Lună, nu au trecut decît cîteva ore. Nu putem ignora faptul că materialul genetic al celulelor din mumiile faraonilor a putut fi, în acest deceniu, readus la viaţă, că omenirea a

La sosirea în Anglia

al fixației cu care HUAC (Comitetul Camerei Reprezentanților asupra activităților antiamericane) îi urmărea pe cei de stînga aflați la Hollywood era nu că aceștia ar fi însemnat un pericol pentru națiune, ci că erau o amenințare la adresa spectacolului de divertisment. În fapt, unii scenariști au adus de bună voie la audieri grămezi din scrierile lor ca dovezi că niciodată nu introduseseră vreo idee politică sau nepotrivită într-un spectacol de divertisment. Luau drept bun, se părea, că cu cît scrierile lor erau mai stupide, cu atît erau mai americane.

Într-o după-amiază din 1951, Miller a fost dus de Elia Kazan, producătorul său, să-l vadă pe Spyros Skouras, președintele companiei „Twentieth-Century Fox".

BIROUL lui Skouras era cam de mărimea unui teren de squash (joc cu mingi și rachete asemănător tenisului — n.n.), cu un întreg perete la unul din capete acoperit de harta lumii ca fundal pentru masa de lucru cît o navă din fața sa. Pe hartă, America Latină avea vreo zece picioare lungime, iar celelalte continente erau proporțional imense, toate marcate cu multe stele mari roșii ce desemnau birourile companiei Fox. Pe suprafața de marmură bej a biroului nu era decît o statuetă barocă sprijinind un stilou și un creion de aur.

Pe o perniță la piciorul biroului ședea George Jessel, pe atunci de vreo cincizeci de ani, care ne-a întîmpinat pe Kazan și pe mine îmbrățișîndu-ne pe fiecare. La un semn al mîinii lui Skouras, ne-am așezat pe o sofa bej, din ale cărei perne adînci și pufoase era aproape imposibil să te mai ridici.

N-am înțeles de ce Skouras s-a lansat, din spatele biroului său, din prima clipă — strigînd cu o voce răgușită ce părea să se adreseze în mintea sa cîtorva mii de oameni — într-o tiradă împotriva lui Franklin Roosevelt, mort, pe atunci, de vreo șase ani. Lovind suprafața de piatră a biroului cu palma, să-și întărească vorbele, aruncîndu-și din cînd în cînd capul pe spate sfidător sau amenințîndu-l cu degetul pe Kazan, părînd că-l mustră, i-a făcut fostului președinte portretul unui om lipsit de onoare, decență sau curaj.

„Era îngrozitor !", a ciripit cu o voce pițigăiată și Jessel de pe pernuța sa din fața biroului.

„Nu era îngrozitor, era o afurisită de pramatie !"

„Bastardul ăsta", adăugă Jessel scuturîndu-și capul furios, aruncîndu-ne mie și lui Kazan o privire de parcă ceva trebuia făcut de îndată în legătură cu această persoană ticăloasă. „Pot să-ți spun niște lucruri, Spyros, pe care tu..."

„Tu nu știi nimic ! *Eu* știu !"

„Știu că știi, dar am fost la Des Moines odată cînd el..."

„Nu-mi vorbi mie de Des Moines !", i-a comandat Skouras jignit. „Omul ăsta a vîndut milioane de oameni lui Stalin ! A fost agentul lui Stalin ! A fost absolut un agent !" Și a lovit iarăși biroul.

„A fost mai rău decît un agent !", a răcnit Jessel, înfiorat vizibil.

Apoi, fără cel mai mic avertisment sau vreo schimbare de ton sau modificare de accent, Skouras a declarat, dîndu-și capul cu mîndrie pe spate : „Fără Franklin Roosevelt, Statele Unite ar fi cunoscut revoluția în primăvara lui 1935. El a salvat America !"

„Groaznic de adevărat !", a strigat Jessel, fără să clipească la această schimbare abruptă. „Dumnezeule", a continuat el cu un ton plin de milă, „oamenii piereau de foame, mureau pe străzi..."

Skouras se avînta acum în laude aduse lui Roosevelt ca în lingușirile din cuvîntările funebre, în timp ce lacrimi de jale curgeau din ochii lui Jessel. Scuturîndu-și capul, ne-a vorbit despre amintirile dragi lui în legătură cu delicatețea președintelui mort, umorul și generozitatea lui. Mi-au trebuit cîteva săptămîni să înțeleg că lui Skouras îi plăcuse grozav spectacolul acesta ca un mod de a-l informa pe Kazan, și poate și pe mine, că puterea lui era atît de mare, încît se putea contrazice ostentativ în fața noastră și să nu piardă un dram din puterea de dominare. Era ca o morsă pe plajă, urlîndu-și către soare bucuria vieții.

Vreo cinci ani mai tîrziu, Miller și Marilyn Monroe erau în prag de căsătorie, cînd au primit vizita-surpriză a lui Skouras.

CÎND am deschis ușa apartamentului și l-am poftit înăuntru pe Skouras, am văzut că era obosit, un bătrîn epuizat în-

PSIHICUL

realizat în ultimele „secunde" acei pași pe care nici o fantezie, oricît de exaltată, a secundelor anterioare nu ar fi putut să îi prevadă măcar în rudimentele lor. O minge de tenis poate fi fotografiată din Cosmos ; într-o eprubetă este amestecat fără probleme tehnice materialul genetic uman și cel al unui morcov (noul „hibrid" a fost distrus, deși **putea fi cultivat în culturi de celule)** ; o sondă spațială a depășit limitele sistemului solar, continuînd să transmită informații ; pe un „cip" de siliciu de 1 mm² se înregistrează milioane de informații. Atenție ! Toate aceste lucruri sînt deja istorie : ele **s-au petrecut.** Probabilul devine tot mai rapid posibil. Viitorul devine tot mai repede trecut ; prezentul aproape dispare.

Știm cum să facem, dar știm oare și **pentru ce** facem ? Știm oare cît să pătrundem în această lume nesfîrșită a cunoașterii, înainte de a ne întoarce spre noi înșine, spre a ne cunoaște ?

Medicina și biologia i-au creat omului o imagine reînnoită și neașteptată despre el însuși (J. Hamburger). A reușit psihiatria același lucru ? A putut să se oprească o clipă din goana acestui secol care a îmbinat o primă catastrofă nucleară provocată voit cu pătrunderea în tainele macro- și microuniversului, dincolo de limitele necesare unui demers praxiologic propriuzis, ajungînd în aventura **sa de explorator** să dețină cheile unor **taine** ale căror consecințe îi sînt imprevizibile ? Ce știm noi despre acest om cu fața către al treilea mileniu, care își face din descoperirea științifică un merit și o cauză supremă ? Știm să-l ocrotim și să facem ca sublimul ferment, care este inteligența umană, să fie ferit de pericolele care îl amenință ?

Omul, ființă unică (pînă acum), pe cît de puternică pe atît de fragilă, își creează în permanență cadrul pe care puterea minții sale iscoditoare îl imaginează în timpul prezent pentru viitor și îl transpune cît mai rapid în realul care, pe loc, devine trecut. Este acest joc esența umanității noastre ? Este el limita nesfîrșitei noastre puteri demiurgice ? Trecerea noastră prin lume este în fond o întrecere ? Timpul speciei noastre este doar viitorul construit și net delimitat de un efemer și veșnic nemulțumitor prezent ? Ești tu, OM, o ființă (unic) rațională ?

Ce vor deveni științele despre psihicul uman într-un viitor mai îndepărtat ? O alchimie — în sensul cel mai nobil al cuvîntului — căutătoare a **elixirului inteligenței pure, a amalgamului fericirii permanente** obținută în retortele sofisticate ale laboratoarelor automatizate ale viitorului ? Ce se va întîmpla cu acest studiu, în momentul în care halucinațiile, delirul, anxietatea, fobiile, depresia, mania și toate celelalte simptome ale psihicului în suferință vor fi la fel de ușor controlabile ca o infecție banală astăzi sau cînd (de ce nu ?) ar apărea și vaccinurile împotriva schizofreniei și demenței. S-ar referi, exclusiv la starea de normalitate a indivizilor sau s-ar contopi cu **sociologia,** efectuînd analize globale ale unor comportamente, permițînd luarea unor decizii care să asigure perfecta adaptare a tuturor indivizilor la cerințele comunitare și să stingă, încă înainte de a izbucni, orice conflict sau reacție ? Sau se va identifica în sfîrșit cu propria-i menire devenind **vindecătoare a sufletului,** deschisă către suferință, în afara căreia nu există esența umană.

Homo sapiens, devenit „ciberneticus", „cosmicus" etc. va rămîne mereu la fel de imprevizibil, nu numai în creația sa, ci și în reacțiile sale și va continua să-și extragă esența eternă numai și doar din contactul cu ceilalți semeni ai săi ; în absența lor, cu toate calitățile LUI și defectele celorlalți, într-un cadru oricît de ideal, EL nu va fi decît un învins — fericirea creată în eprubetă nu va depăși niciodată limitele acesteia. În profunda identitate a materiei există și o esențială diversitate a structurii binelui și răului, a normalului și bolnavului. Bolnavul este pentru noi, în ciuda bolii, o suprafață de contact uman (H. Ey), o profunzime de rezonanțe, un accent, un strigăt care emoționează dar și rănește, un ecou al celei mai autentice drame umane.

Nostalgia, singurătatea, neliniștea și toate celelalte multe maladii ale sufletului uman vor rămîne însă de-a pururi spre vindecare celui care va avea știința și puterea să o facă. Cum se va numai el în mileniul trei ?

După procesul intentat scriitorului

tr-o haină de seară. Poate că băuse şi ceva mai mult. Strîngerea lui de mînă era fără vlagă şi privirea lui insistentă a trecut prin mine fără obişnuitul salut electrizant, de parcă nu aştepta prea mult de la acea seară. Un bărbat pleşuv, cu o ceafă de taur, şedea uşor aplecat în spatele centrului său de greutate, cu bărbia vîrîtă în piept, ca un boxer. Putea să zîmbească cu căldură, în timp ce ochii căutau prezenţa duşmanului. A apărut îndată şi Marilyn, s-au îmbrăţişat, lui aproape că i-au dat lacrimile, probabil pentru toate favorurile pe care avea să i le refuze ei. „Min'nat, min'nat", repeta întruna, cu ochii închişi şi nasul vîrît în părul ei.

Ea era mişcată şi surprinsă. Dar nu ştiam pe atunci că bătrînii stîrneau adesea în ea atît de intens conştiinţa puterii ei asupra lor, încît aceasta se transforma în ea în milă şi uneori chiar în iubire. Apropierea ei îi putea face pe aceşti oameni să tremure cu adevărat, şi aceasta însemna mai multă siguranţă pentru ea decît într-un tezaur plin cu bani sau într-un teatru zguduit de aplauze. Ţinîndu-i mîna la buze, Skouras a condus-o spre canapea şi s-a aşezat alături, dar ea s-a ridicat brusc şi a insistat să-i aducă un coniac, pe care el l-a acceptat cu toate protestele astmatice şi l-a sorbit. Aşezîndu-se din nou lîngă el pe canapea, cu genunchii aduşi la bărbie, îl privea în faţă cu buza de sus tremurînd uşor ca buza unui cal în căpăstru, trădînd un tic mîndru al stăpînirii de sine. El nu putea să nu fie mişcat de frumuseţea ei în bluza de satin bej cu gulerul înalt tip Byron, rochia albă strînsă pe corp şi strălucitorii pantofi din piele albă cu tocuri înalte. Trecuseră multe luni de cînd nu o văzuse, o vreme suficientă să fi uitat impactul forţei de atracţie pe care frumuseţea ei părea s-o răspîndească.

Stînd pe o latură ca un urs de circ neîndemînatic, aluneca de pe perna canapelei în timp ce cu o fermecătoare voce răguşită, mai degrabă de adolescent, atingea tot felul de subiecte, bolile sau moartea unor prieteni comuni de la Hollywood, problemele averii lui, evenimente din viaţa fiicei sale. Marilyn era fermecată şi fericită, cum numai emoţia o putea face, aproape indiferentă la semnificaţia ei ostilă sau binevoitoare, deoarece numai în emoţie era adevărat. Apoi, incredibil, el a început să o convingă să renunţe la propria ei companie şi să revină la studio, ceva ce fusese definitiv încheiat prin contract cu aproape un an în urmă, dar ea a înţeles abaterea discuţiei — el venise să spună ceva ce îi era greu să spună, şi în felul acesta ocolit de a o face, chiar dacă era absurd, arăta o anume consideraţie respectuoasă care a mişcat-o, încît a reacţionat de parcă el ar fi vorbit despre ceva real.

„Draga mea, scumpo, sînt îngrijorat pentru tine. N-am putut să-i împiedic pe oamenii ăia să se poarte rău cu tine în aceşti ani, eu nu-s compania, sînt doar preşedinte. Îţi vorbesc din inimă, îţi promit c-ai să fii fericită iar cu Twentieth. Vorbesc foarte serios, Mar'lin dragă, greşeşti mult, revino la noi, sîntem familia ta, taica şi maica". Continua să vorbească, semănînd cu acei peşti care răspîndesc în jur o bază înainte să-şi depună ouăle în ape acide. Vorbea de catedrala sa, pe care o construise la Los Angeles pentru biserica ortodoxă grecească, mîndria vieţii lui. Puteai să-l urăşti pe Spyros, dar nu se putea să nu-ţi placă, măcar pentru naivitatea cu care desconsidera adevărul, care în cele din urmă nu era tăios şi uscat, ci avea o anume ardoare ; întotdeauna credea în ceea ce spunea.

Ieşindu-şi din amărăciune, a luat mîna lui Marilyn şi cu un fel de intimitate a întrebat : „Eşti îndrăgostită, iubito ? "

Ea a respirat şi a dat din cap că era.

„Eşti sigură ?"

Nu fără vină, l-a privit în ochi, el îi ştia povestea, şi a dat din nou din cap.

„Domnu' să te binecuvînteze scumpete", a spus, bătîndu-i uşor mîna cu o binecuvîntare părintească : dacă era vorba într-adevăr de iubire şi căsătorie, mai ales cea din urmă, atunci zeii interveniseră şi toate prostiile din jur nu-şi mai aveau rostul. Skouras s-a întors spre mine şi a spus : „Domnu' să te binecuvînte, Artr, scumpule. Te ştiu un om fain, o să ai grijă de fata asta, e ca fiica mea".

Acum că se convingea că nu trăiam numai împreună, compania era inevitabil implicată, într-un mod ameninţător. Pînă să fie pe deplin liberă, ea le mai datora două filme, iar căsătoria ei dăuna imaginii ei de simbol sexy ; dar să se căsătorească cu mine, în situaţia mea, era un dezastru.

„Artr, sper foarte mult că n-o să faci vreo prostie groaznică cu comitetul ăla".

Aveam toate motivele să cred că va transmite comitetului tot ce spun, încît am ridicat doar din umeri şi am mormăit ceva că voi face ce gîndeam că este drept.

SE TREZISE brusc şi îmi urmărea reacţia. „Îi ştiu pe congresmenii ăia foarte bine, Artr, sîntem prieteni buni. Nu sînt oameni răi, pot fi înţelegători. Cred că în cazul tău, Artr, or să te ia într-o şedinţă secretă, înţelegi ? Nu-i nevoie ca totul să fie în public. Pot să aranjez asta dacă îmi spui".

În codul acelor timpuri, aceasta însemna ca în schimbul „curăţirii" mele prin menţionarea unor nume şi angajarea în formulele de supunere faţă de Comitet, precum a mulţumi în public membrilor săi că m-au ajutat să-mi regăsesc drumul spre America, urma să fiu chestionat separat, nu în audieri publice.

„Sînt împotriva Comitetului, Spyros. Cum aş putea să ies în public şi să le mulţumesc pentru tot ?"

În timp ce îi răspundeam l-am auzit spunînd „Socrate" şi cînd am terminat fraza, a spus : „Trebuie să citeşti cartea acestui bărbat".

„Socrate ! Spyros, Socrate a fost condamnat de acelaşi fel de comitet..."

„Da, dar a avut curajul să spună ce gîndeşte, Artr". O clipă am fost uimit, pînă am înţeles că vroia să spună să folosesc audierile pentru a-mi declara deosebirile de stînga şi de liberali, un „atac" din partea mea care m-ar fi salvat în faţa Comitetului. Era mai mult sau mai puţin ceea ce Clifford Odets fusese momit să facă şi n-a încetat să regrete pînă în ultima zi a vieţii sale.

„Nu am nevoie de comitetul Congresului pentru o platformă să atac stînga, Spyros, pot să o fac cînd doresc". În particular, mulţumeam cerului că lucram în teatru, unde nu existase o listă neagră ; ca scenarist de film, aş fi spus acum adio carierei mele.

Ridicîndu-se, cu degetul îndreptat spre tavan, părea să fie împins de o convingere arzătoare, dar prin repetare, mi-am zis că discursul său se golise de simţămîntul real. „Stalin a crucificat poporul grec, Artr", a început el. „Ştiu ce spun ! Partidul Comunist Grec a făcut războiul civil, a torturat, a împuşcat oameni..." Şi a început să-mi toarne o informată istorie pe scurt a catastrofei politice greceşti de după război, dintre dreapta şi stînga, aruncînd evident întreg blamul pe cea din urmă şi toate faptele bune pe seama primei. Dar toate acestea nu aveau să schimbe ce vedeam eu ca o problemă în 1956,

Arthur Miller răspunzînd Comitetului Camerei Reprezentanţilor asupra activităţilor antiamericane, în 1956

anume dispreţul manifest antidemocratic, din partea Comitetului, faţă de drepturile americane fundamentale, ceva imposibil de suportat...

Cum m-a ţintuit furia sau exact ce anume a declanşat-o n-am reuşit să-mi amintesc niciodată mai tîrziu, dar la insistenţele lui m-am simţit înghesuit la colţ ; era de parcă el încerca să exercite un control asupra muncii mele şi asta era de netolerat. N-am scos decît o frază sau două, dar el a prins repede ideea, şi-a ridicat amîndouă mîinile, şi-a luat paltonul de pe spătarul unui scăunaş, oricît ar fi de necrezut, l-am auzit mormăind „Eşti un Socrate". A sărutat-o pe Marilyn din nou, dar acum cu o tristeţe reală, şi l-am condus la lift.

La audierile Comitetului Camerei Reprezentanţilor asupra activităţilor antiamericane, Miller a refuzat să numească vreun scriitor care participase la o întrunire comunistă, cu zece ani mai devreme — un refuz conform convingerii sale despre nesocotirea de către Comitet a drepturilor fundamentale.

Îmi amintesc de audieri întotdeauna ca de ceva neclar cum se întîmplă după o violenţă.

Îmi amintesc steagul înfăşurat în spatele comisiei, de felul *cum* se uitau membrii Comitetului la mine şi la Joe (Rauh — avocatul său, n.n.).

Îmi amintesc mormanul de hîrtii de pe masă, din care anchetatorul, Richard Arens, a scos o foaie, apoi o alta şi încă una, citind petiţii pe care le semnasem cu atît de mulţi ani în urmă, aproape într-o altă ţară — proteste, apeluri pentru eliberarea vreunui deţinut, apeluri în favoarea prieteniei cu Rusia (despre care Joe a insistat că trebuiau citite şi celelalte nume, printre care şi al doamnei Roosevelt) — şi îmi amintesc că mă întrebam dacă vrea să răscolească tot mormanul, spunîndu-mi la fiecare în parte „Aţi semnat asta ?" Da, bineînţeles, am semnat orice şi după vreo duzină de asemenea întrebări, am început să răspund da înainte chiar de a-mi spune despre ce hîrtie era vorba.

Îmi amintesc numai cîteva din discuţiile decepţionante cu membrii Comitetului. Arens a scos un comentariu pe care îl făcusem îndată după război, ca răspuns la un chestionar distribuit de revista „New Masses" în legătură cu arestarea lui Ezra Pound, cerînd mai multor scriitori părerea despre ce trebuia făcut cu el. Spusesem că trădase în mod evident, atunci cînd vorbise la radio şi scrisese pentru Mussolini într-o încercare de a demoraliza trupele americane ce luptau în Germania şi Italia şi că trebuia tratat la fel cu toţi cei care comiseseră o crimă asemănătoare.

Arens a susţinut că aceasta ar fi o contradicţie în afirmaţiile mele despre credinţa în libertatea cuvîntului. Am fost şocat cînd Arens m-a presat să explic cum puteam să-i neg lui Pound dreptul de a vorbi. Era îngrozitor de straniu să pui semnul de egalitate între un poet care scrie un poem subversiv într-o Americă în vreme de pace şi un bărbat care vorbea la radio lună de lună trupelor americane pentru a le submina moralul în vreme de război. Dar oricare ar fi fost consideraţiile teoretice, ale mele erau mult mai adînci.

„Zeiţa" Marilyn

Cred că am fost unul dintre puţinii americani care l-au auzit într-adevăr pe Ezra Pound vorbind la radio, în numele Axei, din Italia, în timpul războiului, şi încă îmi amintesc frigul ce-mi cuprindea inima auzindu-l... Presupuneam că prinsesem un post american, pînă în clipa în care vocea a început să vorbească despre necesitatea uciderii poporului evreu... Cînd Arens m-a privit cu faţa sa de mops şi m-a întrebat dacă nu mi se pare straniu că în cazul lui Pound am renunţat la principiile mele imaculate despre libertatea cuvîntului, am văzut chipul cu care m-am luptat toată viaţa şi sîngele mi-a urcat în cap...

În anii care au urmat, mintea mea reţinea cîte o temă sau două, variaţii create de memoria şocată. „De ce scrieţi atît de tragic despre America ?", îmi aminteam ani la rînd cum mă întrebase preşedintele Comitetului, în cuvîntul său de încheiere ; dar căutînd în documente, constat că era congresmanul Doyle cel care mă întreba : „De ce nu îndreptaţi ceva din splendida dumneavoastră abilitate în lupta împotriva... conspiraţiilor comuniste ?"

După aceste audieri atît de fugar şi firav relatate de memoria lui Miller, ce refuză să-şi amintească detaliile neplăcute ale unei triste perioade, scriitorului i se va deschide un proces. La proces, Miller va fi condamnat la o amendă de 1500 dolari şi la 30 zile închisoare, cu suspendare. La recurs, el a fost achitat.

Un somn istovit într-un pat străin, după 12 ore de zbor peste Atlantic, cu un avion demodat, şi o înfruntare la aeroport cu Laurence Olivier, aproape chicotind de încîntare, descrisă drept cea mai mare conferinţă de presă din istoria Angliei. Trebuie să fi fost cel puţin 400 de ziarişti din toate insulele britanice, pînă şi din ceţurile cele mai îndepărtate ale Scoţiei, şi chiar un contingent de pe continent, între care şi doi basci cu beretele lor, iar toată adunătura înconjurată de un cordon de poliţie.

La un moment dat, flashurile aparatelor de fotografiat formau un zid solid de lumină albă ce părea să dureze de peste o jumătate de minut, o adevărată aureolă, încît nebunia asta i-a făcut pînă şi pe fotografi să izbucnească în rîs. Fireşte că nici un cuvînt din cele întrebate sau răspunse nu rămîne în memorie, dar deabia avea vreo importanţă atunci sau mai tîrziu, într-atît erau de uimiţi cu toţii că Marilyn se afla printre ei, o zeiţă ivită din marea lor rece.

Cînd ea zîmbea, zîmbeau şi ei, cînd ea se încrunta se încruntau şi ei, iar dacă ea chicotea, ei hohoteau într-un rîs fericit sau ascultau într-o tăcere de biserică atunci cînd ea a făcut o pauză şi chiar a vorbit cu vocea-i atît de catifelată şi mîngîietoare încît bărbaţii aceia maturi s-au înmuiat ca liceenii la sunetul glasului ei.

Era pentru ea un ton nou, înviorător, de adoraţie respectuoasă, nesubminată de vreo insinuare sau sarcasm puritan ; orice probleme sexuale vor fi avut ziariştii aceştia, nu încercau să pretindă că nu s-ar fi aruncat bucuroşi în închisoare pe viaţă pentru un favor de-al ei, ori n-ar fi smuls un trandafir pentru ea chiar de pe o stîncă dreaptă atîrnînd peste flăcările Iadului.

A doua zi era altceva în orice ziar şi ţara putea fi tîrîtă în Oceanul Indian fără să observe cineva, în mai multe zile din timpul şederii ei în Anglia, doar că mergea la cumpărături sau făcea vreo remarcă ce ar fi justificat încă o fotografie de-a ei pe prima pagină. Regina şi Parlamentul puteau să conducă ţara, ea comanda inimilor...

O casă de ţară cu multe cotloane şi cam umedă a fost închiriată în Surrey-ul plin de dealuri verzi, de la Lord North, proprietarul lui „Financial Times", un bărbat trecut de patruzeci de ani, foarte

Trei portrete, trei ipostaze ale celebrei artiste

înalt și foarte subțire, cu un cap ascuțit și de-a dreptul incapabil să-și ia ochii de la ea... Am găsit un birou pentru lucru în camera de muzică, chiar în spatele unor uși franțuzești ce se deschideau spre un covor de o sută de picioare căruia îi ziceau pajiște și care sfîrșea la un zid de cărămidă marcînd hotarul lui Windsor Great Park, vasta proprietate ce înconjura castelul regal, unde se retrăgea uneori regina.

Clătinîndu-ne de oboseală în prima noastră noapte englezească, am dormit ca bolovanii și am visat că ascultam o corală de îngeri, voci bărbătești ce cîntau în toate octavele și culorile, amestecîndu-se într-o liniște completă de sunet pur și nepămîntesc. Mi se părea că plutesc pe el, extrem de mișcat cum numai în vis se întîmplă. Dar splendida persistență a început să mă alarmeze cu începutul și pe măsură ce creierul meu se deștepta treptat iar sunetul nu înceta să curgă în aerul liniștit, am deschis ochii gîndindu-mă că înnebunisem, din moment ce chiar și acum, cînd eram treaz de-a binelea continua să curgă în încăpere.

Șezînd în întuneric, îngrozit că mi-am pierdut judecata, am urmărit revărsarea de refrene pînă în apropierea ferestrei cu draperii grele, m-am dat jos din pat, am dat la o parte cu grijă draperiile și peste balustrada unui mic balcon am văzut așezați în rînduri, în lumina strălucitoare a lunii, cîteva sute de băieți și tineri în blazere, fără zîmbet, stînd drepți și cîntînd cu chipurile respectuos îndreptate spre fereastra noastră. Am trezit-o imediat pe Marilyn și ea, de-abea conștientă, a venit să se uite pe furiș împreună cu mine.

Pentru că nu era nici o lumină în spatele nostru, nu puteam fi văzuți de afară și un timp am ascultat, pătrunși de aerul rece al nopții. Muzica și cîntecele cavalerești păreau stropite cu inocența școlarilor.

„Ce facem ?", m-a întrebat.

Încă încețoșat în starea de jumătate vis și jumătate realitate, mintea îmi refuza să funcționeze ; trebuia să ieșim pe balcon și să le facem semn cu mîna, dar fără haine pe noi ar fi fost nepotrivit. Să ne îmbrăcăm ? Era prea mult. Apoi, nu era ceva absurd în salutul de la balcon, ca o pereche regală ? Sau era meschin să n-o facem ?

„Poate îți pui o rochie și le faci tu un semn".

„Eu ?"

„Da, nu mie îmi cîntă, dragă".

Mă privea istovită și începeam să mă simt lipsit de apărare ; un ofițer în civil de la Scotland Yard care ne însoțise de la aeroport ne averțizase că în Anglia sînt tot felul de trăzniți și că ea nu trebuia cu nici un chip să înfrunte vreo mulțime fără pază în jur. O sută de coriști scoși din minți pot fi o problemă.

„Poate e mai bine să stai pe poziție", i-am spus, dîndu-mi seama îndată că nu mai folosisem vreodată expresia aceasta. și fără să vreau mi-am amintit de o replică a lui Graucho Marx. Așa că am rămas amîndoi acolo, fără nici un plan, ea pe jumătate adormită, în vreme ce o sută de glasuri devotate, atingînd o înălțime de glorificare divină, continuau să plutească spre noi prin aerul umed și rece al nopții englezești.

Înainte să ne decidem să facem ceva, acordul major final s-a oprit domol și spionînd de după draperii, am văzut corul într-un deplin respect tăcut trecînd gardul și dispărînd în noapte ca omuleții ce se întorc la umbra ciupercilor, aparent satisfăcuți că au pătruns în visele lui Marilyn Monroe. Dar îmi era și teamă de ei — oricît de dulci și buni și plini de ardoare erau, formau totuși o mulțime.

Olivier a venit să ne vadă în prima dimineață, o vizită de curtoazie într-o splendidă zi englezească ce părea plină de speranță, cu soarele curgînd prin ferestre și cu o blîndețe în aer... M-a întrebat ce piesă doream să văd, oferindu-se să ia bilete pentru noi și mi-a întins ziarul de dimineață, pe care îl ținuse împăturit în buzunar. Trebuie să fi fost 60 sau 70 de piese pe listă, o mulțime uimitoare în comparație cu cele aproximativ 20 cîte se văd în mod normal la New York, dar aruncîndu-mi ochii pe pagină, n-am găsit nimic de care să fi auzit, și nici de autorii lor. Multe dintre titluri păreau mai degrabă stupide.

„Ce e bun ?", am întrebat.

„Nu, nu, dumneata alegi, nu vreau să te influențez".

„Dar nu știu nimic despre nici una dintre ele", am protestat eu. A continuat să nu-mi dea nici un sfat. Se afla acolo un titlu care, ca titlu, era frapant. „Ce zici de ăsta ? **Privește înapoi cu mînie**".

Reacția lui a fost imediată și surprinzător de negativă, chiar mînioasă. „Nu, nu trebuie să-ți pierzi vremea cu asta, caută altceva".

„De ce ? Ce-i rău în ea ?"

„Oh, e doar o caricatură a Angliei, o trăncăneală amară despre condițiile de azi, deși unii spun că e o bună satiră". Părea că fusese ofensat de piesă, că patriotismul său fusese rănit.

„Pare interesant. Sincer să fiu, n-am avut nici un contact cu teatrul britanic de la Shaw și Wilde, și chiar și ei erau irlandezi".

A cedat. „În regulă, o să am locuri pentru mîine seară". Marilyn hotărîse să rămînă acasă să se odihnească.

În seara următoare, cînd am coborît, după o oră de mers cu mașina spre Londra, cu șoferul pus la dispoziția noastră de studio, spre surpriza mea l-am găsit pe Larry Olivier așteptîndu-mă. „M-am hotărît să o mai văd o dată !", a spus rîzînd. Intrînd în hol, am văzut pentru prima oară cît de admirabili experți erau englezii în abilitatea lor de a remarca o stea ca Olivier fără să i se vîre pe gît prin acea holbare insistentă și obositoare... Era plăcut să văd asta pentru prima oară, ceva atît de diferit de agresivitatea mulțimii de acasă și supozițiile ei umilitoare.

Mi-au plăcut asprimea și slăbiciunile piesei, dezbărarea de morga britanică, mînia nestăpînită față de viață, energia ei verbală. Kenneth Haigh, Mary Ure, Alan Bates, Helena Hughes și John Welsh se mișcau cu o abandonare a interesului de sine ce sugera un foarte american gen de realism și mi-au dezvăluit o Londră ce-mi devenea familiară. Iar scrierea îmi amintea de Clifford Odets în tinerețe, cînd scria atît de liric amar despre New York-ul depresiunii și viața de eșec căreia părea să-i fie încredințat. **Privește înapoi cu mînie** mi-a dat o primă impresie despre o Anglie a outsider-ilor ca mine însumi, care își călcau singuri cămășile și știau despre lucrurile măreț numai din ziare.

Gînduri în fața unei fotografii

● *PRIVIND portretul compozițional de grup al celor trei bătrîni oșeni din Racșa — Țara Oașului, chipul și sufletul ți se luminează, simțindu-te inundat de o stare de măreție, demnitate și alte nedefinite, generoase sentimente, asemenea celor pe care ți le procură „confruntarea" vizuală cu Caraimanul străjuit de cușma imaculată de zăpadă...*

Privesc bătrînii oșeni în fotografie și simt liniștea, pacea cum coboară, se cern în suflet ca o dulce fulguire de flori de cireș. Încerc mai apoi strania senzație că i-am întîlnit undeva. Poate, pe columna lui Traian. Sau, poate, în propriul meu sînge, primenit cu blîndețea și înțelepciunea, iubirea de brazdă, cu ospitalitatea și demnitatea lor ancestrală, coborîtoare prin strămoșii daci — virtuți pe care cu siguranță ni le-au transmis ca pe un testament nescris al nobleței de stirpe de oameni liberi. Să nu uităm că pe pămînturile Țării Oașului au trăit, cîndva, după instaurarea stăpînirii romane în Dacia, dacii liberi ! Virtuților păstrate de urmași — alături de ștergare și icoane, de clopuri și busuioc — aceștia le adaugă caratele nobile și durabile ale muncii, care fac din așezările oșenești vetre de lumină pe harta țării...

Am fost solicitat de către autorul fotografiei (Petre Berinde, muncitor, în Negrești—Oaș) să dau un titlu acesteia. Propunerile pe care le-am făcut (Strămoșii, Străbunii, Din totdeauna, Permanențe, Stejarii) *sînt, mărturisesc sincer, departe de a mă satisface. Cred că această fotografie pur și simplu nu suportă un titlu. Oricare i s-ar da nu este capabil să acopere întreaga ei încărcătură existențială, spirituală, patriotică etc. Fotografia de mai sus e un stop-cadru pe o lume — o lume care nu se lasă descifrată, nu se lasă definită decît de ea însăși, fiind la cota marilor existențe ale permanențelor spirituale...*

Ovidiu SUCIU

În pauză, Olivier m-a întrebat ce credeam şi i-am spus că era minunată. La sfîrşitul piesei m-a întrebat din nou şi i-am spus că atîrnau multe fire, dar cui îi păsa ? Era viaţă reală, o ispravă rară.

George Devine, modestul dar neobositul fanatic care conducea Royal Court Theatre, a venit în grabă să întrebe dacă nu doream să urcăm, să-l cunoaştem pe autor, care ne aştepta nerăbdător. După o clipă şedeam cu toţii la două mese mici în jurul unui bar... La dreapta l-am auzit, aproape nevenindu-mi să cred, pe Olivier întrebîndu-l pe palidul Osborne — pe atunci un tînăr cu un smoc de păr nepieptănat şi un chip de parcă s-ar fi trezit doar de 20 de minute — „Crezi că ai putea scrie ceva pentru mine ?", cu tonul său zîmbitor, cu care te-ar fi putut convinge să cumperi o maşină fără roţi cu 20 000 de dolari.

Eram sigur că Olivier reprezenta pentru Osborne decadenţa burgheză a teatrului britanic, dar ochii îi străluceau acum şi într-adevăr a scris ceva pentru Olivier — **The Entertainer** (Animatorul / Cabotinul).

Într-o dimineaţă lucram, în camera de muzică, la versiunea originală *The Misfits* cînd, ca într-un vis, am văzut un poliţist cu cască venind cu bicicleta spre casă în lungul unei poteci din capătul pajiştii. S-a oprit în faţa uşilor franţuzeşti deschise şi a privit înăuntru, orbit de întunericul din interior. M-am ridicat şi l-am salutat.

„Sînteţi domnul Arthur Miller ?"

„Da". Teama mi-a străpuns inima — s-a întîmplat ceva rău cu copiii mei sau cu Marilyn !

„Trebuie să vă duc la Foreign Office, domnule".

„Trebuie să mă duci la Foreign Office ?"

„Într-adevăr, domnule".

„Unde e Foreign Office-ul ?"

„Foreign Office e la Londra, domnule".

„De ce vrei să mă duci acolo ?"

„Aşa mi s-a ordonat, domnule".

„De ce ? Care-i motivul ?"

„Nu ştiu, domnule".

Absurditatea momentului m-a făcut să mă întreb dacă urma să ajung la Londra pe ghidonul bicicletei pe care continua să-l ţină strîns. „Dar n-am fost înştiinţat despre asta", am spus.

„Ar vrea să fiţi acolo astăzi, domnule. Avem o maşină. Vreţi să veniţi acum ? Poate fi adusă în cîteva minute".

Şedea acolo ţinînd ghidonul, un poliţist de provincie ieşit din scrierile Agathei Christie, cu coiful său negru şi înalt şi ochii albaştri inocenţi — îndeplinind ordinele în mod stupid. Am spus că pot să folosesc maşina şi şoferul meu şi am fost de acord să plec îndată.

Un bărbat aştepta pe bordură, cînd am sosit, după vreo oră la Foreign Office, dar treaba lui era doar să mă conducă prin labirintul coridoarelor, printre duzinele de solicitanţi de diferite rase şi în felurite costume, pînă într-un birou cu o fereastră la nivelul capului care se deschidea spre lumina cenuşie a unui puţ de aerisire. Era ţinutul lui Dickens. Ofiţerul care m-a întîmpinat avea o mustaţă ca a soldaţilor din paza reginei, un bandaj pe un ochi, şchiopăta şi era strîns cu un corset pe care îl ghiceam sub haina scumpă de postav negru subţire. Un fost pilot pe Spitfire, fără îndoială, acum un bărbat neobosit.

„Cum merge filmarea ? Vă place în Surrey ? Am văzut o fotografie cu dumneavoastră amîndoi pe biciclete, e bine să mergi cu bicicleta acolo, nu credeţi ? Există şi un pub destul de bun pe drum, din cîte îmi amintesc. Scrieţi ceva ? Bun ! Sper să fie ceva ce vom vedea şi aici. Mi-a plăcut piesa dumneavoastră Comis-voiajorul, am văzut-o la Phoenix, nu-i aşa ? cu Paul Muni. Da, extraordinar". Şi cînd a terminat cu asta, o pauză în care să zîmbească, mai degrabă decît una agitată, de parcă aşteptam amîndoi o friptură de fazan sau cine ştie ce alt platou, după care m-a privit drept în ochi. Avea părul roşu.

„Paşaportul dumneavoastră expiră luna viitoare, domnule Miller".

„Da ? Cred că da, nu m-am uitat la el". Asta era : mi se permisese un paşaport limitat la şase luni, avînd în vedere procesul meu la un tribunal federal pentru dispreţ arătat Congresului (pentru că sfidasem Comitetul Camerei Reprezentanţilor pentru cercetarea activităţilor antiamericane) urma să aibă loc în cîteva luni. Braţul lung al Departamentului de Stat şi al Comitetului mă strîngea de gît.

„Şi ce-i cu asta ?"

„Ne-am întrebat ce planuri aveţi cînd încheiaţi filmarea".

„Ce planuri ? Mă întorc acasă".

„Înţeleg. Asta-i tot".

„Pricep. Dar nu văd ce rost avea graba asta să apar eu aici".

A preferat să treacă peste blînda mea dojană. „Cred că aveţi copii în America ?"

„Da".

„Aveţi proprietăţi în ţara asta ?"

„Nu".

„Şi nici rude nu aveţi aici".

„Abia aştept să mă întorc acasă".

„Mă gîndeam şi eu la fel. Ei bine, vă mulţumesc foarte mult că aţi venit". S-a ridicat. Ne-am strîns mîinile.

„Sincer, nu mi-a părut că aveam prea mult de ales". Am rîs amîndoi. S-a decis să-mi explice cîte ceva.

„Au fost oameni care au hotărît să nu se întoarcă, în împrejurări ca ale dumneavoastră, şi am vrea să evităm ceva de felul acesta în cazul dumneavoastră..."

Cu alte cuvinte, ar fi fost o înjosire a Americii dacă aş fi hotărît că sînt sătul şi doream să rămîn în Anglia, cum făcuseră Chaplin, Joseph Losey, Larry Adler şi o lungă listă de alţi artişti în ultimii vreo cinci ani ai războiului rece. Ar fi urmat complicaţii internaţionale, gîndeşte-te la asta, ce-ar însemna ca Marilyn să-şi caute o casă aici. Bieţii de la Washington trebuie că n-au dormit multe nopţi pînă să decidă să mă strîngă în braţe din nou.

Pe drumul de înapoiere spre Surrey am îndepărtat deziluzia faţă de o Anglie ale cărei libertăţi apucasem să le admir profund. Erau atît de neajutoraţi din punct de vedere politic, acum cînd independenţa lor economică se risipise. Păcat.

Prezentare şi traducere de
Stelian ŢURLEA

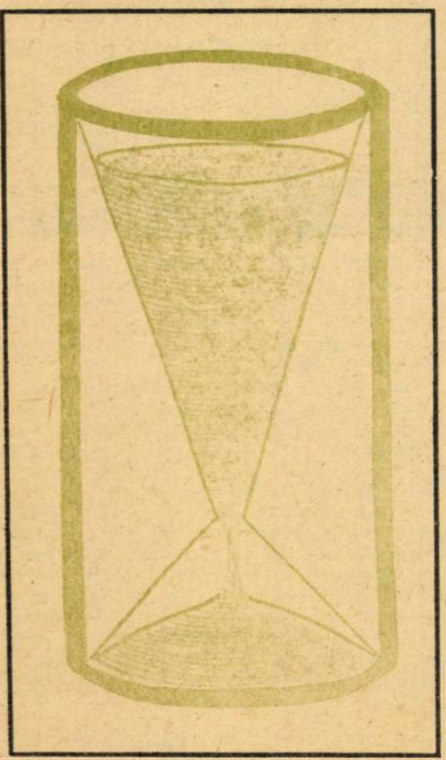

DALI SAU MISTERUL DIN TURN

● CU CÎTEVA luni înainte de a muri (în ianuarie a.c.), Salvador Dali, maestru al suprarealismului zăcea la pat într-un turn în Spania. Suferind de o senilitate avansată şi vegheat de o categorie de gardieni ce se certau între ei. Un reportaj scris de un ziarist englez redă această viaţă de recluziune :

«Bărbatul din faţa muzeului Dali din Figueras, nordul Spaniei, arăta ca un bătrîn cowboy rătăcit pe alt continent. Reynolds Morse purta blugi şi o cămaşă „western" prinsă la gît cu o agrafă albastră de Wyoming şi părea obosit de călărit şi scîrbit de ceva. El nu se afla aici ca să vadă picturile suprarealiste din muzeu ; din întîmplare. Morse este, la el acasă, proprietarul cîtorva lucrări de-ale lui Dali. 93 de pînze şi peste 1200 acuarele, gravuri şi desene, în valoare de 120 milioane dolari. Nu, Morse a venit să vadă dacă ştirile că Dali este ţinut practic ca un prizonier într-un turn medieval sînt adevărate.

Se părea că dacă cineva are să reuşească să dezlege misterul ultimelor zile pe care le mai are de trăit Dali, acela va fi acest om iscoditor din Vestul american. Morse este obsedat de Dali de peste 40 de ani, din momentul cînd a cumpărat o pînză mică intitulată **Picioare Lungi** sau **Speranţa de Seară**, în timp ce-şi petrecea la New York luna de miere cu soţia sa Eleonor Morse (avea atunci douăzeci şi ceva de ani şi era deja bogat). Inventase o maşină de turnat piese de plastic. Pînă atunci, singurele picturi pe care le gustase Morse erau scene cu cowboy care prindeau vite cu lasso-ul în statul natal Colorado.

Dali însă i s-a părut altceva.

— Tablourile sale nu erau ca picturile pe care le văzusem eu pînă atunci — flori şi lucruri de astea. Mă stîrneau să-mi bat capul să descopăr ce-a vrut să spună pictorul.

Morse a pătruns în mitologia personală a lui Dali — cu lăcuste, coarne de rinocer şi ceasuri care se topesc — şi ispita era tot timpul prezentă, modificîndu-se de la o pictură la alta.

Toate cărţile scrise despre Dali nu au reuşit să dezvăluie adevărata personalitate a artistului. A fost un geniu, dar

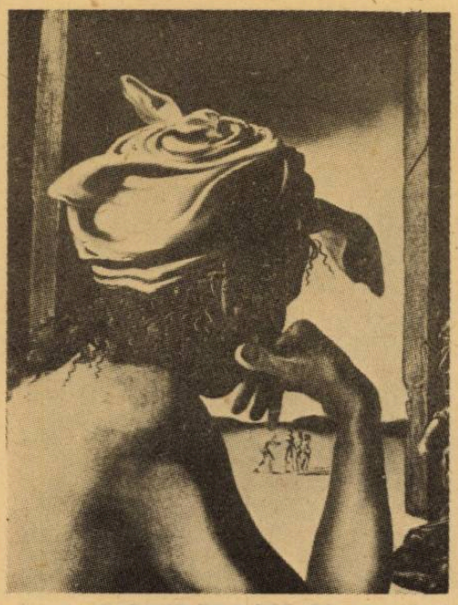

SALVADOR DALI : Tîrg de sclavi

Naşterea unei zeite

Cap rafaelic

avea şi partea aceea de cruzime. Lui Dali îi plăcea intriga, îi plăcea să aţîţe oamenii unii contra altora în strania lui curte personală, spune Reynolds Morse.

Au circulat persistent zvonuri că unele tablouri din colecţia personală a lui Dali dispar, că falsurile sînt vîndute ca autentice, că din conturile bancare ale lui Dali de la New York se scurg milioane şi că documente semnate, chipurile, de Dali ar lăsa moştenire toată proprietatea sa artistică unuia dintre gardienii săi. Ca prieten şi principal colecţionar al lucrărilor lui Dali, Morse şi-a asumat singur sarcina de a cerceta ce se întîmplă. Acesta este motivul pentru care Morse se afla în acel septembrie la Figueras.

Intrarea în muzeul Gala-Dali şi spre turnul lui Dali se face printr-o mică piaţetă. Nu se poate să nu recunoşti muzeul. Pe dinafară este vopsit în ocru şi împodobit cu sute de chifle. Niciunul dintre cei 300 000 vizitatori de anul trecut nu l-a văzut pe Dali, însă prezenţa lui invizibilă face parte din puterea de atracţie a locului ca şi cum Salvador Dali însuşi ar fi devenit un efemer exponat în interiorul propriului muzeu.

Există două intrări în turn. Uşa principală dă direct în piaţetă şi este păzită de un poliţist. Cealaltă intrare este ascunsă în interiorul galeriilor. Prin aceasta din urmă mai obişnuia să vină uneori invalidul Dali, scîrţîind într-un cărucior, după ore întregi, mai bălmăjea cîte un ordin cu modificări în muzeul său... ouă uriaşe pe metereze, noi melci pe manechinul din taxiul său bătut de ploaie. Dar în ultimii doi ani, Dali a fost prea bolnav ca să mai poată face acest scurt drum din camera sa sărac împodobită. Azi ambele intrări sînt închise, chiar şi pentru un vechi prieten ca Morse.

Trei oameni au chei la turnul lui Dali ; Robert Descharnes, francez, fotograf şi istoric al suprarealismului ; Miguel Domenech, avocat din Madrid, rudă îndepărtată a lui Dali şi om cu puternice legături politice ; Antonio Pitxot, pictor şi prieten de familie din satul maritim al lui Dali, Cadaques, care pare să fie singurul din acest trio a cărui prezenţă este tolerată de pictorul senil. Dali, în vîrstă de 83 de ani, era ţinuit la pat. Vlăguit şi atrofiat. Suferind de o tulburare nervoasă similară cu boala lui Parkinson, el nu mai poate picta şi nici chiar semna, atît de tare îi tremurau mîinile. De peste doi ani era hrănit artificial printr-un tub nazal care-i afecta vorbirea. Tubul nu era necesar din punct de vedere medical, dar Dali şi-a băgat în cap că dacă încearcă să înghită hrană se sufocă şi moare.

Chiar dacă în capul lui Dali mai continuau să roiască crucifixuri înălţîndu-se la cer, spirale chimice ADN şi culori sublime, el nu le mai poate comunica. El îşi duce zilele într-o stare de permanentă furie împotriva senilităţii crescînde, cu spaima morţii ce se apropie.

Chiar muribund, Dali este încă o afacere de milioane. Lucrările sale majore sînt cumpărate şi revîndute de galerii din toată lumea, la preţuri tot mai ridicate pe măsură ce moartea lui se apropie. Aproape 2 milioane dolari s-au plătit în 1986 la New York pentru tabloul său **Bătălia pentru Tetuoam.** O mulţime de negustori de tablouri din Franţa, Spania şi S.U.A. sînt supăraţi de faptul că gardienii îi împiedică să-l prădeze pe Dali cum făceau altădată, cînd pictorul lăsa de bună voie să se abuzeze de talentul său pentru cîştiguri uşoare. Odată, el a cerut o avere pentru o serie de imprimate mîzgălite cu cerneală împrăştiată cu o muschetă şi apoi mînjite cu o caracatiţă vie. Ceva şi mai sinistru : Dali a semnat 35 000 coale albe de hîrtie, nepăsîndu-i dacă, după aceea, pe ele vor fi imprimate litografii de-ale lui sau de-ale unor falsificatori, atît timp cît el a fost bine plătit. Lipsa lui de scrupule a făcut ca piaţa picturii să fie inundată cu falsuri. Avocatul său newyorkez estimează că în întreaga lume există lucrări fals atribuite lui Dali în valoare de peste 100 milioane dolari. Morse a acţionat pentru a încerca să oprească împrăştierea acestor contrafaceri în Statele Unite. Mulţi negustori care, în trecut, au profitat de pe urma lăcomiei lui Dali s-au unit cu prietenii autentici şi rudele care îl îndemnau pe Morse să întreprindă ceva. Fiind cel mai important colecţionar din lume al artei lui Dali, Morse era o armă puternică ce putea fi folosită împotriva triumviratului. El era conştient că multe persoane interesate încercau să-l monteze transmiţîndu-i zvonuri despre tratamentul urît la care este supus Dali.

Dacă era să se ajungă la o confruntare, Morse vroia să fie mai întîi sigur care este adevărul în privinţa lui Dali. Este ţinut în captivitate sau este un „ermit sinucigaş" cum sugera un psihiatru din Barcelona. Morse nu era încă pregătit să bată la uşa turnului lui Dali, nu încă. El mai încercase abordarea directă, în vizitele anterioare făcute începînd din 1982 şi totdeauna fără succes.

— Îmi spuneau că pur şi simplu Dali refuză să discute cu mine şi asta este situaţia, povesteşte Morse. Cînd am întrebat de ce, mi-au spus că Dali se jena de starea de deteriorare fizică în care se găseşte. Nu sînt deloc sigur dacă este decizia lui sau a lor.

Morse s-a gîndit că informaţiile cele mai imparţiale asupra situaţiei lui Dali le va putea obţine de la guvernul provincial din Catalonia. Dali este cel mai mare pictor în viaţă al Spaniei şi guvernul ţine foarte mult la bunul lui renume. Orice scandal ar putea, de asemenea, fi jenant pentru cei doi directori onorifici ai fundaţiei Dali, Jordi Pujol, preşedintele regional al Cataloniei, şi regele Juan Carlos. Regele este prieten cu Dali încă din zilele negre ale regimului Franco. Fosta soţie a lui Dali, Gala, astăzi decedată, i-a citit lui Juan Carlos norocul în cărţi şi i-a prezis că o să devină rege. Catalanii şi Ministerul Culturii de la Madrid au grijă să protejeze pe monarh de orice contact dezagreabil.

Prima oprire a lui Morse în Figueras a fost la un mic studio fotografic de pe bulevardul principal. Fotograful, Meli, era unul din cei mai apropiaţi prieteni ai lui Dali şi unul din directorii fundaţiei particulare ce controlează muzeul Gala-Dali. De la Meli a aflat Morse că Dali este tratat cu multă grijă. Are în permanenţă infirmiere la căpătîi şi doctorul îl vizitează regulat.

N-a fost totdeauna aşa. În 1985, camera lui Dali a luat foc de la un scurt circuit şi artistul era să moară ars. A fost scos din flăcări de Descharnes, al cărui eroism a fost umbrit de ceea ce a urmat. Pînă să-l ducă cu maşina la spital, francezul a aşteptat peste 12 ore, spunînd că Dali a refuzat să se mişte. Dali nu numai că avea arsuri mari, dar suferea şi de subnutriţie. După această întîmplare, Dali a fost mutat din castelul Pubol, situat pe dealurile de lîngă La Bisbal, în turnul muzeului din Figueras. În urma focului, trio-ul Domenech, Descharnes şi Pitxot a fost supus unor intense cercetări de către presă, guvernul regional catalan şi, de asemenea, de către multele rude şi numeroşi prieteni ai lui Dali care pînă atunci fuseseră ţinuţi departe. Cum această presiune a înteţit rivalităţile, între cei trei s-a instalat zîzania.

Dihonia s-a născut — inevitabil — de la bani. Pictorul şi avocatul s-au coalizat împotriva francezului. Banii s-au scurs, deşi fundaţia a scos 12,5 milioane dolari din contul personal de la New York al lui Dali şi obţine o avere din taxele de intrare în muzeu. Fiecare i-a acuzat pe ceilalţi că aruncă cu banii fără ruşine. Au început să-şi ţină unul altuia socoteala zborurilor cu elicopterul peste Riviera franceză, a apartamentelor scumpe cumpărate la Barcelona şi, desigur, a multelor „comisioane" vărsate pentru îngrijirea lui Dali.

Descharnes, un bărbat mic şi ascuns care se furişează, nu merge, îi acuză deschis pe cei doi tovarăşi ai lui pentru greutăţile financiare ale lui Dali. El i-a declarat unui editor din Barcelona că Pitxot — despre care spune că nu face altceva decît să manipuleze „capriciile" lui Dali — este „mult mai rău ca Dome-

nech" şi francezul consideră că rolul său este „să-l scape pe Dali de Domenech". În locuinţa sa din Cadaques, Pitxot a interzis tuturor să rostească numele lui Descharnes, odinioară prietenul lui cel mai bun, de teamă să nu-i aducă vreo nenorocire.

Deocamdată, francezul este stăpîn pe situaţie. În iulie 1986, el a devenit unicul director general al unei companii olandeze care are controlul asupra „proprietăţii intelectuale" a lui Dali pînă în anul 2004. După cît se spune, Dali personal a autorizat aceasta. Potenţialul de îmbogăţire al Companiei lui Descharnes — „Demart Pro Arte" — este teribil. Compania va primi un procent pentru aproape orice ilustrată, imprimat şi reproducere după Dali ce se vinde pe tot cuprinsul globului.

S-ar putea să aibă loc noi lupte. „Demart" a angajat avocaţi în Europa, Statele Unite şi Orientul Îndepărtat pentru a percepe drepturile de autor şi a lupta împotriva contrafacerilor după lucrările lui Dali. Nici un fel de drepturi de autor n-au fost vărsate pînă acum fundaţiei Dali şi aceasta îngrijorează guvernul Cataloniei.

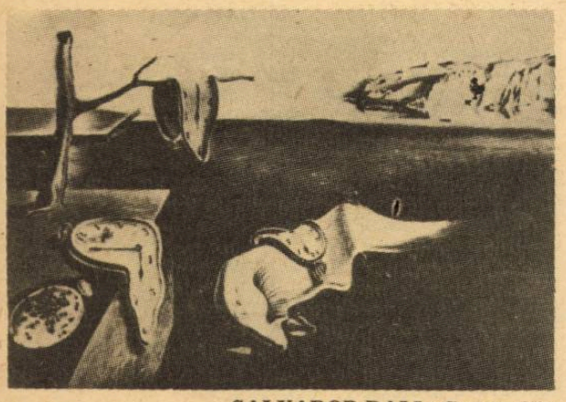

SALVADOR DALI : Compoziţie

Mai este şi misterul colecţiei particulare de artă a lui Dali. Pictorul era un avar care îngrămădea în locuinţa sa din Port Lligat orice schiţă, scrisoare şi mîzgăleală. Nu s-a făcut încă nici un inventar al lucrărilor lui Dali, nici al picturilor pe care el le-a păstrat considerîndu-le prea bune ca să le vîndă. Dacă vreuna din aceste lucrări va fi dispărut, ar fi imposibil de dovedit că ea a aparţinut colecţiei lui Dali. Experţii consideră că Dali şi-ar fi păstrat peste 100 de lucrări, însă în muzeul din Figueras este greu să dai de multe din tablourile importante ale lui Dali în mijlocul balastului constituit din sarcofage tranzistorizate, bărci de pescuit zburătoare, o canapea de forma buzelor lui Mae West etc.

Descharnes i-a spus lui Morse că a împrumutat unele documente de la Port Lligat şi le-a dus acasă la Paris ca să le studieze şi fotografieze. Nu se ştie dacă le-a returnat dar dacă nu le-a adus, este posibil să fie dat în judecată în baza legilor foarte aspre din Spania privind exportul de obiecte de artă. Descharnes neagă că ar fi profitat vreodată ilegal de pe urma lui Dali.

Figueras este un orăşel mic şi n-a trecut mult şi Descharnes a şi aflat de sosirea lui Morse şi a soţiei sale Eleanor. Descharnes îi este îndatorat lui Morse. El a fost printre cei care au contribuit la alegerea lui Descharnes ca gardian al lui Dali. În 1981, Dali era deja atins de această stranie boală nervoasă şi devenise insuportabil, violent. Îşi lovea prietenii — chiar şi pe nevastă-sa, Gala, în vîrstă de 90 de ani — cu un baston care cîndva aparţinuse actriţei Sarah Bernhardt. Dali şi Gala erau bătrîni şi bolnavi. Cineva trebuia să le poarte de grijă.

— Eu nu aveam cum — zice Morse. Aveam firma mea de care trebuia să văd la Cleveland, aveam familia. Aşa încît ne-am îndreptat toţi spre Descharnes şi l-am convins să aibă el grijă de Dali.

Descharnes îl fotografiase, pînă atunci, frecvent, pe Dali şi editase cîteva studii privind opera sa suprarealistă. El cunoştea scena internaţională a picturii. Exista impedimentul că Gala era atît de aprehensivă faţă de Descharnes încît refuza să mănînce la aceeaşi masă cu francezul. Odată moartă Gala, în 1982, calea s-a liberat pentru Descharnes.

Descharnes a lăsat la hotelul Ampurdan un mesaj pentru familia Morse, spunîndu-le că este nerăbdător să-i vadă, dar e îngrozitor de ocupat. Poate diseară, sau mîine, dacă găseşte un moment liber. Şi poate au să-l vadă pe Dali. Aceasta depinde de atîtea — starea în care se află, dispoziţia.

Aşa că Reynold Morse şi Eleonor au hotărît să plece cu maşina la capul Creus, un loc favorit de picnic, unde mergeau adesea cu Dali. Drumul ocolea pe lîngă locuinţa lui Dali din Port Lligat, un golf lugubru aşezat dincolo de un cimitir şi de dealurile negre ca ardezia din Cadaques. Priveliştea care se deschidea din atelierul lui Dali era semănată cu nişte colibe pescăreşti de piatră şi cu un chiparos ce se înalţa din carcasa unei vechi bărci de pescuit. Casa avea toate obloanele închise.

Capul Creus este punctul cel mai estic al Spaniei, un promontoriu neprimitor de rocă vulcanică. Forţa vîntului „tramontana" şi a mareei au creat o grădină zoologică de sculpturi de piatră... îngeri, vulturi şi îndrăgostiţi îmbrăcaţi. Dali îi arăta cu infantilă încîntare toate acestea lui Morse îndopîndu-se în acelaşi timp cu măruntaie de arici de mare.

În 1981, cînd a început să se deterioreze sănătatea lui Dali, Morse l-a găsit pe acesta umblînd pe jumătate despuiat în apartamentul său de la Hotel Maurice din Paris şi urlînd lîngă cămin, nervos că nu poate termina o acuarelă cu o orhidee pentru care luase comanda. El a adus doctori să-i vadă pe amîndoi Dali. Deşi Morse îl considera pe Dali un geniu, el era un om de prea mult bun simţ să nu-şi dea seama de multe din ciudăţeniile acestuia.

În multe ocazii Morse i-a oferit lui Dali prietenia sa şi Dali păruse să răspundă cu destulă căldură. Dar pe Morse l-a ros totdeauna o îndoială. Poate că el nu era pentru Dali decît o pasăre grasă de jumulit. Dintr-odată, lui Morse îi pieri tot cheful de plimbare la Capul Creus. La hotel, Descharnes îi lăsase alt mesaj. Nu, Dali nu se simţea suficient de bine ca să primească vizite.

Morse începu să se îndoiască de faptul că o întîlnire cu Dali va stabili dacă acesta este sau nu un captiv al gardienilor. Minţile lui Dali se risipesc pe măsură ce i se apropie moartea. Unor vizitatori precauţi le vorbise de Einstein şi despre cum spaţiul şi timpul se curbează în Univers. Le-a vorbit şi de îngeri.

Drumul lung bătut din America nu a fost însă zadarnic. Morse a contribuit la a convinge autorităţile spaniole că nu toate sînt în ordine în turnul lui Dali. Ele au început să se alarmeze în legătură cu lupta dintre cei trei pentru a pune stăpînire pe pictorul bolnav. Guvernul catalan a hotărît atunci să facă un control asupra felului în care este îngrijit cel mai mare pictor în viaţă al Spaniei, după ce intelectuali, prieteni şi rude ale pictorului — îndemnaţi de Morse — au trimis o scrisoare deschisă protestînd în legătură cu discutabila proprietate a firmei lui Descharnes — „Demart" — asupra patrimoniului artistic al lui Dali. Scrisoarea, de asemenea, deplîngea „exclusivitatea" Fundaţiei Gala-Dali în ce priveşte îngrijirea maestrului neputincios. Se spera că în fruntea fundaţiei vor fi curînd numiţi noi directori, care vor ţine cont de sfatul lui Morse şi vor încerca să recupereze toţi banii cuveniţi şi picturile dispărute.» Dar moartea imediat ulterioară a pictorului a lăsat, în continuare, lucrurile încurcate.

În româneşte, după „Observer",
de Constantin BADEA

Jean CARRIÈRE

Preţul unui premiu Goncourt

E PĂCAT să n-ai Premiul Goncourt, dar dacă-l ai e o catastrofă ! Astfel susţine un fost laureat, Jean Carrière, într-un pamflet-confesiune care are drept motto un citat din Borges : „Succesul este o neînţelegere, cea mai rea dintre toate". Cartea lui Carrière are meritul, susţin criticii, că arată cît de greu îi este unui scriitor să facă să coexiste viaţa sa socială cu munca literară.

Jean Carrière a publicat pînă acum patru romane. Primul Retour à Uzès, a primit premiul Academiei franceze ; dar n-a avut succes de public şi nu s-a vîndut decît în 1 200 de exemplare. Ultimul, apărut în 1987, Les années sauvages, de mare tiraj. Dar mult înaintea acestuia, a fost L'épervier de Maheux (Eretele din Maheux), încununat la 21 noiembrie 1972 cu Premiul Goncourt. Succesul a fost fulminant, brutal. Tirajul total : 1,7 milioane exemplare, numai în Franţa ; traduceri în 14 limbi.

Cine era Jean Carrière ? Fiul unui şef de orchestră, soţul unei institutoare, se născuse în 1932. Îşi petrecuse copilăria în munţii Cévennes, în apropierea cărora continua să trăiască. Scria pentru nevoia sa, nu pentru glorie. Copilăria pierdută şi fără încetare căutată era, dacă nu tema majoră din L'Epervier de Maheux, cel puţin unul din resorturile secrete ale romanului care povesteşte moartea lentă şi inexorabilă a unui sat din Cévennes. Poate mulţi au văzut în această carte altceva decît dorea Carrière, oricum gloria a fost instantanee. Şi viaţa lui Carrière a fost brusc răsturnată. Zilnic interviuri la televiziune, şedinţe de dedicaţii, invitaţii, călătorii, „mă simţeam obligat faţă de opt sau zece milioane de cititori". Efectele negative erau proporţionale cu vînzările. Cu cît sporeşte cercul cititorilor lui Carrière, cu atît mai puţin simţea el gustul de a scrie în continuare, e prins de îndoieli, de neputinţă, se refugiază în alcool. Ajunge chiar să interpreteze moartea tatălui său ca pe o sancţiune pentru consacrarea sa. Ca să-şi revină, lui Carrière, retras în munţii săi Cévennes, îi va fi necesar un lung purgatoriu.

După 15 ani, simte nevoia să privească în faţă acel infern, să se privească necruţător, debarasat de succesul său. Şi scrie această carte-confesiune, Le prix d'un Goncourt, publicată de Robert Laffont şi J. J. Pauvert (acelaşi Pauvert care îl tipărise în 1972) din care extragem fragmentul următor (tradus de Stelian Ţurlea).

LA 21 NOIEMBRIE 1972, către prînz, mă găseam la Paris, la un bijutier în piaţa Drouant, în faţa celebrului restaurant unde un aeropag de zece scriitori se pregăteau

să pronunțe verdictul anual. Închiși într-un birou la primul etaj, eram cinci care ne rodeam unghiile în jurul unui tranzistor : prima mea soție. Michèle, Madeleine Attal, alături de care lucram în acea vreme în calitate de producător de emisiuni la ORTF, Frédéric-Jacques Temple, scriitor și el, director al stației din Languedoc-Roussillon (prieteniei lui îi datoram eu această activitate și libertatea de a scrie pe care mi-o acorda). Și Catherine Anglade, reputată drept una dintre cele mai frumoase femei din Paris, care răscolise lumea pentru a atrage atenția asupra acestui Erete, de șase luni, în toate ziarele.

Cărțulia ieșise pe piață în mai : un produs de primăvară nu are nici o șansă să figureze în colecția de toamnă prezentată de edituri juriilor marilor premii. În rest, romanul parcursese un drum onorabil : o presă unanimă — cu excepția a doi sau trei nemulțumiți, despre care nu am nimic de spus — un tiraj apropiat de o sută de mii de exemplare ; nu mai aveam mare lucru de pierdut. Dar succesul te însetează. Favorit pe lista pentru premiul Goncourt, susținut de președintele lor, Hervé Bazin, a cărui alegere era sprijinită de Robert Sabatier, Bernard Clavel, Michel Tournier, mă prinsesem în joc tot repetîndu-mi că trebuie să fiu nebun să sper o asemenea consacrare, avînd în vedere cine eram, adică nimeni, și de unde veneam, adică dintr-o fundătură. Îi invidiez pe laureații siguri de ei care primesc recompense fără să clipească, de parcă ar avea certitudinea că o datorează doar talentului lor. Sentimentele pe care mi le inspiră cărțile mele n-au variat deloc : cu cît se vorbește mai bine de ele, cu atît eu gîndesc mai rău și nu aprob în forul meu interior decît blamuri și reticențe. Criticile negative, inteligent fomulate, mă ating cu atît mai mult cu cît semnatarii lor îmi dau în mod fatal impresia că sînt singurii care au citit cartea scrisă de mine, spre deosebire de ceilalți, care tămîiază o lucrare pe care n-o recunosc. Sau, competenți, îmi adresează laude de care le sînt recunoscător, dar care nu compensează deloc rezervele detractorilor cărora le sare în ajutor puțina stimă pe care mi-o port.

Ora unu după-amiază. Armand Lanoux, în zarva obișnuită, anunța în fața microfoanelor și camerelor de luat vederi, în același timp cu victoria mea, o avalanșă de dezamăgiri al cărei sfîrșit abia îl văd. În giuvaergerie, îmbrățișări, plînsete, telefoane, șampanie pe mochetă. Lovit de un fel de amnezie, mă regăsi în mijlocul pieței Drouant, înconjurat de microfoane ți-

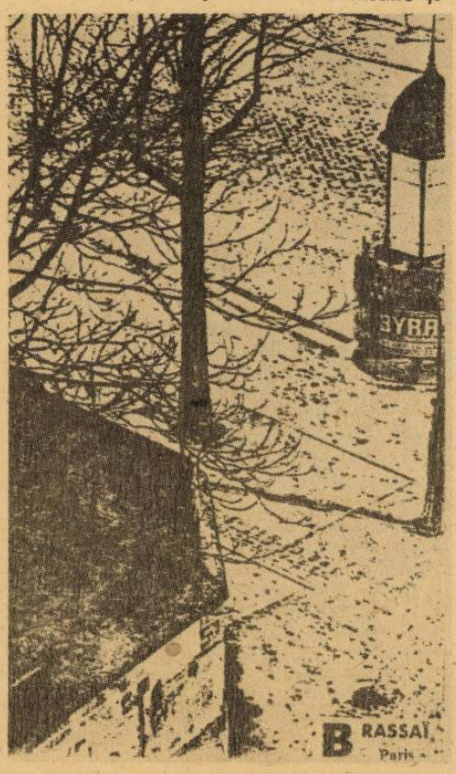

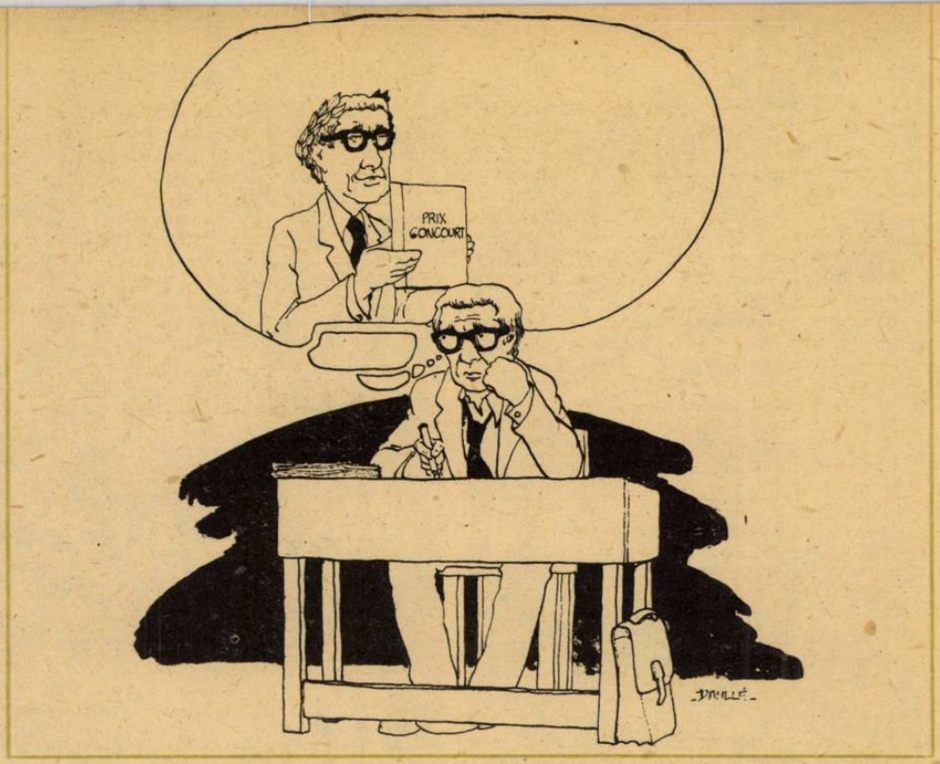

nute de mîini invizibile, de o mulțime fără chip, reținută de cordoane de polițiști, poticnindu-mă în cabluri, proiectat în mașini unde mi se vîra sub nas tot felul de instrumente lucitoare, laminate, neliniștitoare ca niște arme, și în fața cărora mă auzeam proferînd un număr de neghiobii, cu toate obișnuința mea cu radioul. Mîini mă înșfacau în trecere, camere de luat vederi înregistrau marea mea uimire.

Cînd revăd secvențele din clipa în care succesul s-a abătut asupra mea ca o pasăre de pradă, răul ce îl simt îmi arată ce eroare am comis nerămînînd ascuns în văgăuna Sudului meu. Pînă în ultimul moment mă pregătisem pentru eșec. Luat pe nepregătite de reușită, mă clătinam sub greutatea ei, amețit, încurcat ca un singuratic coborît din muntele său să bage în buzunar lozul cel mare.

Ziua nu s-a scurs : mi-a explodat în față, delicios ucigașă, fără să-mi lase răgazul de a mă distanța de tot acest vuiet. Zguduit, treceam de la strînsul mîinilor la acolade, de la studiouri în redacții, de la telefoane la interviuri, purtat de un curent pe care nu-l stăpîneam, fericit să-mi aud mama plîngînd de bucurie la capătul firului, dar simțind că starea mea civilă îmi scăpa, într-atît încît găseam numelui meu o sonoritate și un aspect bizare, de parcă, public, încetase să-mi aparțină și o fantoșă îmi luase locul să-l poarte.

Pe strada Nesle și strada Dauphine, în apropierea editurii Pauvert, mă așteptă un fel de răzvrătire, cu gorile care mă propulsau printre gardurile vii, al brațelor ridicate și al chipurilor, pînă la biroul șefului care avea motive să se bucure că a obținut pentru unul din autorii săi un premiu despre care se spune că e decernat, de la începutul jocului, marilor feudali ai editurilor franceze.

Cînd a venit seara, după prima țigară, îmi recapăt suflul și, odată în pat, evaluez consecințele fericite ale evenimentului, păstrîndu-mi îndoielile : cele o sută de mii de exemplare epuizaseră succesul acestei cărți. Contribuția premiului Goncourt ar spori, în cel mai bun caz, tirajul cu cîteva mii de exemplare : ar fi cel mai prost scor înregistrat de la fondarea premiului (...)

Voi intra cu multă trudă în hrit-parade-ul revistei „L'Express", pentru a dispărea încă de la începutul anului, purtat de valul de sărbători (titlul trebuia să ocupe primul loc mai mult de 30 de săptămîni). Cititorii subtili mă vor ignora, fie pentru că, după părerea lor, premiul Goncourt îl descalifica pe cîștigător, fie pentru că acela n-ar fi meritat. Gabriel Marcel, filosoful, mi-a scris în diferite rînduri să-mi spună entuziasmul său și să sublinieze că adevăratul subiect al cărții nu era cel cu care mă credita presa ; mă temeam deja să fiu clasat o dată pentru totdeauna printre cîntăreții naturii, regionaliștii cu audiență națională — în sfîrșit un om al pădurilor, indianul scăpat din rezervația sa ale cărui trăsături, se spunea, le moștenisem prin vreun strămoș irochez : nu sînt oare dotat cu o bunică americană ? (...)

Noaptea aceea de 21 noiembrie a trecut fără să fi dormit, împărțit între amețeală și perplexitate. Amețeala era, înaintea mîndriei deșarte, ale cărei riscuri și fragilitate aveam să le măsor, posibilitatea de a nu mai aborda sfîrșiturile de lună la începutul lor, de a nu mai tremura că îmi voi pierde postul, ce nu ținea decît de un fir, nu de prietenul meu Temple, ci de umoarea superiorilor săi, de a-mi smulge soția de la acea școală cu o singură clasă unde credeam că o văd stingîndu-se pînă la sfîrșitul zilelor, de a nu mai roși în fața celor apropiați și a celor mai puțin apropiați cu o înverșunare pînă atunci fără vreun efect. Aveam de luat o revanșă asupra foștilor mei camarazi de clasă, care de amar de vreme se postau pe stradă cînd mă strecuram pe lîngă ziduri, recitîndu-mi, pentru a-mi îndulci rușinea : „Leneșa tinerețe, la toate supusă, din delicatețe, viața, iată-i, dusă". În satul unde locuiam — într-un apartament concesionat de administrație — cu excepția primarului și a soției lui, prietenii mei Reboul, eram socotit o cantitate neglijabilă, un extravagant trăind pe seama nevesti-sii și care-și petrecea vremea bătînd pădurile, cu siguranță să braconeze. Munca cîmpului o desconsidera pe cea cu pana și, deși puteau să vadă lumina biroului meu aprinsă cu mult înaintea zorilor, deși eram auzit în fiecare dimineață pe unde, clandestinitatea mea oferea prizã neîncrederii și mă simțeam spionat ca un pușcăriaș cu libertate supravegheată. Discreditarea aceasta mă urmărea îndeaproape din copilărie. Aveam în sfîrșit cu ce să închid clonțul celor care rîdeau prostește, „să obțin stima imbecililor", care, se știe, rămîne garantul reușitei. Mai era și tatăl meu, congratulat de întreaga operă din Lyon, unde ținea bagheta, și căruia îi datoram, mai mult decît oricui, o distincție pe care o merita mai mult decît mine.

Cîntărite toate acestea, rămîneau îndoielile. Premiul Goncourt este prototipul armei cu dublu tăiș, iar sarcina cea mai urgentă a unui scriitor care l-a obținut este să se dezvinovățească prin uitare. Meritat sau nu, el se bucură de o reputație supărătoare al cărei autor înghite reproșurile înainte de a încasa beneficiul. Vîlva și proiectoarele nu-i însală decît pe gură-cască, agasează critica de mare rang, exasperează amărăciunile, îi face să rînjească pe cei-ce-știu-totul, delicații, fanaticii liniștii, cei care taie virgula în patru, specialiștii fără slujbă, virtuoșii, puritanii,

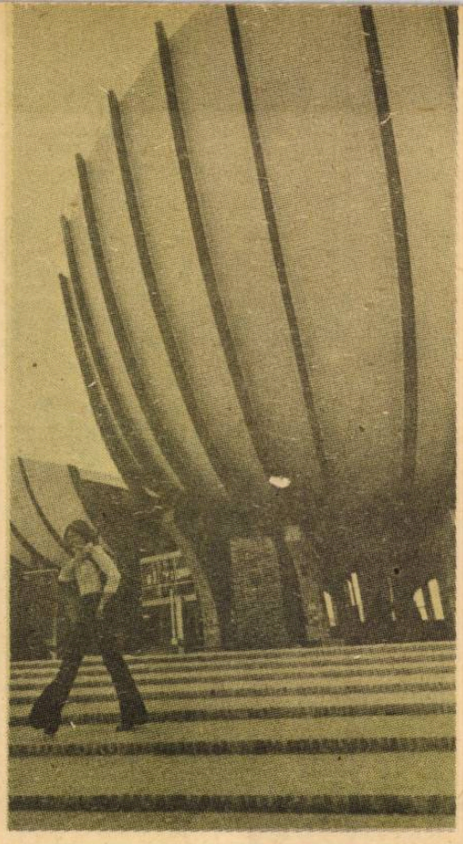

Paris — facultăţi de ieri şi de azi

amatorii de şah, în fine toţi cei cărora le-a scăpat suprema recompensă după un sfert de veac de servicii bune şi leale. Un întreg public îi întoarce spatele, cel al docţilor care scuipă pe succes şi frunzăresc, în fundul unor obscure oficine, autori ilizibili sau care acordă fidelilor lor trei pagini la fiecare zece ani ; cel al cititorilor escrocaţi cu vin prost care îşi dezonorează eticheta. Pe scurt, premiul Goncourt este o prăjitură acoperită cu muşte şi umplută cu boabe de fasole în care îţi spargi dinţii. (...)

Am devenit un obiect, un lucru, o paiaţă. Interviuri, dezbateri, televiziune, semnături, turul Franţei, al Europei, aproape al lumii. Marile magazine mă expuneau între cravate şi săpuniere. În faţa cozilor nerăbdătoare ce se lungeau pe trotuare, semnam dedicaţii pe mormane de cărţi, făcîndu-mi o cinste epuizantă din a varia formulele. O mulţime de cititori vorbeau de ascendenţa lor cevenolă, încît credeai că jumătate din Franţa îşi avea acolo rădăcinile sau şi le inventa acolo.

Autor din Cévennes, mască erodată, claie de păr stufos, slăbiciune salubră, stil granitic **(sic)** : eu, care veneam de la cîmpie, care nu eram nici cevenol, nici protestant şi încă şi mai puţin interesat de dramele ţărăneşti, dar căruia Cevenii îmi oferiseră un exotism suficient de ingrat pentru a situa în ei propriile mele obsesii — răfuieli cu un Dumnezeu rapace, un Dumnezeu feroce cu cap de erete, halucinant prin chiar absenţa sa — acopeream fără să vreau un gol neglijat de autorii generaţiei mele. O societate are întotdeauna nevoie de o pană afectată conservării valorilor campestre.

Ar fi trebuit să întorc de şapte ori în călimară acea pană înaintea aventurării în terenurile mlăştinoase în care riscă să rămînă împotmolită pe viaţă. A scoate cititorul din greşeală, a-i demonstra că entuziasmul său e prost venit, îndreptat într-o direcţie greşită, că citeşte strîmb, că acea carte pe care o iubeşte nu-i decît foarte rar cartea care a fost scrisă, toate acestea nu-s sarcina scriitorului, ci a acelui avocat, al apărării sau al acuzării, care este critica. Este nevoie de decenii ca un autor să fie recunoscut inclasabil, adică ceea ce este el, oricare i-ar fi talentul. Ba chiar, în general, nu datorezi aceste corecţii de perspectivă decît unor editorialişti care sînt mai întîi şi înainte de toate scriitori. Ei suferă poate mai puţin decît critica tradiţională de saturare profesională, de modă, de secte, care dau astăzi ploaia şi vremea frumoasă în lumea literară, mulţumită unui arsenal mijlocit fără precedent.

Cinci sau şase luni mai tîrziu, cînd mă aflam din nou în mijlocul pinilor şi măslinilor mei, încă ezitam dacă să-mi rup pana sau să-mi iau catrafusele şi s-o şterg într-o ţară oarecare unde să-mi fac o nouă identitate.

Eretele şi-a lua zborul. În trei săptămîni, trei sute de mii de exemplare vîndute. La sfîrşitul anului, trecea de cinci sute de mii. Succesul, liniştindu-mi temerile, îmi adormea vigilenţa. Afacerea începea să semene cu o întrecere sportivă. Nu mai era vorba de talent, ci de un fenomen de bîlci.

Dar spre deosebire de ascensiunile laborioase, premiul Goncourt îţi cade gata fript în farfurie. Scrisesem o carte aşa cum alţii îşi desfac încheieturile să planeze. Eram deja plătit pentru toate toate eforturile mele, şi se recompensa plăcerea pe care o încercasem. Era lumea pe dos. Ajungeam cam repede la concluzia că a te speti alergînd după noroc este cel mai greşit dintre toate calculele şi că nu-i necesar să acumulezi în urmă cadavrele : uitam că de asta se ocupă, dacă e nevoie, editorul şi devotaţii săi fanatici. Datoram succesul întîmplării, sau unor manevre secrete ce-mi scapau, şi încasam beneficiul cu inima din ce în ce mai uşoară. Beţia era cu atît mai puternică, în ciuda scrupulelor mele, cu cît trecusem peste noapte de la umbră la lumină. Nu aşteptasem cu nerăbdare vreme de 20 de ani în acele şiruri de autori condamnaţi să alcătuiască tapiseria din spatele proiectoarelor. Nimic nu ne dezarmează mai repede decît aceste triumfuri fulgerătoare, în vreme ce duşmanul începe să ne observe.

Un asemenea tapaj curăţă mult din trecutul unui om. Tot ce ai frecventat, obscur, persoane neînsemnate se precipită în această plasă şi iată-te hărţuit de un cortegiu de chipuri şi amintiri roase de uitare. Există fidelii : aceştia tac, stau de o parte, confirmînd integritatea ataşamentului lor. Ceilalţi îţi sar de gît, te doresc la masa lor, dacă nu chiar în patul lor : frumuseţi chircite mîzgălind în grabă un număr de telefon pe un genunchi dezvelit ca eşantion, în timp ce o grămadă de clienţi nu mai au răbdare. Fete care te opresc pe stradă, înlănţuindu-te cu o mînă ce nu-ţi mai dă drumul, cu o privire ce stăruie. Scrisori de inimă, mergînd de la poemul roz la misiva marcată cu roşul buzelor. O doamnă, căreia nu i-am dat satisfacţie, mi-a propus să mă culce în testamentul ei după ce aş fi făcut acelaşi lucru în patul ei. Într-o seară, întorcîndu-mă acasă, am găsit în pat pe una din cameristele hotelului, o brunetă cu care mă întîlnisem adeseori pe culoare, dorindu-i picioarele de dansatoare, fără ca ea să-mi arunce o privire înainte de a mă fi văzut pe micul ecran. Nimic nu-i mai seducător decît să dai peste genul acesta atît de discreditat. Marile burgheze slabe, cu privirea dură, cu vorba aspră, nu stîrneau în mine decît o spaimă adolescentină şi îmi puneau vanitatea la grea încercare.

După patru luni de asemenea regim, am început, cu ajutorul oboselii, să văd reversul decorului : una din cele mai triste lecţii ale vieţii mele va fi fost dezamăgirea pe care mi-a produs-o cea mai mare parte dintre scriitorii cărora le acordam pînă atunci virtuţi conforme cu talentul lor, Aceste maşini de scris m-au făcut să ating cu degetul adevărul lui Pascal, potrivit căruia reputaţia noastră învinge meritele noastre, atunci cînd cerem consideraţia ce ni se datorează. Majestatea sa eul triumfă suficient sub pană pentru a avea decenţa să nu o mai plimbi pe stradă. Trebuia să recunosc evidenţa : scriitorii făceau trotuarul. Furios, îndurerat, m-am aruncat din nou în pamfletul lui Julien Gracq, **La litterature à l'estomac**, înciudat că n-am ştiut să-i urmez exemplul refuzînd, la rîndul meu, premiul Goncourt : sfîrşiturile de lună grele mă împiedicaseră, în acelaşi timp cu vanitatea că s-ar fi repetat un gest ce-şi pierdea prospeţimea. Apoi, trebuie s-o mărturisesc, aveam datorii de plătit, faţă de mine şi de alţii, iar această consacrare mi-a permis să trag o linie peste o întreagă parte a vieţii mele, să justific înfrîngerea, tatonările, rateurile.

Începeam să mă gîndesc la primăvara care avea să înflorească în curînd colinele din Sud. Măslinii mei. Cerul meu imens. Marile spaţii. O tufă de cimbru în zorii albăstrii mi se părea un miracol după tot acest vuiet. (...)

Altă lecţie : de cînd eram intervievat la radio şi pe radio şi pe ecrane, mă povesteam de-a curmezişul cărţii mele, ca pentru a concepe inutilitatea acestui verbiaj. Ce-aţi vrea să răspundă un scriitor cînd îl întrebi despre lucrările sale ? Brodează, spune anecdote, spune orice, este vorba de tot ce vrei, dar nu de literatură. Cum să vorbeşti de ceea ce faci fără să trădezi, cum să nu aluneci inexorabil spre altceva ? Vorbitorii strălucitori îşi cultivă imaginea, în vreme ce cărţile lor ne cad din mînă. Cei mai buni se bîlbîie sau caută clandestinitatea, şi stima pe care mi-o inspiră opera unui Modiano creşte în faţa paraliziei sale sau incapacităţii sale de a spune rău ceea ce pana sa a reuşit într-o dimensiune unde discursul nu are acces. Dacă literatura este ce rămîne după ce ai îndepărtat istoria — ceea ce nu e obligatoriu şi adevărat — atunci ne pierdem timpul povestind fapte diverse bune să ne ocupe veghile. Cît fler avea Gide cînd declara că a şti să spui e mereu în detrimentul operei de făcut : nu există, poate, registre mai incompatibile decît cel al vorbei şi cel al scriiturii. Am avut penibila experienţă a acestei incompatibilităţi în lunile de iarnă, cînd eram cu totul de părerea impusă de interlocutorii mei, pînă la a da despre mine şi cartea mea o imagine atît de caricaturală, încît nu încetam să fug de mine însumi, temător de groaznicele represalii venind din puţina luciditate ce-mi rămînea.

Apoi totul a mers foarte repede. Ceva s-a revoltat în mine ; nici conştiinţa, nici amorul propriu, ci nervii. Nervii copilului nerăbdător din mine, care mă trăgea de mînecă : hai acasă ! Parisul mă sărutase pe gură, eu mă lăsasem în voia lui, dar nu şi el, neconsolatul, care se gîndea la blîndeţea sudului, la regatul trădat de fiece cuvînt ieşit din gura mea, fie ele şi cuvinte care îi lăudau virtuţile, el refuza panta aceasta şi soarta trebuia să i se alăture — lui, copilului vizionar, atît de fragil şi totuşi capabil să îndure cele mai rele abateri aşteptîndu-şi ceasul.

Mario Vargas LLOSA

Fiul meu rastafarianul

Ceea ce li s-a întîmplat multor părinți din Occident, i s-a întîmplat și lui Mario Vargas Llosa, cunoscutul scriitor peruan, al cărui fiu și-a făcut o perioadă educativă în școlile din Marea Britanie : tînărul Vargas Llosa a devenit membru al unei secte. Într-un articol publicat în săptăminalul vest-german „Die Zeit", scriitorul peruan povestește cu umor, dar cu ironie acidă, avatarurile fiului său. Redăm, ușor prescurtate reflecțiile lui Mario Vargas Llosa.

PÎNĂ cînd am fost invitat să fiu membru în juriul Festivalului cinematografic din Berlinul Occidental, eram convins că în viață nu ți se poate întîmpla ceva mai grozav decît să fii membru al unui astfel de juriu. Mai fusesem la asemenea manifestări — la Cannes, San Sebastian, la Săptămîna filmului în culori de la Barcelona — și în toate aceste ocazii mi s-a întărit convingerea că fericirea nu este o himeră, ci o realitate palpabilă. Îmi place cinematograful și a vedea zilnic patru sau cinci filme, fie ele și proaste, este ceva ce pot suporta foarte bine. În plus, cele mai bune hoteluri, cele mai bune locuri de vizionare, invitații la toate conferințele de presă, expoziții, manifestări festive și posibilitatea de a privi între două filme cum arată în realitate starurile de pe ecran — ce-ai putea să-ți mai dorești ?

Însă, în Berlinul Occidental am aflat că a fi membru al juriului poate însemna și o o muncă istovitoare, cu nebănuite presiuni etice. Președinta noastră era Liv Ullmann; ea s-a dovedit a fi în carne și oase tot atît de frumoasă și inteligentă ca în filmele lui Ingmar Bergman. Totodată, însă, ea s-a dovedit a fi dominată de un sentiment aproape monstruos al răspunderii ; s-a dovedit a fi un președinte decis ca prin juriul aflat în subordinea sa să impună, nici mai mult nici mai puțin, decît dreptatea absolută. Și, de asemenea, convins că este posibil, dacă se vor depune eforturile supraomenești necesare, ca toate filmele concursului (24 lung-metraje și 16 scurt-metraje) să fie analizate complet, comparate, estimate și memorizate.

Am știut din primul moment că incoruptibilul nostru președinte nu se va mulțumi să ne audă spunînd : „Sînt pentru ca acest film să primească premiul întîi, ca titlul de cel mai bun regizor să-l primească cutare etc." Fiecare film, regizor, actor operator imagine, scenarist, compozitor, monteur, și chiar specialist de sunet, creator de costume — a trebuit, în prealabil, să fie cernut prin sita aprecierilor noastre critice, examinat, cîntărit, comparat, și opus aprecierilor colegilor noștri ; toate acestea în cursul unor ședințe care înghițeau toate pauzele dintre două filme, reduceau mesele noastre la cîte un sandviș și ne făceau să ne prăbușim de oboseală în fotolii, la reprezentațiile filmelor.

Și pentru a putea răspunde la întrebările Liveі Ullmann și a nu trebui să mă bîlbîi, nu mi-a mai rămas altceva decît să urmăresc reprezentațiile cu carnetul de notițe în mînă și a-l umple de însemnări pentru a nu uita ce impresii mi-a lăsat fiecare nou film. Rezultatul a fost, firește, că filmele au încetat să mai fie pentru mine o sursă de bucurie, ajungînd o înșiruire dezordonată de evenimente, o luptă cu timpul, întunericul și cu propriile mele trăiri estetice, care prin această autopsie deveneau foarte confuze. În condițiile unor asemenea eforturi de a aprecia fiecare film, sistemul meu de valori a ajuns în criză și foarte curînd a trebuit să constat că nu mai pot afirma fără dificultate dacă ceva îmi place și nici de ce.

Într-o asemenea situație psihologică complicată mă aflam, cînd a sosit în oraș, pentru a petrece o săptămînă cu mine, fiul meu cel mijlociu : Gonzalo Gabriel, cel cu capul în nori. Nu împlinise încă 16 ani, trăise în Anglia într-un internat și nu-l mai văzusem de un trimestru. Festivalul din Berlinul occidental coincisese cu o vacanță a colegiului său și l-am invitat să-și petreacă această perioadă cu mine. Organizatorii rezervaseră un pat pentru el în camera mea de la Hotel Kempinski și mi-au dat bilete de intrare pentru ca și el să poată participa la reprezentațiile și manifestările ce vor avea loc în timpul ședерii lui în Berlinul occidental.

Spre deosebire de frații lui, care se exprimă cu toate părțile corpului și afișează o mare gamă temperamentală, Gonzalo Gabriel a fost întotdeauna deosebit de rezervat și visător. Mamei lui și mie mi se părea mereu că este cu capul în nori și a fost pentru noi întotdeauna foarte greu să ne dăm seama dacă este mulțumit sau mîhnit, plictisit sau amuzat și ce gîndește, simte sau dorește. Copiii mei și-au petrecut vîrsta fragedă în condițiile unei schimbări continue a țărilor, limbilor, caselor și școlilor. Această viață de nomazi nu a avut urmări nici asupra celui mai mare nici asupra celui mai mic, ci numai asupra lui Gonzalo Gabriel. Acest lucru ne-a devenit foarte clar la Barcelona, cînd am observat că el purta cu sine o pungă de care nu se despărțea nici la masă, nici cînd dormea ; era plină cu tot felul de lucruri — cutii de chibrituri, pietricele, fluturi — pe care le strînsese în grădina casei din Londra, unde și-a petrecut primii săi ani de viață. În seria ametitoare de orașe, care a fost copilăria lui — Londra, Washington, San Juan (Porto Rico), Lima, Paris, Barcelona — această pungă constituia singurul lucru stabil și durabil din viața lui, un fel de amuletă împotriva demonului schimbării. La culcare scormonea în ea și dacă încercam să-i luăm punga, îl apucau accese îngrozitoare de plîns. În anul cînd am fost profesor invitat la Universitatea din Cambridge, el și fratele lui mai mare s-au simțit foarte bine la colegiu. Atît de bine încît ei înșiși au avut ideea de a rămîne în Anglia, la internat, pe cînd Patricia și cu mine ne-am întors în Peru. Așa s-a și întîmplat. Ei au rămas acolo timp de cinci ani. Vacanțele le petreceau la Lima și noi căutam să fim, cel puțin un trimestru pe an, alături de ei.

Cu prilejul acestor revederi, mă uimeau mereu cu schimbările trăite de ei. Transformări abrupte părea să suporte cel mai mare, Alvaro. În anul dinaintea Festivalului din Berlinul occidental, de pildă, el ne-a înștiințat, cam trimestrial că: 1. Are experiențe mistice și probabil se va dedica teologiei ; 2. A renunțat la catolicism și adoptă religia anglicană, fiind deja în sînul lui Church of England ; 3. Religia este opium pentru popor și a devenit ateu. În cazul lui Gonzalo Gabriel, schimbările erau mai discrete și aproape imperceptibile, în afară de vacanța din urmă, cînd a venit cu un coleg de colegiu la Lima. Ambii se scliviseau ca niște manechine și într-o zi ne-au spus că atunci cînd vor fi mari probabil se vor ocupa de modă, ca Pierre Cardin sau Yves St. Laurent.

Poate că datorită experienței precedente nu eram pregătit pentru ceea ce mă aștepta în acea dimineață, cînd, între două ședințe ale juriului, m-am dus la aeroport, însoțit de o berlineză simpatică și mămoasă. „Acela de acolo este fiul d-voastră ?", m-a întrebat însoțitoarea. Da, el era, chiar dacă doar cu multe eforturi puteai să-ți dai seama că este un hominid. Era la capătul cozii călătorilor de la Londra și m-a salutat prin geamul despărțitor. „Poliția nu-l va lăsa să intre — m-am gîndit — Îl va expulza ca persoană nedorită". Dar l-a lăsat să treacă. În ultimele trei luni crescuse cam zece centimetri și slăbise vreo cinci kilograme. Părea înalt si se preschimbase într-un fel de fachir — doar pielea și osul — și un alt element nou al înfățișării sale fiind o privire pătrunză-

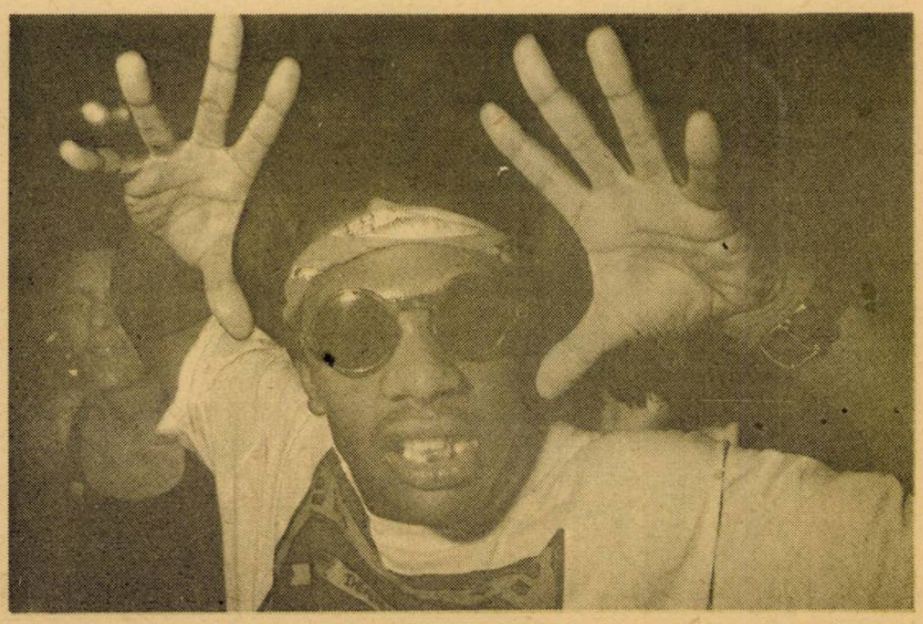

Hocus-pocus, ochelari negri, o legătură colorată în jurul capului, un desen adecvat pe tricou și... ești cineva în ritualul sectei

toare, privirea unui inițiat care pătrunsese adevărurile cele mai profunde ale lucrurilor. O chică enormă îi cădea în dezordine pe față și i se întindea pe umeri. Însă, mai șocantă decît mulțimea de codițe era priveliștea părului încîlcit, o junglă pe care nu o străbătuse nici un pieptene. Cozile lungi se terminau cu mici noduri și inele. Un sac straniu cu găuri pentru extremitățile corpului slujea drept veșmînt, părînd a fi confecționat din peticele unui material de neimaginat. Culori contrastante ce nu se împăcau una cu alta, mai ales roșu, verde și auriu. În diformitatea sa, amestecătură grotescă de culori și nasturi sub formă de floarea soarelui, acest veșmînt aducea vag cu cel al unui clown sau cu penajul unei păsări, acestea, însă, avînd în ele ceva caraghios. Porcăria cu care era înfășurat Gonzalo Gabriel era lipsită de veselie ; în ea se ascundea ceva serios, îngrijorător, ca în sutana unui călugăr sau într-o uniformă militară (ulterior mi-am dat seama că era o combinație a acestora). Încălțămintea părea să nu fie nici de piele nici de pînză, ci dintr-un material unsuros sau dintr-un țesut cartilaginos, fiind colorat cu toate nuanțele curcubeului. Ajungea pînă sus pe gambă, dar nu aveau nici talpă, nici toc, nici un fel de structură, astfel încît piciorul părea un fel de proteză prost confecționată. În mînă ținea o pungă mare confecționată din același material cleios ca și cel ce-i acoperea picioarele. În ea se afla doar o biblie.

M-a salutat la fel de laconic ca totdeauna — „Hallo" — și m-a sărutat. În automobil, pe drumul spre hotel Kempinski — unde, de asta eram sigur, nu va fi lăsat să intre — i-am transmis salutări din partea restului familiei și m-am grăbit să-l întreb cum merg studiile. „Drept să-ți spun, în ultima vreme nu prea am avut timp să studiez", mi-a răspuns el. Cu ce fusese așa de ocupat ? În primul rînd, cu lupta împotriva vivisecției animalelor. Cu demonstrații în fața ușilor „acelor magazine criminale" — Harod's, Austin Reed, Aquascutum etc. — care fac comerț cu cadavre, cu agitarea de placarde pe care erau scrise proteste împotriva acestor magazine de blănuri și încălțăminte, care își expun, fără rușine, fărădelegile în vitrine.

În plus, „ei" au cheltuit multe ore în urmărirea vînătorilor și pentru organizarea unor campanii corespunzătoare, care, mi-a spus el, constau în aceea că se plasau între pușile vînătorilor și pielea vulpii, respectiv penele fazanilor sau porumbeilor contra cărora se îndreptau gloanțele. De asemenea, „ei" au cheltuit mult timp cu scrisori trimise ambasadorului Spaniei de la Londra ? Da. Au trimis zilnic cîte o scrisoare, timp de trei luni. Am întrebat care a fost motivul acestei corespondențe. „Genocidul", mi-a răspuns el nervos. Nu se referea numai la luptele de tauri ; „ei" aveau un catalog complet al tuturor actelor

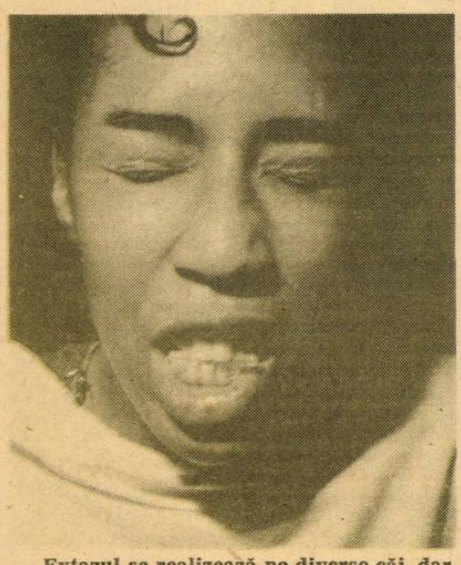

Extazul se realizează pe diverse căi, dar nici una nu-i atît de rapidă ca drogul

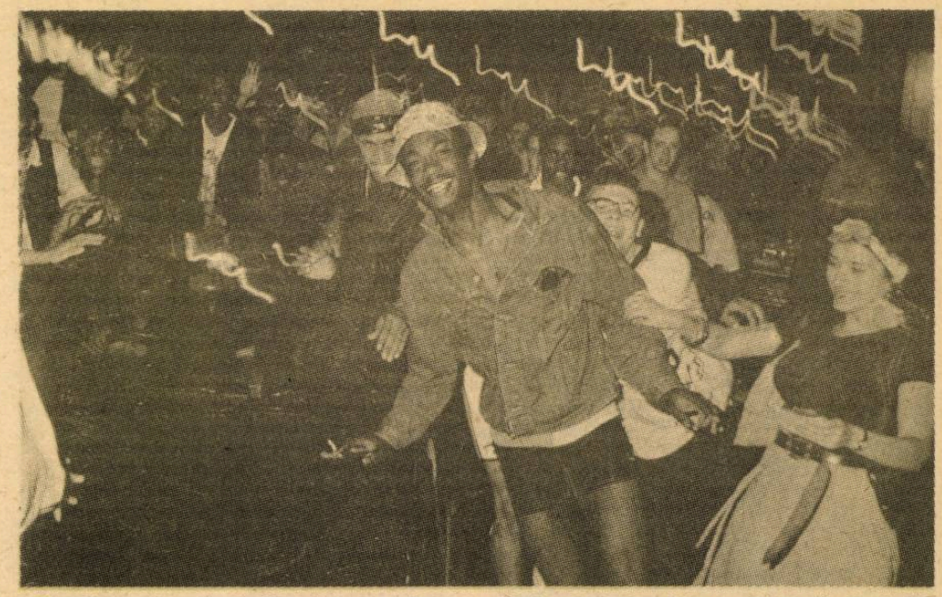

Veselia nu-i exclusă din viața sectelor, uneori jocul de lumini o subliniază. Curînd însă ea va face loc revelației și apoi depresiei fără leac

de sadism săvîrșite în regiunile Spaniei, în cursul unor serbări locale, împotriva cailor, cîinilor, porcilor, gîștelor, măgarilor etc. Îmi închipui figura ambasadorului (pe care îl cunosc) cînd în fiecare dimineață primea o scrisoare de la fiul meu, în care era amintit fiecare strop de sînge animal vărsat în Madre Patria...

În ciuda temerilor mele, la hotel Kempinski nu au existat obiecții, cînd am intrat cu el și un om de serviciu a vrut să-i ducă punga multicoloră în camera noastră (dar fiul meu nu a acceptat). Patricia pregătise pentru el un geamantan de costume, cravate și cămăși și o listă de recomandări, de a participa la toate manifestările festivalului „bine pieptănat, scos ca din cutie și ca un tînăr deosebit de cuminte". Cărasem geamantanul și sfaturile peste continente și oceane și, acum, în camera noastră luxuoasă de la Kempinski i-am înmînat totul, simțindu-mă cam ridicol.

A aruncat o privire disprețuitoare asupra acestor costume, cravate și sfaturi. Mi-aș fi putut cruța eforturile pentru că el nu va mai îmbrăca niciodată asemenea „boarfe burgheze". Principiile lui îi interzic asta. Datorită faptului că în acel moment simțeam că nu sînt capabil să joc rolul de personaj central al unei controverse filosofice, m-am limitat să fac o observație pragmatică : „S-ar putea să nu te lase în îmbrăcămintea asta la spectacol...".

Surîsul lui m-a lăsat să înțeleg că în această etapă a vieții sale nu există jertfă pe care să nu fie gata să o facă pentru religia la care s-a convertit pătimaș. Și anume ce religie ? Puteam să nu mă reped să pun această întrebare. Îndatoririle mele de membru al juriului mă chemau. I-am spus că în seara aceasta are loc deschiderea oficială a festivalului — cu prezentarea filmului **Terms of Endearment** de James L. Brooks. Vor fi prezenți mulți actori și personalități și ar fi păcat dacă pentru un fleac privind îmbrăcămintea ar lipsi de la acest eveniment... și am șters-o.

Cînd m-am reîntors la hotel, am găsit camera plină de fum și de un miros groaznic. Băiatul cu capul în nori m-a asigurat că arderea tămîii creează o atmosferă care stimulează meditația și elimină tensiunile. Alte efecte benefice ar fi fost, după el, curățirea plămînilor și o mai bună irigare cu sînge a creierului. L-am întrebat dacă la colegiu nu a avut probleme cu îmbrăcămintea. De nici un fel ; a expus motivele și profesorii le-au respectat. M-a asigurat că se îmbracă mereu așa — și parcă dorea să mă liniștească — pentru că toate piesele de îmbrăcăminte sînt făcute din piele de animale, care au murit de moarte naturală. Deosebit de ferm m-a asigurat că toată viața nu va mai purta materiale care au fost procurate prin acte de sadism împotriva vacilor, mieilor, oilor și altor animale. În ce privește încălțămintea, aceasta era de origine etiopiană. Poate fi purtată fără grijă deoarece, în pofida condițiilor lor grele de viață, poporul etiopian are un deosebit respect pentru animale. Nu se utilizează pentru îmbrăcăminte decît pielea și blana patrupedelor care au murit ca urmare a vîrstei, bolilor sau prin accident. L-am privit fix în ochi și l-am întrebat dacă crede cu adevărat ceea ce îmi povestește sau vrea să mă prostească. Mi-a suportat privirea cu liniștea celui care deține adevărul. Credea toate astea. Am schimbat tactica și l-am întrebat dacă nu consideră că, ipotetic, ar fi posibil ca negustorul din Londra sau Cambridge, de unde și-a cumpărat aceste lucruri, să-l fi înșelat și ca pînza și pieile pe care le-a dat drept „neînsîngerate" să fi fost de o origine la fel de sîngeroasă ca și cele pe care le purtam eu. Chicotul lui m-a făcut să tac înainte de a termina vorba. „Fireste că nu se poate. Este unul de-al nostru... Un Rastaman".

Era pentru prima dată cînd auzeam vorba asta. Și pentru a nu apărea în fața lui complet neștiutor, nici măcar nu l-am întrebat ce înseamnă. Am hotărît ca la viitoarea mea ședere în Anglia să văd neapărat cum arată la față acest comerciant inspirat. Din cauza acestor idei a devenit și vegetarian ? „Desigur. Cînd ești împotriva actelor criminale trebuie să mergi pînă la capăt". Aici, însă, o umbră i-a trecut pe chip. „Drept să-ți spun am o serie de îndoieli în ce privește mîncarea. Poate îmi poți da un sfat". Exista oare speranța de a-l readuce, pe calea gastronomiei, înapoi în lumea sadicilor ? Speram ! „Mulți cred că nu trebuie să mănînci nici legume deoarece nu este bine", mi-a spus el și pentru cîteva secunde am putut vedea, prin tufa de păr, pe fața lui expresia unui fanatic ce se adresa unui adult lipsit de înțelegere. „Oare fasolea, salata, roșiile, mazărea nu se nasc și mor ? Nu sînt oare și ele ființe ?".

Uimit am întrebat ce mănîncă de fapt acești perfecționiști scrupuloși. „Fructe", îmi spuse el. „Fructele se coc și cad singure ; mor fără ca să le omoare cineva. Semințele lor încolțesc și așa se reproduc. Deci nu este nici groaznic și nici împotriva naturii să mănînci fructe. Există unii care nu mănîncă decît fructe. Sînt puțini. Se consideră cei mai puri. Se hrănesc fără să aducă cuiva pagube și fără să distrugă natura. Ce crezi ?". Comunicarea că a venit momentul să plecăm la deschiderea festivalului m-a surprins tocmai pe cînd apăram vegetarianismul cu toate datele științifice pe care le aveam la îndemînă (puține) și negam că orezul, castraveții acri și mazărea aveau suflet sau că simțeau durere. Gonzalo Gabriel mă asculta cu detașarea cu care un credincios ascultă pe un păgîn.

Figura lui exprima neîncredere atunci cînd m-a auzit, referindu-mă la slăbiciunea lui, că bunătatea începe de acasă : pentru că dacă este atît de preocupat de a nu aduce prejudicii corpurilor vii, atunci ar trebui să arate şi puţină milă pentru propriul corp ; fiindcă dacă va continua să se comporte aşa, va fi suficient un simplu guturai pentru a ajunge în groapă.

Fireşte, mi-a replicat că omul trebuie să fie gata să moară pentru ideile lui. Portarul de la teatrul festivalului nu l-a împiedicat să intre la spectacolul de deschidere şi a stat, îmbrăcat ca un cerşetor şi cu părul său în inele pe rîndul de onoare, alături de Jack Nicholson, Jules Dassin, Liv Ullman, Debra Winger şi alte stele pe care vecinul lor ca o pasăre jumulită nu părea să le deranjeze. Nu a fost împiedicat nici măcar să ia parte la recepţia pe care a oferit-o seara primarul oraşului, deşi majoritatea invitaţilor aparuseră în ţinută de gală. La ora rămasului bun, primarul l-a întrebat cu inocenţă nedisimulată dacă este actor. A răspuns cu brutalitate laconică : „Nu". A refuzat să ia vreo îmbucătură de teamă că bufetul constă din cadavre şi că sandvişurile şi mîncărurile cu carne sînt rezultatul abuzului de nenumăratele vieţuitoare ce populează aerul, pămîntul şi apele lumii.

În săptămîna pe care a petrecut-o în Berlinul occidental, hrana sa a constituit pentru mine o sursă de chinuri şi mai mari decît cele din timpul şedinţelor psiho-estetico-analitice pe care ni le impune Liv Ullmann. Aproape tot ce i se punea în faţă îi provoca neîncredere sau indignare. Un alt ingredient al fobiei pe care o manifesta era sarea. M-a costat multe eforturi să-l recunosc pe timidul şi tăcutul Gonzalo Gabriel de acum trei luni în acest tînăr care îi punea într-o situaţie neplăcută pe chelnerii de la restaurante şi personalul de serviciu al bufetelor la recepţii prin faptul că le cerea ameninţător să-i spună dacă pe platoul de salată pe care catadicsise să-l accepte s-a pus cumva sare (cu o expresie a feţei ca şi cînd ar fi vrut să spună : „Jură că n-ai pus cianură !"). În cazul unor alimente ca laptele sau ouăle, îl chinuiau îndoielile ; „ei" nu reuşiseră se pare să-şi facă o părere clară în această privinţă şi nu găsea îndrumări precise despre asta nici măcar în biblia lui (care, cel puţin în teorie, trebuia să conţină răspunsuri la orice întrebare şi de care el se ţinea cu regularitate).

Fiecare convorbire pe care o purtam, noaptea, în întuneric, înainte de a adormi după o zi epuizantă plină de filme şi şedinte, îmi mărea uimirea, îmi incita curiozitatea şi, în general, făcea să mi se ridice părul măciucă. Mi-a mărturisit că a hotărît să nu meargă la universitate. Imediat ce va termina colegiul va pleca să activeze ca voluntar în favoarea unei organizaţii de ajutorare a copiilor — poate pentru OXFAM — în Etiopia. I-ar plăcea să înveţe amharish, limba etiopiană oficială. I-am spus că dacă va avea o formaţie academică ar putea să fie în mai mare măsură capabil să-i ajute raţional pe defavorizaţii Africii şi dacă este interesat de limbile africane, Anglia este plină de universităţi cu secţii filologice şi lingvistice specializate în tot felul de limbi vii, moarte sau chiar imaginare. Mi-a răspuns că universităţile sînt instituţii de nivelare spirituală, care produc roboţi intelectuali în slujba imperialismului, colonialismului şi Babilonului. A făcut o pauză, înainte să adauge ceea ce mă temeam : „Ca şi şcolile publice engleze, fireşte". De aici am tras concluzia că fuga sa de la colegiu va avea loc nu peste multă vreme, dacă nu dezertase deja.

De la aceste lucruri serioase el a trecut la nimicuri casnice ; astfel, spunea el, trebuie să o convingem neapărat pe mama să nu mai utilizeze insecticide. Trebuie să fii consecvent ; dacă „noi" sîntem convinşi că este rău să ucidem cîini, vaci sau cai, de ce să lichidăm muştele, ţînţarii, şobolanii sau gîndacii ? Ce, dorinţa de viaţă depinde de mărimea fiinţei ? Pentru că atunci s-ar pune întrebarea de ce nu-i omorîm pe cei ce au rămas pitici ? Nu trebuie distrusă natura, ci trebuie să învăţăm de la ea, pentru că aici este toată înţelepciunea. L-am întrebat dacă acesta este motivul pentru care nu şi-a mai tăiat unghiile de la mîini şi de la picioare, de au crescut ca la animalele de pradă ? Da, de aceea. Şi din acelaşi motiv nu va mai pune piciorul într-o frizerie şi nu va mai utiliza niciodată pieptenele. Prin aceasta urmează nu numai tendinţele naturale, ci şi cele ale „bibliei" sale. Apoi, mi-a recitat ceva pe englezeşte...

Nu trebuie să te opui cursului vieţii. Orice este „natural" este bun ; orice este artificial, dimpotrivă, este dăunător, distrugător („Babilon") şi trebuie combătut cu hotărîre. Astrologia, de pildă, este tot atît de funestă ca şi friptul şi fiertul ; sfinţia sa Papa este — oroarea ororilor — Anticristul! În mijlocul dilemelor şi nesiguranţei pe care mi le provocau afirmaţiile lui, l-am auzit într-o seară înfierînd alcoolul şi lichiorul, otrăvuri care, ca şi carnea, sarea şi fructele de mare, aţîţă instinctele cele mai josnice şi provoacă războaiele, precum şi exploatarea, criminalitatea, invidia, tîlhăria, precum şi alte tare umane. Însă, pauzele de odihnă au trecut repede ; chiar în aceeaşi noapte am descoperit că un cîntec de Bob Marley, pe care îl asculta foarte des pe casetofonul său portabil — recitînd în acelaşi timp, cu ochii închişi textul, ca pe o rugăciune — se numea **Burning and Looting** (Arzînd şi jefuind). Oare nu exista o anumită contradicţie între pacifismul lui militant şi această apologie a pustiirii ? Mi-a răspuns că „Nesta" i-a iluminat pe orbi în interviul lui cu Rolling Stones : este vorba de incendierea simbolică a Babilonului şi jefuirea acestuia, nu a unei persoane drepte, în carne şi oase.

L-am întrebat cu teamă ce loc ocupă drogurile în acest index de lucruri „naturale" sau bune (fiice ale lui Jah) şi „artificiale" sau dăunătoare, despre care „ei" îndrumaţi de biblie şi Nesta, par să aibă atît de detaliate cunoştinţe. „Sîntem împotrivă — mi-a răspuns el fără ezitare — LSD, heroina şi cocaina sînt impure datorită chimiei... I-am mărturisit că, în îngrijorarea mea cu privire la slăbiciunea sa şi la principiile lui este o mîngîiere — o rază de lumină în întuneric — să aud că drogurile îi provoacă aceleaşi sentimente ca mîncarea cu carne. L-am rugat să mă ierte că între mirosurile pestilenţiale, care trebuiau să facă din nou imaculată camera noastră la hotel Kempinski, mi s-a părut că simt, prin fumul de tămîie, aromă de marihuana. A sărit în sus ca muşcat de şarpe. „Papa ! Papa ! Marihuana nu este drog ! Este ganja, kuya. O plantă, o tufă, o creaţie minunată a naturii. Răsare şi creşte singură. Ca şi copacii. Nu trebuie să fie nici udată, nici îngrijită. Există ceva mai natural ca asta ?".

Şi cu un entuziasm neobişnuit la el, m-a dăscălit, fără ca eu, încremenit, să încerc să-l întrerup. În marihuana, Nesta a găsit inspiraţie pentru a-şi compune cîntecele, ca şi Peter Tosh şi restul de inspiraţie pentru a cînta dumnezeieşte. „Marihuana este poarta meditaţiei şi cunoaşterii ; ea îl face pe om să redevină paşnic, să-şi iubească aproapele şi să manifeste dragoste pentru tot ce este viu, raţional şi sensibil. Dacă omenirea ar fi consumat mai multă marihuana şi mai puţine cadavre, nu s-ar fi ajuns niciodată la războaie, nici la cuceriri şi colonii şi nici la sclavie şi nu ar fi fost săvîrşite atît de multe cruzimi. Lumea nu ar fi devenit arsenalul de arme nucleare pe care stăm."

Cînţi cît te ţine gura, invoci cerul cu mîinile ridicate cît mai sus şi mai convingător. Dar cine stabileşte dacă glasul ţi-e destul de puternic, mîinile destul de convingătoare ? Desigur, liderul sectei

Şi, la sfîrşitul acestei peroraţii, el începu să sforăie fericit, cufundat în somnul profund al tinereţii şi dreptăţii, lăsîndu-mă într-o stare de demoralizare absolută. În noaptea aceea am înţeles în fine că Nesta era Bob Marley şi că Bob Marley pe care eu, în naivitatea mea îl consideram drept un simplu cîntăreţ de reggae — iar reggae şi mai rău drept un simplu stil muzical — era pentru Gonzalo Gabriel şi pentru „ei" un profet, un Messia, încarnarea adevărului metafizic şi politic, iar reggae un fel de evanghelie preschimbată în muzică.

Această convorbire a avut loc cam la o jumătate de săptămînă de la venirea lui. Pînă atunci, în scurtele pauze de respiraţie pe care mi le permiteau filmele şi şedinţele juriului, crezusem că schimbarea lui Gonzalo Gabriel era legată doar de ecologie, de frontul pentru apărarea animalelor şi de mişcarea împotriva vivisecţiei, care cîştigase în importanţă, în ultimii ani, în Anglia. În noaptea aceea a revelaţiei totale am priceput că toate acestea nu sînt decît o completare, un accesoriu la ceea ce era cu adevărat important pentru fiul meu şi prietenii lui de la colegiu. În neştiinţa mea asupra temelor, obiceiurilor şi persoanelor implicate, nu am identificat corespunzător religia la care se convertise Gonzalo Gabriel...

Cuvintele cheie — rasta, rastafarian — mi le spusese încă din prima zi a venirii în Berlinul occidental, dar le uitasem, gîndindu-mă că este vorba probabil de titlul vreunui cîntec sau de un nou cuvînt din jargonul tineretului englez. Cînd am

Transa colectivă ajută la îndobitocirea individuală

priceput, în fine, că în aceste vorbe Gonzalo Gabriel condensa noua sa religie nu ne mai rămăsese decît două zile pînă la reîntoarcerea sa la Londra. În minutele care ne mai rămîneau şi pe care am mai putut să le petrecem singuri, el m-a iniţiat, ca după un catehism, în credinţa sa. Nu mi-era prea clar, însă, tot ceea ce am înţeles mi-a provocat o atît de mare panică încît pentru a putea să rezist la ultimele filme şi şedinţe ale festivalului, a trebuit să recurg la două otrăvuri babiloniene, medicamentele librium şi valium...

Apărută în cartierele sărace din Kingston (Jamaica — R.N.) religia rastafariană a căpătat prin Bob Marley o difuzare şi adepţi în toată lumea. Săracii imigranţi din Caraibe au adus obiceiurile, formulele şi jargonul rastafarienilor în ghetourile Londrei, Liverpoolului, Manchesterului etc. Dar cum s-a putut ca acestea să pătrundă şi în colegiile particulare britanice ? Oricît am încercat să aflu acest lucru, Gonzalo Gabriel a păstrat secretul. Singurul amănunt pe care mi l-a dezvăluit a fost că în colegiul său există vreo zece „fraţi rasta". Cînd i-am spus că el şi prietenii săi sînt destul de frivoli dacă în calitate de copii privilegiaţi, trăind în condiţii de viaţă foarte bune, promovează un „cult" care nu este altceva decît o excrescenţă a spiritualităţii celor oprimaţi, în plus la un nivel cultural foarte primitiv şi că rastafarianismul în afara ghetoului său de origine şi, mai ales, în colegiile engleze, constituie o fantezie grotescă — de pildă, îmbrăcămintea de săraci, respectiv de barbari — el mi-a răspuns într-o manieră care m-a împins în defensivă. Cu multă răbdare mi-a spus că despre autenticitatea credinţei sale ar trebui să discutăm mai bine în viitor şi nu aici, în Berlinul capitalist, ci în cartierele Trench Town sau St. Ann din Jamaica sau în satele abisiniene, dacă voi avea cu adevărat bunăvoinţa de a-l vizita acolo pentru a constata personal dacă viaţa şi credinţa sa coincid.

Am schimbat tactica şi l-am întrebat dacă nu-i pune probleme să adere ca alb la o religie ai cărui adepţi şi conducători sînt în exclusivitate negri care luptă împotriva integrării rasiale şi împotriva oricărei influenţe culturale care afectează „rădăcinile" şi adevărurile şi al cărui leitmotiv şi, după cum se vede, singurul obiectiv politic este reîntoarcerea negrilor din cele două Americi în Africa. Dacă nu apare cam excentric în această societate ? Cînd, în pofida încercării de a se stăpîni, l-am văzut un moment că este gata să izbucnească în plîns, am înţeles că i-am dat o lovitură profundă. A izbucnit într-un monolog lung, la început cam confuz, în cursul căruia mi-a reamintit că Bob Marley nu a fost un negru pur, că era fiul unui jamaican englez. Mi-a dat peste nas cu faptul că m-a auzit întotdeauna spunînd că toţi peruanii, şi deci şi noi, care părem albi, avem fără îndoială sînge indian şi negru. Nu-i aşa ? Da, i-am răspuns aşa este...

În ziua plecării sale, i-am făcut, jumătate în glumă, jumătate în serios, (orice mijloc mi se părea bun pentru a-l scoate din cursa în care căzuse) o prezentare a multitudinii luxuriante de superstiţii, culte vrăjitoreşti, fetişuri şi barbarie, care caracterizează şi panorama religioasă din patria sa. De ce să-şi complice viaţa devenind rastafarian, deci membru al unei secte, în care nu va fi acceptat niciodată deplin, cînd există de pildă şi biserica Noii Ligi Universale, care a fost abia înfiinţată şi încearcă să se implanteze în zona muntoasă a Perului ; sau cultul Amazonului, unde poate găsi primitivismul total pe care şi-l doreşte, inclusiv asemenea finesuri — dacă caută puţin — cum ar fi canibalismul sau vînătoarea de capete ? N-am reuşit să-i fac mare plăcere. (Evident o urmare a credinţei rastafariene era şi faptul că fiul meu îşi pierduse orice simţ al umorului.) Mi-a răspuns doar că în religie nu-l interesează exoticul sau pitorescul, ci numai adevărul. Şi pe acesta îl găsise deja.

N-am putut să-l însoţesc pînă la aeroport, deoarece trebuia să asist la o şedinţă a juriului. Ne-am luat rămas bun la intrarea hotelului Kempinski. Într-o încercare de şantaj sentimental de ultim moment, i-am spus că mama va muri de durere cînd îi voi povesti, la întoarcere la Lima, în ce stare l-am găsit şi cît s-a schimbat. A fost singura dată în cursul săptămînii cînd l-am auzit rîzînd din toată inima... „Să moară de durere ? spuse el ironic. O să-ţi dea mai curînd una. O să vrea să mă omoare şi pe mine. Irie, papa ! Jah lives ! Ciao !".

Ultima şedinţă a juriului, în cursul căreia am împărţit premiile (Ursul de Aur a fost acordat peliculei **Love Streams** de John Cassavetes) a durat 14 ore. Slăbit de excese (cinematografice şi analitice), de puternicele sentimente şi de iarna dură berlineză, am contractat o puternică răceală şi am petrecut o zi scuturat de febră şi tuşind. Starea mea fizică şi psihică de plîns nu au redus cu nimic rigoarea judecătorească a lui Liv Ullmann. Ea nu ne-a scutit de nici o secundă de şedinţă şi nu ne-a dat voie să trecem la vot pînă cînd cei zece membri ai juriului (eram de multă vreme terminaţi şi de epuizare căzuţi aproape într-o stare de catalepsie) nu au stors ultima picătură de judecată cinematografică ce le mai rămăsese.

Ultimele 24 de ore în Berlinul occidental le-am petrecut în pat, ameţit de răceală, antihistaminice şi frămîntări paterne. A trebuit apoi să plec în America centrală, pentru a scrie pentru „Time" un reportaj cu privire la campania electorală din Salvador. Vizita era programată pe minute, aşa că nu am avut posibilitatea de a contramanda sau a schimba ceva, pentru a putea face ceea ce aş fi vrut : să-l vizitez pe profesorul lui Gonzalo Gabriel şi să-l întreb ce părere are despre metamorfoza suferită de el. A trebuit să mă mulţumesc să-l sun telefonic din Paris. Convorbirea mea cu housemaster a fost un dialog vioi între doi surzi.În încercarea de a respecta modalitatea parabolică a sistemului englez de dialog, l-am întrebat cum merg lucrurile. Mi-a vorbit de ploile de la sfîrşit de săptămînă şi de vîntul puternic; făcînd abstracţie de asta, iarna se desfăşura „quite all right ". Am devenit mai concret şi l-am întrebat dacă nu este îngrijorat de faptul că fiul meu slăbise în aşa hal. Ah, da ? Nu observase. „A devenit vegetarian — am spus eu. Nu ştiţi nimic ?". A tuşit gînditor. „Să spun drept nu — mi-a răspuns el, şi după o pauză — pare să fie foarte sănătos". L-am întrebat dacă în ultimul timp n-a observat nimic îngrijorător în modul lui de gîndire, de acţiune şi de a se îmbrăca. Mi-a spus că nu a observat nimic surprinzător... Era oare cu capul în nori sau un complice ? Sau epidemia se răspîndise chiar de la pupitrul academic asupra copiilor ?

În cele cîteva ore ale şederii mele la Paris am căutat prin librării şi am cumpărat tot ceea ce primiseră despre cultul rastafari şi despre Bob Marley (inclusiv discurile şi casetele lui). Aceste lecturi au fost hrana mea spirituală în zilele pe care le-am petrecut în Salvador cu interviuri luate politicienilor şi vizitarea zonelor pustiite de război ; cînd m-am întors, zece zile mai tîrziu, la Lima, eram un specialist în problemă. Nu exagerez. Posibilul avantaj al rastafarianismului — şi fără îndoială singurul — este că întreaga sa teorie încape pe o jumătate de pagină, căci ea constă din patru-cinci idei simple inundate de o retorică bogată. Cunoaşterea teologiei şi liturghiei rasta mi-a sporit nemulţumirea. De ce alesese Gonzalo Gabriel între toate cultele din lume tocmai pe acesta, care amesteca în doze mari murdăria corporală, obtuzitatea istorică, confuzia etică şi inepţii teologice ?

Cea mai dificilă problemă a mea la Lima era cum să dau această veste proastă Patriciei. M-am hotărît să nu-i ascund nici un element important pentru a vedea dacă trauma mea se va diminua dacă o voi împărţi cu ea. I-am spus că Gonzalo Gabriel a pierdut mai multe kilograme în greutate şi nu mai vrea să fie un arbiter elegantiarum, ca în ultima vacanţă. A devenit vegetarian (şi probabil va deveni fructarian), apărător al vieţii animale şi vegetale şi luptă pentru reîntoarcerea

tuturor americanilor de culoare în Africa. A devenit un catehumen al cultului rastafarian, ceea ce se traduce în materie textilă, în faptul că se îmbracă în zdrențe și poartă șepcuțe pe care sînt culorile steagului etiopian ; și-a tatuat cuvîntul jah pe braț și poartă la degete gheare de răpitoare...

Soția mea a surprins imediat esențialul : „Cît de lung este părul ?". I-am spus că pînă la umăr, dar ceea ce a uimit-o cel mai mult nu a fost lungimea, ci faptul că este încîlcit și murdar... Am împins precizia pînă la sadism și i-am descris modul de spălare pe care l-am văzut la Gonzalo Gabriel pentru a-și aduce părul sub forma cozilor numite dreadlocks, care în timpul vieții împodobiseră și creștetul lui Bob Marley ; săpunire zilnică, apoi săpunul este lăsat să se usuce, fără a-l clăti de pe păr. Ca ilustrație a descrierii mele i-am aruncat pe pat toate fotografiile și posterele lui Bob Marley și a fraților săi, pe care le găsisem în cărțile despre rasta.

Cum era de așteptat, Patricia și-a îndreptat, în primul moment emoțiile spre abstracta Anglie. A vorbit de decadența și degenerarea fostului imperiu ale cărei colegii în loc de gentlemeni pregătește acum rastafarieni. Și despre noctambulii care, în această epocă, au devenit prea anglofili și-și trimit fiii la învățătură tocmai într-o țară care este cuprinsă de descompunere și care se reîntoarce la păgînism. Apoi a aruncat vina totală pe mine, pe iresponsabilitatea de care am dat dovadă, pentru că în loc să-i dau tînărului sfaturile necesare sau chiar o palmă care să-i scoată din cap aceste idei, am petrecut zilele în Berlinul occidental pentru a mă distra și a cocheta cu senora Ullmann. Și pentru că stupidul profesor de la colegiul lui Gonzalo Gabriel părea incapabil de a combate această evoluție, ea va pleca, după cum m-a anunțat, la Londra pentru a-i tăia personal dreadlocks, a-i administra tînărului rasta biftecurile necesare și a-l feri de prăpastie. Zis și făcut, a început să-și pregătească valiza.

N-a fost așa simplu. Povestea a durat un an. În această perioadă, de fiecare dacă cînd Gonzalo Gabriel venea pentru a-și petrece vacanța la Lima, casa ni se umplea de steaguri etiopiene, muzică caraibiană și animale vii (între care doi iepuri, un hamster, un cocoș și doi canari, de care n-am mai putut scăpa). Într-o bună zi am primit o scrisoare deosebit de amabilă din partea directorului care ne informa că-i pare foarte rău că trebuie să se dispenseze de Gonzalo Gabriel și de cîțiva dintre colegii lui, ca urmare a unui caz îngrozitor de cannabis sativa (denumire pe care în 1753 savantul Linné i-a dat-o marihuanei). Din curiozitate am reconstituit bucată cu bucată întreaga poveste privind modul în care erezia rasta subminase bastionul anglican al colegiului. Nu prin cei cîțiva tineri care veniseră din Indiile de Vest pentru a studia aici, ci prin mîna neașteptată a unui tînăr italian, fiu al unui industriaș bogat din Milano, care îl trimisese pe fiul său aici în speranța că nu va urma exemplul rău al băiatului său mai mare, un tînăr neliniștit care, după diferite experiențe muzicale și spirituale în Europa, devenise rastafari și se dusese în Jamaica pentru a trăi în unul din cartierele mărginașe de acolo. Nemulțumindu-se cu faptul că, prin răspîndirea filozofiei rasta, subminase bazele spirituale ale colegiului, tînărul milanez îndrăznise să cultive tufe de marihuana chiar lîngă terenul de crichet al instituției astfel încît elevii catehizați prin talentul său de convingere să fie siguri că au la îndemînă drogul pe care îl consideră pur și sfînt. Tufele au crescut și au făcut fructe, care nu se deosebeau de cele obținute la tropice.

Tînărul milanez, un prieten apropiat al fiului meu, era un mafioso prevăzător și irezistibil de simpatic. Cînd l-am văzut ultima oară, s-a prezentat cu un buchet de flori pentru soția mea și a vărsat în casa noastră lacrimi de milă pentru soarta lui Gonzalo Gabriel și a celorlalți colegi dați afară din colegiu. El reușise să scape, cum reușise să se sustragă obligațiilor școlare chiar și în vremea cînd era preot al micii secte rasta. Era un mare actor și personaj principal al dramei elisabethane ce urma să fie prezentată la sfîrșitul anului școlar ; directorul, un pragmatic recunoscut, nu a putut să fie convins să renunțe la acest spectacol de teatru.

În noul său colegiu, unde nu mai era intern (după cele întîmplate, ni s-a părut că problema internatului este o formalitate total inutilă), Gonzalo Gabriel și-a menținut părul hieroglific și zdrențele cenușii, dar am reușit să-l convingem să ne promită că va renunța la comuniunea potrivit prevederilor religiei sale. Trăia într-o locuință minusculă cu chirie, pe care a transformat-o într-o grădină zoologică de animale orfane, alungate sau bolnave pe care le îngrijea plin de o răspundere cum nu îi mai insuflase vreo altă persoană, activitate sau cauză.

Au trecut doi ani. De atunci viața lui a cunoscut cel puțin două noi transformări profunde similare cu trecerea sa la cultul rasta, chiar dacă mai puțin spectaculoase, în ce privește veșmintele și teologia. În prezent, el își tunde părul într-un mod în care mama lui îl caracterizează drept învechit și mănîncă tot felul de cadavre cu mare poftă și fără nici o remușcare. Ascultă în continuare discurile subversive ale lui Bob Marley (care, între timp, ne plac și mie și Patriciei, deși nu am mărturisit asta față de el niciodată) ; însă slavă Domnului se pare că această influență periculoasă a fost neutralizată prin alți cîntăreți, care sînt mai puțin mesianici decît profeticul jamaican. Frecventează universitatea din Londra și se pare că ideile sale prezintă simptome ale unei cotituri la fel de radicale ca și înclinațiile sale spirituale. Cu aceeași patimă cu care odinioară cita din Haile Selassie, îl aud în prezent citînd din Friedrich A. von Hayek, Ludwig von Mies și Miltor Friedman (promotori ai liberalismului — R.N.) și în vacanțe face anchete la periferiile Limei pentru un institut numit „Liberdad y Democracia", al cărui scop este promovarea teoriei economice liberale și a întreprinderii private. În curînd va împlini 18 ani. Cu curiozitate, neliniște și invidie îl observ. Mă întreb ce surprize rezervă pentru el (și pentru noi) următorul capitol al vieții sale.

Traducere și adaptare de
Romeo NĂDĂȘAN

VARIANTE OEDIPIENE

EBINECUNOSCUTĂ legenda lui Oedip : Laios, regele Tebei, avertizat de oracolul din Delfi că fiul său îl va ucide, își înstrăinează fiul care este adoptat de Polib, regele Corintului. La rîndul său, Oedip află nefasta prorocire și pentru a evita nenorocirea, părăsește ținutul. În drumul spre Teba îl întîlnește pe adevăratul său părinte, pe Laios, și, nici unul nevrînd să-i cedeze celuilalt întîietatea pe drumul strîmt, îl ucide pe bătrîn. Apoi, dezlegînd enigma Sfinxului, un monstru hibrid care năpăstuia orașul, devine rege în locul defunctului său tată și o ia de soție pe Iocasta, regina văduvă și mama sa, înfăptuind astfel cea de a doua parte a destinului său : incestul. Cele două fapte odioase atrag mînia zeilor care abat o ciumă pustiitoare asupra ținutului. Pentru a elimina flagelul, Oedip caută asasinul fostului rege și află adevărul atît asupra identității sale cît și însemnătatea faptelor sale. Iocasta se spînzură, iar ca pedeapsă, Oedip se mutilează luîndu-și vederea.

Legenda a cunoscut de-a lungul timpului o serie de reluări de notorietate : un ciclu grec de poeme **Oedipiada**, drama lui Eschil (pierdute), drama lui Sofocle (textul originar la care facem referire astăzi), apoi reluările lui Seneca, Corneille, Voltaire, André Gide sau Jean Cocteau (**Mașina infernală**). Înțeles ca model tragic prin excelență, scenariul a putut fi diferit interpretat de fiecare autor de la varianta mitică a dramei lui Sofocle pînă la perspectiva ironică din **Mașina infernală** (virtuțile sale teatrale, conflictul puternic, bine conturat, victima unui destin și a unei greșeli înfăptuite independent de voința agentului, jocul dintre aparență și realitate, ancheta unei crime, căutarea adevărului indiferent de preț, au fost elementele care au concurat la posibilitatea exploatării cu succes a semnificațiilor condiției umane) ; iar la înce-

Scenă din filmul Cuțitul în apă

putul secolului, scenariul a fost folosit ca model explicativ al proceselor psihice în teoria vienezului Sigmund Freud. Astfel, în epoca modernă, interpretarea promotorului psihanalizei a devenit un loc de referință pentru explicații nu numai psihice cît și sociologice, antropologice, de istoria religiilor sau de critică literară. Prin urmare, astăzi, atunci cînd scenariul lui Oedip servește ca suport, ca palimsest, pentru intriga unui text literar, înțelegem, sau sîntem tentați să o facem nu prin prisma semnificațiilor variantei lui Sofocle (proprii civilizației grecești), ci prin filtrul variantei interpretării psihanalitice. Astfel spus, civilizația epocii moderne, nu înțelege literal, nu crede în existența actuală a unei entități ca „zeitate", ci o interpretează ca reprezentînd metaforic altceva, să-i spunem cu un termen destul de vag „destinul, soarta". Pe scurt, „mitul lui Oedip" ține de o anume cultură iar „complexul lui Oedip" ține de interpretarea lui Freud, actuală în cultura acestei epoci (deși nu neapărat valabilă în planul adevărului științific, dar actualizabilă ca model literar, în primul rînd).

Utilizarea scenariului lui Oedip într-o operă de artă secvențială, adică literatură, dramă, operă, film etc, ține de sfera unei aluzii, fie la domeniul mitologiei grecești, fie la drama devenirii **eu**-lui. Prezența sa indică lectorului locul de referință față de care opera dată se situează ; textul dat remodelează semnificațiile schemei la care se referă formulînd o nouă situație în care schema se manifestă, deci circumstanțe noi cărora le conferă un caracter general uman, fie, privit dintr-o perspectivă diferită, organizează cazul particular de concretizare a unei scheme ideale.

Să vedem două cazuri de reluare cinematografică a scenariului oedipian. În 1962 regizorul polonez Roman Polanski a făcut filmul **Cuțitul în apă,** peliculă ce reia relația conflictuală esențială dintre Oedip, Laios și Iocasta, adică aversiunea și atracția. Un cuplu, Andrei și Kristina, se îndreaptă cu mașina spre locul de unde vor porni cu un iaht de agrement într-o călătorie de week-end pe lac. În fața mașinii își face brusc apariția un tînăr ce făcea autostopul. El este luat în mașină și apoi îi însoțește pe cei doi pe iaht. Urmează călătoria propriu-zisă în care se cristalizează relațiile dintre cei trei : tînărul se află în permanent conflict cu Andrei și se simte atras de Kristina. Cei doi bărbați se încaieră într-un joc cu un cuțit. Cuțitul cade în apă. Băiatul cade și el în apă și reapare după ce soțul părăsește iahtul îndreptîndu-se înot spre mal. Kristina petrece noaptea pe vas împreună cu tînărul și apoi, după ce-i mărturisește soțului, se urcă în mașină și cei doi, Andrei și Kristina pleacă ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Tînărul, Oedip, servește aici ca motor pentru inducerea unei stări de criză ce verifică relația afectivă a cuplului ; el reprezintă proba, încercarea care face evidente conflictele cuplului și care testează limitele existențiale ale indivizilor. Scenariul lui Oedip semnifică aici o relație general umană de conflict afectiv pe care se „calchiază", o intrigă particulară. Așa cum remarca Ioan Lazăr în volumul său **„Teme și stiluri cinematografice"** (Ed. Meridiane, 1987) din mitul oedipian nu este aleasă decît intriga — conflictul fiului cu tatăl și mama — fără a urmări latura tragică a efortului căutării adevărului, descoperirea culpei săvîrșite fără știință și pedeapsa mutilantă, tocmai pentru că filmul este făcut din perspectiva cuplului, subiectul filmului constînd în descrierea stării acestui cuplu și nu drama eroului (Oedip). Este de remarcat că Polanski face referință la „mitul lui Oedip" prin intermediul aluziei mitologice la Neptun (Andrei este identificat cu acesta) și este interesat de crearea unei „stări" ambigue, deschise, am spune, generată de un raport de tensiune în care aluziile și elementele simbolice ca apa (substanța informală, matricea sau pașii pe apă ai tînărului ori lupta în jurul armei : cuțitul (simbol al agresiunii, emblemă a maturității războinice sau instrumentul ispășirii culpei la Oedip) servesc ca factori de potențare și deschidere a semnificațiilor.

În 1986 un regizor american, Robert Harmon, realizează un thriller, **The Hitcher (Autostopistul)** film realizat în conformitate cu regula esențială a genului : groaza, surpriza și crima. Privit cu mai multă atenție și filmul acesta se dovedește a fi tot ilustrarea scenariului oedipian. Dincolo de aspectul său imediat de gen, filmul reușește să construiască un plan secund de semnificație ca expresie a dramei psihice. Ceea ce ne-a determinat să ne oprim asupra acestui film este faptul că aici modelul inițial, palimpsestul filmului, nu mai este „mitul", ci „complexul" Oedip, adică, altfel spus, filmul ilustrează textul teoriei lui Freud. Astfel, tînărul Holsey (C. Thomas Howell) se îndreaptă noaptea cu o mașină prin deșert în direcția California. Ca să nu adoarmă la volan ia un autostopist, John Rycher (Rutger Haeur), care după ce-l amenință cu moartea, îl roagă pe tînăr să-l oprească de la aceasta. După o scurtă încăierare tînărul îl proiectează pe agresor pe șosea. Mai tîrziu Holsey descoperă victimele unei crime săvîrșite de Rycher și, încercînd să-l denunțe, este luat drept făptașul. Incapabil să-și dovedească identitatea, Holsey este acuzat și închis, dar Rycher îl pune în libertate, făcînd însă în așa fel încît tînărul să fie acuzat de o nouă crimă. Holsey încearcă să se dezvinovățească, dar nu reușește decît să se incrimineze. Urmăririle, accidentele, răsturnările mașinilor, împușcăturile se țin lanț ca și cum flagelul s-ar răspîndi în jurul tînărului în mod contagios. Cei doi se reîntîlnesc, Rycher îi cere din nou să oprească și acesta refuză să-l împuște deși acțiunea sa ar fi salvat-o pe tînăra sa iubită, Nash (Jennifer Jason Leigh). În final, evident, Holsey, într-un duel decisiv, îl elimină pe Rycher, scăpat de sub escortă.

Filmul, deși controlat de regulile stilistice ale thriller-ului — spectacolul urmăririlor, emoțiile puternice, suspense-ul, acțiunile neverosimile — susține o tramă secundă care justifică o serie de „ciudățenii". Aceste „ciudățenii" sînt semnale care proiectează intriga în planul dramei psihice, a dramei maturizării eroului.

Unul dintre aceste semnale este cel al ochilor, element simbolic diferit repetat în film : tînărul suferă de o perturbare a vederii, Rycher, la prima lor întîlnire, îl amenință cu scoaterea ochilor sau, în loc de răspuns la întrebarea tînărului asupra motivației alegerii sale ca victimă, îi lipește doi bani în cavitățile ochilor, Obsesia, am spune, a ochilor capătă în acest fel o justificare simbolică ca imagine plastică a mutilării oedipiene.

Ordonarea relatării se structurează însă în funcție de o matrice semantică ce se regăsește în cazul clinic al „micuțului Hans" — articol al psihologului Freud, des citat în legătură cu dezvoltarea complexului lui Oedip la copil. Micuțul Hans, sub presiunea cenzurii diurne, sociale, își refulează pornirea instinctuală inițială de ostilitate față de tată și o proiectează asupra unui obiect substituit : un cal. În film avem de-a face cu o situație identică : eroul refuză să-și recunoască agresivitatea față de necunoscutul întîlnit pe șosea, identificat cu figura simbolică a tatălui și o transferă, în consecință, sub forma fobiei (sindrom psihic în care se amestecă repulsia și atracția) asupra obiectelor din preajma sa, asupra forțelor de ordine generînd fără să vrea o stare de instabilitate — în care el trăiește angoasa pierderii identității și acuzația de o crimă pe care nu o săvîrșise —, adică ceea ce pentru micuțul Hans reprezenta o nevroză iar pentru Oedip flagelul ciumei din Teba. Pentru a rezolva criza (și pentru a da filmului un final catarhic) tatăl, Rycher, îi cere fiului să înfăptuiască transgresarea unui tabu, sau, cu alte cuvinte, să conștientizeze un impuls refulat (să depășească limitele onirice ale filmului pentru o judecată critică), adică, în ultimă instanță, să înfăptuiască sacrificiul, excesul permis sau violarea rituală a interdicției, necesară eliberării de o culpă nemărturisită.

În concluzie, în urma acestor două exemple, putem observa modurile de raportare a unui text secvențial la „scenariul oedipian", matrice epică de cert impact afectiv, catarthic. Acest scenariu, identificabil în varianta sa „standard", general acceptată, a dramei lui Sofocle, poate servi ca model la care se raportează un text filmic, **Cuțitul în apă,** sau explicația proceselor psihice în teoria lui Freud, micuțul Hans. Filmul lui Polanski se raportează la structura formală a „mitului lui Oedip", varianta lui Sofocle dar folosind implicit semnificațiile (acceptînd

fără contradicţii) prezente în „complexul lui Oedip", varianta freudiană. Filmul **Autostopistul** nu se mai raportează la structura mitului, ci intră în raport de ilustrare atît formală, cît şi semnificativă a „complexului lui Oedip". Dacă în mod normal sîntem obişnuiţi cu raportarea la mit pentru a realiza semnificaţiile complexului (semnificaţiile mitului, particulare mentalităţii active în civilizaţia antichităţii greceşti aşa cum am mai spus şi ca atare inactuale, inactive astăzi) în prezenţa acestui film, **Autostopistul**, avem de-a face cu o raportare directă la complexul oedipian, ca şi cum mitologia contemporană ar însemna nu mitul originar, ci studiul despre micuţul Hans.

Astfel, avantajul acestei scheme ţine de similaritatea atitudinii personajului cu cea a lectorului. **Oedip rege** are, iniţial, o toleranţă nelimitată faţă de coincidenţă ; Oedip este prezumţios, crede că anumite raporturi nu se vor stabili între evenimente disparate, dar se dovedeşte că investigaţia îl va conduce la descoperirea faptului că o logică dramatică, literară, guvernează lucrurile diferite. Şi micuţul Hans, în stadiul iniţial, nu percepe graniţa dintre sine şi lume, dintre el şi ceilalţi. Dar absenţa celuilalt, a mamei, îl va determina să descopere că ea nu este el însuşi şi, în consecinţă, va învăţa să diferenţieze cele două instanţe : eu-tu. Pe de altă parte, atît timp cît protagonistul nu formulează raporturi între evenimente aflate, la început, într-o stare de suspensie indefinită, identitatea şi realitatea lumii nu vor lua naştere. Eroul, ca şi copilul, trebuie, într-o binevenită lecţie de ambivalenţă, să înveţe să urască ceea ce iubeşte (Iocasta) şi să iubească ceea ce urăşte (Laios), să se teamă de ceea ce doreşte şi să dorească ceea ce îl sperie. La fel, lectorul parcurge textul şi descoperă că a istorisi înseamnă a căuta adevărul iar a povesti înseamnă a-ţi constitui originea şi identitatea.

Identitatea nu este relevată, ci formulată prin ficţiune iar semnificaţia nu este descoperită, ci creată odată cu actul povestirii ; esenţa eului este dată de capacitatea lui de a interpreta lumea. Interesant este că producerea textului (literar, filmic) implică o „lectură" (reiterarea actului detectivistic al lui Oedip) a intertextului ; schema oedipiană este, în ultimă instanţă, conţinutul refulat ce trebuie scos la suprafaţă. Astfel actul lecturii cît şi formarea eului coincid în mecanica lor (sînt metafore interşanjabile). A citi sau a scrie implică un act de fundamentare, de constituire a sinelui şi de percepere a diferenţei.

Valeriu DEAC

Satyajit RAY

Pe firul amintirilor

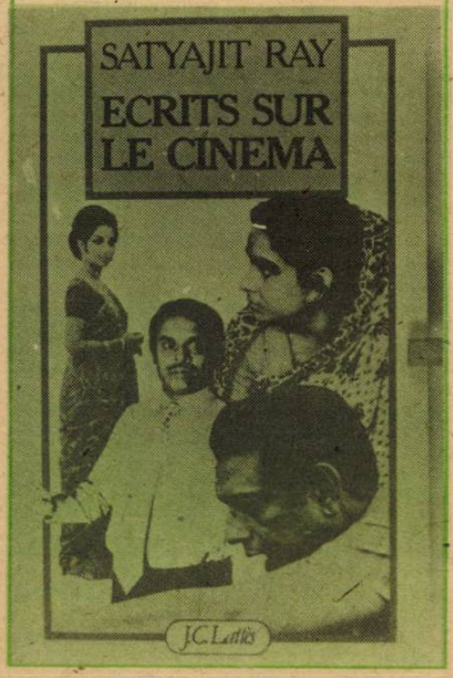

UN CINEAST scrie, în general, puţin, fiind prea ocupat cu turnarea unui film sau prea trist că nu turnează unul sau, în sfîrşit, prea obosit după turnarea altuia. Cocteau a putut scrie **Jurnalul unui cineast** pentru că era un fel de bricoleur genial, care n-a cunoscut niciodată constrîngerile unui profesionist. Eisenstein se risipea şi el în cuvinte ca şi în pelicule, dar el nu era doar cineast, ci şi profesor şi teoretician.

Dar iată că de cîţiva ani încoace, o serie întreagă de cineaşti au început să scrie despre viaţa şi creaţia lor. Neobosiţi critici, înarmaţi cu magnetofoane, i-au scos din izolarea lor, reuşind să-i facă să vorbească, înregistrînd şi reproducînd fidel fiecare cuvînt de-al lor. E de la sine înţeles că numai profesionişti dotaţi cu o mare personalitate şi bucurîndu-se de o largă audienţă, au fost astfel intervievaţi. Alţi cineaşti, după ce au părăsit scaunul de regizor, au trecut la masa de lucru şi, după o carieră bogată şi strălucită, şi-au aşternut pe hîrtie impresiile vieţii lor, trăită în cea mai mare parte pe platourile diverselor studiouri. Astfel, au luat naştere, printre altele — căci nu citez aci decît titlurile lucrărilor care îmi vin acum sub vîrful peniţei : **Toţi în scenă** de Vincente Minelli, **Parada cea mare** de King Vidor, autobiografia lui Otto Preminger şi, acum de curînd, **Scrieri despre cinema** de Satyajit Ray, toţi regizori mari, care prin aceste memorii ne dezvăluie nu numai aspecte din viaţa lor şi a lumii cinematografice dar, vorbindu-ne, firesc, şi de filmele realizate de ei, aduc astfel multe note explicative asupra operei create, contribuind astfel la mai buna ei înţelegere.

Născut la 2 mai 1922 la Calcutta, Satyajit Ray, după terminarea liceului, pleacă la Santiniketan spre a studia artele frumoase, căci era înzestrat pentru desen. După şase luni, e angajat ca machetist la o agenţie de publicitate engleză. Dar în timp ce pregătea campanii publicitare despre ceai şi biscuiţi, mintea îi era în flăcări gîndindu-se la filmele pe care le-a văzut, căci era atras teribil de cinema. „La sfîrşitul războiului — mărturiseşte el — eram abonat la majoritatea revistelor de cinema în limba engleză şi aveam toate cărţile specializate pe care puteam să pun mîna. Una din achiziţiile mele cele mai importante a fost un exemplar de ocazie al scenariului filmului lui René Clair, **Fantome de vînzare.** Acesta a fost primul meu contact cu **script**-ul unui film şi aşa s-a născut dorinţa de a încerca să scriu şi eu unul".

În 1949, pleacă la Londra, unde lucrează timp de şase luni la o companie publicitară de acolo. Direcţia se gîndea că atunci cînd se va întoarce, el va deveni un agent de publicitate sută la sută devotat sarcinii de a face să se vîndă cît mai mult ceai şi cît mai mulţi biscuiţi. Dar se înşelase. Rezultatul călătoriei fu că Ray puse capăt carierei lui publicitare. Trei zile după sosirea lui la Londra, el văzu **Hoţul de biciclete** şi şi-a dat seama imediat, după cum va mărturisi mai tîrziu, „că tot astfel va realiza şi el, dacă îi va fi dat să realizeze, **Pather Panchali** („Cîntecul potecii"). În tot timpul şederii sale la Londra, el nu se gîndea la altceva decît la lecţia pe care i-a dat-o **Hoţul de biciclete** şi cinematografia neorealistă. La întoarcere, regizorul **în spe** scria prima versiune a **Cîntecului potecii** care nu va putea fi realizat decît peste doi ani, din lipsă de bani. Aşa că a închis în fundul unui sertar diplomele sale de licenţiat în litere şi filosofie şi, trecînd peste succesele ce le înregistrase ca pictor, desenator şi grafician, şi-a îndreptat paşii spre studiourile cinematografice indiene, unde a realizat un număr impresionant de filme, printre care şi trilogia **Cîntecul potecii** (1955), **Neînvinsul** (1956) şi **Lumea lui Apu** (1959), care a contat printre cele mai importante opere ale cinematografiei mondiale din anii 1950—1960.

Acum, după o bogată şi triumfală carieră, încununată cu premii prestigioase : premiu la Festivalul de la Cannes, 1956 **(Cîntecul potecii)** ; „Leul de aur" la Festivalul de la Veneţia, 1957 **(Neînvinsul")** ; „Ursul de argint" la Festivalul de la Berlin, 1964 **(Metropola),** Satyajit Ray ne dă aceste **Scrieri despre cinema,** în care marele regizor indian încearcă să menţioneze toate gîndurile sale din timpul turnării diverselor lui opere, dîndu-ne astfel posibilitatea să înţelegem mai bine procesul atît de complex al realizării unui film.

Din această lucrare, care reuşeşte mai bine decît multe altele să aducă o judecată pătrunzătoare şi pertinentă asupra cinematografiei şi a profesiunii de cineast, redăm mai jos cîteva fragmente.

ÎN LUNA august 1958, debarcam pentru prima oară la Hollywood. În timp ce coboram în oraş într-un taxi galben, am putut constata că mă aflam în cel mai ciudat loc din lume. Nu existau două edificii la fel, iar unele dintre ele, în cea mai mare parte restaurante, semănau cu orice, afară de clădiri. Numele străzilor erau scrise pe borne, aşa încît, dacă voiai să ştii unde te afli, trebuia să ai supleţea unui şarpe. Numerele caselor aveau uneori patru cifre. O parte din oraş era străbătută de canale artificiale mărginite şi ele de false vile italiene, şi purta numele de Veneţia. O altă parte semăna cu Riviera franceză ; creştea acolo aceeaşi vegetaţie, întreţinută artificial.

Mi-a trebuit o oră ca să ajung la destinaţie, care era unul dintre principalele studiouri cinematografice. Faţada avea exact aspectul impresionant la care trebuia să te aştepţi, dar înăuntru domnea un climat de dezolare. Mi s-a spus că o parte din personal lucra în Europa la nişte coproducţii. Dar asta nu era deajuns ca să explice platourile pustii. Aveam impresia că mă aflu într-un mausoleu în ruină. Proiectoare, macarale, cărucioare zăceau împrăştiate pretutindeni, acoperite de praf. Totuşi, pe un platou, am observat, activitate : se termina

un lung metraj pentru televiziune.

În ziua următoare, am fost dus să vizitez studiourile Paramount. Se construise tocmai un colţ de oraş pentru un western. Filmul trebuia să se numească **Jack chiorul,** iar Marlon Brando urma să fie vedeta lui şi Stanley Kubrick realizatorul. Decorul era perfecţia însăşi. La capătul unei din străzi se înălţase un cer uriaş destinat să ascundă hangarele. I-am spus ghidului meu că imitaţia cerului era atît de desăvîrşită, încît m-am lăsat înşelat. Mi-a replicat că nu-l surprinde reacţia mea, pictorii continuînd să lucreze pînă ce corbii s-au lovit cu capul de decor. Mai tîrziu, am fost prezentat lui Stanley Kubrick. Văzînd **Cărările gloriei,** mi-am dat seama că Kubrick va fi unul din marii cineaşti ai cinematografiei americane Stăpînea o tehnică de prim ordin, stil şi, ce-i mai important, avea, mi se părea, ceva de spus. L-am întrebat ce crede despre noile lui responsabilităţi. A clătinat din cap şi mi-a răspuns că avea sentimentul că lui Brando nu i-ar place să fie dirijat de un nou venit ca el. Am aflat după aceea că Kubrick a demisionat şi că Brando s-a hotărît să devină propriul lui realizator.

La studiourile Disney, se turna un lung metraj cu actori în carne şi oase. Titlul : **Păr ţepos.** Cînd am sosit se repeta tocmai o scenă cu actorul Fred MacMurray, cîţiva actori care jucau rolul ziariştilor şi un cîine uriaş, trist şi murdar. Mai era şi un pitic bătrîn care se plimba de colo pînă colo, şi mă întrebam ce căuta acolo. Cînd s-a trecut la lumini, MacMurray şi actorii şi-au luat locurile respective, dar nu şi cîinele. În locul lui, piticul şi-a îmbrăcat o blană de cîine, s-a aşezat în patru labe şi a jucat rolul patrupedului.

La Hollywood, o echipă de cineaşti care lucrează dă o impresie de eficienţă precisă şi organizată. Aceasta era foarte evident pe platoul unde Billy Wilder turna **Unora le place jazzul.** Un aviz în faţa grilajului specifica „vizite interzise", dar cu toate acestea am observat că filmarea se făcea pe un platou plin de oameni. Am aflat că toţi făceau parte din echipă. Bineînţeles, nu lucrau toţi în acelaşi timp. Din contra. În timp ce unii lucrau, alţii rămîneau acolo fără să facă nimic, şi uneori multă vreme. Aceasta din cauza sindicatelor, a căror organizare e, mai mult sau mai puţin, cam asta : dacă aparţii sindicatului celor care împing travelingul, nu faci altceva decît să împingi travelingurile. Nu ajuţi niciodată colegii să ducă, sau să care ceva. Sindicatul nu ţi-ar îngădui asta. Tot ce poţi face e să tîndăleşti pînă ce eşti chemat să deplasezi platforma travelingului. Dacă ceilalţi n-au nevoie de tine, rămîi acolo fără să faci nimic...

Dintre toţi realizatorii pe care i-am întîlnit la Hollywood, Billy Wilder era incontestabil cel mai fantastic şi cel mai optimist.

E foarte puţin probabil că elanul său era justificat doar prin prezenţa lui Marilyn Monroe, dar cu siguranţă că contribuia în bună măsură. Cei mai mulţi dintre ceilalţi regizori pe care i-am întîlnit mi-au vorbit de grijile lor. George Stevens era preocupat de cinemascop ; el realiza atunci **Jurnalul Annei Frank.** Kazan mi-a vorbit de lipsa de libertate existentă la Hollywood şi mi-a declarat că preferă să lucreze la New York. Billy Wilder nu părea să aibă necazuri. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost : „Ai cîştigat un premiu la Cannes ? Bine. Îmi închipui că eşti un artist. Eu nu. Eu sînt un om de afaceri, şi asta îmi convine de minune". Am protestat în termeni vagi, spunîndu-i că el ştie probabil să îmbine arta şi afacerile, deoarece două filme de ale lui au obţinut de asemenea premii la festivaluri. Dar Wilder nici nu voia să audă de asta. Se mărgini să zîmbească şi spuse : „Uită-te la Lemmon cum joacă. În scena asta, e formidabil" şi plecă.

Gîndindu-mă azi la observaţia lui Wilder, încep să înţeleg partea de adevăr ce-o conţine. Dacă ai cu adevărat talent, dacă ai găsit de lucru la Hollywood şi doreşti să-l păstrezi, e poate mai nimerit să nu vorbeşti de asta. Dimpotrivă, ar trebui să simţi tot timpul pulsul publicului şi să lucrezi, fără să te gîndeşti la altceva. Nu-i uşor, dar unii au scos-o la capăt. Dacă reuşeşti, poate că o să reţii atenţia şi o să ţi se ofere o şansă. Dar atunci, fii atent ! Căci e momentul crucial! Numai dacă ţi-ai păstrat capul pe umeri şi mai porţi un oarecare interes artei vei reuşi, poate, să ajungi, în pofida tuturor, să produci ceva adevărat, puternic şi valabil.

Dar asta nu se întîmplă deseori la Hollywood şi nu azi.

Din cînd în cînd se produc filme ca **Fructele miniei, Marty, Marele carnaval, Comoara din Sierra Madre** sau **Vulpile** şi asta ne face o mare plăcere. Chiar şi azi, calitatea medie a filmelor americane — doar din motive tehnice — e probabil mult mai mare decît oricare alta din lume. Dar marele film, filmul cu adevărat personal, creat şi colorat de viziunea, sensibilitatea şi gusturile omului, filmul acesta există rareori la Hollywood — presupunînd că a existat vreodată.

Şi nu se întrevede nici o speranţă de schimbare. Acum douăzeci de ani, la Hollywood, un tînăr cu numele de Orson Welles s-a lansat curajos în realizarea cîtorva filme neconformiste. El a încercat pur şi simplu să se inspire din ceea ce s-a făcut în alte domenii de artă : în muzică şi pictură, care au fost eliberate de piedicile tonalităţii şi ale perspectivei ; în literatură, unde s-au încercat unele experienţe cu sintaxa, cuvintele, maniera de a aborda povestirea, stilul. Welles a aspirat la o creaţie esenţial contemporană. Ori, cu toate astea, el n-a reuşit să se impună ca artist. **Cetăţeanul Kane** şi **Măreţia Ambersonilor** au avut amîndouă o influenţă tangenţială asupra realizatorilor, dar totuşi Welles a trebuit să se exileze în Europa.

Anna Pavlova alături de Charlie Chaplin

În ultima zi a şederii mele la Hollywood, luam masa cu unul din directorii lui M.G.M. într-o cafenea din subsolurile studiourilor. Localul era plin de o extraordinară colecţie de „personaje". Mi s-a spus că sînt figuranţi, dintre care unii aveau de lucru, alţii nu. Cercetîndu-i mai atent, am fost surprins să descopăr că mulţi dintre ei îmi erau binecunoscuţi. I-am văzut încă de cînd am început să frecventez sălile de cinema, şi pe atunci nu erau doar actori pentru figuraţie. Mi-amintesc îndeosebi de unul dintre ei, Henry Wilcoom, care juca rolul unui cruciat într-un film al lui de Mille.

În timp ce mă gîndeam la caracterul efemer al carierei de actor, gazda mea m-a bătut uşor pe braţ şi mi-a spus că are un proiect minunat. Vrea să facă un film despre un mare indian. Se gîndea la el de multă vreme.

Tonul serios cu care mi-a spus asta m-a impresionat. Mi-aminteam de Ramon Navaro în rolul lui Karin, fiul unui brahman, care purta un turban sik, şi m-am dus cu gîndul la Benerji, indianul occidentalizat din **Musonul,** care practica rituri cabalistice spre a linişti pe zeul ploii.

— Ce indian mare ? am întrebat eu.

— Marele Buda, spuse el. Ştiţi doar, lumina trebuia să vină de la răsărit.

— Bine, dar cui vreţi să-i încredinţaţi rolul principal ? m-am interesat eu.

— Ghiceşte, răspunse directorul.

Trecui repede în revistă pe toţi actorii cu figuri orientale pe care i-ar fi putut accepta Hollywoodul şi nu găseam pe nici unul care ar fi corespuns.

Am tăcut.

Ochii gazdei mele au început să strălucească.

— Robert Taylor, cine altul !

Pe drumul Narei, făcînd un scurt ocol, am trecut prin pădurile unde fusese filmat **Rashomon.** Era sus pe munte : te-ai fi crezut pe drumul Kalimpongului. În tren, mă gîndeam la aceste păduri, la ciudatul şi impresionantul film care fusese turnat acolo şi la apropiata mea întrevedere cu realizatorul lui : înapoindu-mă din călătorie, aveam într-adevăr întîlnire, la prînz, cu Akira Kurosawa.

Speram doar că nu mă va duce într-un han japonez, cum s-a întîmplat în cazuri analoge. Interiorul acestor hanuri, şi îndeosebi a celor mai vechi şi mai venerate, îţi procură mari bucurii pe plan estetic. Nu mă satur niciodată să examinez tatamasurile de o curăţenie atît de impecabilă încît nici nu-ţi poţi închipui prezenţa vreunui gîndac. Dar eu, şi ăsta era singurul punct negru din Japonia, nu puteam suporta mîncarea ce se servea acolo, nici faptul că trebuiai să stai în genunchi ca să mănînci. Mai mult încă, eu consider că spre a aprecia cu adevărat mîncarea, fie ea şi cea mai bună din lume, trebuie s-o duci cu uşurinţă şi în cantitatea dorită din farfurie la gură. Or, baghetele, cel puţin în mîinile unui debutant, tind să facă irealizabile aceste două condiţii primordiale.

De fapt, locul întîlnirii era un restaurant situat în fundul unei străduţe liniştite din Tokio. „Kurosawa vine deseori aici", îmi spuse Kawakito, al cărei invitat eram, şi care era o prietenă intimă a directorului. Aici, cel puţin, puteai înfrunta fără teamă riscurile gastronomiei.

Kurosawa e un tip de om rar întîlnit în Japonia, căci e înalt. Era uşor încovoiat, ceea ce îi dă un oarecare aer de umilinţă, şi avea o privire binevoitoare ori de cîte ori zîmbea şi zîmbea deseori. Vorbea cu un glas extraordinar de blînd şi gros care contrasta cu imaginea crudă pe care ne-am creat-o despre el după ce i-am văzut filmele cu samurai. Dar, desigur, ştiam că nu-i neobişnuit să întîlneşti onirici printre oamenii de teatru şi aflasem că în vinele lui Kurosawa curge sînge de samurai. Îmi închipuiam deci cealaltă latură a lui, ceea violentă, dezlănţuindu-se în scenele de luptă şi caracterul lui de samurai manifestîndu-se în izbucniri de furie controlată.

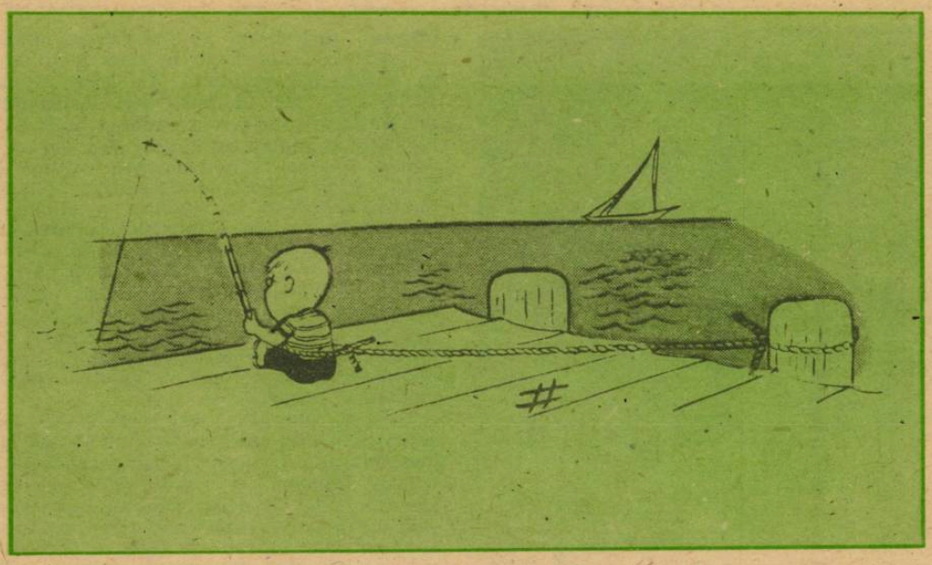

Am început să-i vorbesc despre **Cei șapte samurai,** unul din filmele lui pe care îl îndrăgesc cel mai mult — ca și el, de altfel. „Îți trebuie un antrenament lung și sever ca să interpretezi un rol de samurai în cinema, îmi spuse el. În comportamentul lui există atîtea lucruri stilizate ; felul cum încalecă, acela cum aleargă, cum își rotește sabia deasupra capului. Un samurai, cînd șarjează, nu trebuie să-și plece spatele. Trebuie să se țină drept, cu picioarele bine înfipte în scări, genunchii strîns lipiți de coastele calului. Corpul nu trebuie să fie perpendicular pe spatele animalului, ci aplecat într-un astfel de unghi încît să nu poată fi zvîrlit înainte cînd „șarjează."

Kurosawa se sculă de la locul său ca să-mi demonstreze cele explicate.

„Iar sabia nu trebuie să taie, dacă se mărginește să dea lovituri cu ea. Loviturile trebuie combinate (altă demonstrație) cu mișcarea unui fierăstrău. Iar cînd samuraiul fuge, capul nu trebuie să i se miște în ritmul pașilor. Trebuie să ai impresia unui lucru care plutește. Cu alte cuvinte, capul nu trebuie să descrie o sinuzoidă, ci o linie dreaptă, paralelă cu pămîntul".

Exigent față de adevărul istoric, Kurosawa îi pune pe actorii săi să poarte costume autentice, pe care le împrumută de la muzee.

„Dar știi unde-i buba ?" îmi spuse el, aruncîndu-mi o privire complice. Japonezii sînt în general mult mai mici decît acum cinci sau șase sute de ani. E greu să găsești actori atît de înalți ca să poarte costumele astea."

— L-am întrebat dacă intenționa să facă și alte filme cu samurai.

— Nu, zise el, și mă întreb chiar dacă îmi va mai fi vreodată posibil să fac.

— De ce ?

— Pentru că nu mai există cai. Știi, cei mai mulți dintre cei pe care i-ai văzut în filme provin de la țară. Dar acum lucrările agricole sînt motorizate și nu se mai cresc cai decît pentru curse.

Am început atunci să vorbim despre **Castelul păianjenului,** unde s-au folosit într-adevăr un număr impresionant de cai. Dar ce mă interesa mai mult era intervenția păsărilor care năpădesc castelul lui Macbeth, după ce copacii pădurii Birman au fost doborîți. I-am spus că găsesc ideea genială.

„Ei bine, adevărul e că nenumărate păsări își aveau cuiburile în copaci și cînd aceștia au fost tăiați, ele trebuiau, vrînd nevrînd, să se ducă într-altă parte, și atunci m-am gîndit să le pun să se năpustească asupra castelului. Dar — și aci îmi făcu iar cu ochiul — ne-a fost foarte greu să le filmăm. La început, ne gîndisem să le facem să bată nebunește din aripi exact deasupra capetelor actorilor. Dar păsările nu erau deloc antrenate și, cum le dădeai drumul, se încăpățînau să cadă jos, de unde nu se mai ridicau. Mai erau și unele care aluneçau, pentru că ceruisem parchetul. Ne-a trebuit o săptămînă întreagă ca să turnăm cum trebuie secvența".

În versiunea piesei **Macbeth,** Kurosawa a imaginat-o pe lady Macbeth așteptînd un copil, și Laurence Olivier, care considerase ideea ingenioasă pentru că astfel acțiunile lui Macbeth erau mult mai puternic motivate, scrisese lui Kurosawa spre a-i cere permisiunea de a se inspira din ea. În scrisoarea sa, Olivier spunea, fără să se știe de ce, că, după părerea lui, un copil născut din căsătoria dintre Macbeth și soția lui nu putea fi decît urît și diform. Lui Kurosawa i s-a părut asta vulgar și nedemn de un artist și ca atare a respins sugestia lui Olivier.

Am auzit spunîndu-se că producătorul american Joe Levine l-a angajat pe Kurosawa și că el va realiza un film în S.U.A. Știrea m-a surprins pentru că ar fi fost pentru prima oară cînd un asiatic, vorbind cu greutate englezește, ar fi venit să turneze un film sonor în America.

Doamna Kawakita îmi spusese deja cu puțin timp înainte, că producătorii japonezi nu-l vedeau cu ochi buni pe Kurosawa, din cauza disprețului său suveran pentru bani. Filmările peliculei **Barbă roșie,** ultimul său film, trebuiau să dureze șase luni, dar au ținut doi ani. El a însemnat și sfîrșitul unei colaborări de douăzeci de ani dintre Kurosawa și actorul Toshiro Mifune, care a jucat în toate filmele lui, cu excepția unuia singur, în 1947. Pentru **Barbă Roșie,** Mifune semnase un contract de exclusivitate pe șase luni și pentru acest rol lăsase să-i crească barba. Cum turnarea nu se mai termina, el a fost silit să refuze o serie întreagă de propuneri. Și atîta timp cît filmul n-a fost încheiat, el a continuat să lucreze la el. Dar în ziua cînd au încetat filmările, actorul a rupt cu Akira Kurosawa, și nu se întrevede nici acum vreo apropiere între ei.

Kurosawa era perfect indiferent că bugetul prevăzut pentru **Barbă Roșie** fusese depășit. Singurul lucru care conta pentru el era ca munca lui să fie perfectă, și era. Critica a fost entuziastă. **Barbă Roșie** a avut o carieră lungă, dar totuși nu deajuns de lungă ca să acopere cheltuielile de realizare. Kurosawa, dîndu-și seama că lucrurile vor merge prost, a început să caute bani în altă parte.

„M-am gîndit la un subiect, spuse Kurosawa, am păstrat un extras din presa americană în care se spune că un tren a trecut prin Chicago cu o sută cincizeci de kilometri pe oră, cu trei oameni pe locomotivă, dar fără mecanic. Pentru un motiv misterios, acesta a sărit din tren și a murit. Trenul, cu pasagerii lui, a fost în cele din urmă salvat. Filmul va arăta în ce fel".

Dar au existat probleme. Kurosawa specificase că nu voia să lucreze decît cu echipa lui, adică douăzeci de tehnicieni japonezi. Dar Joe Levine nu autorizase decît un singur asistent, care era de limbă engleză. Faptul că, totuși, Kurosawa a acceptat această condiție, nu poate avea decît două explicații : sau că el voia cu orice preț să realizeze acest film sau că cinematografia de calitate trecea cu siguranță printr-o criză în Japonia. Și același lucru era valabil și pentru Jchikawa, Kobayashi și Shindo.

În românește
de Paul B. MARIAN

Cannes — vedere panoramică

CAZUL MADONNA

UN VAST MECANISM DE CONDIȚIONARE

VEDETA este produsul exacerbării conținuturilor **personalității de bază** a unui lider (in)formal. DEX indică răspîndirea actuală a noțiunii cu sensul de „persoană care vrea să iasă în evidență, să epateze". și explică vedetismul prin „atitudine de afirmare exagerată a calităților proprii" (specifică mai ales unui actor sau unui sportiv). Vedeta este o autoconstrucție dar, mai cu seamă astăzi, este un produs al construcției programate, supravegheate și dirijate de către alții. Acești „alții" reprezintă anumite organisme interesate și, cu o pondere tot mai apăsată, anumite grupuri de public interesate (numite odinioară divers și, cumva, neutru : partizani, fideli, atașați sau argotic : țuțeri, chibiți, azi însă consensul general s-a oprit asupra noțiunilor de suporteri și fani). Vedeta, ca apariție ulterioară liderului, e de fapt o exagerare prin degradare etic-psihologică a acestuia. Cum și de ce a fost posibilă (și necesară ?) această alunecare, această transgresiune care azi (din păcate ?...) nici nu mai e resimțită ca atare, termenul-matcă și termenul-derivat fiind, în cotidian, apropiat, dacă nu chiar sinonim ? Accesul unor uriașe grupuri sociale la binefacerile civilizației și culturii a putut facilita și consolida apariția acestui cult. Desigur, „contradicția" ar merita o discuție aparte.

M. Arosio și D. Goffredo constată (în anii de reflux ai modei rock, ai primului val rock) că „se poate observa o producție culturală care are un dublu scop : să distreze plăcut publicul și, totodată, să-l determine să adopte un tip de comportament prin care să fie evitate conflictele și mișcările sociale". Aceiași subliniază mai departe : „Antinomia cea mai radicală, de unde decurg și celelalte, rezultă din faptul că intelectualul de tip tradițional are tendința să înțeleagă cultura esențialmente ca pe o **artă**, în timp ce cultura de masă nu consacră artei decît o fracțiune din vastul său domeniu eterogen". Totuși **mass culture** avea să înlesnească manifestările muzicale grandioase, unele organizate chiar pe stadioane. Cîteva, ce-i drept, au justificarea unor scopuri de binefacere : în 1985, simultan în Anglia (pe stadionul Wembley) și în S.U.A. (la Philadelphia) s-a desfășurat un maraton muzical în vederea obținerii de fonduri pentru eradicarea foametei în Africa. Recent, tot un maraton muzical a avut drept imbold sensibilizarea opiniei publice mondiale în legătură cu eliberarea din închisoare a liderului sudafrican Nelson Mandela. Cred că-i locul să amintesc că și reprezentanții muzicii „serioase", un Pavarotti sau Domingo și-au manifestat dorința să cînte pe stadioane, date fiind costul sensibil mai scăzut al biletelor și, în consecință, afluența unui public infinit mai numeros decît în sălile de concert propriu-zise...

Fără a identifica (așa cum grăbit au extrapolat unii) **mass culture** cu industria loazirului, se cuvine totuși să se înțeleagă uriașa implicare a acestei industrii în sfera culturii de masă. Ecuația, simplificată, ar fi următoarea : societatea de consum pretinde obiecte de consum care, la rîndul lor, sînt produse de cultura de masă prin intermediul industriei loazirului. Acest ecartament psihosocial introduce propriul program, respectiv propriile propuneri de vedete, pe care le-au capacitat din masa anonimilor și le proiectează pe firmamentul strălucitor al „reușitei sociale" (un slogan cu forță de impact extrem de seducătoare pe cît de puternică). În acest mod, **vedetele** au acceptia de **pattern**-uri pentru spectatorii anonimi. Pentru că e cazul s-o reamintim aici, vedetele, o dată trecut Rubiconul lansării și al primului milion de discuri vîndute — firește că mă refer, acum, exclusiv la soliștii din fruntea topurilor muzicale deși problema, schimbînd doar termenii, se pune identic și pentru soliștii topurilor micului și marelui ecran sau pentru sportivi — așadar toate aceste vedete nu o duc deloc rău. Un Prince, un Jackson, o Madonna sînt multimilionari (așa cum a fost și Presley). „Negustorii de loazir" (P. Emmanuel) știu să-și exploateze Golemurile, într-o structură socială în care „semnul se cumpără și se vinde" și „limbajul devine valoare de schimb" (H. Lefebvre). Aceiași „furnizori" și-au aliat pu-

Mania starului sau singura ambiție a Joanei Crawford

Din 1925, anul debutului la Hollywood, și pînă la moartea sa, în 1977, Joan Crawford n-a avut nici o altă ambiție și nici un alt vis decît acelea de a fi star. Și a ajuns să fie, impunînd un stil original și o personalitate impresionantă. E adevărat, ambiția sa a fost luată adesea drept arivism și determinarea ei drept uscăciune sufletească.

IN MĂSURA în care pot afirma că detest femeile, pot spune că Joan Crawford este un star". Sentimentul pe care-l inspiră și azi Joan Crawford este foarte aproape de cel pe care-l exprima atît de clar Humphrey Bogart. Ea a fost într-adevăr star și încă pînă în vîrful unghiilor. Toată existența sa a tins spre acest vis : întîi a luptat ca visul să i se îndeplinească și apoi a luptat ca acest vis să nu moară niciodată. Pare că nimic altceva n-a mai avut atîta importanță pentru ea. Toți cei care au cunoscut-o sînt de acord asupra acestui punct, începînd cu Hedda Hopper și Louella Parsons, cele două faimoase „cumetre" ale Hollywood-ului. Pe cînd prima afirma că „Joan Crawford muncea 24 de ore din 24, pentru ca numele său să rămînă întipărit pe retina și în mintea spectatorului", a doua preciza : „Joan Crawford s-a construit ea însăși. Alții au fost în mod sigur ajutați să evolueze, să-și transforme propria personalitate, dar Joan Crawford și-a cizelat singură personalitatea, ea s-a creat integral, trasîndu-și singură planul, decizînd cu precizie ce voia să fie și apoi dînd viață acestei creații".

Dintre toate stelele hollywood-iene, Joan Crawford este, cu siguranță, tipul cel mai american : personalitatea, viața și cariera sa se acordă cel mai bine cu ideea că se poate, pe drept sau pe nedrept, să devii simbol al Americii. Născută la San Antonio, Texas, — se numea Lucille LeSueur. Părinții ei divorțează cînd ea era foarte mică și mama i se va recăsători repede cu un oarecare Henry Cassin, director al unui teatru în Oklahoma. Joan a preluat numele lui Cassin și nu va afla decît la 18 ani că acesta nu e tatăl său. Încă din vacanțele scurtelor sale studii începe să muncească și optează timpuriu pentru meseria de dansatoare. Angajată ca **chorys-girl** în **Innocent Eyes**, un spectacol de revistă a cărei premieră a avut loc la New York la 20 mai 1924, tînăra dansatoare va susține un test pentru compania MGM. În următorul an va debuta la Hollywood în **Lady of the Night** ca dublură pentru Norma Shearer. Avea 21 de ani. După alte cîteva apariții va obține, în același an, primul rol adevărat în **Old Clothes**. Studioul încearcă

blicitatea, expresia cea mai laconică, cea mai răspîndită şi cea mai kitsch din ansamblul mass media. Fără aportul publicităţii, obiectele nu vor mai fi ceea ce sînt. Şi mai cu seamă nu vor fi ceea ce sînt (în realitate) : lucruri, iar nu **bunuri de consum** (Lefebvre). Analogic, fără aportul ei, nici fiinţele (**vedetele**, în speţă) nu ar mai fi fost ceea ce au devenit între timp, **fiinţe-de-consum** (fie-mi iertat barbarismul, cu sugestii de antropofage, confiscat în această sintagmă !)

Iată şi o posibilă bază teoretică propusă Arendt : „Industria loazirului ...caută un material utilizabil în sfera totalităţii culturii trecute şi prezente. Materialul însă, indiferent care o fi el, nu poate fi etalat însă în stare pură, ci modificat spre a reprezenta un loazir şi a putea, deci, fi bine consumat". Aşa se face că au putut să devină musical-uri, scrieri celebre de Cervantes, Shakespeare, Lope de Vega, Dickens, Hugo. ...În aceeaşi ordine de idei, şi interpreţii, **vedetele**, trebuie să fie embleme ale loazirului.

Oare reprezintă sub-clasa culturii rock „un sistem de aşteptări profund înrădăcinate în patrimoniul opiniilor" ? (U. Eco). Desigur, aici e vorba de un consum muzical, şi aspectul acesta ar furniza diferenţa specifică a grupului. Platforma de aşteptări socio-culturale, ca şi compoziţia sa, este eteroclită. O anchetă întreprinsă printre liceeni, în Franţa, de către mensualul „Phosphore" (citată de revista „Le monde de la musique, 94/1986) pare să indice că liceenii „tind să plaseze muzica în fruntea loazirurilor favorite. Dar mai mult decît o pasiune, urechile lipite de banda FM demonstrează o veritabilă medicină antispleen". De ce ? Fiindcă adolescenţii respectivi „apreciază în vrac" Dire Straits şi Mozart, ridică în pantheonul valorilor pe J. Brel şi Beatles, mult înaintea unui Boulez, de pildă... Toţi aceşti adolescenţi, însă, al căror gust e totuşi în formare, pot constitui şi, cel mai adesea chiar constituie, grupul de manevră al furnizorilor de loazir, care materialmente interesaţi înainte de orice altceva, direcţionează din culise preferinţele. Deţin fonduri, aparatură sofisticată, şi au de partea lor publicitatea şi marketingul, redutabile arme mass media. Sondează aşteptările pentru a le influenţa, provoca şi dirija. „În fiecare grup se întîlnesc indivizi care... exercită o acţiune asupra celorlalţi. Aceste persoane influente pot fi ele însele supuse unor influenţe personale. Apartenenţele se suprapun iar grupurile, ca şi indivizii, nu sînt separate unele de altele" (J. Stoetzel, A. Girard). Pe de altă parte, fiecare grup socialmente determinat „ţine să impună printr-un consens de opinie propriul statut social, respectiv rangul său, demnitatea sa... simbolurile sale... modul său de viaţă... de distracţii..." (R. Mousnier).

Coloana vertebrală a aşa-zisului stil de viaţă rock (sau a culturii rock) o constituie **exhibiţia.** E vorba de un complex de exhibări verbale, gestuale şi vestimentare. Exhibiţia verbală este livrată printr-un jargon recognoscibil, deseori dublat (întărit) de fluierături, tropăieli, aplauze zgomotoase, interjecţii şi onomatopee care, toate, nu sînt prezentate doar cu ocazia audiţiilor ci tind să umple întreg cotidianul, să se constituie — prin transfer şi imitaţie — într-un comportament de zi cu zi. Dacă mobilul psihologic al exhibiţiei consistă într-o sfidare asumată (dezvăluind implicit o conştiinţă fisurată, labilă) nu-i mai puţin adevărat că această sfidare e, la rîndul ei, controlată şi manipulată şi reprezintă, la scară mică, o „contestaţie contestată" (Marcuse), în ultimă instanţă : un mod de integrare a contestaţiilor de către însăşi societatea contestată. (Mai trebuie adăugat că Libertatea şi liberalismul nu reprezintă unul şi acelaşi lucru ?)

CAZUL MADONNA

Fără loazir-ul „consumabil", nu apărea „necesitatea" ca mass media să ofere spre „consum" şiraguri de vedete, cum, în alt sector, sînt oferite şiraguri de perle (false) sau de mătănii... Cultura rock dispune de talente, cîteva, poate, impresionante. Dar fără aportul furnizorilor de loazir şi, pe de altă parte, fără „cererea" expresă de pe piaţă, la bursa valorilor s-ar fi afirmat mai puţine vedete şi, în tot cazul, nu neapărat acelea care realmente au fost sprijinite să urce pe podiumurile învingătorilor. Sprijinite — adică fasonate, dichisite, obligate să respecte cu sfinţenie un tipar şi o sumă de tipicuri, inevitabile canon-ului constituit al vedetei. Obligativitatea (?!) păstrării cotei de interes în masa publicului (în rîndul fanilor, liderii informali ai auditoriului), presupune supunerea la un ritual prestabilit care, nu de puţine ori, schimbă radical natura (fiinţa, personalitatea şi aşa deseori scindată) a unor tineri altminteri foarte talentaţi. Fiindcă se exercită o dublă presiune : a managerilor şi a adepţilor ca atare ai genului respectiv de loazir, ai muzicii rock în cazul de faţă. Marja de originalitate ca simptom al personalităţii proprii este, de la caz la caz, variabilă, totuşi **totdeauna** extrem de redusă. De ce ? Fiindcă însăşi originalitatea se

---

atunci să-i găsească un nume mai sofisticat decît Lucille LeSueur (pe care-l reluase) şi-i construieşte chiar un trecut pe măsură. Începuse deja procesul de fabricare a starului Crawford. Ea va subscrie pe de-a-întregul la contrafacere, răspunzînd fără şovăieli tuturor directivelor, tuturor figurilor impuse. Voinţa şi ardoarea de care dădea dovadă au făcut-o preferata serviciului publicitar al studioului **Metro.** Ca urmare, niciuna dintre vedetele începătoare ale epocii n-au fost atît de mult fotografiate : încă înainte de a se impune pe ecran, Joan Crawford a fost prezentă în toate revistele de cinema. Ea apărea mult la spectacole de toate felurile şi la serate. În 1926, Francis Scott Fitzgerald spunea că Joan Crawford „era exemplul perfect de **flapper** — fata pe care o vedeai în toate cluburile de modă, rîzînd mult, cu ochi mari, cu priviri ucigaşe..."

Încă de la primele apariţii, ochii au fost principalul său atu iar gura, surîsul străin şi numai pe jumătate — marea sa originalitate. Puţin cîte puţin, în timpul şedinţelor foto impuse de studio sau al filmărilor întîmplătoare, ea va încerca toate culorile pentru păr şi toate machiajele, sculptînd literalmente propria-i faţă pentru a ajunge să dea viaţă starului. Stilul Crawford se născuse : gura lărgită prin machiaj, ochii subliniaţi şi adumbriţi, trăsăturile feţei accentuate, umerii foarte ridicaţi. Cînd s-a săturat de rolurile de **flapper** (care-i aduceau o glorie neîndoielnic efemeră) ea hotărî să-şi formeze personalitatea pentru a se releva. Ambiţia şi credinţa în propriile-i puteri erau vizibile şi pe ecran : Joan Crawford părea mai înaltă decît era în realitate, ea îşi impunea prezenţa prin siguranţa pe care o degaja. Concomitent, rolurile evoluară : biruia orice obstacol fără să crîcnească şi ajunsese singura care putea rivaliza cu Greta Garbo (căreia i-a fost parteneră în **Grand Hotel** şi cu Marlene Dietrich, noua venită. În acelaşi timp (1929—1933) se căsătorise cu Douglas Fairbanks Jr. apoi cu Franchot Tone (1935—1939) fără ca vreodată viaţa sa privată să poată ţine pasul cu viaţa sa de star. Frank Borzage şi mai ales George Cukor i-au oferit cele mai bune roluri, dar ea părea să

Joan Crawford şi Clarke Gable

constituie într-un punct din programul prestabilit, canonizat de furnizorii de loazir. Spectatorii constată doar că într-un alt mod apare original Prince decît Jackson sau Jaegger, Celentano altfel decît Hollyday sau Abba, şi aparenţa le ajunge ba chiar îi satisface. În spatele acestei aparenţe se află însă un lung şi complicat travaliu, o întreagă strategie a manipulării, o machiavelică structură însărcinată să abiliteze exact acele trăsături-aptitudini, talente (şi defecte !) ale viitoarei-vedete, apte să aducă profituri mari în confruntarea cu „cererea" pieţei, şi ea controlată. Puţin importă că dopajul mercantil desfigurează, în cele din urmă, realul profil spiritual-moral al vedetei! Cine rezistă, bine ; cine nu... (La fel de adevărat este şi că o serie de alte grupe de public, prin contaminare, adoptă, efemer sau nu, una sau mai multe dintre mărcile specifice culturii rock, vedetelor şi fannilor acesteia, fapt ce întăreşte interesul suscitat de această sub-clasă culturală).

Prin amploare, vogă şi cîteva particularităţi discriminante, un exemplu semnificativ de mit propus şi întreţinut de mass media loazirului îl oferă **Madonna,** cîntăreaţă, dansatoare şi (după acelaşi canon al vedetelor, inaugurat încă de Presley) actriţă de film. (Din cîte cunosc, a fost solicitată pentru peliculele **Villa fantastica, Shaugan Surprise** ş.a. Un prim film, **A certain sacrifice**, turnat de Stephen Lewicki, a fost difuzat... în secret). Madonna, la cei 28 (sau 29 de ani, datele nu concordă ; după „Penthouse", sept. 1985, e născută la 16 aug. 1959, iar după „Gente" aug. 1987 e născută la 16 august... 1960 ! De altfel „neconcordanţele" aparţin sistematic mitologiei culturii rock, ca şi întreg **star-system**-ului), deci la cei 28/29 ani ai săi este multimilionară „Penthouse" sau miliardară „Gente". Încarnează un produs tipic al culturii rock : are o „biografie" senzaţională, un fizic senzaţional, un mod de viaţă senzaţional, un repertoriu senzaţional, un public senzaţional şi, cum am spus, venituri senzaţionale. Nu întîmplător am optat pentru superlativul „senzaţional". E un superlativ adecvat nu numai persoanei în chestiune, dar întregului eşafodaj al confecţionării rock-vedetelor.

Totul poate să înceapă cu **schimbarea numelui** propriu ; e prima probă a „ritualului de trecere". În cazul Madonnei, situaţia, cum o prezintă presa, e oarecum alta, „Singura persoană cu numele Madonna de care am auzit pînă acum" (declară vedeta în „Penthouse", era mama ei, decedată la mai puţin de-un deceniu de la naşterea Madonnei ; aşadar, i-a preluat numele. Mai exact, **i s-a spus** astfel, încă de copilă, „fiindcă semăna izbitor cu mama sa moartă de cancer" — „Gente". Star-sistemul a preluat ca benefic acest supranume, căci cum să lansezi în S.U.A. o vedetă cu numele (real) Louise Veronica Ciccone ? !...

O dată rezolvată (de la sine) această problemă, următoarea constă în compunerea unei biografii. Tot excepţională, firește. Într-o societate apăsat liberalistă dar şi cu conservatoare infuzii puritaniste, cum e cea americană, se cere multă prudenţă la acest capitol. Madonna trebuie să **reprezinte**, deci trebuie înainte de orice, să fi pornit în carieră de la nimic sau aproape nimic. „Cazul" ei prezintă, întîmplător, **reale** indicii în acest sens, care indicii, **desigur,** vor fi periate, exagerate sau modificate, funcţie de portretul-robot menit să corespundă standardurilor „admise", dorite de cultura rock. Provine dintr-o familie de emigranţi : mama, deşi născută la Michigan, are sînge franco-canadian, tatăl e inginer la Crysler (azi inginer optician la General Dynamics) şi e descendentul unui cuplu de italieni emigranţi din Abruzzo (în „Penthouse", fiindcă, după „Gente", el însuşi e un emigrant). „Fetiţa uzează de un limbaj slobod şi deja la 6 ani colegele sale trebuie să-i astupe gura împiedicînd-o să replice prin înjurături cînd i se fac sau i se spun lucruri care nu-i convin" „Gente"). Cum mama îi moare cînd abia a împlinit 9 ani, şi fiind cea mai mare între cei şase copii, mama vitregă (tatăl se recăsătoreşte la un an şi jumătate de la decesul primei soţii), îi dă un rol în cadrul... personalului de serviciu. „Cred că adolescenţa mea s-a consumat avînd grijă de bebeluşi şi schimbînd scutece şi şorţuleţe.

---

fi înţeles deja că putea încă să evolueze. Chiar în cadrul studioului **Metro** rolurile cele mai valoroase, producţiile cele mai prestigioase erau adesea rezervate Gretei Garbo care se bucura în Europa de o mai mare popularitate şi Normei Shearer care era căsătorită cu Irving Thalberg, directorul de producţie al studioului. Şi apoi chiar personalitatea sa recunoscut dificilă, propria-i răceală — aparentă sau reală —, ambiţia (în filmele anilor 30 va juca roluri de ariviste) o marginalizară întrucîtva, în ciuda popularităţii pe care o avea printre spectatori. Furioasă că studioul **Metro** nu-i oferea decît roluri de mic interes, va refuza multe filme şi va fi pedepsită pentru acest refuz. Hotărî deci să părăsească **Metro**-ul, singurul studio pe care-l cunoscuse pînă atunci. Două zile după ruptură, semna la studioul Warner un contract care nu-i garanta decît o treime din ce-ar fi putut cîştiga la **Metro.** Şi acolo însă refuză să filmeze înainte de a fi găsit un scenariu care să-i convină. Aşteptă astfel aproape doi ani pînă ce citi o adaptare a romanului lui James M. Cain **Mildred Pierce.** Luptă pentru obţinerea rolului pe care-l refuzase Bette Davis şi pe care Warner i l-ar fi încredinţat Annei Sheridan iar regizorul — Michael Curtiz — intenţiona să i-l ofere Barbarei Stanwyck. Sfîrşi prin a avea cîştig de cauză şi rolul îi va aduce Oscarul. Cea care fusese deja calificată drept „otrava box-office-ului" reuşea cea mai frumoasă lovitură a unei cariere care-şi schimbase cursul : în sfîrşit, Joan Crawford fusese recunoscută atît ca star cît şi ca actriţă. Jean Negulesco îi oferă unul dintre cele mai frumoase roluri în **Humoresca** ; turnînd sub conducerea lui Preminger, obţine a treia propunere pentru Oscar în **Perfida** — 1951. Apoi în 1954, la 50 de ani, o va juca, în **Johnny Guitare,** capodopera lui Nicholas Ray, pe Vienna — fără îndoială cel mai mare rol feminin din istoria western-ului. Anul următor se va

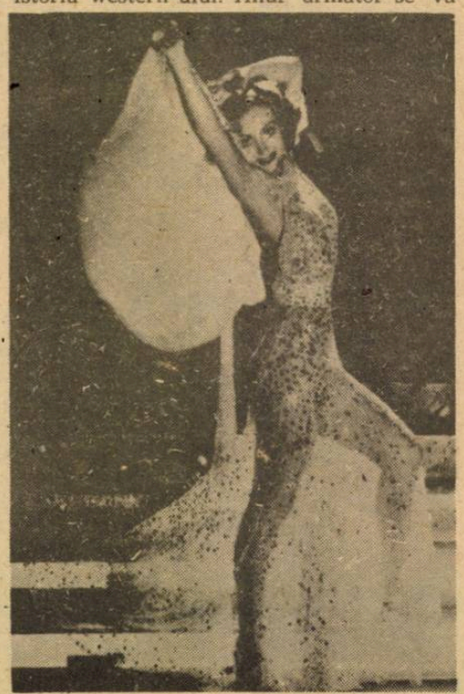

căsători pentru a patra oară (mai fusese, între timp, măritată cu actorul Philip Terry) cu Alfred E. Steel, preşedintele societăţii Pepsi-Cola. Devine astfel cea mai bună reprezentantă a firmei şi în 1959, două zile după moartea soţului ei, este cooptată în consiliul de administraţie. Această nouă reuşită n-o determină să renunţe la cinema. În 1962 o înfruntă pe Bette Davis cea care fusese mult timp rivala sa pentru rolurile „negative") în **Cine a sosit la Baby — Jane ?.** Filmul lui Robert Aldrich este, fără îndoială, cel la care se face automat referinţă cînd e vorba de Crawford. E invocat astfel mai ales sfîrşitul carierei sale decît adevăraţii ani de glorie şi ni se reaminteşte astfel mai mult bătrîna exagerat machiată. Cele cîteva filme groaznice pe care le va turna spre sfîrşitul vieţii favorizează persistenţa acestei imagini.

Şi cum Joan Crawford a fost mereu obiect de controversă, cartea fiicei ei adoptive, Christina, carte intitulată **Mama cea foarte dragă,** publicată în 1977, după moartea actriţei, va mai provoca un mini-scandal. Se poate citi aici că Joan Crawford era o mamă nedemnă, vinovată de cele mai mari cruzimi faţă de copiii săi (toţi adoptivi). Ea nu mai putea răspunde acestor acuzaţii ; dar dacă astfel de „revelaţii" ar fi putut întuneca imaginea unei femei, starul rămînea în afara tirului. Ceea ce ea îşi şi dorise întotdeauna.

În româneşte de Elena ŞTEFOI

(Din „Studio Magazine", ianuarie 1988)

M-am considerat o veritabilă cenușăreasă. Știți cum e. Am avut această mamă vitregă și toată treaba de făcut și a fost îngrozitor. Niciodată nu ieșeam și nu aveam rochii drăguțe" („Penthouse"). În situația dată, devotiunea ei întreagă învăluie persoana tatălui. „Am fost febleța lui. Știam cum să-l învîrtesc pe degete... Tata a fost modelul meu în viață" („Penthouse"). Pînă cînd i-a fost idol ? Una peste alta, destul de puțină vreme, dat fiind că, după secretele divulgate de un coleg de școală, Colin Mc Gregor, săptămînalului englez „News of the World", „Louise era fata cu cele mai multe prejudecăți", fapt ce n-a împiedicat-o, la numai 12 ani, să-i cedeze acestui Colin ; și la numai 18 ani (după „Gente", respectiv 19 ani după „Penthouse") să-i permită celebrului fotograf Bill Stone să-i execute un set de ipostazieri-nud. „Mi se părea că am în fața ochilor odaliscele lui Matisse", va declara Stone. „Era o dansatoare desăvîrșită și foarte ingenioasă în alegerea pozițiilor pentru fotografiat". Ciudat mod de a-și idolatriza tatăl și convingerile sale puritane !... Dealtfel, cu nonșalanța lirico-cinică a vedetei-standard, va recunoaște ulterior : „Îmi amintesc că îmi plăcea corpul meu și nu-mi era rușine de el. Îmi plăceau băieții și nu aveam inhibiții". Nota de mistificare prin „ajustări" dibace continuă să fie vizibilă și în alte divulgări : „Dar cînd ești așa de agresivă, băieții trag o concluzie greșită despre tine. Îți confundă îndrăzneala cu promiscuitatea sexuală. Apoi, cînd văd că nu primesc ceea ce au crezut că poți să le dai, se întorc împotriva ta. Am trecut printr-o perioadă cînd fetele mă considerau într-adevăr pierdută, iar băieții mă numeau **nimpho** și auzeam apelative ca tîrfă (**bitch** = cățea). Și mi se spunea astfel pe vremea cînd eram încă virgină". Atunci — minte Mc Gregor ? Sau... ? Fratele său Martin devine sclavul drogurilor — alt slogan utilizabil în star-sistem — iar Madonna și sora ei Paula „suferă dureros" fiindcă la școală colegii „cunosc afacerea". În '77 cîștigă o bursă de studii „pentru a frecventa un curs de dans la Universitatea din Michigan. Dar la sfîrșitul primului an înțelege că, dacă dorește să devină o vedetă, trebuie să-și încerce în altă parte norocul" („Gente"). „Într-o seară, la o petrecere urmată de dans, la colegiu, a întîlnit un muzician negru, Steve Bray. În cele din urmă, a fost cooptată în mica lui orchestră **R. & B.** După o vreme, a părăsit și pe Bray și Universitatea și s-a mutat la New York". Apartamentul ei de pe strada 4 șoseaua B reprezenta «mîndria și bucuria mea, deoarece era cea mai pioasă (!) vecinătate în care aș fi putut locui» „Penthouse". La New York a descins ca... „o fetișcană cam grăsuță, îmbrăcată și încălțată excentric și purtînd la gît 3 sau 4 lănțișoare. În geantă ducea întreaga ei avere, 30 dolari. Încă din primele momente cunoaște adevărata foame, care o împinge să găsească de mîncare în sacii de gunoi din Time Square. Dar în sinea ei clocotește marea voință de a ajunge, de a pătrunde, de a urca" „Gente". Din nou un slogan așteptat și gustat de publicul „mediu", întărind pe cel referitor la originea „umilă", neamericană. Fabricarea biografiei excepționale etalează și unele subtilități care, vizibil, fac și ele parte din rețetar. Astfel, ziaristul de la „Gente", G. Cazzarini, în lungul său reportaj, inserează insidios un scurt pasaj avertizant : „Iată povestea ei (a **Madonnei**, n.n.), respectiv combinația dintre legendă, mister și realitate, comună tuturor celor care doresc să ajungă un mit". Așadar, el recunoaște că scrisul său e rezultatul unui **mixtum compositum** doar relativ demn de crezare.

Mai departe : primește o bursă — recurența acestui „topos" al bursei intră și ea în rețetarul fabricației mitului, dezvăluind și întărind sloganul că e vorba de societatea tuturor posibilităților — pentru teatrul american de dans Alvin Ailey. Îl părăsește după cîteva luni ca să se perfecționeze cu dansatoarea Pearl Lang. Nu prea multă vreme. Mai trebuie să cîștige și bani. Cum ? Ca model. „Poza aproape regulat pentru Casele de fotografie ale unei New School de cercetări sociale. Se atașează de un muzician, Dan Gilroy". Orchestra acestuia nu se „etala" îndeajuns pentru gustul junei, așa că o lasă baltă. Alcătuiește, în Manhattan, cu Steve Bray, vechiul prieten, un grup de **raggle-taggle**, intitulat în fel și chip. Singurul succes : șansa de a-l îmbrobodi pe un manager care o mută în vestul orașului și o ajută să-și încropească o orchestră, apelată **Madonna**, cu care bîntuie cluburile. Între timp, se împrietenește cu Mark Kamins, disc jokey. Înregistrează cîteva benzi. Înregistrează și un dublu succes amoros, și Bray, și Kamins se cred prim-amorezii ei. Pe ce se bazează fiecare ? Pe alcătuirea primului album al Madonnei. Pentru acest lucru, ea alege pe... un al treilea, respectiv producătorul Reggie Lucas. „Cît timp se lucra la albumul **Madonna**, reputația ei de devoratoare de bărbați era mult superioară aceleia de cîntăreață" („Penthouse"). Despre Steve Bray, reporterul de la „Gente" afirmă că a fost „bărbatul care i-a schimbat viața" și „primul dintr-o serie de «logodnici» utili. Deja din acest moment viața ei sentimentală și cea profesională pășesc la unison".

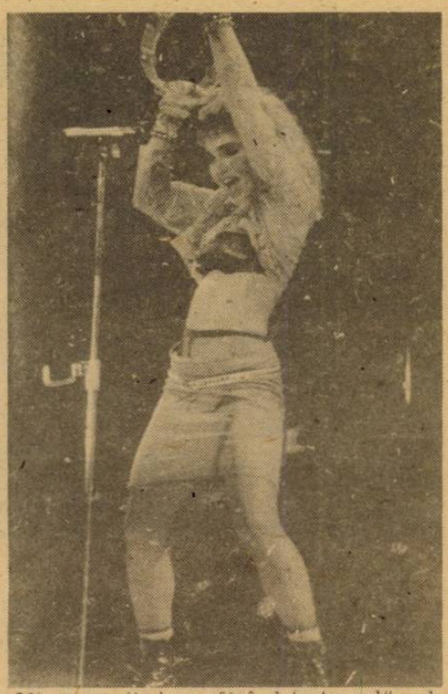

„Mi-am croit drum făcînd trotuarul", admite ea, acum, cu o cruzime acuzatoare repetînd de fapt cuvintele ce revin și în cîntecul ei **Material girls**. „Cu Steve scrie și azi cîntece, dar dragostea pentru el a ținut doar pînă ce a întîlnit un alt «băiat util carierei mele»" („Gente") : Dan Gilroy, care-i pune o chitară în mînă, o determină să cînte în grupul său și-i ia locul lui Steve... Am arătat anterior cît de „mult" l-a iubit și pe acesta. În fine, apare primul album **Madonna**. Se vinde în 6 milioane de exemplare. Înainte de a lucra la al doilea disc, **Like a Virgin** (hm...), își schimbă iar logodnicul îndrăgostindu-se de Johnny Benitez, disc jokey și dînsul. Alt doilea disc — 10 milioane bucăți vîndute. Succesul e considerabil, iar cel financiar — excepțional. Momentul e, ca de obicei, exploatat de furnizorii de loazir : cîntăreața apare în filme. Întîi modest, tatonant, în **Vision Quest**, apoi mai curajos în **Căutînd-o disperat pe Susan**. Cum spuneam mai sus, primul ei film, **Un anume sacrificiu**, realizat de Lewicki, e difuzat în secret — de ce ? Spre a-i forța cota în rîndul anumitor **teen-agers** (care fac grosul publicului cumpărător de discuri și asistent la show-uri) ?... Soiul acesta grosier de mistere intră și el în „costul" celebrității. O marjă de „taine" se cere păstrată spre a nu... scădea curiozitatea adolescenților și deci, cîștigurile managerilor. Anul filmului „interzis", 1980, apreciază Nick Tosches în articolul său **Madonna in the nude** din magazinul de mare tiraj „Penthouse", aparține acestei fete de nicăieri care îl avea pe tăticul ei la degetul cel mic. Ipoteze. Echivocuri. „Mister". Oricum, Madonna „întreține frumos iluzia purității care ar putea fi profanată". („Penthouse"). Dar — „un punct central în mistica Madonnei este faima ei de rechin sexual", punctează același reporter. Asupra acestui „punct" am să revin într-alt context. Deocamdată, doresc doar să-i completez „dosarul".

În 1985, la turnarea unui film video, îl întîlnește pe Sean Penn, fiul regizorului Arthur Penn și, ca-n povești, ea, care pare convinsă că va fi și o bună actriță, se îndrăgostește (!) de Sean. Sau, cum singură relatează cazul în „Gente" : „Mă găseam în vîrful unei scări așteptînd ca tehnicienii să termine de aranjat luminile, cînd am realizat că jos se afla un băiat cu ochelari fumurii și încălțări din piele, care mă tot privea. Am înțeles pe loc că mă voi îndrăgosti de el și vom încheia o căsătorie. Chiar așa s-a întîmplat. Atunci, inițial, am fost rece, i-am aruncat numai un *Ciao*, dar el a continuat să mă aștepte... Pe urmă, am împărțit flori întregii trupe și mi-am oprit una. Cînd el, descurajat, se pregătea să plece, l-am oprit : Aș-

Reclama, Doug, este o profesie minunată. Ea ne dă ocazia să ne entuziasmăm cu privire la o mulțime de lucruri care nu interesează pe nimeni (Desen de WEBER, din „The New Yorker Magazine)

Chris Mc Gregor

Bob Dylan și Johnny Holliday

teaptă, am ceva pentru tine ! Am fugit la etaj și i-am adus un trandafir". Amor mass media, mde... Se căsătoresc la 16 august 1985 la Malibu, în California. Dacă azi între cei doi ar mai fi vorba de dragoste, e greu de spus. În ultimul timp au circulat zvonuri despre un posibil divorț. Se pare că acum s-a „logodit" — asta știe fata, asta face, — cu instructorul ei de gimnastică, un tip care o pune să fugă și să ridice greutăți... Ce-i sigur e că mariajul lor cinematografic n-a dat roadele dorite. Ca orice divă, Madonna are manii și capricii, unele din ele au făcut mare vîlvă. Iată, și-a conservat vechea pasiune pentru crucifixuri : în vila ei din Malibu, construită în stil spaniol, are o colecție foarte bogată. „Pentru că sînt așa de frumoase cu acel bărbat gol pe cruce", repetă ea. Dacă a pierdut mania de a se deplasa într-o limuzină lungă de 10 metri în spatele căreia era instalată o cadă de baie (! !), astăzi, în schimb, preferă un bătrîior Thunderbird alb cu roșu. Păstrează obiceiurile vegetariene urmînd continuu o dietă severă dar, nebună după tăiței, imediat ce ajunge în cameră după concerte, îi consumă avid și se îngrașă iar cu cîteva kilograme... Ziariștilor presărați de-a lungul etapelor fiecărui turneu le indică lista problemelor ce nu trebuie abordate cu ea, și anume : să nu se vorbească despre a doua aniversare a căsniciei, despre condamnarea la 6 luni închisoare a soțului pentru împușcarea unui prea-focos admirator ; despre cancer, pentru că-i amintește de moartea mamei, și nici despre SIDA, care i-a ucis un bun prieten. Se subînțelege că nu cad bine nici referirile la faptele relevate, cum arătam, de săptămînalul britanic „News of the World". Firește, pentru a înțelege cît de cît personajul trebuie reasamblate rarele ei confesiuni. De exemplu, cînd e comparată cu Monroe, declară bățos : „Marilyn era o victimă, eu nu sînt. Spre deosebire de Marilyn, eu știu ce fac". Despre frică afirmă : „Mă înspăimîntă adevărul, singurătatea, eroarea, moartea...". Thank you, Madonna, așa mai vii acasă, mai semeni cu noi, care nu sîntem nici vedete, nici milionari... După vînzarea celui de-al doilea album, devine realmente un personaj : fetele încep să se îmbrace ca ea ; inventează primele concursuri de frumusețe rezervate „madonelor" ; concertele sale se țin într-un delir general. (Cf. „Gente"). Oricum, părerile unor personalități culturale asupra cîntăreței sînt împărțite, unii afirmă de-a dreptul că se face prea multă tevatură pentru ceva mai mult decît nimic. Ziaristul Giorgio Bocca spunea : „Madonna ? Dezgustătoare ! Fizic o găsesc foarte urîtă, iar cîntecele, toate la fel, puțin interesante". Regizorul Sergio Leone apasă și mai adînc claviatura : „Mie mi se pare o fetișcană ca atîtea altele". Pier Quinto Lariaggi, impresarul italian al lui Frank Sinatra, declară în schimb : „Nu e lipsită de frumusețe, de calități și de sex appeal". Roberto D'Agostino, unul dintre cei mai ironici observatori ai seismelor gustului tinerilor : „Madonna e un semn al anilor 80, așa cum John Travolta a fost pentru anii 70. Reprezintă tot ceea ce se petrece în acest domeniu : obrăznicie, ambiguitate, superficialitate". Diego Armando Maradona îi rămîne un admirator entuziast, o mărturisește fără perdea : „Nu numai că-mi place cîntăreața care este, dar și ca femeie o găsesc foarte frumoasă". În fine, Sergio Bernardini, despre care se aude că-n vila sa din Via Reggio a adus tot ce-i mai bun din muzica mondială, e un admirator tenace și declară : „Este o Marilyn Monroe a anilor 80. E grozavă. Are voce frumoasă și o mare personalitate. Va deveni un mit, ca Marilyn, ca Piaf în Franța, ca Mina la noi".

Revin la „punctul central" din mistica vedetei, remarcat de ziaristul Tosches : „faima ei de rechin sexual". Nu este apanajul exhibiției vestimentare, nici al celei gestuale, nici doar al culturii rock. E vorba înainte de altceva de un comportament asumat cu deliberare. Dincolo de retorica sfidării, vorbesc faptele, circumstanțele concrete din pubertatea și adolescența acestei multimilionare. Fervența catolică, cultivată pe linie paternă, s-a spart, în ultimă instanță, într-o extaziere echivocă în fața unor **pattern**-uri religioase, nu mai puțin echivoce : paradigma călugăriței, paradigma crucifixului. Fără a psihanaliza cu obediență, e puternică totuși tentația de a explica aici și acum comportarea ei sfidătoare printr-o conștientă deificare paternă și retractilitate, felonie și osificare afectivă vizavi de mama vitregă, principala ei rivală la (unica) iubire, cea a tatălui : model de austeritate etică („Am fost feblețea lui... Tata a fost modelul meu de viață" etc.). Făcînd însă abstracție, fie și prin absurd, de toate astea, copila s-a maturizat într-un anume mediu — efectiv străin, departe de căminul familiei — și într-un climat psihosocial între ale cărui granițe laxe, comportarea ei extravagant-licențioasă, dacă nu e considerată normă firească, în tot cazul nu stîrnește uimire sau proteste pudibonde. Consider, iar, eficient, să foiletonez unele opinii **ad hoc** lămuritoare. „Mediul înconjurător unde individul poate să-și trăiască plăcerile... s-a restrîns", constată Marcuse ; „prin urmare, **universul** cathezisului amoros la rîndul său e mai redus. Iar de aici rezultă o localizare și o construcție a libidoului, iar **dragostea se reduce la trăire frustă și satisfacție sexuală. În marile cvartale ale orașelor burgheze, bariera care despărțea în trecut viața intimă de cea publică este astăzi aproape înlăturată.** În acest sens, calitățile atractive ale soției sau soțului sînt etalate cu frivolitate unui public alcătuit tot din soții și soți.... Progresul tehnic și un mod de viață mai confortabil au permis **pătrunderea sistematică în producție și în comerț a tuturor componentelor libidoului"** (subl. n.). Așadar, comercializarea amorului prin descurajarea vechilor tabuuri și transformarea erosului într-o valoare de schimb integrabilă, într-o marfă ca oricare alta... „Erotismul pare să fi devenit un lucru identic cu regula (antică) a celor trei unități, un imperativ estetic căruia nici un realizator conformist nu intenționează să i se sustragă... Toată lumea posedă dreptul inalienabil la expresie, inclusiv idioții", ricanează un M. J.-L. Curtis. Extrapolînd, sînt în fond libertățile luate în custodie și de către **rock-culture**. Exhibiționismul ei congener include comportamentul erotic defulatoriu, dezinhibant pînă la limita pornografiei, ca pe ceva de la sine înțeles. Același R. Clair relata cazul expus în ziarul „Paris-Presse" (dec. 1969) al unui tînăr de 31 (!) ani care, excedat de o secvență insuficient de violentă pentru gustul său, s-a repezit și a înfipt cuțitul în actorul cu pricina... Victimă a căzut, desigur, ecranul cinematografului. Dar, cînd delirul devine colectiv — cum se întîmplă în campusurile, stadioanele sau sălile polisportive unde au loc concerte-maraton, — atunci deci cînd forța iluzionării se exercită direct și masiv, fanii pot și chiar năvălesc pe scenă și smulg nu numai autografe ci — dacă apucă, însă oricum intenția e semnificativă ! — hainele de pe cîntăreți. Care cîntăreți pot fi T. Jones, E. Presley, Bonnie M., T. Turner, Abba, Duran-Duran, M. Jackson, M. Jaegger, Prince sau... Madonna. Sfintele moaște din era videocasetelor ! Neofetișismul barbarilor din era microprocesoarelor !... O asemenea agresivitate disimulată ludic se manifestă recurent — dacă nu e chiar o consecință a acestuia — cu fenomenul confecționării celebrităților, fenomen ce promovează cultul starului, al super-man-ului (Stallonne, Bruce Lee și Schwartzenegger sînt doar exponenții cei mai recenți). Cultul vedetei, propus cu obstinație, asamblat cu abilitate și relansat în toate compartimentele vieții publice, adesea sub etichete ponderate și „morale" precum „reușita în viață", „prestigiu social", **„standing"**, „om de succes" etc., etc., cultul acesta e o dimensiune perfect capacitată de industria loazirului care, la rîndul ei, se confundă cu dimensiunea cea mai „originală" a **mass-culture**-i. Iar **mass-culture**, în optica unui H. Rosenberg, de pildă, e totuna cu faptul de „a adăuga kitsch-ului o dimensiune intelectuală". Prea brutală, viziunea sa avertizează totuși asupra unui fapt real : kitschul pîndește și deseori cîștigă bătălia cu multe dintre formele concrete de manifestare, tipice generațiilor culturii rock. Însăși esența acesteia, exhibiția, de cele mai multe ori se supradimensionează în cel mai flagrant mod kitsch. Nimic uluitor dacă am în vedere și că într-o revistă de un anume prestigiu cultural, ca „Arts-Loisirs" (febr. 1967),

Stevie Wonder

Madonna

într-un lung expozeu purtînd titlul **Şcoala erotismului şi gratulat cu o subtitrare de tipul „După action painting şi pop art, America tocmai a descoperit arta erotică“**, apar şi fraze ca : „În contextul liberator al sociologiei sexuale contemporane, erotismul traduce evoluţia convergentă a moralei şi esteticii : la nivelul înţelegerii comune aceste două noţiuni se confundă. Multiplicarea formelor şi simbolurilor, solicitările erotice din decorul vieţii cotidiene mărturisesc despre forţa cosmică a acestui limbaj al sexului. Marea metamorfoză abia începe !“ În aceeaşi revistă, o reclamă... plină de spirit e formulată în aceşti termeni : **„Un ouvrage de grand luxe réservé aux adultes. EROTIQUE DE L'ART par LO DUCA. Un volume de 576 pages relié plein cuir véritable dorée decoré à l'or fin 24 carats, avec 809 reproductions en noir et en couleur d'oeuvres érotique des plus prestigieux artistes de tous les temps“.** Prin urmare, şi din aceste succinte descrieri ale climatului psihosocial în care, din care şi pentru care se confecţionează vedetele şi, pendinte, punctarea sexy a biografiei lor, se poate deduce că un personaj ca Madonna era tocmai potrivit. Risc, pe de altă parte, o întrebare : nu cumva o nouă mişcare feministă se sprijină pe şi admite intruziunea unor „sfidări“ erotice promovate de ultimele sufragete sosite la ospăţul narcisiac, între care actriţele şi cîntăreţele sînt capete de afiş ? E posibil. Oricum, Madonna e un idol binevenit şi la acest capitol : adolescentele o imită straşnic şi, constată reporterul de la „Penthouse“, „e bine că acum cel puţin imită o femeie adevărată în locul unor androgini devitalizaţi din anii trecuţi“. Providenţială prezenţă, nu-i aşa ?... Cîndva, Simone Beauvoir decupa o duplicitate a statutului femeii moderne cînd observă că „epoca actuală invită, chiar obligă femeile să muncească trecîndu-le prin faţa ochilor, în acelaşi timp, paradisuri ale trîndăviei şi ale deliciului...“ În plus, se distinge cu ochiul liber că în societatea burgheză „unul dintre rolurile care se cuvine femeii este cel de a **reprezenta** : frumuseţea sa, farmecul său, inteligenţa şi eleganţa se sînt dovezile exterioare ale averii soţului, în acelaşi mod precum caroseria automobilului acestuia“ (S. de Beauvoir).

În sfîrşit, dacă viaţa privată a Madonnei e utilizată, după canoanele starsistemului, în sensul aceleiaşi exhibări programatice, viaţa ei pe scenă este în întregime un ritual realizat prin convergenţa dintre datele personalităţii sale şi canoanele „originalităţii“ unei vedete a loazirului. Odată realizat racordul pretins dintre eul său şi cerinţele încarnării unui mit, ea devine într-adevăr **cineva**. Săptămînalul „Time“, altminteri sobru, îi dedică o copertă ; sub fotografia ei amplu spaţiată, stă scris : „De ce este caldă ?“ Chiar aşa, de ce place ? Experţii pipăie cîteva răspunsuri : pentru că e coerentă şi continuu agresivă ; place bărbaţilor, care văd într-însa un sex-simbol, chiar şi nefiind frumoasă, chiar şi apărînd uneori prost îmbrăcată dar niciodată ridicolă ; place femeilor pentru că le eliberează de complexele lor : ea e de fapt mărturia vie că o grăsuţă şi urîţică fetişcană din Michigan poate deveni o stea a rock-ului... La Leeds, cu ocazia unui concert, şi-a început spectacolul proiectîndu-şi o fotografie imensă luminoasă. „Asta pentru a încălzi atmosfera“, a explicat ea. Apoi, în timp ce interpreta un cîntec, s-a dezbrăcat într-o cabină telefonică găsită prin apropiere ; iată o „noutate“ dat fiindcă, de-a lungul celor 90 minute cît a durat showul ei, s-a ţinut strîns de prescripţiile scenariului. Cînd a sosit în scenă, puţin înainte de ora 20,30, era toată echipată într-un costum de prigorie, cu mult negru, şi primul cîntec a fost **Deschide-ţi inima**. Întîia schimbare de costum s-a produs la cîntecul **Albastru adevărat** : a abordat o ţinută proprie anilor 50, complet albă. Alte şi alte toalete urmară : pantaloni din atlas negru, corset roşu, fustă lungă, părlării şi ochelari... „După un asemenea spectacol, nota un critic englez, te duci la culcare cu ochii plini de ea“. Oricum, cine o ascultă şi o priveşte, nu o poate uita uşor. Aparatura mastodontică a unui spectacol susţinut de Madonna prevede — conform experienţei engleze (Leeds) sau italiene (Torino) : 8 ecrane gigantice, 120 megafoane, 33 tastere computerizate, o scenografie cu **tapis roulant** şi etaje suprainălţate ad-hoc. Calabalîcul vedetei : 27 camioane şi 50 tehnicieni însoţitori, nedespărţiţi de ea în turnee. Mirajul ritualului scenic e amănunţit cu abia reţinută ironie în „Penthouse“ : „Mişcă violent din şolduri, îşi unduieşte pîntecul, îşi scutură fundul. Îşi coboară genele, face semne cu limba, îşi scapără sutienul violet scînteietor. Mulţimea schelălăie şi urlă, iar orchestra îi dă bătaie înainte. Scena nu s-a petrecut la teatrul de varietăţi din Nevada, de sărbători, iar auditoriul n-a fost compus din marinari beţi şi vînzători exaltaţi. S-a petrecut la teatrul Paramount din Seattle într-o noapte de primăvară a anului 1985 şi cei care

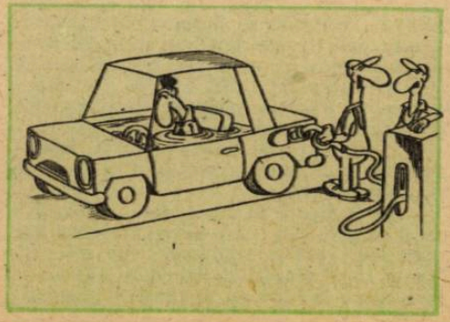

-schelălăiau şi urlau îşi începuseră pur şi simplu călătoria lor nervoasă prin casa de petreceri a pubertăţii. O mare parte din fetiţele prezente erau îmbrăcate la fel cu cea mai mare dintre ele, aceea care se afla pe scenă : părul le era decolorat şi ciufulit, încîlcit într-un chip studiat ; indiferent de sînii care le tresăltau sub bluzele transparente sau sub maieuri, sutienele lor nu aveau cupe... ; unghiile vopsite nesigur le ieşeau din mănuşile din dantelă fără degete. Multe purtau mătănii sau bijuterii în formă de crucifix. (În hol, cerceii-crucifix se vindeau cu 20 dolari bucata). Puştii pur şi simplu o divinizau — dar divinizarea nu-i niciodată un lucru simplu ; şi deşi această primă noapte a turneului Madonnei era, ca toate celelalte care au urmat, un teatru al poftelor carnale, ea a fost mai mult decît burlescă. A fost vorba de o căsătorie rituală între o zeiţă şi adoratorii săi. Revenind pe scenă, întreabă auditoriul : Vrei să te căsătoreşti cu mine ? Puştii şi puştoaicele, toţi într-un glas, au urlat DA ! În acel sălbatic şi bubuitor răspuns se găsea puţin suflet însă mult delir al devoţiunii. Apoi, fremătînd, ondulîndu-se, rotindu-se şi scuturîndu-se, făcînd semne licenţioase şi scăpărînd, evocînd minunat sexualitatea fudulă din inima tuturor miracolelor vagi ale timpului nostru, ea a cîntat «ca o virgină» şi căsătoria a fost consumată. Zeiţa şi adoratorii săi s-au despărţit — pentru ca una să-şi lepede masca şi să-şi spele pielea înroşită unde sutienul violet tăiase adînc în carne, — ceilalţi să se întoarcă la distracţiile lor de din afara bisericii. În nopţile care au urmat, deoarece primăvara caldă devenise o rană jilavă, dintr-un oraş într-altul liturghia urma să se repete întocmai : Te însori cu mine ? întreba ea cu aerul unei fecioare lubrice, şi DA ! răspundeau ei, fiecare DA în fiecare oraş mai puternic şi mai flămînd decît în anteriorul. Un băiat din Dallas s-a ridicat implorîndu-o : Vreau copii de la tine ! Sutienul Madonnei a tăiat şi mai adînc... Deşi acum este, în aceste zile fierbinţi ale lui '985, cea mai sărbătorită, idolatrizată şi cea mai infamată femeie din America, nu cu mult înainte, ea nu era altceva decît o fată necunoscută, drăguţică şi dorind din răsputeri să devore lumea“.

Delirul colectiv, ultradefulator, se lăbărţează, cum mai arătam, şi în ipostazieri mai paşnice, una dintre acestea reprezentînd-o **imitarea** idolului. Care idol probează semnificativ ceea ce s-ar putea numi funcţia anxiolitică a sexualităţii : eliberarea de tensiuni şi înlăturarea unor preocupări obsesive sau angoasante. Tot reporterul N. Tosches aduce lămuriri : „E bine că idolul pe care şi l-au ales de data asta conţine într-însul şi un mesaj : anume că puterea — sugerată de acest idol, şi aptă să mute munţii din loc, — se găseşte în trupul lor şi că, în plus, sabia

cu două tăişuri a sexualităţii reprezintă arma lor cea mai redutabilă. În termenii modei, iar moda e totdeauna un mijloc de a exprima ceva, fie ea elegantă sau tîmpită, mesajul tuturor puştilor — Madonna e unul frumos... Mai mult, în Madonna băieţii americani au găsit din nou o iubită, care le cîntă doar lor, nu doar **pentru** ei, şi le oferă întruparea amestecului perfect de păcat şi castitate, atît de atrăgător pentru băieţii foarte tineri. Dacă măcar unul dintre noi ar putea pătrunde prin canalul video ar decoperi că filmele ei par să implice — promiţînd fiecărui băietan avid de TV — vindecarea de suferinţele carnale... fără de care nu există ieşire din copilărie. Madonna reprezintă cel puţin o rază, o pîlpîire de realitate, chiar dacă asta e mincinoasă, în interiorul zumzăitor al canalului (TV) Molloch. Într-o lume obsedată de moarte şi impotenţă, ea radiază un lucru de soi : puterea. Nu e o prevestire dacă cineva va mai rechema numele Madonnei peste 5 ani. Fiindcă ea conduce acum cu şoldurile. Primul ei tur sărbătoresc s-a sfîrşit la New York în luna iunie, cînd şi-a anunţat căsătoria cu Sean Penn. Dar faima ei trebuie să pălească. Ea murmură : Vrei să mă iei de soţie ? Şi răspunsul vine amplificat : DA !"

ÎN LOC DE CONCLUZII

În realitate, cine este Madonna ? Puţin retorism nu strică, după atîtea date, glose şi spicuiri care, ca la **puzzle**, refac un chip caleidoscopic, însă nu **chipul**. Fireşte, e un produs mitic al atotbiruitoarelor mass media şi, de ce nu, al atotbiruitoarei tinereţi, fiindcă fără **teen agers**, mitul ei s-ar dezintegra rapid, total. A reproşa culturii de masă că produce vedete este un non sens. A aduce învinuiri metodelor de promovare a vedetismului, e deja altceva. Însă nu de învinuiri e vorba acum. Chestiunea, ridicată retoric adineauri, vizează mai puţin vedeta Madonna, cît omul ca atare. Ca vedetă — am încercat să ilustrez în aceste pagini, ca vedetă a culturii rock, Madonna este un rezultat tipic al engramării paradigmelor loazirului. Dar omul ? Fiinţa ? Tînăra (soţia) ?... Să fie oare în întregime operat transferul realei sale personalităţi într-o personalitate mistificată/mistificatoare ? Privesc setul fotografiilor inserate de „Penthouse", executate cînd ea număra 18 sau 19 ani : un trup aproape androginic, ipostazieri naiv — studiate ale nudului ; abia chipul ilustrează — şi, semnificativ, **a contrario** ! — expresia unei adolescente echilibrate, pudice, doritoare de fericire, de viaţă din care să nu lipsească nici căldura, nici camaraderia, nici iubirea. Concesia făcută star-sistemului nu stă neapărat în legendele ce însoţesc fotografiile : „Am fost o fată liniştită (pe cînd eram virgină). Nu mi-am pierdut fecioria pînă cînd n-am ştiut bine ce am de făcut" sau „Sînt sexy. Cum am reuşit asta ? Exact în aşa ceva constă originalitatea mea" ş.a.m.d., nici numai în etalarea publică a respectivelor poze, dar în intenţia iniţială, adolescentă fiind, de a-şi folosi trupul **drept reclamă**, drept pariu cu un viitor incert pe care, **indiferent** cum, trebuia să-l cucerească, să-i aducă notorietate şi glorie. Fiindcă, evident, nu toate mijloacele sînt o scuză a scopului... Dacă pentru milioane de adolescenţi şi tineri ea este un idol, un personaj imitabil şi adorabil, pentru sine însăşi, Madonna e o fiinţă scindată, fracturată şi, foarte probabil, marcată de acest **mal de siècle** specific, pe alte meridiane, care nu-i altceva decît nefericirea celor care, aparent, sînt cei mai fericiţi, sînt „aleşii" soartei.

M. CÂRSTEA

DUPĂ 20 DE ANI

Întîlniri peste timp cu starurile de ieri

● **SE PARE** că perioada de două decenii se impune şi în secolul nostru ca moment al rememorărilor. Ideea lui Alexandre Dumas de a-şi reîntîlni eroii după 20 de ani, face prozeliţi în presa de astăzi. Astfel reviste franceze, sovietice, americane şi din alte ţări au publicat retrospective şi analize privind revoltele studenţeşti din Europa occidentală a anului 1968. Revista italiană „L'Espresso" a avut ideea de a reîntîlni, într-o suită de interviuri personalităţi care au marcat sfîrşitul anilor '60 în domeniul politicii, artei muzicii etc. Redăm cîteva extrase din aceste interviuri, în cursul cărora cei de azi explică ce au fost şi de ce au fost aşa, ieri. (Reamintim cititorilor că un amplu interviu cu John Lennon, a fost publicat în Almanahul „Realitatea ilustrată".

„THE BEATLES ? UN CHIN !"

(Convorbire cu GEORGE HARRISON, membru al formaţiei „The Beatles")

— Beatles sînt virtual sinonimi cu '60. Crezi, aşa ca toată lumea, că acea perioadă a fost unică şi specială ?

— Cred că este greşit să se considere că anii '60 au fost cea mai măreaţă epocă a tuturor timpurilor. Ar putea să pară arogant că afirm aceasta. The Beatles au avut o istorie vertiginoasă şi poate că am reuşit să realizăm în acei ani mai mult decît în alţii, dar consider că a fost întîmplător că aceasta s-a întîmplat în anii '60. Îmi place să cred că dacă ne născteam în altă epocă am fi realizat aceleaşi performanţe.

— Cînd v-aţi dat seama că forţa Beatles este, de fapt, mult superioară a ceea ce v-aţi imaginat ?

— La început am intenţionat să formăm un grup care să ducă o activitate normală. Apoi am dorit să imprimăm un disc. Şi, fireşte, să se vîndă. Numai că, după o serie de succese în Europa, a început „beatlesmania" şi atunci prezenţa noastră a dobîndit semnificaţii sociologice. În asemenea măsură, încît noi înşine am devenit prizonieri. Ca şi toţi ceilalţi.

— Decizia de a întrerupe turneul din 1966, după concertul de la Candlestik Park, din San Francisco, s-a datorat faptului că vă simţeaţi prizonieri ?

— Ei, de fapt eu aş fi dorit să întrerup turneele încă din 1965, deoarece devenisem foarte nervos. Dar s-a programat în continuare acea paradă cu confetii şi stele căzătoare de la San Francisco... Nu-mi face plăcere să fiu prea faimos.

— Am impresia că întreaga viaţă a Beatlesilor a avut şi unele aspecte macabre. Evenimentul cel mai tragic, cel mai îndepărtat în timp, a fost probabil asasinarea lui John. Dar zvonuri de tipul „Paul is dead" (Paul este mort) şi afacerea Helter Sekelter" cu Charles Mason, s-au alternat dînd impresia de legături nu prea clare cu unele aspecte mai neplăcute ale obiceiurilor americane.

— De aceea în 1965 mi-am zis : „M-am plictisit să mai fac lucrurile astea, nu vreau să mai stau sus pe acest piedestal". Poate că începusem să înţeleg că aceasta se poate întîmpla cu adevărat. Avarii la motoarele avioanelor şi altele de acest gen. O dată cînd ne-am dus în Texas era să murim. Poliţia, de fapt, nu ascultase de instrucţiunile pe care le dăduse un colaborator de-al nostru cu privire la măsurile ce trebuie adoptate pentru sosirea noastră. Am aterizat pe pista din Houston şi nu erau decît patru poliţişti pe tot aeroportul, în faţa unei mase de mii de kids (adolescenţi), care alergau pe pistă ca turbaţi şi pilotul nu a avut timp să oprească bine şi să stingă motoarele, că s-au şi urcat în avion. Se căţăraseră pe aripi şi băteau în hublouri. Absurd !

— Şi John a făcut senzaţie cînd a afirmat că Beatles sînt mai populari decît Cristos.

— Eram mereu pe muchie de cuţit. Am nimerit la Chicago în mijlocul incidentelor rasiale. Acelaşi lucru l-am păţit la Montreal, unde se ciondăneau francezii şi englezii şi Ringo a fost ameninţat direct. Altă dată, la Jacksonville, Florida, am nimerit în centrul unui uragan. Am fost deviaţi spre Key West, unde pista nu era, se pare,

destul de lungă pentru a permite aterizarea. Săracii nervi ! Oriunde mergeam se întîmpla ceva de genul ăsta. Am plecat în Japonia şi studenţii erau în plină revoltă : „beatlesmania“ se amesteca cu politica. Se părea că mereu o să fie aşa.

— După ce The Beatles s-a destrămat ai avut un sentiment de eliberare ?

— Da.

— Un alt eveniment semnificativ în viaţa formaţiei, într-o optică de astăzi, este concertul pentru Bangladesh. O „lovitură“ pe scena de concert a fost apariţia lui Bob Dylan, care practic nu mai cîntase de la accidentul de motocicletă din 1966. Cum aţi făcut ?

— Simplu, l-am chemat la telefon. Poţi să ai un program bun de show muzical şi oaspeţi de seamă, dar dacă doreşti ca spectacolul să aibă o semnificaţie nu găseşti prea mulţi care pot să i o dea. În pofida tuturor succeselor sale, „The Beatles“ nu a reuşit să facă ceea ce a reuşit Bob Dylan. Sînt puţine persoane în lume care fac istoria. Şi peste cinci sute de ani, privind în urmă, mitul său va fi încă în picioare. Norocul este de partea lui Bob !

— Ce raporturi aţi păstrat cu John în perioada cînd trăiaţi la New York şi nu imprima şi nici nu cînta. L-aţi auzit vreodată ?

— L-am văzut de vreo cîteva ori. Nu veneam prea des la New York, dar cînd o făceam mergeam să-l caut şi el era întotdeauna drăguţ cu mine. Aveam senzaţia că ar fi vrut să-mi spună mult mai multe decît putea spune şi spunea efectiv. Se vedea în ochii lui.

— În ce sens ?

— Ei, se scria mereu că în realitate, Beatles, nu valorau nimic. Că nu semnificau nimic, că el era singurul care a înţeles ceva din viaţă. Desigur, după **White album** raporturile dintre noi erau cam încordate. Fusesem împreună din copilărie, apoi, pe neaşteptate, crescusem şi aveam toţi soţii. N-a fost de nici un folos. Soţiile noastre, pe atunci, semănau între noi zizanie. Şi, apoi, mulţi ani după aceea, cînd îl revedeam pe John la New York era ca şi cum încerca să-mi comunice ceva sau de a relua un raport, dar condiţiile în care se găsea îl împiedicau.

— Crezi că dacă nu ar fi căzut victimă unui asasinat, v-aţi fi reapropiat ?

— În realitate, m-am simţit departe de el doar fizic. Am trecut prin prea multe lucruri împreună... Era ceva ce exista între noi permanent. Şi, de fapt, dacă nu poţi avea alături spiritul unui prieten, ce speranţe mai poţi să ai ? Se spune că „dacă nu-ţi vei pierde memoria ne vom reîntîlni“. Cred în asta.

— Ce crezi despre viitor ?

— Sînt pesimist. Dacă te gîndeşti cum demolăm natura, cum poluăm marea şi distrugem pădurile şi că nimeni nu ne opreşte şi în curînd s-ar putea să nu mai fie nimic. Vor fi mai mulţi oameni şi mai puţine resurse. Perspectiva este tristă. Dar, în acelaşi timp sînt optimist pentru că viaţa va continua prin mine şi prin alţii.

„ADEVĂRUL DESPRE MINE ŞI JOHN“

(Convorbire cu PAUL McCARTNEY, membru al formaţiei „The Beatles“)

— Cînd aţi început, nimeni nu-şi imagina ce reprezentaţi.

— În fond, încercam să ne realizăm în viaţă, ca toată lumea. Ca atîţia alţii, care se înrolează în armată.

— De fapt, pe atunci nu se părea că „The Beatles“ ar avea principii artistice.

— După ce ne-am creat o bază comercială anumită, am început să ne concentrăm mai mult asupra aspectului artistic. John făcuse liceul. Eu frecventasem un fel de şcoală medie. Şi George făcuse şcoala medie. Ringo, nu, dar nici nu avea nevoie. Avea „universitatea vieţii“, cum se spune. Deci eram, într-un fel, cu o treaptă deasupra altor grupuri.

— Vă simţeaţi cu adevărat superiori ?

— Odată, ne aflam la Hamburg. O fată, prietenă de-a mea, îmi împrumutase un volum de poezii de Evtuşenko. Se făcuse cam frig şi ne simţeam destul de obosiţi. Era un saxofonist dintr-un alt grup care era cam să-i spun „terre à terre“. Cînd acesta a intrat în camera noastră, am improvizat un fel de comedie : l-am luat pe Evtuşenko — acum nu-mi mai amintesc un cuvînt, dar era ceva cam aşa : „Dacă dimineaţa va fi atît de luminoasă...“ — şi recitam cu seriozitate maximă, în timp ce ceilalţi erau ca nişte copii ale **Gînditorului** lui Rodin. Toţi mormăiau. Saxofonistul începu atunci să se retragă şi spuse bîlbîindu-se : „Scuze că v-am întrerupt“. Iată, puteam să punem oameni în situaţii de genul acesta.

— În general eraţi cultul rockului...

— Nu, nu, doar John era un pic mic burghez. Citise operele complete ale lui Winston Churchill.

— George Martin a spus la un moment dat : „Pînă şi Brian Epstein şi eu eram străini în acel efect particular pe care îl provocau cei patru în faţa lumii“. Au existat momente în care vă simţeaţi, într-adevăr, unicii care pot înţelege ce se întîmpla pe atunci în lume ?

— Chiar şi cînd am ajuns să avem limuzine cu perdeluţe, eram tot noi patru. Eram capabili să ne retragem în mica noastră lume particulară. Cînd ne-am despărţit, toţi mi-au spus : „O, doamne, ce lucru îngrozitor că ceva se destramă“.

— Îngrozitor ?

— Da, ca divorţul. Atît de uniţi şi atît de dragi unul altuia şi, apoi, dintr-o dată fiecare vrea să renunţe la tot. Este ca şi cum ai deschide cutia Pandorei. Unul împotriva altuia. Cred că am făcut bine că nu am răspuns la spusele lui John. Mă gîndeam : „Nu, nu pot să-mi imaginez o încăierare cu John în mijloacele de informare în masă“. Chiar dacă ştiam că m-a denigrat.

— John încerca să exorcizeze Beatles, concentrînd focul asupra lucrurilor care mergeau prost ?

— Da, John trebuia să scape de noi pentru a face loc relaţiei lui cu Yoko.

— Te-ai sustras dezastrului editînd un album intitulat modest „McCartney“, primul tău disc autonom.

— Înainte de a face „McCartney“, am spus : „Să-l facem, împreună ca The Beatles“. N-a mers. Am spus : „Ar trebui să ne sustragem tuturor presiunilor astea mari şi să cîntăm la cluburi mici, să revenim la rădăcină. Cred că în acest fel ne vom regăsi pe noi înşine“. Şi John mi-a spus, textual : „Eşti nebun“. Şi a adăugat : „De fapt, nu vroiam să vă spun, dar, după sfîrşitul contractului, părăsesc grupul“. Eu, Ringo, George şi Linda, cred că era şi ea, am rămas cu gura căscată şi am pălit puţin. „Ce vrei să spui ?“. Atunci, el a răspuns : „Părăsesc grupul şi nu vroiam să vă spun. Dar trebuie să fie o hotărîre luată de comun acord. Un fel de divorţ“. Şi acesta a fost sfîrşitul grupului.

— Ce s-a întîmplat atunci ?

— Toţi am încercat să ţinem secretul. Apoi, după trei sau patru luni, am scos albumul „McCartney“ şi cineva m-a întrebat : „Ce crezi de lucrurile pe care le fac John şi Yoko ?“. A trebuit să răspund onest că nu-mi plac. Era un moment nefast. Privind lucrurile acum, totul pare foarte neplăcut. Şi cînd John a fost ucis, cineva mi-a pus un microfon în faţă şi m-a întrebat : „Ce crezi ?“. Am răspuns : „Este păcat“ şi m-am exprimat cu toată tristeţea de care eram în stare. În presă a apărut astfel : „McCartney, azi la Londra, comentînd moartea prietenului său, a spus : este păcat“. Şi îmi pare cam nepotrivit.

— De ce nu ai făcut imediat un necrolog ?

— Eram sătul de toţi intelectualii care tocmai asta făceau. Noi eram pur şi simplu împietriţi de durere şi am stat acasă plîngînd, ascultînd buletinele de ştiri şi privind la televizor. Era ca şi la moartea lui Kennedy, numai că pentru noi era mai dureros“.

— Ai fost criticat...

— Da, intelectualii au început să afirme : „John era cel mai cult din grup. Era foarte inteligent, realmente. Oh, firește, va lipsi mult, era mare, aşa şi pe dincolo“. Am spus : „La naiba, de unde scoateţi toate astea ?“. Dar ei au ieşit mai bine, spunînd „lucruri grozav de semnificative“. În schimb, eu eram idiotul care am spus : „e păcat“. Totuşi, gîndindu-mă la John, trebuie să le spun că era într-adevăr mare. L-am idolatrizat întotdeauna. Am făcut asta toţi, tot grupul. Era idolul nostru. Era puţin Elvis al nostru. Pentru personalitatea lui.

— Ce crezi despre utilizarea lui „Revolution“ într-o emisiune de publicitate pentru Nike ?

— Nu-mi place. „The Beatles“ nu au făcut aşa ceva. Erau oferte de pretutindeni. Disney, Coca Cola şi cele mai mari firme de afaceri din lume. Nu am acceptat pentru că gîndeam : „Asta te micşorează“. Pentru mine a face publicitate este degradant.

— Crezi că este posibil ca „The Beatles“ să facă din nou un turneu ?

— Cine ştie, s-ar putea. S-ar putea să ne dorim să cîntăm împreună din nou, nu se ştie. Însă, o vom face mult mai privat. Poate vom face doar cîteva înregistrări. Şi dacă va ieşi ceva bun, nimeni nu va fi mai mulţumit ca mine.

Ştiţi versurile lui Randy Newman : „Dacă lucrurile vor începe să se mişte...“. Ei bine, dacă lucrurile vor începe să se mişte vom putea să ne reîntoarcem să cîntăm împreună. Nu mă grăbesc, dar mi-ar plăcea. Doamne, ce mi-ar plăcea !

Două temperamente vulcanice și... cunoașterea de sine

Nu m-am gîndit nici o dată că seria de „întîlniri memorabile", pe care le-am început acum cîțiva ani și din care am publicat în almanahul trecut „Realitatea ilustrată" întîlnirile cu Brunea-Fox, sînt, de fapt, niște întîlniri cu ceea ce obișnuim a numi „cunoașterea de sine". În realitate, dezvăluindu-și drumul creator, personalitățile cu care am stat de vorbă, în covîrșitoarea lor majoritate, au reliefat, totodată, și un drum al „cunoașterii de sine", drum care, neapărat, duce la „realizarea de sine". Pentru prezentele întîlniri am ales două figuri din ramuri, aparent, fără legătură, din domeniul spiritualității umane : pe reputatul vulcanolog Haroun Tazieff și pe marele actor al cinematografiei mondiale, Marcello Mastroianni.

HAROUN TAZIEFF

L-AM întîlnit pe Haroun Tazieff cu totul întîmplător, într-o după-amiază răcoroasă, pe cînd urcam scările unui hotel din Geneva. Nu era un hotel „cinci stele", ci cu totul mijlociu, dintr-acelea pentru turiști cu mijloace măsurate. Un coleg mi-a șoptit : „E faimosul vulcanolog Haroun Tazieff !".

Remarca m-a făcut să tresar ca împins de un arc. Simpla înfățișare — în afara obrajilor brăzdați parcă de toate vînturile și flăcările planetei — nu spunea nimic privitorului grăbit, dar numele aducea imediat în amintire titlul filmului „Întîlnire cu diavolul", fascinantă derulare cinematografică a uneia dintre cele mai terîbile aventuri umane : cunoașterea îndeaproape a celor mai zbuciumate alcătuiri ale globului terestru : vulcanii.

Legătura dintre film și omul din fața mea, care nu era altcineva decît vulcanologul de renume mondial și creatorul peliculei amintite, m-a îndemnat, printr-un impuls care nu m-a trădat mai niciodată în activitatea mea gazetărească, să-i solicit pe loc o convorbire. N-aș spune că solicitarea mea l-a surprins sau uimit, se vede că era deprins cu asemenea intempestive interpelări, așa că m-a rugat să-l urmez la băruletul din hol, unde să discutăm în liniște.

— Care a fost chemarea ce v-a determinat să pășiți pe drumul acesta atît de straniu și riscant ?

— E o întrebare care mi s-a mai pus — ridicînd sprîncenele a zîmbet mai curînd șugubăț, decît ironic. Și nici o dată nu mă plictisesc să răspund : o carte. Dar o carte care m-a contrariat pînă la iritare prin simplismul ei. Deși eram un mare admirator al lui Jules Verne, romanul lui **Călătorie spre centrul pămîntului** m-a enervat la culme. Deși nu văzusem încă nici un vulcan cu proprii mei ochi, nu

După 20 de ani: Întîlniri peste timp cu starurile de ieri

„MAI ESTE O ȘANSĂ"

(Convorbire cu YOKO ONO, soția lui John Lennon)

— Înainte ca d-voastră și John să vă dedicați cruciadei voastre în favoarea păcii în lume, la sfîrșitul anilor '60 și la începutul anilor '70, v-ați dat seama de transformările sociale și politice ce aveau loc în jurul vostru ?

— În anul 1967 cînd m-am închis într-un scuar în Trafalgar Square am anunțat că făceam această acțiune în favoarea păcii. Tot felul de reporteri veneau și mă întrebau : „Ce faci ?". Și răspundeam că o fac pentru pace. Eram perfect conștienți.

— Și cum a reacționat Londra la acest tip special de protest ?

— Englezii sînt incredibili de toleranți față de excentricitate. Cînd am ajuns acolo și mi-am dedicat viața unor asemenea lucruri, m-au acceptat pur și simplu. Apăreau articole cu privire la tot ce făceam, era un fel de relație de dragoste între mine și presă. Era, cu adevărat, magnific. Așa pînă cînd am devenit doamna Lennon. Atunci s-au revoltat împotriva mea.

— La începutul relației dv. cu John se întîmpla să discutați des probleme politice ?

— John era foarte informat cu privire la problemele politice. Își dădea seama că se află într-o poziție de pe care poate face ceva care lasă urme. Și, într-adevăr, oamenii îi cereau mereu părerea. El evita pentru că făcea parte dintre Beatles. Dar se simțea ca un pește afară din apă. Ceilalți, într-adevăr, nu se preocupau de nimic. Aceasta era deosebirea între el și ceilalți trei.

— În ce măsură a influențat activitatea dv. înclinațiile politice ale lui John ?

— Nu l-am influențat. Eram o combinație chimică interesantă. Eu veneam din Orient și el era un occidental. Eu — femeie, el — bărbat. Eu — dintr-o clasă superioară, el — din clasa muncitoare. Era un schimb continuu în orice privință. Cred că uniunea noastră perfectă se împlinea și din punct de vedere rasial. Era ceva straniu, liberator : dacă puteam îndrăzni să stăm împreună, puteam să avem și curajul de a spune ce gîndim clar și răspicat. Spre deosebire de mine, John își risca imaginea și trecutul lui de Beatles. Stînd împreună ne-am lăsat trecutul la intrare.

— Proteste ca ale voastre, „Sit in bed" pentru pace, au fost prezentate caricaturizat de presă. Nu vă păsa că veți fi desființați ca extravaganțe ale unor staruri pop ?

— Caricatura este un mod de a te denunța drept clown, dar noi am afirmat că sîntem clovni ! Eram cei care aruncă cu confetii încercînd să atragă atenția oamenilor asupra păcii. Dorea regele să plece la război pentru a ucide două milioane persoane doar pentru că i s-a stricat stomacul sau altceva asemănător ? Ei, bine, noi eram bufonii care îl fac pe rege să rîdă pentru ca să nu mai plece la război.

— Ironia ce se făcea asupra ultimilor ani ai d-voastră cu John era : „domnul și doamna Pace în Lume au găsit și ei, în fine, puțină pace casnică".

— Pînă cînd l-am întîlnit pe John nu mi-am închipuit că invidia este un sentiment atît de puternic. John spunea mereu : „Lumea este oarbă și dacă descoperă că noi avem ochi, va încerca să ne orbească". John și cu mine am încercat să ne creăm fericire familială și, în ultimii ani, am reușit. Era între noi o satisfacție incredibilă, dar și o incredibilă solitudine pentru că nimeni nu ne iubea. Aveam ceva ce ei nu aveau. Apoi John și-a pierdut viața și fericirea a fost distrusă. Aceasta face parte din mecanism : lumea nu permite să existe așa ceva.

— Au trecut 20 de ani de cînd manifestați în scuarul din Trafalgar Square. Ce credeți despre perspectivele realiste ale păcii mondiale ?

— Cred că pînă la sfîrșit vom supraviețui. Sînt două posibilități. S-ar putea să avem o societate în care supraviețuiesc doar cei mai puternici. Toți ceilalți — frumoșii, sensibilii, artiștii nu vor mai exista. Dar, am încredere în înțelepciunea noastră. Cred că dorim să ne conservăm civilizația. Și cred că o vom face pentru că este singura posibilitate ce rămîne.

— Ce fel de lume credeți că va moșteni fiul dv. Sean, și generația sa ?

— Mai sînt unii în această lume, oameni puternici care și-au propus să colecționeze medalii și să se comporte viril. Dar aceasta nu mai funcționează. Oricît ai fi de viril, puterea nucleară este mai puternică ca tine. Trebuie să începem să ne schimbăm radical stilul de viață, modul nostru de a gîndi. Știți cum femeile au înfruntat și au rezistat toți acești ani ?

— Nu, îmi spuneți ?

— Femeia are o înțelepciune ciudată. De obicei trăiește cu un bărbat care este fizic mai puternic decît ea. Ea știe întotdeauna că el poate să o omoare dacă vrea. Un bărbat poate cu adevărat să se comporte dur și să facă rău. Unicul mod de a trăi într-o asemenea situație, fără a recurge la uzul armelor, este de a-și însuși o calitate feminină : înțelepciunea. Iată, ne-am obișnuit să ne însușim această înțelepciune. Acum, lumea a ajuns la un asemenea moment cînd oamenii trebuie să recurgă la această înțelepciune a noastră.

puteam concepe că niște oameni pot fi scoși la suprafața pămîntului de revărsarea fierbinte de lavă a unui vulcan. Cred că atunci s-a copt în adîncul meu hotărîrea fermă de a cerceta temeinic vulcanii...

— Oare era de-ajuns ? N-am cunoștințe nici măcar elementare pe acest tărîm, dar îmi închipui că un simplu impuls copilăresc nu-i suficient pentru conturarea unei vocații. N-a fost și ceva în plus care a cîntărit în luarea hotărîrii ?

— Fără îndoială că a fost și ceva în plus și încă de mare importanță. Mi-am măsurat forțele fizice și spirituale, în fond am făcut „proba cunoașterii de sine", fără de care nu există, realmente, nici o vocație adevărată. Poți să dispui de oricîtă voință, dacă nu știi cu precizie pe ce poți conta în totalitatea alcătuirii tale trupești și sufletești, riști să termini totul printr-un eșec. Cunoașterea de sine nu e, însă, un proces static, ci unul dinamic. Cunoscîndu-te, îți poți descoperi unele neajunsuri sau slăbiciuni. Dacă ele nu sînt esențiale, trebuie să-ți încordezi eforturile spre a izbuti să le depășești. La începuturile mele vulcanologice, cînd mă străduiam să descifrez misterul vulcanului Stromboli de pe Etna, mi-am dat seama că mușchii nu m-ajută sufiCient să ridic greutățile pe care le presupune orice urcuș, fie el și numai alpinistic. M-am supus unor antrenamente dure, făcînd tot posibilul ca să ascund această slăbiciune de camarazii mei de urcuș. Și am izbutit ! Nimeni n-a știut vreodată că Tazieff e mai puțin puternic ca restul participanților la expediție. A te cunoaște pe tine înseamnă a te perfecționa, atît fizic, cît și psihic... Nu e o simplă butadă, ci un adevăr verificat nu numai de experiența mea...

— Un om de știință din categoria dumneavoastră împletește, într-un fel, cunoașterea cu aventura. Nu cred că un cosmonaut întîmpină mai multe pericole decît un vulcanolog, un speolog, un scufundător cu batiscaful. Oare gustul pentru aventură nu face parte din apetența dumneavoastră pentru o anume știință, pentru un anume domeniu al cunoașterii. În fond, ați fi putut să alegeți altă ramură științifică...

— Trebuie să vă răspund cu toată sinceritatea că n-aș fi putut. Și asta ține tot de cunoașterea de sine ! Fără o scrutare adîncă a aspirațiilor și aptitudinilor, fără a-ți înțelege năzuințele în temeinicia lor fundamentală, nu ești și n-ai să fii în stare să practici o meserie, oricare ar fi ea. Nu e nevoie să fii om de știință — și încă într-un domeniu atît de straniu și primejdios ca al nostru — pentru a te cunoaște exact cît prețuiești. Poți fi simplu tîmplar, simplu zidar — deși nimic nu e simplu ! — dar a-ți cunoaște forțele și capacitățile ești obligat, firește, dacă vrei să fii un tîmplar sau un zidar bun...

— Dacă ați putea să ne relatați un fapt, o întîmplare, menite să ilustreze această adevărată profesiune de credință, ea ar apărea mai pregnantă pentru cititor...

— Nu un fapt sau o întîmplare, ci sute aș putea să vă povestesc. Toate țintesc să demonstreze un singur adevăr : a-ți cunoaște forțele înseamnă, totodată, a le stăpîni. Bunăoară, drumul pînă la vulcanul Teleki, la sud de lacul Rudolf, în Africa Orientală, după ce ținutul a devenit inaccesibil mașinii noastre, ne-a obligat la cinci zile de marșuri și, uneori, de sete printr-un pustiu muntos format din pietre calcinate. Dimpotrivă, ca să ajungem la vulcanul Tupungato, situat în Anzii Cordilieri, am tremurat de frig în corturi pe care, o noapte întreagă, era gata-gata să le smulgă furtuna : a doua zi ne-am construit un iglu, cum își fac eschimoșii, ca să avem o noapte liniștită...

— Oare putem trage concluzia că, de fapt, cunoașterea de sine este o cale fundamentală pentru a învinge primejdiile, pentru a depăși obstacolele, pentru a sfărîma greutățile inevitabile ce ți se ivesc în cale ?

„GURU, FLORI, LSD, CE DE PROSTII !"

(Convorbire cu KEITH RICHARD, membru al formației „Rolling Stones")

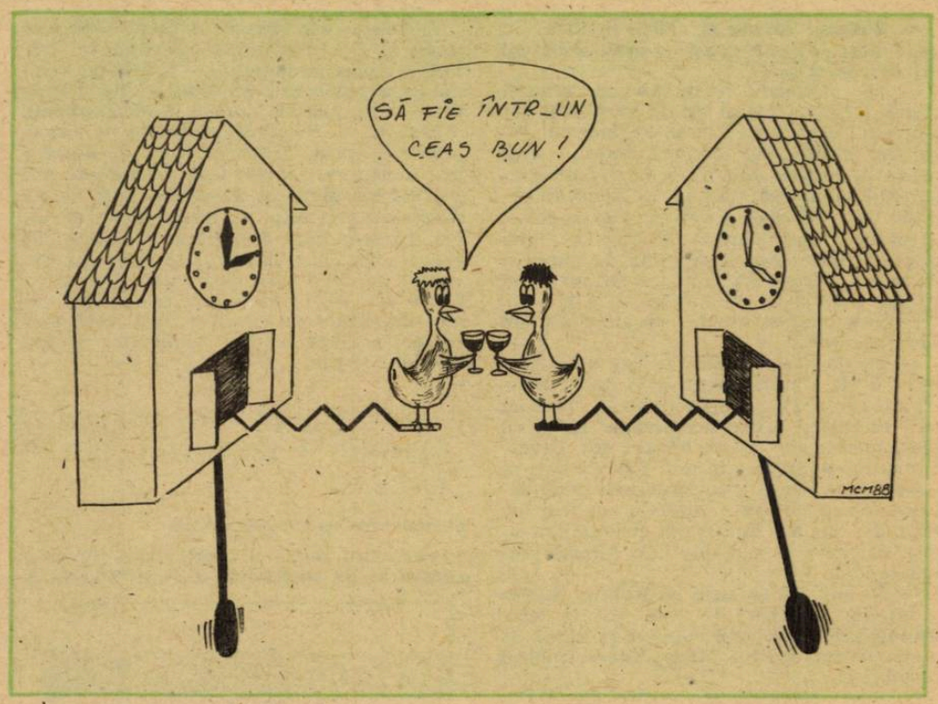

— Ați cîntat cu „Rolling Stones" cam un sfert de secol. Credeți că rock and rollul are azi același efect asupra tinerilor ca atunci, să zicem, cînd aveați 15 ani ?

— Cînd aveam 15 ani, rock and roll-ul era un lucru cu totul nou. Eram deplin conștient că intrasem într-o nouă eră. Era cam la fel cu „înainte de era noastră" și „era noastră". 1956 era anul unu. Lumea era în alb/negru și deodată a devenit colorată. Dintr-o dată s-a găsit o nouă rațiune de a fi, altceva decît că trebuie să știi că este necesar să mergi în fiecare zi la muncă sau la școală. S-a schimbat însuși modul de gîndire al oamenilor. Azi este altceva...

— Credeți că anii '60 au schimbat lucrurile de o manieră semnificativă ?

— Așa am crezut cu toții, pe atunci. Cel puțin cei de vîrsta mea. Dar sînt la fel de sigur că cei care au luptat în războiul mondial au gîndit că anii '50 au schimbat lucrurile și același lucru l-au gîndit cei din 1917, nu-i așa ? Este un fel de cumpănă a apelor în viața fiecăruia, la sfîrșitul adolescenței sau în principiu la circa 20 de ani, cînd ești convins că știi cu adevărat totul și mult mai mult decît alții.

— Și d-voastră ?

— Pentru mine începutul anilor '60, cînd aveam 18—19 ani, a fost o perioadă magică. Am reușit să transform în mod de viață micile mele fantezii tinerești. Să cînt rock and roll : cred că a fost ceva imposibil, că a fost un lucru ce se poate întîmpla numai stelelor.

— Ce părere aveți despre chitariștii care v-au fost acompaniatori, ca Eric Clapton, Jimi Hendrix, Jimmy Page ?

— Jimi... Mi-ar fi plăcut să-l mai ascult pe cîntărețul ce se afla abia la început de drum. L-am văzut cu cîteva săptămîni sau luni înainte de încetarea lui din viață, era foarte mîndru de noua lui înveșmîntare. Dorea să abandoneze toată povestea aceea psihedelică. Era aproape stînjenit pentru lucrurile ce le imprimase pînă în acel moment.

— Ați improvizat cu el ?

— De cîteva ori, ca să ne distrăm.

— Și Clapton ?

— Eric... Îmi plăcea mult să cînt cu el. Am impresia că atunci cînd Eric dădea un spectacol nu era nimeni în stare să-l întrecă, înțelegeți ?

— Revenind la anii '60, mai sînteți sedus de „puterea florilor" și lucruri de genul ăsta ?

— Personal, nu. Desigur, pe vremea aceea trebuia să te adaptezi. Dar mă mîndresc cu faptul că nu m-am dus să sărut blestematele picioare al maharishi-lor.

— Vă păreau toate cam bufe, nu ?

— Absolut. Era ca într-un teatru al ridicolului. Dacă nu s-ar fi făcut atîta reclamă — în special în jurul „The Beatles" — poate nu s-ar fi ajuns la prostiile la care s-a ajuns. Cînd te gîndești la toți oamenii care au fost escrocați...

— Se spunea : „Nu este nevoie decît de dragoste" ?

— Așa este... încearcă însă să trăiești numai din asta...

— Totuși și „Rolling Stones" au avut momentul lor de glorie cu Their Satanic Majesties Request. **A fost o replică la discul** Sgt. Pepper **al Beatles ?**

— De fapt, da. Dintr-o dată, ne-am intoxicat cu toții, toți am îmbrăcat noile veșminte, LSD, dambla. „The Beatles" vorbeau despre acestea în cîntecele lor și atunci Mick s-a dus și el să-i vadă pe maharishi. Gîndeam : „Hm, nu sînt destul de calm pentru mizeria asta".

— Aș mai putea adăuga ceva : cunoașterea de sine nu înseamnă neapărat autoanaliză continuă. Dacă tot timpul n-ai face decît un fel de autoscopie, apoi cînd ai mai acționa ? ! ? Și esențialul în viața omului este și rămîne acțiunea. Trebuie să-ți rezervi însă, de preferință la intervale regulate, răstimpuri pentru cea mai necruțătoare autoanaliză. Dar, repet, doar ca un simplu popas spre a păși înainte !

MARCELLO MASTROIANNI

GREU să-mi amintesc primul film în care l-am văzut pe acest actor fără de care, astăzi, e imposibil de conceput cinematografia italiană și mondială : poate să fi fost **Fetele din Piața Spaniei** ori, **Cronica amanților săraci.** Știu doar că, urmărindu-i bogata filmografie pe parcursul anilor — pînă la ultima peliculă, **Ochi ciorniie,** realizată în regia lui Nikita Mihalkov —, am fost mereu frapat de **naturaleța semnificativă,** de **firescul cu tîlc,** pe care l-am distins ca pe o trăsătură caracteristică a interpretării sale în orice rol.

Spre deosebire de alte personalități, care, cum se zice, mi s-au „oferit pe tavă", în sensul că întîmplarea mi le-a scos în cale, pe Mastroianni am vrut să-l cunosc și am insistat pe lîngă tovarășii de la „Unità", al căror oaspete eram, să găsească mijlocul de a mi-l prezenta. Lucrurile s-au desfășurat mai simplu decît păreau la început : pentru o zi anumită, la o oră anumită, Mastroianni ne dădea întîlnire în cabina sa de la faimoasa „Cinecittà". Iar cu o punctualitate mai curînd nemțească decît italienească, interlocutorul ne aștepta.

Răsfoind vechile notițe, am descoperit că, de fapt, printr-o interesantă coincidență, cea mai mare parte a convorbirii cu acest om fermecător și în viață, nu numai în filme, s-a derulat în jurul... cunoașterii de sine. În speță, era vorba despre cunoașterea de sine a actorului ca unicul mijloc de a ajunge la esența personajului interpretat.

— Trebuie să te cunoști bine de tot — spunea Mastroianni —, să știi exact ce vrei, ce poți, ce aspiri, pentru a-ți da seama dacă ești în stare să interpretezi un rol oarecare. Să fim înțeleși : nu e vorba de o identificare simplistă cu rolul, nu trebuie să fii neapărat o ființă îngrozitoare pentru a juca rolul unui sadic, unui vampir. Dimpotrivă, poți fi cel mai bun, cel mai inimos om din lume. E nevoie însă să știi dacă te poți transfigura în asemenea măsură încît să creezi spectatorului impresia groazei, simțămîntul spaimei. Sînt printre noi unii care cred că aceasta ține exclusiv de măiestria actoricească, de capacitatea de a juca orice și oricum. Fără a fi un partizan al „artei trăirii", sînt, totuși, de partea celor care cred că, în artă, ca și în orice profesie, nimic nu se poate obține decît prin relevarea a ceea ce este mai profund, mai înrădăcinat în străfundurile tale...

— Domnește părerea, printre unii dintre slujitorii scenei și ecranului, că o cunoaștere de sine prea adîncă aduce cu sine primejdia unilateralizării, în sensul că o să fii capabil să interpretezi doar roluri de un diapazon restrîns. Se poate oare vorbi de o asemenea primejdie ?

— La actorii proști, ca să vorbesc brutal. Într-adevăr, există actori care se cantonează într-o anume tipologie, pe care nu sînt în stare s-o părăsească (nu vorbesc de actori geniali, care și-au creat un tip, pe care au izbutit să-l impună spectatorului, de genul lui Jean Gabin, Fernandel, Louis de Funès, frații Marx, nemuritorul Chaplin și atîția alții ; e vorba de cei care depun eforturi disperate spre a se adapta ei înșiși unui soi de „tip", artificial, fără sare și piper, doar pentru a fi pe gustul unui public îndoielnic...

— Firește, cunoașterea de sine e numai o parte a actului creator. V-aș fi recunoscător dacă ați aborda în conversația noastră și alte aspecte !

— Cel mai important și, din păcate, cel căruia i se acordă cea mai puțină atenție l-aș numi, cu un termen paralel, „cunoașterea de ceilalți". Fără să-ți cunoști semenii, fără să le pătrunzi mărirle și decăderile, calitățile și defectele, fără să știi de ce sînt capabili în momentele de elan

După 20 de ani: Întîlniri peste timp cu starurile de ieri

— Rolling Stones și The Beatles au trăit mereu la poli opuși, ei erau buni, voi răi. Era chiar așa ?

— Ne simțeam frați, aveam aceeași vîrstă, iubeam același tip de muzică și doream să facem exact ceea ce făceam. Nu existau multe alte grupuri care să aibă atîtea în comun, știți ? Era un pic de concurență sănătoasă, dar într-o formă incredibil de civilizată. Cred că din exterior, ei păreau băieți curățel, iar noi ne aflam la polul opus. Dar erau la fel de murdari ca și noi. Vreau să spun că Brian Jones își spăla părul de trei ori pe zi, știți ?

— Și-a pierdut muzica de azi mult din spontaneitate ?

— Ei, da. Azi constituie doar o investiție. Cu cît sînt implicați mai mulți bani, cu atît se reduce spontaneitatea. În plus au mai apărut și toate complexele astea cu blestematele lor video, lumini etc. Divertismentul a ajuns afacere. Nu trebuie să intimidăm oamenii cu producții strălucitoare, ca și cum s-ar afla la un film de senzație. Nu mă duc la un spectacol pentru a-l privi și a spune „Ce lumini frumoase !".

— În anii '70 se pare că Rolling Stones a înțeles pericolul de a se diviza între impulsurile rock and rollului și stilul de viață jet-set al lui Mick Jagger (liderul formației).

— Eu și Mick aveam poziții diferite și o mare parte a anilor '70 am trăit într-o lume diferită de a lui... Mick și eu sîntem persoane foarte diferite. Ne cunoaștem de circa 40 ani, deci de cînd aveam 3—4 ani. În timp ce o parte din personalitatea noastră este incredibil de asemănătoare, o alta este mult, mult deosebită. Da, mă scîrbește mizeria aceea de jet-set și în special continuul său exhibiționism. Dar, el este și un tip cam singuratic. Are probleme.

— Dacă n-ați fi fost un pic diferiți, chimia muzicii voastre nu ar fi fost aceeași.

— Cam așa este. De aceea nu mă supăr. E ca și în vorba aceea : „te iubesc, dar nu pot frăi cu tine".

— Rolling Stones a reușit să facă să dispară problema virstei ca premisă pentru a face rock and roll...

— Este exact ceea ce a făcut rock and rollul și fie binecuvîntat vechiul lui suflet. A ajuns pe punctul — și într-un anumit sens acolo este și acum — de a converti mica noastră planetă la ideea că este o planetă. A reușit să pătrundă în țări și ideologii opuse. Toate liniuțele de despărțire trasate de oameni timp de sute de ani au fost cu adevărat depășite. Dacă nu ne dăm seama de asta, nu rămîn multe de făcut. Sîntem deja 5 miliarde ; în anii '50 eram doar 2,5 miliarde. Am reușit să devenim de două ori mai numeroși în circa 30 de ani. Poate că acesta este lucrul cel mai important pe care l-a făcut rock and rollul : a deschis ochii oamenilor asupra acestor lucruri.

„AM CÎNTAT ÎNTOTDEAUNA PENTRU A SCHIMBA SOCIETATEA"

Convorbire cu JOAN BAEZ

— Pentru mulți oameni, viața dv. este o înșiruire de diapozitive din anii '60 : Joan, cu picioarele goale, pe coperta revistei „Time"; Joan, militanta, care participă la un marș, alături de Martin Luther King; Joan, cîntăreața rock and roll, în turneu cu Bob Dylan ; Joan și soțul ei David Harris luptînd împotriva chemării sub arme ; Joan cîntînd la Woodstock (unde a avut loc un mare miting al tineretului în anul 1969). Vă mai gîndiți la toate astea ca la un simbol al anilor '60 ?

— Nu. Dar mă gîndesc la mine însumi ca la un simbol.

— Ce fel ?

— Al punerii în practică a propriilor convingeri, servindu-te de talentul propriu. M-am bătut întotdeauna și am cîntat întotdeauna pentru a schimba societatea.

— La începutul concertului „Live Aid", ați spus : „Bună ziua fii ai anilor '80. Acesta este Woodstockul vostru, pe care îl aștept de atîta vreme." Doi ani mai tîrziu, în cartea dv. O voce pentru a cînta, **ați scris că „Live Aid" a demonstrat că un alt Woodstock nu mai este posibil. Arătați că „s-a terminat, și nu se va mai**

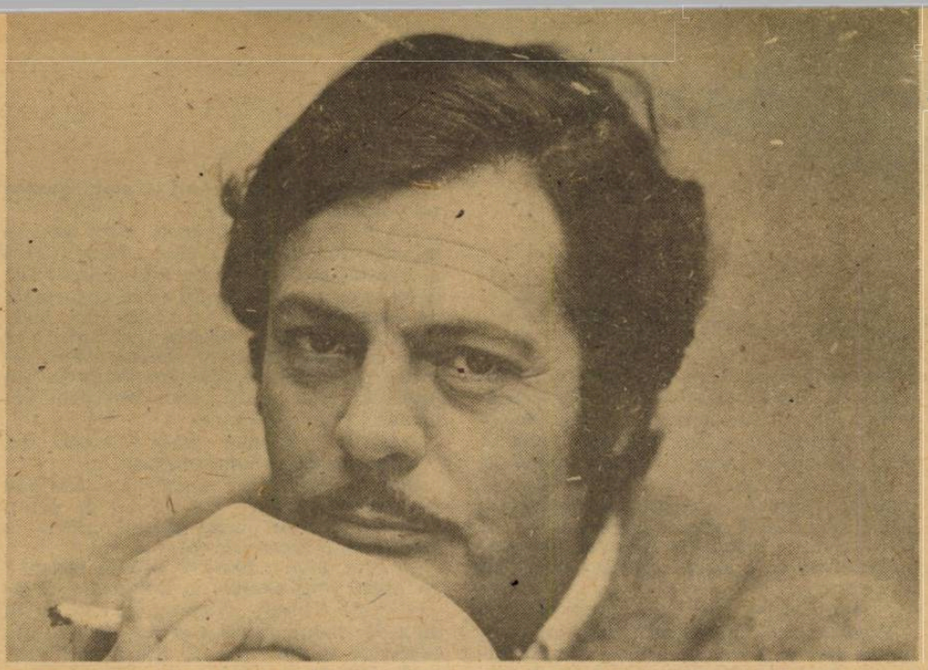

și în momentele de deznădejde, greu, dacă nu imposibil, să le redai întruchipările diverse pe scenă ori pe ecran. Cunoașterea celorlalți trebuie să meargă pînă la amănuntele cele mai, aparent, nesemnificative. Pentru a înțelege, bunăoară, în adîncime psihologia ziaristului din **Dolce vita,** contorsiunile sale sufletești, n-a fost de-ajuns să-l studiez pe el ca om, ci și profesiunea lui, iar pentru asta m-am deplasat un număr de nopți, într-o redacție adevărată. Pentru a pricepe felul de a fi și de a gîndi al profesorului socialist din filmul istoric **Tovarășii,** am studiat zeci de tomuri despre acțiunile mișcării muncitorești la începutul secolului. La fel și pentru **Nopți albe** : ca să mă transpun în atmosfera romanului lui Dostoievski nu numai că am cercetat cărți pline de tîlc, dar am și stat de vorbă cu mulți care cunosc climatul rusesc !

— Există oare vreo legătură între autocunoaștere ori „cunoașterea de ceilalți" și perfecționarea profesională, îmbunătățirea mijloacelor de expresie artistică ?

— Relația este dintre cele mai strînse. Dar, să fie clar, nu e vorba de o legătură simplistă, schematică, ci de o interdependență complexă, plină de ramificații, unele de un înalt rafinament. Cunoscîndu-te în toate fibrele lăuntrice, înveți să nu te lași în voia împrejurărilor exterioare, înveți să pășești pe calea mereu ascendentă a perfecționării. Și nu e vorba exclusiv de o perfecționare formală, ci de una interioară, care să-ți permită să-ți folosești harul, cît îl ai, pentru a exprima realitățile profunde ale contorsiunilor și distorsiunilor sufletului uman „Cunoșterea de sine", îmbinată cu „cunoașterea de ceilalți", sînt singurele căi care îngăduie artistului adevărat să-și valorifice deplin personalitatea. Ca să poți trăi cu adevărat arta — s-o trăiești, nu s-o „faci" ori s-o confecționezi — e neapărat nevoie să te exprimi pe tine, oricît de felurit ar fi rolul interpretat. Să te exprimi nu la modul tipologiei unice, de care am vorbit, ci în sensul de a dărui din tine tot ce e mai bun... Din tine ca ființă umană, ca personalitate complexă, din tine ca artist, într-un cuvînt !

Victor BÂRLĂDEANU

După 20 de ani: Întîlniri peste timp cu starurile de ieri

întoarce, anii '80 mă indignează". Ce vroiați să spuneți ?

— Că sînt mult mai multe lucruri care provoacă indignare în anii '80. De pildă să-i auzi pe oameni caracterizîndu-l pe președintele Ronald Reagan drept „Marele comunicator". Și el guvernează o țară care, în prezent, este mai izolată decît oricare alta. (Interviul e luat anul trecut N.R.)

— Ce a adus-o, după părerea d-voastră, în această situație ?

— În anii '60, populația era implicată direct. Ce s-ar întîmpla, de pildă, dacă azi ar începe să fie chemați tinerii de 18 ani pentru a-i trimite în Nicaragua ? Reacțiile ar fi foarte diverse. În anii '60, fiecare familie avea un unchi sau un văr, un fiu sau un tată chemați sub arme.

— Vreți să spuneți că în țară nu mai există sentimentul de implicare ?

— Da, am devenit foarte bravi, îndepărtîndu-ne de realitate. Nu este vina lui Ronald Reagan că a devenit președinte. Oamenii au dorit-o. Doreau să se îndepărteze de realitate. Doreau să fie izolați, doreau să se simtă invulnerabili. Cu Reagan au găsit omul care le trebuia. El, săracul, gîndește că nu există segregație nici la Pretoria !

— Totuși, nici în anii '60 nu erați prea pragmatici...

— Este adevărat. Flori în țeava armelor. „Faceți dragoste, nu război !". Totuși, hippies erau în contact cu realitatea. Atunci oamenii erau dispuși să-și asume mai multe riscuri ca acum. În perioada războiului din Vietnam și a luptei pentru drepturi civile erai obligat să alegi. Erai sau pentru sau contra. Erai sau nu erai pentru integrare.

— Poate că acum alegerea nu este prea clară.

— Eu cred că oamenii continuă să opteze. Cei mai mulți au ales ca lucrurile să meargă de la sine.

— Cu cîțiva ani în urmă ați spus : „Cred că vom sfîrși prin a sări în aer. Nu cred că oamenii vor înțelege acest lucru la timp pentru a face ceva". Mai credeți asta și azi ?

— Cuvîntul „optimism" nu are sens pentru mine. Mai mult, mă scoate din sărite. Este un cuvînt drag administrației S.U.A. Dacă te uiți la ce se întîmplă în lume, nu sînt prea multe motive de bucurie.

— Încercați să faceți să precumpănească binele ?

— Sînt atentă la ceea ce quakerii denumeau „glasul liniștit dinlăuntru".

— Și ce vă spune ?

— Să ne păstrăm mintea lucidă, în pofida timpului care trece.

— Aveți rezerve în ce privește campania „Live Aid" ?

— N-aș vrea să răcesc entuziasmul celor de 15 ani, însă cînd am văzut-o pe Sally Field la „Live Aid" mi-a venit greață. Apelurile ei erau atît de superficiale și dulcișoare. Însă, apoi am auzit cîțiva tineri care spuneau : „Este atît de frumos ce ne-a spus Sally Field, simțim că pentru prima oară am făcut realmente ceva". Și atunci mi-am zis : „Acesta este Woodstockul vostru". Mi-am dat seama că acestor tineri ai anilor '80 li se întîmpla așa ceva pentru prima dată. Întotdeauna s-a fantazat pe tema Woodstock. Bunicii și bunicile le-au vorbit de asta. Acum era prima lor ocazie. Aveau senzația că fac cu adevărat ceva. Și acest lucru este foarte important.

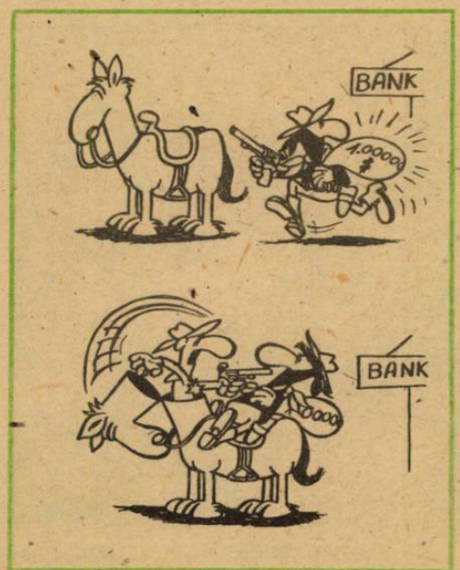

— Cînd ați cîntat la Woodstock erați însărcinată. Acum fiul dv. Gabe are 10 ani și face parte din generația „Live Aid". Există față de tinerii de azi o prăpastie între generații ?

— Eu vorbesc cu ei, dar nu-i mai înțeleg. Pe cînd eram la New York, erau în holul hotelului sute de fani ai lui Duran. Unii dintre ei m-au recunoscut și zvonul s-a răspîndit. Dar nu am reușit să-i înțeleg.

De ce erau interesați ? Ei, majoritatea de Duran Duran. Erau caraghioși. Homosexuali, filfizoni, pieptănături punk. Nu știau nimic despre nimeni. Nu se uitau la telejurnalul de seară... Tinerii de azi nu se gîndesc decît la cum să se îmbrace și nu știu unde să meargă.

— Gabe v-a ajutat să vă mențineți la zi cu muzica ?

— E caraghios, știți ? Uneori mă întreb dacă este din cauza Woodstockului. A trecut prin punk, New Wave și m-a inițiat în lucrurile astea. Și l-am ascultat mai mult de dragul lui. Astăzi, a abandonat genul ăsta. Ascultă doar muzică din anii '60: The Doors, Jimmy Hendrix, Janis Joplin, The Beatles, Rolling Stones.

— Se pare că mulți tineri de azi ascultă tot aceeași muzică. Oare de ce ?

— Pentru că muzica de azi nu este destul de bună.

— Nimic ?

— Peter Gabriel scrie muzică bună. Apoi Sting, U 2, Pink Floyd. Dar, în general, anii '80 nu-i satisfac pe tineri.

— De ce ?

— Eh, e destul de ușor de înțeles. Nici una nu le satisface imaginația. Multe cîntece sînt inconsistente. Să o luăm pe Whitney Houston. Are o voce incredibilă. Este frumoasă și are talent. Dar 90 la sută din ceea ce cîntă este de o plictiseală de moarte. Am cumpărat albumul ei și n-am putut să ascult decît o melodie-două, o dată. Și este păcat, pentru că, într-o altă epocă și într-un alt context, o asemenea voce ar fi putut face altceva.

Interviuri traduse și adaptate de Romeo NĂDĂȘAN

ANTOLOGIE S.F.

Ray BRADBURY

VULPEA ŞI PĂDUREA

JOCURILE de artificii s-au aprins chiar din prima seară. Anumitor oameni aceste focuri le-ar trezi amintiri despre lucruri mult mai înspăimîntătoare. Dar acestea erau foarte frumoase ; rachetele se înălţau în aerul antic şi liniştit al Mexicului lansînd stele albastre şi albe ce cădeau pretutindeni. Totul era plăcut şi încîntător iar în aer se simţea un amestec de morţi şi vii, de ploi şi de prafuri, de tămîiere liturgică şi mirosul ei şi sunetul alămurilor în ritmurile ample din Paloma. Era ca şi cum o constelaţie bizară căzuse dintr-un cer de octombrie ; un milion de lumînări îşi agitau flăcăruile şi fumul lor subţire. Un nou foc de artificii explodă şi mai strălucitor şi se desfăşură întocmai ca nişte comete fiseferiste deasupra pieţei pavate cu dale sclipitoare : împroşcă pereţii cafenelelor, aruncă dîre incandescente peste clopotniţa înaltă de unde se vedeau picioarele desculţe ale copiilor care, sărind fără încetare, agitau enorme clopote răsunătoare, într-o muzică imensă. În piaţa luminată, un taur ce scotea flăcări, alerga printre spectatorii care rîdeau în hohote şi prin puştimea ce striga îngrozită.

— Sîntem în anul 1938, spuse William Travis, aflat alături de soţia lui, în imediata apropiere a mulţimii în delir. Un an bun.

Taurul se repezi spre ei. S-au dat la o parte şi au luat-o la fugă rîzînd, ţinîndu-se de mînă, printre focurile de artificii, în atmosfera de muzică şi agitaţie, prin faţa bisericii şi a fanfarei, pe sub stele. Taurul îi depăşi, era de fapt un cadru de bambus împănat cu pulbere şi pucioasă, ţinut pe umeri de un mexican sprinten.

— Niciodată nu m-am amuzat atît de mult. Susan Travis se opri să-şi tragă sufletul.

— E minunat ! spuse William.

— Va continua, nu-i aşa ?

— Toată noaptea.

— Nu, vreau să spun, călătoria noastră ? El se încruntă şi îşi pipăi buzunarul.

— Am suficiente traveller's checks pentru toată viaţa. Distrează-te, uită totul. Nu ne vor găsi niciodată.

— Niciodată ?

— Niciodată.

Cineva era pe cale să arunce petarde uriaşe din înaltul clopotniţei. Lumea se îmbulzea pentru a evita flăcările şi fumerolele ce cădeau printre picioarele dansatorilor. Un plăcut miros de plăcinte coapte se răspîndise peste tot. Pe terase, oamenii erau aşezaţi la mese cu cîte o halbă de bere în mînă. Taurul era mort, nemaiavînd pulbere. Tuburile de bambus se stinseseră. Copiii alergau să atingă frumosul cap de hîrtie şi nemaipomenitele coarne ale construcţiei pe care alergătorul o dăduse jos de pe umeri.

— Vino să vezi taurul, spuse Willam.

Trecînd prin faţa intrării unei cafenele, Susan zări omul care-i privea, un alb, într-un costum strălucitor, cămaşă şi cravată albastre, păr blond şi întins, ochii albaştri. Îi studia.

Ea nu l-ar fi remarcat dacă nu avea atîtea sticle pe masă : cremă de mentă, vermut, coniac, diverse lichioruri şi, la îndemînă, o duzină de pahare pe jumătate pline din care lua, din cînd în cînd, cîte un gît, strîmbîndu-se uneori sau lingîndu-şi buzele de plăcere, fără a pierde însă strada din ochi.

În mîna rămasă liberă ţinea o havană iar pe un scaun alăturat se îngrămădeau cutii de ţigarete turceşti şi flacoane de parfum.

— Bill ! şopti Susan.

— Nu te îngrijora. Nu-i nimic.

— L-am văzut şi azi dimineaţă în piaţă.

— Nu te întoarce, continuă să mergi. Priveşte capul taurului. Aşa, vorbeşte.

— Crezi că e un poliţist ?

— Ei nu ar fi putut să ne urmărească.

— S-ar putea, totuşi.

— Ce taur frumos ! spuse William proprietarului.

— Nu ar fi putut să ne urmărească, întorcîndu-se cu 200 de ani înapoi, pu-i aşa ?

— Fii atentă, te rog.

Ea se clătină. El îi oferi braţul şi se strecurară amîndoi printre oameni.

— Nu leşina ! Zîmbi ca să se eschiveze. Te vei simţi mai bine. Să mergem în cafenea, ne vom instala în faţa lui şi dacă este ceea ce credem noi îi vom înşela astfel bănuielile.

— Nu ! N-am să pot.

— Haide ! Trebuie ! Vino ! Şi, apoi, i-am spus lui David că era grotesc !

Ultimele cuvinte le spuse cu voce tare, în timp ce urcau scările terasei.

„Iată-ne aici, gîndea Susan. Cine sîntem noi ? Unde mergem noi ? De ce ne temem noi ? S-o luăm de la început ? îşi zise ea cramponîndu-se de bunul ei simţ. Simţea pardoseala sub picioare.

Mă numesc Ann Kristen, soţul meu se numeşte Roger. Ne-am născut în anul 2155 al acestei ere. Şi trăim într-o lume rea. O lume ca o navă neagră ce se depărtează de malurile raţiunii şi civilizaţiei, străpungînd cu sirena noaptea, purtînd cu ea două miliarde de fiinţe umane, vrînd-nevrînd, spre moarte, spre extremitatea pămîntului şi a mării, spre incendiul radioactiv şi spre nebunie.

Intrară în cafenea. Omul îi privea fix.

Răsună soneria unui telefon.

Susan tresări. Îşi aminti de telefonul care sunase acum 200 de ani în viitor, într-o albăstruie dimineaţă de aprilie în anul 2155. Ridicase receptorul.

— Ann, aici e Renée ! Eşti la curent ? Ai auzit vorbindu-se de Compania Călătoriilor în Timp ? Vacanţă la Roma în anul 21 înaintea erei noastre, excursie la Waterloo în timpul lui Napoleon ? Oriunde, în orice epocă ?

— Renée, glumeşti !

— Deloc ! Clinton Smith a plecat în dimineaţa asta în Philadelphia anului 1776. Cei de la Călătorii în Timp aranjează totul. E scump ! Dar, gîndeşte-te puţin, să vezi, la faţa locului incendierea Romei, pe Gingis Han, Moise şi Marea Roşie ! Cred că ai primit şi tu în dimineaţa asta o broşură publicitară prin poşta pneumatică !

Se duse şi deschise tubul pneumatic. Se găsea într-adevăr, acolo, o foaie subţire de metal pe care era scris :

„Roma şi Familia Borgia ! Fraţii Wright şi primul zbor cu aeroplanul !

Societatea Anonimă Călătorii în Timp vă echipează şi vă plasează printre cei care au participat la asasinarea lui Lincoln sau a lui Cezar ! Vă garantăm învăţarea tuturor limbilor de care aveţi nevoie pentru a vă putea descurca în orice civilizaţie, în orice an, fără dificultate. Latina, greaca, americană populară ! Petreceţi-vă vacanţele dv atît în Spaţiu cît şi în Timp !"

Vocea lui Renée suna foarte înflăcărată la telefon.

— Tom şi cu mine vom pleca mîine în anul 1492. Nu e formidabil ?

— Da, răspunse Ann, uimită. Ce spune guvernul de această maşină de reîntoarcere în timp ?

— O, poliţia supraveghează totul. Se tem ca oamenii să nu evadeze şi să se refugieze în Trecut. Orice călător trebuie să lase o garanţie la plecare, casa şi bunurile sale. Colac peste pupăză, mai sîntem şi în război.

— Da, războiul, murmură Ann. Războiul.

Şi în acel moment, cu receptorul încă în mînă s-a gîndit că a sosit ocazia despre care ea şi soţul ei vorbiseră cu mulţi ani în urmă. Nouă nu ne place această lume a anului 2155. Vrem să scăpăm de munca înrobitoare din fabrica de muniţii, iar eu să evadez din postul meu de la Institutul de Culturi patogene. Poate vom avea şansa să evadăm, să parcurgem de-a lungul secolelor o ţară sălbatică, unde ei nu ne vor mai găsi niciodată, de unde nu ne vor vor mai putea să ne aducă înapoi pentru ca să ne ardă cărţile, să ne cenzureze gîndurile, să ne terorizeze sufletele, să ne militarizeze, să ne asurzească cu radioul lor...

Eraú în Mexic, în anul 1938.

Ea privea zidul murdar al tavernei.

Lucrătorii evidenţiaţi ai Noului Ordin erau autorizaţi să-şi petreacă vacanţele în trecut pentru a evita surmenajul. Astfel, ea, împreună cu soţul, s-au întors înapoi în timp pînă în anul 1938 şi s-au trezit într-o cameră de hotel din New-York, pentru a merge la cinema, pentru a admira statuia Libertăţii ce se mai înalţă încă verde într-un mic golf. În cea de-a treia zi, şi-au schimbat hainele, identitatea şi au luat avionul pentru Mexic.

— El trebuie să fie, şopti Susan, privindu-l pe străinul de la masă. Ţigaretele,

Compoziţie de CORNEL IONICELI

ţigările, lichiorurile. Toate îl trădează. Aminteşte-ţi de prima noastră noapte în Trecut.

Acum o lună, înaintea ultimei lor nopţi la New York, înaintea fugii lor, au băut acele băuturi străine, au degustat acele alimente curioase, cînd strînseseră parfumuri şi ţigarete, lucruri rare în Viitor, unde războiul cuprinsese totul. Iată de ce păreau ridicoli alergînd prin magazine, pe la vînzătorii de vinuri, prin tutungerii ca apoi să se înapoieze în camera lor şi să se îmbolnăvească atît de plăcut.

Acum, acest străin făcea la fel. Făcea ceea ce doar un om al Viitorului ar face privat de alcool şi de ţigări de atîţia ani.

Susan şi William se aşezară şi cerură de băut.

Străinul le examinase îmbrăcămintea, părul, bijuteriile, mersul şi modul cum s-au aşezat pe scaun.

— Fii mai degajată, şuşoti William, ca şi cum ai purta acest costum de o viaţă.

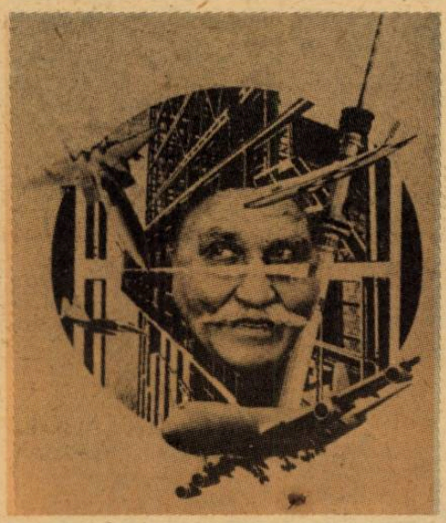

DAN UNGUREANU : Hipercivilizaţie

— N-ar fi trebuit niciodată să încercăm să fugim.

— Doamne, zise William. Vine spre noi. Lasă-mă să-i vorbesc.

Străinul salută. Pocni uşor din călcîie. Susan se crispă puţin. Acest zgomot specific militar, tot atît de semnificativ ca şi bătaia în uşă, în toiul nopţii.

— Domnule Roger Kristen, spuse străinul, nu v-aţi tras pantalonii atunci cînd v-aţi aşezat.

William îngheţă. Îşi privea mîinile aşezate cuminte pe genunchi. Inima lui Susan bătea puternic.

— Vă înşelaţi, spuse repede William. Numele meu nu este Krister.

— Kristen, îl corectă necunoscutul.

— Mă numesc William Travis şi nu văd de ce v-ar interesa pantalonii mei.

— Scuzaţi-mă ! Necunoscutul luă un scaun şi se aşeză.

— Să spunem că aş fi crezut că vă recunosc pentru că nu v-aţi tras pantalonii. Toată lumea face aşa. Dacă nu, pantalonii se deformează. Sînt atît de departe de casa mea, domnule... Travis şi am nevoie de prieteni. Mă numesc Simms.

— Domnule Simms, sîntem dezolaţi că vă simţiţi singur, dar noi sîntem obosiţi. Vom pleca mîine spre Acapulco.

— Un loc fermecător. Am fost ieri acolo să caut nişte prieteni. Trebuie să fie pe undeva. Îi voi descoperi pînă la urmă. Vai ! doamnei Travis îi este rău ?

— Noapte bună, domnule Simms.

Sprijinind-o pe Susan, se îndreptară spre uşă. Nu se întoarseră cînd domnul Simms le strigă :

— Ah ! încă un lucru ! Apoi foarte distinct : anul 2155.

Susan închise ochii iar picioarele nu o mai ţineau. Continua să meargă prin piaţa luminată fără să vadă nimic.

ÎNCHISERĂ cu cheia uşa de la camera hotelului. După aceea, ea izbucni în plîns şi rămaseră în picioare, îmbrăţişaţi, în întuneric în timp ce camera se învîrtea în jurul lor. În depărtare, petardele străluceau, se auzeau rîsete.

— Ce obrăznicie ! spuse William. Stătea acolo şi ne examina ca pe nişte animale, fumînd ţigări proaste şi bînd într-una lichioruri. Ar trebui să-l omor ! Vocea îi era aproape isterică. A avut tupeul să se folosească de numele adevărat. Şeful Poliţiei. Şi chestia cu pantalonii. Trebuia să ridic de stofă cînd m-am aşezat. Este un gest automat în această epocă. Nefăcîndu-l m-am făcut remarcat, asta l-a făcut să gîndească : iată cineva care nu a purtat niciodată un pantalon stil 1938, cineva obişnuit cu ţinuta viitorului. Ar trebui să mă dau cu capul de pereţi pentru că m-am descoperit atît de uşor !

— Nu, nu, a fost din cauza mersului meu cu tocurile astea înalte şi tunsoarea noastră atît de nouă ! Păream atît de falsi, neîndemînatici.

Aprinse luminile. „Ne bănuie, dar nu e sigur de noi. În consecinţă nu trebuie să fugim pentru a-i confirma identitatea noastră. Ne îndreptăm spre Acapulco ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Dar poate că ştie perfect la ce se poate aştepta şi ne face şi el jocul.

— E capabil de aşa ceva. Are tot timpul. Poate să tărăgăneze lucrurile dar şi să ne ducă în Viitor în decurs de un minut. Sau poate să ne lase fără să ştim zile în şir ca să-şi bată joc de noi.

Susan, aşezată pe marginea patului, îşi ştergea lacrimile. Mai simţea încă în nări mirosul de pulbere şi de tămîie.

— N-o să provoace un scandal ?

— Nu vor îndrăzni. Nu vor putea să ne ia decît atunci cînd vom fi singuri, ca să poată să ne urce în Aparat şi să ne ducă în Viitor.

— Atunci, există o soluţie. Nu vom fi niciodată singuri, vom rămîne tot timpul printre oameni. Vom avea mii de prieteni, ne vom plimba prin pieţe, ne vom petrece nopţile în clădiri oficiale, vom plăti un poliţist ca să ne protejeze, pînă în momentul cînd vom putea să-l ucidem pe Simms şi să scăpăm de ei, deghizîndu-ne din nou în mexicani, de exemplu.

Auziră paşi în spatele uşii.

Stinseră luminile şi se dezbrăcară fără să-şi mai vorbească. Paşii se îndepărtară. O uşă se închise.

Susan era în picioare aproape de fereastră. Privea piaţa. „Deci acest edificiu este o biserică ?“

— Da.

— M-am întrebat adesea cum arată o biserică. Nimeni nu a mai văzut aşa ceva de mult timp. Crezi că am putea s-o vizităm mîine ?

— Bineînţeles. Vino să te culci.

Se trîntiră în pat.

O oră mai tîrziu sună telefonul. Susan ridică receptorul.

— Alo !

— Iepurii pot să se ascundă în pădure, spuse o voce, dar vulpea ştie întotdeauna să-i găsească.

Ea întrerupse convorbirea întinzîndu-se pe pat, îngheţată de spaimă.

Undeva afară, în anul 1938, cineva cînta la chitară.

* * *

În timpul nopţii ea întinse mîna şi aproape că atinsese anul 2155. Îşi simţi degetele lunecînd pe suprafaţa rece a timpului asemănătoare unei table ondulate ; auzi zgomotul obsedant al cizmelor, mii de fanfare militare cîntau mii de marşuri : zărea milioane de tuburi aseptice conţinînd culturi patogene, dintre care manipula şi ea unele în această imensă uzină a Viitorului, tuburi de lepră, ciumă bubonică, tifos, tuberculoză ; apoi marea explozie. Îşi vedea mîna arsă, ca o prună uscată ; se produsese o deflagraţie atît de vastă încît lumea fu ridicată şi deviată de la cursul ei normal ; toate casele se năruiau, ca o mare hemoragie, apoi tăcerea. Vulcani, maşini, emanaţii, avalanşe alunecau în tăcere. Se trezi cu ochii în lacrimi, într-un pat, în Mexic, două secole mai devreme.

* * *

DIS-DE-DIMINEAŢĂ, obosiţi după o singură oră de somn, au fost treziţi de zgomotul unor claxoane de maşini. Susan se aplecă peste balcon şi zări un grup de opt persoane ce vorbeau şi strigau toţi în acelaşi timp. Tocmai coborîseră din maşinile pline de inscripţii şi din camioanele pictate cu roşu.

Îi înconjuraseră o mulţime de mexicani.

— Qué pasa ? îl interpelă Susan pe un băieţel. Acesta îi răspunse imediat.

Se întoarse spre soţul ei. „O firmă cinematografică americană va veni să turneze un film aici“.

— Să sperăm că va fi interesant — spuse William de sub duş. Hai, să-i vedem şi noi. Cred că ar fi mai bine să nu mai plecăm azi. Vom încerca să-l înşelăm pe Simms. Vom merge să-i vedem pe cineaşti cum turnează filmul. Se spune că producţiile primitive erau ceva uimitor. Ne vom distra. Vom încerca să uităm de grijile noastre.

„Să uităm de noi înşine“ — se gîndi Susan. Timp de o clipă, a uitat că în acest hotel există un om care-i aştepta fumînd sute de ţigări. Ar fi vrut să le strige celor opt americani veseli şi gălăgioşi : Salvaţi-mă, ajutaţi-mă ! Vopsiţi-mi părul, coloraţi-mi ochii ! Daţi-mi un nou costum. Am nevoie de ajutorul vostru. Vin din anul 2155 !

Dar nici unul dintre aceste cuvinte nu se auzi. Funcţionarii Societăţii Anonime de Călătorii în Timp nu erau proşti. Înainte de a pleca în călătorie, vă plasează în creier un „bloc“ psihologic. Nu veţi putea spune nimănui despre adevărata identitate, nici despre locul de naştere ; nu veţi putea spune nimic celor din trecut despre viitor. Trecutul şi Viitorul vor trebui să fie protejate unul de celălalt. Eşti autorizat să călătoreşti în timp fără să fi supravegheat. Numai cu acest „bloc“ psihologic. Viitorul trebuie să fie garantat împotriva tuturor schimbărilor pe care le-ar putea aduce cetăţenii ce călătoresc în trecut. Deci oricît şi-ar dori de mult, ea nu ar putea să spună nici uneia dintre aceste persoane vesele cine este ea şi nici care sînt încercările prin care trece.

— Dacă am merge să ne luăm micul dejun ? propuse William.

MARINA NICOLAEV-UNGUREANU : Vis

MICUL dejun era servit în vasta sală de mese. Ouă ochiuri cu şuncă pentru toată lumea. Încăperea era plină de turişti. Cineaştii intrară toţi opt, şase bărbaţi şi două femei ; rîdeau zgomotos, derangau scaunele de la mese. Susan se aşeză în apropierea lor, conştientă de căldura şi protecţia pe care i-o ofereau, chiar dacă domnul Simms îşi făcu apariţia, fumînd cu înverşunare ţigări orientale. Înclină din cap de departe iar Susan îi răspunse surîzînd, conştientă că nu putea să-i facă nimic de faţă cu cei opt cineaşti şi o duzină de alţi turişti.

— Actorii ăştia, spuse William. Poate voi putea să-i cumpăr pe doi dintre ei, să le spun că vreau să fac o glumă ; să-i îmbrac cu hainele noastre şi să-i fac să plece cu maşina noastră în momentul în care Simms nu va putea să le vadă feţele. Dacă ar putea să-l îndepărteze de aici, pentru cîteva ore, am avea timp să fugim din Mexic. I-ar trebui după aceea ani mulţi ca să ne poată descoperi.

— Hei ?

Un om solid, mirosind a alcool, se aplecă peste masa lor.

— Turişti americani ! strigă el. M-am săturat pînă peste cap să văd numai mexicani, că-mi vine să vă îmbrăţişez. Şi le strînse mîinile.

— Veniţi la masa noastră. Lui Deznădejde îi place compania. Aşa mă numesc eu, Deznădejde, iată pe Miss Ipocrizie şi pe Mr. şi Mrs. Ce-mult-detestăm-Mexicul ! Toţi îl detestăm. Dar sîntem aici pentru a turna primele scene dintr-un film diabolic. Ceilalţi o să vină mîine. Mă numesc Joe Melton. Sînt regizorul. Nu-i decît un blestemat sătuc ! Înmormîntări pe străzi, oameni care mor. Veniţi în mijlocul bandei noastre. Ridicaţi-ne moralul !

Susan şi William rîdeau.

— Am haz ? întrebă domnul Melton pe toată lumea.

— Eşti formidabil ! Se aşezară cu toţii la masă.

Domnul Simms îi privea cu ochi furibunzi de la celălalt capăt al încăperii.

Doamna Travis se strîmbă la el.

Domnul Simms se îndreptă spre ei.

— Dl. şi dna Travis, spuse el, credeam că luaţi singuri micul dejun.

— Sînt dezolat, spuse William.

— Luaţi loc, domnul meu, spuse domnul Melton. Prieteniii prietenilor mei sînt prietenii mei.

Domnul Simms luă loc. Cineaştii vorbeau tare. Dl. Simms spuse încet : „Sper că aţi dormit bine azi noapte !"

— Şi dv. ?

— Încă nu m-am obişnuit cu salteaua pe arcuri dar am avut în schimb alte compensaţii. Am stat treaz jumătate din noapte încercînd ţigări şi gustînd mîncăruri noi. Curios, uimitor ! Un întreg spectru nou de senzaţii, aceste vechi vicii !

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi, replică Susan.

— Mai jucaţi încă jocul ? întrebă Simms. Nu serveşte la nimic. Nici chiar această stratagemă de-a sta în mulţime. Vom fi singuri doar noi trei cît de curînd. Sînt extrem de răbdător.

— Ia spuneţi ! se înroşi Melton congestionat la faţă. Acest tip vă necăjeşte ?

— N-are importanţă.

— N-aveţi decît să-mi spuneţi, hîm ? şi-l fac numaidecît să-şi ia tălpăşiţa.

Melton se întoarse imediat spre vorbăreţii săi asociaţi. Printre rîsete şi vociferări Simms continuă, liniştit : Gîndiţi-vă, nu puteţi scăpa. Dacă mă omoriţi, alţii vă vor urmări.

— Nu înţelegem ce spuneţi.

— Ajunge ! Să fim rezonabili ! Ştiţi foarte bine că nu putem să vă lăsăm să ne scăpaţi. Alţii din anul 2155 vor avea poate aceeaşi idee şi vor face la fel. Avem nevoie de oameni.

— Pentru alte războaie !

— Bill !

— Lasă, Susan ! Vom folosi acelaşi limbaj acum. Nu vom putea scăpa.

— Perfect, spuse Simms. Aţi fost într-adevăr foarte romantici, fugind atît de uşor de responsabilităţi.

— Fugind de oroare.

— O nimica toată. Doar un război.

— De ce vă nimiciţi ? întrebă Melton.

Susan ar fi dorit să-i spună. Dar blocul psihologic nu-i permitea decît generalităţi ca acelea pe care le discutau Simms şi William.

— Doar un război, spuse William. Jumătate din populaţia globului distrusă de bombele leprogene !

— Şi totuşi locuitorii Viitorului ar fi bucuroşi să se ascundă într-o insulă tropicală, în loc să fie aruncaţi în infern. Moartea iubeşte moartea nu viaţa. Muribunzilor le place să vadă că alţii sînt pe cale să moară odată cu ei. E o consolare să ştii că nu eşti singur în creuzet, în groapă. Sînt reprezentantul urii lor colective îndreptate împotriva voastră.

— Priviţi-l pe acest tutore al urii colective !, spuse dl. Melton.

— Cu cît mă faceţi să aştept mai mult, cu atît va fi mai rău pentru voi. Avem nevoie de dumneavoastră, domnule Travis, pentru PLANUL BOMBA. Întoarceţi-vă acum şi nu veţi fi torturaţi. Mai tîrziu vă vom forţa la muncă ; cînd veţi termina bomba vom încerca cu dumneavoastră, domnule, o nouă serie de aparate.

— Am să vă fac o propunere, spuse William. Vin cu dumneavoastră dacă soţia mea rămîne aici, în viaţă, la adăpost de acest război.

Domnul Simms rămase pe gînduri.

— Foarte bine. Reveniţi în piaţă peste zece minute. Mă veţi lua în maşina dumneavoastră şi mă veţi conduce într-un loc pustiu. Aparatul de Timp ne va lua de acolo.

— Bill !, strigă Susan strîngîndu-l de braţ.

— Taci ! O privi apoi în ochi. Am hotărît. Către Simms : Un singur lucru. Noaptea trecută, aţi fi putut intra la noi în cameră să ne răpiţi. Pentru ce nu aţi făcut-o ?

— Dacă v-aş spune că mă amuzam ?, răspunse domnul Simms alene, trăgînd dintr-o nouă ţigară. Sînt dezolat că abandonez această ambianţă adorabilă, soare, vacanţă. Regret că las de o parte ţigările şi vinul. Oh !, sînt plin de regrete. Atunci, în piaţă, peste zece minute. Soţia dumneavoastră va fi protejată şi va putea să rămînă aici cît va dori. Luaţi-vă rămas bun.

Domnul Simms se ridică şi plecă.

— Plecarea, domnului Gură Bogată, vociferă domnul Melton. Se întoarse spre Susan : „Oh ! Cineva e gata să plîngă. Dar la micul dejun nu trebuie să plîngă nimeni, aşa-i ?"

La 9,15 Susan era în balcon şi privea atentă piaţa. Domnul Simms era aşezat pe o frumoasă bancă de bronz, picior peste picior, într-o atitudine elegantă. Aprinse tacticos o ţigară.

Susan auzi turuitul motorului. La capătul străzii, ieşind din garaj, maşina lui William începu să coboare colina pavată.

Maşina luă viteză. 30, 50, 60 la oră.

Găinile se speriară şi se dădură la o parte bătînd din aripi.

Domnul Simms îşi ridică pălăria ca să-şi şteargă fruntea transpirată şi roşie, şi-o puse la loc pe cap în momentul în care zări maşina.

Se îndrepta spre el cu 100 la oră.

— William ! strigă Susan.

Maşina se ciocni de trotuar, sări scrîşnind puternic şi se năpusti spre bancă. Domnul Simms îşi aruncă ţigara, urlă, agită braţele. Corpul său fu aruncat în aer şi căzu din nou.

La cealaltă extremitate a pieţei maşina se oprise, cu o roată distrusă. Oamenii alergau spre locul accidentului.

Susan intră şi închise fereastra.

* * *

DUPĂ-AMIAZĂ, coborau amîndoi scările Palatului justiţiei, ţinîndu-se de braţ, foarte palizi.

— Adios, señor ! spuse primarul. Señora !

Traversară piaţa în care mulţimea mai privea încă sîngele răspîndit pe jos.

— Vom fi din nou convocaţi ? întrebă Şusan.

— Nu au examinat toate detaliile, de mai multe ori. A fost un accident. Am pierdut controlul maşinii. Am plîns ca să fiu mai convingător. Aveam mare nevoie să mă uşurez într-un fel sau altul. Am plîns sincer. Îmi era silă să-l omor. N-am vrut niciodată în viaţa mea să fac una ca asta.

— Nu vom avea neplăceri ?

— Am vorbit şi despre asta. Dar am fost şi mai convingător decît ei. A fost un accident. S-a terminat.

— Unde mergem ? În Mexic ? Uruguay ?

— Maşina este în reparaţie. Va fi gata după-amiază la orele 4. Ne vom lua tăl-

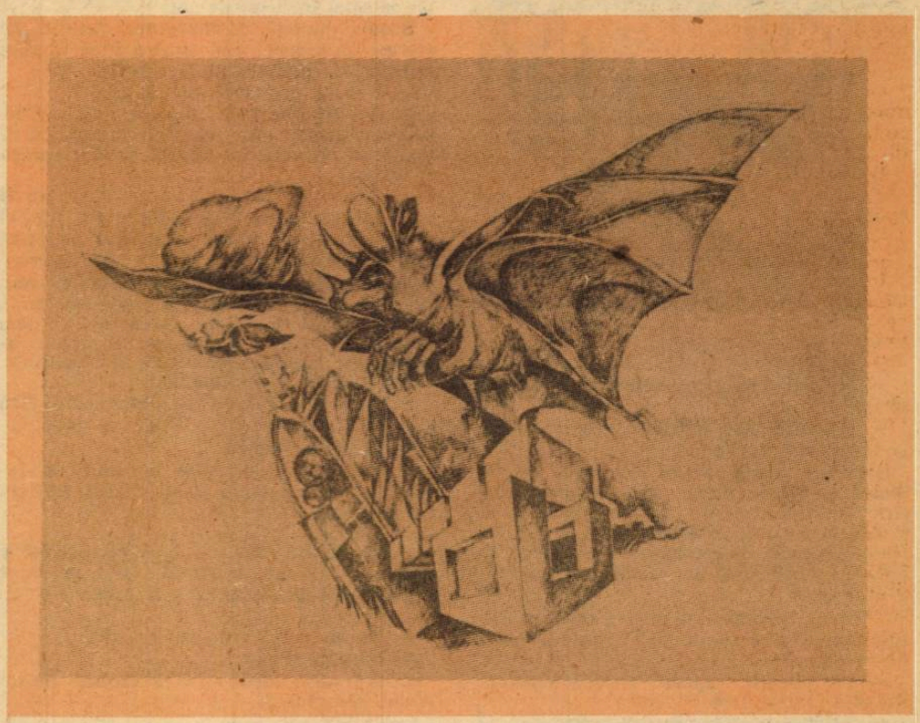

MARINA NICOLAEV-UNGUREANU : Himera I

păşiţa cu un tren.

— Vom fi urmăriţi ? Oare Simms lucra singur ?

— Nu ştiu. Dar avem puţin avans faţă de ei.

Cineaştii ieşeau din hotel. Domnul Melton veni repede spre ei. „Hei ! Am aflat ce s-a întîmplat. Ce oribil ! Acum, totul e bine ? Vreţi să vă distraţi ? Vom turna cîteva scene în stradă. Vreţi să priviţi ? Veniţi ! O să vă facă bine".

Îl urmară.

Camera de luat vederi fu instalată, în timp ce Susan privea strada pavată ce ducea spre drumul către Acapulco şi spre mare trecînd pe lîngă piramide, ruine, pe lîngă căsuţe cu chirpici, cu zidurile galbene, albastre, mov. Se gîndea : „Vom merge pe acest drum, vom călători în grup, printre oameni, vom circula prin pieţe, în locuri publice, vom plăti poliţia să ne vegheze somnul, vom întoarce cheia de două ori, dar mai ales nu vom rămîne niciodată singuri, căci ne va fi mereu teamă să nu dăm peste un alt Simms. Nu vom ştii niciodată dacă am putea să-i păcălim pe poliţişti. Undeva, în Viitor, sîntem aşteptaţi, ca să ne ardă cu bombele lor, să ne ucidă cu bolile lor, ca să putrezim, ca poliţia să ne ordone cînd să ne culcăm, cînd să mergem sau să sărim prin ore ! Ei bine, nu ne vom opri din cursa noastră în jurul lumii chiar dacă nu ne vom odihni şi nici nu vom reuşi să dormim tot restul vieţii."

Mulţimea se adunase în piaţă ca să urmărească turnarea filmului. Susan privi mulţimea şi strada.

— Ai observat vreun suspect ?

— Nu, cît este ceasul ?

— Este ora 3. Maşina trebuie să fie aproape gata. Va ieşi de pe banda de încercare la 3,45. Coborîră pălăvrăgind spre direcţia hotelului.

William trecu pe la garaj.

— Maşina nu va fi gata decît la orele 6, spuse ieşind.

— Dar nu mai tîrziu ?

— Va fi gata, nu-ţi face probleme.

În holul hotelului, se asigurară dacă nu existau călători izolaţi ce ar putea semăna cu dl. Simms, cu părul proaspăt tuns, fumînd prea multe ţigări şi mirosind puternic a apă de colonie. Holul era gol.

În timp ce urcau scările, dl. Melton îi interpelă : „Of, ce zi grea ! Cine vrea s-o ude cu mine ? Martini ? Bere ?"

— Oh !... un pahar.

Toată banda se îngrămădise în camera domnului Melton şi începură să bea.

— Fii atent la ceas, spuse William.

„Ceasul, se gîndi Susan. Dacă ar avea timp... Tot ce şi-ar dori ar fi să poată sta într-o piaţă o zi întreagă de octombrie fără să mai aibă îndoieli şi nelinişti. Soarele să-i mîngîie faţa, mîinile, ochii închişi ; să stea surîzătoare şi liniştită. Să doarmă sub soarele călduţ al Mexicului, ghiftuită de mîncare, lenevind fără grabă şi fericită, zile şi zile în şir."

Domnul Melton deschise o sticlă de şampanie.

— Unei foarte drăguţe femei, destul de frumoasă ca să poată apărea într-un film, spuse el, ridicînd paharul în cinstea lui Susan. S-ar putea să facem o încercare cu dv.

Susan rîse.

— Zău ! spuse Melton. Sînteţi încîntătoare. Am putea să vă facem vedetă.

— Şi să mă duceţi la Hollywood ? strigă Susan.

— Să o ştergem din acest păcătos Mexic, mai ales !

Susan aruncă o privire către William. El ridică din sprînceană şi consimţi. Vor schimba locul, numele, îmbrăcămintea, vor călători cu încă alte opt persoane, o bună protecţie împotriva celor din Viitor care nu se vor mai amesteca în viaţa lor.

— Totul pare încîntător, spuse Susan.

Şampania începuse să o ameţească. După-amiaza se scurgea încet, şi mica petrecere era în toi. Simţea că trăieşte în siguranţă, după atîţia ani se simţea pentru prima oară fericită.

— Ce fel de film s-ar potrivi soţiei mele ? întrebă William umplîndu-şi paharul.

Melton o aprecie pe Susan din privire. „Banda" încetă să mai rîdă şi asculta cu atenţie.

— Ei bine, v-aş vedea într-un film de groază, spuse Melton. Povestea unui cuplu, cum sînteţi dv.

— Dă-i drumul.

— Poate o poveste de război, spuse regizorul privind cu atenţie la paharul ridicat în soare.

Susan şi William aşteptau.

— Povestea unui bărbat şi a unei femei ce locuiesc într-o căsuţă situată pe o stradă din anul 2155, poate. De exemplu. Iar acest om şi această femeie înfruntă un teribil război cu super-bombe cu hidrogen, cenzura, moartea ; şi (aici e nodul intrigii) ei fug în Trecut. Sînt urmăriţi de un ins pe care-l cred rău atunci cînd el încearcă în zadar să le amintească de îndatoririle lor.

Lui William îi căzu paharul din mînă pe duşumea.

Domnul Melton continuă. Apoi cuplul se refugie în mijlocul unui grup de cineaşti în care avea încredere. Căci cuplul credea că şi-a găsit liniştea în acel grup.

Susan alunecă într-un fotoliu. Toată lumea se uita la regizor care mai bău un gît de şampanie.

— Acest vin e într-adevăr delicios. Ei bine, acest om şi această femeie nu păreau să înţeleagă cît de importanţi sînt în Viitor. Mai ales bărbatul care deţinea cheia unei noi bombe. Atunci poliţii, să zicem, nu precupeţesc nici timp, nici bani pentru a-i descoperi, pentru a pune mîna pe omul şi pe femeia lui ca să-i aducă înapoi ; totul constă în a-i găsi singuri, într-o cameră de hotel, unde nu-i vede nimeni. Chestie de stratagemă. Poliştii lucrează singuri sau în grupuri de cîte opt. Şi îşi ating scopul, printr-un mijloc sau altul. Nu credeţi că ar fi un film remarcabil ? Susan ? Bill ?

Goli paharul.

Susan rămase inertă, cu ochii aţintiţi în gol.

— Vă servesc cu ceva de băut ? întrebă dl. Melton

William trase de trei ori. Un om căzu dar alţii săriră pe el. Susan scoase un strigăt. O mînă i se puse pe gură. Acum pistolul era pe jos şi William încerca să scape.

Dl. Melton spuse „Vă rog ! Nu putea să se mişte, sîngele îi acoperise degetele. Să nu facem situaţia mai dificilă."

Cineva bătea la uşă.

— Deschideţi !

— Directorul ! spuse Melton, sec. Făcu un semn cu capul. Să mergem.

— Deschideţi ! Chem poliţia !

Susan şi William îşi aruncară cîte privire apoi se uitară la uşă.

— Directorul vrea să intre, spuse Melton. Repede !

O cameră de luat vederi fu aruncată în faţa lor. Apăru o lumină albăstruie ce umplu instantaneu întreaga cameră. Membrii grupului dispărură, unul cîte unul.

— Repede !

Prin fereastra deschisă, în clipa în care dispăru, Susan zări iarba, zidurile mov, galbene, albastre, pavajul ce curgea parcă aidoma unui rîu, un ţăran pe un măgăruş urcînd o colină, un copil care bea limonadă (simţi parcă gustul lichidului în gît), un bărbat sub un palmier cu o chitară (simţi coardele sub degete) şi departe marea, marea albastră şi calmă (se simţea purtată de valuri).

Dispăru. Soţul ei la fel.

Uşa fu sfărîmată. Directorul şi ajutoarele sale se năpustiră înăuntru.

Camera era goală.

— Dar au fost aici ! Adineaori ! I-am văzut intrînd. Şi acum nu mai e nimeni, strigă directorul. Ferestrele au grilaje ! Nu au putut ieşi !

Mai tîrziu, spre seară a fost chemat un preot. Redeschiseră camera, o aerisiră ; preotul sfinţi fiecare colţ al încăperii.

— Ce vom face cu toate astea ?, întrebă camerista. Arătă cu degetul masa unde se găseau 67 de sticle de chartreuse, coniac, cremă de cacao, absint, vermut, tequila, 106 de pachete de ţigări orientale, 198 de cutii de havana.

Traducere de Adi ILIESCU şi Marian MIRESCU

Mihai GRĂMESCU

VIZITECII

I. ACASĂ

1. Veneau de pe un drum de zeci de mii de ani. **Viziteka** era o staţie-mamut, elaborată în cadrul proiectului de cucerire a spaţiului. Fusese concepută de Federaţie ca un vehicul cu acceleraţie uniformă pînă la pragul luminic. De aceea, pentru timpul subiectiv al astronauţilor, călătoria nu durase decît cîteva secole. Pe planetă se scurseseră cîteva zeci de milenii.

Viziteka era o lume închisă, vie, autonomă, azvîrlită între stelele cerului către o ţintă îndepărtată, promiţînd mult-visatul contact cu o altă civilizaţie, cu semenii noştri întru raţiune. Complexul spaţial fusese asamblat, modul cu modul, vreme de un secol, pe o orbită geostaţionară. Echipajul temerarului zbor fusese recrutat dintre cei mai entuziaşti şi pasionaţi oameni de ştiinţă din toate statele Comunităţii Internaţionale. Astronauţii de pe **Viziteka** erau cei mai buni, cei mai frumoşi, cei mai curajoşi şi cei mai bine dotaţi fizic dintre pămînteni : adevăraţi reprezentanţi şi mesageri ai civilizaţiei terestre în Cosmos.

Viziteka se întorcea dintre stele : o planetă de titan-aluminiu purtînd în pîntece biotopul cu autonomie, capabil de regenerare, al cărui randament se apropia sensibil de cifra 1.

Rolul acestui membru artificial fusese acela de a crea condiţii optime de trai celor cîteva sute de generaţii menite să acopere cu viaţa lor distanţa pînă la constelaţia Alfa, din nebuloasa Cîinii de Vînătoare, unde, vreme de o întreagă generaţie, le revenea sarcina de a prospecta planetele îndepărtatului astru, în căutare de fraţi întru inteligenţă. În caz de izbîndă, o parte din cei de pe staţie puteau coloniza lumile propice găsite în cale. Dar staţia **Viziteka** avea misiunea de a se reîntoarce, cu datele culese, acasă.

2. ... Pe parcursul mileniilor, vizitecii aveau să intre în legendă şi mit. Primele generaţii care s-au perindat pe scoarţa planetei după plecarea lor încă le mai aşteptau sosirea triumfală. Da, după douătrei sute de ani, imaginea satelitului artificial ce se rotise cîndva în jurul Pămîntului, spre a se pierde mai apoi în spaţiu, sclipind, la început, ca un al doilea soare pe boltă, se deformase în asemenea măsură oglindită în memoria scurtă a Istoriei, încît actualilor locuitori ai planetei **Viziteka** le rezona mai degrabă a basm, a vis irosit întru idealuri cu neputinţă de atins. Mai ales după apusul revolutei epoci a romantismului cuceririi şi cunoaşterii Cosmosului, Vizitecii deveniseră grandioase proiecţii în eter, eroi magnifici, veşnici temerari ai aspiraţiei spiritului către înalt.

Secolele pieriseră, scurgîndu-se în clep-

sidra cosmică. Mileniile răsturnaseră, unul după altul, giganticul ornic ceresc. Vizitecii nu mai erau decît o parabolă încărcată de tîlcuri morale, amintire ancestrală, aiureală împietînd circulația informației în Complexul Planetar de Stocare și Sistematizare a cristalelor macroprocesoarelor Megasimulatorului de Variante.

Acasă, pe Pămînt, se renunțase de multă vreme la colonizarea spațiului cosmic, ale cărui planuri se vădiseră, pînă la urmă, neeconomice.

Adunarea, stocarea și prelucrarea informațiilor pe Simulatorul de Variante spulberaseră mitul lui „Homo Cosmicus" : nu mai avea nici un sens risipa de energie și irosirea de vieți omenești întru explorări care să dureze generații la rînd, cînd rezultate asemănătoare se obțineau pe Cortexul Planetar al bursei de informații, după care, prin balansări euristice, prin simpla acuplare, simulare și inducere în numai cîteva ore, astronauții-pe-ordinator puteau parcurge nu cîteva sute de mii de milioane de kilometri într-o viață, supuși monotoniei unei stații cosmice închise, ci vieți de vieți de interesante expediții și experiențe de pionierat spațial în lumi la care nu se ajungea cu viteza luminii, ci cu viteza gîndului. Cît privește avantajele materiale aduse planetei-mamă de către coloniile spațiale, nimic nu putea fi atît de scump încît să merite prețul fabulos al unei expediții interastrale de generații. De ce să se aducă din îndepărtate lumi ceea ce se putea, la fel de bine, manufactura pe Pămînt, cu un cost infim pe lîngă cel prohibitiv al unei incursiuni ? Și apoi, din modelele sintetice produse pe simulator, inginerii geneticieni puteau prelucra, crea și controla prin sinteză directă noi germeni, astfel încît în numai cîteva luni să se poată obține producții mult îmbunătățite, atît cantitativ, cît și calitativ, superioare celor naturale, capturate de expediționari cu atîta efort și atîtea primejdii.

Sau, dacă vreun proces tehnologic solicita, să zicem, hipermaterie pulsarică în prag de black-hole, ce sens avea să riști o expediție pînă la o stea neutronică, atunci cînd infima cantitate necesară cerea cine știe ce sacrificii și cînd rezultate similare se puteau obține prin transmutările dirijate ale cîtorva megatone de uraniu, fără nici un eroism, fără a jertfi viața nimănui ?

Cît despre întîlnirile cu semenii întru rațiune, ce sens ar fi avut ? Dacă erau la nivelul de civilizație echivalent nouă, legea contactelor preciza primejdia unor conflicte interastrale ; dacă ne erau inferiori tehnic și tehnologic, erau expuși invaziei ; dacă ne erau superiori, noi am fi fost cei primejduiți.

Cele cîteva stații, lansate în perioada romantică de la începuturile Epocii Noastre, se întorseseră acasă una cîte una și, după demontare, fuseseră folosite în scopuri mult mai practice și utile. Trecuseră deja milenii de cînd pămîntenii nu mai lansaseră stații-mamut : **Viziteka** fusese ultima încercare.

Vizitecii avînd de străbătut cel mai lung drum, pentru stație secular, pentru Pămînt multimilenar, intraseră de mult în basm, nimeni nemaicrezînd în existența lor reală și, cu atît mai puțin, în posibilitatea întoarcerii lor.

Dar, într-o bună noapte, înaintea ochilor uimiți ai observatorilor cerești, hologramele emisferei nordice au semnalat o stea desprinzîndu-se dintre stele. Era un planetoid cu mult mai mare decît satelitul natural al planetei, un titan pitic, un obiect cosmic de dimensiuni medii, un monstru superluminic, produs al unei tehnici energofage și inimile sutelor de miliarde ale planetei își opriră o clipă bătăile.

„Se întorc vizitecii !" murmurau cu evlavie miliarde și miliarde de guri.

Viziteka, asemeni oricărui vehicul luminic, nu era înzestrat, din concepție, cu stații puternice de emisie-recepție. Cu cine, și cum, și cu ce, mai ales, să comunici peste cataracta de spațiu-timp căscîndu-se între tine și sursă cu cea mai mare viteză dintre toate ? Colosul era mut, ca însuși universul din care năvălise atît de neprevăzut în realitatea sistemului solar. Cîtă vreme **Viziteka** frînase de pe orbita luminică pe traiectoria circumsolară, nimeni nu o remarcase ; abia după înscrierea ei în cosmocuanta celei de-a treia viteze cosmice omenirea îi remarcase prezența.

... Paraboloizii turnurilor de observație se rotiră încet pe axele focalizatoare, reperînd ținta. Biliardele de megaergi lansară proiectilul hiperdens.

Nu s-a dat nici o explicație. Experientele anterioare, precum și simulările anticipative dovedeau fără tăgadă că nici nu putea fi vorba de expunerea civilizației noastre la primejdia unui contact cu asemenea vagabonzi stelari. Singurul gest acceptat de Simulatorul de Variante era distrugerea stației !

Scintilația uneltei lovi în plin. Pămîntul nu mai utiliza de multă vreme arme, ci unelte. În noaptea aceea, precum și în nopțile următoare, pămîntenii au fost martorii fascinați ai unei serbări cu artificii cît cerul : floarea de foc deschisă fără ecou pe cerul mut și-a revărsat corola de pete însîngerate, desfășurîndu-se și spulberîndu-se în spațiu, luminînd ca ziua nopțile dintre paralelele 18° N și 79° N.

... Îi mai puteam considera, oare, pe vizitecii întorși acasă, oameni ? Era gestul pămîntenilor o crimă ? Cain îl ucisese pe fratele său Abel ?

În zecile de mii de ani care despărteau cele două civilizații, în mod atît de fatal diferite, vizitecii deveniseră pentru omenire o specie infra-umană, un esec de mari proporții, ceva ca brontozaurii sau peștii cu aripi.

Vizitecii nu mai aveau loc pe planetă. Oamenii renunțaseră de multă vreme la înjosirea celorlalte specii prin expunerea la contactul degradant cu specia dominantă, și asta din două pricini esențiale : 1. Oamenii au devenit ființe serioase — pe ei nu-i mai amuză circurile și parcurile. petrecîndu-și, încă de la naștere, mai bine de 90% din viață pe simulator, și 2. pe Pămînt, alături de om, nu a mai supraviețuit, în Era Noastră, nici o altă specie subumană.

Cît despre informațiile aduse de vizitecii, nu mai avea nimeni nevoie de ele — se refereau la locuri și lucruri de multă vreme cunoscute sau, dacă nu, conțineau informații minore, inutile evoluției civilizației și culturii umane.

Cîtă vreme „readaptarea" vizitecilor la noua civilizație rămînea o utopie, coborîrea lor pe Pămînt nu numai că ar fi fost inutilă, dar ar fi periclitat liniștea și ordinea întregii lumi.

II. ÎNTOARCEREA VIZITECILOR

Se întorceau din stele. De o sută, de o mie, de o mie de mii de generații, unica lor speranță era să ajungă înapoi. Acasă !

Erau mașini de luptă perfecte. De o întreagă istorie, cît durase drumul lor pînă la steluța aceea minusculă din Nebuloasa Cîinilor de Vînătoare, nu făcuseră nimic altceva decît să se pregătească să înfrunte orice primejdii, oricît de dificile. Populațiile întîlnite acolo puteau să-i întîmpine cu ostilitate. Ei trebuiau să fie pregătiți de orice.

Se întorceau Acasă din Stele. Dar care mai era casa lor ?

Se întorceau biruitori. Cuceriseră lumi noi, își lăsaseră amprenta peste tot pe unde trecuseră. Răseseră din temelie civilizații multimilenare. Distruseseră civilizații în devenire. Se rotiseră pe orbitele unor sori noi. Implantaseră civilizația urii și a crimei în toate punctele galaxiei prin care le călcaseră picioarele. Lăsaseră germenii culturii distrucției pe planete cu teribile cîmpuri gravifice sau pe mărunți asteroizi a căror atmosferă depășea 200° C.

Erau invincibili. Mesagerii unei lumi tinere, pornită la asalt, spre a cuprinde în ghearele ei Universul.

Se întorceau dintr-o rută de mii și mii de ani-lumină. SE ÎNTORCEAU ! Tot ce îndureseră nu avusese drept scop decît această Întoarcere.

Se întorceau vizitecii !

Desigur, ei nu mai arătau a oameni, erau altă specie, dacă s-ar fi extras un vizitec din armura lui de titan-aluminiu, el ar fi semănat cu o plasă fină de țesături, ca un păienjeniș. Ochii, două bile negre, bulbucate, legate printr-o delicată țesătură nervoasă de creierul imens, pelicular, strecurat prin toate firidele kiborgului : constiința de neatins a unei mașini cu neputință de zdrobit.

Un vizitec rezista la cîteva sute de grade celsius fără nici o suferință fizică ; la peste o mie de grade celsius necesita urgente reparații capitale ; vizitecii aveau incorporate în structură transmutanțe specifice, astfel încît nu aveau nevoie de hrană, nu aveau nevoie de aer, nu aveau nevoie de nimic. Erau total autonomi. Cu ajutorul giganticelor lor aripi, puteau atinge viteze supersonice. Dacă era distrus, dar rămînea din el fie și un singur cromozom, un vizitec putea fi reconstituit în cîteva ore. Atunci cînd era distrus total, din memoria computerului stației sau din memoria colectivă a celorlalți vizitecі se putea prelua codul lui genetic, ceea ce permitea reconstituirea sa în cîteva zile, prin sinteză directă. Vizitecii erau indestructibili. Vizitecii erau arme perfecte.

Dar viața propriu-zisă a unui vizitec nu dura mai mult de cinci perioade scurte de timp. După acest termen, toate celulele lui erau deja atît de profund modificate, încît el devenea cu totul altul, identic sieși, dar fundamental străin.

Cînd Viziteka a fost distrusă, din pîntecul ei s-au răspîndit în spațiu cîteva milioane de vizitecі. Și, după numai cîteva ore, pe Pămînt s-a pornit o ploaie de îngeri metalici, sclipind spectral din aripile fosforescente.

Veneau Vizitecii.

Kurt TUCHOLSKI

(Germania)

Puricele

ÎN departamentul Gard — acolo unde se află Nimes și podul Gard — funcționara unui mic birou poștal, o domnișoară de o anumită vîrstă, avea prostul obicei să deschidă scrisorile ce-i treceau prin mînă și să le citească.

Toată lumea știa asta. Dar în Franța unele instituții — cum ar fi portarii și P.T.T. — sînt tabu : n-ai voie să te atingi de ele și nimeni nu se atinge.

Funcționara continua deci să citească scrisorile și indiscrețiile ei năștеau uneori discordie printre locuitori.

În același departament exista un castel frumos, locuit de un conte foarte inteligent.

Se întîmplă că și conții să fie uneori inteligenți în Franța. Acesta concepu într-o zi un plan pe care îl puse imediat în aplicare.

În fața unui notar chemat de conte, acesta din urmă scrise unuia din corespondenții săi o scrisoare astfel redactată :

Dragă prietene,

Cunoscînd că d-ra Emilie Duport, funcționara poștală, are o curiozitate bolnăvicioasă și de aceea deschide toate scrisorile noastre spre a le citi, îți trimit aci alăturat, spre a o lecui o dată pentru totdeauna, un purice viu. Îți strîng prietenește mîna.

Al tău
(Semnat) Koks

Contele închise cu grijă scrisoarea în prezența notarului.

Dar nu puse nici un purice în ea. Cînd scrisoarea ajunse destinatarului, înăuntru era unul

DESCARTES
CUGET, DECI EXIST
DAR EU NU CUGET...
DECI, NU EXIST!
DAR CÎND ÎMI SPUN CĂ NU CUGET...
... CUGET!
DECI, EXIST!

MARINA NICOLAEV-UNGUREANU : Zbor ;

Cheile

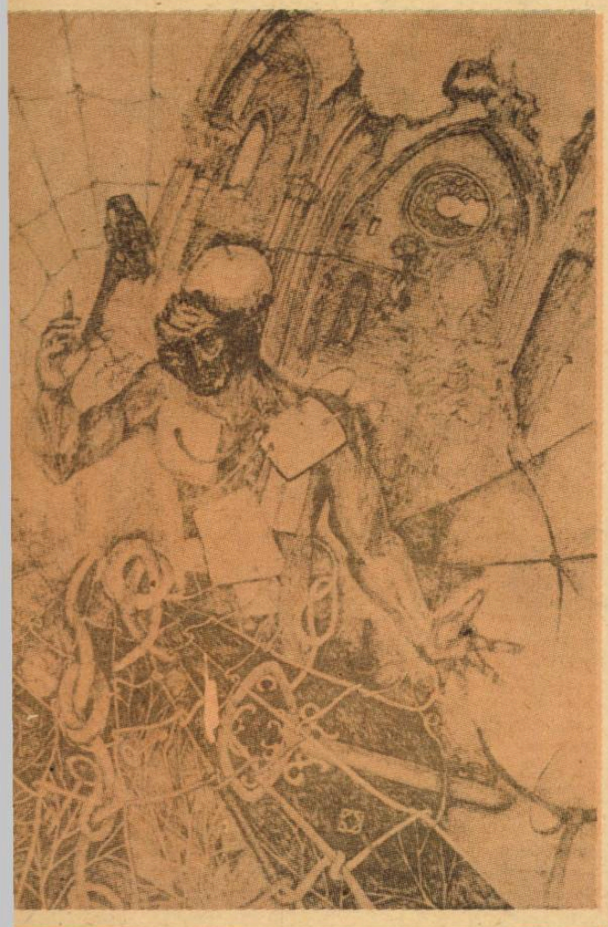

Marius STĂTESCU

PAZNICUL

DEŞERTUL în mijlocul căruia Bertescu îşi aşezase casa m-a intimidat din prima clipă. Cu gesturi încetinite de costumul de protecţie mi-a indicat dunele şi nisipul, spunîndu-mi ce înseamnă.

— Am cercetat multe planete pînă l-am descoperit. Trebuia să fie nesfîrşit, simplu şi, cel mai important — să-mi inspire teamă. Orice deşert, vei spune, inspiră teamă. Dar nu o astfel de senzaţie căutam. Trebuia ca miliardele de miliarde de fire de nisip să fie vii, cristaline atunci cînd presari cîteva pe un geam şi le pui în bătaia razelor. Trebuia să fiu convins că tăcerea lui este de fapt un somn adînc din care oricînd se poate trezi. În fiecare dimineaţă mă scol cu spaima că uitîndu-mă pe geam nu voi mai găsi deşertul. Ce altceva să găsesc ? Asta-i spaima cea mai mare : că nu pot să-mi imaginez.

...La Bertescu am ajuns în felul următor : în biblioteca unei astronave de croazieră răsfoiam un catalog al planetelor prin apropierea cărora treceam. M-am oprit la cea indexată „De evitat". Nu avea nume. Doar un indicativ. După enumerarea caracteristicilor urma un comentariu : „Reprezintă o eternă necunoscută, oricînd o posibilă ameninţare..." Şi în sfîrşit o notă : „Cunoscută şi sub numele de Planeta Infinită, numită astfel de către exploratorul Bertescu".

Cu prima ocazie i-am vorbit căpitanului despre planetă. Mi-a spus :

— Nu am voie să opresc acolo, dacă asta doreşti. Eram dezamăgit. Probabil că se putea citi pe faţa mea căci acesta a continuat :

— În schimb îţi pot spune cum se poate ajunge la Bertescu.

— Am citit că este explorator.

— A fost. Printre cei mai buni. Ultima lui misiune şi-a îndeplinit-o pe... şi căpitanul a ezitat înainte de a rosti cuvîntul, Planeta Infinită. A zîmbit stînjenit.

— Apoi ? am întrebat rece pentru a nu trezi la celălalt suspiciune.

— Locuieşte sigur, în mijlocul unui deşert azuriu. Păzeşte ceva, şi iarăşi a ezitat. Oarecum oficial, a explicat.

— E bătrîn ? am întrebat prins de imaginea neclară pe care mi-o oferise despre Bertescu.

A zîmbit detaşat (abia acum constata că subiectul îl ocolea cu bună ştiinţă) şi aproape a psalmodiat :

— Nu chiar atît de bătrîn încît să nu se poată face înţeles. Da, într-adevăr foarte bătrîn.

...L-am privit pe Bertescu, străin în această lume pustie şi m-am întrebat dacă este firesc să fie astfel. Combinezonul galben îmi amintea de un monument ridicat în amintirea unui explorator mort pe o planetă — obscură pentru mine. Artistul alesese ca material aurul — metal plin de orgoliu şi dominator. Statuia era pusă în piaţa principală a unei mari metropole, atingîndu-şi scopul : de a fi privită. Bertescu nu era o operă ci un om viu şi singur. Prin vizorul căştii faţa uscată şi brăzdată de riduri — pomenesc şi acest lucru — era aproape imobilă. Numai buzele se mişcau evident cu economie, atunci cînd vorbea.

— De peste treizeci de ani, a continuat, sînt aici pentru a găsi nu o certitudine, ci o probabilitate a infinitului.

— Mai exact, ce faci ? l-am întrebat după o vreme, cînd, după ce tăcuse s-a lăsat, îndoindu-şi picioarele, spre sol şi a început să strecoare nisipul printre degetele mănuşii.

— Vino să-ţi arăt.

Modul de dispunere a încăperilor şi culoarelor ce alcătuiau casa era ciudat. Pentru a trece dintr-o cameră în alta, despărţite doar de un perete, a trebuit să parcurgem o distanţă apreciabilă. Şi apoi mai erau ecranele de forţă pe care Bertescu le ridica şi le cobora cu rapiditate. Îmi spunea cu orgoliu că fără el oricine s-ar rătăci.

Camera era rombică, un perete fiind prevăzut cu un geam bombat, oferind priveliştea monotonă a pustiului.

— Acestea, a început el să vorbească, aşezîndu-se lîngă geam, reprezintă vestigiile celei mai avansate civilizaţii din cîte au existat în Univers. Eu spun vestigii dar s-ar putea să mă înşel. Aceste inteligenţe — vei vedea de ce le numesc astfel — au ajuns la acel grad de perfecţiune (cîndva, n-au importanţă acele timpuri pentru noi) ce le permitea totul. Chiar şi nemurirea : cu un preţ pe care eu unul nu l-aş plăti. Aveau posibilitatea ca printr-o tehnologie subtilă să se eternizeze în structura cristalelor unei anumite planete, cunoscută de ei ca fiind cea mai potrivită acestui scop. Cîţi au ales această cale ? Dacă au fost şi temători care nu s-au aventurat în eternitate ? Nu dispunem de nici un indiciu.

Deci, astfel aflaţi în starea de inteligenţă pură, au început să se joace cu imaginaţia — acest instinct de conservare al raţiunii. Înţelegi ? E ca şi cum eu, ca individ distinct al civilizaţiei mele, aş fi în acelaşi timp ca toţi ceilalţi oameni care trăiesc asemeni mie. Şi-au instalat şi pe alte planete „terenuri inteligente". Una din aceste zone colonizate presupun că este deşertul în mijlocul căruia ne aflăm.

Nu dă nici un semn de viaţă — cuvîntul mi se pare hilar în acest caz — şi nu are efecte asupra cîmpului de forţă, cum se întîmplă pe Planeta Infinită. Acolo nu poţi rezista mai mult de cîteva zile. Cristalele cîntă, dar nu pentru urechi. Solul e tare, dar, la suprafaţa lui, parcă pluteşti. Soarele străluceşte, dar nu pentru a da căldură. Dacă te încăpăţînezi să rămîi, mori. Simţi cum eşti tras, puţin cîte puţin, spre structura care alcătuieşte solul, tot un deşert.

Întîi constaţi că existi şi asta te şochează. Şi eşti convins că ai aflat o noutate. Apoi intri în transă. Cunoşti o mulţime de făpturi, ca într-un vis : deformate şi lugubre. Se rotesc şi se reped spre tine, cel care ţipi şi faci eforturi să te trezeşti. În cele din urmă eşti iarăşi stăpîn pe tine şi dacă nu părăseşti planeta imediat s-a terminat : din următoarea transă nu te vei mai trezi niciodată. Au fost mulţi (şi poate că mai sînt temerari) pe care echipele de salvare i-au cules de pe nisip ţepeni, duri ca diamantul. După cîte ştiu nu prea se mai poate coborî pe planetă.

A tăcut şi a privit pe geam asfinţitul reflectîndu-se în nisip.

— Cristale, a murmurat. Poate vii... Dar neactivate. S-a întors către mine, cel din spatele lui, emoţionat din cauza fenomenului :

— Crezi că ar putea fi nişte roboţi de-ai lor ?

— Roboţi ?

— Roboţi. Cum noi avem roboţii noştri, făcuţi pe măsura noastră, ei de ce să nu fi avut roboţi puri, aidoma creatorilor ?

— Probabil pentru culegere de date ? pun doar pentru a pune o nouă întrebare.

— Nu cred. Informaţiile lor cuprindeau toată galaxia. Sau poate chiar metagalaxia. Sau poate şi mai mult decît atît... Sînt sigur nişte maşinării, şi a arătat spre deşert. De aceea aici nu se întîmplă nimic din ceea ce se întîmplă pe Planeta Infinită.

— Şi casa ? am întrebat. De ce e aşa complicată ?

— De fapt nu e o casă. Este o staţie de observaţie şi o poartă de salvare pentru mine sau pentru noi doi, dacă invazia ar avea loc în acest moment.

— Invazie ? Din ce parte şi de ce aici ?

— Din Planeta Infinită. Dar să-mi continuu povestea — îmi place să o numesc

astfel — pentru a-ți răspunde la a doua întrebare. Eu, sau altul (nu contează eroul în aceste momente) coboram pentru prima dată pe planetă. Eram ultimul care mai putea face asta din toată expediția. Cîțiva dintre ai noștri pieriseră cum se piere acolo. Am trecut de prima transă cu bine. Am revenit pe astronavă și ceea rămînea de făcut era să plecăm. Atunci m-am hotărît ; dar atunci nu puteam înțelege. Nici să-l înțeleg pe cel care s-a hotărît, ți-am mai spus : nu e necesar să fi fost eu. Comandantul a acceptat, dar experiența urma să aibă loc în condiții de protecție specială.

Am descins din nou pe nisipul auriu, avînd în spate două blocuri energetice legate prin unde cu nava. Am căzut în a doua transă. Și m-am trezit. Prea repede însă pentru a-mi da seama ce se întîmplă acolo, în vis, dar nu într-atît de repede ca să nu aflu adevărul. Reîntors la bord — nu mi se părea ciudat că nu murisem — le-am aruncat celorlalți, strînși în sala de comandă, tăcuți și gravi (credeam că importanța reușitei îi făcea așa), cuvinte triumfătoare. Totul nu este decît un vis, explicam. Un vis uriaș, colectiv, al unor rațiuni. Tîrziu am observat că vorbele mele nu-i interesează. Am tăcut surprins. Comandantul mi-a făcut semn să-l urmez în camera de gardă. Acolo am zărit două trupuri învelite în giulgiu negru, presărat cu stele albe.

„Au murit cum se moare în deșert", mi-a șoptit el. Nu știam dacă era reproș sau simplă explicație. După atîția ani știu că era spaimă. Cei doi dirijau energia spre blocurile din spatele meu. Moartea venise la ei găsindu-mă pe mine prea puternic.

Îți mai dau cîteva amănunte. Am dedus că ființele — te rog să le gîndești astfel — au blocat accesul la energia vitală. Dar nu înseamnă că au murit. Visează. Și toate visele lor devin unul singur, uriaș și hrăpăreț. Cum de au ajuns aici ? Presupun că au simțit o primejdie, sau au depistat-o. Și-au rechemat toți indivizii pe planeta de origine. Deșertul ăsta, și Bertescu a arătat atunci spre geam, e echivalentul unei instalații de teletransport, instalații la care noi încă visăm. De aceea ți-am spus că-l cred alcătuit din roboți. Apoi s-au ascuns în somn. Mă întreb ce i-a putut înspăimînta ? Eu cred — a răsuflat adînc și a continuat, — că au descoperit capătul Universului, sau un paradox în raționamentul care duce la certitudinea infinitului. Ei înșiși reprezentau ceva infinit prin modul de a fi. Poate că nu se vor trezi niciodată. Poate că dorm de miliarde de ani sau numai de cîteva mii. Se vor trezi și se vor îndrepta (spun îndrepta pentru că nu am alt cuvînt care să exprime omniprezența lor) spre locurile de unde s-au retras atunci cînd ceea ce i-a speriat va dispare. Eu sînt aici un paznic. Dacă deșertul va prinde viață — mă tot întreb : cum va arăta ? — în sistemul nostru se va da alarma, iar eu voi părăsi aceste locuri, nu înainte de a admira priveliștea pe care nu mi-o pot închipui acum, nici nu mi-o pot închipui.

* * *

Bertescu nu mai e de mult. Acum eu îi țin locul. Am îmbătrînit păzind deșertul. Înainte de a veni să-mi îngrop viața aici mi s-a permis o vizită pe Planeta Infinită. Aștept, obosit, un înlocuitor. Pe cel care am fost eu, atunci cînd am venit, mînat de curiozitate la Bertescu. Mulți vizitatori s-au perindat prin stație. Am repetat gesturi și vorbe. Unul dintre ei se va hotărî. Nu e important care anume. Contează ca paznicul deșertului să fie nemuritor. Eu și toți cei care vor urma vor purta numele primului : Paznicul Bertescu. Apoi mă întreb (nu mi s-a spus) : pe cel dinaintea mea îl chema într-adevăr Bertescu ?

T. GODWIN

ECUAȚIILE NEMILOASE

NU ERA singur. Nu ar fi știut, dacă nu i-ar fi indicat-o acul alb al cadranului micuț de pe panoul din fața lui. Era singur în camera de control ; nu se auzea decît murmurul motoarelor... dar acul cel alb se deplasase. Arătase zero atunci cînd naveta fusese lansată de pe **Stardust** ; acum, după o oră, se deplasase. În magazia de rezervă, lipită de camera de control, se găsea ceva, un corp care degaja căldură.

Putea să fie un singur fel de corp... un corp viu, omenesc.

Se lăsă pe spate în scaunul de pilot și respiră adînc și încet, gîndindu-se la ceea ce avea de făcut. Era un pilot NDU, insensibil la vederea morții, obișnuit cu ea și lipsit de emoții înaintea agoniei unui alt om. Nu avea de ales acum... dar și unui pilot NDU îi trebuiau cîteva clipe înainte de a traversa camera și a ucide, cu sînge rece, un om pe care încă nu-l întîlnise.

Bineînțeles că ar fi făcut-o. Asta era legea, afirmată clar și răspicat în încruntatul paragraf L, secțiunea 8, a Regulamentului Interstelar : „Orice pasager clandestin descoperit într-un NDU trebuie ejectat fără întîrziere."

Era legea, care nu permitea nici un drept de apel.

Era o lege care nu fusese aleasă de oameni, ci de circumstanțele granițelor spațiale. Expansiunea galactică urmase dezvoltării călătoriei hiperspațiale și, pe cînd oamenii se împrăștiau dincolo de granițe, se ridicase problema contactului dintre coloniștii izolați și expedițiile de explorare. Uriașele crucișătoare hiperspațiale, produsul combinării geniului și efortului Pămîntului, se construiau încet și erau scumpe ? Nu erau atît de multe încît fiecare colonie să aibă unul. Crucișătoarele transportau coloniștii spre lumile noi și făceau vizite periodice, conform unor orare stricte ; nu se puteau opri sau vizita colonii programate altădată : întîrzierile le-ar fi perturbat orarul și ar fi produs confuzie și nesiguranță, fisurînd interdependența complexă dintre Pămînt și lumile noi.

Trebuia, totuși, să existe o metodă de a trimite materiale sau asistență în cazul unei urgențe ivită pe o lume netrecută în grafic, iar răspunsul îl constituiau Navele Dispecere pentru Urgențe. Mici, ocupau un spațiu redus în cala crucișătorului ; construite din aliaje ușoare și plastic, erau acționate cu un motor de rachetă care consuma relativ puțin combustibil. Fiecare crucișător dispunea de patru NDU, iar cînd se recepționa un apel crucișătorul cel mai apropiat revenea în spațiul normal și lansa un NDU cu materialele cerute, sau cu personal, apoi dispărea din nou, continuîndu-și mersul.

Crucișătoarele erau acționate de convertizoare nucleare și nu utilizau combustibil lichid, însă convertizoarele erau prea mari și complexe pentru a fi instalate pe NDU. Din această cauză, crucișătoarele erau nevoite să transporte o cantitate limitată de combustibil pentru motoarele navetelor ; combustibilul era raționalizat, iar computerele determinau strict cantitatea necesară pentru misiunea fiecărei NDU. Computerele luau în calcul coordonatele traiectoriei, masa NDU, masa pilotului și a încărcăturii ; erau exacte și clare : nu prevedeau și nu acceptau masa suplimentară a unui pasager clandestin.

Stardust fusese solicitată de una dintre expedițiile de explorare de pe Woden ; cei șase membri ai expediției se îmbolnăviseră de febra transmisă de musculițele verzi „kala", iar rezerva lor de ser fusese distrusă de un ciclon abătut asupra taberei. **Stardust** urmase procedura obișnuită : reintrase în spațiul normal pentru a lansa un NDU cu ser antifebră, apoi dispăruse în hiperspațiu. Acum, după scurgerea unei ore, cadranul spunea că în magazie nu se găseau numai cutiile cu ser.

Privi ușa albă și îngustă a magaziei. Acolo, înăuntru, un alt om trăia, respira și începea să spere că era deja prea tîrziu ca pilotul să-i facă ceva în momentul descoperirii. Era prea tîrziu ... pentru omul din spatele ușii, era mai tîrziu decît ar fi crezut-o, și într-un mod îngrozitor.

Nu exista alternativă. Combustibilul suplimentar ar fi fost folosit în timpul frînării pentru compensarea masei intrusului ; scăderi infinitezimale de combustibil, neimportante pînă cînd nava nu s-ar fi apropiat de destinație. După aceea, la o distanță de sol care ar fi putut să fie de ordinul miilor, sau zecilor

Afișul celui de al 17-lea Festival internațional al filmului științifico-fantastic

de mii de metri, depinzînd de masa navei și a încărcăturii, precum și de perioada de frînare, pierderile de combustibil s-ar fi făcut simțite : NDU ar fi căzut liber. Navă, pilot și pasager clandestin s-ar fi amestecat laolaltă într-o masă de metal, plastic, carne și sînge, împlîntată în sol. Călătorul clandestin își semnase condamnarea la moarte în clipa în care se suise în navă ; nu i se putea permite să mai omoare alți șapte oameni.

Privi din nou acul alb, apoi se ridică în picioare. Ceea ce avea să urmeze era neplăcut pentru amîndoi ; cu cît mai repede, cu atît mai bine. Traversă camera de control și se opri în fața ușii albe.

— Ieși afară ! Glasul îi răsună aspru și poruncitor peste murmurul motoarelor.

I se păru că aude un fișîit înăuntru, apoi nimic. Își închipui intrusul, ghemuindu-se într-un colț, brusc îngrijorat de posibilele consecințe ale faptei sale, pierzîndu-și încrederea.

— Am zis, afară !

Îl auzi mișcîndu-se și așteptă cu ochii pe ușă și cu mîna lîngă pistolul de la șold.

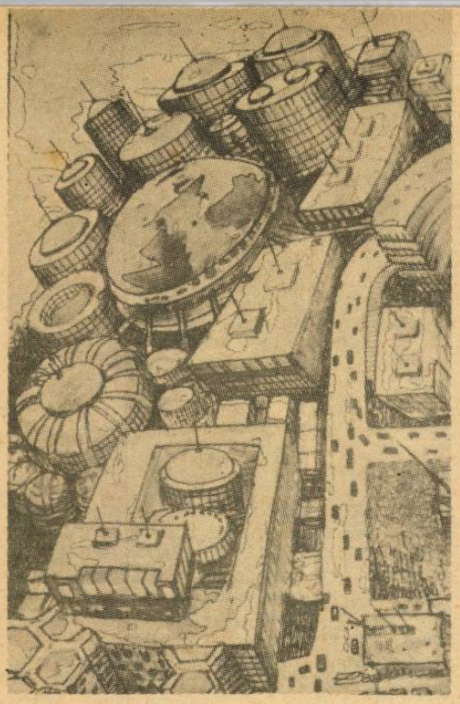

Desen de CORNEL IONICELI

PETRU ZMED : Eternul purgatoriu

Ușa se deschise și pasagerul clandestin ieși zîmbind.

— Gata... mă predau. Ce-o să-mi faci ? Era o fată.

O privi amuțit, cu mîna căzîndu-i de pe pistol ca sub efectul unei lovituri puternice și neașteptate. Pasagerul clandestin nu era un bărbat... era o fată, o adolescentă, stînd în fața lui, încălțată cu sandale romane, cu vîrful părului castaniu și cîrlionțat puțin mai înaltă decît umărul lui, cu un parfum dulce, abia simțit, și cu chipul zîmbitor, ridicat în sus, așa încît ochii ei să-l privească neștiutori și netemători, așteptînd răspunsul.

„Ce-o să-mi faci ?" Dacă ar fi fost vocea groasă, sfidătoare a unui bărbat, i-ar fi răspuns acționînd repede și eficient. I-ar fi luat discul de identificare și i-ar fi ordonat să intre în ecluză. Dacă ar fi refuzat, folosea pistolul. N-ar fi durat mult : într-un minut, corpul ar fi fost ejectat în spațiu... dacă ar fi fost un bărbat.

Se întoarse pe scaunul de pilot și îi făcu semn fetei să se așeze pe ieșitura, ca o cutie, a sistemului de comandă. Îl ascultă în tăcere, cu zîmbetul transformat în sfiiciune și cu expresia unui cățeluș care știe că o să fie pedepsit pentru greșeala lui.

— Tot nu mi-ai răspuns, rosti ea. Sînt vinovată, ce-o să mi se întîmple acum ? O să plătesc o amendă, sau ce ?

— Ce făceai aici ? întrebă el. De ce te-ai ascuns pe NDU ?

— Vroiam să-mi văd fratele. E cu echipajul de pe Woden și nu l-am mai văzut de zece ani, de cînd a părăsit Pămîntul.

— Unde mergeai cu **Stardust** ?

— Pe Mimir. Mă așteaptă o slujbă acolo. Fratele meu a trimis tot timpul bani pentru noi, pentru tata, mama și mine, și mi-a plătit un curs special de lingvistică. L-am absolvit înainte de termen și mi s-a oferit să plec pe Mimir. Știam că Gerry mai are aproape un an de stat pe Woden și pînă o să vină pe Mimir, așa că m-am ascuns aici, în magazie. Era destul loc pentru mine și o să plătesc amenda. Sîntem numai doi frați : Gerry și cu mine, nu l-am văzut de atîta timp și nu mai voiam să aștept încă un an, acum, că aveam ocazia, chiar dacă știam că am să încalc niște reguli.

„Știam că am să încalc niște reguli..." Pe de o parte, nu putea fi acuzată că nu cunoștea legea ; era de pe Pămînt și nu-și dădea seama că legile granițelor spațiale trebuie să fie dure și necruțătoare ca și mediul care le dădea naștere. Deși, pentru a-i proteja pe cei asemenea ei de urmările ignoranței lor, pe ușa care ducea la hangarul NDU din **Stardust** exista o inscripție clară și vizibilă :

STRICT INTERZIS
PERSOANELOR NEAUTORIZATE !

— Fratele tău știe că te aflai pe **Stardust** în drum spre Mimir ?

— Da, sigur. Cu o lună înainte de decolare, i-am trimis o spațiogramă că am absolvit și o să plec spre Mimir. Știam deja că după un an are să vină pe Mimir. O să fie avansat, o să aibă baza pe Mimir și n-o să mai fie tot timpul în explorare, ca acum.

Pe Woden existau două expediții, și el întrebă :

— Cum îl cheamă ?

— Cross... Gerry Cross. Face parte din Grupul Doi, așa era adresa lui. Îl știi ?

Grupul Unul ceruse serul ; Grupul Doi se afla la opt mii de mile distanță, dincolo de Oceanul Vestic.

— Nu, nu l-am întîlnit niciodată, răspunse el și se întoarse către panoul de control, reducînd frînarea la o zecime din accelerația gravitațională ; știa că nu putea decît să prelungească sfîrșitul inevitabil.

Senzația reducerii decelerării era asemănătoare cu cea a căderii și fata, surprinsă, se ridică pe jumătate.

— Acum mergem mai repede, nu-i așa ? întrebă ea. De ce ?

Îi spuse adevărul.

— Ca să mai economisim combustibil un timp...

— Vrei să spui că nu ne ajunge ?

Ocoli răspunsul, punînd o întrebare.

— Cum ai reușit să te strecori ?

— Am intrat, pur și simplu, cînd nu era nimeni acolo, răspunse ea. Vorbeam gelaneza cu fata care face curățenie în biroul de aprovizionare, cînd a intrat cineva cu un ordin pentru echipajul de pe Woden. M-am strecurat în magazie după ce nava fusese pregătită, înainte ca să apari. A fost un impuls de moment, doream să-l văd pe Gerry... dar după felul încruntat în care mă privești se pare că n-a fost un impuls prea inteligent. Dar o să fiu o infractoare model... sau o prizonieră ? Îi zîmbi din nou. Intenționez să-mi plătesc călătoria asta nu numai cu amenda. Pot găti și spăla, și știu tot felul de lucruri folositoare, pînă și medicină.

Mai era doar o întrebare.

— Știai ce solicitaseră cei de pe Woden ?

— Nu. Cred că echipament, ceva ce le trebuia acolo.

De ce nu fusese un bărbat cu un motiv ascuns ? Un evadat, fugind de justiție, căutînd să se piardă într-o lume nouă ; un oportunist, căutînd un mijloc de a ajunge la o colonie unde să găsească lîna de aur ; un escroc...

Poate, o dată în viață, un pilot NDU avea să găsească un asemenea pasager în nava lui : bărbați răi, egoiști și vicleni, bărbați violenți și periculoși... dar nu o fată cu ochii albaștri, zîmbitoare, gata să plătească amenda și să muncească în timpul călătoriei pentru a-și vedea fratele.

Se întoarse către bord și conectă apelul spre **Stardust.** O făcea zadarnic, însă nu putea, pînă cînd nu irosea și acea ultimă speranță, nu putea să o ia și să o arunce în ecluză, așa cum ar fi făcut cu un animal... sau cu un bărbat. Avînd frînarea o zecime de ge, întîrzierea nu era periculoasă.

Din difuzor se auzi un glas :

— **Stardust.** Identifică-te și transmite.

— Barton, NDU 34G11. Urgență. Dă-mi-l pe căpitanul Delhart.

Urmă un vălmășag de zgomote, timp în care cererea sa era transmisă. Fata îl urmărea fără să mai zîmbească.

— Îi pui să vină după mine ? întrebă ea.

— Căpitane, se auzi o voce din difuzor, NDU solicită...

— O să vină după mine ? repetă fata. Nu o să apuc să-mi văd fratele ?

— Barton ? Glasul aspru al căpitanului Delhart răsună în difuzor. Ce e cu urgența asta ?

— Un pasager clandestin, răspunse el.

— Un pasager clandestin ? Tonul era de surpriză. Nu-i ceva foarte obișnuit, dar de ce mesajul de urgență ? L-ai descoperit la timp ca să n-ai probleme și cred că ai înștiințat Arhivele Navei, pentru a-i anunța rudele apropiate.

— De asta v-am și chemat. Pasagerul e încă la bord, iar circumstanțele sînt diferite.

— Diferite ? îl întrerupse căpitanul cu o voce nemulțumită. Cum pot fi diferite ? Știi că ai o cantitate limitată de combustibil, cunoști legea la fel de bine ca și mine : „Orice pasager clandestin descoperit într-un NDU trebuie ejectat fără întîrziere."

Fata inspiră adînc.

— Ce vrea să zică ?

— Pasagerul este o fată.

— Ce ?...

— Dorea să-și vadă fratele. E doar o puștoaică și nu știa ce face.

— Înțeleg. Conciziunea căpitanului dispăruse. M-ai chemat în speranța că aș putea face ceva ? Continuă fără să aștepte un răspuns : Îmi pare rău... nu pot. Crucișătorul trebuie să-și mențină graficul ; de el depinde viața nu numai a unei persoane, ci a multora. Știu ce simți, dar n-am nici o putere. Trebuie să-ți faci datoria. O să te pun în legătură cu Arhivele.

Difuzorul se stinse și el se întoarse către fată. Se lipise de perete, rigidă, cu ochii mari și speriați.

— Ce voia să-ți spună prin „să-ți faci datoria" ? Să mă ejectezi... să-ți faci datoria, ce voia ? După cum spunea... nu, nu se poate. Ce voia. Ce voia de fapt ?

Mai avea prea puțin timp ca să încerce o minciună în locul adevărului crud.

— Exact ce-ai înțeles.

— Nu !

Sări de lîngă el, de parcă ar fi lovit-o, cu o mînă pe jumătate ridicată, parcă apărîndu-se, și cu o scînteie de neîncredere în ochi.

— O să trebuiască.

— Nu ! Glumești... nu ești sănătos ! Nu se poate !

— Îmi pare rău. Îi vorbi încet, blînd : Trebuia să-ți fi spus dinainte, trebuia, dar am încercat tot ce-am putut : am chemat **Stardust.** Ai auzit răspunsul căpitanului.

— Dar nu poți... dacă mă ejectezi din navă, o să mor.

— Știu.

Își duse o mînă spre față, neîncrederea din ochi lăsînd loc unei spaime uimite.

— Știi ? Rosti întrebarea uluită și încremenită.

— Știu. Așa trebuie să se întîmple.

— Crezi... crezi într-adevăr !

Se lipise de perete, ghemuită ca o păpușică, iar neîncrederea dispăruse.

— O să... o să mă omori ?

— Îmi pare rău, repetă el. N-o să știi niciodată cît de rău îmi pare. Așa trebuie să se întîmple și nici un om din univers nu poate schimba nimic.

— O să mă omori, și n-am făcut nimic ca să mor... n-am făcut nimic...

Bărbatul suspină adînc, obosit.

— Știu că n-ai făcut, copilă. Știu că n-ai...

— NDU ! Difuzorul interveni metalic. Aici sînt Arhivele Navei. Comunicați-ne informațiile de pe discul de identitate al subiectului.

Se ridică din scaun și se apropie de ea. Fata se încleștă de marginea scaunului, cu chipul alb, sub părul castaniu, și cu rujul ca o pată de sînge.

— Acum ?

— Vreau discul de identitate, rosti el.

Fata dădu drumul scaunului și desfăcu de la gît lănțișorul cu discul de plastic. Degetele îi tremurau. El se întinse, îl luă și se întoarse la locul lui.

— Urmează datele : Discul numărul T837...

— Un moment, întrerupse Arhiva. Se înregistrează pe cartele cenușii, așa e ?

— Da.

— Și ora ejectării ?

— O comunic mai tîrziu.

— Mai tîrziu ? Nu-i regulamentar ; ora morții subiectului e cerută înainte.

Izbuti să-și controleze glasul.

— Atunci o să fie neregulamentar... o să ascultați întîi discul. Subiectul e o fată, care ascultă tot ce vorbesc. Puteți înțelege asta ?

Urmă o pauză scurtă, aproape șocată, apoi Arhiva reluă :

— Ne pare rău. Dă-i drumul.

Începu să citească discul, încetișor, pentru a întîrzia pe cît se putea inevitabilul, încercînd să o ajute, să-i dea un răgaz în care să-și revină din teroarea inițială, înlocuind-o prin calmul acceptării și resemnării.

— Numărul T8374 liniuță y54. Nume : Marilyn Lee Cross. Sex : feminin. Născută : 7 iulie, 2160. „Avea numai optsprezece ani.“ Înălțime : 160. Greutate : 50. „O greutate mică și totuși fatală pentru NDU.“ Păr : castaniu. Ochi : albaștri. Ten : deschis. Grupa sanguină : O. „Lucruri nesemnificative.“ Destinație : portul interstelar Mimir... O să vă chem mai tîrziu, rosti el după ce termină și se răsuci spre fată.

Stătea tot rezemată de perete, privindu-l cu o uluire fascinată.

— Așteaptă să mă omori, nu-i așa ? Mă vor moartă, da ? Tu și toți cei de pe crucișător vreți să mă omorîți ! Apoi vocea i se sparse și redeveni cea a unui copil înspăimîntat. Toți vor ca să mor, dar n-am făcut nimic. N-am făcut nimic nimănui — voiam doar să-mi văd fratele.

— Nu e așa cum crezi ; nu-i deloc așa, spuse el. Nimeni nu vrea lucrul ăsta : nimeni n-ar fi lăsat să se întîmple asta, dacă se putea face ceva.

— Atunci, de ce ? Nu înțeleg ! De ce ?

— Nava asta transportă serul Kala pentru Grupul Unu de pe Woden. Rezervele lor au fost distruse de un ciclon. Grupul Doi, echipajul din care face parte și fratele tău, se află la opt mii de mile dincolo de Oceanul Vestic, iar elicopterele lor n-o pot traversa ca să-i ajute pe ceilalți. Febra este ucigătoare, iar șase oameni din Grupul Unu vor muri dacă naveta nu ajunge la timp. Navetelor li se dă doar atît combustibil cît să-și atingă destinația, iar dacă rămîi la bord, greutatea ta suplimentară va duce la consumarea întregului combustibil înainte de aterizare. Atunci se va zdrobi, noi doi vom muri și, odată cu noi, cei șase oameni care așteaptă serul.

Trecu un minut întreg pînă cînd ea vorbi ; pe măsură ce îl ascultase, uluiala îi părăsise ochii.

— Asta e ? Nava nu are suficient combustibil ?

— Da.

— Pot să mor singură, sau împreună cu alți șapte, da ?

— Exact.

— Și nimeni nu vrea ca eu să mor ?

— Nimeni.

— Atunci, poate... Ești sigur că nu se poate face nimic ? Oamenii m-ar ajuta dacă ar putea ?

— Toți ar vrea să te ajute, dar nimeni nu poate face nimic. Tot ce am putut a fost să-l chem pe **Stardust**.

— Și nu putea veni înapoi... sau să vină alte crucișătoare ? Nu e nici o speranță că poate exista cineva care să mă poată ajuta ?

Se aplecă înainte, așteptînd răspunsul.

— Nu.

Cuvîntul fu ca lovitura unei pietre nemiloase, și fata se rezemă din nou de perete, speranța părăsindu-i chipul.

— Ești sigur... știi că ești sigur ?

— Sînt sigur. Pe o rază de patruzeci de ani lumină nu mai există nici un crucișător ; nimeni și nimic nu mai poate schimba acum lucrurile.

Fata își plecă privirea în poală și începu să răsucească între degete un crîmpei de fustă; în tăcere, în vreme ce mintea i se obișnuia cu realitatea.

Era mai bine așa, frica avea să dispară odată cu speranța, iar apoi avea să vină resemnarea. Avea nevoie de timp și avea parte de atît de puțin. Cît ?

Navetele NDU nu erau echipate cu sisteme de răcire ; înainte de intrarea în atmosferă, viteza trebuia redusă la un nivel moderat. Decelerau pînă la 0,1 din gravitație, apropiindu-se de destinație cu o viteză mult mai mare decît cea calculată de computere. **Stardust** fusese destul de apropiat de Woden cînd lansase NDU-ul ; viteza lor actuală era calculată la secundă. În curînd avea să fie atins un punct critic, în care trebuia să frîneze. Făcînd asta, greutatea fetei multiplicată de accelerația frînării avea să devină factorul de importanță primordială ; factorul pe care computerele nu îl introduseseră în calculul cantității de combustibil. În momentul începerii frînării, fata nu mai trebuia să fie la bordul navetei. Cînd avea să fie asta... cît o mai putea lăsa ?

— Cît mai am ?

Tresări involuntar, auzind cuvintele care erau ecourile gîndurilor sale. Cît ? Nu știa, trebuia să întrebe computerul. Fiecare NDU avea un surplus infim de combustibil pentru compensarea condițiilor nefavorabile din atmosferă. Benzile de memorie ale computerelor de pe crucișător conțineau însă datele de calcul ale traiectoriei NDU ; nu erau șterse decît după aterizarea navetei. Trebuia doar să comunice noile date : greutatea fetei și momentul exact în care redusese frînarea la 0,10.

— Barton ? Vocea căpitanului Delhart răsună brusc din difuzor, exact în momentul în care se hotărîse să cheme **Stardust**. Arhivele mi-au comunicat că n-ai completat încă raportul. Ai redus frînarea ?

„Căpitanul știa deci ce încerca să facă.“

— Frînez cu zero virgulă zece, răspunse el. Am oprit-o la saptesprezece cincizeci, iar greutatea este cincizeci și cinci. Aș dori să rămîn la zero virgulă zece cît se poate mai mult. Puteți calcula?

Era neregulamentar ca un pilot NDU să facă orice fel de schimbare a traiectoriei, sau a gradului de frînare stabilit de computer, dar căpitanul nu făcu nici o referire la asta și nici nu întrebă motivul. Nu era necesar ; nu devenise căpitanul unui crucișător interstelar fără să posede inteligență și în același timp omenie.

— O să întreb computerele, răspunse el.

Difuzorul amuți și pilotul rămase împreună cu fata, așteptînd, fără să scoată o vorbă. Nu avea să dureze mult ; computerele răspundeau aproape instantaneu. Factorii noi erau introduși în prima bancă de memorie iar impulsurile electrice mergeau prin circuitele complexe. Din loc în loc, un releu ticăia, iar o camă minusculă se deplasa, dar în esență impulsurile găseau răspunsul : lipsite de formă, de minte, invizibile, determinînd cu o precizie înfiorătoare cît mai avea de trăit fata cea palidă de lîngă el. Apoi, cinci segmente mici de metal, din a doua bancă, căzeau într-o succesiune rapidă pe o panglică cu tuș și azvîrleau afară banda de hîrtie imprimată.

Cronometrul de la bord arăta 18 : 10 atunci cînd căpitanul vorbi din nou.

— Reîncepi frînarea la nouăsprezece și zece.

Fata se uită la cronometru, apoi își mută repede privirea.

— Atunci, trebuie să... trebuie... ? întrebă ea.

Pilotul încuviință și ea își coborî iarăși ochii.

— O să ți se comunice corecția traiectoriei, continuă comandantul. În mod obișnuit n-aș fi permis așa ceva, dar îți înțeleg situația. Nu pot face nimic altceva și n-o să te abați de la noile instrucțiuni. Vei completa raportul la nouăsprezece și zece. Urmează corecția traiectoriei.

Glasul unui tehnician necunoscut îi citi datele, iar el și le însemnă pe plăcuța tabloului de bord. Văzu că la intrarea în atmosferă aveau să existe perioade de frînare cu valori de cinci ori mai mari decît gravitația, iar la cinci gravitații cincizeci și cinci de kilograme deveneau două sute șaptezeci și cinci.

Tehnicianul termină și reciti datele. Convorbirea se încheie după un moment de ezitare, se întinse și închise difuzorul. Era 18 : 13 și nu avea nimic de raportat pînă la 19 : 10. În plus, i se părea cumva indecent să permită altora să audă cuvintele din ultima oră a fetei.

Cu o încetineală forțată, începu să controleze indicațiile cadranelor. Fata trebuia să accepte circumstanțele, iar el nu o putea ajuta cu nimic ; cuvintele de simpatie ar fi întîrziat acceptarea.

Era 18 : 20 cînd fata se mișcă și spuse :

— Deci asta mi-e soarta ?

— Înțelegi acuma, nu ? făcu el, răsucindu-se ca să o poată privi. Nimeni n-ar fi lăsat să se întîmple una ca asta, dacă se putea face ceva.

DĂNUȚ UNGUREANU : Pași spre infinit

— Înțeleg, rosti ea. Culoarea îi revenise în obraji, iar rujul nu mai părea o pată de sînge. Nu e suficient combustibil și pentru mine ; cînd m-am ascuns pe navă, am intrat în ceva necunoscut și acum trebuie să plătesc.

Fata violase o lege, făcută de om, care spunea : STRICT INTERZIS, însă pedeapsa nu izvora din dorința oamenilor, iar ei nu o puteau revoca. O lege a fizicii decretase : „o cantitate h de combustibil va duce un NDU de masă m pînă la destinație", iar o altă lege a fizicii adăugase: „o cantitate h de combustibil nu va duce la destinație un NDU de masă m plus x".

NDU asculta numai de legile fizicii și simpatia umană nu putea modifica legile.

— Dar mi-e frică. Nu vreau să mor... nu acum. Vreau să trăiesc, dar nimeni nu face nimic ca să mă ajute ; toți mă lasă să merg mai departe și se poartă de parcă nu mi s-ar întîmpla nimic. O să mor și nimănui nu-i pasă.

— Ne pasă tuturor, spuse el. Mie, și căpitanului, și funcționarului de la Arhive ; ne pasă tuturor, și toți am încercat să te ajutăm. N-a fost de ajuns — n-a reprezentat aproape nimic — dar mai mult n-am putut face.

— Combustibilul nu ajunge... asta o pot înțelege, continuă ea, de parcă nu-l auzise. Dar ca să trebuiască să mor pentru asta. Eu...

Trebuia să-i vină îngrozitor de greu să accepte faptul. Nu cunoscuse niciodată primejdia morții, nu știuse niciodată de locurile unde viețile oamenilor erau tot atît de fragile ca și spuma valurilor izbite de țărm. Aparținea unui Pămînt liniștit, unei societăți pașnice și sigure, unde putea fi tînără și veselă, rîzînd cu ceilalți asemenea ei ; acolo unde viața era prețioasă și bine păzită și unde exista întotdeauna siguranță despre viitor. Aparținea unei lumi cu adieri molcome și sori calzi, cu muzică, lumina lunii și maniere delicate, care nu semăna cu frontiera dură.

— Cum de mi s-a întîmplat, atît de repede ? Acum o oră mă găseam pe **Stardust**, în drum spre Mimir. Acum, **Stardust** își continuă drumul fără mine, iar eu voi muri fără să-l mai văd niciodată pe Gerry, pe mama și pe tăticu... n-o să mai văd nimic.

El ezită, întrebîndu-se cum să-i explice așa încît să înțeleagă într-adevăr, și să nu se simtă victima unei injustiții iraționale de crudă. Ea nu știa cum era frontiera ; gîndea în termenii Pămîntului, sigur și apăsat. Pe Pămînt, fetele frumoase nu erau omorîte ; exista chiar o lege în sensul ăsta. Pe Pămînt, aventura ei ar fi monopolizat buletinele de știri, iar o navă de patrulare, neagră și rapidă, ar fi alergat să o salveze. Toți, de peste tot, ar fi aflat de Marilyn Lee Cross și s-ar fi cheltuit toate eforturile posibile. Aici însă nu era Pămîntul și nu existau nave de patrulare ; doar **Stardust**, care îi lăsase în urmă cu mulți ani lumină. Nu era nimeni care să o ajute, iar a doua zi Marilyn Lee Cross nu avea să zîmbească pe ecrane, anunțîndu-și salvarea. Marilyn Lee Cross avea să fie doar o amintire dureroasă pentru un pilot NDU, și un nume pe o carteiă cenușie în Arhiva Navei.

— Aici e altfel, rosti el, nu ca pe Pămînt. Nu că nu i-ar păsa nimănui, dar nimeni nu poate da nici un ajutor. Frontiera este întinsă iar aici, la marginea ei, coloniile și expedițiile de explorare sînt împrăștiate la distanțe mari. Pe Woden, de pildă, sînt numai șaisprezece oameni — șaisprezece oameni pe o planetă întreagă — expedițiile de explorare, echipajele de supraviețuire, coloniști, toți luptă cu mediul străin, încercînd să deschidă o cale pentru cei care îi vor urma. Mediul e neiertător, iar aceia care sînt primii greșesc, de obicei, numai o singură dată. Nu există o limită de siguranță de-a lungul frontierei, nu va putea fi vorba despre așa ceva pînă cînd lumile noi nu vor fi îmblînzite și populate. Pînă atunci, oamenii vor trebui să plătească atunci cînd greșesc, fără ca nimeni să-i ajute, deoarece nimeni nu-i poate ajuta.

— Mergeam spre Mimir, spuse ea. Nu știam de frontieră. Mergeam spre Mimir și asta era ceva care inspira siguranță.

— Mimir e un loc sigur, însă ai părăsit crucișătorul care te ducea acolo.

Ea tăcu o vreme.

— Era atît de minunat la început : era loc destul pe navă pentru mine și aveam să-l văd pe Gerry... Nu știam nimic despre combustibil, nu știam ce avea să mi se întîmple...

Glasul i se înecă și el își întoarse atenția spre un hublou nedorind să o privească în timp ce se lupta cu oroarea neagră a spaimei, îndreptîndu-se către calmul cenușiu al acceptării.

Woden era o sferă înconjurată de albastrul atmosferei ei, plutind în spațiu, pe fundalul unui întuneric mort. Masa uriașă a continentului Manning se lățea ca o clepsidră în Oceanul Estic, cu jumătatea apuseană a continentului Estic încă vizibilă. Pe partea dreaptă a sferei se vedea o linie subțire de umbră iar continentul Estic dispărea în ea, pe măsură ce planeta se rotea în jurul axei. Cu o oră înainte, întregul continent fusese vizibil ; acum o mie de mile din el dispăruseră în noaptea ce domnea pe cealaltă față a planetei. Punctul albastru care era lacul Lotus se apropie și el de umbră. Undeva, pe malul sudic al lacului, își avea tabăra Grupul Doi. În curînd acolo avea să fie noapte, iar imediat după aceea rotația lui Woden avea să pună Grupul Doi în afara razei de bătaie a radioului navetei.

Trebuia să-i spună asta, înainte de a fi prea tîrziu ca să mai poată vorbi cu fratele ei. Într-un fel, ar fi fost mai bine pentru amîndoi dacă n-ar mai fi vorbit, însă nu putea hotărî el. Pentru amîndoi, ultimele cuvinte ar fi însemnat ceva de care să se apuce și să se țină, deși i-ar fi tăiat ca lama unui cuțit, totuși infinit de prețios de reamintit ; ea pentru puținele momente rămase, el pentru tot restul vieții.

Apăsă butonul care dezopaciaza hubloul și folosi diametrul cunoscut al planetei pentru estimarea distanței pe care o mai avea de parcurs malul sudic al lacului Lotus înainte de a ieși din raza de recepție. Erau aproximativ cinci sute de mile. Cinci sute de mile : treizeci de minute, iar cronometrul indica 18 : 30. Considerînd și erorile de apreciere, cel tîrziu la 19 : 05 rotația lui Woden avea să întrerupă glasul fratelui ei.

Deja, în stînga planetei, se zăreau țărmurile continentului Vestic. La patru mii de mile în interiorul lui, pe țărmul Oceanului Vestic, se găsea tabăra Grupului Unu. Ciclonul începuse în Oceanul Vestic și izbise tabăra cu atîta furie încît distrusese jumătate din clădirile din prefabricate, printre care și cea care adăpostea depozitul de medicamente. Cu două zile înainte, nu existase nici un semn prevestitor : vînturile adiau calme peste Oceanul Vestic. Grupul Unu continuase cu munca de rutină, fără să știe de forțele care se adunau, de masele de aer ce se întîlneau deasupra oceanului. Le izbise tabăra fără nici un avertisment ; o forță bubuitoare, urlătoare, căutînd să anihileze tot ce-i stătea înainte. Trecuse, lăsînd în urma ei ruină. Distrusese o muncă de luni de zile și condamnase șase oameni la moarte, apoi, de parcă își îndeplinise sarcina, se dizolvase înapoi în vînturi line. Distrusese fără răutate sau intenție. Fusese o forță oarbă și fără minte, ascultînd de legile naturii, și ar fi urmat același curs, cu aceeași forță, și în absența oamenilor.

Existența solicită Ordine, și acolo era ordine : legile naturii, irevocabile și neschimbătoare. Omul putea învăța cum să le folosească, însă nu le putea schimba. Circumferința unui cerc era întotdeauna de **pi** ori diametrul lui, și nici o știință a Omului nu o putea schimba. Combinarea substanței A cu substanța B în condițiile C producea, invariabil reacția D. Legea gravitației era o ecuație rigidă care nu făcea nici o distincție între căderea unei frunze și forțele dintr-un sistem de stele duble. Procesul de conversie nucleară ducea crucișătoarele cu oameni către stele ; același proces, sub forma unei nove, putea distruge o lume, cu aceeași eficiență. Legile existau, iar Universul le asculta. De-a lungul frontierei domneau forțele naturii care, uneori, îi distrugeau pe cei ce își croiau drum aici, în afara Pămîntului. Oamenii frontierei învățaseră de mult inutilitatea amară a blestemării forțelor care îi distrugeau, deoarece forțele erau surde și oarbe ; inutilitatea apelării la ceruri pentru milă, căci stelele galaxiei călătoreau de două sute de milioane de ani pe spiralele lor, la fel de inexorabil controlate, ca și ei, de legi care nu știau, nu urau și nu compătimeau.

Oamenii frontierei știau, dar cum putea înțelege, pe de-a întregul, o fată de pe Pămînt ? „O cantitate **h** de combustibil nu va duce la destinație un NDU de masă **m** plus x." Pentru el, pentru fratele și părinții ei, era o fată drăguță : pentru legile naturii ea era **x**, factorul nedorit într-o ecuație rece și nemiloasă.

Fata se mișcă din nou.

— Pot să scriu o scrisoare ? Aș vrea să scriu mamei și tatei, și aș dori să vorbesc cu Gerry. Poți să mă ajuți ?

— O să încerc să-l caut, răspunse el.

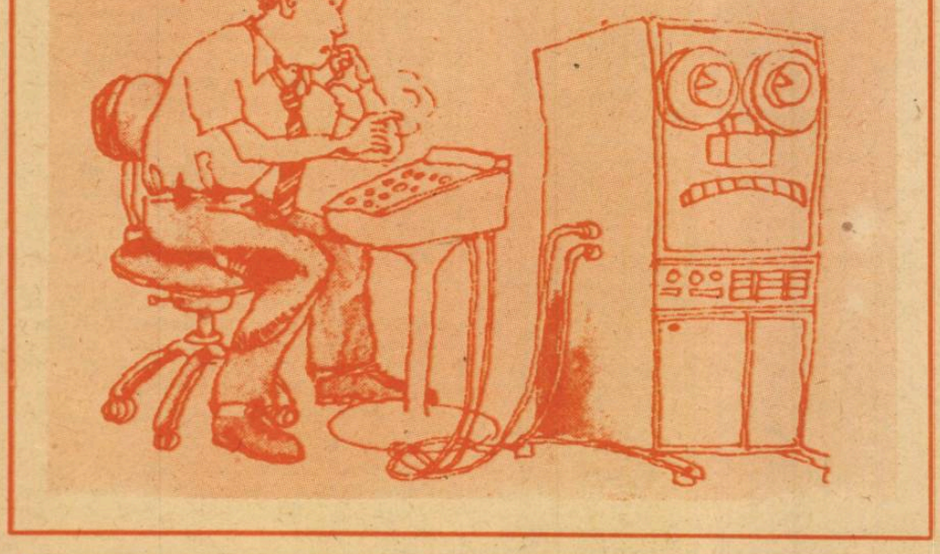

Puse postul pe emisie spațială normală și apăsă butonul de semnalizare. Cineva răspunse aproape instantaneu.

— Alo ! Ce mai faceți ? A sosit NDU-ul?

— Aici nu e Grupul Unu, ci NDU. Îl aveți acolo pe Gerry Cross ?

— Gerry ? El și cu alți doi au plecat de dimineață cu elicopterul și încă nu s-au întors. Deși se înserează și ar trebui să revină în cel mai rău caz pînă într-o oră.

— Mi-ați putea da legătura radio cu el?

— Nțț ! Radioul e dereglat de două luni, s-au paradit niște circuite imprimate și n-avem altele de schimb. E ceva important ?

— Da... e foarte important. Cînd apare, aduceți-l cît mai repede la stație.

— În regulă, o să trimit un băiat să-l aștepte cu o camionetă. Te pot ajuta cu altceva ?

— Nu, cred că asta-i tot. Să vină cît poate de repede.

Răsuci volumul la minim, fără să afecteze semnalul de recepție și desfăcu foile de pe plăcuța tabloului de comandă. Rupse fila cu instrucțiunile de zbor și întinse restul către ea, împreună cu un creion.

— Mai bine să-i scriu și lui Gerry, rosti ea luîndu-le. S-ar putea să nu ajungă la timp în tabără.

Începu să scrie, cu degetele încă rigide și nesigure în modul în care țineau creionul, cu vîrful tremurînd puțin atunci cînd se oprea între cuvinte. El se răsuci spre hublou, privind în gol.

Era o fetiță singură, încercînd să rostească ultimul adio și să-și ofere inima alor ei. Avea să le spună cît de mult îi iubise, și avea să le spună să nu le pară rău, deoarece era ceva ce se putea întîmpla oricui și oricînd, iar ei nu-i era teamă. Ultimul lucru era o minciună ce se putea citi în rîndurile dezordonate ; o minciună mică ce avea să le facă durerea și mai mare.

Fratele ei lucra pe frontieră și avea să înțeleagă. Nu avea să-l urască pe pilotul NDU pentru că nu făcuse nimic : știa că pilotul nu putea face nimic. Avea să înțeleagă, deși înțelegerea nu amortiza șocul și durerea morții surorii sale. Dar ceilalți, tatăl și mama ei... nu aveau să înțeleagă. Aparțineau Pămîntului și gîndeau în maniera celor care nu trăiseră niciodată acolo unde limita de siguranță a vieții era o linie foarte, foarte subțire, iar uneori nici nu exista. Ce aveau ei să gîndească despre pilotul necunoscut, fără chip, care o trimisese la moarte ?

Aveau să-l urască îngrozitor, dar asta nu conta. Nu avea să-i vadă sau să-i cunoască niciodată. Aveau să-i rămînă numai amintirile ; nopțile de nesomn, în care o fată cu ochi albaștri, cu sandale romane, avea să-i apară în față ca să moară din nou.

Se concentră asupra hubloului și încercă să-și forțeze gîndurile pe canale mai puțin emotive. Nu putea să o ajute cu nimic. Se expusese singură pedepsei unei legi ce nu recunoștea nici inocența, nici tinerețea, nici frumusețea, incapabilă de simpatie sau blîndețe. Regretul era ilogic, dar oare faptul că îl știai ilogic îl îndepărta ?

Se oprea din cînd în cînd, parcă încercînd să găsească cuvintele exacte pe care voia să le comunice, apoi creionul își relua fîșîitul pe hîrtie. Era 18 : 37, cînd îndoi scrisoarea într-un pătrat și scrise un nume pe ea. Începu să scrie o alta, privind de două ori spre cronometru, de parcă se temea că acul negru avea să o întreacă. La 18 : 45 o împături la fel ca pe prima și scrise și pe ea un nume și o adresă.

Îi întinse amîndouă scrisorile.

— Vrei să ai grijă să fie puse în plicuri și expediate ?

— Bineînțeles. Le puse în buzunarul cămășii.

— Nu o să poată fi expediate pînă cînd nu se oprește următorul crucișător, iar pînă atunci Stardust le-a comunicat de mult vestea, nu ? întrebă ea.

DAN NEGOIȚĂ SOCACI : Colorînd în albastru

El încuviință și fata continuă :

— Într-un fel, asta nu mai face importante scrisorile, dar în altul sînt foarte importante... pentru mine și pentru ei.

— Știu. Am înțeles și o să am grijă de ele.

Privi cronometrul, apoi în spre pilot :

— Pare că se mișcă tot mai repede, nu-i așa ?

Nu-i răspunse nimic, deoarece nu-i trecea nimic prin minte și ea întrebă :

— Crezi că Gerry se va întoarce în timp la tabără ?

— Cred. Spuneau că trebuia să vină.

Începu să rostogolească creionul între palme.

— Sper să fie așa. Nu mi-e bine, mi-e frică și vreau să-i aud glasul, ca să nu mă simt singură. Sînt lașă, dar n-am ce să fac.

— Nu, făcu el, nu ești lașă. Ți-e frică, dar nu ești lașă.

— E vreo diferență ?

Încuviință din cap.

— O mare diferență.

— Mă simt singură. Înainte nu m-am simțit niciodată așa ; de parcă nu există nimeni căruia să-i pese de mine. Înainte, erau întotdeauna acolo mămica și tăticu, și prietenii mei. Am avut mulți prieteni și, înainte de plecare, au dat o petrecere de adio.

Își amintea de prieteni, de muzică și rîsete... iar pe ecran lacul Lotus începea să intre în umbră.

— E la fel și pentru Gerry ? întrebă ea. Adică, dacă face o greșeală, trebuie să moară pentru ea, fără ca nimeni să-l ajute ?

— Așa este de-a lungul întregii frontiere, și așa va fi cîtă vreme există o frontieră.

— Gerry nu ne-a spus. Zicea că se plătește bine și trimitea mereu bani acasă, pentru că prăvălioara lui tăticu aduce foarte puțin, dar nu ne-a spus că este așa.

— Nu v-a spus că munca lui este periculoasă ?

— Ba da. A pomenit ceva, dar noi n-am înțeles. M-am gîndit mereu că pericolul de-a lungul frontierei era ceva plin de atracție : o aventură excitantă ca în filmele tri-D. Un zîmbet ușor îi flutură pe buze : „Numai că nu este adevărat, așa-i ? Nu e deloc adevărat, pentru că atunci cînd e real, te poți reîntoarce acasă după spectacol".

— Nu, răspunse el. Nu poți.

Privirea ei zbură de la cronometru la ușa exterioară, apoi jos în poală, spre tăbliță și creion. Se mișcă puțin, lăsîndu-le pe bancheta alăturată. Pentru prima dată, el văzu că nu purta sandale romane de pe Vega, ci niște imitații ieftine ; pielea vegană, scumpă, o înlocuia un plastic granulat, brățara argintie era din metal, nu din argint, iar inelele erau din sticlă colorată. „Prăvălioara lui tăticu aduce foarte puțin..." Pesemne renunțase la colegiu în anul doi ca să urmeze cursul de lingvistică ; să-i permită să-și ajute fratele cu bani pentru părinți, cîștigînd ce putea din ore suplimentare. Lucrurile ei de pe Stardust aveau să fie înapoiate părinților, nu aveau să fie nici de valoare, nici să ocupe mult spațiu în călătoria de întoarcere.

— Nu e... Se opri și îl privi întrebătoare. Nu e cam rece aici ? întrebă pe un ton de scuză. Nu ți se pare că-i rece ?

— Ba da, răspunse el repede. Vedea pe cadranul termometrului principal că încăperea era menținută cu precizie la temperatură constantă. Da, e mai rece decît ar trebui să fie.

— Aș dori ca Gerry să se întoarcă pînă nu-i prea tîrziu. Crezi într-adevăr că o să se întoarcă, sau o spui ca să mă faci să mă simt bine ?

— Cred... așa spuneau ei.

Pe ecran, lacul Lotus intrase în umbră, dar numai cu marginea vestică, și se părea că supraestimase timpul care îi mai rămînea fetei la dispoziție. Rosti fără tragere de inimă :

— Tabăra lui va ieși peste cîteva minute din raza de emisie ; el se va afla pe partea lui Woden care este în umbră, indică spre ecran, și rotația lui Woden o să taie legătura. N-o să mai rămînă mult timp de vorbit. Aș vrea să fi putut face ceva...

— N-o să mai rămînă nici atîta cît mai am eu de stat ?

— Mi-e teamă că nu.

— Atunci... Se îndreptă și privi spre ușa exterioară, palidă și hotărîtă. Atunci, o să plec cînd nu-l mai putem prinde pe Gerry. Nu o să mai aștept... nu mai am ce aștepta.

Din nou nu izbuti să rostească nimic.

— Poate că n-ar trebui să aștept nici atît. Poate că sînt egoistă... poate ar fi mai bine pentru Gerry dacă ar afla după...

Glasul ei implora negația și el spuse :

— N-ar vrea să faci asta : să nu-l aștepți.

— Se întunecă deja acolo unde este el, nu ? O să aibă o noapte lungă în față, iar mămica și tăticu încă nu știu că n-o să mai mă întorc, așa cum le promisesem. Toți pe care i-am iubit o să sufere din cauza mea, nu-i așa ? N-am vrut... n-am vrut...

— N-a fost vina ta, rosti el. N-a fost de loc vina ta. Ei o să știe asta și o să înțeleagă.

— La început mi-a fost atît de frică de moarte încît am fost lașă și m-am gîndit numai la mine. Acum văd cît de egoistă am fost. Cînd mori așa, lucrul cel mai îngrozitor nu este că n-ai să mai existi, ci că n-ai să-i mai vezi niciodată ; că n-o să le poți spune niciodată că știi de sacrificiile pe care le-au făcut ca să fii fericită, că știi de toate lucrurile care le-au făcut pentru tine și că-i iubești mai mult decît o poți spune. Nu le-am spus niciodată lucrurile astea. Nu le spui niciodată cînd ești tînăr și ai toată viața în față — ți-e frică să nu pari sentimental și prost.

Dar e atît de diferit cînd trebuie să mori... vrei să le fi spus cînd ai fi putut și vrei să le fi spus că-ți pare rău pentru toate lucrurile mici și rele pe care le-ai făcut, sau le-ai spus lor. Vrei să le fi spus că n-ai vrut să-i rănești și ei să-și amintească cum i-ai iubit cu mult mai mult decît i-ai lăsat să crească vreodată.

— Nu trebuie să le spui astea, rosti el. O să știe... au știut-o întotdeauna.

— Ești sigur ? întrebă ea. Cum poți fi sigur ? Nu-i cunoști.

— Oriunde ar fi, natura umană și inima omului sînt la fel.

— Și or să știe ce-am vrut eu să știe... că i-am iubit ?

— Au știut-o dintotdeauna, mai bine decît le-ai fi putut-o spune tu.

— Îmi amintesc de lucrurile pe care le-au făcut pentru mine, şi acum îmi par importante cele mici şi neînsemnate. De pildă, Gerry : cînd am împlinit şaisprezece ani, mi-a trimis o brăţară cu rubine. Era nemaipomenită : probabil îl costase salariul pe o lună. Totuşi, mi-l amintesc mai mult pentru ceea ce a făcut în noaptea cînd pisicuţa mea a fugit de acasă. Aveam doar şase ani şi el m-a ţinut în braţe, mi-a şters lacrimile şi mi-a spus să nu mai plîng, că Flossy a plecat numai puţin ca să-şi ia o haină nouă de blană şi că a doua zi dimineaţa avea să fie lîngă patul meu. L-am crezut şi m-am oprit din plîns ; m-am culcat şi am visat că mi se întoarce pisicuţa. A doua zi dimineaţa, cînd m-am trezit, lîngă pat era Flossy, într-o haină nouă de blană, albă, aşa cum zisese el că va fi.

Cînd m-am făcut mai mare, mămica mi-a povestit că Gerry îl sculase la patru dimineaţa pe proprietarul magazinului de animale, iar cînd omul s-a înfuriat, Gerry îi spusese că dacă nu-i vinde imediat pisicuţa cea albă avea să-i rupă gîtul.

— Întotdeauna îţi aminteşti de oameni prin lucrurile mici ; lucruri mici, dar pe care ei au dorit să le facă pentru tine. Şi tu le-ai făcut pentru Gerry, pentru tatăl şi mama ta ; lucruri despre care tu ai uitat ; dar pe care ei nu le vor uita niciodată.

— Sper că aşa am făcut. Mi-ar place să-şi amintească în felul ăsta de mine.

— Aşa va fi.

— Aş vrea... Înghiţi un nod. Felul în care o să mor... aş vrea să nu se gîndească la asta. Am citit cum arată cei care mor în spaţiu : cu trupul rupt şi explodat, cu plămînii scoşi în afară, apoi, peste cîteva clipe, devin uscaţi, diformi şi oribili. Nu vreau ca ei să se gîndească vreodată la mine ca la ceva mort şi oribil.

— Eşti fata lor şi sora lui. N-o să se poată gîndi la tine altfel decît aşa cum ai fi vrut tu : aşa cum arătai cînd te-au privit ultima oară.

— Mi-e încă frică, rosti ea. Nu pot să-mi învingă frica, dar nu vreau ca Gerry să ştie. Dacă se întoarce la timp, o să mă prefac că nu mi-e deloc frică şi...

Semnalul emiţătorului o întrerupse, imperativ.

— Gerry ! Se ridică în picioare. E Gerry !

Pilotul învîrti butonul de volum şi întrebă :

— Gerry Cross ?

— Da, se auzi un glas crispat. S-a întîmplat ceva ?

Fata răspunse, apropiindu-se de pilot şi aplecîndu-se puţin spre microfon, cu mîna mică şi rece pe umărul lui.

— Bună, Gerry. Vocea îi tremura numai puţin. Voiam să te văd.

— Marilyn ! O revelaţie îngrozitoare se simţea în felul în care îi rosti numele. Ce cauţi pe NDU ?

— Voiam să te văd, repetă ea. Voiam să te văd, aşa că m-am ascuns pe naveta asta...

— Te-ai ascuns pe ea ?

— Sînt un pasager ilegal... Nu ştiam ce avea să urmeze...

— Marilyn ! Era strigătul disperat şi lipsit de speranţă al unui om către cineva pierdut pentru totdeauna. Ce-ai făcut ?

— Am... nu-i... Propria ei mască se sfîşia şi mîna cea mică şi rece îi strînse convulsiv umărul. Gerry... doream numai să te văd... n-am vrut să te întristez. Te rog, Gerry, nu fi trist.

Ceva cald şi umed căzu pe încheietura pilotului şi acesta se ridică din scaun, lăsîndu-l fetei şi coborînd microfonul mai jos.

— Nu fi trist... Nu mă lăsa să te ştiu trist...

Suspinul pe care încercase să şi-l reţină izbucni atunci cînd fratele ei vorbi :

— Nu plînge, Marilyn. Deodată, glasul său devenise adînc şi extrem de blînd, reţinîndu-şi durerea. Nu plînge, surioară... nu trebuie. E în regulă, iubito... totul e în regulă.

— Nu... Îşi muşcă buza ca să nu-i mai tremure. N-am vrut... Voiam doar să-ţi spun adio, pentru că o să plec în curînd.

— Da... da. Aşa trebuie să se întîmple, surioară. N-aş vrea să înţelegi aşa cum am spus-o. Glasul i se preschimbă într-o interogaţie urgentă : NDU, ai chemat **Stardust** ? Ai verificat cu computerele ?

— Am vorbit cu **Stardust** acum aproape o oră. Nu se poate întoarce, nu sînt alte crucişătoare pe o rază de patruzeci de ani lumină şi combustibilul e insuficient.

— Eşti sigur că computerele au toate datele... că nu mai e nimic... ?

— Da. Crezi că aş fi putut lăsa să se întîmple aşa ceva fără să fiu sigur ? Am făcut tot ce-am putut. Dacă ar mai fi rămas ceva de încercat, aş fi făcut-o acum.

— A încercat să mă ajute, Gerry. Buza de jos nu îi mai tremura, iar mînecile scurte ale bluzei erau umede acolo unde îşi ştersese lacrimile. Nu mă mai poate ajuta nimeni, n-o să mai plîng şi totul va fi în regulă cu tine, cu tăticu şi mămica, nu-i aşa ?

— Sigur... bineînţeles.

Cuvintele fratelui ei începeau să se estompeze şi pilotul dădu volumul la maxim.

— Iese din raza de recepţie, îi spuse. Mai are doar un minut.

— Nu te mai auzim, Gerry, rosti ea. Ieşi din raza noastră. Voiam să-ţi spun... dar acum nu mai pot. Trebuie să ne spunem adio în curînd... dar, poate o să te mai văd. Poate că o să-ţi vin în vise, cu părul în codiţe şi plîngînd pentru că pisicuţa din braţele mele este moartă ; poate eu voi fi atingerea unei brize ce te înfioară ; poate voi fi o ciocîrlie aurie, despre care îmi povesteai, cîntînd deasupra ta ; poate că uneori o să fiu, deşi nu mă poţi vedea, dar o să ştii că sînt acolo, lîngă tine. Aşa să te gîndeşti la mine, Gerry. Aşa şi nu... în felul celălalt.

Răspunsul sosi redus la o şoaptă de rotaţia lui Woden :

— Întotdeauna aşa, Marilyn. Întotdeauna aşa şi niciodată altfel.

— Nu mai aveam timp, Gerry... acum trebuie să plec. A...

Vocea i se frînse în mijlocul cuvîntului şi gura i se strîmbă a plîns. Se apăsă puternic cu mîna pe ea, şi cînd vorbi din nou, cuvintele ieşiră limpezi şi adevărate.

— Adio, Gerry.

Abia auzit, amar şi blînd, din metalul rece al difuzorului răzbătu un şoptit :

— Adio, surioară.

Rămase nemişcată, ascultînd parcă ecoul cuvintelor, apoi se întoarse către uşa exterioară, iar el apăsă mînerul negru de pe bord. Uşa se deschise silenţioasă, dezvăluind cămăruţa mică şi goală care o aştepta.

Intră cu fruntea sus şi cîrlionţii castanii măturîndu-i umerii, sandalele albe păşind cu atîta siguranţă cît îi putea oferi gravitaţia, minimă, cu braţările strălucind prin cristalele albastre şi roşii. O lăsă să meargă singură şi nu încercă să o ajute, ştiind că nu ar fi vrut. Ea intră în cămăruţa de ejecţie şi se răsuci spre el, numai pulsul din gît dezvăluindu-i bătăile sălbatice ale inimii.

— Sînt gata, spuse ea.

Împinse mînerul în sus şi uşa alunecă repede între ei, închizînd-o în întuneric pentru ultimele clipe de viaţă. Clicăi cînd se etanşă şi el apăsă maneta roşie. Nava tremură uşor cînd aerul izbucni din cămăruţă iar peretele vibră de parcă ceva ar fi lovit naveta pe dinafară. Apoi totul încetă şi nava redeveni sigură. Dădu drumul manetei roşii, ca să închidă uşa de ejecţie şi se răsuci, pornind spre scaunul pilotului, cu mersul încet al unui om bătrîn şi obosit.

Întors în scaun, apăsă contactul de transmitere normală interspaţială. Nu răspunse nimeni ; nici nu se aştepta. Fratele ei trebuia să aştepte toată noaptea pînă cînd rotaţia lui Woden avea să permită contactul cu Grupul Unu.

Nu era încă timpul să înceapă frînarea şi aşteptă, în vreme ce naveta cădea la nesfîrşit, iar motoarele zumzăiau încetişor. Văzu că acul alb care indica temperatura în magazia de rezervă revenise la zero. O ecuaţie nemiloasă fusese echilibrată şi se afla singur pe navă. Ceva diform şi oribil plutea înapoia lui, în jurul lui Woden, unde fratele aştepta trecerea nopţii, dar naveta mai conţinea încă prezenţa fetei care nu ştiuse de forţele ce ucideau fără ură sau răutate. I se părea că încă stătea, micuţă şi speriată, ghemuită pe cutia metalică de lîngă el, cuvintele răsunîndu-i limpezi în golul lăsat în urma ei :

„Nu am făcut nimic ca să mor... N-am făcut nimic..."

PETRU ZMEU : Tactică şi strategie

Dănuț UNGUREANU

AMEȚEALA

ȘTII, spuse încet, uneori...

Vîntul se stîrnise din nou între arborii de la marginea șoselei.

— Uneori, reluă puțin intimidată, am senzația ciudată a unei amețeli. Mă încearcă în treacăt, așa, ca o năzărire. Ca un început de prăbușire.

Abia acum el se întoarse mirat încercînd să răzbată dincolo de învelișul cuvintelor. Prin țesătura fină a cămășii, pieptul îi tresălta ritmic.

— Ce tot spui ?

— Nu, nu, se apără ea, nu cred că este ceea ce gîndești. O clipă sau mai multe în care mă simt lipsită de un suport. Ca atunci cînd afară plouă și nu știi ce ai putea să faci.

El se liniști dintr-o dată ca și cum de explicația asta ar fi depins ceva foarte important, o schimbare esențială. Îi întoarse din nou spatele rezemîndu-se de balustrada metalică. Seara coborîse peste ei și trebui să se aplece înainte, ca să poată distinge detaliile turnului.

„Cît e de tînăr", își zise femeia privindu-i umerii puternici. „Doamne, e mult prea tînăr !"

Jos, la baza schelelor, cîțiva îndrăzneți comentau întîmplarea cu voce scăzută. Cuvintele se risipeau pînă la ei, gonite de vuietul straniu al mării.

— Spune-mi, zise el evitînd să o privească, ce crezi tu despre toate astea ?

Îi simți încordarea din glas, dar continuă să urmărească tăcută pregătirile celui din turn, mișcările fără înțeles ale omului pe care îl distingea acum din ce în ce mai greu. Își trecu obosit mîna prin păr, fără să răspundă.

Cineva strigă acolo, jos, și perechile se îndepărtară neliniștite urcînd treptele falezei. Cîteva clipe nu se mai auzi decît vîntul alunecînd molcom peste nisipurile moarte ale țărmului.

— Unii spun, continuă bărbatul de lîngă balustradă, unii spun că acolo, sus, aiurea, cineva îl așteaptă să vină în noaptea asta. Într-una dintre stațiile dezafectate, cineva... Uite-l !

Aproape că strigase căci în momentul acela toate capetele se întoarseră brusc spre omul din turn. Cei de pe scară se opriseră și ei ca să-l vadă îmbrăcîndu-și costumul de protecție strălucind, o văpaie în lumina lunii. O lună găsită din timp în timp printre zdrențele de nori.

— O să ardă, se chirci femeia, ca toți ceilalți, ca toți cei dinaintea lui. Oare ce...

Bărbatul dădu enervat din umeri. Poate că ar fi fost mult mai bine să nu o ia cu el în noaptea asta. Da, probabil că ar fi fost mult mai bine.

— Bell, strigă în întuneric o voce, Bell nu mergem acasă ? Cred că e destul de tîrziu.

Acum omul din turn se apropie încet de cilindrul întunecat al fuzeei, cu mîinile încrucișate la piept, pregătit poate să renunțe. Așteptau curioși. Cîteva minute, însă, nu se mai întîmplă nimic interesant.

— Și totuși, încercă femeia, bănuiesc că omul acela se simte îndemnat la desprindere. Poate că există o plăcere a zborului.

— Ce prostie ! o întrerupse el iritat. Am mai vorbit despre chestia asta, am mai vorbit și credeam că ți-a trecut. Zborul înseamnă amețeală, înseamnă amețeală. Și cădere. Păsările... De ce nu stăpînesc păsările lumea ? De ce sînt atît de neputincioase ? Ce crezi, merită osteneala toate bazaconiile astea ?

— Nu, nu, se grăbi ea.

— Și apoi, continuă bărbatul îngroșîndu-și glasul, poți spune ce dorești, dar eu unul m-am săturat de aerele astora ca el. Autoritățile ar trebui să dea puțin cu ei de pămînt. Uită-te cîți vin aici să privească. Uită-te puțin în jur !

În turn se aprinse o luminiță palidă și bărbatul amuți, fără voie. Omul de acolo își lipise spatele de peretele metalic al fuzeei pornind să-și strîngă chingile în jurul trupului. Cineva căscă zgomotos. Cîțiva chicotiră.

— Da, da, reluă bărbatul din ce în ce mai convins, așa ceva se numea pe vremuri aventură. Ce să zic...

Apoi o îmbrățișă cu tandrețe.

— Tu ești o prostuță mică. Cine să-l aștepte acolo sus ? Sînt ani de cînd se rotesc pe orbită, niște viermi orbi într-un hoit de metal. De ce nu i-au adus înapoi ? Pentru că nu mai merită osteneala. Au crăpat cu toții. Iar ăsta o să ardă și el ca un fluture.

Apropierea ei îl ameți. Încercă să o sărute. Ea se desprinse ușurel din brațele lui îndepărtîndu-se cîțiva pași. I se făcuse frig.

— Ce-i cu tine ? o întrebă supărat. Ți-e milă de el ? Cînd s-a renunțat definitiv la chestiile astea, oamenii au fost mai liniștiți. Și mai fericiți, într-un fel.

Cine dracu' îl pune să facă pe nebunul ?

Omul din turn părea că a adormit sau că meditează profund la ceva foarte important. Ori poate că și el îi privea de acolo chinuindu-se să-i deosebească în lumina cernută a lunii. Bărbatul se îndreptă pornit, cu pumnii strînși.

— Zevzecule ! strigă înfundat. Te crezi Icar ? Ai să te prăjești în costumul tău grozav repetîndu-ți ca un idiot „ce minunat e să te desprinzi, ce minunat e să te desprinzi..." Să te desprinzi de ce ?

Se întorseseră cu toții spre el. Un copil începu să rîdă. În întuneric hohotul lui răsună ca o amintire. Femeia se apropie încercînd să-și liniștească tovarășul.

— Hai să mergem, îl rugă, e tîrziu și mi s-a făcut frig. O, doamne, cît îmi este de frig ! Te rog !

O privi cu ură.

— Tu...

— Te rog !

...acolo sus, aiurea, o cutie de fier legănînd trupuri moarte. Sus, deasupra capetelor lor. Acolo, în întuneric, ultimele rămășițe ale unor ani risipiți stupid.

— Zborurile..., făcu o voce neutră. Asta a fost de mult.

Desen de MARIUȘ ROȘIU

— Da, îmi amintesc, veni răspunsul, eram încă în școală pe vremea aceea. Avem destule aici, pe pămînt.

— Hai să mergem, spuse din nou femeia.

Apoi se auzi un șuierat subțire, gîlgîit, acoperind foșnetul vîntului. Omul din turn își consultă nerăbdător ceasul și le aruncă o privire grăbită. Ea se înfioră deodată ca și cum ochii aceia ar fi căutat-o numai pe ea, numai pe ea ar fi săgetat-o, ca și cum ar fi putut de departe să-i simtă freamătul pleoapelor, pupilele dilatate în beznă, ochii aceia spunîndu-i ceva. Fu cuprinsă de un tremur nesuferit.

— Ar trebui să facem ceva, aproape că plînse. Ar trebui să mergem să-l oprim.

Bărbatul plescăi disprețuitor din buze.

— Cred că l-ai face teribil de nefericit pe omul acela, draga mea. I-ai răpi unicul prilej de a străluci. Trebuie că e un tip destul de șters. Altfel... Numai așa îmi explic pasiunea lui bizară pentru activități atît de... să le numim excentrice.

Ea îl contemplă cîteva clipe, fără să-l recunoască. Pe urmă se întoarse iarăși spre omul din turn.

— Te rog, îl imploră șoptit, te rog, nu face asta !

Știa, nimeni nu i-o spusese, dar știa că singur acolo, pe limba îngustă de fier, cu spatele lipit de cilindrul rece al fuzeei, el se teme. Se teme de flacără, de moarte și de tot ceea ce nu are să mai urmeze după aceea. Înnebunește de groază la gîndul că sus, în noaptea stelelor, nu îl așteaptă nimeni, că va rătăci singur, singur pînă la sfîrșit, în căutarea unei carcase abandonate cu mulți ani în urmă. Frică.

— Te rog, zise ea din nou, de parcă el ar fi putut să o audă, nu face asta dacă nu o dorești !

— Vă e rău, doamnă ? interveni o voce necunoscută.

Cineva, un braț, îi întindea o ceașcă aburindă, cafea, ceai, la cîțiva metri mai încolo un foc vesel îndulcea răcoarea nopții, un acordeon se tînguia undeva, în dreapta.

— Cum să nu ți se facă rău ? zise altcineva, cum să nu ți se facă rău ? Ar trebui puși la zid toți nemernicii ăștia.

— Lăsați-o, făcu prietenul ei, o să-i treacă. Poate că e mai bine să vadă.

Ea se clătină un moment și fu nevoită să se sprijine pe brațul lui puternic. Încerca din nou una dintre acele ciudate senzații de amețeală. Ca o prăbușire.

— Te rog, șopti iarăși.

Aveau să-l privească liniștiți prefăcîndu-se în scrum, zvîrcolindu-se disperat, încercînd să scape din cochilia costumului său neobișnuit, din puterea chingilor pe care le strînsese cu mîna lui, din îmbrățișarea incandescentă și mortală a fuzeei care nu se va urni, bineînțeles, nici măcar un milimetru.

Aveau să-l ardă extaziați pe rugul pregătit de el însuși cu minuțiozitate, ca pe una dintre victimele acelea ale trecutului, cum îi arseseră și pe ceilalți, miros de păr și cauciuc carbonizat, bășici mari umflîndu-se pe piele, carne, ochi, ochii aceia plesnind.

— Te rog, spuse și îl văzu, într-o străfulgerare a gîndului, înlănțuit în vîrful muntelui său de metal, disprețuit, încercînd să ducă înapoi cerului focul. Începu din nou să tremure.

— Ei, gata, ajunge, interveni bărbatul, dacă vrei putem să plecăm înainte de...

Noaptea se sparse în clipa următoare. Lumini multicolore se apropiau pe șosea. Prima mașină din șir opri foarte aproape și oamenii de ordine în costume de culoare deschisă se îndreptară încet către ei...

— Ce naiba credeți că faceți aici ? spuse iritat cel care părea a fi șeful lor. V-ați pierdut de mămicile voastre ?

Apoi descoperiră surprinși structura scheletică a turnului și rămaseră așa preț de vreo cîteva secunde în vreme ce din celelalte mașini coborau alți oameni în uniforme.

— Fir-ar să fie ! izbucni unul dintre ei, ce vrea să facă ăla acolo ?

— Bell, răsună din nou un glas, Bell, unde ești ?

DAN COROIU : Secțiunea „D"

Compoziție de BOGDAN LUPESCU

Acordeonul tăcuse.

— Hei, strigă primul om de ordine, mergeți și luați-l de-acolo ! Și voi, se întoarse, nu mai stați, dați-i drumul ! Hai, cărați-vă !

Cîteva siluete se tălăzuiră în întuneric îndepărtîndu-se. Dar cele mai multe rămaseseră înghesuite lîngă balustradă. Omul de ordine nu le mai acordă atenție. Vreo doi sau trei dintre noii veniți o porniseră deja prin nisipul moale al plajei către schelele rezemate de cerul de nepătruns. Se opriseră nehotărîți la baza turnului, cu mîinile în șold, cu capetele ridicate. Omul din turn părea cu totul absorbit de calculele sale, apoi pata strălucitoare a unui proiector îi învălui profilul.

— Ce vor să facă ? tresări bărbatul și ea îi fu recunoscătoare. Se apropie de el înfiorată de răceala nopții, de răceala glasurilor, de toate celelalte.

— Ce crezi ? îl întrebă inutil.

Ceilalți erau acum un grup compact, cufundat în întuneric, o creatură ciudată cu mai multe capete, rezemîndu-se de balustradă. Își simțeau respirațiile încărcate de noapte și neliniște ca și cum acela aflat acolo sus, aproape de cer, ar fi refuzat să și-i apropie, abandonîndu-i. Dar știau că va urma ceva și așteptau ceva-ul acesta excitați.

— Șefule, strigă de jos unul dintre oamenii în uniformă, nu e nici o scară aici. Nu știu cum a ajuns ăla în vîrf. Coboară, domnule o dată, nu ne face să pierdem vremea !

Femeia se ridică încet pe vîrfuri, periculos de aproape de marginea falezei. Închise ochii și pluti cîteva clipe, ușoară ca fulgul. Spuse :

— Trebuie să plece.

Omul de ordine o privi compătimitor, apoi se întoarse scîrbit spre ai lui.

— La urma urmei, zise, poate s-o facă dacă ține morțiș. Nu e decît un idiot de sinucigaș. Mergeți după el, totuși !

Cei de jos ezitară cîteva momente. Unul dintre ei începu să escaladeze cu greutate structura metalică. Puteau să-l audă icnind și înjurînd la fiecare metru străbătut. Atunci îl văzură pe omul din turn tresărind, amintindu-și ceva, încordîndu-se lîngă mașinăria lui lunguiață, un trup împănat cu aripioare fragile.

— E un M-12, zise omul de ordine ridicînd din umeri, din cele vechi, ale meteorologilor. O să dea de dracu'.

Alergă spre mașină și luă porta-voce. Girofarul îi colora alternativ uniforma în verde și galben.

— Ascultă, băiete, începu emoționat, noi nu-ți vrem răul. Nimeni de aici nu-ți vrea răul. Ceea ce vrei să faci e o copilărie. Presupunînd, prin absurd că vei reuși să te desprinzi, fie chiar și cîțiva centimetri fără să arzi ca un foc de artificii, drăcia dumitale nu are destulă putere ca să te ducă acolo unde dorești. Nu vei putea suporta accelerația la care te va supune încercarea. Și odată combustibilul epuizat, ai să cazi ca o piatră înapoi. Fii om de înțeles !

Era puțin probabil ca acela să-l audă din interiorul costumului său ca un cocon protector și apoi, în secunda următoare, fuzeea începu să fumege abundent expectorînd jeturi halucinante de scîntei.

— Dă-te jos de-acolo ! urlă omul de ordine, iar ceilalți nu știură dacă i se adresa omului din turn ori celuilalt care de abia se cățărase pînă la jumătatea distanței.

Copiii țipară ascuțit în vreme ce oamenii în uniforme porniră să se agite în toate direcțiile, cuprinși parcă de nebunie.

— Uite-l, rosti bărbatul distinct, pe urmă totul se pierdu într-un tunet prelung, modulat, ca al unei cascade.

Femeia închise ochii. Cînd privi din nou, descoperi singurătatea turnului de metal, un strigăt inutil către zeii goi și morți ai stelelor. Și norii, norii mari, învîrtejiți, de fum. Și curgerea lor vertiginoasă în sus, spre un punct al cerului, ca trași de o respirație colosală în interiorul unui plămîn cît universul. Ceilalți așteptau în tăcere un semn. Se lăsase din nou răcoarea.

— A ! se întoarse omul de ordine spre ei, îl cunoștea careva pe individul ăsta ?

Mai așteptă cîteva clipe și se îndepărtă în direcția uneia dintre mașini. Din spatele portierei strigă :

— Gata, acum s-a terminat de-a binelea ! Dați-i drumul acasă !

Luna adormi în nori picurîndu-le adîncurile cu stropi mari, viorii. Păreau porțile întunecoase și reci ale unei catedrale imense.

— Da, rosti femeia cu voce egală, cred că ar fi mai bine să mergem. Mîine trebuie să mă scol devreme.

El îi prinse mîna într-a lui, docil, apropiindu-și-o.

— Sigur, iubito, spuse. Probabil că ești teribil de obosită. Și eu văd o foame de lup.

— Mi se pare că a mai rămas niște supă de la prînz, zise ea.

Șapte experimente la îndemîna oricui

I — Frecați rapid, timp de 2—3 minute un baton de ceară roșie (de sigiliu) sau, în lipsa acestuia, o baghetă compactă de sticlă, cu o mînă (de preferință dreapta) care trebuie să fie foarte uscată (fără sudoare). Plimbați apoi batonul încetișor de la dreapta la stînga în întuneric, la 1 cm distanță de un bec (de putere mică, 40 w), montat la o veioză, fără a fi însă aprins. veți constata cu uimire că becul se luminează ușor. Experiența poate fi reluată de nenumărate ori.

II — Țineți orizontal cu mîna stîngă un bec (de putere mică, 40 W), de partea metalică, avînd grijă ca degetul mic să atingă vîrful care face contactul cu firul electric. Cu palma și cu degetele mîinii drepte cuprinzîndu-l cît mai bine pe rotundul său, frecați rapid sticla, avînd grijă să nu fiți transpirați. După 2—3 minute se va produce în becul astfel manipulat o ușoară luminozitate.

III — Suspendați un ac de oțel de un fir de lînă de 20—35 cm. Frecați foarte bine acest fir de jos în sus și de sus în jos cam 3—4 minute, între palmele goale, avînd grijă să nu fiți transpirați. Lăsați-l apoi să atîrne liber împreună cu acul de oțel prins la capătul de jos. Apropiați acum degetul arătător al mîinii stîngi de vîrful acului, fără însă să-l atingeți. La un moment dat veți constata cu surprindere că acul împreună cu firul se va mișca de la sine în direcția degetului arătător, ajungînd chiar să-i atingă vîrful.

IV — Menținînd mai departe firul de lînă suspendat, scoateți acul și dați-l deoparte. Puneți acum capătul care atîrnă al firului de lînă într-un pahar cu picior (tip cupă), pe care în prealabil l-ați frecat de jos în sus cu mîna dreaptă timp de 2—3 min., avînd grijă să nu fiți transpirați. Apropiați acum de partea de la mijloc a firului de lînă un baton de ceară roșie (de sigiliu) pe care de asemenea l-ați frecat cu mîna dreaptă timp de 2—3 min. Veți constata că apropiind la o anumită distanță batonul de ceară, acesta atrage firul de lînă.

V — Folosindu-vă în continuare de firul de lînă suspendat, apropiați acum de cealaltă parte a firului degetul arătător al mîinii drepte după ce ați frecat între palmele goale firul timp de 2—3 min., și apropiați de vîrful de jos al firului batonul de ceară sau bagheta de sticlă, compactă, frecată în prealabil 2—3 min. cu mîna stîngă. Veți constata acum că dacă deplasați paralel degetul arătător al mîinii drepte și batonul de ceară ținut cu mîna stîngă, fără ca să atingeți firul de lînă, îi veți imprima acestuia mișcările pe care le doriți.

VI — Așezați deasupra a două cărți nu prea groase o placă de sticlă suficient de rezistentă pentru a nu se sparge cînd este frecată. Puneți sub placa de sticlă bucățele mici de hîrtie sau bobițe de plută. Cu muchia palmei drepte frecați rapid partea de deasupra sticlei timp de 2—3 min. Veți constata că bucățelele de hîrtie încep să se miște și să danseze sub placa de sticlă.

VII — Puneți o mătură cu coada suficient de lungă în echilibru pe spătarul unui scaun. Luați apoi un baton de ceară roșie (v. mai sus) și frecați-l timp de 2—3 min. cu mîna dreaptă. Apropiați apoi lent batonul la aproximativ 2 cm de capătul cozii de mătură. Veți constata că puteți atrage, respinge sau chiar determina dezechilibrarea și căderea măturii fără ca totuși să o atingeți.

Toate aceste experiențe simple probează existența energiilor cîtuși de puțin misterioase pe care le posedă ființa umană și modul cum acționează ele asupra materiei inerte.

Dr. Narcis ZĂRNESCU

Robert SHECKLEY

POTENȚIAL

ÎȘI RECĂPĂTĂ cunoștința încet, simțind durerile și contuziile, și un nod chinuitor în stomac. Experimental, își întinse picioarele.

Nu atinseră nimic și își dădu seama că trupul îi era suspendat. Era mort, gîndi el. Plutind liber prin spațiu.

Plutind ? Deschise ochii. Într-adevăr, plutea. Deasupra lui era tavanul — ori podeaua ? Rezistă unei porniri năvalnice de a țipa ; clipi și lucrurile din jur începură să capete contur.

Își dădu seama că se afla într-o navă spațială. Cabina parcă fusese locul unei explozii. Cutii și echipament de tot felul pluteau la întîmplare în jurul lui, smulse, fără îndoială, din lăcașurile lor de o forță neobișnuită. O sumedenie de fire arse împînzeau podeaua. Un șir de dulapuri de-a lungul unui perete se transformaseră în cenușă.

Privi lung în jur dar nu recunoscu nimic. Din cîte își aducea aminte, vedea această priveliște pentru întîia oară. Ridică o mînă și apăsă tavanul, pluti în jos, apăsă din nou și reuși să se prindă de o bară fixată în perete. Ținîndu-se strîns, încercă să gîndească.

— Trebuie să existe o explicație logică la toate astea, spuse el tare, ca să-și audă propria voce. Tot ce-mi rămîne de făcut este să-mi amintesc.

Să-și amintească.

Cum îl chema ?

Nu știa.

— Hei ! strigă el. E cineva aici ?

Cuvintele îi răsunară ca un ecou între pereții înguști ai navei. Nu primi nici un răspuns.

Se propulsă înainte, de-a curmezișul cabinei, ferindu-se să nu atingă cutiile plutitoare. Într-o jumătate de oră știu că era singura persoană la bordul navei.

Se împinse înapoi, spre partea din față a navei. Acolo se afla un scaun capitonat, instalat în fața unui tablou lung de comandă. Se așeză pe scaun, își fixă centurile de siguranță și începu să examineze tabloul de comandă.

Era alcătuit din două ecrane goale, unul cu mult mai mare decît celălalt. Sub ecranul mare se aflau două butoane pe care scria vedere — față și vedere — spate. Un cadran mai jos de butoane, era calibrat pentru focalizare. Ecranul mic nu avea nici un indicator.

Nedescoperind vreo altă comandă, apăsă butonul vedere — față. Ecranul se lumină, înfățișînd spațiul întunecat din fața lui, străpuns de punctele strălucitoare ale stelelor. Îl privi vreme îndelungată, cu gura deschisă, apoi se întoarse.

Primul lucru ce trebuia făcut, își zise el, era să pună cap la cap toate cunoștințele pe care le deținea și să vadă ce putea deduce din ele.

— Eu sînt un om, spuse el. Mă aflu într-o navă spațială, în spațiul cosmic. Știu ce sînt stelele și ce sînt planetele. Să mă gîndesc.

Cunoștințele lui de astronomie erau puține, dar și mai puține erau cele de fizică și chimie. Își amintea unele lucruri despre literatura engleză, deși nu se putea gîndi la nici un scriitor în afară de Trudzel, un romancier foarte popular. Își amintea autorii cîtorva cărți de istorie, dar nu le putea stabili conținutul.

Știa numele stării în care se găsea : Amnezie.

Pe neașteptate, simți o mare dorință de a se vedea, de a-și privi propriul chip. Sigur, recunoașterea și memoria aveau să revină numaidecît. Se împinse din nou de-a curmezișul încăperii și se apucă să caute o oglindă.

De-a lungul pereților stăteau fixate o mulțime de dulapuri, pe care le deschise în grabă, risipindu-le conținutul în aerul lipsit de greutate. În al treilea dulap descoperi o trusă de bărbierit și o oglinjoară din oțel. Studie imaginea reflectată cu nerăbdare.

O față lungă, cu contururi neregulate, secătuită de culoare. O barbă țepoasă, întunecată. Buze sleite de sînge.

Fața unui străin.

Își înăbuși începutul de panică și cercetă cabina, căutînd vreun indiciu asupra identității lui. Scotoci rapid prin cutiile plutitoare, împingîndu-le cît colo cînd se dovedeau a conține doar alimente sau apă. Privi înainte.

Într-un colț al cabinei plutea o foaie de hîrtie cu marginile arse. O prinse.

„Dragă Ran", așa începea. „Cu cîteva clipe în urmă băieții de la biochimie s-au adunat repejor și au mai testat o dată medicamentul care ți-a fost administrrat. Se pare că există toate șansele ca medicamentul să-ți provoace amnezie. Este ceva în legătură cu tăria lui, la care se adaugă experiența aproape traumatică prin care treci acum, fie că ești sau nu conștient de asta ; scriu la iuțeală bilețelul ăsta cu paisprezece minute înainte de decolare, așa ca un memento pentru tine, în caz că se dovedește că au dreptate.

Mai întîi, nu te uita după comenzi. Totul e automat, sau ar trebui să fie, dacă grămada asta de carton și de clei va rezista îndeajuns. (Nu da vina pe tehnicieni ; practic nici n-au avut timp s-o termine și s-o ducă la rampă înainte de momentul străfulgerării.)

Hîrtia fusese semnată de cineva cu numele de Fred Anderson.

Ran — folosim automat numele dat în scrisoare — începu să caute Dulapul Cincisprezece. Descoperi numaidecît locul în care se aflase acesta. Dulapurile Unsprezece pînă la Douăzeci și cinci erau topite complet. Conținutul lor era distrus.

Nu mai avea ce face. Doar petecul de hîrtie arsă îl mai lega acum de trecut, de prieteni, de întregul Pămînt. Chiar dacă își pierduse memoria, era o ușurare pentru el să știe că amnezia avea totuși o explicație.

Dar ce sens aveau toate acestea ? De ce asamblaseră nava atît de în pripă ? De ce îl aleseseră tocmai pe el — singur — pentru a-l trimite în spațiu ? Și această misiune extrem de importantă — dacă era atît de vitală, de ce nu luaseră toate măsurile de precauție ?

În loc să clarifice lucrurile, scrisoarea mai mult le complica. Încruntîndu-se, Ran se împinse înapoi, spre tabloul de comandă. Se uită din nou pe ecran la spectacolul oferit de stele, încercînd să-și ordoneze gîndurile.

Poate se produsese o epidemie și el era singura persoană necontaminată. Construiseră nava și îl expediaseră în spațiu. Misiunea ? Să stabilească un contact cu o altă planetă, să găsească un antidot și să-l aducă înapoi.

Ridicol.

Cercetă din nou tabloul de comandă și apăsă butonul vedere — spate.

Și aproape că leșină.

O lumină puternică, orbitoare umplu întregul ecran, arzîndu-i ochii. Reduse în grabă cîmpul de focalizare pînă cînd deslușì ce anume era.

O novă. Și scrisoarea menționase momentul străfulgerării.

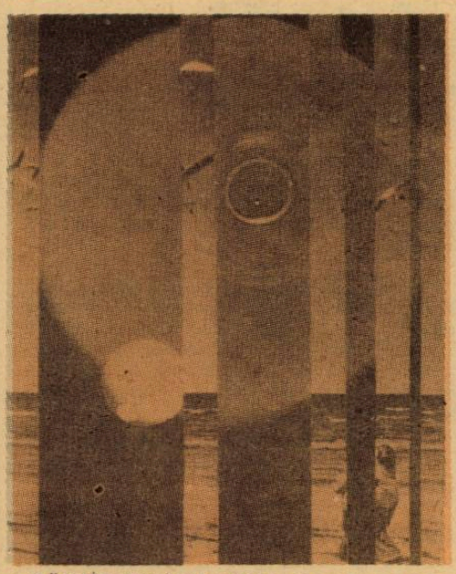

DĂNUȚ UNGUREANU : Lumi paralele

CORNEL IONICELI : Cosmos

Direcția navei este fixată pe selecția planetară automată, așa că, ține-te bine. Nu cred că ai uitat teorema lui Marselli, dar dacă ai uitat-o, nu-ți face griji că ai să aterizezi în mijlocul unor centipezi inteligenți cu vreo optsprezece capete. Vei ajunge pe o planetă cu viață umanoidă fiindcă trebuie să aibă viață umanoidă.

S-ar putea să fii puțin cam botit după decolare, dar medicamentul te va pune pe picioare. Dacă în cabină este dezordine mare, e pentru că n-am mai avut timp să verificăm toleranța dinamometrică a fiecărui lucru în parte.

Și acum despre misiune. Scoate imediat Proiectorul Unu din Dulapul Cincisprezece. Proiectorul este fixat pe autodistrugere după o singură vizionare, așa că ai grijă să o înțelegi bine. Misiunea este de maximă importanță, doctore, și fiecare bărbat, fiecare femeie de pe Pămînt este alături de tine. Nu ne înșela speranțele !"

Ran își dădu seama că nova din fața lui era Sol. Și că Pămîntul se mistuise în flăcări.

Pe navă nu exista nici un cronometru, așa că dr. Ran nu avea nici cea mai vagă idee de cît timp călătorea. Multă vreme nu făcu decît să plutească de colo-colo năucit, revenind iar și iar la ecran.

Nova se micșora pe măsură ce nava își iuțea zborul.

Ran mîncă și dormi. Cutreieră nava, cercetînd, căutînd. Cutiile plutitoare îi stăteau în cale, așa că se apucă să le adune și să le fixeze de pereți

Trecură poate zile, săptămîni chiar.

După o vreme, Ran începu să ordoneze

faptele pe care le ştia într-o structură coerentă. Existau o sumedenie de lacune şi întrebări, probabil că şi neadevăruri, dar era totuşi un început.

Fusese ales să zboare în nava spaţială. Nu ca pilot, din moment ce nava era automată, ci dintr-un alt motiv. Scrisoarea îi numise „doctor". S-ar fi putut să aibă o legătură cu profesiunea lui.

Doctor de ce ? Nu ştia.

Constructorii navei ştiuseră că Sol se va preface în novă. Era clar că nu puteau salva o parte prea mare din populaţia Pămîntului. Şi atunci s-au sacrificat pe ei şi pe toţi ceilalţi pentru a-i asigura lui salvarea.

Dar de ce tocmai lui ?

Trebuia să îndeplinească o misiune de cea mai mare importanţă. Atît de importantă încît necesitase subordonarea fiecărui om. Atît de importantă încît însăşi distrugerea Pămîntului părea să treacă pe planul doi, cîtă vreme misiunea era dusă la bun sfîrşit.

Care putea fi acea misiune ?

Dr. Ran nu-şi putea imagina nimic care să fie atît de important. Dar nu avea nici o altă teorie care să corespundă cît de cît faptelor pe care le cunoştea.

Încercă să atace problema din alt punct de vedere. Ce-ar face el, se întrebă, dacă ar şti că Sol se va preface în novă nu peste mult timp şi ar putea salva numai un număr limitat de oameni, cu o anumită şansă de succes ?

Ar fi trimis în spaţiu cupluri, sau cel puţin un cuplu, într-o încercare de a perpetua stirpea umană.

Era evident însă că guvernatorii Pămîntului văzuseră lucrurile într-alt fel.

DUPĂ o vreme, ecranul mic prinse viaţă. Pe el apărură cuvintele P l a n e t ă. C o n t a c t 100 o r e.

Se aşeză în faţa tabloului de comandă şi nu-şi dezlipi ochii de pe ecran. După un timp îndelungat, cifrele se schimbară. C o n t a c t 99 o r e.

Avea timp suficient. Mîncă şi se întoarse la treabă încercînd, pe cît posibil, să facă ordine pe navă.

În vreme ce îngrămădea cutiile în dulapurile rămase, descoperi un aparat împachetat şi fixat cu mare grijă. Recunoscu deîndată că era vorba de un proiector. Pe una din laturi avea gravat un „2" mare.

Un proiector de rezervă, gîndi el, şi inima începu să-i bată cu putere. De ce nu se gîndise la asta ? Privi prin vizor şi apăsă pe buton.

Filmul luă mai mult de o oră. Începea cu o descriere poetică a Pămîntului : imagini disparate ale oraşelor, cîmpurilor, pădurilor, fluviilor, oceanelor. Ale oamenilor, ale animalelor, toate în scurte viniete. Şi fără coloană sonoră.

Obiectivul se opri asupra unui observator astronomic, explicîndu-i destinaţia vizual. Arătă descoperirea instabilităţii Soarelui, chipurile astrofizicienilor care au descoperit-o.

Apoi se porni întrecerea cu timpul, şi rapida creştere a navei. Se văzu alergînd spre ea, rînjind spre obiectiv, dînd mîna cu cineva şi dispărînd în interior. Filmul se oprea aici. Probabil că vîrîseră proiectorul în dulap, îi făcuseră injecţia şi îl expediaseră în spaţiu.

Începu o altă rolă.

„Salut, Ran", spuse o voce. Imaginea înfăţişa un bărbat solid, calm, îmbrăcat într-un costum obişnuit, care se uita direct la Ran.

„Nu am putut rezista acestei ocazii de a-ţi vorbi din nou, dr. Ellis. Eşti departe în spaţiu acum şi ai văzut, fără îndoială, nova care a mistuit Pămîntul. Cred că te simţi tare singur.

Dar încearcă să învingi acest sentiment, Ran. Ca reprezentant al Pămîntenilor, mă folosesc de acest ultim prilej spre a-ţi ura mult noroc în măreaţa ta misiune. Cred că nu mai e nevoie să-ţi spun că sîntem cu toţii alături de tine. Să nu te simţi singur.

Ai văzut, desigur, filmul din Proiectorul Unu şi ai căpătat o înţelegere deplină a misiunii tale. Această porţiune din film — cu chipul şi vocea mea — va fi distrusă automat, în acelaşi mod ca şi pînă acum. Fireşte, încă nu-i putem lăsa pe extratereştri să se împărtăşească din micul nostru secret.

Dar şi aşa îl vor afla destul de curînd. Te poţi considera liber să le dai orice explicaţii în legătură cu restul acestui film. Gestul îţi va atrage, cu siguranţă, destule simpatii. Sigur, nu trebuie să faci nici o referire la marea descoperire sau la tehnicile care au rezultat din ea. Dacă vor să ştie cum am realizat o viteză mai mare decît cea a luminii, spune-le adevărul — că nu ştii cum se propagă, întrucît a fost obţinută doar cu un an şi ceva înainte ca Sol să se prefacă în novă. Spune-le că orice încercare de a examina nava va duce la dezintegrarea motoarelor.

Noroc bun, doctore. Şi călătorie plăcută !" Chipul dispăru şi aparatul se porni să bîzîie şi mai tare, distrugînd ultima rolă.

Puse proiectorul la loc în cutie cu mare grijă, fixă cutia în dulap, şi se întoarse la tabloul de comandă.

Pe ecran stătea scris C o n t a c t 97 o r e.

Se aşeză şi încercă să stabilească o legătură logică între faptele de abia aflate şi cele deja ştiute. Ca fundal, îşi aminti vag de paşnica, de marea civilizaţie a Pămîntului. Fuseseră aproape gata să pornească spre stele cînd, pe neaşteptate, se descoperise instabilitatea Soarelui. Energia capabilă să dezvolte o viteză mai mare decît cea a luminii fusese obţinută prea tîrziu.

În aceste condiţii fusese el ales drept unic pasager al navei de salvare. Doar el, dintr-un motiv de nepătruns. Misiunea lui era considerată, evident, mai importantă decît orice încercare de supravieţuire a rasei umane.

Urma să realizeze contactul cu viaţa inteligentă şi să povestească tuturor despre Pămînt. Dar era obligat să nu pomenească nimic despre cea mai mare descoperire şi tehnicile legate de ea.

Care or fi fost acestea ?

Şi apoi trebuia să-şi îndeplinească misiunea.

Simţi că îi vine să explodeze. Nu-şi putea aminti nimic. Idioţii, oare d e c e nu-i gravaseră instrucţiunile în bronz ?

C e - a r f i p u t u t f i ?

Ecranul arăta acum C o n t a c t 96 o r e.

Aşezat pe scaunul pilotului, dr. Ellis îşi fixă centurile de siguranţă şi începu să plîngă de zădărnicia încercărilor de a-şi aminti.

MAREA navă privi, examină şi raportă. Ecranul mic se reaprinse la viaţă. A t m o s f e r ă — c l o r. V i a ţ ă — i n e x i s t e n t ă. Datele fură transmise selectorilor navei. Circuitele se închiseră, alte circuite se deschiseră. Se stabili o nouă direcţie şi nava îşi continuă zborul.

Dr. Ellis mîncă, dormi şi se gîndi.

O altă planetă fu raportată, examinată şi respinsă.

Dr. Ellis continuă să se gîndească şi făcu o descoperire lipsită de importanţă.

Avea o memorie fotografică. Descoperi aceasta ducîndu-se cu gîndul înapoi, la filmul văzut. Îşi putea aminti fiecare detaliu al acelui spectacol de o oră, fiecare chip, fiecare mişcare.

Se testă pe măsură ce nava îşi continua drumul şi descoperi că aptitudinea era o constantă. Descoperirea îl necăji o vreme, pînă cînd îşi dădu seama că reprezentase, probabil, un factor important în alegerea lui. O memorie fotografică ar fi un lucru de neprețuit în învăţarea unei limbi noi.

Ironie crasă, gîndi el. Capacitate de reţinere perfectă — dar nici o amintire.

O a treia planetă fu respinsă şi ea.

Ellis trecu în revistă toate posibilităţile la care se putea gîndi, într-un efort de a descoperi natura misiunii lui.

Să înalţe un monument Pămîntului ? Posibil. Dar atunci de unde urgenţa, importanţa de-atîtea ori subliniată ?

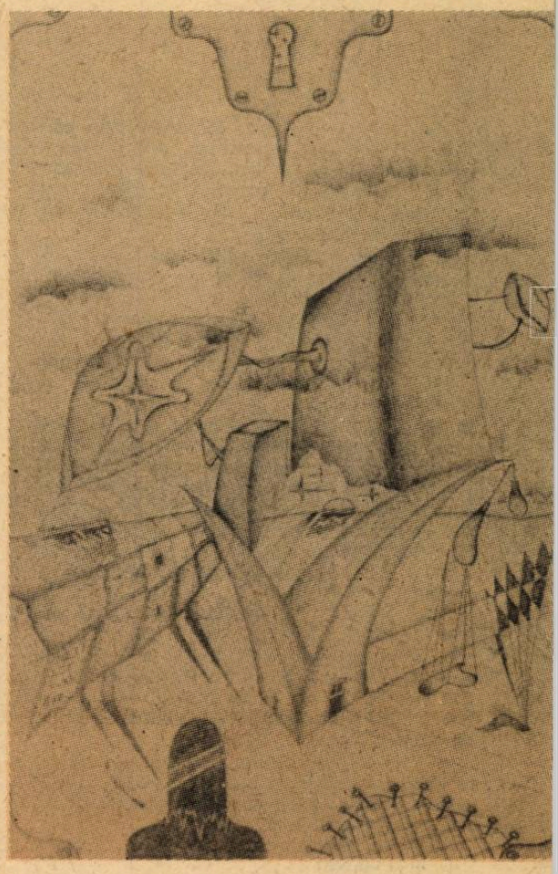

DAN-MARIUS ZAHARESCU : O taină modernă

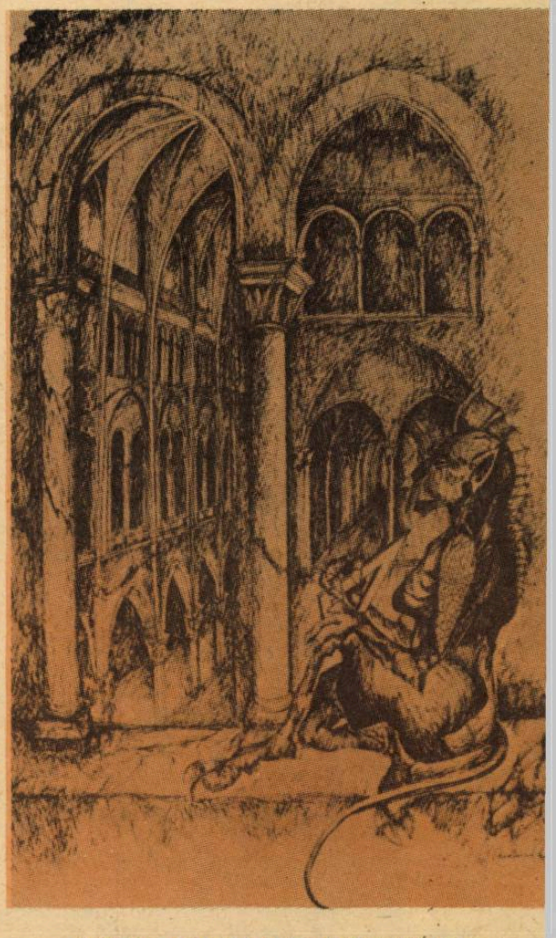

MARINA NICOLAEV-UNGUREANU : Hipercivilizaţii

Poate că a fost trimis în spațiu ca propovăduitor. Ultimul gest al Pămîntului, de a instrui vreo planetă locuită în spiritul păcii și al cooperării.

Dar de ce să trimită un medic într-o misiune ca asta ? De altfel, era ilogic. Oamenii învață milenii întregi, nu în doar cîțiva ani. Și pur și simplu nu se potrivea cu starea de spirit din cele două mesaje. Atît cel din film, cît și autorul scrisorii, păruseră a fi oameni practici. Era imposibil să te gîndești la vreunul din ei ca la un altruist.

O a patra planetă apăru în calea navei, fu verificată și lăsată apoi în urmă.

Și care, se întrebă el, era „marea descoperire" ? Dacă nu energia prin care se obținea o viteză mai mare decît cea a luminii, ce altceva putea fi ? Mai mult decît probabil, o descoperire filosofică. Modul în care omul ar putea trăi în pace, sau ceva de genul ăsta.

Atunci de ce nu trebuie s-o pomenească ?

Unul din ecrane se lumină, indicînd conținutul de oxigen al celei de-a cincea planete. Ellis îl ignoră, apoi privi în sus în timp ce generatoarele din pîntecul navei se treziră la viață.

Pregătiți-vă de aterizare, îl anunță ecranul.

Inima îi sări mai-mai să-i spargă pieptul și, cîteva clipe, Ellis nu mai găsi putere să respire.

Asta era. Simți cum îl cuprinde groaza în timp ce gravitația trăgea din toate încheieturile navei. Încercă să o înăbușe dar groaza îi spori. Tipă și încercă să-și rupă centurile de siguranță în clipa în care simți că nava începe să coboare.

Pe ecranul mare apăruseră albastrul și verdele unei planete cu oxigen.

Apoi Ellis își aminti ceva. „Intrarea, din spațiul necuprins, într-un sistem planetar este analogă traumei cauzate de naștere." O reacție obișnuită, își spuse el, dar ușor controlabilă pentru un psihiatru.

Un psihiatru !

Dr. Randolph Ellis, psihiatru. Știa ce fel de doctor era. Își cercetă memoria pentru a găsi alte informații, fără folos însă. Amintirea lui se limita numai la atît.

De ce trimisese Pămîntul un psihiatru în spațiul cosmic ?

Își pierdu cunoștința în momentul în care pătrunse scrîșnind în atmosferă.

ELLIS își reveni aproape de îndată ce nava ateriză. Scoțîndu-și centurile de siguranță, deschise hublourile. De navă se apropiau vehicule pline de oameni.

Oameni asemănători celor pe care îi lăsase în urmă.

Trebuia să ia o hotărîre acum, o hotărîre ce avea să-i afecteze tot restul timpului petrecut pe această planetă. Ce avea de făcut ? În ce direcție trebuia să acționeze ?

Ellis se gîndi o clipă, apoi hotărî să se conducă după instinct. Va improviza. Nici o comunicare nu va fi posibilă pînă cînd nu va învăța limba. După aceea va spune că a fost trimis de pe Pămînt pentru a... pentru a...

Pentru ce ?

Va hotărî cînd va sosi momentul. Privind spre ecrane, văzu că atmosfera era respirabilă.

Peretele lateral al navei zvîcni în lături și Ellis păși afară.

ATERIZASE pe un subcontinent numit Kreld, unde locuitorii erau kreldani. Din punct de vedere politic, planeta ajunsese în stadiul guvernării mondiale, dar aceasta se întîmplase atît de recent încît locuitorii încă mai erau identificați cu vechile diviziuni politice.

Cu memoria lui fotografică Ellis nu avu nici o dificultate în învățarea limbii kreldane, imediat după stabilirea unei baze comune pentru cuvintele cheie. Populația, avîndu-și sorgintea în Omul primordial, nu părea mai străină decît unii din membrii propriei lui rase. Ellis știa că această eventualitate fusese prevăzută. Nava ar fi respins pe oricare alta. Cu cît se gîndea mai mult la ea, cu atît devenea mai sigur că misiunea lui depindea de această similitudine.

Ellis învăța, observa și se gîndea. Trebuia, de îndată ce stăpînea limba în mod satisfăcător, să întîlnească, într-un cadru solemn, consiliul de conducere. Era o întîlnire de care se temea peste măsură și o amîna pe cît îi stătea în putință.

Cu toate acestea, sosi și clipa atît de temută.

Fu condus pe coridoarele Clădirii Consiliului, pînă la ușa Camerei Consiliului Principal. Păși înăuntru, cu proiectorul sub braț.

— Sînteți extrem de binevenit, domnule, spuse conducătorul consiliului.

Ellis îi întoarse salutul și își prezentă filmele. Nu discutară nimic pînă cînd nu văzură toate rolele.

— Așadar, sînteți ultimul reprezentant al rasei dv. ? întrebă conducătorul consiliului.

Ellis încuviință din cap, cercetîndu-i chipul binevoitor, îmbătrînit, brăzdat de cute adînci.

— De ce v-au trimis numai pe dv. ? întrebă un alt membru al consiliului. De ce nu au fost trimiși un bărbat și o femeie ?

Aceeași întrebare, gîndi Ellis, pe care mi-am pus-o de atîtea ori și eu.

— Mi-ar fi imposibil, le spuse el, să explic psihologia rasei mele în doar cîteva cuvinte. Hotărîrea noastră a fost cuprinsă în însuși sensul nostru de a fi.

O minciună lipsită de orice noimă, gîndi el în sinea lui. Dar ce altceva putea spune?

— O dată și-o dată va trebui să explicați psihologia rasei dv., zise conducătorul.

Ellis dădu din cap aprobator, plimbîndu-și privirea peste chipurile membrilor consiliului. Putea estima efectul pe care îl avusese asupra lor filmul atît de bine făcut ; aveau să se poarte frumos cu acest ultim reprezentant al unei mari rase.

— Sîntem foarte interesați de energia prin care ați obținut o viteză mai mare decît cea a luminii, spuse un alt membru al consiliului. Ne-ați putea ajuta să o producem și noi ?

— Mă tem că nu, răspunse Ellis.

Din cîte aflase pînă atunci, știa că tehnologia lor era preatomică, cu cîteva secole în urma celei pămîntești.

— Eu nu sînt om de știință. Nu am nici o cunoștință în privința acestei energii. A fost o realizare de ultim moment.

— Am putea-o examina noi înșine, spuse un membru al consiliului.

— Nu cred că ar fi înțelept, îi replică Ellis. Poporul meu consideră ca nerecomandabilă familiarizarea unei planete cu produse tehnologice ce depășesc nivelul ei actual de dezvoltare.

Și cu asta am terminat cu teoria, gîndi el.

— În caz că veți umbla la motoare, acestea se vor supraîncărca.

— Spuneți că nu sînteți om de știință, zise bătrînul conducător, pe un ton plăcut, schimbînd subiectul. Dacă îmi permiteți întrebarea, ce sînteți dv. ?

— Psihiatru, răspunse Ellis.

Vorbiră ore întregi. Ellis se eschivă, se prefăcu și inventă, încercînd să umple lacunele din cunoștințele lui. Consiliul voia să știe despre toate fazele vieții pe Pămînt, toate detaliile legate de progresul social și tehnologic. Se arătară surprinși de metoda detecției prenovelor. Și de ce se hotărîse el să vină aici ? Și, în sfîrșit, avînd în vedere că venise singur, rasa lui era înclinată spre sinucidere ?

— Dorința noastră este să vă punem mai multe întrebări în viitor, zise bătrînul conducător al consiliului, punînd capăt întrevederii.

— Voi fi fericit să vă răspund la tot ce-mi stă în putere, răspunse Ellis.

— Ceea ce nu pare a fi prea mult, remarcă unul dintre membri.

— Ei și tu, acum — nu uita de șocul prin care a trecut omul acesta, interveni conducătorul consiliului. Întreaga lui rasă a fost distrusă. Nu cred că sîntem prea ospitalieri cu el.

Se întoarse spre Ellis.

— Domnule, și așa ne-ați fost de un extraordinar ajutor. De pildă, acum că am aflat de posibilitatea energiei atomice controlate, ne putem îndrepta cercetarea în direcția obținerii ei. Desigur, statul nostru vă va răsplăti din plin. Ce ați dori să faceți ?

Ellis șovăi, întrebîndu-se ce să spună.

— V-ar surîde să conduceți proiectul construirii unui muzeu al Pămîntului ? Al unui monument închinat marelui dv. popor ?

Oare aceasta era misiunea lui ? se întrebă Ellis. Scuturâ din cap.

— Eu sînt medic, domnule. Psihiatru. Poate că în această calitate v-aș putea ajuta mai bine.

— Dar nu ne cunoașteți oamenii, zise bătrînul conducător, preocupat. V-ar trebui o viață întreagă ca să cunoașteți natura problemelor și tensiunilor noastre. Ca să pătrundeți îndeajuns în intimitatea lor pentru ca, ulterior, să puteți profesa.

— E adevărat, spuse Ellis. Dar rasele noastre sînt asemănătoare. Civilizațiile noastre au evoluat pe coordonate apropiate. Din moment ce eu reprezint o tradiție psihologică mai avansată, metodele mele ar putea fi de ajutor medicilor dv.

— Desigur, dr. Ellis. Nu trebuie să cad în greșeala de a subestima o specie care a traversat Universul. Bătrînul conducător surîse mîhnit. Eu însumi vă voi face cunoștință cu directorul unuia din spitalele noastre. Conducătorul se ridică în picioare. Sînteți amabil să mă însoțiți ?

Ellis îl urmă, cu inima îndoită de grijă. Misiunea lui trebuie să aibă o legătură cu psihiatria. Altfel de ce să fi trimis un psihiatru ?

Dar încă nu știa ce trebuie să facă.

Şi, pentru ca lucrurile să stea şi mai prost, nu-şi putea aminti practic nimic din pregătirea lui de psihiatru.

— CRED că asta e cam tot ce avem noi în materie de aparatură de testare, spuse medicul, uitîndu-se la Ellis din dosul ochelarilor cu ramă de oţel.

Era tînăr, cu faţa rotundă ca o lună, şi nerăbdător să înveţe cît mai mult de la mai vechea civilizaţie a Pămîntului.

— Puteţi sugera vreo îmbunătăţire ? întrebă el.

— Va trebui să cercetez instalaţia mai îndeaproape, zise Ellis, urmîndu-l pe doctor de-a lungul unui coridor lung, vopsit într-un albastru şters. Aparatura de testare nu găsise nici un ecou în memoria lui.

— Cred că nu mai e nevoie să vă spun cu cîtă nerăbdare am aşteptat această întrevedere, spuse medicul. Nu am nici o îndoială că dv., Terranii, aţi descoperit multe din secretele minţii omeneşti.

— O, da, făcu Ellis.

— Pe partea aceasta sînt saloanele, spuse medicul. Doriţi să le vedeţi ?

— Bineînţeles. Ellis îl urmă pe doctor, muşcîndu-şi buzele furios. Memoria nu-i spunea încă nimic. Nu avea mai multe cunoştinţe de psihiatrie decît un profan cu o brumă de informaţii culese la întîmplare. Dacă nu se întîmpla ceva cît de curînd, era nevoit să-şi recunoască amnezia.

— În salonul acesta, zise medicul, avem cîteva cazuri atone.

Ellis intră după doctor şi privi chipurile lipsite de viaţă, indiferente, ale celor trei pacienţi.

— Catatonic, spuse medicul, arătînd spre primul. Presupun că pentru aceasta nu aveţi nici un remediu... sau mă înşel ? Zîmbi înţelegător.

Ellis nu răspunse. O altă amintire îi reveni brusc în minte. Erau doar cîteva replici dintr-o conversaţie.

„Dar este etic ?" întrebase el. Într-un salon ca acesta, pe Pămînt.

„Bineînţeles", îi răspunsese cineva. „Doar nu ne atingem de cei normali. În privinţa debililor mintali însă, a alienaţilor mintali cu porniri criminale — a psihoticilor care oricum nu şi-ar putea folosi mintea niciodată — nici nu se pune problema de a-i priva de ceva. Dimpotrivă, e un act de caritate".

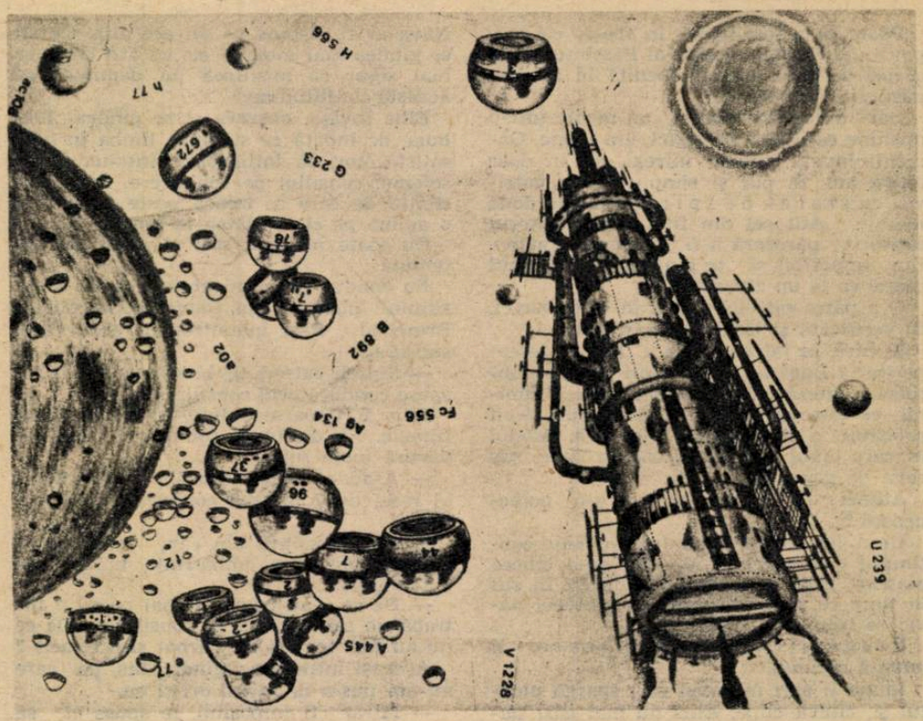

PETRU ZMED : O iubire din anul 41012

Şi cam atît. Nu ştia cui i se adresase. Unui alt medic, probabil. Discutaseră vreo metodă nouă de tratare a anormalilor. Un nou remediu ? Părea posibil. Şi încă unul foarte riscant, după toate aparenţele.

— Aţi descoperit vreun remediu pentru aceasta ? întrebă din nou medicul cu faţa rotundă ca o lună.

— Da. Da, am descoperit, zise Ellis, luîndu-şi inima în dinţi. Medicul făcu un pas înapoi şi îl privi lung.

— Dar e imposibil ! Creierul nu poate fi vindecat în cazul unei vătămări organice — a unei deteriorări, a unei subdezvoltări. Se opri brusc. Bine, atunci să facem o încercare. Poftiţi, d-le doctor.

Ellis se uită la pacientul din primul pat.

— Aduceţi-mi cîţiva asistenţi, d-le doctor.

Medicul şovăi, apoi ieşi grăbit din salon.

Ellis se aplecă deasupra catatonicului şi îl privi în faţă. Nu era sigur de ceea ce făcea, dar întinse mîna şi atinse fruntea omului cu un deget.

Ceva se declanşă în mintea lui Ellis.

Catatonicul îşi pierdu cunoştinţa.

Ellis aşteptă dar nu părea să se întîmple nimic. Se apropie de al doilea pacient şi repetă gestul.

Şi acesta îşi pierdu cunoştinţa ; cel de-al treilea făcu la fel.

Medicul se întoarse, însoţit de două ajutoare cu ochii holbaţi de mirare.

— Ce se întîmplă aici ? întrebă el. Ce aţi făcut ?

— Nu ştiu dacă metodele noastre vor avea vreo eficienţă asupra oamenilor dv., minţi Ellis. Lăsaţi-mă, vă rog, singur — absolut singur doar cîteva minute. Concentrarea necesară. Se întoarse spre pacienţi.

Medicul dădu să spună ceva, se răz-

Muzica emisferelor ...cerebrale

PÎNĂ la Simpozionul de neurologie, reunit la Viena în 1973, nu se cunoştea nimic din ceea ce se petrecea în creierul muzicianului. Doi savanţi englezi, Mac Donald Critshley şi R.A. Henson au propus atunci un plan de lucrări acoperind ansamblul problemei. Şi astăzi încă, în ciuda nenumăratelor cercetări „pe teren", a examinărilor ştiinţifice a comportamentului muzicienilor, în ciuda explorării reacţiilor psihologice şi biologice ale auditorilor prin intermediul a mii de teste, în ciuda studiilor anatomice şi fiziologice, a lucrărilor de acustică, persistă un număr impresionant de semne de întrebare fundamentale. Un lucru este însă sigur, şi anume că factorul afectiv reprezintă însăşi raţiunea de existenţă a fenomenului muzical, atît ca artă, cît şi ca manifestare de ordin strict psihofiziologic individual. Legătura indisolubilă pe care centrul auditiv din cortex o are la omul normal cu celelalte zone se pare că determină şi faptul ca, odată cu influxul nervos al perceperii sunetului, să se declanşeze o întreagă acţiune multilaterală cu aceste zone, influenţîndu-se prin aceasta şi diferitele stări afective. De reţinut însă că starea afectivă apare ca determinată în ultimă instanţă de trăirea relaţiilor culturale pe care muzica le deţine pentru individul sau colectivitatea respectivă.

Datorită structurii genuine a sistemelor sonore premodal şi modal s-au cristalizat astfel în cuprinsul acestora o seamă de relaţii atît de adînc implantate în conştiinţa muzicală umană, încît simpla audiere a unor celule muzicale sau cîteodată chiar şi a unui singur sunet muzical poate atrage, prin fenomenul de anticipaţie perceptivă, alte sunete sau motive de care acestea sînt incipient legate. Oare atît de emoţionantul început al **Simfoniei a V-a** de Beethoven, acea faimoasă terţă mare, nu-şi are rădăcina în intervalul primar de terţă mare caracteristic şi unor categorii folclorice situate la un nivel arhaic de exprimare muzicală, ca, de pildă, repertoriul copiilor ?

Toate aceste noi posibilităţi de relaţie perceptivă măresc cu mult datele privind receptarea muzicii, de la explicaţii pe baza unui stocaj realizat prin educaţia muzicală la explicaţii ce caută să evidenţieze capacitatea general umană de a distinge o serie de elemente muzicale ce fac parte din natura psihofiziologică şi astfel de a se putea percepe mai uşor o muzică fundamentată pe unele coordonate de ordin primar. Meloterapia îşi fundamentează programul pe observaţii, cercetări, studii de acest tip. Experimentele realizate de către R. Francés, de pildă, au dus şi ele la concluzia că percepţia melodiei depinde de pregătirea muzicală a subiecţilor şi că ea este incontestabil condusă de sistemul tonal. Pe de altă parte însă, n-ar trebui să trecem cu vederea nici elementele de meloterapie empirică, înregistrate de zicători sau cîntece populare („eu de nu mi-aş şti hori / pe loc aş înnebuni" ; „că de n-ar fi hori pe lume / ai vedea fete nebune, / nevestele duse-n lume" etc. vezi şi K. Stumpf, **Die Anfänge der Musik**, Leipzig, 1911). Cercetarea unui stadiu premuzical se cuvine să ţină cont de asemenea, şi de ceea ce C. Brăiloiu numea „viaţă anterioară", M. Fetis „trecut anteistoric", iar P. Collaer şi P. Schaeffer timpul „muzicii de Neanderthal" ; unicul mijloc de pătrundere în această zonă greu accesibilă fiind, de fapt, „cercetarea tradiţiilor orale vii" (C. Brăiloiu. **La vie antérieure. Histoire de la musique**, I, Paris. 1960 ; **Opere II**, Buc., 1969, p. 187—203,). Luînd în considerare aceste coordonate, performanţele uimitoare ale terapiei „melo" se pot explica, parţial desigur, şi prin modelul eternei întoarceri la origini, model aflat în repertoriul majorităţii mitologiilor, după cum demonstrează Mircea Eliade.

gîndi şi ieşi repede, luîndu-şi şi asistenţii cu el.

TRANSPIRÎND, Ellis examină pulsul primului pacient. Încă mai bătea. Se îndreptă din spate şi începu să străbată cu paşi mari încăperea.

Deţinea o putere de un anume fel. Putea lăsa în nesimţire pe orice psiholic, fără nici cel mai mic efort. Asta era bine. Nervi — conexiuni. Ar fi vrut să-şi amintească exact numărul conexiunilor nervoase din creierul uman. Un număr fantastic, probabil : $10^{25!}$? Nu, părea prea mult. Dar era un număr fantastic.

Conta oare acest număr ? Conta, era sigur de asta.

Primul pacient gemu şi se ridică în capul oaselor. Ellis se apropie de el. Omul îşi pipăi capul şi gemu din nou.

Propria lui terapie de şoc, gîndi Ellis. Poate că Pămîntul descoperise leacul împotriva nebuniei. Ca un ultim dar făcut universului, îl trimiseseră în spaţiul cosmic, pentru a tămădui.

— Cum te simţi ? îl întrebă el pe pacient.

— Nu prea rău, răspunse omul — în limba engleză !

— Ce-ai spus ? îngăimă Ellis, cu respiraţia întretăiată. Se întrebă dacă nu cumva avusese loc un transfer de gîndire. Îi transmisese el omului propria lui cunoaştere a limbii engleze ? Să vedem, dacă solicitarea este dirijată de la nervii vătămaţi spre cei nefolosiţi.

— Mă simt minunat, doctore. Ai făcut treabă bună. Nu eram siguri dacă nava aia numai din sîrme şi carton va rezista pînă la capăt dar, după cum ţi-am spus, a fost cel mai bun lucru pe care îl puteam face în condiţiile...

— Cine eşti dumneata ?

Omul se dădu jos din pat şi privi în jur.

— Mai e vreun băştinaş pe aici ?

— Nu.

— Sînt Haines, Reprezentant al Pămîntului. Ce-i cu tine, Ellis ?

Ceilalţi îşi reveneau în simţiri şi ei.

— Dar el ?

— Dr. Clitell.

— Fred Anderson.

Cel care se prezentase drept Haines îşi cercetă trupul cu multă atenţie.

— Mi-ai fi putut găsi o gazdă mai bună, Ellis. De dragul amintirilor noastre comune. Dar acum nu mai contează. Ce ţi s-a întîmplat, omule ?

Ellis le dădu explicaţii despre amnezia lui.

— N-ai citit scrisoarea ?

Ellis le povesti totul.

— Te facem noi să-ţi recapeţi memoria, de asta să n-ai nici o grijă, îl asigură Haines. E o senzaţie plăcută să ai un corp nou. Atenţiune !

Uşa se deschise şi în prag apăru doctorul cel tînăr. Văzu pacienţii şi scoase un strigăt :

— Aţi reuşit ! Aţi reuşit să...

— Vă rog, d-le doctor, îl întrerupse Ellis. Fără zgomote bruşte. Sînt nevoit să apelez la bunăvoinţa dv. spre a nu fi deranjat pentru cel puţin încă o oră.

— Desigur, zise medicul, respectuos, retrăgîndu-se şi închizînd uşa la loc.

— CUM de-a fost posibil ? întrebă Ellis, privindu-i pe cei trei din faţa lui. Nu înţeleg.

— Marea descoperire, zise Haines. Trebuie să-ţi aminteşti. Doar ai lucrat la ea. Nu ? Explică-i, Anderson.

Al treilea om se apropie încet. Ellis observă că feţele inexpresive începeau deja să capete viaţă, sub influenţa minţilor din spatele lor.

— Nu-ţi aminteşti, Ellis, de cercetarea asupra factorilor personalităţii ?

Ellis scutură din cap.

— Căutai cel mai scăzut numitor comun al vieţii umane şi al personalităţii. Sursa, dacă vrei. Cercetarea a început de fapt cu aproape o sută de ani în urmă, după ce Orgell a descoperit că personalitatea este independentă de corp, deşi influenţată şi modificată de el. Îţi aminteşti acum ?

— Nu. Continuă.

— În termeni simpli, tu — şi încă alţi treizeci — aţi descoperit că unitatea indivizibilă cea mai mică a personalităţii este o substanţă imaterială independentă. Tu ai numit-o molecula M. Este o structură mentală complexă.

— Mentală ?

— Imaterială, atunci, zise Anderson. Poate fi transferată de la gazdă la gazdă.

— Sună a posedare, remarcă Ellis.

Anderson, zărind o oglindă într-un colţ al salonului, se apropie de ea ca să-şi examineze noul chip. Se cutremură cînd îl văzu şi îşi şterse saliva de pe buze.

— Vechile mituri de posedare a spiritului nu sînt chiar atît de îndepărtate, spuse dr. Clitell. Era singurul care îşi purta corpul cu oarecare dezinvoltură. Unii oameni au fost întotdeauna capabili să-şi detaşeze spiritul de trup. Proiecţia astrală şi toate lucrurile de genul ăsta. Personalitatea a fost de abia recent localizată, faptul ducînd la adoptarea unei proceduri invariante de resinteză-separare.

— Asta înseamnă că este nemuritoare ? întrebă Ellis.

— A, nu ! exclamă Anderson, apropiindu-se. Făcu o grimasă, încercînd să oprească salivarea inconştientă a gazdei lui. Personalitatea are o durată de viaţă bine definită. Este, într-un fel, mai lungă decît cea a corpului, desigur, dar se încadrează precis între anumite limite. Reuşi să întrerupă curgerea salivei. Poate fi stocată, totuşi, în stare latentă, pe o perioadă aproape nelimitată.

— Şi ce alt loc mai bun, interveni Haines, pentru stocarea unei molecule imateriale decît propria ta minte ? Conexiunile tale nervoase ne-au adăpostit tot timpul acesta, Ellis. E loc berechet acolo. Numărul conexiunilor dintr-un creier uman a

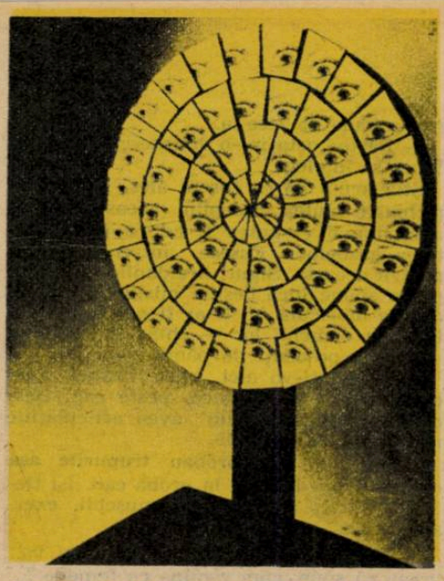

Montate pe o suprafaţă concavă, aceste mici oglinzi reflectă acelaşi ochi a cărui imagine se diversifică urmînd unghiul. Acest disc traduce receptivitatea variabilă a indivizilor la realitate şi la cuvintele care o desemnează.

Muzica emisferelor ...cerebrale

Cercetările asupra palesteziei (sensibilitatea vibratorie) accentuează rolul cortexului în percepţia auditivă. Astfel, pe lîngă studiul reacţiilor psihofiziologice reflectate de către percepţia muzicală, s-au luat în consideraţie şi zonele din cortex ce eventual ar participa la procesul de reflectare a acestor reacţii incluse în percepţia muzicală : zona auditivă şi aceea a auzului verbal situată în circumvoluţia transversă Heschl ; zona verbo-motorie situată în circumvoluţia frontală ; zona motorie situată în circumvoluţia frontală ascendentă, precum şi zona sesizată de Dupré şi Nathan în circumvoluţia anterioară a primului parietal. La acestea se adaugă zona de intersecţie parieto-temporo-preoccipitală, ale cărei funcţii, încă puţin cunoscute, lasă totuşi să se întrevadă o strînsă relaţie cu sensibilitatea somatică şi integrarea ei superioară. Se obţine astfel o zonă largă de proximitate, la al cărei cuprins interrelaţional s-ar putea referi toate procesele percepţiei fenomenului muzical. Avînd ca centru zona auditivă, iar ca nucleu fiziologic posibil lărgirea cîmpurilor de proiecţie auditivă primară către partea anterioară a primului parietal, se poate presupune că percepţia muzicii îşi extinde procesele înspre zonele vecine, demonstrînd o mai largă localizare perceptivă, determinată de caracteristicile muzicii şi reprezentativă pentru cea mai complexă manifestare a uneia dintre cele mai importante percepţii.

Schubert

Percepţia tonurilor nu este determinată doar de tonotopie. Lucrări recente de fiziologie arată că atunci cînd se înregistrează activitatea nervului auditiv ca răspuns la sunete de frecvenţă cunoscută, se observă că frecvenţa influxurilor nervoase pe secundă este sincronă cu aceea a sunetului, cînd este vorba de sunete pure, şi asta pînă la o frecvenţă de 4—5 000 Hz. Or, influxul nervos într-o fibră nu depăşeşte frecvenţa de 300 Hz/sec. Cum se pot percepe, aşadar, frecvenţe de zece sau douăzeci de ori mai înalte ? Simplu : cînd frecvenţa unui sunet este de 300 Hz, o singură fibră intră în activitate ; de la 300 la 600 Hz, o altă fibră intră în activitate — ceea ce face ca ambele fibre să trimită 600 de impulsuri. Pe măsură ce frecvenţa sonoră creşte, alte fibre sînt mobilizate. Cortexul cerebral primeşte deci un mesaj care este nu numai localizat, ci totodată sincron şi compus din două coduri sau mai multe, superpuse, pentru o singură informaţie. Dat fiind că se impune descifrarea celor două sau mai multe coduri, aceasta presupune că decodajul sunetelor implică o intervenţie a inteligenţei. Operaţie cu atît mai complexă cu cît prima circumvoluţie temporală, care primeşte sunetele frecvenţă cu frecvenţă, le primeşte de fapt în triplu exemplar, pe cele trei zone vecine : avem deci de-a face cu trei „imagini" distincte ale fiecărei frecvenţe care vor fi simultan descifrate. Să notăm că dincolo de 5 000 Hz, adică în tonurile cele mai ascuţite, sincronizarea nu mai funcţionează : percepţia se rezumă doar la tonotopie : creierul renunţă.

Autorii care s-au ocupat de studierea ritmului au căzut de acord că acesta reprezintă un atribut de „ordinul însăşi al vieţii" (E. Willems, **Le rythme musical. Etudes Psychologiques,** Paris, 1954, p.

fost calculat la zece la...

— Partea asta mi-o amintesc, zise Ellis. Încep să înțeleg.

Știa acum de ce fusese ales. Numai un psihiatru putea îndeplini această emisiune, numai el putea fi admis în intimitatea gazdelor. Fusese antrenat special pentru aceasta. Sigur, kreldanilor nu li se putea spune încă despre misiunea lui sau despre molecula M. N-ar fi privit cu ochi buni ca oamenii lor — chiar și anormali — să fie posedați de pămînteni.

— Ia uitați-vă aici, spuse Haines. Fascinat, își dădea degetele peste cap. Descoperise că gazda lui avea articulațiile neobișnuit de flexibile.

Ceilalți doi își probau trupurile așa cum oamenii își pun la probă caii. Își flexau brațele, își încordau mușchii, exersau mersul.

— Dar, întrebă Ellis, rasa cum va... vreau să spun, cum rămîne cu femeile ?

— Fă rost de cît mai multe gazde, îi zise Haines, probîndu-și în continuare degetele. Bărbați și femei. Vei ajunge cel mai mare medic de pe această planetă. Fiecare om anormal va fi adus la tine pentru a-l vindeca. Bineînțeles, cu toții vom păstra cel mai strict secret. Nimeni nu-l va divulga înainte de momentul potrivit. Făcu o pauză și rînji. Pămîntul nu este mort ! Pămîntul va trăi din nou !

Ellis încuviință din cap. Îi venea greu să-l identifice pe masivul și afabilul Haines din film cu sperietoarea cu voce stridentă din fața lui.

— Mai bine am trece la treabă, spuse Anderson. După ce îi vindeci pe toți anormalii de pe planeta asta, îți realimentăm nava și te trimitem mai departe.

— Unde ? întrebă Ellis. Spre o altă planetă ?

— Desigur. Pe asta există probabil doar cîteva milioane de gazde, fiindcă de cei normali nu ne atingem.

— Doar cîteva milioane ! Dar cîți oameni am stocat eu ?

Se auziră glasuri pe coridor.

— Dar chiar că ești un caz, zise Haines, amuzat. Înapoi în pat, băieți, cred că-l aud pe doctorul ăla. Cîți oameni ? Populația Pămîntului era de vreo patru miliarde. Iar tu îi ai în minte pe toți.

În românește de Petru IAMANDI

(Din Starships *edited by Isaac Asimov et. al, **Fawcet Crest, New York, 1983.**)*

Pentru albumul dumneavoastră...

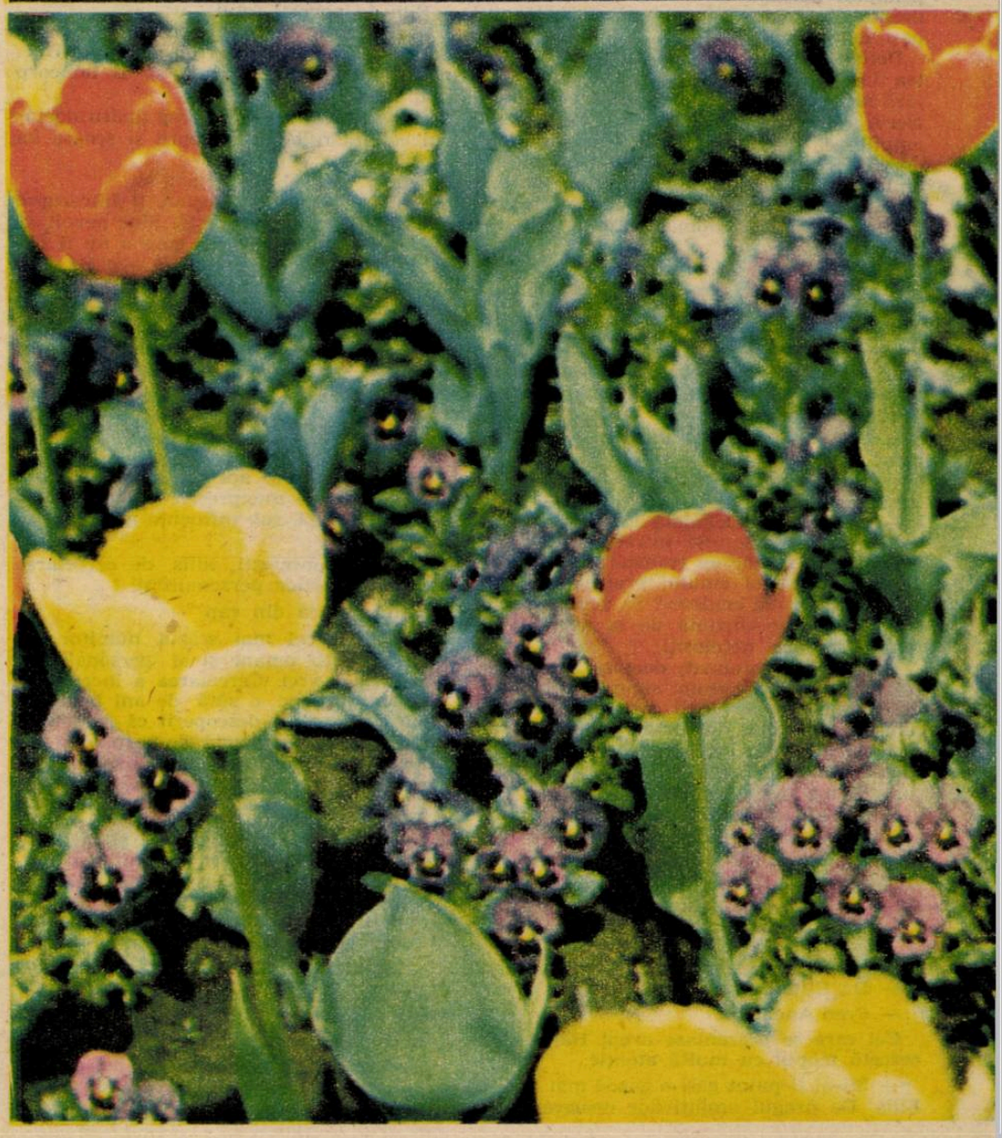

Muzica emisferelor...cerebrale

VII). În cunoscuta sa lucrare **Les structures rythmiques**, Paul Fraisse dovedește prin experimente minuțioase natura psihofiziologică a structurii temporale a ritmului (Paris, 1956, p. 80). De la mișcările externe ale corpului și pînă la cele de ordin interiorizat (corporale sau vocale), ritmurile realizate se caracterizează prin structuri ale unor procese de stereotipizare dinamică. De pildă, aceleași formule ritmice se pot întîlni în absolut toate categoriile folclorice de tip „puerils" sau în acele manifestări de tip arhaic. De aici și similitudinile constatate pe această dimensiune la mai toate popoarele lumii.

Sintetizînd, se poate spune că limbajul muzical exprimă prin sunete vocale și instrumentale fie stările emotive, fie reprezentările obiective, expresia intenționalã trezind prin intermediul centrilor auditivi superiori în centrii emotivi și intelectuali, stări psihice în raport cu caracterele sunetelor percepute (cf. E. Dupré, M. Nathan, **Le langage musical. Etude médico-psychologique**, Paris, 1911, p. 7). Percepția fenomenelor sincretice, cu participarea complexului senzorial auditiv, kinestezic, verbal (și vizual), pare a se concentra uneori în jurul manifestării muzicale, alteori în jurul celei verbale, iar alteori în jurul celei coregrafice, dependent de semnificația conținutului manifestării. Din aceeași cauză, caracterul mobil al percepției poate determina, în cursul percepției unei manifestări sincretice, mutarea focarului dominant de la un analizator la altul, în timp ce celelalte, procese perceptive să constituie fondul de însoțire. Asupra materialității vibrațiilor undei sonore muzicale și despre puterea acestora de a declanșa alte simțuri decît cel auditiv, există date și în cultura veche muzicală a unor popoare. De pildă, în vechea muzică hindusă este cunoscut procedeul **Ragamala** prin care fiecare sunet muzical este redat printr-o culoare specifică ca, de pildă : nota **sa** (do) — verde (păun) ; **ra** (re) — roșie (ciocîrlia) ; **pa** (sol) — negru (privighetoarea) ; **da** (la) — galben (calul) ; **na** (si) — toate culorile (elefantul). Melodia **Hindola**, cîntată în zori de primăvară, evocă dragostea universală ; **Deepak**, cîntată în seara de vară, provoacă mila și compasiunea ; **Megha**, executată în sezonul ploilor, aduce liniștea lăuntrică (Cf. J. F. Rowbotham, **History of Music**, London, I, 1885 ; R. Lach, **Die Musik der Natur- und orientalischen Kulturvölker in Handbuch der Musikgeschichte**, Berlin, I, 1930 ; R. Lachmann, **Musik des Orients**, Breslau, 1929 ; H. Davies E., **Aboriginal Songs of Central and Southern Australia**, London, 1931—1932 ; G. Knepler, **Geschichte als Weg zum Musikverständnis. Zur Theorie, Methode und Geschichte der Musikgeschichtsschreibung**, Leipzig, 1977).

Necesitatea general-umană de artă și în special de manifestare muzicală reprezintă una dintre pîrghiile vitale de supraviețuire a întregii omeniri, din cele mai vechi timpuri, pe calea culturii și civilizației. Fiind un mijloc de exprimare și totodată de comunicare, fiind așadar un limbaj, muzica (se) instituie (într-)o psihanaliză sui-generis care reușește să refacă starea de echilibru și armonie dintre psihoenergiile eului și energiile cosmice, dintre **animus-anima** și Atman. (vezi și H. R. Teirich, **Musik in der Medizin**, Stuttgart, 1958 ; C. H. Schwabe, **Musiktherapie in Nevrosen...**, Jena, 1974 ; P. Nordoff, C. Robbins, **Therapy in music for handicapes children**, London, 1975).

Muzicoterapie

— **Împotriva enervării : Cantata nr. 2** (Bach) ; **Sonata lunii** (Beethoven) ; **Sonata în re minor** (Prokofiev) ; **Simfonia în re minor** (César Frank).

— **Împotriva agitației :** mazurcile și preludiile lui Chopin ; Valsurile lui Strauss-tatăl ;

— **Tonifiant nervos : Preludiu și Fuga în mi minor** (Bach) ; Uvertura **Egmont** (Beethoven) ; **Simfonia a VI-a**, partea **a III-a** (Caikovski) ; **Preludiu op. 28, nr. 1** (Chopin) ; **Rapsodia ungară nr. 2** (Liszt).

Fotografiile reprezentînd flori (policronomie) (p. 96, 97, 98, 100, 101) sînt realizate de Victor BÂRCĂ

Muzica emisferelor ...cerebrale

— **Pentru calmare : Simfonia a VI-a,** partea a II-a (Beethoven) ; **Cîntec de leagăn** (Brahms) ; **Ave Maria** (Schubert) ; **Nocturna în sol minor** (Chopin), **Lumina lunii** (Debussy),

— **Împotriva hipertensiunii de natură emoţională : Concert în re minor pentru vioară şi orchestră** (Bach) ; **Nocturna în re minor** (Chopin) ; **Cvartetul în fa** (Ravel).

— **Pentru armonie interioară : Cvartetul italian** (Bach) ; **Simfonia Finlanda** (Sibelius).

— **Împotriva durerilor de cap : Fidelio** (Beethoven) ; **Don Juan** (Mozart) ; **Rapsodia ungară nr. 1** (Liszt) ; suita **Bal mascat** (Haciaturian) ; **Un american la Paris** (Gershwin).

SE ŞTIE că subconştientul este sensibil la efectele muzicii, care pot exercita asupra tuturor funcţiilor organice perturbări sau conduce la efecte total opuse. Există melodii care elevează sufletul, transportîndu-l pe un plan sublim şi extatic, dîndu-i o bucurie inexprimabilă şi „übermenschliche". Unele melodii în adagio, lento, sînt liniştitoare, calmante; altele excitante, deprimante, generatoare de nelinişte, tristeţe şi lacrimi.

Analizînd global efectul psihic al acordurilor în modul minor, specialiştii au remarcat că acestea sînt generatoare de stări nostalgice, grele de o misterioasă neliniştе tragică. În opoziţie cu influenţa emotivă promovată de modul minor, modul major dă o impresie de lumină, de bucurie, de viaţă, reînviere şi ameliorare.

Chopin în viziunea lui Delacroix

În muzică, intervalele ne influenţează prin natura lor vibratorie, care acţionînd asupra subconştientului, ne modelează afectivitatea. Următorul tabel este revelator :

interval	**impresii afective**
unison	pace
secundă micşorată	agasare
secundă mărită	vulgaritate
terţă micşorată	suferinţă
terţă mărită	fericire
cvartă	indiferenţă
cvartă mărită	excitaţie
cvintă micşorată	neliniştе
cvintă	calm, stabilitate
sextă micşorată	melancolie
sextă mărită	gentileţe
septimă micşorată	dragoste
septimă mărită	ură
octavă	bucurie, plenitudine, libertate

„ESTE unanim acceptat că terţa are o mare putere expresivă. Astfel, dacă, de pildă, terţa majoră (mărită) dă în general impresia de activ, de viril, terţa minoră (micşorată) exprimă sentimentul feminin, pasiv, unduitor. Importanţa terţei prin dubla sa funcţionalitate în constelaţia afectivă a fiinţei umane l-a fascinat între alţii şi pe Pitagora, care în tabelele sale o denumeşte Lambdoma.

Dr. Narcis ZĂRNESCU

Pentru albumul dumneavoastră...

INCURSIUNI PSIHOLOGICE ÎN TIPOLOGIA ROMANULUI DETECTIV

ÎNTREBĂRILE privind genul acesta de scriere atît de gustat de un anume public şi totuşi socotit marginal de cei mai mulţi critici sînt atît de numeroase încît numai înşiruirea lor ar ocupa un spaţiu enorm. Multă vreme Jorge Luis Borges şi Roger Caillois au fost certaţi, motivul nefiind altul decît o chestiune de istorie a romanului poliţist : primul afirma că genul fusese inventat de Edgar Allan Poe ; celălalt susţinea un alt candidat. Opoziţia aceasta între două dintre spiritele cele mai subtile ale secolului n-a rămas neremarcată, atrăgînd atenţia, încă o dată, asupra unui gen literar pe care mulţi continuă să-l considere minor. Fapt contestabil, întrucît nu numai că l-au agreat cîţiva mari scriitori, dar există şi capodopere ce pot figura cu certitudine alături de lucrările unor autori clasici. Oricum, cert este că publicul — şi nu numai cel insuficient educat — continuă să fie captivat de romanul poliţist. Dovezi ? Iată una singură :

Între 1 septembrie 1985 şi 31 august 1986 au fost publicate, numai în Franţa, 695 romane detective. Michel Lebrun susţine că cifra este record, dar nici datele altor ani nu sînt cu mult mai prejos : 660 romane poliţiste publicate în 1984, 592 în 1982, 488 în 1980. Numărul cititorilor era estimat la 4 500 000 în 1984.

Dacă se mai adaugă şi că celebra „Série noire" a depăşit 2000 de titluri şi că operele lui Georges Simenon şi Agatha Cristie ating tiraje fabuloase — nimeni nu s-ar mai putea îndoi de importanţa acestui gen adeseori dispreţuit. În aşa măsură încît, mai întotdeauna, a fost „exilat" în colecţii „specifice", cu limite bine definite.

În acest „ghetto" mişună tot felul de istorii : roman poliţist, roman negru, roman de enigme, roman de suspans, thriller, „crime story", „mystery novel" sau roman criminal. Din 1841 cînd, în timpul domniei lui Louis-Philippe, s-a născut romanul poliţist, lansat de americanul Edgar Poe, genul abundă de povestiri misterioase şi intimiste ale aceluiaşi Poe, sau Doyle, Leroux, de aventuri pretext pentru denunţarea violenţei (Tracy, McCoy, Himes...), de mistere care îşi găsesc soluţia mulţumită unei suite de coincidenţe (Hammett, Cain, Burnett) sau, dimpotrivă, care trimit la logica unui detaliu înscris în filigran (Freeman, Christie, Queen...).

În 1928, S. S. Van Dine stabilea, în „Atlantic Review", nu mai puţin de 28 de reguli (!) ca „model" de construcţie a romanului poliţist. În aceeaşi vreme, Dashiell Hammett, cu **Casa roşie**, tulbura genul, impregnîndu-l cu realism negru. Chiar dacă celor ce au nostalgia enigmei poliţiste „clasice" (Doyle, Agatha Cristie) nu le place, romanul poliţist se reînnoieşte mereu. Nu a fost niciodată şi nu va fi niciodată un roman precum celelalte, ceea ce nu l-a împiedicat să aspire la mari opere cinematografice (**Soimul maltez**, de John Huston, în 1941, **Marele somn** de Howard Hawks, în 1946, **Necunoscutul din Nord-Express**, de Alfred Hichtcock, în 1951...).

Astfel, acest copil teribil al literaturii, bravînd spiritele subtile care îi refuzau dreptul la existenţă, a ştiut să se impună, făurind cu încetul universul său de predilecţie şi chiar o limbă proprie, spre marea încîntare a cititorilor, mereu în căutarea unei evadări şi a unor senzaţii

puternice. Această uimitoare rezistenţă l-a făcut să fie privit cu consideraţie, chiar cu gelozie.

Unsprezece date importante

1841. Edgar Allan Poe publică în „Graham's Magazine" **Dublul asasinat din strada Morgue.**

1863. Emile Gaboriau scrie **L'affaire Lerouge**, primul roman poliţist francez, care apare în foileton în „Le Pays".

1887. Cu **Pata stacojie** se naşte literar detectivul Sherlock Holmes. Adresa sa : 221 b, Baker Street, Londra. Părintele spiritual : Conan Doyle.

1908. Moştenitor al unei mari averi pe care o risipeşte în cîteva luni, Gaston Leroux se lansează în ziaristică şi creează personajul de Rouletabille, cu ideea mărturisită de a înlocui isprăvile lui Lupin şi Holmes. Apare deci **Misterul camerei galbene** („Le mystère de la chambre jaune").

1920. S.U.A. — primul număr al revistei „Black Mask". În Marea Britanie, Agatha Christie îşi publică primul Poirot — **Misterioasa afacere Styles.**

1924. Georges Simenon publică prima anchetă a lui Maigret, **Piet'r le Leton.**

1929. În timp ce Wall Street-ul se prăbuşeşte, un fost agent al agenţiei de detectivi Pinkerton publică un roman poliţist care rupe cu regulile modelului britanic, în profitul unei povestiri acidulate şi a limbajului frust. Cu **Casa roşie**, Dashiell Hammett ancorează romanul poliţist în realismul negru.

1939. S.U.A. — prima anchetă a detectivului particular Philip Marlowe, creat de Raymond Chandler. Marea Britanie — James Hadley Chase publică **Fără orhidee pentru Miss Blandish.**

1943. Franţa — întors din captivitate, Léo Malet publică prima anchetă a lui Nestor Burma, **120, rue de la Gare.**

1945. Marcel Duhamel lansează la editura Gallimard o colecţie care va deveni faimoasă, „Série noire", propulsînd în avanscenă mai multe generaţii de autori, în majoritate anglo-saxoni.

1971. Jean-Patick Manchette publică **L'affaire N'Gustro**, care va fi considerat ca romanul fondator al şcolii zise „neo-polar". (Termenul „Neo-polar" a fost creat de Jean-Patrick Manchette care a deschis în 1972 uşa tinerilor autori. Era vorba de un roman negru social. Autorii, publicaţi îndeosebi în colecţia „Engrenage" se lansau în critici ale politicii guvernului giscardian. Potrivit lui Michel Lebrun — autor a numeroase romane poliţiste, dar şi al unui anuar al acestui gen de roman, în care se găsesc toate informaţiile posibile despre literatura poliţistă a anului respectiv — în mai 1981 romanul „neo-polar" dispare. Astăzi se remarcă revenirea genului clasic, mai apropiat de

romanele negre ale anilor '60 și la romanul de enigme.)

Diadema romanului negru

Este, oare crima, sau romanul polițist, o pură tradiție engleză, precum ceaiul de la orele cinci ? Ce secrete dețin autorii britanici atît de citiți ? Pierre Assouline a traversat Canalul Mînecii și a întreprins — pentru revista „Lire" — o anchetă la Londra pentru a afla răspuns la aceste întrebări.

Cadavrele erau carbonizate. Nici nu puteau fi apucate, atît erau de friabile, ca niște statui de sare. Sergentul Dickinson nu voia să-și murdărească mănușile cele noi și a lăsat întreaga corvoadă în seama brancardierilor...

Paragraful acesta ar putea fi începutul unui roman de P. D. James, sau de Ruth Rendell, a cărei notorietate internațională este la fel de mare. Numai că faptele acestea nu erau ficțiune.

În acea zi, londonezii care au luat metroul au ieșit cu toții nevătămați. Incidentul tehnic din stația King's Cross din luna noiembrie 1987 (soldat cu un incendiu cu 30 de morți și zeci de răniți) era încă viu în memorie. Dar pretinsa flegmă britanică face față la ce e mai rău. Mai mult : se acomodează cu oroarea cu o viteză ce uimește la culme pe un continental.

În acea zi, în metro numeroși erau călătorii absorbiți de lectura ultimului număr al revistei „Time Out". Cel mai bun săptămînal al spectacolelor și locurilor de distracție din capitală în fapt propunea foarte serios catalogul unor mijloace diferite de a muri în pîntecele acestui monstru de fier nedemn nici de o metropolă din lumea a treia, care este metroul londonez. Inventarul morții obișnuite la orele de birou. Tot în acea zi, întorcîndu-se acasă, londonezii puteau urmări la televizor **Crimewatch**, reconstituirea lunară a unei crime neelucidate, cu actori și martori autentici ai faptelor, în propriile lor roluri, apoi puteau asculta știrile : un spărgător dotat cu chei speciale a deschis pentru a 13-a oară în acest an ușile unui tren în mers, aruncînd pasageri pe drum... ; doi tineri au fost condamnați pentru că l-au împins pe un al treilea la sosirea metroului... ; o galerie de artă a avut de-a face cu poliția pentru că a expus doi cercei formați din două embrioane umane uscate (20 000 de franci bucata) ; în Sussex un bărbat și-a ucis întreaga familie cu o seamă de instrumente de chirurgie, dar apoi n-a mai reușit să se sinucidă.

Bineînțeles că și în alte țări, în Franța de pildă, există criminali. Evantaiul este larg, de la Landru la Paulin, asasinul bătrînelor doamne. Dar Anglia cultivă o tradiție romanescă ce se suprapune istoriei fantului divers.

În fața bibliotecii unui foarte select club al capitalei, prăbușit într-un fotoliu obosit, un bătrîn profesor la Cambridge, acum la pensie, misogin, nonconformist și oarecum provocator, explică : „Ne afundăm în decadență și nu numai pentru că se cere alăturarea insulei restului lumii — spune el. Crima și homosexualitatea sînt cele două vicii ale societății engleze, mai primitivă decît lasă ea să apară, în ipocrizia și puritanismul ei. Domnule, cînd veți înțelege esențialul, nu veți mai pune întrebări : așteptați ca totul să treacă sau căutați să scăpați de el. Esențialul este că țara asta este condusă de trei femei : regina (Elisabeta), regina politicienilor (d-na Thatcher) și regina crimei..."

Să zicem că lucrurile stau astfel, dar cine este regina crimei ? Titlul acesta este disputat. Dacă revista „Time" o numește pe P. D. James „maestră a crimei", cotidienele britanice amintesc că e vorba de o publicație americană și că diadema romanului negru s-ar potrivi la fel de bine și lui Ruth Rendell.

Căutarea primelor indicii îl duce, în mod firesc, pe anchetator într-o librărie. Literatura polițistă este, în această țară, o tradiție, la fel ca jocul cu aruncarea micilor săgeți la țintă, biografiile autorizate și cravatele cu picățele purtate cu cămăși în dungi. Sectorul „crime" este vast și bogat. Miroase a hemoglobină încă proaspătă. Cranii, cuțite, securi, seringi, brice, răni deschise, guri care urlă... Coperțile cărților de acest fel, mai ales ale celor din colecțiile de buzunar, sînt de o vulgaritate agresivă și un prost gust care te face să urli, dar nu de groază. **Crime novel, detective story, police novel...** Fiecăruia, specialitatea sa. Marea Britanie numără tot atîția autori faimoși de romane de groază pe cît e de bogată Franța în varietăți de brînză. Cu acești scriitori de un gen atît de aparte, diferențierile apar firesc : de o parte vedetele, de cealaltă, ceilalți. Potrivit lui Julian Symons, expert în „literatura criminală", vreo sută de autori trăiesc din ea.

Iar pe locurile de frunte se regăsesc femeile : a fost Agatha Cristie — structură bună, scriere ternă, dar un formidabil business internațional —, Dorothy Sayers, Margery Allingham, Antonia Farser... Se spune că ele au avantajul, în raport cu colegii lor bărbații, să fie bine plasate pentru a inventa indicii credibili ca urmare a simțului lor ascuțit pentru detaliu. Străine de atmosfera foarte masculină a vieții cotidiene a comisariatelor, de relațiile de prietenie virilă dintre polițiști și de un întreg univers destul de brutal ce poate fi regăsit atît la Raymond Chandler, cît și la Ross Mac Donald, ele se consacră mai mult studiului de caracter, motivațiilor psihologice și arhitecturii enigmei.

Cum să te descurci în acest hățiș ? Există, desigur, un **Who's who** al scriitorilor de groază, un **Murder guide to London** (Ghid al crimei la Londra), subtitrat **An A—Z of Metropolitan Atrocities** (Atrocitățile din zona metropolitană, de la A la Z) și chiar un almanah al crimei al cărui autor, avocatul și scriitorul Fenton Bresler, ne spune : „Sînt în ghidul acesta 366 de crime povestite în detaliu, cîte una pe zi, pentru aniversarea dv., a prietenu-dv. etc. E foarte practic, găsești în el întotdeauna mijlocul de a-ți ucide cel mai aprig dușman !" Faptele ce pot fi citite sînt destul de atroce. Dar, ca întotdeauna în cazul englezilor, ce nu se spune este și mai îngrozitor.

Responsabila raionului cu astfel de cărți din librăria în care am intrat este categorică : „Succesul acestui gen este cronic. Oamenilor le place să li se facă teamă. Ancheta, gustul complotului, al enigmelor sînt un joc, o distracție. Preferințele merg spre P. D. James și Ruth Rendell. Și pentru ele trebuie că e un joc, dar mă întreb dacă ele știu ce-i frica..."

O vreme rămîne gînditoare, apoi izbucnește în rîs : „Ar fi nostimă o tentativă de asasinare a reginelor crimei. Vă imaginați ce-ar scrie presa de a doua zi !"

O vizită la P. D. James

Holland Park, un cartier șic în West End. Iată și casa lui P. D. James. Tipic englezească. Dar nici o fereastră luminată. Bizar. Sun. În sfîrșit, o lumină. O siluetă neagră se detașează, o umbră stranie se apropie fără zgomot. Deschide. O maică. În întredeschiderea ușii nu se vede decît boneta și un crucifix greu surmontat de o madonă multicoloră. În sfîrșit, ridică fruntea, în vreme ce o pisică neagră scapă spre grădină.

— **Mrs Phyllys Dorothy James, please ?** (Sînteți cumva dna Phyllys Dorothy James ?)

— **No es aqui** (Nu e aici).

— Sorry ? (Poftim ?)

— **Go to Holand Park avenue !** (Duceți-vă în Bulevardul Holland Park !).

Ușa grea se închide. Ca într-un roman de... P. D. James. Scriitoarea locuiește la nr. 21. După cinci minute și cinci sute de metri mai departe :

— Dna James ?

— Hello ! Nu vă scuzați pentru întîrziere, îmi spune surîzînd. Presupun că ați fost mai întîi la mănăstire. Toată lumea se înșeală. Dar și eu le trimit regulat tinerele spanioloaice care debarcă aici...

Așezată pe marginea unui fotoliu cu motive înflorate, lîngă un șemineu cu flăcări electrice, cu privirea oarecum barată de lentilele groase, un fular de mătase răsucit cu băgare de seamă în jurul gîtului, mîngîie blana cafenie a pisicii care-i somnolează pe genunchi. O poți închipui lesne acordînd un interviu în timp ce tricotează, într-atît seamănă cu bunicile din albumele de familie. Dna James e cu adevărat fermecătoare, amabilă, aproape timidă. Imposibil s-o ataci din senin, pe ea care își omoară în pagini după pagini aproapele. Dar ea nu arată crima : o sugerează, ceea ce e și mai înspăimîntător. E ca un Hitchkock admirabil scris. Comparația o onorează, pentru că sir Alfred ocupă un loc de onoare în panteonul ei personal. Drept care, procedăm ca în filmele lui : să înconjurăm victima înainte de a-i testa reacția față de asasinat, de moarte, adevăratul sfîrșit al ultimului capitol înaintea marelui salt în vid.

— Mulți oameni mă socotesc expertă în crime, suspină ea. Se înșeală cu totul. Nu sînt decît un scriitor la jumătatea drumului între două genuri bine etichetate : **crime novel** și **detective story.** În cărțile mele există întotdeauna o crimă misterioasă, un cerc de suspecți ale căror motive e pasionant să le conturezi, un detectiv amator sau profesionist care duce ancheta și o soluție la care cititorul trebuie să ajungă singur prin deducție logică. Asta-i tot.

Simplu, nu ? În felul acesta, ea a scris, după 1962, 11 cărți care au fascinat mi-

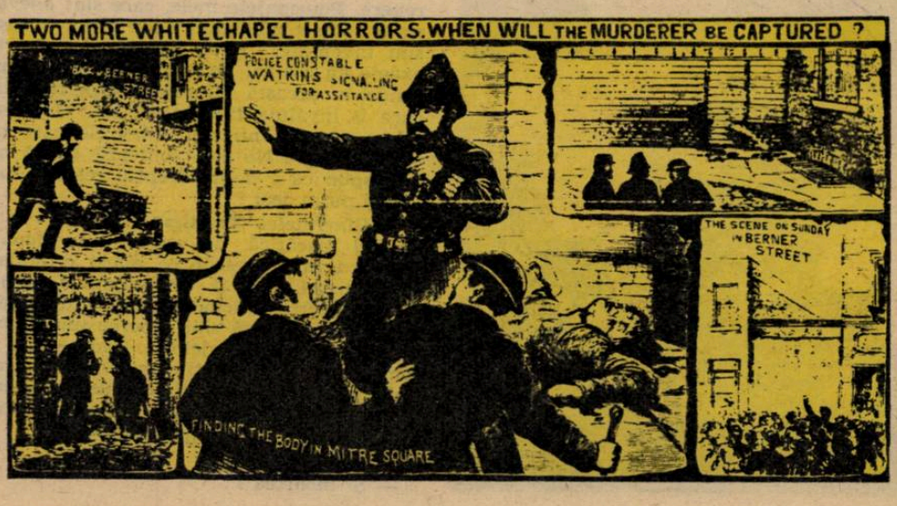

lioane de cititori din lumea întreagă. Între ele : **Ucigaşa, Insula morţilor, Asasinat într-un fotoliu, Fără mîini** şi, mai ales, **Un anume gust pentru moarte,** capodopera ei. Întreaga Anglie îi cunoaşte pe idolii săi anchetatori — comandantul Adam Dalgliesh de la New Scotland Yard şi detectiva Ordelia Gray.

— Fie, doamnă James, dar aceasta nu-i destul să explice cum de aţi devenit regina crimei. Ce a dus la asta din biografia dv. ?

— Doriţi să vă fac un **curriculum vitae ?** Se ridică şi luă singura hîrtie aflată în acest salon fermecător.

— Iată. Aici e totul.

Totul ? Lectură cu voce tare. Născută la Oxford, acum 67 de ani... tatăl, inspector fiscal... educaţia şcolară la Cambridge întreruptă la 16 ani...

— Aş fi vrut să merg mai departe, dar n-aveam mijloacele. Oricum, tatăl meu nu şi-ar fi cheltuit banii pentru educaţia unei fiice.

Anglicană, crezînd, dar fără a fi practicantă... Se căsătoreşte cu Connor White, student în medicină... trăieşte la Londra în timpul războiului.

— Am cunoscut bombardamentele. A fost marea mea experienţă în ce priveşte violenţa. Am născut-o pe cea de-a doua fiică a mea la spitalul Queen Charlotte, în vreme ce, pe o rază de cîţiva kilometri în jurul nostru, bombele făceau mii de morţi. În timpul alarmelor mamele erau separate de noii născuţi, ca măsură de securitate : ei la subsol, noi pe culoare. Era îngrozitor. Dar am supravieţuit.

Infirmieră la Crucea Roşie la Londra, aşteaptă întoarcerea soţului, tînăr medic în armata aflată în India... Şocul... Soţul se întoarce handicapat mental, alienat... O boală îngrozitoare. Pînă la moartea sa, în 1964, ea este cea care susţine familia, Cum să nu te gîndeşti că anii aceştia tragici de suferinţe cotidiene nu i-au influenţat opera ?

— Nu cred... Orice persoană care s-a aflat în apropierea unei boli mentale a fost îngrozită. Poate voi scrie într-o zi despre asta. Dar pînă atunci nu vreau să introduc psihopaţi în cărţile mele. Oricum, fac în aşa fel să nu utilizez nici un element autobiografic în cărţile mele. Dintr-o dată tonul a devenit tranşant. Nu trebuie să insist, să trecem mai departe... 1949, lucrează în serviciile de sănătate ale ministerului... 1968, intră prin concurs la Ministerul de Interne, mai întîi în poliţie, la administrarea serviciilor de medicină legală, apoi la secţia juridică a Brigăzii criminale. Rămîne aici 11 ani, în care trăieşte alături de poliţişti, detectivi, medici legişti, politicieni. Şi opera ei nu e autobiografică ? Să fim serioşi !

— Un scriitor utilizează orice poate, acceptă ea cu un surîs în colţul buzelor. Rămîne ca dv. să deduceţi de unde am luat descrierea cutărui laborator, referinţele tehnice ale cutăror autopsii... Am întotdeauna, cînd îmi scriu cărţile, anumite repere. Personajele mele, care sînt adevăratul subiect mai mult decît crima însăşi, sînt inventate. Dar locurile sînt foarte exacte, în aşa fel încît cititorul să se scufunde în această atmosferă hiperrealistă, care îl învăluie fără ştirea lui. Moartea, crima, groaza, nu sînt singurele care ne umplu viaţa ! Nu asta contează. Ca să nu mai spun că e de-a dreptul respingător. Doriţi puţin ceai ?

— Bineînţeles. **Tea time.**

— O bucăţică de zahăr sau două ? ...Ştiţi, i-am cunoscut pe marii criminali în închisori, cînd îi încurajam să scrie. N-am încercat niciodată să-i interoghez. Ce mă interesează sînt repercusiunile crimei asupra personajelor. Dacă există o temă comună în cărţile mele este extraordinara consecinţă a irumperii violenţei asupra societăţii şi naturii umane.

— Vă este teamă de violenţă ?

— Mă sperie.

— Şi moartea ?

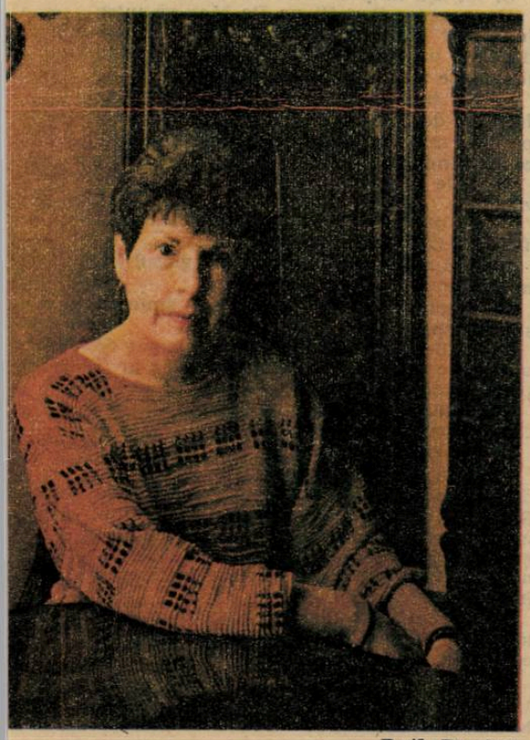

Ruth Rendell

— Mai degrabă mă fascinează, deşi cuvîntul este poate cam tare. De fapt, scriu pentru a exorciza această teamă şi această fascinaţie. Intelectualizîndu-le, le transform în ceva ce ţine de ficţiune, cînd de fapt e vorba de realitate. Un psihiatru ar spune că orice act de creaţie este soluţia fericită a unor conflicte interne.

Umplîndu-mi ceaşca cu ceai, îmi evocă violenţa străzilor Londrei, vagabonzii, atacurile armate, asasinatele.

— Violenţa este pretutindeni în această ţară. Pe străzi, în pub-uri, pe stadioanele de fotbal... Mă simţeam mai sigură în timpul războiului mergînd singură noaptea, cînd cădeau deasupra Londrei bombele.

— Aţi putea omorî pe cineva, d-nă James ?

— Să asasinez ? Nu, niciodată.

— Cum puteţi fi atît de sigură ?

— N-am spus „să omor", ci să „asasinez". În drept, există o mare diferenţă : intenţia, premeditarea omuciderii. Dacă cineva se leagă de nepoţii mei şi eu am o armă la îndemînă, trag. Dar asta nu e premeditare. Dacă, de pildă, aşteptîndu-vă, m-aş fi hotărît să vă torn arsenic în ceai, ar fi fost vorba de un asasinat. Dacă în timpul discuţiei noastre ne-am fi luat la ceartă cu violenţă şi aş fi avut impresia că vreţi să mă atacaţi, din partea mea ar fi fost o omucidere involuntară.

— Chiar aşa...

— Chiar aşa ce ?

— Dacă acum m-aş pregăti să vă asasinez. cum aţi reacţiona ?

— Întîi, nu m-aş mai gîndi la motivele pe care le aveţi, cum fac cu personajele mele. N-ar fi oportun. Dar... n-am nimic cu care să vă lovesc.

— Trăiţi aici singură. Nu aveţi arme ?

— Nu.

A sosit vremea să-mi iau rămas bun. P. D. James este o femeie foarte activă, ocupată, solicitată : îşi face ea însăşi menajul, cumpărăturile, ţine conferinţe, scrie articole, se ocupă de promovarea cărţii pe trei continente, supraveghează adaptarea cărţilor ei pentru televiziune, participă la jurii literare şi şedinţe ale unor societăţi de scriitori, primeşte prestigioase distincţii onorifice... P. D. James nu este decît un scriitor pur şi simplu, unul dintre cei mai buni.

Ruth Rendell, altă glorie

„Regină a crimei"... e o expresie stupidă. Cînd este vorba de bărbaţi, nu se recurge la asemenea titluri. Cum le-ar sta lui Raymond Chandler sau Dashiell Hammett să-i numeşti regi ai crimei ? !

Mă aflu la două staţii de metro de P. D. James, în casa lui Ruth Rendell, cea care împarte cu ea acest titlu „stupid". O femeie foarte energică, nu pierde nici un minut. Cel care ar dori să o asasineze ar trebui să se grăbească.

— Să mă asasineze ? De ce ? Cititorii mei sînt oameni normali. Nu le-ar trece prin cap o asemenea idee. În orice caz, reacţia mea ar fi aceea a unei femei terorizate, înspăimîntate. Mi-ar fi teamă. Dar nici nu trebuie să mă gîndesc la asta.

Ruth Rendell e la fel de viguroasă pe cît este stilul cărţilor ei. Pe plan literar, ele sînt mai puţin reuşite decît cele ale lui P. D. James, dar cîştigă în eficacitate. Multe din cărţile sale se disting prin atmosfera şi studiul de caracter, amîndouă terifiante. D-na Rendell , mai tînără cu zece ani, a început să publice aproape în acelaşi timp cu P. D. James, în 1964. Cu toată stima pe care o are pentru „Phyllis", ea are mai multe afinităţi cu Patricia Highsmith.

O privire şi trăsături dure, un debit rapid, o conversaţie densă, un ton uneori sec şi tăios, alteori emfatic şi călduros, ea se simte perfect în pielea scriitorului profesionist tradus în 16 limbi şi este atît de productivă încît uneori utilizează pseudonimul Barbara Vine. Sărbătorită, premiată, medaliată de nenumărate ori.

— Să scriu e singurul lucru care mă interesează. Dacă ar trebui să plec pe o insulă pustie, n-aş lua cu mine cărţi, ci instrumente de scris, chiar dacă aş fi sigură că n-aş fi niciodată citită.

— Deci coşmarul dv. e penuria de hîrtie...

— Nu. Mă visez singură într-un vechi castel prăfuit, cu mobilele acoperite cu cearceafuri. Merg dintr-o încăpere în alta şi nu se mai sfîrşeşte. La început e un vis, pentru că ador casele, dar cum nu mai pot ieşi, mă sperii şi mă trezesc strigînd. Vorbesc adesea despre cărţile mele. Dar e o eroare să crezi ca Somerset Maugham că îţi exorcizezi temerile scriindu-le şi că scriitorul este singurul om cu adevărat liber pentru că îşi poate aşterne coşmarurile pe hîrtie.

Foarte raţională, Ruth Rendell este fascinată de psihopaţi. Eroul ultimei sale cărţi, **Omul cu broasca ţestoasă**, e un violator confruntat cu moartea, cu violenţa, eşecul, amintirea victimelor sale, confuzia valorilor.

— Atenţie, îmi spune ea. Să nu credeţi că fac apologia cruzimii. Cărţile mele sînt toate morale, pentru că arată triumful virtuţii asupra viciului. Nu arăt niciodată cititorului cum se ucide. Sugerez doar. Oricum, crimele mele sînt irealizabile din punct de vedere fizic. Niciodată un cititor nu s-ar putea identifica cu personajele mele, care sînt prea atroce, indezirabile.

— Sînteţi fascinată de moarte şi de violenţă ?

— Deloc. Violenţa e în capul protagoniştilor. Nu o vezi. Ce mă fascinează sînt personajele, caracterele lor, motivaţiile lor secrete, raţiunile violenţei. Nu e nimic oribil în asta. În cărţile mele nu veţi întîlni niciodată torturi şi nici ucideri de copii. Niciodată !

Ruth Rendell acceptă că universul său e puţin înspăimîntător, dar deloc groaznic, sadic sau crud, cum i-au scris uneori admiratorii.

În casa sa mare, aflată la 70 km de Londra, la Colchester, înconjurată de soţ, şi de patru pisici, ea scrie în fiecare zi de la 9 la 13, uneori şi între orele 15 şi 17, dar niciodată în timpul week-end-ului A publicat deja 14 cărţi — în care eroul este inspectorul Wexford — şi alte cîteva fără el. La fel ca şi P. D. James, ea scrie să se distreze. Pasiunea lor comună pentru cuvinte, enigme, mistere nu-i decît un pretext pentru a alunga plictisul.

Stelian ŢURLEA

Pentru albumul dumneavoastră...

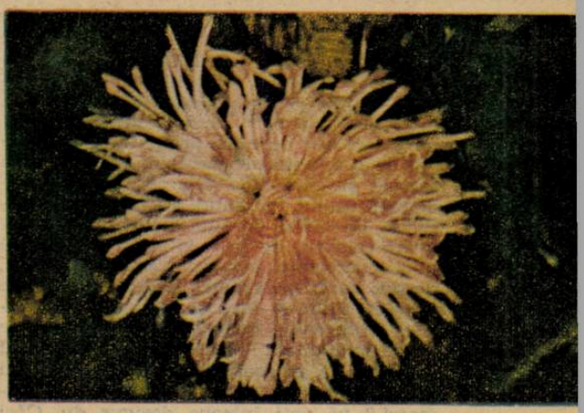

Microradiografii în registru comic

Marcel ACHARD
(Franța)

Arta birmană

ADMIRABILUL și neuitatul meu prieten Sacha Guitry n-a fost numai un mare actor și tot atît de mare dramaturg, ci și un om de o veselie proverbială, vestit pentru farsele și ghidușiile lui, care făceau totdeauna ocolul Parisului, stîrnind hazul tuturor. De altfel, în tinerețea lui, el a devenit celebru, de la o zi la alta, datorită unei conferințe privind „Arta birmană", despre care, pe vremea aceea, nu se știa absolut nimic și încă și mai puțin la Paris, francezii bucurîndu-se — dacă se poate spune așa — de faima că nu sînt prea tari la geografie. Dar ce i-a venit lui Sacha Guitry să vorbească despre arta birmană ? vă veți întreba desigur dv. Căci doar nu-i de crezut că el știa mai mult despre această artă decît toți ceilalți concetățeni ai lui de pe malul Senei! Ideea i-a dat-o un așa-zis scriitor francez, căzut de mult în uitare, Paul Déroulède [1]. Acesta, fie vreme bună, fie vreme proastă, ținea în fiecare săptămînă o conferință despre Marcel Habert — un alt mare ilustru necunoscut — fapt care devenise cu atît mai agasant cu cît Marcel Habert „improviza" în fiecare joi o conferință despre Paul Déroulède.

[1] Scriitor și om politic francez (1846–1914), președintele Ligii patrioților, autorul unei culegeri de „Cîntece soldățești". (n. a.).

Plictisit din cale afară, Sacha se hotărî să pună capăt printr-o conferință, care să explodeze ca o bombă, totalității conferințelor, ținute de acești flecari, care nu mai conteneau să laude în osanale mincinoase splendoarea lor. Închirie în acest scop o sală mică și anunță prin afișe conferința. În ziua respectivă, apăru pe scenă, în fața celor vreo sută de scaune, pe care ședeau, plini de nerăbdare, auditorii.

Înaintînd spre rampă, într-o atitudine amenințătoare, Sacha, începu :

— Vă voi vorbi despre arta birmană. Dar țin să vă atrag de la început atenția că dacă conferința mea nu vă va place, eu dispun de mai multe proiectile decît dv.

Auditorii rîseră, așa că partida părea cîștigată. Guitry continuă foarte grav :

— Birmania este o țară acoperită cu pămînt. Acolo unde nu-i pămînt, e apă.

Și tot așa timp de vreo zece minute.

După aceea îl pofti pe De Max să intre în scenă. Marele tragedian acceptase să declame un poem birman. În ajun, Sacha îi spusese :

— Nu trebuie să învețI nimic pe dinafară : e deajuns să faci zgomot. O să fie perfect, mai ales dacă nimeni n-o să priceapă nimic.

Dar De Max nu înțelegea astfel lucrurile.

— A, nu, nu, dragul meu ! protestă el. Trebuie să-mi scrii poemul.

Așa că el începu să recite cu glasul lui minunat :

— Yugum pogum lagum... șmurk... skurk... spark...

Intonația fiind aceeași, el fu aclamat de un public delirant, ca și cînd De Max ar fi recitat stanțele lui Polyeucte.

Cînd povestea întîmplarea aceasta, Sacha Guitry adăuga malițios :

— Mă simțeam jenat...

Aceasta nu l-a impiedecat însă să introducă în program și un personaj, pe Tiarko Richepin, care trebuia să interpreteze imnul național al Birmaniei. În afară de pianul la care cînta, acesta avea agățat de gît un gong, iar brațele și picioarele îi erau încărcate de brățări.

Ne putem ușor închipui cacofonia dezlănțuită de acest om-orchestră, cînd a început să cînte așa-zisul imn birman.

Dar sala îl aclama și pe el.

Atunci, Guitry încercă să traducă auditorilor acest minunat imn.

— Nu-i ușor de tradus, dar am să încerc totuși. Primul cuvînt exprimă o idee de mișcare. „Vino... în sfîrșit... vino cu mine"... sau mai degrabă „Înainte"... da, asta-i mai exact, „înainte"... Urmează apoi... Cum să vă spun... asta-i ceva mai complicat... o expresie... „înainte... micuți ai țării" sau și mai bine încă... „copii ai țării"... Și mai bine spus e... copii ai patriei... Să continuăm acum. „Clipa"... sau și mai precis încă... „ziua"... Da, asta e : „Ziua victoriei — a sosit". Dacă rezumăm, asta ar suna cam așa : „Înainte, copii ai patriei, ziua gloriei a sosit" ceea ce nu era altceva decît unul din versurile binecunoscutei „Marseilleze", adică al imnului național francez.

Sala, în delir, l-a purtat pe Guitry în triumf. Iar conferința a stîrnit atîta vîlvă, că el a trebuit s-o repete de cîteva ori.

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

Străvechi tipologii în așteptarea verdictului științei

TEORIA celor cinci elemente fundamentale datează din anul 2000 î.e.n., fiind menționată chiar și într-un mic tratat, considerat a fi cel mai vechi text al filosofiei chineze : **Hong-Fan.** Celor cinci elemente fundamentale, înregistrate de filosofiile orientale — eterul **(akasa tattva)**, aerul **(vayu tattva)**, focul **(tejas tattva)**, apa **(apas tattva)**, pămîntul **(prithivi tattva)** — le corespunde, după antici, un anumit etaj sau plan al ființei, o anume culoare, gust, miros, anumite plante, fructe, legume, alimente, o anumită notă în gama pentatonică, un metal, o piatră prețioasă, o frecvență, un anumit nivel de conștiință, trăire sau simțire, o planetă etc. Totul se află, credeau cei vechi, sub dependența sau predominanța unuia din cele cinci elemente. Modurile de acționare a elementelor fundamentale erau definite de ei prin raportare la predominanța aspectului masculin HA (+), solar, YANG și feminin THA (—), lunar, YIN.

În general, YIN (—) și YANG (+) desemnează dimensiunea „întunecos" și, respectiv, luminos a tuturor lucrurilor și fenomenelor. Astfel, YIN și YANG indică aspectul terestru (—) și cel ceresc (+) ; aspectul negativ și cel pozitiv, feminin și masculin ; energia solară și cea lunară ; IDA NADI (—) și PINGALA NADI (+) ; ele fiind în totalitate expresia dualismului și complementarismului universal. YIN și YANG sînt inseparabile și ritmul lumii — gîndeau anticii — este dat de însăși jocul inefabil al alternanței lor : unirea intimă și plenar armonioasă a lui YIN și YANG generează puterea, care face posibil accesul la absolut **(tao)**. Altfel spus, unitatea se polarizează, determinîndu-se în **yin** și **yang**. Acesta ar fi procesul manifestării cosmice, separarea în două jumătăți a „Oului Lumii". „Eu sînt unicul care devine doi" — spune o străveche inscripție egipteană.

Simbolismul **yin** și **yang** era ilustrat iconic de o **yantra** alcătuită dintr-un cerc separat în două jumătăți egale printr-o linie sinuoasă, o parte fiind neagră (yin), cealaltă albă (yang). Cercetătorii au remarcat că lungimea liniei de separare mediană este egală cu aceea a semicircumferinței exterioare. Prin urmare, conturul fiecărei jumătăți **yin** și **yang** este egal cu perimetrul total al figurii. Această diagramă evocă sugestiv că — după cum spune un poem de o mare forță expresivă — „cerul (masculinul, +, n.n.N.Z.) și pămîntul (femininul, —, n.n.N.Z.) sînt frenetic atașate unul celuilalt și se îmbrățișează cu o dragoste nesfîrșită." Dinamica acestui semn

Marele Antoine[2], veşnic în goană după noutăţi şi care adora fantezia lui Sacha, îl rugă să-şi repete conferinţa la teatrul Odéon, pe care-l conducea atunci. Iar ca această conferinţă s-aibă un „aer mai birman", i-a împrumutat decorurile unei drame exotice, **Onoarea japoneză.** Dar, cu toată prezenţa lui De Max şi a decorurilor, muzica, dar şi cuvintele imnului naţional stîrniră indignarea publicului. De astădată, succesul a fost unul de mînie şi de revoltă. Conferenţiarul a fost aşteptat la ieşirea actorilor, dar nu spre a-l purta în triumf. A, nu !.... Ci spre a-i cere socoteală. Un bătrîn, i-a strigat chiar în faţă :

— E o ruşine ! Ţi-ai bătut joc de noi !...

— O ruşine ? făcu mirat Sacha. Da' ce-i ruşinos în faptul că am vrut doar să vă fac să rîdeţi ?!

— Nu, ştiu, răspunse încurcat bătrînul. Dar toţi spun că-i o ruşine !

Ziarele, care se declaraseră încîntate după prima conferinţă, acum tunau şi fulgerau, atacîndu-l atît de violent pe Antoine, încît n-a lipsit mult ca să i se retragă direcţia Odeonului.

Din fericire, mînia unora şi entuziasmul altora avură acelaşi rezultat : tînărul Sacha Guitry devenise celebru.

[2] André Antoine (1858–1943), actor şi director de teatru, fondatorul renumitului „Théatre Libre" (1887). (n. a.).

Jack LEMMON
(S.U.A.)

Datoria e datorie

ÎNTR-O SEARĂ mă întorceam cu soţia mea de la Albany la Los Angeles. Obosit, căci avusesem o zi grea, am lăsat volanul soţiei mele, dar nu apucasem să străbatem nici vreo sută de kilometri cînd, la o încrucişare de drumuri, o altă maşină, venind în sens invers, se ciocni cu o maşină, în care se afla o femeie însărcinată de opt luni. Soţul acesteia făcea semne disperate spre a ne opri, ceea ce ne-am grăbit să facem. Eu, după ce am aflat despre ce e vorba, am telefonat imediat serviciului de prim ajutor iar soţia mea, după ce a scos din portbagaj mai multe cuverturi, a învelit cît mai bine posibil, femeia însărcinată. Între timp, sosi şi ambulanţa serviciului de prim ajutor, al cărui medic, ţinînd seama de durerile abdominale de care se plîngea femeia însărcinată, hotărî s-o transporte la spitalul cel mai apropiat. Dar n-apucă s-o aşeze pe targă, că apărură şi agenţii de circulaţie, cărora eu le-am explicat, pe scurt, ce s-a întîmplat.

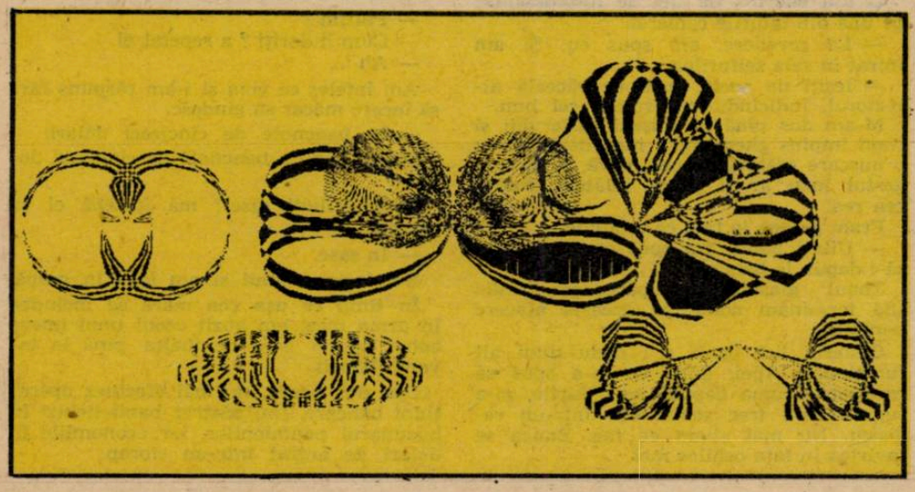

— Maşinile s-au ciocnit. Doamna este însărcinată şi salvarea a hotărît s-o spitalizeze. Soţul ei, care se afla la volan, e teafăr şi nevătămat.

— Cu atît mai bine, m-a întrerupt unul din agenţi, o să-l putem interoga.

— Interoga ? am făcut eu mirat.

— Firește, a replicat agentul, e vorba doar de un accident. Şi întorcîndu-se spre soţ, începu interogatoriul.

— Numele ?

— ...

— Prenumele ?

— ...

— Numele soţiei d-voastră ?

— ...

— Numele tatălui ei ?

— ...

— Numele de fată ?

— ...

Soţul, de bine de rău, răspundea, fără să ezite, la toate întrebările ce i se puneau. Dar iată că, deodată, lucrurile începură să se complice.

— Numărul poliţei dv. de asigurare ?

— Nu-l ţin minte acum. Dar locuiesc aici aproape.

— Duceţi-vă şi-l luaţi !

Atunci n-am mai putut să mă ţin : am intervenit :

— Domnule, i-am spus agentului atît de zelos, am impresia că uiţi că există o femeie care poate să nască dintr-o clipă într-alta şi d-ta pierzi un timp preţios cu fleacuri care se pot aranja mai tîrziu la comisariat !

Auzind acestea, toţi gură-cască îngheţară, deşi gîndeau la fel ca şi mine, dar nu îndrăzneau s-o spună.

Unul din agenţi ridică o clipă capul şi, roşu ca o creastă de cocoş, ripostă :

— Domnule, noi nu împiedicăm ambulanţa să plece. Dar noi, noi ne facem datoria !

— De acord ! Dar supunîndu-l interogatoriului dv. îl împiedicaţi pe tatăl copilului care trebuie să se nască să rămînă cu soţia lui.

— Asta-i treaba lui, nu a noastră ! Nici a dv. Noi v-am spus-o şi v-o repet : noi ne facem datoria !

Traducere de Paul B. MARIAN

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

iconic, ca şi interpenetrarea principiilor polar complementare, se exprimă prin reprezentarea interacţiunii **yin — yang,** în redarea căreia se poate observa că jumătatea **yin** comportă în interiorul său un punct **yang,** iar jumătatea **yang** conţine, la rîndul său, un punct **yin,** indiciu al interdependenţei celor două determinări — semnul luminii în umbră şi al umbrei în lumină. Linia mediană, exprimînd simbolismul **yin-yang,** era interpretată şi ca imagine a destinului individual, cele două extremităţi ale spiralei (intrarea şi ieşirea figurii) corespunzînd naşterii şi morţii).

Pentru înţelepciunea orientală, timpul nu există separat de spaţiu şi independent de acţiunea individuală. În schimb, timpul şi spaţiul erau calificate cînd **yin,** cînd **yang,** după cum perioadele/regiunile se arătau a fi luminoase sau întunecate, bune sau rele, calde sau reci, interioare sau exterioare, masculine sau feminine, deschise sau închise.

Cînd cele cinci elemente fundamentale (re) acţionează unele asupra altora, se generează unul dintr-altul, se transformă unul din altul, se sublimează unul în altul sau chiar se distrug unul pe altul. Acest principiu de rînduire şi echivalenţă răspundea unei nevoi profunde de a armoniza viaţa umană şi ordinea cosmică. În filosofia greacă, elementele, în număr de patru — aer, foc, apă, pămînt — nu sînt ireductibile, ci dimpotrivă se transformă unele în altele (Platon, **Timeu** 56). Mai mult, elementele se subdivizează în varietăţi, după măsura participării şi a amestecurilor, grecii făcînd, de pildă, diferenţierea între „flacăra arzătoare", „lumina subtilă" şi reziduurile incandescente ale flăcării.

Cele cinci elemente îşi găsesc stranii corespondenţe în regimul simbolismului, întemeiat pe analiza lumilor paralele sau a „tărîmurilor nevăzute". Realitatea lumilor paralele simultane, în strînsă legătură cu cele cinci elemente, este în mod semnificativ evocată de lumea basmelor.

„Psihologia" antică asocia fiecărui temperament cîte un element emblematic, definitoriu : sangvinului — aerul, nervosului — focul, limfaticului — apa, biliosului — pămîntul, aceleaşi elemente fiind şi la baza a ceea ce am numi astăzi evocare imaginativă materială, aceasta definind o fascinantă nevoie de pătrundere, care, trecînd dincolo de seducţia imaginării formelor, ajunge să „gîndească" intuitiv materia, s-o viseze, s-o trăiască inefabil. Fiecare dintre cele cinci elemente pun în mişcare grupe sau înlănţuiri de imagini, ajutînd astfel la asimilarea intimă, indicibilă a realului dispersat în diferite forme ale sale de manifestare. Învăţaţii antici făceau distincţia între caracteristicile preponderent active şi masculine, asociate aerului şi focului, şi cele preponderent pasive şi feminine, asociate apei şi pămîntului. Diferitele combinaţii ale acestor patru elemente şi raporturile lor semnifică diversitatea şi complexitatea infinită a fiinţelor sau a manifestării, ca şi perpetua lor evoluţie de la o combinaţie la alta, în conformitate cu predominanţa unui element. De reţinut că focul era considerat ca fiind elementul motor, care animă, transformă, sublimează făcînd să evolueze dintr-unul în altul cele trei stări ale materiei : solidă (pămînt), lichidă (apă), gazoasă (aer).

PITAGORA, Empedocle, Platon, Aristotel considerau că diferitele forme ale vieţii sînt în strînsă corelaţie cu manifestările elementelor fundamentale, care, în esenţă, ar face să acţioneze pluralitatea forţelor subtile ale naturii, subordonate fiecărui element în parte, prin intermediul „celor 5" realizîndu-se astfel procesul de generare şi distrugere a tuturor principiilor vitale.

Încercînd să exprimăm cît mai succint caracteristicile esenţiale ale celor cinci elemente care se manifestă, după tradiţia antică, preponderent în microcosmosul fiinţei umane, constatăm următoarele aspecte :

Element	Caracteristici
pămînt	materialitate, rigiditate, mărginire
apă	sensibilitate, emotivitate, instinctualitate
foc	ardoare, entuziasm, curaj
aer	afectivitate, compasiune, altruism
eter	intelectualitate rafinată, trăiri estetice sublime, intuiţii spirituale

Stephen **LEACOCK**
(Anglia)

Cariera mea financiară

CÎND intru într-o bancă, am trac. Funcţionarii îmi provoacă trac ; ghişeele îmi provoacă trac ; vederea banilor îmi provoacă trac ; totul îmi inspiră teamă.

Din clipa cînd trebuie să efectuez o operaţie financiară, devin un idiot iremediabil.

Ştiam acest lucru, dar salariul îmi fusese mărit cu cincizeci de dolari pe lună şi aveam sentimentul că banca era locul cel mai indicat spre a-mi pune la adăpost banii.

Am intrat cu un pas şovăitor şi am aruncat o privire timidă asupra funcţionarilor. Mă gîndeam că cineva care vrea să-şi deschidă un cont la bancă trebuie neapărat să-l consulte pe director.

M-am îndreptat spre ghişeul deasupra căruia stătea scris **Casieria.** Casierul era un om înalt şi glacial. Numai văzîndu-l şi eram impresionat. Vocea mea era sepulcrală.

— Îl pot vedea pe director ? am întrebat eu, adăugînd : — Singur. (Nu ştiu de ce am adăugat „Singur").

— Fireşte, a spus casierul, mă duc să-l chem.

Directorul era un om calm şi grav. Îmi ţineam cei cincizeci şi şase de dolari strînşi ghemotoc în buzunar.

— Dv. sînteţi directorul ? am întrebat eu. (Deşi eram sigur că el e).

— Da, spuse el.

— Aş putea să vă văd... singur ? (Şi de astă dată n-am voit să spun „singur", dar cuvîntul mi-a ieşit de pe buze fără să vreau).

Directorul m-a examinat îngrijorat. Credea probabil că am să-i destăinui un secret teribil.

— Veniţi pe aici, mi-a spus el şi m-a condus spre un birou închis. A răsucit cheia în broască.

— Aici nu riscăm să fim deranjaţi, a remarcat el. Luaţi loc.

Ne-am aşezat şi ne-am privit unul pe altul în tăcere. Îmi pierise glasul.

— Bănuiesc că sînteţi un funcţionar de la Pinkeston, spuse el cu glas încet.

După aerul meu misterios, mă luase drept un detectiv. Ştiam acum ce gîndea, ceea ce nu-mi uşura deloc demersul.

— Nu, nu de la Pinkeston, am răspuns eu, ceea ce lăsa să se subînţeleagă că aş aparţine unei agenţii rivale.

— La drept vorbind, am continuat, ca şi cum aş fi fost îndemnat să mint, nu sînt detectiv. Am venit doar ca să deschid un cont. Intenţionez să-mi depun toţi banii la banca dv.

Directorul oftă cu uşurare, dar rămase grav ; conchidea acum că eram fiul unui Rotschild sau al unui Gould.

— Un cont important, presupun... spuse el.

— Destul de important, am murmurat eu. Intenţionez să depun cincizeci şi şase de dolari azi şi apoi cincizeci de dolari în fiecare lună. Directorul se ridică şi-l chemă pe casier.

— Montgomery, spuse el cu un glas dezagreabil de tare, domnul acesta vrea să deschidă un cont, o să depună cincizeci şi şase de dolari. La revedere.

M-am ridicat de pe scaun.

O uşă enormă de fier se întredeschise pe una din laturile camerei.

— La revedere, am spus eu. Şi am intrat în sala seifurilor.

— Ieşiţi de acolo, rosti cu răceală directorul, indicîndu-mi drumul cel bun.

M-am dus pînă la ghişeul casierului şi i-am împins ghemotocul meu de bani, cu o mişcare grăbită şi convulsivă, ca şi cum gestul meu ar fi putut înlătura soarta cea rea.

Eram galben la faţă ca o lămîie.

— Uitaţi banii, am spus eu. Am venit să-i depun la banca dv.

Tonul glasului meu părea să spună : „Să terminăm odată cu această afacere penibilă".

Casierul luă banii şi-i dădu unui alt funcţionar. Apoi, după ce m-a spus să menţionez suma depusă pe o hîrtie, m-a rugat să-mi trec semnătura într-un registru. Nu mai ştiam ce fac. Banca se învîrtea în faţa ochilor mei.

— I-aţi depus ? am întrebat eu cu glas grav şi vibrant.

— Fireşte, mi-a răspuns casierul.

— Atunci, aş vrea să semnez un cec.

Mă gîndeam să scot şase dolari pentru nevoile mele imediate. Cineva mi-a întins un carnet de cecuri prin ferestruica unui ghişeu, iar altcineva a început să-mi explice liniştit cum trebuie să fac un cec. Funcţionarii din bancă aveau impresia că sînt un milionar ramolit. Am scris ceva pe cec şi l-am împins spre funcţionar. El l-a privit şi m-a întrebat apoi surprins :

— Ce ? Vă retrageţi toţi banii acum ?

Mi-am dat seama că scrisesem **cincizeci şi şase** în loc de **şase.** Dar era prea tîrziu ca să mai revin. Simţeam că mi-ar fi imposibil să dau vreo explicaţie. Toţi funcţionarii încetaseră să mai lucreze spre a mă privi. Îngrijorarea mă făcea temerar.

— Da, totul !

— Vă retrageţi banii de la bancă ?

— Pînă la ultimul cent.

— N-o să vă mai depuneţi banii aici ? întrebă funcţionarul surprins.

Speram prosteşte că el va crede că cineva m-a jignit în timp ce redactam cecul şi că mi-am schimbat gîndul. Am făcut o jalnică încercare spre a-mi da aerul unui om cu temperament violent.

Funcţionarul se pregătea să-mi dea banii.

— Cum îi doriţi ? mă întrebă el.

— Poftim ?

— Cum îi doriţi ? a repetat el.

— Ah !...

Am înţeles ce voia şi i-am răspuns fără să încerc măcar să gîndesc.

— În bancnote de cincizeci dolari.

El îmi dădu o bancnotă de cincizeci dolari.

— Şi ceilalţi şase ? mă întrebă el cu răceală.

— În şase.

Îmi întinse banii şi am ieşit în grabă.

În timp ce uşa cea mare se închidea în urma mea, am auzit ecoul unui imens hohot de rîs care se înălţa pînă la tavanul băncii.

Din ziua aceea, nu mai efectuez operaţiuni bancare. Îmi păstrez banii lichizi în buzunarul pantalonilor, iar economiile în dolari de argint într-un ciorap.

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

Înaintea lui Thales sau... precursorii lui Jung, Kretschmer et comp.

INCERCÎND să descifreze sub desfăşurarea diversităţii aparent haotice a naturii planul de organizare a arhetipului unic sau al celor cîteva tipuri fundamentale în jurul cărora se structurează multiplicitatea realităţii, medicii din antichitate au realizat o sistematizare şi clasificare a tipologiilor umane în vederea unei orientări practice. Astfel, de pildă, medicina **ayurveda** urmărea, după cum afirmă istoricii iatrologiei, încadrarea fiinţei umane într-o serie de prototipuri, corespunzătoare liniilor de orientare, adoptate de însăşi evoluţia naturală, reuşind să integreze diversitatea „infinită" a indivizilor sănătoşi şi bolnavi, într-un sistem de categorii sau tipare biologice, determinate de baza însuşirilor psiho-fizice comune sau dominante ale grupului. Individul fiind o unitate biologică perfectă, în intimă legătură cu întregul univers, toate elementele şi funcţiile sale găsindu-se în armonioase relaţii de interdependenţă, n-ar exista deci — credeau discipolii lui Hipocrat — fenomen local fără ecou general asupra întregului organism, după cum n-ar exista nici fenomen general fără corespunzătoare expresii organice (locale) la nivelul fiecărei părţi constitutive. Din această cauză, predominanţa unei anumite funcţii, determinată de excesul sau supraabundenţa uneia dintre cele patru energii „subtile", ar imprima individului anumite particularităţi anatomice, corporale, psihice, mentale, a căror cunoaştere ar permite să se tragă concluzii, valabile pentru întreaga comportare trecută, prezentă şi viitoare a acelui individ.

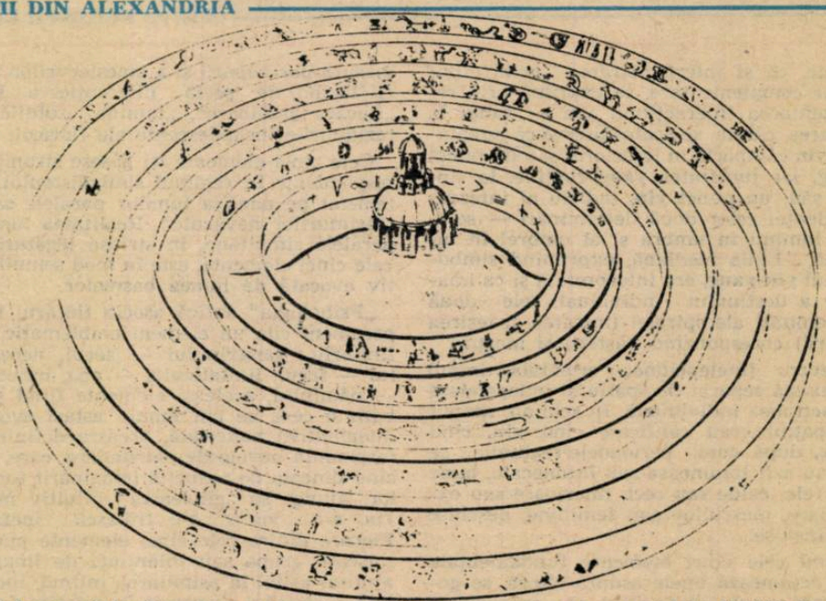

Schema picturilor de pe cele cinci ziduri concentrice ale capitalei „Cetăţii Soarelui" schiţată de Franizsepp WÜRTENBERGER după redarea lui Campanella

Numărul de tipuri umane n-ar fi, deci, de loc nelimitat, ci, dimpotrivă, s-ar restrînge la un joc relativ restrîns de tipare, determinate de predominanţa elementelor fundamentale sau „energii subtile" (tattvas) ale naturii (prakrti).

Dumitru BADEA

Perspectiva

AM SĂ MĂ angajez la staţia de idei, care, mai mult ca sigur, se deschide curînd în oraşul nostru — am anunţat-o, bucuros, într-o după-amiază, pe nevastă-mea. Mă mut. Nu-mi convine să mai rămîn în serviciul ăsta de acuma. Dojană, bani puţini şi tot timpul numai necazuri. Nu mai ţin minte de cînd n-am mai fost înaintat. Dincolo, la staţie, or să fie oameni subţiri, deschizînd orizontul unei lumi cu totul aparte. Cel mai mic, mai neînsemnat post acolo, o să ne ajute să progresăm. O să avem alte haine, tu o să te ţii la modă cu femeile elegante. Poate-mi fac rost de o scurtă de piele. Sistemul după care se va lucra la început, deocamdată, la staţia de idei se zice că e cel denumit „duplex." După aia, bineînţeles, se va avansa şi, în funcţie de primele rezultate, se vor adopta alte sisteme. Au şi început să apară afişe : „Sprijiniţi înfiinţarea staţiei de idei !" Aşa se întîmplă cînd e vorba să se încurajeze o iniţiativă valoroasă.

Vara, toţi salariaţii de la staţia de idei vor beneficia de concedii substanţiale, se pot duce oriunde. În casă ne vom bucura de vizita unor prieteni de la staţie. O să rămînem miraţi de cei care mînuind socoteli după sistemul „duplex", o să ghicească exact cîte sarmale am mîncat la prînz, împreună, cîte ţigări se află în două sau oricîte pachete pline ; cîţi pietoni au luat-o azi pe partea stîngă a străzii şi cîţi pe dreapta, ocolind statuia Petru Poni. Copiii vor beneficia de maşini speciale pentru rezolvarea lecţiilor, iar bacalaureatele nu vor mai fi o povară sau o problemă pentru nimeni. Studenţia va deveni o scamatorie matematică. Bunicii i se poate monta la urechi un ceas, o şmecherie, iar ea va începe să debiteze pasaje din Kant sau să cînte din Faust. O grijă deosebită va trebui să avem — orice lucru pozitiv are şi o latură negativă — cu contabilizarea banilor în bancă.

Deci, conform acestor instrucţiuni, vom avea numai copii deştepţi, chiar dacă nu pun deloc mîna pe carte. Numai timpul va rămîne neschimbat, surd la orice transformare. Adică nu vei putea spune — sper, asta că deocamdată doar — azi e, de fapt, alaltăieri, poimîine am logodit fata cu un cetăţean oarecare: În ipostazele date, lipsind doar puţin pînă la perfecţiune, se poate afla imediat cine a scris pe spatele profesorului de naturale cuvîntul „ornitorinc". Pe un principiu — al triangulaţiei, adică avînd la dispoziţie trei relaţii, fie ele şi aiurea — vei afla ce timbre rare are în colecţie vecinul. Faţă de ce spun ei aici, circul e o nimica toată. Nimeni nu se va mai chinui cu aflarea adevărului, iar dacă ai la dispoziţie o singură dată, să zicem grosimea cozii purcelului, ajungi cu concluziile cine ştie unde : cîte raze gama sau delta au atins ceafa statuii îngeraşului impudic din latura sudică a vechii fîntîni arteziene, cîte izmene flauşate s-au vîndut într-o unitate de timp în magazinul de mărfuri cu ridicata.

Ce să mai vorbim de socotelile numeroase şi complicate, mai mult sau mai puţin necesare, ale chiriaşilor care trebuie să recurgă frecvent, ca la un centru de umplut sifoane, la memorie. De asemenea, pensionarii. Şi poţi să afli chiar cîţi pisoi a avut Miss Hendon, bineînţeles dacă ştii că pe ipotenuza maternităţii felinelor...

Pînă acuma ne-am luptat din greu cu sticleţii neputinţei, crezînd că starea de sănătate constă numai în tensiunea arterială. Iar cînd am ornat odată pomul de iarnă şi am cîntat împreună cu nevasta **O tannenbaum,** bradul a luat foc. Tocmai sosise fotograful solicitat la cooperativă pentru a lua imagini ; şi abia am reuşit să oblojim pomul cu nişte cîrpe. În alt context de idei superioare, poate orientate aritmetic, micul incendiu desigur n-ar fi avut loc. Mai îmi amintesc, totodată, de un alt ridicol : tanti Lopi ne-a trimis prin cineva două batiste, ceea ce, se ziče, că înseamnă despărţire în casă. Ai mei au făcut pe ele pipi imediat, ca să nu ne meargă rău în familie.

Contrastul acestor situaţii cu aceea a elevaţiei ideilor a impus oportunitatea acestor rînduri.

Propunere

„DE AICI înainte să-mi spui pe nume" — se adresează, pentru a evolua mai uşor în amor, un vîrstnic îndrăgostit unei tinere, „Să-mi spui pe nume".

Favor ieftin. Bădărănesc şi prostesc. Facilitate. Superficialitate. „Să-mi spui «Gicule» şi să-mi dai rezultatul chiar azi la chestia aia. Am absolută nevoie. Deci Gicu va iubi pe Getuţa mereu, totdeauna. Să nu te temi de asta. Va fi ceva plăcut".

Acest preambul fiind realizat, tînăra admiţînd propunerea, se poate opera în continuare pe altă bază, ceva mai sigură. Iar dacă intervine o ripostă de felul : Nene Gicule, mă ştii de copil, sînt ca şi copilul dumitale", acesteia îi urmează fără întîrziere : „Ce nu se poate pe lume ? Orice. Acuma te-ai făcut mare. În afară de asta, îţi ofer o dragoste sinceră. Peste toate, de ce să nu pomenim, te-mbrac, te-ncalţ, te scot din cutie, ai şi tu nevoie de un pantof, de un ciorap, de un combinezon".

Şi candidatul la dragoste explică altora : „Nu ţine ? Noroc bun. Doar nu s-a terminat lumea. Aşa îi şade bine bărbatului, să n-aibă habar. Cine mai face dragoste la cataramă ca Romeo şi Julieta ? S-au dus timpurile alea. Acuma totul se face în viteză, vremea zboară repede".

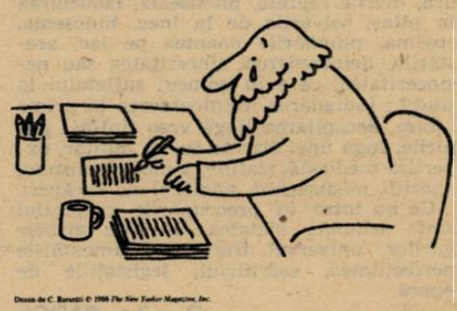

Drawn for C. Barsotti © 1986 The New Yorker Magazine, Inc.

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

Un joc multimilenar: de-a „cine sînt eu?"

„SPUNE-MI cum te joci ca să-ţi spun cine eşti" — s-ar mai putea intitula această secţiune a eseului nostru. Într-adevăr, jocul spune parcă mai mult, mai direct şi mai subtil totodată — dată fiind „cantitatea" de sinceritate, părăsirea cenzurilor şi prejudecăţilor, eliberarea din subconştient a adevăratei identităţi despre **celălalt,** oricît de îndepărtat ar fi în timp sau în spaţiu. Să încercăm, deci, să-i cunoaştem pe antici, pe noi înşine, adică, de dinaintea noastră, jucîndu-ne „de-a pămîntul", „de-a aerul", „de-a focul" sau „de-a apa", privindu-i aşa cum ne-ar fi privit ei pe noi şi, de ce nu ? lăsîndu-ne „priviţi", dezvăluiţi de lumina înţelepciunii care încă mai pluteşte peste ruinele Bibliotecii din Alexandria.

TEST I

Notaţi cu (+) toate enunţurile la care puteţi da răspunsuri afirmative, chiar dacă valabilitatea este de doar 50%.

Aşadar, sînteţi

1. calm(ă) şi cu sînge rece
2. consecvent(ă)
3. prudent(ă) şi chibzuit(ă)
4. răbdător (-oare), ştiţi să aşteptaţi
5. tăcut(ă)
6. vorbiţi ritmic, cu opriri, fără emoţii bruşc exprimate, gesturi şi mimică
7. reţinut(ă)
8. duceţi pînă la capăt o activitate începută
9. nu vă cheltuiţi forţele în zadar
10. respectaţi cu stricteţe un anume mod de viaţă, un stil de muncă
11. vă înfrînaţi uşor pornirile
12. sînteţi puţin sensibili la laude sau mustrări
13. arătaţi îngăduinţă faţă de ironiile la adresa voastră
14. constanţi (-te) în relaţii şi interese
15. vă încadraţi lent într-o muncă nouă? treceţi greu de la o muncă la alta ?
16. sînteţi egali în raporturile cu ceilalţi
17. iubiţi punctualitatea şi ordinea
18. vă obişnuiţi greu cu o situaţie nouă
19. sînteţi greoi, inerţi, indiferenţi
20. ştiţi să vă stăpîniţi ?

TEST II

Sînteţi

1. timid(ă)
2. vă pierdeţi cu firea în împrejurări noi
3. vă este foarte greu să intraţi în legătură cu fiinţe necunoscute, mai ales de sex opus
4. nu aveţi încredere în proprille forţe
5. suportaţi greu singurătatea
6. cînd suferiţi un eşec sînteţi deprimaţi şi dezorientaţi
7. aveţi tendinţa de a vă închide în dumneavoastră-înşivă
8. obosiţi repede
9. vorbiţi domol, stins, pînă la şoaptă
10. vă adaptaţi greu la caracterul interlocutorului
11. sînteţi impresionabil(ă) pînă la lacrimi
12. exagerat de receptivi la laude şi dojeni
13. foarte exigenţi faţă de voi şi faţă de alţii
14. predispuşi la suspiciune şi neîncredere
15. bolnăvicioşi de sensibili şi uşor de rănit
16. peste măsură de susceptibili
17. închişi şi necomunicativi
18. nu prea activi şi fricoşi
19. peste măsură de docili
20. tindeţi să stîrniţi compasiunea la cei din jur ?

TEST III

Sînteţi

1. fără astîmpăr, agitaţi
2. impulsivi, irascibili, nervoşi
3. aspri, duri şi sinceri în relaţiile cu oamenii
4. hotărîţi şi plini de iniţiativă
5. încăpăţînaţi
6. nerăbdători
7. ingenioşi în discuţii
8. lucraţi în salturi
9. înclinaţi spre risc şi aventură

Trista soartă a cărților

DESTINAȚIA livrească e, firesc, cititorul. În acest sens, se apreciază adesea : Geta a zis că e o carte așa și-așa. E drept că a citit-o mai mult seara, obosită, hărțuită de muncile zilei, supărată, bărbatu-su bețiv și pus pe harță. Și pentru Coca e tot o carte de mijloc, deși destul de mulți spun că e bună și merită citită, dacă nu de altceva, măcar să treacă timpul.

Divergențele de asumată competență se opresc asupra eroilor și capitolelor : „Dacă Ramon nu s-ar fi căsătorit cu Rebeca, dînd naștere la un copil, la care se vedea clar că ținea de sanchi, de mască și că nu era o dragoste sinceră, alta era soarta mai departe a întîmplărilor". Discuțiile merg în general în contradictoriu pînă acolo încît femeile nu-și mai împrumută bigudiurile și nu se mai ajută la cumpărături, nu se mai informează cînd se aduce pește proaspăt. Cartea e un domeniu de dispută senzorială, mai puțin filosofică : „Și ea de ce crezi că era cu capul în oglindă tot timpul și se schimba și se dichisea : „hai zdrîng — zdrîng și iar zdrîng — zdrîng, vinoncoace să te strîng." Dosarul de divorț de ăla era deja băgat. Dragostea cu amantul era bine pusă pe rol. Iar George era un pesimist. Și așa a rămas, un descurajat.

— Vinovăția principală era totuși a lui Conils.

— Tot ce e posibil.

În romane se scriu de toate, fiind destinate unor interpretări diverse. Ceea ce revine spre memorie cititorului sînt : injustiția, condamnările false, ce a fost în inima „lui" în momentul despărțirii, scîrba, ura, marile regrete, plictiseala, izbucnirea în plîns, salvările de la înec, hidoșenia, spaima, plimbările noaptea pe lac, arestările, neîncrederea, sinceritatea sau nesinceritatea, ce e în adîncul sufletului la tineri ; indignarea, reîntoarcerea la prima iubire, decapitarea lîngă vreo fîntînă, jignirile, fuga unei starețe cu un militar, expertiza medicală, stafiile, somnambulismul, apariții misterioase, numărul de încăperi.

Ce nu intră în preocupările cititorului sînt: nebunia, pietatea, evoluția aisbergurilor, universul trainic, documentările perfecțiunea, sacrificiul, legislațiile de epocă.

Dumitru BADEA

Eduardo de FILIPPO
(Italia)

Acceleratul

ÎNTUNERICUL era aproape complet. Numai ici și colo, cîte o lumină slabă spărgea bezna de afară. Și în lumina becurilor electrice se vedea ploaia deasă și mărunță, care învăluia orășelul într-o pînză subțire, cenușie. Lespezile trotuarelor, pietrele caldarîmului, caroseria mașinilor rare, care alunecau cu un zgomot surd, totul strălucea în picăturile de ploaie, care continuau să cadă.

În gara aproape pustie, am intrat cu toată trupa alcătuită din femei și bărbați, cu valize și buchete de flori în mîini. Jucasem în seara aceea în orășelul acela Campobasso și trebuia să luăm acum accelaratul de Milano, spre a ne întoarce acasă, după un turneu lung și obositor. Pășind printre puținii oameni aflați pe peron spre sala de așteptare de clasa întîia, actorii și actrițele aduceau o notă de viață, cu care **stazione Campobasso** nu prea era obișnuită. Ne așezaserăm cu toții pe canapele, vorbind și flecărind. Personal, după ce m-am interesat de toate amănuntele în legătură cu sosirea accelaratului, m-am întors către actorii mei.

— Copii, ce-ați spune de un **caffe stretto** [1], ca să ne mai încălzim puțin ? ! Cred că se găsește așa ceva pe aici.

Toți au aprobat încîntați.

— Nicolo, m-am adresat eu celui mai tînăr dintre actori. Ce-ar fi să te duci pe peron și să vezi dacă e vreun automat ? !

Tînărul, care stătea lîngă fata cu cosițe blonde — ingenua trupei — neștiind încă la care expresie să se oprească, **„Ti voglio bene", „Ti amo"** sau **„Mi piace"**, spre a-i declara amorul său fierbinte, s-a sculat și s-a îndreptat spre ușă.

— Merg și eu cu tine ! a strigat ea în urma lui. Și fără să-i mai aștepte încuviințarea, a zbughit-o după el. Au străbătut amîndoi peronul, căutînd automatul.

[1] Cafea foarte concentrată.

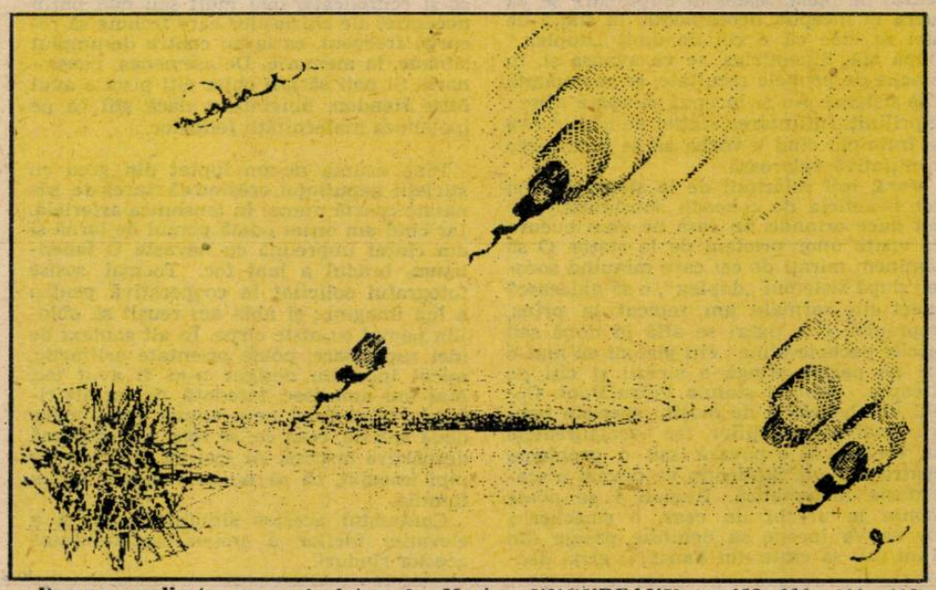

Desene realizate pe calculator de Marius UNGUREANU (p. 103, 106, 111, 112)

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

10. nu țineți supărare, nerăzbunători
11. vorbiți repede, precipitat, cu pasiune, cu intonație
12. neechilibrați și înclinați spre impulsivitate
13. discutați în contradictoriu, critici, agresivi, bătăioși
14. neîngăduitori cu lipsurile
15. aveți o mimică expresivă
16. acționați spontan, găsiți rapid soluții
17. năzuiți mereu spre nou
18. faceți mișcări bruște, aproape violente
19. perseverent(ă) în realizarea scopului propus
20. înclinat(ă) spre schimbarea bruscă a dispoziției ?

TEST IV

Sînteți

1. vesel(ă) și optimist(ă)
2. energic(ă) și întreprinzător (plin(ă) de inventivitate
3. vi se întîmplă adesea să nu duceți un lucru sau o acțiune la bun sfîrșit
4. înclinați să-i supraapreciați sau idealizați pe ceilalți
5. capabil să sesizați noul, reușind să aplicați cu succes acum ceea ce va fi înțeles și utilizat abia în viitor
6. nestatornic în interese și înclinații, cu criterii valorice fluctuante
7. suportați ușor eșecurile și neplăcerile
8. vă adaptați ușor la cele mai diferite împrejurări, făcîndu-le față cu naturalețe și candoare
9. faceți cu pasiune orice activitate nouă care vă trezește interesul
10. vă potoliți repede și vă detașați cu ușurință cînd vă scade interesul pentru o activitate sau o persoană
11. învățați repede, vă deprindeți foarte ușor cu o activitate nouă, trecînd cu fulgerătoare ușurință de la o activitate la alta
12. vă stresează rutina, vă apasă monotonia, munca zilnică migăloasă
13. sînteți spontan(ă), comunicativ(ă), inimos, altruist(ă) și săritor ? nu vă simțiți stingheriți în societatea unor necunoscuți
14. sînteți răbdător, muncitor și capabil(ă) de eforturi uluitoare, jucăuși, copilăroși
15. vorbiți cu glas tare, nuanțat, repede, clar, gesticulînd, avînd o mimică expresivă
16. vă păstrați luciditatea și sîngele rece în împrejurări neașteptate
17. vesel(ă) plin(ă) de umor, spumos și debordînd de vitalitate
18. adormiți și vă treziți ușor ? Vă refaceți repede în caz de epuizare ?
19. exaltat(ă) și adesea pripit(ă) cînd trebuie să luați o hotărîre
20. tratați uneori lucrurile cu superficialitate sau în glumă ? în discuții sînteți plin de vervă ? faceți calambururi și vă abateți de la subiect ?

N. B. Dacă numărul de răspunsuri afirmative însumează 16—20 puncte înseamnă că trăsăturile de predominanță sînt viguros marcate. Ca să ghiciți care element este dominant va trebui să mai faceți un mic efort : citiți mai departe !

Dacă suma răspunsurilor afirmative este de numai 11—15, înseamnă că posedați majoritatea caracteristicilor acestui tip de predominanță.

Dacă se înregistrează numai 6—10 răspunsuri afirmative, trăsăturile de predominanță ale elementului sînt slab exprimate.

* * *

CU PUȚINĂ ATENȚIE, îndemînare și perspicacitate putem deveni într-o săptămînă (cel mult !) un Sherlock Holmes perfect, reușind să depistăm într-o proporție de 99% tipurile și tertipurile, pe care le-ar putea folosi oricare din contemporanii noștri... din antichitate, noi înșine în fața... noastră sau cel mai bun prieten al nostru în încercarea disperată de a-și dovedi pentru ultima oară sinceritatea sentimentelor sale. Așadar !

Niște soldați, sosiți chiar atunci au exclamat admirativ, cînd actrița a trecut prin fața lor. **„Che bella ragazza !**[2] Iar unul șopti celorlalți, pe socoteala ei, bineînțeles, ceva necuviincios. Izbucniră cu toții în rîs, urmărind-o cu privirea. Cei doi au ajuns în sfîrșit la automat și, după ce au introdus de cîteva ori la rînd cîte 50 de lire, au așteptat să se umple paharul de plastic. Au repetat așa operația de mai multe ori, îngrămădind astfel un șir întreg de pahare, din care aburea cafeaua caldă. Cum să duci însă atîtea pahare ? Soldații, rîzînd, le văzură încurcătura și săriră să-i ajute. Cu brațele încărcate de pahare, s-au înapoiat în sala de așteptare, unde au fost primiți cu ropote de aplauze.

După ce am terminat de băut licoarea neagră, am exclamat încîntat : — Minunată cafea ! N-am mai băut așa un expresso decît la Galeria Colonna !

Și spre surprinderea tuturor, am ieșit imediat pe peron, îndreptîndu-mă grăbit spre biroul mișcării. Am intrat și m-am adresat impiegatului din fața teleimprimatorului. — **Scuzi, signor,** puteți să-mi spuneți **per favor,** unde-i șeful gării ?

— Doarme.

— La ora asta ?

— Păi e trecut de miezul nopții.

— Trimite atunci, te rog, pe cineva să-l scoale.

— E ceva urgent ?

— Foarte ! am întărit eu.

— Poate că aș putea eu... încercă impiegatul.

— Nu, nu !... E o chestiune foarte importantă, pe care n-o pot discuta decît cu el. Trebuie s-o discut cu el !

Gravitatea cu care am rostit toate astea, îl făcu pe impiegat să deschidă ușa și să strige pe singurul hamal care se mai afla pe peron.

— Alberto, du-te de-l cheamă pe șef.

Hamalul dispăru și peste cîteva minute, șeful gării intră în goană în „Biroul mișcării", încheindu-și ultimul nasture al uniformei. Era un omuleț, scund, trupeș, cu fața nădușită și care, cu ochii cîrpiți de somn, se zborși la impiegat :

— Ce te-a apucat Pise, să mă scoli acum ? ! Știi doar bine că abia m-am culcat și că mîine sînt de serviciu de la 5 dimineața ? !

[2] Ce fată frumoasă !

— Nu eu... îngăimă acesta. Dumnealui... dumnealui, urmă el, a cerut să vă vorbească neapărat. Spunea... spunea că-i o chestiune foarte importantă.

— Dv. ? făcu șeful gării, întorcîndu-se mirat către mine.

— Da, eu, am aprobat și, după aceea m-am recomandat.

Șeful gării, după ce m-a privit o clipă, a exclamat admirativ :

— A, marele nostru actor ! uitîndu-și necazul de a fi fost trezit din somn. **Piacere ! Piacere !**[3] Îmi permiteți : Alfiero Tortima ! se prezentă el. Apoi, rupînd o filă din caietul aflat pe masa împiegatului, mi-o întinde grăbit : — O să vă rog, atunci, **maestro,** să fiți atît de amabil și să-mi scrieți cîteva rînduri... Sandra, vreau să spun nevastă-mea, o să se bucure grozav cînd o să vadă autograful... Știți, ea e o mare admiratoare a dv...

[3] Încîntat.

Sfinx — figură des întîlnită între creațiile grecești primitive

— Lăsați asta acum ! i-am răpuns eu, înlăturînd cu mîna hîrtia. Avem de discutat o chestiune mai importantă.

— Da, vă rog, vă ascult.

— Știți, automatul dv. din gară...

— Automatul ? făcu mirat șeful gării. Ce-i cu el ?

— De obicei, automatele astea funcționează foarte prost. Ba se blochează moneda, ba nu curge cafeaua... În sfîrșit, tot felul de defecte, din cauza cărora oamenii sînt nemulțumiți, iar compania primește fel de fel de reclamații. Ei bine, d-le Tortima, dați-mi voie să vă felicit : automatul din gara dv. funcționează perfect. Absolut perfect !

— Cum ? Și pentru ca să-mi spuneți asta, m-ați sculat din somn ? exclamă șeful gării. Și, nemaiputîndu-și reține indignarea : — Pe mine, care am muncit azi ca un cîine ! Și abia am așteptat să mă culc ? !...

— Nu, nu numai pentru asta, i-am răspuns imperturbabil, bătîndu-l prietenește pe umăr. Am să vă mai spun ceva, tot atît de important, ba poate chiar mai important decît ceea ce v-am spus adineauri. Aveți o gară încîntătoare. Păcat numai că-i atît de prost plasată. Dacă ar fi situată la Roma, ar avea un succes nebun. Dar știți : nebun !

— Au-tom... Gară în-cîn-tă-toare ?... bîigui bietul Tortima, bătînd aerul cu mîinile și prăbușindu-se pe masă. Aer, Pise, aer ! imploră el, altfel leșin !

De afară, se auzi semnalul de sosire și, numaidecît, zgomote, strigăte, **„Facchino ! Facchino !**[4] **Ciao ! Ciao !** rîsete...

— Și acum, **bona notte, signor Tortima.** Îmi sosește acceleratul.

— **Accelerato ?** întrebă șeful gării, revenindu-și puțin. Nu rapidul !

— Nu, acceleratul, confirmai eu, salutîndu-l cu multă grație.

— Ah, **mamma mia,** sînt răzbunat ! Sînt răzbunat !

Într-adevăr, compania de căi ferate sărise în ajutorul slujbașului ei, căci în Italia, **accelerati**[5] sînt, așa cum nu le arată numele, trenurile cele mai încete, ceea ce eu, distrat, uitasem cu totul.

[4] Hamal.
[5] Accelerate.

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

ELEMENT PREDOMINANT — PĂMÎNT

Semne generale constante

Aspect general : greoi, cărnuri abundente, mușchi subțiri, disarmonie
Cap : pătrat sau dreptunghiular
Gît : subțire, piele vestejită
Sprîncene : rectilinii
Ochi : gri, cenușii, întunecați
Nas : convex, cu vîrful foarte gros
Buze : subțiri, strînse, cu colțurile căzute
Umori : atrabilă sau bila neagră
Calități : rigid, sec, inert, tenebros
Piele : roșu cenușiu, ternă, spălăcită
Însușiri psihice : iritabilitate considerabilă, introversiune, melancolie, egoism
Reacții nervoase : foarte încete

Indicii variabile

Ten : măsliniu, cenușiu, pămîntiu
Vorbire : răspicată, slab accentuată
Privire : fixă, posomorîtă, mată
Respirație : inegală, insuficientă
Scrisul : întretăiat, sacadat, neregulat
Randament : febril
Formulă cheie : „Gîndesc, deci exist."

*

Mîna : rece și uscată, plăpîndă, lungă, îngustă, fină și fără relief ; pielea — fină și netedă, slab colorată, pămîntie ; unghiile — dreptunghiulare, lungi și foarte înguste ; liniile palmei — fine și incolore.

*

ÎN GENERAL toate funcțiile sînt încetinite și neregulate. Tipul prietenului devotat sau al dușmanului necruțător, disprețuind plăcerile și capabil de orice sacrificii pentru a-și atinge scopul. Tinzînd necontenit spre o lume ideală, adesea fantasmagorică, rod al propriei sale imaginații, rigid structurate. Este preocupat, uneori sec și abstract, de fericirea neamului omenesc, nefericit el însuși, are tendința să-i nenorocească și pe cei din jurul său • Dornic de renume și avid de putere, este repede dezgustat de ceea ce posedă • Etajul superior al capului predomină ca înălțime și ca lățime • Statură înaltă, cu forme subțiri, corp nu prea bine dezvoltat și uneori foarte emaciat, cu slabe reliefuri musculare ; trunchi scurt și îngust, membre scurte și subțiri ; piele netedă și lucioasă, dură, uscată și rece la atingere, acoperită cu păr negru, vene subcutanate, pronunțate.

• Fața mată, de culoare închisă cu reflexe pămîntii sau plumburii ; uneori obrajii excavați și uscați ; trăsături fine, însă crispate și neliniștite, cu expresie tristă, melancolică ; păr de culoare mai mult întunecată, chiar negru, aspru și gros ; ochii cenușii de culoare mai mult sau mai puțin închisă, foarte înfundați în orbite ; privire fixă, adesea neliniștită • Dinți mijlocii sau mici, conici sau plați, de culoare cenușie sau albăstrui, neregulat aliniați, cu anomalii • Puls lent, mic, dur • Apetit slab și capricios, digestie lentă • Transpirație rară.

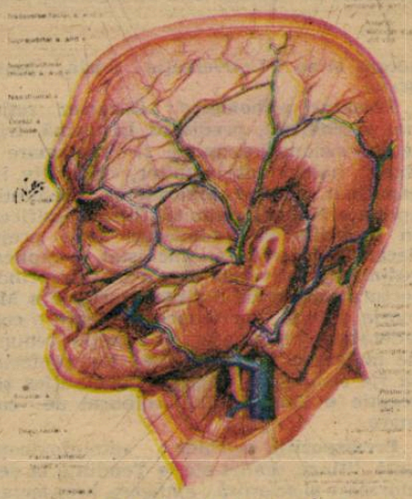

Vasele de sînge din pielea capului

Caractere dinamice : Gesturi scurte, tremurătoare și de aspect penibil. Mersul pare studiat și dificil, în general cu spatele încovoiat și capul în pămînt. Voce joasă, aspră, guturală, puțin întinsă, cu

Pierre DANINOS
(Franța)

Chestionarul Casei Albe

Mi-AU telefonat americanii pentru un film, îmi spuse soția mea Sonia, care simțea parcă de pe acum mirosul dolarilor plutind prin casă, și au stăruit să-i chemi de urgență.

E adevărat. Fusesem chemat din America. Una din organizațiile oficiale instalate la Paris stăruise pe lîngă mine să scriu textul pentru un desen animat destinat țărilor din Pactul Atlantic. Dar cînd i-am spus Soniei că, pentru a-l scrie, trebuie să indic în S.U.A. data ei de naștere și să completez în trei exemplare un formular de patru pagini, răspunzînd la șaizeci și una de întrebări, printre altele, în special (34 b), „dacă în cursul ultimelor douăsprezece luni am căzut pradă excelor alcoolice — da — nu" și (34 d) „dacă am fost tratat vreo dată de tulburări mintale", ea a început să trimită S.U.A. la toți dracii.

— Liniștește-te, i-am spus eu. E o simplă formalitate.

Trebuia să mai spun, pe de altă parte, dacă n-am fost cunoscut altădată sub alte nume, de cînd exist, situația mea actuală și trecută, locuințele mele succesive din ultimii zece ani, de ce complexe sufăr și semnele mele particulare, gradul educației mele, numele a „trei persoane responsabile care n-au nici o legătură nici de sînge, nici de căsătorie și care sînt calificate să dea informații precise asupra caracterului și capacităților mele" și, în sfîrșit — declarație rituală — că n-am intenționat niciodată să răstorn „prin forță sau prin violență" guvernul S.U.A.

Ca bun cetățean atlantic (cu toate că sînt un francez care nu sînt prea încîntat de acest Pact al Atlanticului), am răspuns la chestionar. Peste opt zile am primit un al doilea chestionar, în care se repetau unele întrebări din primul.

— Asta ca să verifice, m-au informat unii prieteni, dacă răspunsurile sînt aceleași cu acelea pe care le-ai dat acum opt zile.

Am completat deci și al doilea chestionar. Apoi, socotind că, la urma urmelor, și oamenii ar putea pune întrebări statelor pe care acestea le pun oamenilor, am scris președintelui S.U.A. și șefilor de serviciu.

„Domnule Președinte,
Domnilor,

Sînt foarte impresionat de cinstea pe care mi-o faceți vrînd să folosiți serviciile mele. Voi accepta cu plăcere propunerile dv. Totuși, cum nu cunosc decît superficial S.U.A., mi-ar face plăcere ca, înainte de a mă angaja, să procedez cu dv. așa cum ați procedat dv. cu mine, la o „investigație **check**" [1]. Vă rog deci să fiți atît de amabil și să-mi completați, pentru S.U.A., chestionarul aci alăturat, care, într-o oarecare măsură, nu face altceva decît să reproducă, în parte, pe cel al dv.

1. De cînd existați ?
2. Care e poziția dv. actuală ? (longitudine, latitudine, salariu) ?
3. Ce ați făcut înainte de descoperirea Americii ? (lista domiciliilor succesive, înainte și după 1492).
4. De ce complexe suferiți ? Caracteristici și semne particulare.
5. Relațiile principale cu străinătatea.
6. Ce grad de educație aveți ?
7. Referințe : indicați numele a trei țări responsabile care, neavînd nici un fel de legături nici de sînge, nici de alianță, pot da informații precise despre dv.
8. Suferiți de tulburări serioase : a) politice ? b) mintale ? c) epidemice ?
9. Pot socoti că în cursul ultimelor douăsprezece luni nu v-ați dedat la excese alcoolice : da ? nu ?

Să nu fiți surprinși dacă, peste opt zile, veți primi un chestionar parțial identic, datorită unei măsuri de verificare.

Laocoon

Vă rog să primiți..."

S-ar putea ca unii dintre contemporanii mei, dispuși oricînd să aplice o etichetă, să mă califice de americanofob. Atunci am să-i trimit la Sonia, care o să le spună că nu am făcut nici un fel de politică în viața mea, că nu sînt nimic altceva decît un simplu om care e oricînd gata să lupte pentru democrație, așa cum a făcut-o și în timpul ultimului război mondial. Mai e nevoie să precizez că nu sînt decît un biet scriitoraș, care n-aș căuta nod în papură nici unui stat din lume, dacă nici acesta n-ar voi să-mi caute mie ?

[1] Verificare.

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

accent stins. Conversație tristă, lentă, gravă.

Trăsături psihologice : Caracter rațional și chibzuit, predispus la teamă, tristețe, melancolie, mînie și răzbunare • Egoist, halucinant, bănuitor, vindicativ, încăpățînat, căutînd singurătatea, meditativ, apatic • Natură pesimistă, bizară, osificată în propriile sale adevăruri sau prejudecăți • Teoretician închistat, complicat, rutinier, perseverent în tot ce întreprinde, torturat uneori de dorințe anormale • Memorie dificilă, dar tenace. Deși are o considerabilă imaginație și intuiție renunță de multe ori la „serviciile" lor, preferînd să fie sistematic, excesiv, superstițios sau sceptic • Somn dificil, tulburat de coșmare.

Predispoziții morbide : autointoxicații; gută, litiază, diabet etc, • Tendință la deshidratare și scleroză : emfizem, bronșectazie, aterom cerebral, arterioscleroză, cataractă, gangrenă uscată • Tulburări psihice și mentale : insomnii, nevroze (epilepsie, isterie), epuizare nervoasă, dezgust de viață, cefalee, ticuri dureroase etc.

*

PREDOMINANȚA „pămîntului" se instalează — credeau anticii — mai ales spre bătrînețe (după 45—50 de ani), cînd încep să predomine procesele de deshidratare și scleroză, iar din punct de vedere mental, egoismul bănuitor și susceptibilitatea complexă. Astrologii, ironizați de Rabelais, și nu numai, remarcau preponderența elementului „P", în diferite proporții, la cei născuți în zodiile Taur, Fecioară, Capricorn sau, într-o măsură mai redusă, la cei care aveau ascendentul în aceste zodii.

Cum este trăit timpul. În cazul predominanței elementului „pămînt", învățații antici observau că individul conștientizează timpul în desfășurare și de aceea temporalitatea îi apare ca un covor care duce din trecut în prezent și mai departe în viitor. Fiecare eveniment este numai un pas pe acest covor, ieri, azi și mîine alcătuind un tot. Trecutul nu are nimic subiectiv, fiind un trecut istoric, pe care îl privește detașat. Dorința de a așeza evenimentele într-o ordine istorică permite individului să elaboreze ipoteze, să tragă concluzii și să facă previziuni. La această categorie de indivizi, dorința de a avea o imagine completă este adesea confundată cu lipsa de entuziasm, individul fiind caracterizat ca rigid, rece, indiferent. De fapt, însă, îi place să privească departe în viitor și în trecut. Dacă i se anunță un proiect sau i se cere un sfat, își supune interlocutorul unui adevărat interogatoriu, în așa fel încît acestuia îi piere cheful de a mai întreprinde ceva. Totuși într-o acțiune individul „P" este o adevărată binecuvîntare, prin competența, spiritul său rațional, disciplinat.

SINTEZĂ

Trăsături pozitive

1. seriozitate ; 2. simțul datoriei ; 3. responsabilitate ; 4. fidelitate ; 5. procese afective constante ; 6. abisalitatea sentimentelor ; 7. interiorizare ; 8. autenticitate ; 9. sîrguință ; 10. conștiinciozitate ; 11. perseverență ; 12. intransigență : 13. forță de inducție ; 14. soliditate ; 15. vigoare ; 16. rezistență fizică ; 17. raționalitate ; 18. prudență ; 19. meticulozitate ; 20. tendință de a fi ordonat ; 21. solidaritate.

Trăsături negative

1. neîncredere ; 2. pesimism ; 3. nesociabil ; 4. predispoziție către anxietate ; 5. tendința de a fi retras ; 6. nesiguranță ; 7. tristețe ; 8. complexul inferiorității ; 9. adaptabilitate redusă ; 10. mobilitate scăzută ; 11. reactivitate slabă ; 12. autohalucinare bolnăvicioasă ; 13. răutate ; 14. rigiditate ; 15. obtuzitate ; 16. interesat ; 17. maniac ; 18. ignoranță ; 19. monotonie ; 20. tendință de a fi cicălitor ; 21. inerție.

ELEMENT PREDOMINANT — APA

Semne constante

Aspect general : cărnuri moi, pielea de un alb mat.
Cap : de formă conică.
Git : gros, încărcat de grăsime, alb.

Dinu GRIGORESCU

Triumful bunelor intenţii

ZI CANICULARĂ. În Bucureşti nu se mai putea sta. Luna concediilor. O Dacie 1310 cu îmbunătăţiri (la sistemul de frînare-servo) frînă brusc, dar silenţios în faţa Biroului de cazare.

Prezenţa scriitorului în respectiva staţiune deveni un mic eveniment pentru factorii „culturali" decişi să-şi diversifice gama serviciilor. Se afla la băi şi dirijorul. Reprezentanţii ambelor muze nu ştiau unul de celălalt şi nici de bunele intenţii ale colectivului de amfitrioni.

Directorul staţiunii, Custură — recent promovat la Perla apelor minerale de la fosta secţie de umplut sifoane, desfiinţată prin comasare cu secţia de îmbuteliere — convocă rapid pe metodistul Casei de cultură, pe administratorii celor două vile „Bradul" şi „Molidul" unde fuseseră cazaţi, cu vedere spre urşi, reprezentanţii muzelor, ultimul, venit cu întîrziere, fiind însuşi marele pictor al băilor, căruia pe loc i s-a dat sarcina popularizării acţiunii.

Eram în castan. După triumfalul debut umoristic în „Trifoiul estival", almanah vîndut în 300 mii de exemplare care îmi asigurase o largă popularitate în circa 900 mii familii, nu puteam în nici un chip scăpa de insistenţa organizatorilor ; îi jigneam dacă refuzam întîlnirea cu ipoteticii cititori aşa după cum şi refuzul dirijorului ar fi fost de neconceput în contextul prezenţei masive (tot ipotetice desigur) a melomanilor ultrapasionaţi.

Custură, metodistul, administratorii (fără preocupări culturale deosebite) stabiliră un amplu plan de desfăşurare a „Serii celor două muze".

— Informare privind eficienţa ozonului în combaterea efectelor nocive ale tutunului la fumători şi nefumători ;

— Analiza critică a intrărilor fără bilet la discoteca staţiunii şi elaborarea unui plan de cercetare pentru reducerea poluării fonice cu 7—8% ;

— Unele aspecte referitoare la modul de alimentare a urşilor ;

— Întîlnire cu un scriitor şi un muzician ;

„Dacă muzele fac vreun tratament de recuperare atunci cea mai nimerită este ora 18" — propuse cineva.

„Nu ne încadrăm în timpul alocat" — fu de părere directorul, interesat să împuşte toţi iepurii : tutunul, urşii, evaziunea şi poluarea (avea el de gînd să vorbească şi despre dezordinea din holuri).

Se analizară, rînd pe rînd, toate variantele : dimineaţa — imposibil, la prînz — masa, orele de odihnă 14—17, obligatorii. Pictorul local, reputat ca fiind cu capul în nori, propuse o după-amiază furtunoasă deşi cerul era, la ora respectivă, sticlă. O oarecare înceţoşare a ideilor aduse recitirea planului de acţiuni care, datorită dactilografiei suferinde de diplopie (boală care, la lectură, determină încălecarea rîndurilor scrise) conţinea cîteva grave greşeli de fond, precum :

— Îndrumări privind eficienţa tutunului în combaterea cocsartrozei.

— Analiza urşilor şi modul lor de intrare la discotecă.

„Măi tovarăşi, se încruntă Custură, luăm acţiunea în serios şi greşelile în piept sau trataţi afecţiunile cardio-vasculare cu iresponsabilă indiferenţă ?

Metodistul, om călit în acţiunile de gen, propuse dirijarea muzicianului către altă zi, urgentarea renovării sălii şi invitarea scriitorului la o masă rotundă (în biroul directorului) contra angajamentului acestuia de a scrie în revista „Salvgardarea aurului verde" un articol amplu despre calitatea ozonului şi serviciilor la cele două vile.

Vine ziua şi ora fatidică : 18,30.

Dimineaţa revăd însemnările despre toţi umoriştii contemporani şi ca să nu fiu surprins de întrebări sub centură, pregătesc contralovituri la toate întrebările-cheie. Care puteau fi următoarele :

— De cine rîdem ?

— Care este miza rîsului în comediile actuale ?

— Cum pot cădea viciile în cursa întinsă de umorist ?

— Importanţa virtuţii ca atare şi ponderea eroului negativ în schiţa umoristică de actualitate.

— Are Caragiale urmaşi şi cine sînt aceştia ?

Furtuna se dezlănţui din senin. Custură, plecat cu autoturismul proprietate personală la reşedinţa, tot personală, din altă localitate, fu oprit şi percheziţionat de un miliţian conştiincios care descoperă în portbagaj următoarele bunuri de provenienţă nejustificată : 5 cartuşe Kent ; 10 sticle wisky ; 20 brichete din aceeaşi sursă shop ; 8 kg cafea în pungi de 0,250 grame (6 kg) şi restul jumătăţi.

Metodistul — avertizat de un posibil control la discotecă — retrase din circulaţie toate biletele vîndute de două şi chiar de mai multe ori în decursul aceleiaşi seri muzicale.

Administratorii, fraţii Cruceru — panicaţi de ghinioanele după-amiezii — ezită între soluţia adoptată de samurai şi aceea mult mai comodă a struţului. Pînă la urmă optează pentru solicitarea unui certificat de debilitate globală, fizică şi intelectuală, adresîndu-se în acest scop medicului stomatolog Viorel, desemnat în planul de acţiune să demaşte efectele nocive ale cariei dentare în contextul bolilor de ficat.

Şi, totuşi, în această derivă generală, dar temporară, întîlnirea cu cititorii a avut loc, în ultima zi a concediului, spontan, la masa de adio fiind prezenţi : doi procurori (admiratori ai scriitorului cu porniri satirice) veniţi nu pentru cazul suscitat ci la tratament împreună cu familiile şi un inspector şcolar, filosof de formaţie. Cu acest prilej, directorul clubului — venit din concediu şi, deci, neatins de cumplita maree neagră, mai înainte amintită — şi-a prezentat scuzele pentru nereuşita acţiunii programate de metodistul eliberat din funcţie... A, era să uit : au mai participat o localnică nelipsită la manifestările culturale, ştiinţifice, tehnice, muzicale etc., etc... şi muza inspiratoare : soţia scriitorului. Total general : 10 persoane. Suficient pentru ca procesul verbal să înscrie : sala plină. Bunele intenţii triumfă întotdeauna !

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

Ochi : albaştri, verzi sau foarte rar violeţi.
Nas : concav, vîrful gros.
Buze : groase, mari, uşor palide.
Umori : limfa, substanţele mucoase, flegma
Calităţi : rece, convenţional, astemic, suspicios
Piele : albă, lăptoasă
Însuşiri psihice : apatic, hipoemotiv, instinctual, cu viaţă vegetativă preponderentă
Reacţii nervoase : lente, slabe

Aspecte variabile

Ten : alb mat, aproape palid
Vorbire : lentă, afectată
Privire : atonă, inexpresivă
Respiraţie : încetinită, superficială
Scris : drept, rotund, litere groase, mari
Randament : calm
Formulă cheie : „Urmez, deci exist."

★

Mîna : rece şi umedă, greoaie, atonă, grăsuţă şi moale ● Pielea grosolană sau foarte fină şi netedă, albă ● Unghiile sînt scurte, late şi palide ● Liniile palmei sînt puţin numeroase, palide, largi şi superficiale.

Alte caractere generale. Exces de inhibiţie tisulară cu limfă. Hidratare exagerată. Cărnuri moi. Dominanţă cantitativă a vieţii digestive ● Tipul omului onest, convenţional, cu o anumită aversiune pentru mişcare. Sobru doar prin lipsa apetitului,

HYERONIMUS BOSCH : Grădina plăcerilor

cast numai prin răceala simţurilor, nefiind „adversar" nici al mîncării, nici al plăcerilor. Îi place în general tot ceea ce nu cere muncă sau efort ● Etajul inferior al feţei poate fi mai larg ● Fruntea pare mică şi joasă ● Etajul nazal este de asemenea proporţional redus. Abdomenul poate fi mai larg decît toracele : şolduri mari, umeri înguşti. Forme rotunjite, buhăite şi cu tendinţă la obezitate ; torace scurt şi îngust, umeri căzuţi, membre scurte ; pielea albă, fină, netedă, rece, fără păr, uşor umedă la atingere, vene subţiri şi profunde. ● Faţa albă, cu expresie buhăită de beatitudine, frunte relativ mică ; păr fin negru sau cenuşiu, crescînd încet şi căzînd precoce ; ochii de culoare deschisă (verzi sau albaştri), puţin mobili, cu privire dulce şi vagă ; tendinţă la midriază ; gene foarte lungi ; aripi nazale groase şi depărtate ; greu sau cenuşiu, crescînd încet şi căzînd dinţi mari, mai mult laţi decît lungi, regulat aliniaţi ● Puls lent şi slab ; circulaţie abundentă şi leneşă ● Digestie lentă, dar completă ; stomac aton ; tendinţă de flatulenţă.

Caractere dinamice. Gesturi lente, stîngace, puţin expresive ; mers lent ● Voce moale, voalată.

Trăsături psihice. Caracter indiferent, moale, visător, nehotărît, lipsit de spirit de iniţiativă. Viaţă regulată, fire perseverentă, răbdătoare, fără pasiuni violente ● Memorie excelentă ; imaginaţie bogată, inteligenţă lentă şi profundă.

Predispoziţii morbide. Maladii cronice cu reacţii lente, cu febră mică, rezoluţie dificilă, convalescenţă tardivă ● Scrofuloză, adenopatii cronice, amigdalite, tuberculoză osoasă, tumori albe, dermatoză (impetigo, eczeme, acnee, degerături), gastrite, enterite, diaree, scorbut, oftalmie, astm etc.

★

Preponderenţa normală a elementului „apă" se întîlneşte mai ales în copilărie (pînă la 15 ani), cînd predomină funcţio-

Pentru albumul dumneavoastră...

Mihail ZOSCENKO
(U.R.S.S.)

Galoşul

NU-I GREU să-ţi pierzi galoşul într-um tramvai la orele de afluenţă ; eşti înghesuit din toate părţile şi dacă vreun pasager te calcă pe picior, te şi vezi cu un galoş lipsă.

Este tocmai ce mi s-a întîmplat mie. M-am suit în tramvai, avînd amîndoi galoşii în picioare. Cînd am coborît, nu mai aveam decît unul. Pantoful îl aveam, ciorapul de asemenea, ca şi pantalonul, dar galoşul ia-l de unde nu-i. Ce să fac ? Nu puteam totuşi să alerg după tramvai. Mi-am învelit într-un ziar galoşul ce-mi rămăsese şi am pornit-o pe stradă.

După terminarea serviciului, mi-am spus eu, am să mă duc să-l caut. Pe vremea asta, nu pot lăsa să se piardă un obiect atît de rar. Pînă la urmă, am să-l găsesc.

Cum am ieşit de la birou, am început să întreprind cercetările. Înainte de toate, m-am sfătuit cu un prieten de al meu, taxator.

— Ai noroc, mi-a spus el, că ţi-ai pierdut galoşul într-un tramvai. Căci altfel, dacă îl pierdeai undeva, pe stradă sau într-o piaţă, nu cred că l-ai mai fi putut găsi. Dar întreprinderea tramvaielor e mai mult decît o societate de asigurare : avem un depozit de obiecte găsite. N-ai decît să te duci acolo şi ai să-ţi recapeţi imediat galoşul pierdut.

— Îţi mulţumesc, i-am răspuns prietenului meu, mi-ai luat o piatră de pe inimă... Galoşul e încă bun, nu l-am cumpărat decît anul trecut !

A doua zi, m-am prezentat la depozit.

— S-ar putea să găsesc la dv. un galoş pe care l-am pierdut ieri în tramvai fiindcă, în înghesuială, cineva m-a călcat pe picior ?

— Fireşte, mi-a răspuns funcţionarul. Dar cum era galoşul ?

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

nal organele digestive şi sistemul lor limfatic, iar endocrin tiroida, timusul şi sistemul adeno-limfoid • Astrologii antici credeau că descoperă dominanţa acvatică la indivizii marcaţi de semnul „cancerului", „scorpionului", „peştilor" sau într-o măsură ceva mai redusă, la cei care aveau ascendentul în aceste zodii.

Cum este trăit timpul. În cazul predominanţei elementului „apă", individul are o imagine circulară a timpului : trecutul răsare de fiecare dată în prezent şi apoi se reîntoarce sub forma amintirii ; el adună suvenire, scrie jurnale, nu uită să-şi felicite prietenii de ziua lor de naştere ; respectă un cod moral foarte riguros şi adesea este apreciat pentru ceea ce este mai mult decît pentru ceea ce face. Pe măsură ce trece timpul, „acvaticul" devine mai conservator, deoarece raportează totul la trecut, rămînînd cu nostalgia acestuia. Idealul lui : să folosească mai degrabă un limbaj al inimii decît unul al minţii.

SINTEZĂ

Trăsături pozitive

1. sociabilitate ; 2. automulţumire prin aparenţă ; 3. toleranţă ; 4. impresionabilitate ; 5. intimitate ; 6. ataşament ; 7. senzualitate; 8. vitalitate ; 9. forţă de regenerare ; 10. receptivitate ; 11. maleabilitate ; 12 naturalete ; 13. supunere ; 14. instincte puternice ; 15. încredere ; 16. feminitate ; 17. sexualitate puternică ; 18. curiozitate mare ; 19. persistenţa trecutului prin amintiri ; 20. respectarea convenienţelor; 21. spirit conservator.

Trăsături negative

1. dependenţă excesivă ; 2. procese afective superficiale ; 3. vanitate ; 4. reactivitate redusă ; 5. teatralism ; 6. onirism ; 7. afectare ; 8. abulie ; 9. răceală afectivă ; 10. tendinţă către stereotipie ; 11. adaptabilitate scăzută la situaţii variabile ; 12. înclinaţia de a bîrfi sau calomnia ; 13. tendinţa de a fi insidios ; 14 semidoctism ; 15. obsesivitate ; 16. înclinaţia către exagerare ; 17. suficienţă, plafonare ; 18. imaginaţie nestăpînită ; 19. înclinaţia de a fi calculat ; 20. influenţabilitate ; 21. spirit de imitaţie neselectivă.

ELEMENT PREDOMINANT — FOC

Semne generale constante.
Aspect general : muşchi puternici, proeminenţi ; proporţionalitate.
Cap : triunghiular
Gît : lung, musculos
Sprîncene : ascendente.
Ochi : negri
Nas : subţire, bine dezvoltat
Buze : drepte, strînse
Umori : bila
Calităţi : arzător, nestăvilit, foarte dinamic
Piele : brunetă, oacheşă, arămie, bronzată
Însuşiri psihice : hiperemotiv, sensibil stenic, combativ
Reacţii nervoase : foarte puternice, de moment, bruşte

Aspecte variabile.
Ten : brunet
Vorbire : precipitată, ton de comandă
Privire : pătrunzătoare, fascinantă
Respiraţie : sacadată, gîfîitoare
Scris : drept, apăsat, bine barat
Randament : controlat
Formula cheie : „Conduc şi impun, deci sînt..."

Alte caractere generale

Nevoie excesivă de mişcare, de eforturi, de dinamism, de luptă, de activitate. • Alimentaţie bogată, datorită arderilor intense, rapide, pe care le implică remarcabila chieltuială motrice • Tipul eroului, al bătăiosului, al dominatorului înzestrat cu o mare vitalitate, curajos, plin de spirit de aventură, mereu îndrăgostit şi înşelător cu aceeaşi bună credinţă, gelos şi inconstant, pasionat la culme, fascinant prin frenezie, mare amator de mîncare, iubind societatea, amorul, băuturile tari • Caracterizat prin dezvoltarea exagerată a abdomenului superior (ficatul şi regiunea hepatică), deşi abdomenul nu predomină prin proeminenţă • Cele trei etaje ale feţei sînt proporţional egale între ele • Statură normală sau uneori mică, corp musculos, cu forme proporţional conturate, alură sportivă, radiind forţă şi duritate ; muşchi energici, proeminenţi, bine desenaţi sub piele, cu inserţie fină ; piele brunetă, oacheşă, galben-brună, foarte rar cu reflexe verzui aproape fierbinte şi uscată la atingere, magnetizantă la pipăit, cu vene mari foarte

— Cît se poate de obişnuit... Numărul 40.

— Patruzeci, patruzeci ! a exclamat proepinentul meu. Avem mii de galoşi cu numărul ăsta. Ce semne distinctive avea?

— Semne distinctive ? Păi avea tocul puţin uzat, iar căptuşeala dinăuntru dispăruse.

— Galoşi de felul ăsta aveam cu miile. Alte semne particulare n-avea ?

— Ba da, vîrful era puţin turtit, dar încolo era în stare bună.

— Ia loc puţin. Mă duc să văd.

M-am aşezat pe un scaun şi am aşteptat. Deodată, funcţionarul a apărut ţinînd în mînă galoşul meu. Eram emoţionat. Uite, mi-am spus eu, ce înseamnă o întreprindere care funcţionează bine. Oamenii ăştia de aici sînt adevăraţi idealişti ! Cîtă bătaie de cap şi-au dat ca să-mi găsească galoşul !

— Tovarăşi, le-am declarat eu funcţionarilor de la birou, n-am să uit pînă la moarte activitatea voastră binefăcătoare ! Daţi-mi, vă rog, galoşul să mi-l pun în picior. Şi vă mulţumesc din inimă !

— Stai, tovarăşe, n-o lua atît de repede ! Nu ţi-l putem da aşa... Nu ştim nici măcar dacă-i într-adevăr galoşul pe care l-ai pierdut.

— Dar e al meu, am exclamat eu, nu mai încape nici o îndoială ! Pot să vă dau cuvîntul meu de onoare !

— Te credem şi fără cuvîntul d-tale de onoare şi te înţelegem. E mai mult ca sigur că ai pierdut galoşul ăsta. Dar nu putem să ţi-l dăm aşa...

— Nu ?

— Nu ! Trebuie să ne aduci o dovadă, eliberată de comitetul d-tale de stradă, prin care să se ateste că d-ta ai pierdut într-adevăr un galoş într-un vagon de tramvai şi de asemenea o dovadă din partea administraţiei blocului. Numai atunci, fără altă procedură, o să-ţi înapoiem obiectul pe care l-ai pierdut.

— Dar bine, tovarăşi, am replicat eu, cum o să-mi dea comitetul de stradă dovada pe care mi-o cereţi, cînd habar n-are ce s-a întîmplat ?

— O să ţi-o dea, asta-i doar treaba lui. De aia au fost numiţi în comitet.

A doua zi, m-am dus şi l-am căutat pe preşedintele comitetului. L-am găsit întîmplător acasă şi i-am expus cazul.

— Daţi-mi, vă rog, dovada, căci altfel nu pot căpăta galoşul !

— L-ai pierdut într-adevăr ? Sau vrei să ne îmbrobodeşti ca să-ţi însuşeşti un obiect care nu-ţi aparţine ?

— Dar ăsta-i adevărul ! L-am pierdut ieri în tramvai !

— Se prea poate, a remarcat preşedintele, dar nu-i deajuns afirmaţia d-tale. Dacă poţi să-mi aduci o dovadă eliberată de depozitul tramvaielor, din care să rezulte că d-ta ţi-ai pierdut într-adevăr galoşul, atunci lucrurile se schimbă şi pot să-ţi dau şi eu dovada pe care mi-ai solicitat-o.

— Păi bine, dar cei de la depozit m-au trimis la d-ta...

— Atunci fă o cerere în scris.

— O cerere în scris ?

— Da. Scrie : „La data cutare, am constatat..." etc., etc. Şi te angajezi să nu părăseşti oraşul pînă la terminarea anchetei.

Am scris cererea. A doua zi, preşedintele comitetului de stradă mi-a eliberat dovada ce i-o cerusem.

Înarmat cu ea, m-am înapoiat la depozit şi acolo, fie că credeţi, fie că nu, mi s-a înapoiat galoşul fără nici o altă formalitate. Iată cum lucrează acest serviciu. După o săptămînă de demersuri, mi-am putut recăpăta galoşul.

Ghinionul meu e că, în cursul acestor demersuri, mi-am pierdut celălalt galoş ; îl împachetasem într-un ziar vechi şi l-am ţinut sub braţ. Unde să-l fi lăsat oare ? N-am putut deloc să-mi amintesc : sînt sigur, în orice caz, că nu l-am uitat în tramvai.

De astă dată, nu mai ştiu încotro să-mi îndrept cercetările.

Dar îmi păstrez galoşul regăsit. Cînd mă simt descurajat, e de ajuns să-l privesc ca să mă simt îmbărbătat : există, oricum, servicii care funcţionează foarte rapid.

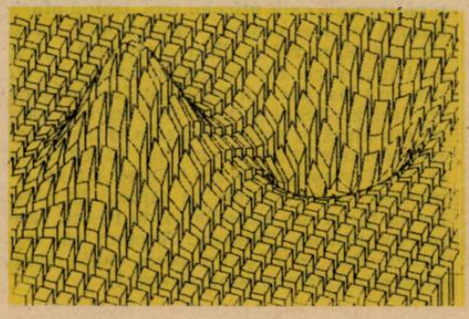

Ilea LEGRAND
(Elveţia)

Scurt circuit

ADRIAN intră în ascensor şi aruncă o privire în oglindă „Ce cap !" E de mirare ? Ridică din umeri şi apăsă pe butonul etajului cinci. Cuşca de sticlă se înălţa uruind între barele ei de fier forjat. Adrian oftă adînc. De cîteva zile era teribil de nervos. „Da, sînt grozav de obosit. Ar fi cazul să pun capăt acestei situaţii. Îmi pierd memoria, modul cît sînt de distrat devine „îngrijorător".

Ascensorul se opri încet. Şi chiar în clipa aceea lumina se stinse. „Lua l-ar dracu de ascensor ! O să trebuie să cer să-l repare mai bine." Ieşi pe palier. N-avu nevoie să aprindă lumina, cunoaştea doar perfect uşa apartamentului lui, aflat la doi paşi de ascensor.

Laurette trebuie să fie furioasă. Îşi dăduse seama după tonul ei, cînd îi telefonase cu jumătate de ceas mai devreme. „Plec abia acum de la birou. O să întîrzii puţin."

Bună gospodină, nu putea suferi să i se strice mîncarea şi nu pierdea o ocazie să-i facă observaţii.

Îi fu greu să găsească broasca şi să întoarcă cheia. Bombăni din nou : „Hotărît lucru, totul merge prost astă-seară !" Holul era cufundat în întuneric. Ia te uită, soţia lui nu aprinsese lampa orientală de pe scrin. Bîjbîind prin întuneric, căută comutatorul, care nu se aprinse.

„Fir-ar a dracului de treabă ! A ars probabil siguranţa !" Chemă încet : „Laurette! Eşti acasă ?" Dar nimeni nu-i răspunse. Mormăi că ar putea să nu se supere doar pentru o simplă întîrziere. Tot nici un răspuns. Să fi plecat oare ? Ca să se răz-

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

vizibile sub piele şi sistem pilor foarte dezvoltat pe tot corpul ● Faţa fascinantă, expresivă şi severă, cu trăsături energice şi frumos accentuate ; frunte relativ înaltă, păr abundent şi uneori roşu ; ochi electrizanţi, hipnotici, de culoare întunecată, negri, strălucitori, de neuitat, cu sclerotica uneori verzuie ; privire fermecătoare, pătrunzătoare, atentă, nuanţată, arzătoare, concentrată ; nări cu aripioarele mobile ; dinţi mai mult lungi decît laţi, de culoare gălbuie, regulat aliniaţi ● Puls rapid ; apetit violent ; transpiraţie abundentă.

Caractere dinamice

Mers activ, precipitat, cu pumni strînşi ; gesturi accentuate şi precise ; mişcări bruşte şi vehemente ● Vorbire scurtă, sacadată, cu întinderi emfatice de voce ; elocuţiune rapidă şi facilă.

Trăsături psihice

Aproape întotdeauna dinamic, expresiv, energic, încăpăţînat, irascibil, pasionat, plin de spirit de iniţiativă, mobilizator, sugestiv, eroic, muncitor neobosit, ahtiat după glorie ● Caracter despotic, mîndru, ambiţios, autoritar, violent, insubordonat, magnetic, irezistibil ● Voinţă puternică, inflexibilă şi tenace ● Pasiuni înflăcărate, afecţiuni tiranice, violente, cu nuanţe de gelozie ● Inteligenţă promptă şi sträluicită ● Imaginaţie vie, rapidă ● Se poate lipsi de somn pe intervale lungi, dar rezistă greu fără să mănînce.

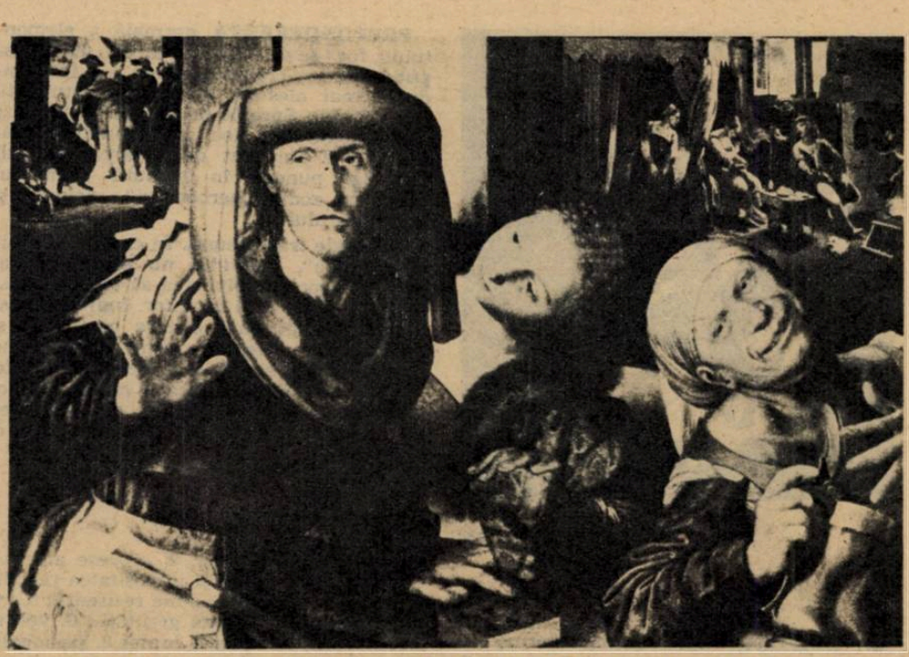

JAN VAN HEMESSEN (cca 1500-1566): Omul în faţa alegerii între bine şi rău

Predispoziţii morbide

Afecţiuni mai ales hepatice, acute dar de lungă durată, degenerînd lesne în stări cronice (infecţie şi litiază biliară) : chloasma (leziune a pielii constînd din pete pigmentare de formă neregulată, cu contu-

bune. S-ar putea. Cu ea, nu știi niciodată cum stai, reacțiile îi sînt atît de neprevăzute ! Înjurînd și blestemînd, pipăi zidul și înaintă spre dormitor. Acolo, într-un dulăpior erau contoarele electrice.

„Orice ai spune, dar n-are un caracter prea frumos! Ciudat, în casă parcă ar pluti un miros neobișnuit. Ce-o fi făcut oare răutăcioasa asta de Laurette ? Să fi spart o sticlă de parfum ? Dar nu miroase deloc ca acela pe care-l folosește în mod obișnuit".

În timp ce aspira mirosul înjurînd pentru că se lovise de un scaun (ce dracu căuta în colțul acela ?) ajunse la ușa dormitorului. Ior. O deschise și intră. Se împiedică însă de noptieră, se sprijni de ea, înconjură patul.

Deodată, uimirea, spaima îl cuprinseră din cap pînă-n picioare cu o violență extraordinară. Se împiedicase de ceva moale și rămase încremenit locului. Să fie oare?... Dar nu-și termină bine gîndul, căci realiză, înspăimîntat, adevărul. Se aplecă, întinzînd o mînă tremurîndă, pipăi. Nu se înșelase. Strigă : „Laurette !" cu o deznădejde nemărginită. Simți părul ei lung ; degetele înnebunite continuau să caute. „Mîinile astea înghețate ! Dar nu, nu se poate ! Nu-i cu putință ! Acum o jumătate de oră și vorbeam! Laurette, dar ce ai ? Pentru Dumnezeu, răspunde-mi !"

O zgîlțîia. Dar ea nu răspundea. O iubea, o iubea, cum n-o iubise parcă niciodată pînă atunci. Acum, în clipa aceea groaznică, înțelese mai bine acest lucru. Nu vroia să admită oribilul adevăr. Se ridică, hohotind ca un copil, trecu peste corp, gemînd : „Și lumina asta blestemată ! Repede, să repar siguranța !..." Tot bîjbîind, ajunse la dulăpior. Din fericire, siguranțele erau automate. Acționă dispozitivul. Lumina țîșni în spatele lui.

Se întoarse în cameră. Apoi se opri brusc, privind camera de jur împrejur. Crezu că înnebunește. Nu era camera lor !

Scoase un țipăt înăbușit și se repezi, înainte ațintind ochii asupra trupului care zăcea la piciorul patului. Strînsoarea îngrozitoare care îi cuprinsese inima slăbi. Căzu în genunchi, continuînd să plîngă. „Nu ești tu, Laurette !... Mulțumescu-ți ție, Doamne. Dar ce am făcut ? Am greșit etajul. De aceea nu se potrivea cheia... Ce prost mai sînt ! Am uitat că mezaninul s-a transformat în etajul întîi. Sînt la etajul patru, nu cinci. Nu ești tu, Laurette ! E...

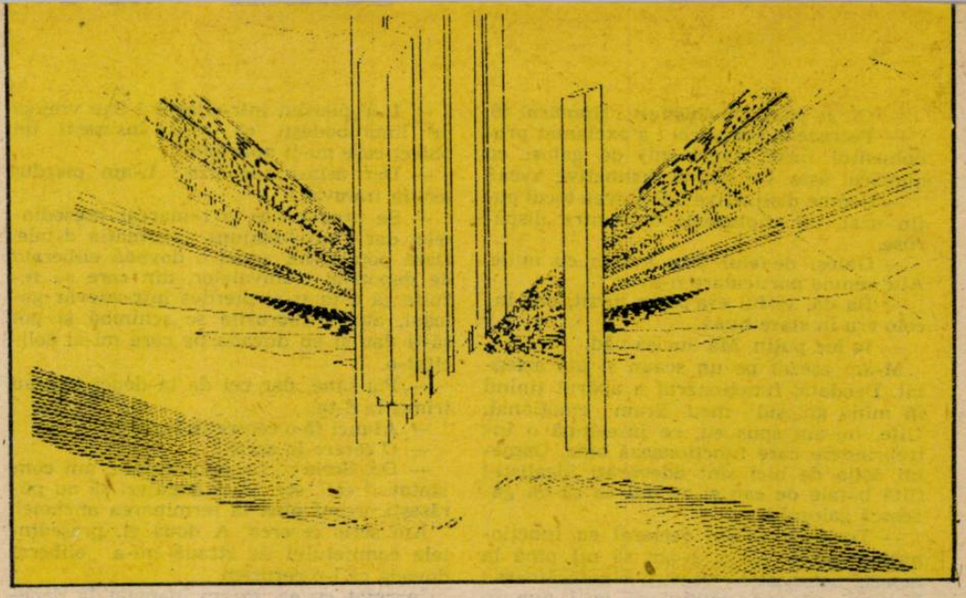

femeiușca aceea, de la etajul patru !"

Ah, Doamne, ce fericire !... Dar nenorocita asta... Se simțea în același timp ușurat și îngrozit. Ochii i se făcură și mai mari. Părul lung, tot așa de lung ca al Laurettei, era blond (dar în beznă nu simți culoarea, nu-i așa ?) și se resfira în dezordine de-a lungul obrazului buhăit, violet. Ochii sticloși, priveau țintă în tavan, iar gura deschisă lăsă să se vadă limba umflată. Un ciorap nylon, acum se vedea clar, îi strîngea gîtul. „Biata femeie ! A fost sugrumată ! Cine să fi făcut asta ?"

O idee îngozitoare îl descumpăni. „Se va crede că eu sînt ucigașul ! Ea... e rece, dar nu complet... Nu trebuie să fie prea multă vreme de cînd a omorît-o !"

În genunchi, cu toată repulsia adîncă, pipăi brațele care atîrnau moi, ieșind afară dintr-o rochie ușoară. Picioarele erau chircite. El se ridică dintr-o săritură : „Nu, nu-i încă rece. Nu voi putea dovedi că nu sînt eu ! Da, dar am telefonat Laurettei că voi întîrzia ! Sînt salvat ! Dar nu, nici asta nu mă ajută la nimic ! Puteam la urma urmei să-i telefoneze de aici, nu? Și mărturia ei ar fi suspectă. Drace ! După cît mi-amintesc, n-am întîlnit pe nimeni în bloc. Iar la birou am expediat-o de la ora șase pe domnișoara Boissac... Vroiam să mai lucrez. Dar aș fi putut pleca puțin timp după ea... Doamne, sînt curățat !"

Își pierdu complet sîngele rece, trecu din nou peste cadavru, scăpă de privirea filtrată, imobilă, dintre pleoapele albăstrii și ajunse din nou în fața ușii dormitorului. Nu se mai gîndi să stingă lumina și fugi ca un nebun spre ieșire. Acolo se opri, închise ochii, strînse din dinți : „Haide, imbecilule, revino-ți în fire ! Nu trebuie să te vadă vreun vecin, căci altfel s-a zis cu tine !"

Deschise ușa încetișor și cercetă palierul prin crăpătură. Nu era nimeni. Închise ușa în urma lui și se năpusti spre scară. I se părea că dacă va ajunge la etajul lui, va fi salvat. La mijlocul drumului se opri din nou. „Amprentele ! Imbecilule, ai lăsat peste tot amprente !"

Ce să facă? Panica fu mai puternică decît rațiunea. Niciodată n-ar mai putea intra în acest apartament. Nu se gîndea decît la limanul ce reprezenta căminul lui. Laurette, care trăia, care îl aștepta probabil furioasă ! Furie divină, minunată furie ! Pe lîngă ce lasă în urma lui !

Cînd intră, ea era în hol, privindu-l cu ochii ei luminoși (îi revedea pe cei ai moartei). Camera mirosea a pui fript.

Citi pe chipul ei ce însemna el pentru ea în clipa aceea. Se repezi spre ea, cu un țipăt înăbușit și i se aruncă în brațe.

Se iubeau. Nu se mai îndoia, simțind cum

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

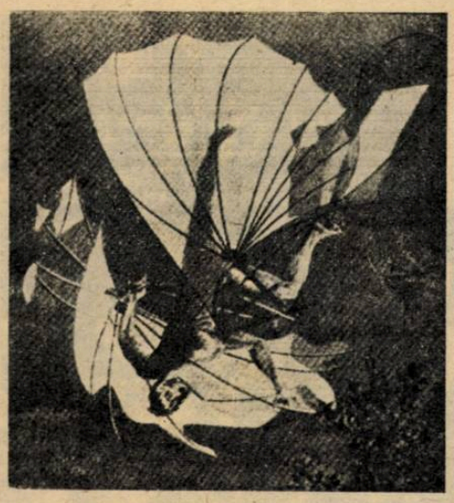

HANS ERNI : Icar

ruri geografice), xanthelasma (dermatoză caracterizată prin mici tumori cutanate cuprinzînd un ester gras de colesterol), prurit, urticarie, eritem, dermatoze uscate constipație ; tulburări arteriale hipertensive, cu hipertrofie cardiacă ; efecțiuni spasmodice.

PREPONDERENȚA normală a elementului „foc" se diferențiază tardiv, abia după pubertate — credeau anticii —, întîlnindu-se mai ales în perioada maturității (25—45 ani). Spre 50 de ani, predominanța „foc" poate lăsa loc predominanței „pămînt" • E amuzant de remarcat că unii astrologi puneau în legătură elementul „foc" cu zodia „berbecului", „leului" și „săgetătorului".

Cum este trăit timpul. În cazul predominanței „foc", individul nu este interesat decît de moment. Nu vrea să știe ce a fost în trecut și ce va fi în viitor. Individul răspunde prompt, fără ezitare oamenilor și situațiilor cu care este confruntat, făcînd față perfect în situațiile critice sau urgente. Se ghidează după indicații minore și acționează fulgerător. Pentru el, așteptarea nu înseamnă amînarea unei acțiuni, ci refuzul ei.

SINTEZA

Trăsături pozitive

1. reacții fulgerătoare; 2. procese afective frenetice; 3. bogăția și intensitatea reacțiilor; 4. plăcerea de a opune rezistență; 5. încîntarea de a înfrunta greutăți ; 6. voliție accentuată; 7. bucuria luptei 8. pasionalitate ; 9. curaj ; 10. tenacitate ; 11. eroism ; 12. bunăvoință ; 13. erotism rafinat ; 14. dinamism ; 15. credință fermă ; 16. spirit de inițiativă ; 17. expansivitate ; 18. umor ; 19. forță de comandă ; 20 abilitate ; 21. masculinitate.

Trăsături negative

1. excitabilitate ; 2. iritabilitate ; 3. agresivitate ; 4. nemulțumire 5. furie ; 6. violență ; 7. îndîrjire ; 8. încăpățînare ; 9. aroganță ; 10. nerăbdare ; 11. înclinația de a fi părtinitor ; 12. tendință de dominare ; 13. tendința de a se opune ; 14. insolență ; 15. sugestibilitate demoniacă ; 16. dorința de a distruge ; 17. înclinația de a fi necruțător ; 18. tendința de a fi sarcastic ; 19. orgoliu ; 20. stressare rapidă ; 21. mîndrie excesivă.

ELEMENT PREDOMINANT — AER

Semne constante.
Aspect general : cărnuri ferme, suplețe, armonie.
Cap : oval sau rotund.
Gît : scurt, roz-auriu
Sprîncene : frumos aspectate
Ochi : căprui, maron
Buze : ferme, roșii, bine conturate
Umori : sîngele
Calități : cald, afectuos, devotat, activ
Piele : aurie
Însușiri psihice : optimism, abnegație, tonus psihic ridicat, extravertit
Reacții nervoase : rapide, elastice

Aspecte valabile.

Ten : roz, cu tentă aurie-luminoasă
Vorbire : vie, elocventă, nuanțată
Privire : blîndă, caldă, mîngîietoare
Respirație : normală, amplă
Scris : înclinat la dreapta, rapid

brațele îi înlănțuiau, aproape materne, gîtul. Auzi la urechea lui muzica unui glas cald, care întreba : „Adrian, dragul meu, ce s-a întîmplat ?“ Și el îi simțea corpul, mirosul pe care îl cunoștea atît de bine, moliciunea părului ei lung (părul ei lung!), dulceața sînilor striviți de el. Gustă o clipă de îmbărbătare inexprimabilă...

Trecură două zile.

Mîncau. Sau încercau să mănînce. Adrian bău totuși cafeaua în sorbituri lungi, apoi rămase cu ceașca în aer.

— Auzi ceva ?

Ea era lividă (amîndoi nu mai dormiseră deloc de la acele nesfîrșite patruzeci și opt de ore). Cu ochii spre ușă, asculta. Apoi îl privi. Gura îi tremura.

— Nu, spuse ea, clătinînd din cap. N-aud nimic.

El aruncă șervetul, se ridică, se duse la fereastră, își lipi capul de geam, bombănind printre dinții strînși.

— Nu pot face un pas fără să nu-mi închipui că mă privește prin podea, cu ochii ei ca niște găuri. Doamne, de s-ar termina odată ! De s-ar termina ! S-o găsească și să vină să mă interogheze ! Dacă mai continuă așa încă o zi, sînt în stare să mărturisesc o crimă pe care n-am comis-o.

Se întoarse și urlă :

— Nu mă privi așa ! Tu cel puțin crezi că n-am ucis-o ? Crezi, nu-i așa ?

Ea era îmbrăcată într-un capot care îi dădea un aer foarte tineresc. El citi în ochii ei.

— Dar, te cred ! Amintește-ți că mi-ai telefonat cu jumătate de oră înainte !

— Vor spune că-i o născocire !

Buzele îi tremurară și mai rău.

— Ar fi trebuit să te duci să declari imediat ce ai descoperit. Ți-am spus, Adrian, așa ar fi trebuit să faci !

Se repezi la ea, o luă de umeri și o scuturâ cu putere.

— Taci, taci, proastă ce ești ! Ți-am spus de o sută de ori că nu m-ar crede ! Îmi vor găsi amprentele. Domnișoara Boissac va spune ora la care a plecat de la birou și se va ști, deci, că mai tîrziu, aș fi putut s-o fi...

Ea încercă să se desprindă de el și-i spuse hotărît :

— Îți repet, ar trebui să te duci la birou. Povestea asta a absenței, din cauză de boală, te acuză și mai mult. Se va constata că nu-i adevărat și aceasta va constitui încă o prezumție.

El își înfundă capul în mîini.

— Nu, nu pot ! Tu n-ai văzut-o cum am văzut-o eu. Gîndul că putrezește acolo, jos, e înspăimîntător. Dar nu pot ! Nu pot ! Nu mă vor crede. Ascultă !. Mi se pare mie sau ?...

Ea alergă la ușă, lipindu-și urechea de tăblie. Apoi o deschise încetișor, scoțînd capul afară.

— Nu.

— Du-te să vezi dacă nu-s mai multe sticle de lapte.

Ea se furișă pe palier. El nu mai auzi nimic. Continua să asculte, cu urechea încordată, tăcerea etajului de dedesubt. Făcea aceasta fără să vrea.

Laurette reapăru. Părul îi atîrna pe umeri ca la cealaltă.

— Mai e o sticlă, dar îl aud pe lăptar vorbind portăresei. I se aude glasul pe scară.

Rămase în prag, cu capul aplecat.

— Urcă! Se aude zgomotul ascensorului... Ies... Vorbesc în fața ușii de la apartamentul patru.

Ascultau mai departe, strînși unul într-altul, ca doi copii pierduți, Erau dealtfel încă foarte tineri amîndoi. Sirena mașinii poliției răsunase cîteva clipe mai înainte.

El își reveni.

— Acum, că au sosit, n-o să mai întîrzie mult.

Ea tremura.

— Dar nu ! Admițînd că descoperă imediat amprentele, n-o să se gîndească neapărat la tine. Trebuie să aștepți, dragă, să mai aștepți. Aș vrea să te îmbraci, să ieși, să mergi să afli vești, așa cum ar fi firesc s-o faci.

El era galben la față.

— Să dau ochii cu ei ?... Nu i-aș convinge niciodată de nevinovăția mea.

Apoi, brusc.

— Mă crezi, nu-i așa ?

Ea îi zîmbi ușor. El închise ochii asupra adevărului care i se înfățișa acum atît de clar. Ea nu-l credea. Poate că-l iubea deajuns ca să-i fie milă de el, ca să admită un astfel de lucru. Dar nu-l credea. Îl cuprinse o mare furie. Laurette se apropie.

— Adrian, spuse ea foarte încet, te cred. Dar totul este atît de groaznic, de nemaipomenit. Și tu... tu...

Scoase deodată un țipăt de desnădejde.

— N-ai săvîrșit omorul ăsta, nu-i așa ?

El era un tînăr blînd, incapabil de violență. De astă dată totuși se înfurie grozav. Nici nu-și dădu seama cum mîinile i se încleștară pe gîtul ei subțire, în timp ce urla :

— Așadar, tu mă crezi în stare de asta ?... Tu ?...

O ceață îi învăluia parcă mintea și-l făcea să nu mai fie stăpîn pe gesturile lui. Atavism ? Firea, care se dezvăluie abia

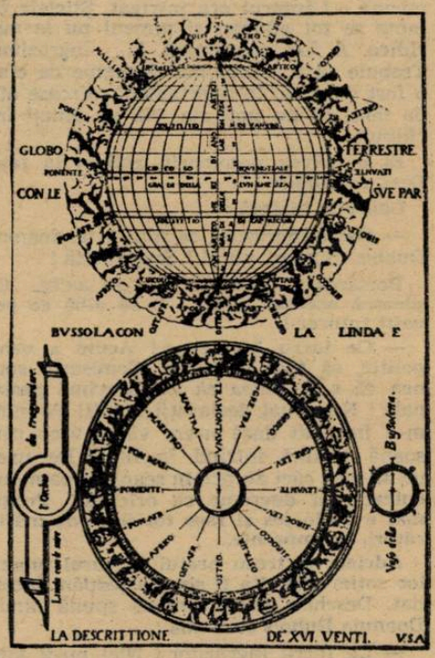

Descrierea celor 16 vînturi — gravură în lemn de Vincenzo SCAMOZZI

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

Randament : maxim
Formula cheie : „Iubesc, seduc, deci exist.“

*

Mîna : caldă și ușor umedă, puternică și dolofană, rotunjoară și cărnoasă ; pielea este groasă și elastică, de culoare roză sau arămiu-aurie ; unghiile sînt scurte, late și roze ; liniile palmei sînt puțin numeroase și clar incizate, largi, de culoare roz sau roșie.

*

Alte caracteristici

Se constată o hiperfuncțiune sanguină, dependentă de dominația respirației • Tipul amatorului de mîncăruri alese, de plăceri rafinate și intense, plin de veselie, euforizant, inimos, foarte simpatic, înzestrat cu spirit de sacrificiu, cu ușurință în toate • Uneori, nasul este lung sau lat • Umerii sînt largi, toracele este lung și lat, cu augmentarea ampliației și a capacității respiratorii, șoldurile fiind proporțional strîmte • Alură zveltă, elastică, corp frumos dezvoltat, armonios, atractiv, destul de puternic, musculatură fină fără reliefare. Tip de zeu olimpian, cu membre încîntătoare, grațioase, forme suple, piele luminoasă, foarte fină, ușor umedă și caldă, cu vene mari, proeminente și albăstrii • Fața roză-aurie, înfloritoare, cu o luminozitate afectuoasă, specifică, cu reflexe blonde și calde ; trăsături armonioase exprimînd bunătate, elevare, calm ; păr blond sau șaten, uneori brun, abundent, suplu, cu reflexe aurii ; ochi căprui sau maron cu ușoară tendință la exoftalmie ; sclerotică foarte albă ; privirea dreaptă, afectuoasă ; nări deschise, gură surîzătoare cu buze rotunde și roșii, dinți mijlocii, bine proporționați (cei mai frumoși dinți), de culoare galben crem, regulat aliniați • Puls mai vioi, și plin ; circulație activă și capricioasă • Digestie ușoară și rapidă ; apetit mare, cu tendință la excese ; transpirație pe frunte și pe piept.

Caractere dinamice. Mers vioi, distrat, aerian • Gesturi domoale, de „ființă cu capul în nori“. Vorbește pe un ton cald, învăluitor, binevoitor ; voce amplă și forte, cu accent jovial • Conversație veselă, deschisă și zgomotoasă.

Trăsături psihice. Caracter vioi, vesel, afectiv, foarte voluptuos, afabil, senzual, iertător, drăgăstos, compătimitor, inconstant, îndrăzneț la nevoie și mărinimos • Natură optimistă, conciliantă, generoasă, cuceritoare, rareori iritabilă sau impulsivă. Uneori, fiind supus instinctelor se lasă inconștient pradă acestora, complăcîndu-se în situații incompatibile cu fondul său de bază • Exaltat, seducător, idealist, pur înfocat • Memorie normală, ușoară • Inteligență vie, cu disponibilități spre profunzime, dar în majoritatea cazurilor superficială • Capabil, dispune de o foarte mare energie, dar are o voință de scurtă durată • Somn regenerator, adînc, liniștit.

Predispoziții morbide. Stări congestive acute : hemoragii, pletoră, congestie pulmonară, anevrisme, afecțiuni cardiace, palpitații violente, tuberculoză pulmonară, reumatism articular acut, gută, erizipel, febre eruptive, angone, furunculoză, abcese. Convalescență rapidă.

*

Preponderența elementului „aer“ se întîlnește mai ales în adolescență (15—25 ani), cînd funcționai predomină organele respiratorii și circulatorii, iar endocrin glandele genitale, și, parțial, ficatul. În cărțile, care ne-au rămas de la învățații din antichitate, se mai poate citi că elementul „aer“ era prezent în proporții diferite la cei născuți în zodiile „gemeni“, „balanță“, „vărsător“.

Cum este trăit timpul. În cazul predominanței elementului „aer“, individul își pune spontan aproape toată încrederea în viitor • Preocupat să stabilească mai întîi ce este posibil, decît să se bucure de clipa prezentă. Din această cauză, cîteodată, ajunge să nu vadă necesitatea de a duce la bun sfîrșit o acțiune începută.

SINTEZA

Trăsături pozitive

1. optimism ; 2. empatie ; 3. veselie ; 4. compasiune ; 5. bună dispoziție ; 6. afecti-

acum? În orice caz era parcă alt om, care urla : Nu, nu !

Mîinile se descleștară de pe gîtul Laurettei, lăsînd aici urme roșii. Ea îl privea uluită, frecîndu-și ușor gîtul cu palma. Cineva sună la ușă de cîteva ori.

El îi zîmbi cu o tristețe nemărginită.

— Acum mă crezi ! Eram gata să te sugrum ! Laurette, ce m-a apucat ?

Ea înclină capul, în timp ce el se îndrepta spre ușă, pe care o deschise brusc. În fața ușii sta portăreasa cu ochii ieșiți din orbite.

— Oh ! Dumnezeule, domnule Dutrieux... și dv. doamnă ? Nu știți ? N-ați aflat nimic ? Doamna de la etajul patru... aceea micuță... Lăptarul era intrigat. Sticlele de lapte se tot adunau și nimeni nu le mai ridica. A fost sugrumată. E... îngrozitor! Trebuie să fi trecut multă vreme de cînd a fost omorîtă. În apartament miroase atît de tare, că nu poți sta. Nu vă puteți închipui...

El o privea posomorît, galben la față. Deci, se sfîrșise !

Laurette înaintă :

— Dar e îngrozitor ce spui d-ta, doamnă Dubois. Sîntem uluiți ! Sugrumată !

Portăreasa continua să se agite. Ce pleașcă această crimă ! O să aibă ce povesti tuturor !

— Ce lucru îngrozitor ! Acum a venit poliția, să facă cercetări. Comisarul spunea că s-ar putea să fie o crimă pasională ! Ne-a luat declarații la toți! Pe mine m-a întrebat dacă n-am văzut vreo persoană străină intrînd în bloc. De unde era să văd, căci atunci, în seara aceea m-am culcat mai devreme ca oricînd. Poliția mai e acolo jos și face tot felul de măsurători, ia amprente...

Adrian își trecu brațul în jurul umerilor soției sale. Ea îl simțea țeapăn, încordat. Deschise gura, fără să spună nimic. Doamna Dubois continuă :

— Ce lucru îngrozitor ! Nici nu-ți vine să crezi că se poate întîmpla așa ceva ! Și încă la noi în bloc, cu locatari atît de liniștiți ! Doamne, Doamne, că mult ți-e mai dat s-auzi și să vezi pe lumea asta !

Portăreasa îi părăsi ca să poată duce vestea mai departe locatarilor din bloc. Amintirea gesturilor și vorbelor ei mai pluteau în casă.

Au trecut mai multe zile. Zile apăsătoare, de încordare, în care Adrian și Laurette abia dacă schimbau cîteva cuvinte între ei. În dimineața aceea, doamna Dubois sună la ușa apartamentului lor. Îi deschisese chiar Adrian, care n-apucase încă să plece la birou. Doamna Dubois îi întinse o scrisoare și cu o față radioasă, exclamă:

— Ați auzit ? S-a descoperit asasinul.

— Da-a ? făcu mirată Laurette, care se apropiase și ea de ușă. Dar pofțește în casă, doamnă Dubois.

Intrară cu toții în apartament și portăreasa, fără a mai aștepta să fie întrebată, își dădu drumul.

— Da, l-au descoperit ! Poliția la început a crezut că-i vorba de o crimă pasională. A crezut asta pentru că nu s-a descoperit nici un furt. Dar cercetînd, a descoperit că în viața doamnei Lubin... știți așa o chema pe doamna de la etajul patru, săraca de ea, nu există nici un bărbat. Era o femeie serioasă și trăia o viață foarte retrasă... Atunci poliția a pornit pe altă pistă. Iar comisarul, care a venit prima dată să facă cercetări, și-a amintit că, lîngă cadavru s-a găsit o sîrmuliță cu vîrful îndoit... știți din cele pe care le folosesc uneori instalatorii ca să desfunde vreo chiuvetă. La început, n-a dat nici o importanță acestui obiect, dar acum l-a intrigat. Între timp, a mai găsit și o agendă a doamnei Lubin, în care erau trecute mai multe numere de telefon. După ce a stabilit cine sînt deținătorii acestor nume, i-a chemat la poliție spre a-i cerceta. Mai toți erau prieteni ai defunctei și și-au putut stabili ușor alibiurile. Printre ei însă figura și un tînăr care nu lucrează nicăieri, dar care se pricepe la toate și pe care doamna Lubin îl chema ori de cîte ori avea vreo reparație de făcut. Un oarecare Medoc. Chestionat, el a declarat că în seara crimei se afla la el acasă, privind la televizor și că, după ce s-a terminat programul, s-a întins pe pat și a adormit îmbrăcat, căci era tare obosit.

— Păi atunci, nu e el criminalul, spuse Laurette, aruncînd o privire furișă lui Adrian, care ascultase tot timpul încîndurat.

— Stați să vedeți ! Comisarul, însă, v-am mai spus, mi se pare, luase toate amprentele. Și pe o casetă de bijuterii, s-au găsit amprentele tînărului ăsta, care erau aceleași cu cele găsite pe gîtul victimei. Așa că, luat de scurt, a mărturisit totul !

— Va-să-zică el e ?... reuși să înghită Adrian.

— Da, el e ! răspunse parcă încîntată, portăreasa. Știți cum s-a întîmplat ? Într-o zi, cînd repara ceva în baia doamnei Lubin, a intrat pe neașteptate în dormitorul ei, ca să-i ceară un clește, pe care îl uitase acasă. Doamna nu l-a auzit, căci el purta pantofi cu talpă groasă de crep. Și așa a surprins-o pe doamna punîndu-și un șirag de perle într-o casetă mică plină de bijuterii, pe care ea o ținea chiar pe toaleta ei, alături de flacoanele de parfum, cutiile de pudră, rujuri și ce se mai găsea acolo, așa că era greu s-o vezi. Atunci, cum i-a mărturisit el comisarului, i-a trecut prin cap s-o fure. Și într-o zi, cînd desfunda chiuveta din bucătărie, a luat, pe o bucată de ceară, tiparul broaștei de la ușă care dă pe culoarul scării de serviciu și și-a fabricat acasă cheia. În seara crimei, a intrat în casă și, în vîrful picioarelor, s-a strecurat în dormitor, ducîndu-se direct la caseta cu bijuterii. Întîmplarea nenorocită a făcut ca în noaptea aceea, cine știe din ce pricină, doamna Lubin să doarmă pe o sofa din salonaș și, auzind un zgomot, și-a luat halatul și a intrat în dormitor. Aprinzînd candelabrul cel mare, a dat peste hoț, cu caseta în mînă. A țipat, iar hoțul speriat că ar putea alerta vecinii, și-a pierdut capul și, năpustindu-se la ea, a sugrumat-o cu un ciorap. Apoi a fugit pe scara de serviciu. Și firește sîrmulița aceea era a lui, îi căzuse din haină cînd a omorît-o. Ei, ce ziceți de asta ? Să mai ai încredere în oameni ! Aduci un om ca ăsta în casă și el te omoară ! Doamne, Doamne, ce vremuri ne e dat să trăim, ce vremuri!

Și portăreasa plecă, parcă indignată că-i nevoită să trăiască într-o epocă atît de nesigură.

Pe Adrian îl cuprinse o stare de fericire, încît i-ar fi venit să sară în sus, să țopăie prin casă. Acum, orice s-ar întîmpla, va fi crezut. Se întoarse brusc și-și îmbrățișă soția lung, lung de tot, fără să se mai poată desprinde parcă din brațele ei.

Din toată această dramă îngrozitoare, nu mai rămăsese decît o ușoară vînătaie pe gîtul sidefiu al Laurettei.

Traducere de Paul B. MARIAN

CÎTEVA SUGESTII DIN TOMURILE BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA

vitate ; 7. caracter deschis ; 8. amabilitate ; 9. spontaneitatea reacțiilor ; 10. adaptabilitate ; 11. capacitatea de a se angaja ușor în activitate ; 12. bogăția expresiei ; 13. capăcitatea de a decide just ; 14. franchețe ; 15. activism ; 16. energie ; 17. altruism ; 18. bun simț ; 19. tandrețe ; 20. candoare ; 21. elevare.

Trăsături negative

1. atitudini ușuratice ; 2. lipsă de probleme; 3. mulțumire excesivă de sine ; 4. slăbiciunea sentimentelor ; 5. platitudinea trăirilor ; 6. instabilitatea sentimentelor ; 7. fluctuația trăirilor ; 8. infidelitate ; 9. ușor de deviat de la o atitudine ; 10. inegalitatea trăirilor ; 11. inconstanță ; 12. expresivitate exagerată ; 3. abandonare ; 14. lipsă de concentrare ; 15. lipsă de aprofundare ; 16 neponderare ; 17. autopedepsire ; 18. tendința de a fi „aerian" (cu capul în nori) ; 19. ineficiență prin eforturi sterile ; 20. dezamăgire prin idealizare neadecvată ; 21. umanism aberant.

*

Multe din aceste modele, portrete-robot psiho-fizice, caracteriale, comportamentale etc. — cristalizate treptat pe parcursul „dialogului" nostru cu autorii antici — au fost parțial infirmate sau confirmate de știință, altele așteaptă încă verdictul obiectiv al oamenilor de știință, gata oricînd să recunoască eroarea săvîrșită de predecesori și să recupereze — cel puțin pentru muzeul de curiozități al științei, dacă nu pentru instrumentarul ei eficient și eficace, practic — intuițiile, „empiria" testată de-a lungul mileniilor.

...Deocamdată, aceste modele sînt prezentate cititorului sub aspectul lor ludic, de amuzant „joc de societate" prin intermediul căruia l-am putea cunoaște mai bine pe „vecinul nostru de masă", punîndu-i eventual un diagnostic-caricatură și lăsîndu-ne — dacă avem simțul umorului și mai puțin „fler" psihologic — acoperiți de ironiile cordiale lansate, ca de obicei, cu generozitate, de prieteni.

Dr. Narcis ZĂRNESCU

Dispozitive tehnice folosite în Egiptul antic

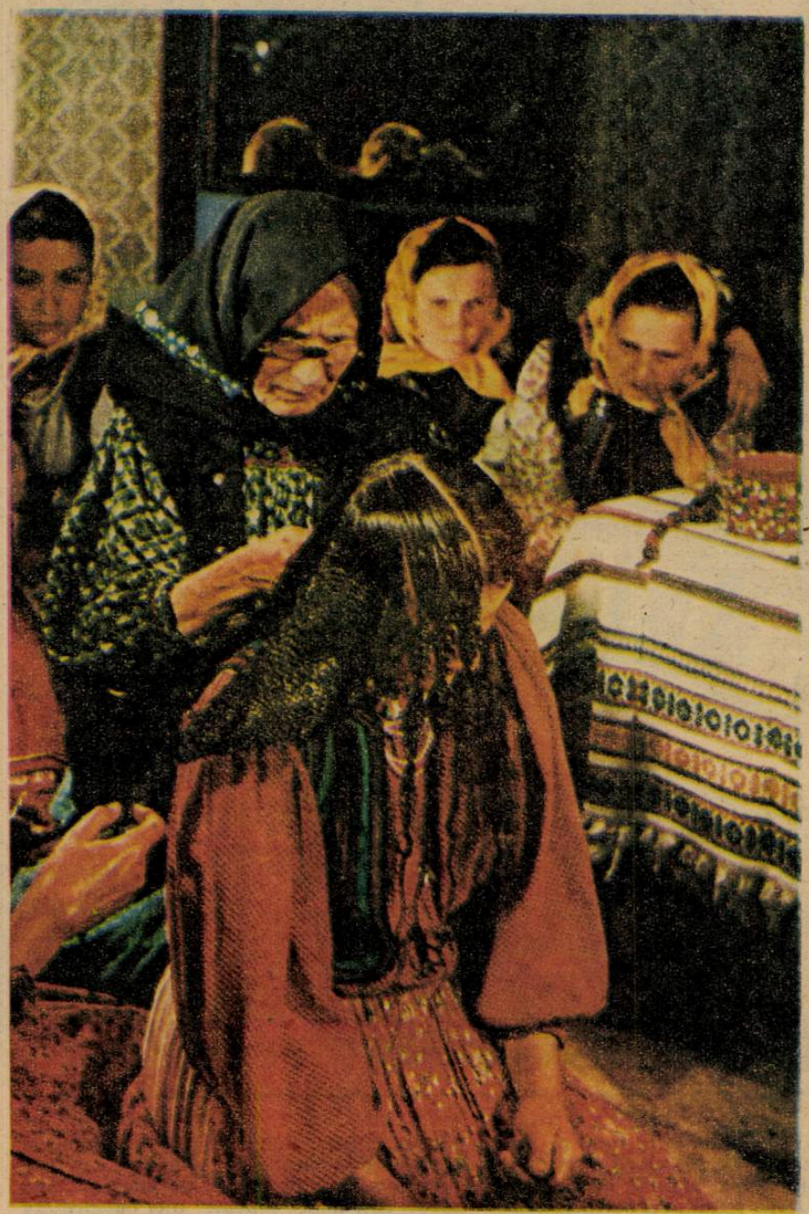

„Găteala capului" — un ritual cu profunde semnificații în folclorul românesc : patru imagini cinematografice realizate de Liviu NIȚU.

Demersul **ANGELEI NICOLAU** este sincron cu spiritul timpului. Într-un moment în care acțiunea regeneratoare a „privirii înapoi" a stăvilit teroarea inovației cu orice preț și a reabilitat valorile meșteșugului, arta textilă s-a reîntors la rigoarea lucrului făcut cu „meserie". În contextul „textilului" românesc, Angela Nicolau întreprinde, cu rară calitate a expresiei, **problema recuperării tradiției mitice a broderiei,** tehnică atît de pîndită astăzi de capcane și facilități artizanale. Broderiile acestei artiste angajează, pe lîngă un cult al minuției și iscusinței manuale, o răbdare de alchimist și o notabilă energie mentală și afectivă. **Desăvîrșirea tehnică se convertește în creațiile sale în calitate poetică.**

Piesele al căror punct de pornire îl constituie artele somptuare medievale sau folclorul sînt, în majoritatea lor, construcții simetrice, figurale, ca de pildă **Pomul vieții.** Aici imaginea generală, ideea de pom, este rezultatul reiterării pe verticală a motivului de bază — motiv cu vastă circulație în mito-folclorul universal, foarte activ și în covorul și cusăturile românești.

O altă categorie de lucrări, inspirate de contemplarea unui fenomen sau element din natură **(Ploaia, Primăvară, Visul seminței, Cristal)** sau de intervenție umană în peisaj **(Construcție I și II),** se prezintă cel mai adesea ca structuri abstracte. Concepute asimetric, articulate ferm de un puternic grafism, ele constituie o demonstrație a unei notabile capacități imaginative, a științei de a manipula și organiza semne, de o pătrunzătoare și largă forță evocativă.

Realizate pe suporturi de lînă, bumbac sau in, în tehnică maximă (imprimeu manual, broderie, colaj), panourile Angelei Nicolau beneficiază de solida formație de pictor a creatoarei care știe cum să obțină subtile valorații și asocieri cromatice, cum și unde să insereze colajul sau să intervină cu „pictura cu acul". Trebuie să subliniem că accentul de personalitate al altor lucrări provine din prezența masivă a broderiei manuale (repartizată pe suprafețe compacte sau diseminată discret în cîmpul textil), ale cărei valori poetice sînt intens reactualizate.

Olga BUȘNEAG

CENTENAR EMINESCIAN

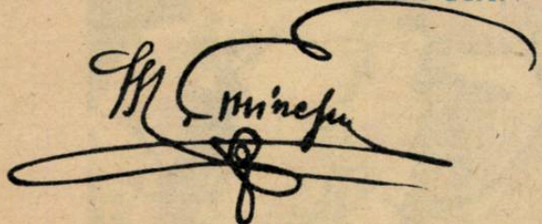

(Urmare din pag. 33)

visurile cele mai dragi, pentru ca în urmă, căzut pe pămînt, să nu-i rămînă decît decepțiunea și tristețea gravată în jurul buzelor..." Bizantinismul unei epoci de tranziție îi va inspira accente severe, înverșunate : „Oamenii noștri — citim în **Geniu pustiu** — sunt de-un cosmopolitism sec, amar, sceptic... Noi am rupt-o cu trecutul fie ca limbă, fie ca idee, fie ca mod de a privi și a cugeta". O civilizație pestriță sub semnul echivocului și al improvizației, suită pe vorbe și corupție, pe spoială de cultură îi va fi trezit lui Toma Nour nostalgia după timpurile eroice trecute. Iată-l pe Ioan, prieten al lui Toma Nour, tribun în mișcarea lui Avram Iancu, așa cum ni-l zugrăvește pana eminesciană : „Ion se simte, prin urmare, nenăscut la punctul acela în timp, care ar conveni caracterului lui ; însă, sătul și dezgustat de viață, el **decide** a se arunca întreg în curentul timpului și a se lăsa dus, dacă nu poate duce". Și mai departe : „Pentru că o țintă ideală nu e convenabilă în timp, pentru că el în timp nu e la locul său, de aceea el își alege o țintă secundară, contrapusă naturii lui interne și o execută după puteri, căci e fidel principiului că în timpi mari, chiar dacă aceștia timpi nu i-ar aparține lui, e o lașitate de a nu fi de nici o partidă". Precum rezultă din lectura acestor texte și ale altora, Eminescu știa să observe mișcarea de gînduri, sentimente și atitudini a personajelor, revelînd adesea într-o lumină care-i este proprie numai chipul dinlăuntru. Pentru tînărul literat și om de cultură istoria nu constituie un refugiu cum socoteau unii, ci un profund, răscolitor și dinamic prilej de reflecție, de trezie în realitate. Transpunîndu-și eroii în vîltoarea unor evenimente care au fost, autorul **Cezarei** și al **Sărmanului Dionis** caută să-i definească în raport cu acestea, să le dezvăluie psihologii și caractere, să-i vadă ca personalități. Eminescu diagnostichează cu finețe firea lucrurilor dar și a oamenilor de care s-a apropiat de timpuriu, i-a ascultat povestind felurite întîmplări, doinind de dor, de iubire și depărtare.

O tainică muzică a peisajelor, o frenetică melopee a culorilor, un neîntrecut simț al nuanțelor vom descifra în multe fragmente din scrierile sale în proză, semn că tînărul Eminescu dintru început avea știința organizării propriei sensibilități în conformitate cu natura aspirațiilor sale de creator. Iată, spre pildă, vom citi în **Sărmanul Dionis** un asemenea (auto) portret:" Dionis făcea c-un creion un calcul matematic pe masa veche de lemn lustruit și adesea surîdea. Surîsul său era foarte inocent, dulce l-am putea numi, și totuși de o profundă melancolie... Prin natura sa predispusă, el devenea și mai sărac. Era tînăr — poate nici optsprezece ani — cu atît mai rău... ce viață îl așteaptă pe el ? ...Un copist avizat a se cultiva pe apucate, singur... și această libertate de alegere în elementele de cultură îl făcea să citească numai ceea ce se potrivea cu predispunerea sa sufletească atît de visătoare". Frămîntările care l-au mistuit au trecut în pagini cu accente romantice, învăluite într-o undă amăruie de tristețe : „Cine-ntreabă dacă și el are inimă, dacă și lui i-ar plăce să umble frumos îmbrăcat cum sunt întrebați atîția copii — dacă și el ar dori — să iubească ?"...

Figura de tinerețe a Poetului, se conturează din manuscrisele ca fiind aceea a unui om călit de timpuriu în contactul cu lumea, înarmat cu o arzătoare vrere de **a ști** și a **se ști,** mai lunecînd din gînd în gînd pe melancolice poteci, căutînd prietenia unor oameni buni, adîncindu-se în studiul cărților și al lumii, iubind cu patimă viața, împrăștiind pe unde trecea lumina unor nobile simțăminte și cugetări.

Pe Eminescu îl vedem nu solitar, ci solidar cu oamenii frumoși ai acestui pămînt. El însuși se vedea „un tînăr voievod". „Eminescu este un om al timpului modern — spune Maiorescu — cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi". Citindu-l, recitindu-l pe Eminescu vom încerca mereu un sentiment de admirație pentru universul uman spre care tindea și căruia i-a configurat în operă o ilustră întrupare.

Tapiserie de Angela NICOLAU

Rebo eliptic anagramat:
7+(5) = 11

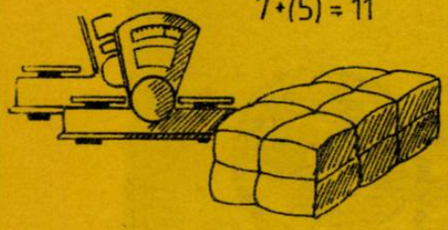

Rebo eliptic anagramat: 6+(3) = 8

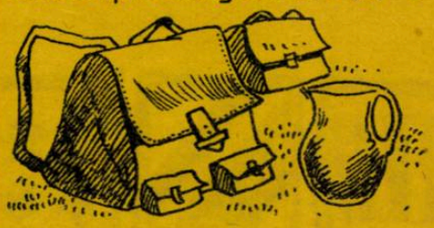

Rebo eliptic anagramat: (8)+ 4=11

Monoverb: 6-12

GG R T... T... T...

Monoverb: 6-11

L I T

Monoverb: 5-10

O

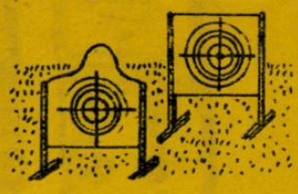

Biverb: 7, 9

Triverb: 11, 2, 9

Triverb: 1, 7, 5

Triverb: 9, 2, 10

A M Z R M Z E

Criptografie: 5, 2, 4, 7

T T E T R

Anagramă: 7 litere

Rebus criptografic: 9, 2, 4, 10

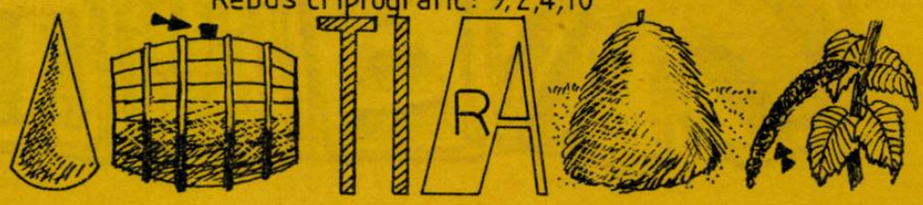

Biverb: 6, 6

A V T D

Biverb: 5, 11

M T C C C

PROFILUL MORAL AL ÎNVINGĂTORULUI

CEA de a XXIV-a ediție a Jocurilor Olimpice, desfășurată, timp de mai bine de două săptămîni, în toamna anului 1988 a polarizat atenția lumii întregi. Deoarece uriașul forum al sportului, cu deviza sa **Citius, Altius, Fortius**, este, în esență, un simbol al prieteniei și înțelegerii. Tinerii se întrec în mod loial pentru a-și demonstra măiestria, talentul, înălțînd astfel un imn vieții, energiei umane.

Sportul este, din ce în ce mai evident, o componentă majoră a civilizației contemporane de care nimeni nu poate să facă abstracție. Prin întrecerile sportive, dictonul latin **Mens sana in corpore sano** își dovedește perenitatea. Iar spiritul olimpic contribuie substanțial la conturarea unor personalități complexe, a unor caractere tari, a unor oameni integri, capabili să-și valorifice, într-un efort generos, calitățile fizice și calitățile morale.

Ar fi greu, desigur, să povestim **in extenso** desfășurarea Jocurilor. Sînt atîtea momente sublime, sînt atîția eroi care au pătruns, prin merite incontestabile, în galeria celebrităților, încît poate numai o carte ar putea să-i cuprindă. Am ales, de aceea, ca factor unificator al însemnărilor noastre, profilul psihologic, îndeosebi profilul psihologic al învingătorului. Negreșit, într-o competiție de anvergură, de fapt, în orice competiție, un sportiv se impune prin forță, îndemînare, suplețe, celeritate, dar și prin voință, stăpînire de sine, echilibru, hotărîre. Trăsăturile psihologice pot avea chiar, în unele situații, un rol determinant. De cîte ori nu s-a impus un cîștigător, **primus inter pares**, tocmai fiindcă latura sa moral-volitivă a fost mai accentuată decît a adversarilor cu care s-a confruntat ?

Am încercat să analizăm cîteva momente semnificative ale Jocurilor Olimpice de la Seul, cu intenția de a contura elementul psihologic și rolul său în desemnarea învingătorului. Nu putem avea pretenția că paginile noastre epuizează această temă. Sperăm, însă, că exemplele evocate sînt elocvente, că ele prezintă interes pentru cititori.

Așadar...

Gracilitate și hotărîre

Campioana olimpică absolută la gimnastică este sovietica Elena Șușunova, învingătoare cu numai 25 de miimi în fața Danielei Silivaș, într-un finiș pe care brigăzile de arbitri l-au viciat întrucîtva, nedreptățind-o pe româncă. (Cît au contat sutimile de punct „răpite" mai mult sau mai puțin discret...) Și s-a văzut, în continuare, că marea performeră a concursului olimpic desfășurat într-o atmosferă incandescentă este, în realitate, sportiva noastră. În finalele pe aparate, ea a obținut trei medalii de aur și una de argint. Și n-a fost ușor ! Gracila gimnastă română e înzestrată, neîndoielnic, cu o voință inflexibilă, cu un temperament de luptătoare. După ce pierduse titlul de campioană absolută, Daniela declarase unui reporter străin : „Nu uitați că mai sînt patru medalii de aur în joc !". Demonstrația pe care a oferit-o publicului a fost prodigioasă. La paralele inegale, Daniela a înregistrat punctajul total maxim — 20 —, după exerciții de o dificultate rară, executate cu precizie și eleganță. Într-un cuvînt : perfecțiune ! La bîrnă, romînca a dat o adevărată lecție de euritmie (ce bine a secondat-o Gabriela Potorac, care, la sărituri, cucerise „argintul" !). În fine, la sol, Daniela a prezentat un exercițiu cu linii acrobatice dificile (incluzînd și elementul Tsukahara), care a tăiat respirația asistenței. Adăugînd celor trei medalii de aur două medalii de argint și una de bronz, Daniela Silivaș a devenit, de fapt, una din stelele Jocurilor Olimpice. Așadar, înalta pregătire specifică plus moralul de nezdruncinat au fost atuurile unei sportive excepționale. Profilul psihologic ai tinerei noastre gimnaste este dominat de factorul volitiv. Nu întîmplător, evoluțiile ei au fost aplaudate chiar de președintele C.I.O., Juan Antonio Samaranch, venit special în sala de gimnastică să urmărească un spectacol sportiv emoționant.

Daniela Silivaș

Veteranul cu suflet mare

Înaintea începerii concursului olimpic de lupte libere, lui Vasile Pușcașu i se acordau, desigur, șanse importante. La vîrsta de 32 de ani, el putea conta pe o experiență superioară celei a adversarilor. Acest avantaj, deloc neglijabil, nu putea fi pus în valoare fără o angajare fizică și psihică totală. Pentru că, totuși, experiența poate ceda, nu o dată, în fața combativității rivalilor mai tineri, a energiei lor, a dorinței de afirmare. Și a început marele examen. Mai întîi, Vasile Pușcașu l-a învins pe kenyanul Maisiba Ubwoge. În a doua întîlnire, a obținut victoria în fața vest-germanului Wilfried Colling. Turul trei i-a adus o nouă satisfacție sportivă : de data aceasta, a cedat renumitul luptător bulgar Gheorghi Karadușev, fost campion al lumii. Asul român, dezlănțuit, și-a continuat suita succeselor. Pe rînd, au fost învinși campionul european și mondial Istvan Robotka (Ungaria) și americanul William Scherr, un pretendent la medalia olimpică de aur. Meciul decisiv, Vasile Pușcașu l-a susținut cu sovieticul Leri Șabelov. Avea „argintul" asigurat, însă, pe saltea, s-a văzut clar că voinicul de la clubul Steaua nu viza decît „aurul". A condus lupta de la bun început, fără să se gîndească la faptul că sovieticul îl învinsese în ultimele întîlniri (și ce handicap moral era acesta !), a executat atacuri repetate și, cînd mai erau doar 20 de secunde înainte de final, a reușit o răsturnare laterală cu fixare la podea. Victorie ! La Sangmu Gymnasium a răsunat Imnul de stat al României socialiste. Vasile Pușcașu, veteranul cu suflet mare, exemplu de conștiinciozitate în pregătire, a dovedit ce înseamnă să ai încredere în tine, să te concentrezi impecabil, să uiți de anii în plus (care, iată, s-au adunat nu pentru a-i diminua forțele, ci, parcă, pentru a i le înzeci).

„Războiul nervilor"

Cine ar mai fi pariat pe Sorin Babii, după ce intra în finala concursului de pistol liber cu patru puncte mai puțin decît sovieticul Igor Basinski ? La stand, se prezentaseră 42 de trăgători și, teoretic, cel puțin 7 sportivi se puteau gîndi la primul loc. Primele serii de focuri îl aduseseră în frunte pe competitorul sovietic. Avantajul său părea a fi insurmontabil. Ce s-a întîmplat în continuare ? „Războiul nervilor" a fost cîștigat de Sorin Babii, pentru că nu s-a lăsat biruit de „acel atît de periculos stress de concurs, cel mai mare dușman al nostru, al trăgătorilor", după cum mărturisește campionul olimpic român. „Trebuia — spune el mai departe — să refac, în finală, handicapul, am fost convins că pot să-l refac, pentru că m-am pregătit ani în șir cu gîndul la o asemenea iz-

Vasile Pușcașu

Paula Ivan

Sorin Babii

bîndă." Tînărul de 25 de ani, cu un „mental" de neclintit, a realizat 4 „muște" consecutive. La o asemenea ispravă, sovieticul n-a mai știut cum să riposteze, și-a pierdut calmul, a cedat psihic și cu un „6" la al șaselea foc al finalei a coborît pe locul 3. „Surprinzătorul român", cum îl numește agenția ADN a confirmat, în fond, prestigiul școlii românești de tir.

„Front-runner"

A greșit, oare, Paula Ivan în finala cursei de 3000 metri atacînd în ultimul tur ? După opinia noastră, nu. Paula știa că Tatiana Samolenko are un finiș „tare", că este, pe ultimii metri, aproape imbatabilă. Singura tactică adecvată era, în această situație, să atace de departe, să încerce o desprindere decisivă pentru a scăpa de urmăritoarea sa. Poate că ar fi și cîștigat, dacă s-ar fi hotărît să facă acest lucru mai devreme. Oricum, medalia de argint reprezenta pentru tînăra noastră campioană o performanță cel puțin lăudabilă. Să nu uităm că și timpul înregistrat constituia un nou record al țării. Lipsa de experiență a fost compensată de valoarea intrinsecă a sportivei, de dîrzenia ei.

Problema care se punea după cursa de 3000 metri era aceasta : va mai găsi Paula resurse morale pentru a încerca „marea lovitură" în alergarea pe distanța ei preferată — 1500 m ? Nu se va repeta povestea ? Tatiana, convinsă de tăria finișului său, va deveni dublă campioană olimpică ? Spre bucuria noastră, Paula a venit pe pistă cu un scenariu inedit, care, după cum s-a văzut, le-a pus pe adversare în imposibilitate de a mai reacționa. Veritabil „front runner", atleta română a pornit în trombă, a accelerat progresiv și nu numai că a păstrat trena sufocantă, dar avantajul ei metric față de pluton s-a mărit treptat. Paula Ivan a încheiat în forță, cu un avans de circa 40 m. Tatiana Samolenko, uluită de impetuozitatea cu care Paula a condus cursa, a fost întrecută, în disputa pentru medalia de argint și de compatrioata ei Lailute Baikauskaite. Pe plan psihologic, romînca a cîștigat pentru că a știut foarte bine ce vrea, pentru că nu s-a lăsat pradă unui complex de inferioritate. A convins astfel pe iubitorii atletismului din întreaga lume de înaltele ei calități sportive și umane.

Mutatis mutandis, o manieră similară de a duce o cursă a aplicat-o, la 5000 m, kenianul John Ngugi. Recunoscut pentru valoarea lui de cross man, el nu constituia apriori un pericol de pistă, prejudecată care i-a determinat pe specialiști să-l desconsidere un pic, plasîndu-l undeva, pe lista „posibililor" candidați la medalii, oricum nu pe aceea a marilor favoriți (numai experții cotidianului sportiv francez „L'Equipe" i-au acordat șanse considerabile). Ngugi a stat cuminte cîteva ture în pluton, apoi, brusc, și-a devansat „colegii" de cursă, a alergat solitar în frunte și, mai mult, și-a conservat pînă în final avansul confortabil, în pofida încercărilor făcute de Dieter Baumann, Hansjoerg Kunze și alții de a-l ajunge. „Am vrut să-mi demonstrez chiar mie că sînt capabil de victorie", a declarat cu modestie noul campion olimpic. „Datorez succesul meu școlii keniene de alergări. Aici la Seul, Ereng, Kariuki, Peter Rono au arătat lumii întregi valoarea atletismului de pe platourile înalte ale Africii".

Presiunea psihologică

Într-o întrecere de anvergură, cum sînt Jocurile Olimpice, presiunea psihologică influențează negreșit comportarea sportivilor afectați de ea. Se afirma astfel, înainte de Seul, că înotătorul american Matt Biondi va egala recordul compatriotului Mark Spitz, care, la München, dobîndise nu mai puțin de 7 medalii de aur. Teoretic, acest lucru era posibil. Sub imperiul emoțiilor, Matt a început cu un contre-pied concursul, sosind în cursa de 200 m liber abia al treilea (a cîștigat, surprinzător, australianul Duncan Armstrong, aflat undeva spre mijlocul listei outsiderilor). „Mă bucur de medalia mea de bronz ca și cum ar fi de aur", a spus Biondi reporterilor ce așteptau de la el o reacție de supărare. La 100 m fluture, Biondi a fost învins de surinamezul Anthony Nesty cu numai o sutime de secundă („De-acum, nu mai îmi tai unghiile în dimineața unui concurs", a declarat Matt, făcînd haz de necaz). Și, eliberat de povara psihologică a pariului, el s-a dezlănțuit în continuare, obținînd (individual sau la ștafete) 5 medalii de aur.

În schimb, Kristin Otto (R.D.G.) n-a fost deloc deranjată de poziția marii favorite, adunînd în colecția sa olimpică 6 medalii de aur ! Polivalentă (a cîștigat probe de liber, fluture și spate), puternică, imperturbabilă (are un perfect echilibru nervos), Kristin a uimit publicul și specialiștii. A fost declarată de ziariști sportiva numărul 1 a Jocurilor.

Foarte bine a rezistat presiunii psihologice tandemul român de canotoare Olga Homeghi și Rodica Arba. Confirmînd în chip strălucit așteptările, ele au cîștigat detașat cursa de 2 rame și au adus din nou țării noastre titlul olimpic al acestei probe.

N-au reușit să se concentreze suficient unii mari favoriți : bulgăroaica Stefka Kostadinova, la înălțime, Sabine Busch (R.D.G.), la 400 m garduri, Gabrielle Reinsch (R.D.G.), la disc, Galina Cistiakova (U.R.S.S.), la lungime, ca să ne referim numai la atletism.

Matt Biondi

Florence Griffith-Joyner

O explicație limpede

Pentru Florence Griffith-Joyner, — Flo-Jo, cum o alintă suporterii —, concursul de selecție al atleților americani de la Indianapolis a constituit ocazia verificării noii sale atitudini în abordarea sportului. A reușit, acolo, un 10,49 s pe 100 m rezultat planificat de specialiști pentru anul 2000. (Tradus în cronometrajul manual, el înseamnă — nici mai mult nici mai puțin — 10,3 s, adică o zecime sub recordul balcanic de odinioară al lui Moina !). Scepticii au vorbit imediat de ajutorul vîntului în rafale și de o înregistrare îndoielnică de către arbitri. Gurile rele s-au referit la o substanță din grupul aminoacizilor, pe care Flo-Jo ar fi consumat-o în timpul pregătirii. „Nimeni nu voia să creadă că, de fapt, schimbarea s-a produs în mental, acolo unde se ascund rezervele nebănuite ale fiecăruia din noi", a declarat „la belle américaine". „Pur și simplu mi-am dat seama de posibilitățile mele reale". La aproape 29 de ani, Flo-Jo a venit la Seul pentru a risipi mefiența unora și pentru a-și confirma performanțele. A reușit cu brio. Suta a cîștigat-o cu zîmbetul pe buze (la propriu), într-un tempo de gazelă : 10,54 s (cu un ușor vînt din spate), iar la 200 m a coborît sub 21,50 s (21,34 s) — un record mondial de vis. Încă o medalie de aur a dobîndit împreună cu echipierele ei la 4 × 100 m La 4 × 400 m, neobosita Flo-Jo, a sosit, în ultimul schimb al ștafetei, pe locul 2, arătînd disponibilități promițătoare pentru alergarea pe un tur de pistă.

Florence Griffith-Joyner (căsătorită cu Al Joyner, campionul olimpic la triplusalt de la Los Angeles, fratele altei faimoase atlete, Jackie Joyner-Kersee) a pledat la Seul și pentru cauza feminității : „Mă pregătesc să apar pe pistă de parcă m-aș duce la o serată. Femeile trebuie să se preocupe de înfățișarea lor și cînd fac sport, cînd aleargă, sar sau aruncă". În ceea ce privește chestiunea dopajului, ea a declarat cu fermitate : „Drogurile nu pot înlocui munca din greu, exigența în pregătire."

King Carl

Carl Lewis a încercat, la Seul, să și repete isprava de la Los Angeles, adică să cîștige 4 medalii de aur. Să vedem

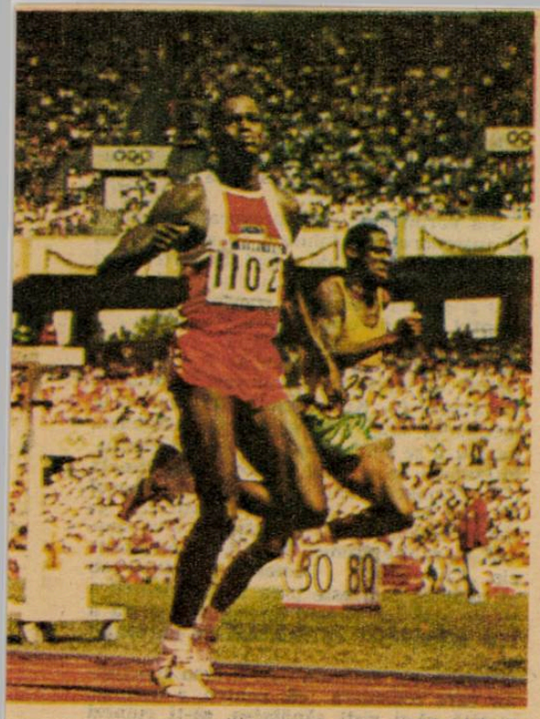

Carl Lewis

care erau, înainte de concursul atletic, datele problemei. La 100 m, deşi Carl repeta, sus şi tare, că este cel mai bun, specialiştii acordau o şansă însemnată canadianului Ben Johnson, campionul şi recordmanul mondial al probei, omul-ghiulea, omul-rachetă, cu un salt fulminant, capabil să-l propulseze înaintea adversarilor cu un metru. Lewis nu se putea socoti fără rival nici la 200 m, unde tînărul Joe DeLoach (care îl învinsese pe Carl în concursul de selecţie de la Indianapolis — şi nu fusese adus în lot de asul american, cum s-a scris eronat în presa noastră) se dovedea a fi foarte periculos. Nici măcar la lungime, Lewis nu se încumeta să se creadă învingător fără dubii, ţinînd seama de opoziţia înverşunată a veteranului Myricks, învins la Indianapolis cu numai 2 cm ! Se ivea la orizont şi steaua talentatului Mike Powell, personaj care nu avea de pierdut decît... anonimatul. Singura medalie certă era cea de la ştafeta de 4 × 100 m, cu condiţia ca antrenorul să renunţe la reticenţa faţă de Lewis („S-a cam înfumurat băiatul acesta !") şi să-l includă în cvartet. Şi a venit ziua primei finale : cea la 100 m. Lewis zburdase în preliminarii, înregistrînd un timp excelent : 9,96 s. Johnson impresionase asistenţa doar în semifinale, cînd, cu vînt potrivnic şi frînîndu-şi elanul în preajma liniei de sosire, fusese cronometrat în 10,03 s. Finala a fost cîştigată de Big Ben în 9,79 s — record mondial. Sportiv demn, Carl a fost primul care l-a felicitat. Prin urmare, prinsoarea nu mai putea fi onorată, visul se spulberase. Detaşat, eliberat de tensiunea psihologică pe care singur şi-o declanşase, Carl a sărit magistral la lungime (8,72 m), la aproape o palmă de al doilea clasat (Powell — 8,49 m). la 200 m, De Loach a fost într-adevăr într-o dispoziţie superbă. „Nimeni nu avea cum să-l învingă pe Joe. A alergat perfect", a spus cu sinceritate Lewis. Cît despre ştafeta de 4 x 100 m, echipa S.U.A. (într-o formulă ce a inclus rezervele) a fost descalificată pentru depăşirea spaţiului de schimb. Carl, care era păstrat pentru finală, a comentat întîmplarea cu mult umor : „Aceasta era singura modalitate pentru noi de a pierde titlul olimpic..." Între timp, Johnson a fost descalificat pentru dopaj, iar medalia sa de aur a luat drumul colecţiei lui Lewis.

Chiar dacă s-a întors de la Seul cu „numai" două medalii de aur şi una de argint, excepţionalul atlet şi-a probat încă o dată valoarea. „La Seul — a afirmat Carl —, s-au înregistrat urcuşuri neaşteptate şi căderi la fel de neaşteptate. Ca în filmele lui Hitchcock. La urma urmei, pentru mine n-a fost chiar aşa de rău..."

O voinţă inflexibilă

Americanul Greg Louganis a plecat la Seul cu planuri mari : să cucerească ambele medalii de aur la săriturile în apă (de la trambulina de 3 m şi de la platforma de 10 m), repetînd succesele obţinute, cu 4 ani în urmă, la Jocurile Olimpice de la Los Angeles. Avea acum 28 de ani, însă îşi păstrase forma fizică şi îndemînarea, motive ce-l făceau optimist chiar dacă „lupii tineri", îndeosebi săritorii chinezi, rîvneau la coroana sa. Greg mai aducea în luptă o voinţă inflexibilă, un temperament de combatant, un avantaj psihologic demn de luat în consideraţie (este singurul „diver" din lume care a fost notat, în unanimitate, cu 10 după o săritură de kinogramă). Concursul a început cu săriturile de la trambulină. Greg a concurat cu aplomb, adunînd puncte preţioase în disputa cu Tan Liangde şi Li Deliang. Deodată, s-a produs un accident incredibil : Louganis a executat, cînd i-a venit rîndul, un salt, s-a răsucit în aer şi, în cădere, s-a lovit cu ceafa de marginea trambulinei. Asistenţa amuţise. Greg a ieşit cu greu din apă ; avea faţa descompusă şi mergea aplecat pe spate. Medicul a intervenit pe loc, rana fiind închisă cu 9 puncte de sutură şi acoperită cu o fişie de sparadrap. Antrenorul său, Ron O'Brien, l-a sfătuit să renunţe, fiindcă nu era exclus ca lovitura să-i fi afectat simţul echilibrului. „Tentaţia imediată a fost, într-adevăr, să-mi string lucrurile şi să plec acasă", a mărturisit Greg. „M-am gîndit însă la suporteri, la cei dragi, la public. Nu aveam voie să abandonez. Gîndul acesta a fost motivaţia mea psihologică". A refuzat desigur, să privească înregistrarea săriturii ratate, pentru a nu-i fi marcată memoria. În finală, Louganis a sărit cu precizia unui metronom şi cu eleganţa unui mare campion. Medalia de aur i-a răsplătit efortul. A cîştigat, în continuare, aurul olimpic şi la săriturile de la platformă. În fine, s-a mai adăugat un titlu, Mister Olympic Games —, care l-a făcut să mediteze serios la propunerile unor producători de a deveni artist de cinema. „N-ar fi exclus să apar într-un musical. Sportul mi-a oferit însă satisfacţiile cele mai adînci şi m-a format ca om. Îi datorez totul. Va constitui totdeauna un capitol important al existenţei mele."

Louganis a fost adoptat la o vîrstă foarte fragedă. Se ştiu puţine lucruri despre ascendenţii săi, originari din Samoa. Copilul abandonat a devenit bărbatul rezolut, sportivul de clasă ce a revoluţionat săriturile în apă : „Citind o carte despre Jack London, am găsit acolo o întrebare pe care şi-o punea scriitorul şi pe care adesea mi-am pus-o şi eu : «De ce oamenii se ocupă de săriturile în apă ? Nu le ajunge că ştiu să înoate ?» După cum se vede, nu. Eu, cînd sar, nu mă gîndesc la riscurile pe care mi le asum". Iar familia ? „Pentru mine, familia a fost un mediu excepţional, în care am învăţat să preţuiesc străduinţa onestă, să mă cunosc pe mine însumi, să-mi cunosc rostul în viaţă şi să depăşesc anumite momente grele."

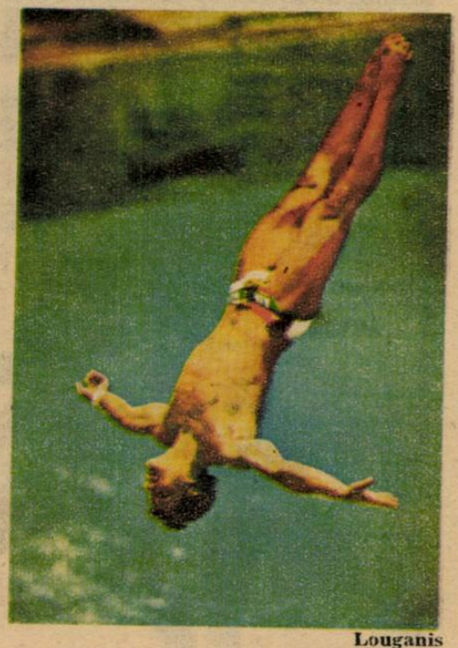

Louganis

Complexul de superioritate

Este bine să ai încredere în forţele proprii, dar nu e bine să-ţi subestimezi adversarii. Din punct de vedere psihologic, avantajul lui Said Aouita, asul marocan al fondului şi demifondului era, evident, considerabil. Neînvins de foarte multă vreme pe distanţele de 800 m, 1 500 m, 1 milă, 2 000 m şi 5 000 m, el s-a decis ca la Seul să renunţe la proba de 5 km pentru alergările de semifond. Apoi s-a gîndit la o triplă victorie : „Am consultat lista celor angajaţi la 5000 m şi am constatat că nici un atlet de foarte mare valoare nu va fi la start". Dacă va participa, va învinge : „Sînt capabil să alerg zece curse în zece zile, am probat lucrul acesta cu prilejul unor mitinguri atletice, cînd în cinci zile am alergat trei curse cu rezultate de clasă mondială. Trebuie să trec la acţiune şi să nu abandonez această idee". Aouita pronostica timpii necesari pentru a cîştiga 800 m şi 1 500 m : 1 : 44 min. şi, respectiv, între 3 : 37—3 : 38 min.

Prinsoarea aceasta „nebună" nu s-a înfăptuit. La 800 m a învins kenianul Ereng, iar Said s-a clasat pe locul 3. A invocat apoi o accidentare şi a renunţat, după serii, la proba de 1 500 m. Nici gînd, bineînţeles, să mai alerge 5 000 m. Marele campion a învăţat, credem, cîte ceva dintr-o asemenea experienţă amară. Între calcule şi realitate, între promisiuni şi fapte intervin adesea o mulţime de imponderabile. Să lupţi deci pentru şansa ta, dar să nu faci abstracţie de şansele celor cu care te confruntă.

Tendinţa de a-şi ridiculiza rivalul s-a observat şi la boxerul american Roy Jones (categoria 71 kg). El a jonglat în finală cu sud-coreeanul Park Si Hun, uitînd uneori să puncteze pentru a-şi demonstra jocul de picioare à la Muhammad Ali. Eschive spectaculoase, un aer de plictiseală i-au caracterizat lupta. Indiscutabil, şi-a dominat totuşi copios adversarul, dar n-ar fi exclus ca trei dintre arbitri să-l fi frustrat de victorie tocmai pentru că au fost „deranjaţi" de cabotinismul său. Compensatoriu, lui Roy Jones i s-a acordat titlul de cel mai bun boxer al Jocurilor. Aurul olimpic însă, rîvnitul şi de neînlocuitul aur olimpic, a revenit — nemeritat, repetăm — sportivului sud-coreean.

Puţin cam sigur pe sine a fost şi Butch Reynolds, autorul unui incredibil record mondial la 400 m (43,29 s) în concursul de la Zürich. În finala olimpică, a mizat pe ultima sută de metri a cursei, cînd, socotea el, nimeni nu putea să-i reziste. Şi socoteala de acasă... Butch a revenit, într-adevăr, senzaţional, dar juniorul Steve Lewis şi-a păstrat o mică rezervă de centimetri, suficientă pentru a deveni cel mai tînăr campion olimpic al probei. Butch se va mulţumi cu argintul (va cîştiga aurul cu ştafeta de 4 x 400 m a S.U.A.). Reynolds trebuie să mai aştepte încă patru ani pentru a încerca, din nou, să urce pe prima treaptă a podiumului olimpic.

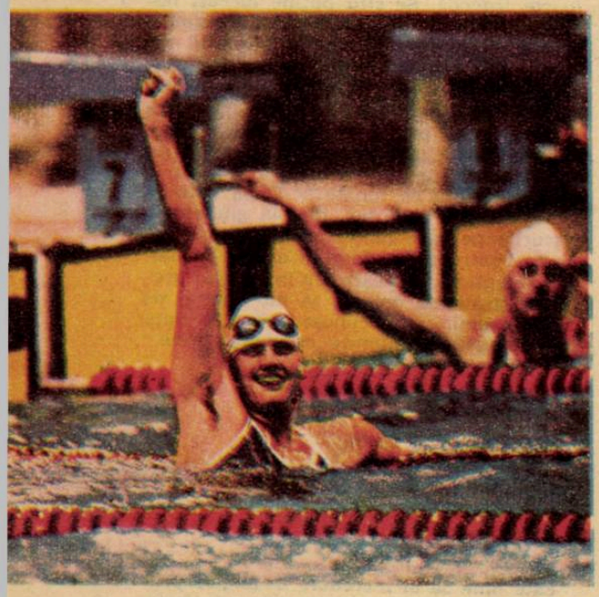

Kristin Otto

Bucuria victoriei

Ce răsfrîngeri psihologice are victoria olimpică ? Mulţi laureaţi sînt copleşiţi de o victorie de asemenea proporţii şi declară că se vor opri aici. Matt Biondi crede, de pildă, că va juca polo, pentru a nu renunţa dintr-o dată la activitatea sportivă de performanţă. Alţi campioni sînt de-a dreptul surprinşi de popularitatea pe care o dobîndesc fulgerător. Janet Evans, cîştigătoarea a trei medalii de aur la înot, se miră : „Ce curios : copiii îmi cer autografe, iar eu însămi mă simt încă un copil". Elena Şuşunova, mereu încordată, mereu concentrată, a reînvăţat, după succesul ei, să zîmbească. Alţi sportivi respectă tradiţia. Pentru a-şi descărca tensiunea nervoasă, antrenorii iugoslavi ai echipei de polo, precum şi alţi tehnicieni şi oficiali ai noii campioane olimpice, s-au aruncat îmbrăcaţi în bazin. Luptătorii şi boxerii încep să ţopăie pe saltea şi pe ring. Foarte puţini sportivi reuşesc să-şi păstreze calmul. Italianul Bordin, învingătorul oarecum nescontat de la maraton, era să fie strivit de îmbrăţişările coechipierilor, antrenorilor şi suporterilor : „Parcă m-am născut a doua oară ! Să fii campion olimpic este ceva minunat. Te simţi mai puternic, mai sigur pe tine, te simţi un om adevărat". Călăreţul Mark Todd din Noua Zeelandă şi-a bătut afectuos calul pe gît, pentru că „măiestria nu ţi-o poţi arăta decît prin colaborarea cu acest cvadruped inteligent, sensibil şi curajos". „Pentru mine, victoria la Jocurile Olimpice înseamnă o omologare a investiţiei de timp şi energie pe care am făcut-o cu dragă inimă. Psihologic, mă consider mai puternic, mai încrezător în viaţă" — îşi exprimă opinia dublul campion la caiac, Greg Barton. „Ai senzaţia că toate sacrificiile şi strădaniile pe care ţi le-ai impus merită să le fi acceptat", socoteşte floretista vest-germană Anja Fichtel, medaliată cu aur. „Să cîştigi titlul olimpic este ca şi cum ai primi un suflu de aer proaspăt", constată supercampioana de tenis Steffi Graf. Nu-mi închipuiam că poţi avea o atît de intensă senzaţie de plenitudine". „Laurii olimpici mă obligă să-mi reconsider viziunea asupra propriilor mele disponibilităţi. Am găsit în mine rezerve fizice şi psihice pe care abia le întrezăream înainte", meditează brazilianul Aurelio Miguel, învingător la judo, categoria 95 kg. „Sînt aşa de fericită — spune Carolyn Waldo din Calgary, dublă campioană la înot sincronizat. Este pentru prima oară cînd o canadiană cîştigă două medalii de aur la Jocuri. Am venit la Seul cu o dublă responsabilitate : individuală şi socială. Simt că mi-am îndeplinit ambele răspunderi."

Bietul Ben

Motivaţia celebrului sprinter canadian Ben Johnson („Big Ben") pentru Jocurile Olimpice suna astfel : „Se poate spune şi scrie orice despre duelul care mă va opune americanului (Lewis n.n.). Trăiesc, firește, cu certitudinile mele. Curînd voi avea 27 de ani. Sînt pe culmea carierei mele. Voi fi campion olimpic la 100 m. Şi voi cîştiga pentru mama mea. Gîndindu-mă la greutăţile pe care le-a avut în viaţă. Şi, de asemenea, la ce-mi spunea cînd eram mic : «Cînd alergi, Benjamin, nu te întoarce pentru a privi ceea ce se întîmplă în urma ta.» Completase declaraţia aceasta cu o alta : „Doresc să devin campion olimpic, doresc din tot sufletul. După aceea, puţin îmi pasă dacă Lewis mă va învinge de 100 de ori. Aurul rămîne, nu mi-l poate lua nimeni". Considera, pe bună dreptate, că Lewis „trăieşte cu obsesia de a mă învinge şi aceasta îl va perturba".

Ştim ce s-a întîmplat la Seul. După o evoluţie relativ discretă în preliminarii, Ben a plecat în finală ca din tun. (E singurul atlet din lume, la ora actuală, care decelerează pe ultimii metri ai cursei). Lewis s-a întors de trei ori spre dreapta, cu o figură contrariată, parcă resemnat. Iar Johnson a trecut linia de sosire cu mîna dreaptă ridicată în semn de victorie. A urmat felicitarea lui Carl, turul de onoare, cu steagul canadian desfăşurat, ceremonia de premiere. Pariul fusese cîştigat, medalia de aur îi aparţinea.

Ştim, de asemenea, continuarea istoriei. La cîteva zile după fulminantul său succes, Ben Johnson a fost descalificat. Aparatul hipersensibil aflat la dispoziţia comisiei de depistare a drogurilor sesizase, în proba atletului canadian, o substanţă stimulatoare interzisă : stanozololul, produs care măreşte masa musculară a sportivului, accentuează agresivitatea sa, accelerează reacţiile. Medalia de aur i-a fost retrasă lui Ben şi oferită lui Lewis. Canadianul a plecat acasă, fără să facă vreo declaraţie.

S-a vorbit apoi de o provocare. Medicul şi antrenorul lui Johnson au susţinut că nu poate fi vorba de dopaj. Suporterii lui Ben (îndeosebi copiii, care l-au idolatrizat) şi-au manifestat, în continuare, ataşamentul faţă de campion.

A început însă circulaţia zvonurilor. După unele surse, Ben ar fi urmat o „cură" de steroizi anabolizanţi în insulele caraibiene St. Kitts, ţinutul de baştină al medicului său, George Mario Astaphan, pentru a se reface de pe urma accidentului suferit în sezonul indoor. Alte canale de informaţii dau vina pe antrenorul Charlie Francis. S-a mai amintit că, în lumea atletismului, lui Johnson i se spunea, de multă vreme, Benoid, iar lui Francis „Chimistul". Comentatori cinici au afirmat că Ben este prea stupid pentru a şti ce este un steroid anabolizant şi că a fost manipulat cu uşurinţă de anturajul său.

Drama lui Johnson este drama sportivilor care consideră că, pentru a învinge, merită să-ţi rişti sănătatea, să-ţi ruinezi cariera. Bărbatul cu ochi trişti, care parcă nu ştie să rîdă, a plătit, desigur, pentru credulitatea sa. Căderea sa de pe piscul gloriei e dureroasă şi, aproape sigur, definitivă. Peste doi ani, cînd suspendarea din activitatea competiţională i se va încheia, va mai reveni la forma de altădată ? Psihologic, şocul trebuie să fi fost teribil. Ben a avut o copilărie grea ; prin atletism, el reuşise să-şi găsească un drum în viaţă. Privit cu suspiciune, persiflat, compătimit, omul cel mai rapid din lume se întoarce acum brusc la punctul de plecare. Un mit s-a sfărîmat, o lecţie aspră pledează iarăşi pentru revenirea, în arenele sportive, la onestitate, la demnitate. A trişa — cu bună ştiinţă sau nu — înseamnă a desconsidera pe alţii şi a te desconsidera pe tine.

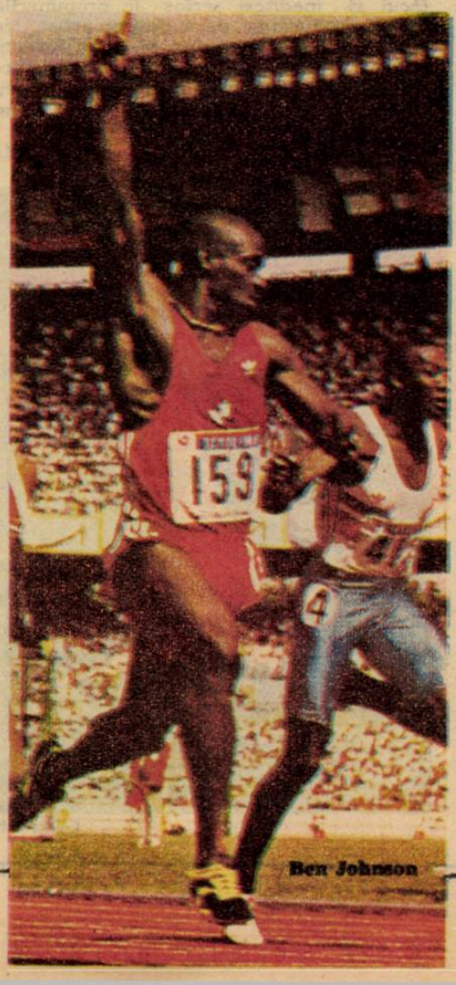

Ben Johnson

Războiul împotriva drogurilor

Cum, în aceste însemnări, ne-am oprit nu o dată la droguri, care ameninţă sportul contemporan şi au largi implicaţii de ordin etic, să vedem dacă ele sînt administrate numai pentru dezvoltarea masei muşculare şi a puterii. Farmacopeea interzisă cuprinde o sumedenie de substanţe menite, în primul rînd, să faciliteze creşterea în volum a muşchilor, sporirea rezistenţei la efort şi a vigorii corporale. Steroizii anabolizanţi sînt, de regulă, cei mai folosiţi în această direcţie. La rîndul lor, diureticele reduc rapid greutatea (cazul halterofililor, care, adesea, au probleme cu cîntarul) şi maschează prezenţa altor droguri, stimulanţii măresc agilitatea şi rezistenţa la oboseală, betablocantele încetinesc bătăile inimii şi calmează mişcările trupului. Respectivele substanţe stîrnesc adesea agresivitatea sportivului, făcîndu-l „bătăios", setos de victorie. Corticosteroizii reduc oboseala fizică, senzaţia de durere provocată de efortul prelungit şi amplifică incisivitatea, iar narcoticele analgezice creează o stare de calm, propice unei concentrări perfecte.

În timp, după cum spun medicii şi după cum a arătat-o realitatea, drogurile ruinează sănătatea sportivilor, provocînd boli grave de inimă şi ficat, disfuncţii glandulare, probleme renale, stop cardiac, sterilitate. Un cercetător californian, dr. Forest Tennant, avertizează că administrarea de steroizi anabolizanţi duce în mod fatal la obturarea arterelor : „După opinia mea, tinerii sportivi care iau doze masive de steroizi anabolizanţi timp de 60—90 de

Fetele de aur ale gimnasticii românești

zile se pot aștepta să moară după ce împlinesc 30—40 de ani."

Depistarea, la Jocurile Olimpice de la Seul, a unor competitori care s-au dopat a readus din nou în prim plan chestiunea eradicării practicilor dăunătoare. Unul dintre adversarii înverșunați ai doping-ului, atletul Edwin Mores propune extinderea controalelor și la stagiile de antrenament. Totodată, el socotește că ar trebui pedepsiți, cînd se constată cazuri de dopaj, nu numai sportivul în cauză, dar și antrenorul, managerul, tehnicienii, adică anturajul său : „Nu vom face nici un progres dacă ne vom repezi asupra ultimei verigi a lanțului — în acest caz, asupra unui alergător numit Ben Johnson — și vom permite vinovaților ce-l înconjoară să se îndrepte spre următorul atlet... Să ne întoarcem, în grup, la acele zile, vii în amintirea mea, cînd fiecare atlet — el sau ea — gîndea că singurul lucru de care avea nevoie în megadoze erau disciplina, grația și curajul. Cu tragedia lui Ben Johnson în urma noastră, sîntem gata să ne îndreptăm către o eră postdrog — și asta cu viteză maximă."

Setea de victorie

Să ne oprim, în încheiere, la sporturile pe echipe, unde tăria, ca și în cazurile competitorilor individuali, o conferă nu numai buna pregătire fizico-tehnică, dar și coeziunea morală, psihologică. Vom sublinia, firește, aportul însemnat al antrenorilor, aceia care, de pe băncile din preajma elevilor, trăiesc, la o înaltă temperatură emoțională, confruntările și-și văd concretizate eforturile educative, sfaturile, îndrumările.

La fotbal, medaliile de aur au revenit sportivilor sovietici. Ei au reușit să alcătuiască un bloc omogen, sudat, constructiv și insistent în atac, bine orientat tactic în linia mediană, ferm, elastic și prompt în defensivă. Un merit considerabil în crearea unei formații competitive, cu sete de victorie, revine antrenorului Anatoli Bișoveț, el însuși, cu nu multă vreme în urmă, un atacant de renume. Iată ce spune el despre băieții săi : „În meciul cu italienii, decisiv pentru calificarea în finală, adversarii au înscris imediat după pauză. Putea fi, acesta, un moment hotărîtor, cînd jucătorii noștri își puteau pierde busola. Dar fotbaliștii sovietici, călîți în numeroasele meciuri de calificare și de pregătire, au învățat să intre pe teren numai cu gîndul la izbîndă. Am putea afirma că erau programați pentru aceasta". Încrederea în ei înșiși, în resursele lor, în unitatea sufletească a echipei i-a ajutat să se impună nu numai în întîlnirea cu Italia, ci și în finala cu brazilienii : „Obiectivul nostru pentru Seul era obținerea unui loc pe podium. Ajunși în finală, putem deci să ne declarăm satisfăcuți de cîștigarea medaliilor de argint. Nici unul dintre jucători nu s-a împăcat vreo clipă cu varianta aceasta." Un rol însemnat l-a avut căpitanul de echipă, care a fost ales de Bișoveț în persoana lui Losev — și nu a lui Mihailicenko ori Dobrovolski : „Căpitanul trebuie să fie un caracter puternic, respectat în sînul formației, un mesager al ideilor antrenorului în timpul meciului. Losev întrunea asemenea calități și alegerea lui a fost inspirată."

O impresie deosebită au lăsat, în turneul olimpic, voleibaliștii americani. Ei s-au prezentat la Seul pentru a dovedi tuturor că erau o echipă adevărată, omogenă, că victoria lor la Los Angeles, cu patru ani în urmă, nu fusese o întîmplare. Mai voiau să înlăture prejudecata conform căreia erau „excelenți jucători de plajă" (joc extrem de popular în Statele Unite), incapabili însă a face față unei tensiuni psihologice apăsătoare. Visul lor s-a împlinit, trecînd, în finală, de „șasele" sovietic, după un meci cu virtuți tehnico-tactice apreciabile.

Jocul psihologic a fost și specialitatea antrenorului sovietic de baschet Aleksandr Gomelski. În chiar primul meci, formația pe care o pregătea a pierdut, la 13 puncte diferență, întîlnirea cu Iugoslavia. „De fapt — spunea Gomelski —, am evitat astfel să întîlnesc S.U.A. în finală. Susținînd meciul cu americanii în semifinale, am învins. O dată, pentru că ei nu s-au concentrat cum trebuie, a doua oară, pentru că motivația noastră psihologică a fost mai accentuată decît a lor. Dacă susțineam finala cu americanii, datele s-ar fi inversat. Ai noștri s-ar fi mulțumit, poate, cu medaliile de argint". Catalizatorul „cinci-ului" sovietic a fost Arvidas Sabonis, baschetbalist înalt de 2,23 m (altitudinea maximă înregistrată printre sportivii prezenți la Seul). „Este, indiscutabil, cel mai bun centru din lume. Vor trece încă 50 de ani pentru ca, în Uniunea Sovietică, să se mai nască un jucător de valoarea lui", au exclamat tehnicienii. Americanii, profilați pe defensivă, fără jucători capabili să înscrie de la linia de unde se acordă coșuri de 3 puncte, s-au lăsat dominați la ambele panouri : „Puteam să jucăm trei zile la rînd și nu-i învingeam pe sovietici," a declarat cu năduf un oficial american.

În fine, în alte dispute, un suport psihologic deloc de neglijat a fost publicul. Jucînd acasă, handbaliștele sud-coreene au obținut medalia de aur, duse la victorie de o galerie incandescentă.

JOCURILE OLIMPICE au constituit, la cea de a XXIV-a lor ediție, o reușită de proporții. La întreceri au luat parte peste 10 000 de sportivi din 160 de țări. Pe tabloul de onoare au fost înscrise nume care sînt astăzi cunoscute în toată lumea. Comentariile „fierbinți", de la fața locului, sînt înlocuite acum cu analizele minuțioase. Încet-încet, imaginile memorabile se înscriu pentru totdeauna în cartea de aur a sportului mondial. Iar cînd nostalgia se lasă, ca un văl diafan, în minte ne răsună invitația lansată atleților de pretutindeni : „Să ne vedem cu bine, să fim din nou împreună la Barcelona, în 1992, la cea de a XXV-a ediție a Jocurilor Olimpice de vară !"

Dumitru NICU

CAUZE MAI PUȚIN CUNOSCUTE ALE ACCIDENTULUI RUTIER

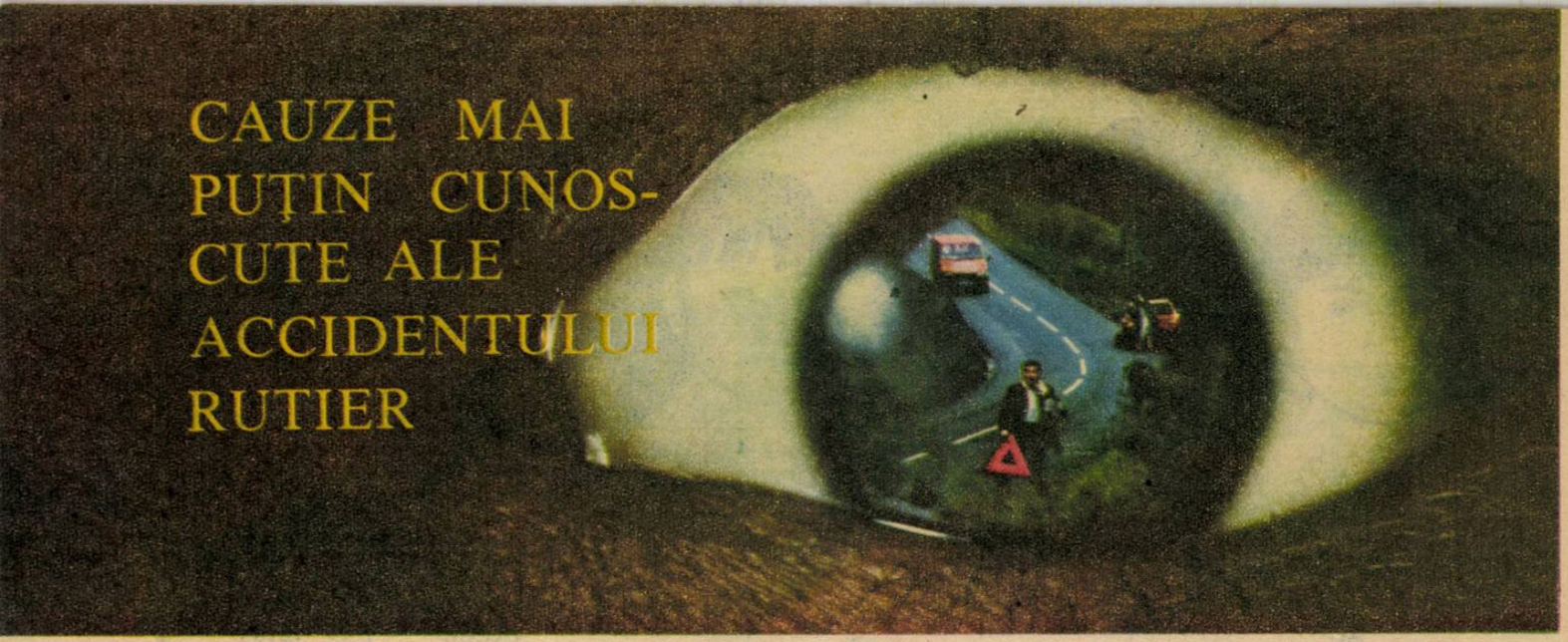

NIMENI nu și-ar fi putut imagina în 1899, deci numai cu un an înainte de a se încheia secolul trecut, că acel domn Bliss din S.U.A., care în momentul cînd abia descins din tramvai și pregătindu-se să traverseze strada a fost ucis de un automobil, avea să reprezinte cazul numărul 1 al celei mai amenințătoare pandemii a secolului ce urma, așadar al acestuia de față. Căci, într-adevăr, la ora actuală, în jur de 300 000 de oameni mor anual datorită accidentelor rutiere, cifră care ne aduce aminte de temutele hecatombe pe care le provoca ciuma în evul mediu. A se reține însă faptul că fiecărei persoane, ucisă într-un accident de automobil, îi mai revin 10—15 persoane rănite grav și 30—40 rănite ușor.

Ceea ce este de-a dreptul impresionant referitor la pandemia menționată, este că aceasta, departe de a bate în retragere, se află, dimpotrivă, într-o continuă ascensiune. Astfel, statisticile din acest an semnalează faptul că numărul accidentelor rutiere soldate cu moartea este, în primele 6 luni, într-o țară ca R. F. Germania cu 18% mai mare decît în perioada corespunzătoare a anului trecut iar în Austria cu 30%. Situații asemănătoare ne mai sînt semnalate din numeroase alte țări. După cum vedem, **boala cu cea mai spectaculoasă ascensiune pe scara mortalității în lume nu este infarctul de miocard și nici cancerul, așa cum am fi înclinați a crede la prima vedere, ci accidentul rutier.**

Într-o asemenea situație nu trebuie să ne surprindă via mișcare de idei iscată în lume pe marginea studierii cauzelor care stau la originea accidentului rutier ca și a continuei sale ascensiuni. Dintre numeroasele asemenea studii efectuate în acest domeniu ne vom opri asupra unuia dintre ele, și anume asupra aceluia aparținînd lui J. Kearney, care impresionează prin scrupulozitatea și profunzimea cu care a fost efectuat. După J. Kearney cauzele deceselor provocate de accidentul rutier țin de erori datorate excesului de viteză (35%), erori datorate pietonilor (19%), erori ce țin de neacordarea priorității (16%), erori imputabile stării fizice și sănătății deficitare (12%), erori datorate distragerii și neatenției (9,61%), erori imputabile alcoolului (3,57%), erori datorate lipsei de experiență (2,62%), erori din cauze diverse (1,14%), erori imputabile oboselii (0,81%) și erori imputabile somnului la volan (0,25%).

Cum O.M.S. intră întotdeauna în acțiune în situații îngrijorătoare, din punctul de vedere al sănătății publice era cît se poate de firesc să intre și în aceasta de față, ceea ce a și făcut organizînd studii cu caracter interdisciplinar și punînd pe picioare un plan de acțiune pe termen lung, vizînd aprofundarea cauzelor accidentului rutier și prevenirea lor. În contextul acestui plan, a și avut loc la Viena o conferință internațională pe marginea epidemiologiei victimelor automobilului, iar la Roma un simpozion pe marginea rolului factorului uman în ceea ce privește producerea acestor victime. Concluzia care se poate trage pînă în prezent în urma investigațiilor făcute în acest domeniu, este că **accidentul rutier este semnificativ grevat de comportamentul conducătorului auto ca și de factorii psihologici, fiziologici și fiziopatologici**, care influențează acest comportament. Asupra unor factori de acest gen, mai puțin cunoscuți, dorim a insista în rîndurile ce urmează.

Din capul locului precizăm faptul că particularitățile psihice ale aceluia aflat la volan ca și constelația psihică din care acesta face parte își vor lăsa cu prisosință amprenta asupra felului în care conduce și în care rezolvă diferitele situații pe care i le aduce în cale traficul rutier. Astfel stînd lucrurile, volanul devine, în fapt, prelungirea și exteriorizarea psihologiei celui care îl manipulează. Iar prin volan **automobilul ne apare drept cutia de rezonanță a propriului nostru psihic.** Pe bună dreptate, afirma din acest punct de vedere medicul, scriitorul și academicianul francez, Georges Duhamel, că „l'automobile tend a révéler l'être humaine tel qu'il est", respectiv că automobilul tinde să releveze, să prezinte ființa umană așa cum este ea în realitate. Automobilul comportîndu-se așadar, grație volanului, asemenea unei cutii rezonatoare, înseamnă că mai mult decît atît el va crea condițiuni pentru amplificarea și exacerbarea anumitor trăsături psihice, mai ales cînd în viața de fiece zi se exercită o susținută acțiune de disimulare, de mascare a lor.

Două trăsături se relevă cel mai pregnant datorită puterii rezonatoare a automobilului : teama și agresivitatea. Aceste trăsături, avînd în perioada începuturilor umanității un caracter dominant, s-au transmis genetic pînă în zilele noastre, numai că ele nu-l mai avantajează pe omul modern, cel puțin în contextul delirantului trafic rutier, cu care acesta este confruntat. Iată deci cum cel mai mare tribut plătit pe linia accidentelor de circulație îl oferă aceia care sînt în mod structural fie temători, fie agresivi, trăsături pe care automobilul, după cum am mai specificat, le amplifică. Teama nu reprezintă însă o caracteristică comportamentală proprie doar omului, din moment ce o întîlnim la toate viețuitoarele, căci pe bună dreptate afirmă R. Quenau teama reprezintă categoria care unește stridia, homarul și omul. Numai că în condițiile particulare de trafic rutier, teama se poate amplifica paroxistic, dezorganizînd toate reflexele. O situație asemănătoare avem și în cazul agresivității.

Iată rațiunea pentru care narcisismul, sentimentul hipertrofiat al puterii ca și agresivitatea vor fi întotdeauna potențate în contact cu volanul. Din acest motiv, acela care afișează în viața de fiece zi un complex de superioritate, are toate șansele ca în momentul cînd pune mîna pe volan să constate o hipertrofiere a elanului vital, una tot atît de impresionantă a instinctului de conservare, situații ce vor fi urmate de amplificarea maladivă a orgoliului și a încrederii în sine.

J. Piret, referindu-se la acest aspect, avea să declare textual : „Faptul că un individ poate fi investit brusc, din chiar clipa demarării, cu o putere materială și cu o forță disproporționată față de mijloacele naturale de care dispune, fără efort apreciabil, constituie desigur o sursă posibilă de abuz". Și, într-adevăr, exaltarea sentimentului de superioritate și implicit a senzației de putere, mijlocite de motorul cu ardere internă și de bagheta magică a acestuia — volanul — reliefează disproporționalitatea dintre puterea motorului și aceea naturală a celui care îl exploatează, de care ne vorbește Piret. Din această realitate rezultă fanatismul pe care îl afișează unii conducători auto, ce creează premize regresiunii spre moduri primitive de comportament, situații ce se soldează în mod practic, prin încălcarea conștientă a regulilor de circulație ca și prin violențe, ipostază culminînd cu abandonul celui accidentat cînd apare o asemenea situație.

PE MĂSURĂ ce cauzele accidentului rutier sînt din ce în ce mai detaliat analizate și studiate de pe poziții interdisciplinare, apare mai evident faptul că mai există încă multe altele în afară de cele invocate în mod obișnuit și care țin, după cum știm, de excesul de viteză, de consumul băuturilor alcoolice, de nerespectarea regulilor de circulație și de lipsa experienței. Am analizat, pînă acum, felul în care profilul psihologic al celui aflat la volan, mai exact trăsăturile dominante ale acestui profil își spun cuvîntul în apariția accidentului rutier ; vom trece, acum, în revistă alte cauze mai puțin cunoscute ale acestor accidente.

Deși tot de ordin psihologic, așa-numita parahipnoză rutieră este un caz cu totul aparte, în care unul dintre factori este reprezentat de o ființă vie — conducătorul autor, iar factorul hipnotizator este întruchipat de stradă. Din acest motiv și stării hipnoide ce rezultă nu i se spune hipnoză, în sensul obișnuit al cuvîntului ci parahipnoză. Este vorba despre diminuarea stării de vigilență, proprie conducătorului auto, indusă de intrarea acestuia într-un fel de transă provocată de concentrarea lui intensivă și durabilă asupra unui anume obiect, în acompaniamentul vizual și continuu al unor mișcări cu caracter ritmic. Se poate deduce de aici că aceste condiții întrutotul particulare sînt favorizate îndeosebi de drumurile lungi și nocturne, prin definiție obositoare, în contextul cărora survine somnolența, estom-

parea atenției și, în final, diminuarea puterii de concentrare. Sesizînd această situație, mulți conducători auto se instalează în spatele unui vehicul securizant, investit în contextul acestui fel de a gîndi cu prerogativele conducătorului de caravană. Dar tocmai prin această focalizare a atenției pe un anume vehicul, mai bine zis pe luminile roșii din spatele acestuia, în condiții de oboseală și de somnolență, în timp ce arborii sau stîlpii de telegraf de pe marginea șoselei defilează ritmic pe dinaintea ochilor, determină în cele din urmă acea stare particulară de narcolepsie, care este parahipnoza rutieră, ca urmare a estompării stării de vigilență și a diminuării reflexelor.

În cazul precedent luminile roșii din spatele vehiculului securizant se substituie ochilor hipnotizatorului. Această substituție o poate face însă și strada, mai ales cînd e udată de ploaie, iar apoi strălucește în lumina soarelui. Starea este proprie în special autostrăzilor, mai ales dacă încercăm să contracarăm monotonia vizuală și oboseala prin excesul de viteză.

Și, fiindcă am ajuns la capitolul vitezei, merită a sublinia faptul că aceasta reprezintă o cauză majoră de accident rutier, chiar dacă nu este dublată de starea de parahipnoză, sau de alte elemente binecunoscute. Bunăoară, obiectele din primul plan se estompează progresiv, iar privirea, în căutare de echilibru, își găsește un punct de sprijin pe obiectele îndepărtate. De aceea un șanț sau o groapă de dimensiuni reduse au toate șansele de a nu fi văzute, de unde apar și noi posibilități de accident. Celebrul cineast dar și campion auto francez, Maurice Trintignant, atrage atenția, în legătură cu acest caz, asupra unui anume efect aerodinamic care apare în condiții de viteză excesivă, efect în virtutea căruia mașina poate ajunge în șanț sau într-un copac, și asta tocmai cînd te aștepți cel mai puțin. Există, neîndoielnic, o beție a străzii — mai bine zis a autostrăzii — identică cu beția adîncurilor pe care o semnalează exploratorii abisurilor subacvatice, în contul căreia se produc multe accidente de circulație.

O altă cauză din rîndul celor mai puțin cunoscute în afară de parahipnoza rutieră și de beția vitezei, ține de deficitul de adaptare la condițiile societății moderne, al unor indivizi tributari valorilor culturale și modului de gîndire al societăților preindustriale ; căci el determină un individualism care poate deveni de-a dreptul periculos prin folosirea automobilului în absența unei conștiințe civice de tip special, constînd din recunoașterea drepturilor egale pentru toți partenerii de trafic rutier.

Somnolența la volan, cauza certă de accident rutier, nu este numai o consecință firească a oboselii, sau numai un epifenomen al parahipnozei rutiere, ci și o consecință a consumului în exces de zahăr rafinat, respectiv a celui industrial sau a preparatelor în care acesta este folosit. Or, această cauză predispozantă a accidentului rutier, este foarte puțin cunoscută. Potrivit unui specialist britanic în problemă, doctorul H. J. Roberts, autorul unei monografii scrise pe marginea acestei teme, somnolența patologică și hipoglicemia rezultînd dintr-un hiperinsulinism funcțional, deci din creșterea de insulină din organism, ar reprezenta cauza ignorată a milioane de accidente rutiere, situație de care nu este străină un consum excesiv de zahăr rafinat sau a subproduselor sale.

Cauzele mai puțin cunoscute de accident rutier analizate pînă în prezent țin de domeniul normofiziologiei, deci al omului sănătos. Există, de asemenea, o serie de asemenea cauze și din domeniul fiziopatologiei, deci al omului bolnav. Este bine a ști, în acest sens, că unele boli metabolice, spre exemplu diabetul, prin tulburările echilibrului umoral glucidic pot determina diminuarea aptitudinii de a conduce autovehiculul. De asemenea, unele tulburări neuro-endocrine ca și unele afecțiuni endocrine, ținînd în special de tiroidă, pot sta la baza unor variate și considerabile modificări de echilibru a organismului, de unde posibilitatea de a ajunge la accident.

Dar și hipertensiunea arterială, tulburările de ritm cardiac, angina pectorală și, bineînțeles, infarctul, pot diminua capacitățile conducătorului auto. Studii de specialitate efectuate pe această linie au indicat că variațiile de tensiune arterială sau de ritm cardiac sînt mai exagerate la conducătorii auto cu un sistem cardiovascular fragilizat. Dintre medicamente, este în afară de orice îndoială, că sedativele, tranchilizantele, hipnoticele ca și toate medicamentele psihotrope în general, deteriorează capacitatea de a conduce, fie prin însăși puterea lor farmacologică, fie prin potențarea efectelor alcoolului ingerat, chiar dacă această ingestie este aparent nesemnificativă.

Mortalitatea generată de accidentele rutiere variază de la o țară la alta, fiind în funcție de numeroși factori. Ceea ce este însă comun tuturor țărilor din acest punct de vedere, este că această mortalitate este mai mare la bărbați decît la femei, iar ceea ce este caracteristic ambelor sexe, este mai mare la adulți tineri. Fapt paradoxal, deci, perioada de viață unde tendința la accidente rutiere este maximă, ține de acea categorie de vîrstă în care omul se află într-o deplină posesie a mijloacelor și capacităților funcționale în ceea ce privește rapiditatea reflexelor ca și coordonarea mișcărilor necesitate de actul conducerii automobilului. Din nefericire însă, acest aspect pozitiv este depășit de unul negativ, ținînd de o anume labilitate a judecăților și de lipsa de experiență.

Evident, la automobil nu vom renunța, acesta reprezentînd pentru speța umană un instrument al progresului. Dar trebuie, prin toate mijloacele, în primul rînd prin autocunoaștere și autoeducație, să fim stăpînul, la propriu și la figurat, al acestor instrumente și mașini.

Practica ne demonstrează că există indivizi care, la volan, simt o plăcere diabolică și de nestăpînit de a încălca în mod deliberat regulile de circulație, motiv pentru care aceștia exploatează cu viclenie anonimatul șirului indian în care se integrează, și de unde, folosindu-se de volan și de pedala de accelerație, caută să dea curs pornirilor lor agresive pe care, după cum am mai precizat, volanul și implicit automobilul le amplifică. În sfîrșit, trebuie să avem în vedere și pe acei indivizi, din fericire reduși la număr, malstructurați din punct de vedere psihic, păstrînd în structurile lor intime reziduuri instinctuale mai mult sau mai puțin manifeste, ce alimentează tendința spre violență sau chiar spre crimă, automobilul creînd condiții dintre cele mai propice pentru manifestarea și finalizarea acestor porniri patologice de tip autodestructiv sau chiar homicid. Un studiu cu caracter interdisciplinar, efectuat recent în Franța, dovedește, fără drept de apel, ceea ce pînă în prezent numai se bănuia, și anume că profilul psihologic al celui aflat la volan, ca și amplificarea unor trăsături dominante din acest profil, grație puterii rezonatoare a automobilului, este profund implicat în apariția accidentului rutier. Astfel, toate accidentele de acest fel de pe o cunoscută autostradă din țara menționată, au fost minuțios studiate întîi de organele serviciului de circulație, apoi de Institutul de cercetări ortopedice și, în continuare de laboratoarele de fiziologie, biomecanică și de psihologie rutieră de pe lîngă Asociația Peugeot-Renault. Accidentul, victima sau victimele sale, ca și cel care a contribuit la producerea lor, au fost temeinic studiate, de pe poziții interdisciplinare menționate cu ajutorul ordinatorului. Cercetările au demonstrat că **fatalitatea impersonală este numai în mod cu totul excepțional la originea accidentului rutier.** Pe bună dreptate,Organizația Mondială a Sănătății, care a inițiat multe alte studii de acest fel în numeroase centre de pe mapamond conchide într-un recent editorial, publicat în oficiosul acestei organizații, revista „Santé du Monde", consacrat problematicii complexe de care vorbim mai sus, că „toate tentativele de prevenire a accidentelor rutiere trebuie să țină cont de contribuția proceselor psihologice, fiziologice și fiziopatologice, proprii conducătorului auto, în producerea acestor accidente".

Arcadie PERCEK

Culorile și stările de spirit

ÎNCĂ din cele mai vechi timpuri s-a constatat că anumite locuri de cult erau împodobite cu imagini și simboluri distinct colorate.

În Evul mediu s-a admis teoria conform căreia lumina era rezultanta culorilor emise de către corpuri. Către 1665, Robert Hooke a formulat ipoteza undelor luminoase. În 1695, Christian Huyghens a dezvoltat această teorie. Astăzi se știe că soarele emite radiații, dintre care unele sînt absorbite de atmosferă, pămîntul fiind înzestrat cu o forță vibratorie specifică, capabilă să modifice radiațiile solare.

Sub denumirea de „culori primare", cei vechi înțelegeau vibrațiile fundamentale care au existat **ab illo tempore** și continuă să existe, manifestîndu-se independent de posibilitățile noastre de percepere directă a lor. Se știe că un lucru sau o ființă implică o anumită frecvență de vibrații, care condensează sau aglomerează atomi specifici sau alte forțe, vibrația acestora dînd totdeauna naștere formei și culorii. Ființa umană fiind o manifestare individualizată a naturii universale, este de presupus că are, în mod natural, forma și culoarea sa atît pe plan mental, cît și pe plan bioenergetic. Pentru prima oară în Europa, baronul de Reichenbach, servindu-se de subiecți senzitivi a evidențiat existența unui asemenea cîmp bioenergetic subtil în jurul ființelor umane, al animalelor, plantelor și chiar al mineralelor. Corpul oricărei ființei „pierde" particule sau elemente „fluidice" aparținînd atomilor individualizați, a căror prezență exercită prin rezonanță, efecte sincrone, putînd fi percepute fie de un animal (v. cîinele care urmărește vînatul), fie de om. În timpurile străvechi, această sferă luminiscentă, diferit colorată de la caz la caz, care înconjura corpul uman era numită „aureolă". Atunci cînd numai capul și umerii iradiau, manifestînd energia unui alt plan specific, ea se numea „nimb". Mai tîrziu, tradiția occidentală a numit „aură" ambele aspecte, în vreme ce orientalii au păstrat denumirea de „ou auric". Această radiație în jurul ființei, rezultat al rezonanțelor ei specifice cu anumite planuri energetice ale macrocosmosului, variind în funcție de nivelul de evoluție cît și în conformitate cu data nașterii — după unii învățați antici — explică simpatiile și antipatiile instinctive resimțite fulgerător față de cei pe care îi întîlnim sau cu care luăm legătura. Învățații antici știau că există persoane care provoacă chiar o stare de depresiune asupra majorității „subiecților" care se apropiau de ele. Alți indivizi erau considerați adevărați „bureți" umani, căci trăiau prin „simpla" aspirare biomagnetică a celorlalți. Iată, deci, o posibilă explicație — deocamdată la nivel de metaforă — a comportamentului specific bolnavilor și persoanelor în vîrstă, care agreează prezența subiecților tineri, cu o mare vitalitate, căutîndu-le adesea, instinctiv, contactul.

Dr. Narcis ZĂRNESCU

Personalitatea umană

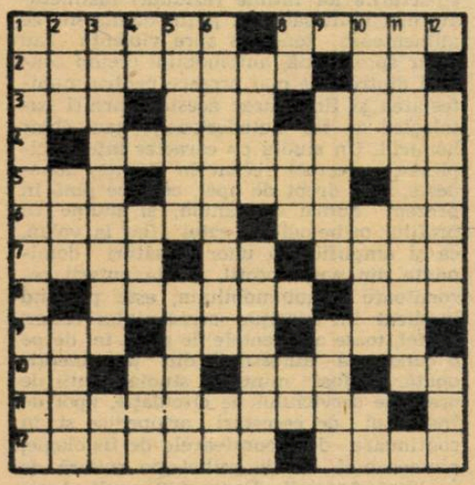

ORIZONTAL : 1) Filosof antic grec (427—347 î.e.n.) care afirma că „În sufletul omului sînt două părți : una mai bună și una mai rea. Cînd partea mai bună din fire e stăpînă pe cea rea, se zice că omul e stăpîn pe sine, și asta e o laudă" — Calitate deosebită a personalității umane, pe care Ștefan Zisulescu o definește în „Aptitudini și talente" ca fiind : „Cea mai înaltă formă de dezvoltare a aptitudinilor, dispunînd de o extraordinară capacitate creatoare, capabilă de produse deosebit de originale." 2) Poet tragic grec (480—406 î.e.n.) care spunea că : „Cel puternic nu trebuie să-și arate puterea unde nu se cuvine, nici să creadă că va fi întotdeauna fericit" — Intrate în cont ! 3) Haini la suflet — Riu în U.R.S.S. — Fire de lînă care rămîn în colții daracului. 4) Slăbire a corpului și a facultăților intelectuale cauzată de bătrînețe, ce poate fi înlăturată, după cum afirmă numeroși psihologi, prin implicarea socială a individului, prin activismul intelectual continuu și prin flexibilitate intelectuală. 5) Răsărit — Personaj din „Povestea lui Stan Pățitul" de Ion Creangă — Scoase din fire ! 6) Plină de viață, de vigoare — Prevăzut cu armătură. 7) Zeița pămîntului la vechii germani — Ana Aslan — Piatră în Valea Virghișului. 8) Ceea ce poate fi cunoscut numai trecînd de forma exterioară a lucrurilor, pătrunzînd în adîncurile lor cu ajutorul gîndirii — Fructul coniferelor. 9) Trei rîuri în S.U.A. — Localitate în Franța — Neprihănit, cast (fig.). 10) Nota traducătorului (abr.) — Sandu Ionescu — „Eu, tu... — Viața psihică — ipoteze, certitudini", volum de Adina și Septimiu Chelcea în care un capitol se referă la „Evaluarea personalității în relațiile interumane" — Ion Tomescu. 11) Caracterizează o puternică personalitate care are o mare capacitate de autoevaluare și de luare rapidă a deciziilor. 12) Scriitor român (Tudor : 1880—1967) care în „Pravilă de morală practică", dă sfatul : „Să nu uiți în viața ta meritul niciodată, și nu te pieca lipsei meritului niciodată" — Fabulist grec (sec. VII—VI î.e.n.) autorul maximei : „Oamenii îndrăzneți și îngîmfați sînt, deseori, puși la pămînt de nenorocirile vieții".

VERTICAL : 1) Stăruința și statornicia în muncă, în convingeri și atitudini, caracteristică a omului nou, constructor al societății socialiste. 2) A însuși — Rînd — Aer, atmosferă (fig.). 3) Filosof grec (384—322 î.e.n.) care în „Etica nicomahică" notează că : „Atribuim sau tăgăduim omului stăpînirea de sine, după cum domnește în el rațiunea sau nu, ca și cum aceasta ar fi firea sa adevărată" — Nicolae Grigorescu. 4) Înțelepți, în cele din urmă ! — Localitate în Franța — Sport al minții ce face apel la inteligența, perseverența și perspicacitatea jucătorilor. 5) Părere ce evidențiază un individ sau un grup social (pl.) — Pune în mișcare avionul. 6) Profesor și pedagog român (Ion : 1885—1942) autorul printre altele și a unui manual de „Noțiuni de etică pentru clasa a VIII-a liceală", în care scriind despre „curaj" arată că acesta e „una din formele cele mai distinse ale frumuseții sufletești, pe atît de valoroasă, pe cît e de urîtă și de disprețuită lașitatea..." — Miros. 7) Placă de beton armat — Indivizi ce manifestă o atitudine de bunăvoință, de amabilitate. 8) Generos de la început ! — Fire (sg.) — Oana Alexandru. 9) Publicist român (Ernest) care în lucrarea „Din istoria doctrinelor morale" nota despre curaj că „nu e un dar al naturii, ci o virtute dobîndită prin rațiune, care ne ajută să cunoaștem ceea ce ne este cu adevărat util" — Piini (reg.). 10) Calificativ ce reprezintă aprecierea cunoștințelor unui individ — Critic și istoric literar (Dumitru..., n. 1928) autorul maximei : „Dacă unei bucurii nu ne putem dărui cînd vrem, suferințele ni le putem crea, fără multă bătaie de cap, noi înșine" — Introducere la estetică ! 11) Persoană care manifestă însușirea de a întreprinde cel dintîi ceva, din îndemn propriu (pl.). 12) Sociolog american (Robert..., n. 1910) care analizînd structura birocratică a societății capitaliste, subliniază că presiunea constantă la care este supus individul are drept consecință dobîndirea unor trăsături de personalitate cum sînt cele de prudență, obediență și supunere față de normele sociale — Individ care întrunește anumite trăsături caracteristice unui grup.

Dicționar : ISA, STIM, ERTA, EITO, EEL, LUE, AAS.

În lumea informaticii

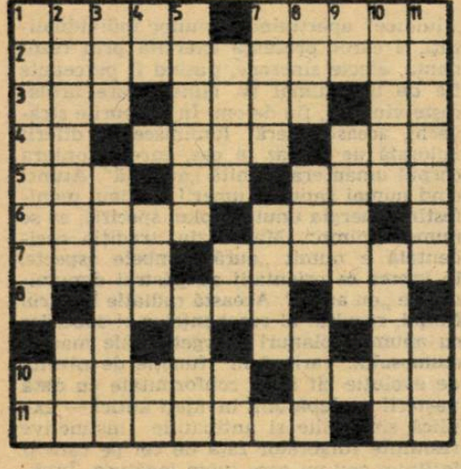

ORIZONTAL : 1) Primul calculator electronic realizat în anul 1946 la Universitatea din Pennsylvania (S.U.A.) de către fizicianul John William Nenchley ajutat de John Eckert jr., mașină ce ocupa suprafața de 150 m² și cîntărea 30 t, avînd circa 18.000 de tuburi electronice — Limbaj de programare pentru calculator, specific problemelor economice. 2) Referitor la știința care se ocupă cu prelucrarea informațiilor (pl.). 3) Măsura lui Cuza — Munte în S.U.A. — Titu Maiorescu. 4) Neo ! — Placă de formă circulară, acoperită cu un strat feromagnetic pe care se înregistrează, sub forma unor cercuri concentrice, informațiile pentru calculator — Februarie (abr.) 5) Simbol standardizat pentru oțelul carbon de calitate — Dînsa — Clară. 6) Inginer și om de știință român (Augustin I., 1882—1963) a cărui invenție, telefonia multiplă, stă la baza teoriei transmiterii informațiilor — Literă arabă. 7) Om șchiop (reg.) — Inventator francez care, în 1725, prezintă Academiei de Științe din Paris o mașină de adunat, mult mai simplă decît cea construită de Blaise Pascal. 8) Mare complex comercial din București la care toate casele sînt cuplate la un calculator electronic care face, la închiderea magazinului, calculul tuturor încasărilor, ținînd evidența produselor vîndute și a celor rămase în depozite — Xenia Elenescu. 9) La intrare în București ! — Olga Antonescu — Plumb. 10. Om de știință român (Grigore..., 1906—1973), profesor la Facultatea de Matematică-Fizică, unde a predat capitole speciale de mașini de calcul și teoria programării — Elemente de bază ajutătoare la rezolvarea unor probleme. 11) Mărime fundamentală în teoria informației, care arată cantitatea de informație raportată la un element al mesajului transmis — Radu Tudoran.

VERTICAL : 1) Totalitatea ramurilor muncii sociale în care calculatorul a devenit un ajutor prețios la planificarea producției, a aprovizionării și desfacerii, asigurînd în același timp și optimizarea tuturor acestor procese — Început de memorare ! 2) Profesor și inginer român (Edmond..., n. 1922), autorul mai multor lucrări de cibernetică dintre care amintim „Introducere în cibernetică" și „Cibernetica anunță viitorul" — Bilet provizoriu. 3) Fructe din Gabon — Calea parcursă de o informație, din momentul producerii pînă la clasarea sau distrugerea ei în cadrul unui sistem informațional. 4) Ana Enescu — Rotor central ! — Stronțiu. 5) ...electronic, denumire sub care mai este cunoscută în vorbirea curentă mașina electronică de calcul — Muza istoriei. 6) Administrația Națională pentru Aeronautică și Spațiu, dotată în 1987 cu cel mai mare calculator din lume avînd o memorie-tampon de 8 milioane de cuvinte și o memorie de înmagazinare a informației de 19 gigabytes (abr. engl.) — Aflate în bloc ! — Liliana Petrescu. 7) Formă de organizare a activității pionierești în care se include și grupul celor 30 de copii care, începînd din iunie 1985, frecventează Institutul de Tehnică de Calcul și Informatică din București pentru a învăța manevrarea calculatorului și tainele programării — Cifră care, alături de cifra 1, face parte din sistemul de numerotație binar folosit la calculatoare. 8) Fluviu de coastă în Japonia — Gulie — Bune de cusut. 9) Barbu Ionescu — Tip de calculator românesc realizat în anul 1970. 10) Unitate de informație alcătuită din opt biți — Matematician scoțian (John..., 1550—1617), creatorul unuia dintre primele instrumente de calcul ce utiliza bastonașe și a logaritmilor naturali, folosiți ulterior la rigla de calcul. 11) Sistemele în care se pot scrie programele pentru calculator și prin care omul poate dialoga cu mașina — Unitate de măsură a cantității de informație.

Dicționar : EARS, OLC, ZAL, IURT, IBA, CLIO, OTS.

Gheorghe BRAȘOVEANU

Priorităţi tehnice româneşti

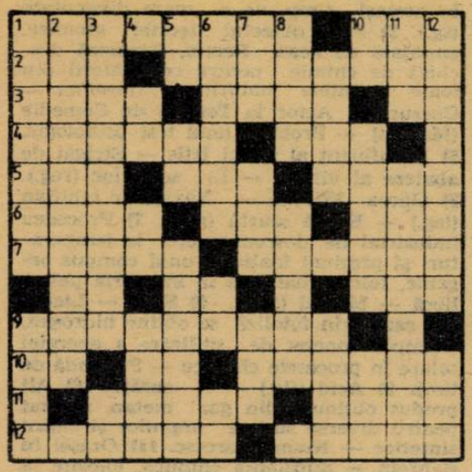

ORIZONTAL : 1) Eminent savant român, fondatorul şcolii româneşti de aerodinamică, remarcabil prin noutatea şi calitatea lucrărilor sale, dintre acestea evidenţiindu-se studiul privind aripile de anvergură infinită şi trasarea unor profile aerodinamice, care în prezent îi poartă numele (Elie) — Atmosferă (abr.). **2)** Experiment medical românesc realizat la misiunea de pe staţia orbitală Saliut-6 de echipajul mixt româno-sovietic — Primul cosmonaut român în spaţiul cosmic, premieră realizată la 14 mai 1981 pe cosmonava Soiuz-40 (Dumitru). **3)** Mijloace de luptă pentru care savantul Henri Coandă a conceput şi brevetat un dispozitiv utilizat ca amortizor de zgomot, bazat pe efectul ce-i poartă numele (sg.) — Aliaj din care au fost executate lonjeroanele principale ale aripilor aeroplanului „Coandă-1910" — Pene ! **4)** Savant român de renume mondial, realizatorul primului avion cu reacţie din lume (Henri) — Literatură (abr.). **5)** Fiu în limba arabă — Diviziune de timp — Deal înalt şi izolat (reg. ; pl.). **6)** Indicator al procesului metabolic, alături de creatinină şi aminoacizi, urmărit în probele de sînge prelevate pentru experimentul medical românesc „homeostazia", executat în premieră pe staţia orbitală Saliut-6 — Agenţia de ştiri „Europa Press" (siglă) — Zăpadă. **7)** Rocă sedimentară — Cîmp de zbor în apropierea Vienei unde, participînd la marele concurs de aviaţie, Aurel Vlaicu obţine cu originalul său aeroplan, un succes de răsunet. **8)** Scandiu — ... cu came, ingenios dispozitiv utilizat de meşterii populari în construcţia pivelor şi a şteampurilor — Negru amestecat cu alb (reg.). **9)** Zăgăzuirea apelor prin lucrări hidrotehnice de mare amploare cum este cea de la Bicaz, lucrare de referinţă a unuia dintre pionierii electrificării României, Dimitrie Leonida. **10)** Calciu — Dînsul — Entuziast propagandist al zborului cu aripi, realizatorul unui aparat de zbor cu sustentaţie prin elice denumit „Aviohelicopter" tip „Gep" (Gheorghe). **11)** Meşteri iscusiţi în arta ceramicii populare, realizatorii unor obiecte de o deosebită valoare — Ritm, măsură. **12)** Fenomenul de deviere a unui jet de fluid în vecinătatea unui perete convex, descoperit de H. Coandă în 1933 (pl.) — Acul de cale ferată, inventat de muncitorii valahi de la minele de aur din Munţii Apuseni, în jurul anului 1600.

VERTICAL : 1) Miner inovator ardelean, care în anul 1779 a realizat un şteamp de zdrobit minereu fără roată de apă (Idu) — Documente. **2)** Elicopter cu două elice coaxiale, contrarotative şi „platou pentru variaţia pasului palelor", realizat de Grigore Brişcu în 1911. **3)** Pionier al zborului fără motor din România, cel care, pentru prima oară la noi în ţară, pune întreaga experienţă, ca zburător şi constructor de planoare, în folosul colectivităţii (Ion) — Olga Eftimie. **4)** Perioadă de timp — Dînşii — Şurub fără sfîrşit. **5)** Florin Petrescu — Notă muzicală — Inventatorul şi constructorul primului hidroavion românesc şi al celui de-al doilea hidroavion amfibiu din lume, pe care îl încearcă la 6 noiembrie 1911, la Galaţi (Ion). **6)** Grozăvie — Xenia Lupu — A doua notă muzicală. **7)** Material de lucru al olarilor — Lichid marin pentru desalinizarea căruia H. Coandă a imaginat şi realizat o originală instalaţie — Prefix pentru albine. **8)** Verigă — Aparat şi experienţă de fizica radiaţiilor, concepute şi realizate de specialiştii români pentru misiunea Saliut-6. **9)** Plumb mărunt pentru vînat — Prefix pentru „şapte". **10)** 100 m.p. — Suflerie cu performanţe deosebite, concepută şi construită de academicianul Elie Carafoli la Şcoala Politehnică din Bucureşti — Onomatopee lacustră. **11)** Model — Produs de culoare neagră, propriu ţinuturilor noastre din neolitic şi pînă astăzi, obţinut printr-un sistem specific de ardere reductivă. **12)** Mecanic de elită, coautor alături de Justin Capră al unei ingenioase invenţii, „Rucsacul pentru zbor", dispozitiv conceput şi realizat pentru prima dată în România în anul 1958 (Ion) — Localitate în R.D.G.

Dicţionar : IBN, EPA, LAU, EPTA.

Gheorghe TÎRDEA

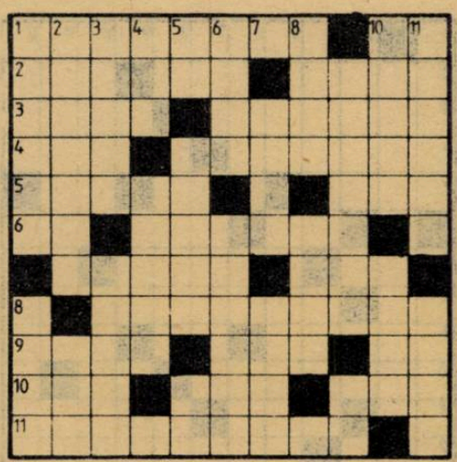

TEST

ORIZONTAL : 1) Cunoştinţe ... din practică (sg.) — Mere ! **2)** A remarca — Stavilă (fig.). **3)** Apropiat sufleteşte — Dublat de cunoştinţe asigură obţinerea unor rezultate de valoare. **4)** Colţ de pîine (reg.) — Cunoscători în materie. **5)** Nevăzut, necunoscut — Mic afluent al fluviului Obi. **6)** Aflaţi la urmă ! — Cunoscut după dispariţia autorului. **7)** Avizi de cunoştinţe — Fiul lui Odin (mit.). **8)** Adevăr unanim recunoscut. **9)** Prototipul neştiutorului — Prefix pentru trei — Surse primare ! **10)** Literă slavonă — Legat de viaţă — Atestă lipsa oricărei idei. **11)** Dispusă să acumuleze cunoştinţe.

VERTICAL : 1) Are multe cunoştinţe — Pricepe uşor. **2)** Baza acumulării de cunoştinţe — Fire. **3)** Nu prezintă interes — Cu caracter obiectiv. **4)** Înainte de era noastră (abr.) — A chema la judecată. **5)** Extrem de relativ ! — Semnele cunoaşterii — Bun pentru (abr.). **6)** Remarca unei descoperiri — Îşi cunoaşte lungul nasului. **7)** Deţine multe valori — Foarte cunoscuţi. **8)** A cunoaşte — A mişca cu greutate. **9)** Cunoscut de multă lume — Receptivă în cele din urmă ! **(10)** Acumulează cunoştinţe — A descoperi. **11)** Practică îndelungată — Cunoştinţele cele mai apropiate.

Dicţionar : DOT, UEN, RIG, ETI, IEN.

George MAGHERU

Chimia și dezvoltarea științei

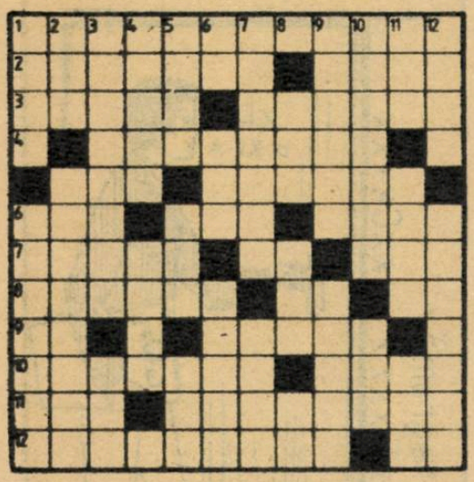

ORIZONTAL: 1) Cea mai modernă ramură a chimiei, care se ocupă de relațiile spațiale stabilite între atomi și structura tridimensională a moleculei. 2) Materiale sintetice, produse ale chimiei macromoleculare (mase plastice, fire și fibre, cauciuc artificial etc.; sg.) — Deșeu. 3) Verigi — Îngrășăminte chimice, solicitate de industria de profil, pentru sporirea producțiilor agricole (sg.). 4) Știință care studiază procesele fizice, chimice și biologice ale vieții, structurile și funcțiile organismului, cauzele și mecanismele de producere a bolilor, precum și mijloacele de diagnosticare, tratare și prevenire. 5) Scobitură în osul sfenoid, în care se află glanda hipofiză — Materiale sintetice dominante în industria lacurilor și vopselelor, într-o varietate sortimentală mult mai largă și calitativ superioară uleiurilor naturale (sg.). 6) Abreviere pe rețetele medicale — Forma sub care se prezintă mișcarea electronilor pe orbită — Aluat. 7) Primul — Dînsa — Limită (abr.). 8) Furnizor de acid acetic (pop.) — Postscriptum — Prima și ultima notă din gamă. 9) Mircea Eliade — Stadiu în dezvoltarea unui proces. 10) Teorie prezentată într-o cunoscută lucrare aparținînd lui Jean Perrin, baza științifică care a deschis căi noi de pătrundere a cunoașterii în tainele microstructurii materiei — Pompă. 11) Succesiune — Cea mai importantă descoperire a revoluției tehnice din chimie, legată de ansamblul proceselor tehnologice utilizate în producția industrială. 12) Produs obținut din gaz metan, pe baza căruia s-a realizat industria monomerilor și cea a polimerilor — Pană de despicat.

VERTICAL: 1) Moment cinetic specific electronului, al cărui număr cuantic a permis o nouă clasificare a elementelor chimice, completînd așezarea realizată de Mendeleev cu numărul orbitalilor electronici — Importantă resursă provenită din agricultură, ale cărei procese de fermentație vor permite realizarea unor însemnate cantități de produse organice. 2) Nuanță — Produse ale industriei chimice, utilizate la început ca înlocuitori ai materialelor naturale, ulterior dovedindu-se a avea calități superioare, fiind, în același timp, de o mare diversitate (sg.). 3) Fac obiectul teoriei atomice, enunțată de Jean Perrin, fereastră deschisă de chimie pentru cercetătorii din toate științele naturii și filosofiei — Cursuri. 4) Actor la Teatrul de Comedie (Marian) — Probă a unui test psihologic. 5) Subafluent al rîului Irtiș — Strigăt de abatere al vitelor — În acest loc (reg.). 6) Oprea Eftimie — Navigator tahitian (leg.) — Haină scurtă (reg.). 7) Procedeu industrial de descompunere, la temperaturi și presiuni înalte, a unui compus organic, folosit mai ales în industria petrolieră — Mătuși (reg.). 8) Spus — Lichid din care prin fotoliză se obține hidrogen, exemplu concret de utilizare a energiei solare în procesele chimice — Perioadă de timp. 9) Acid (fig.) — A curăța. 10) Alt produs obținut din gaz metan, utilizat pentru diverse sinteze organice și rășini sintetice — Nume turcesc. 11) Orășel în Bahrein — Substanță chimică, folosită la realizarea unor ierbicide triazinice, precum și fabricarea unor mase plastice și rășini sintetice (...cianhidric) — În prezent. 12) Lac în S.U.A. — Gaz incolor, obținut pe baza hidrogenului din gazele de sinteză, rezultate la cracarea cu abur a metanului.

Dicționar: BIN, ITEM, EMED, NIA, IRO, RECĂL, ISA.

Precursori români ai ciberneticii

ORIZONTAL: 1) Inginer român, autorul lucrării de pionierat în cibernetică „Ipoteza complexului vicios" (1945), în care dezvoltă ideea esențială a organizării materiale pe baza unui sistem de conexiuni inverse. 2) Savant român care elaborează, pentru prima oară în lume, o viziune cibernetică generalizată, prezentată în cele două volume ale lucrării „Psihologia consonantistă" (Ștefan) — Lac legendar în Egipt. 3) Librărie pariziană care a difuzat „Psihologia consonantistă", tipărită în 1938 la Lugoj — A decide. 4) Izvoru..., comună în județul Mehedinți, unde la 13 octombrie 1902 s-a născut dintr-o familie de țărani, Ștefan Odobleja (neart.) — Ansamblu ce posedă caracteristicile unui sistem și care poate reproduce cu precizie limitată și, parțial anumite comportamente, problemă esențială în perspectiva cibernetică. 5) Comună în U.R.S.S. — Mame (arh.) — Nouă la romani. 6) Toma Constantin — Totalitatea exemplarelor unei opere tipărite. 7) Unitate de plasticitate — Furca pescarului (reg.) — Unitate în conexiune! 8) Simbolul densității — Reciprocitate antagonistă, explicată de profesorul Danielopolu prin noțiunea de „cerc vicios", echivalentul expresiei curente în cibernetică „feedback pozitiv" (pl.). 9) Creații — Dan Ionescu — Rîu în Polonia. 10) Exacte — Pentru (abr.). 11) Introducere în electronică! — A se opri din funcționare — „Organele de simț", în accepțiunea lui Șt. Odobleja, cînd se referă la rolul acestuia în traducere și selectare. 12) La nivel superior — Sisteme tehnice care pot efectua un complex de operații, fără intervenția directă a omului, pe baza unei comenzi sau reglaje.

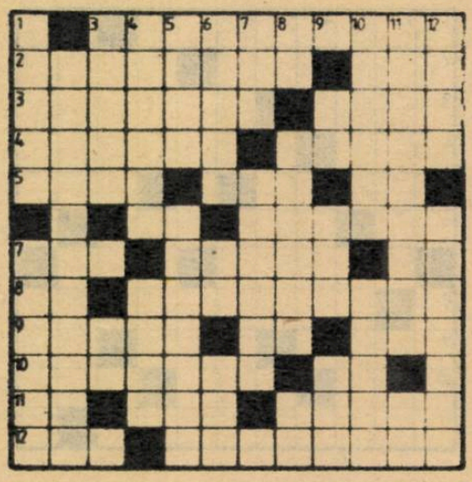

VERTICAL: 1) Profesor român, care evidențiază prin scrierile sale rolul ciberneticii în cadrul teoriei revoluției științifice și tehnice (Valter) — Imaginația, intuiția și chiar sinteza, dominate de acțiunea unor bucle de reacție, în accepțiunea lui St. Odobleja (sg.). 2) Academician român, precursor al ciberneticii medicale, promotor al farmacologiei informaționale, bazate pe acțiunea exclusivă a semnalelor din biosistemele organismului. 3) Pulbere galbenă — Elena Radu. 4) Epuizat fizic — Prejudecată. 5) Scobitură în formă de șanț — A realiza o conexiune. 6) Panglică (pl.) — Sandu Dinescu — Iezer. 7) Localitate în Argentina — Procedee utilizate pentru cunoașterea problemelor abordate în cibernetică prin intermediul modelelor conceptuale (simulare, modelare etc.). 8) Direcțional — Profesia de bază a celor doi savanți, precursori ai ciberneticii, Daniel Danielopolu și Ștefan Odobleja (pl.) — Fluviu în Italia. 9) Marin Oprea — Vocală scurtă în alfabetul chirilic — Arbore fructifer. 10) Caracterul lucrărilor lui Paul Postelnicu (Ipoteza complexului vicios), sau Ștefan Odobleja (Psihologia consonantistă) — A pătrunde. 11) Buclă cu reacție, sau „legătura inversă" (feedback), frecvent utilizată de cibernetician de azi; expresie intuită cu aproape șase decenii în urmă de profesorul Danielopolu în biologie — Parte! 12) Folositor — „Substanță — ...", diada cu care a operat Șt. Odobleja, la explicarea concepției sale referitoare la caracterul psihologic al ciberneticii.

Dicționar: NOT, NINI, PLA, NER, IER.

George MAGHERU

Tiparul: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii". Executat sub comanda nr. 80413

Postfață către cititori

În speranța că ați parcurs cu interes și plăcere acest Almanah „Realitatea ilustrată"

consacrat

CUNOAȘTERII DE SINE

ne permitem să vă informăm că activității de concepere, redactare, ilustrare și editare, colectivul redacțional, colaboratorii și specialiștii Combinatului poligrafic „Casa Scînteii" i-au consacrat peste 5 luni.

Vă oferim această explicație spre înțelegerea faptului că frecvența apariției unui asemenea almanah este, obiectiv, limitată. Celor care doresc să se țină la curent cu evoluția gîndirii contemporane, a concepțiilor și valorilor literaturii și artei, cu principalele direcții de înaintare ale științei și tehnologiei le reamintim, însă, o soluție de permanență:

Abonați-vă la revista

„CONTEMPORANUL"

Săptămînal — savanți, cercetători științifici, politologi, analiști ai fenomenelor social-culturale, critici literari și de artă, scriitori și artiști dezbat,cu maximă competență,în coloanele revistei

„CONTEMPORANUL"

aspecte de interes major privind existența și conștiința umană la nivel național și internațional.

„CONTEMPORANUL"

periodicul omului contemporan.

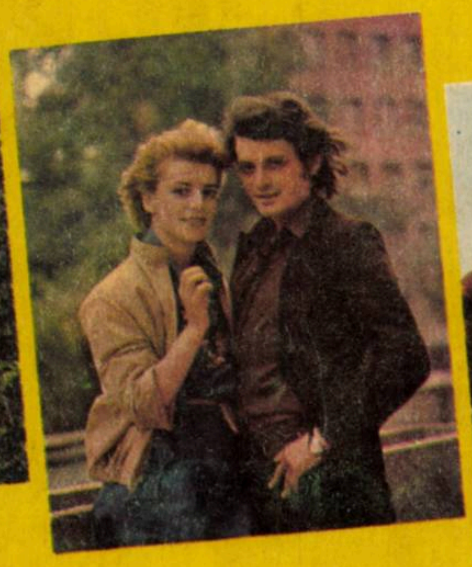

Lei 25

ALMANAH ENCICLOPEDIC „CONTEMPORANUL"